X 54
53743

Dolenc - Maklecov

Sistem celokupnega kazenskega prava kraljevine Jugoslavije

Sistem
celokupnega kazenskega prava
kraljevine Jugoslavije.

Spisala

dr. Metod Dolenc in Aleksander Maklecov

redna univerzitetna profesorja v Ljubljani.

V Ljubljani 1934.

Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani.

Vse pravice pridržane.

53743

Zam. Com. zal.
febr. 46.
03004156 2

Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.
Predstavnik Miroslav Ambrožič.

Vsebina.

Stran

Predgovor IX
Okrajšave XI
Popravki XV

Prvi oddelek: **Uvod.**

§ 1. Pojem kazenskega prava 1
§ 2. Kazensko pravo kot pravna znanost 2
§ 3. Osnovne smeri v teoriji kazenskega prava 3
§ 4. Zgodovina kazenskega prava v kraljevini Jugoslaviji . . . 19
§ 5. Viri veljajočega kazenskega prava 28
§ 6. Sistematična razčlenitev celotnega kazenskega prava . . . 32

Drugi oddelek: **Občni del kazenskega prava.**

Prvo poglavje: Kazenski zakon.

§ 7. Pojem, vrste in sestavni deli kazenskega zakona 34
§ 8. Razlaga kazenskega zakona 37
§ 9. Veljavnost kazenskih zakonov:
A. Krajevni obseg (meddržavno kazensko pravo) 41
B. Časovni obseg 46
C. Osebna veljavnost 48

Drugo poglavje: Kaznivo dejanje in storilec.

§ 10. Kaznivo dejanje (zločin) 51
§ 11. Zločin kot dejanje, vzročna zveza 55
§ 12. Kraj in čas kaznivega dejanja vobče 61
§ 13. Posebne modalitete kaznivega dejanja 63
§ 14. Protipravnost, prvina kaznivega dejanja; razlogi, ki izključujejo protipravnost 66
§ 15. Vračunljivost storilca kaznivega dejanja 73
§ 16. Vpliv mladostne starosti na kazensko odgovornost 79
§ 17. Zločin kot krivdno zadržanje 82
§ 18. Skrajna sila kot razlog nekaznivosti krivdnega zadržanja . 94
§ 19. Stopnje udejstvitve volje pri naklepnih kaznivih dejanjih . 98

Stran

§ 20. Udeležba pri kaznivem dejanju 105
§ 21. Pogojna obsodba 114
§ 22. Storilec kaznivega dejanja 119

Tretje poglavje: Kazen, očuvalna in vzgojna sredstva.

§ 23. O kaznih vobče 123
§ 24. Smrtna kazen 128
§ 25. Kazni na prostosti 130
§ 26. Denarna kazen 134
§ 27. Stranske kazni 138
§ 28. Odmerjanje kazni vobče 142
§ 29. Odmerjanje kazni pri steku več kazenskih zakonov in kaznivih dejanj 150
§ 30. Odgovornost obsojencev za kazniva dejanja, storjena ob času izvrševanja kazni na prostosti ali očuvalnih odredb . 155
§ 31. Izvrševanje kazni na prostosti 156
§ 32. Očuvalne odredbe 164
§ 33. Vzgojne odredbe proti otrokom in mlajšim maloletnikom . 176

Četrto poglavje: Udejstvovanje državne kaznovalne pravice.

§ 34. Nastanek državne kaznovalne pravice 183
§ 35. Ugasnitev državne kaznovalne pravice 189
§ 36. Povrnitev pravic in izbris obsodbe (rehabilitacija) 197

Tretji oddelek: **Posebni del kazenskega prava.**

§ 37. Uvod: Sistematika, metodika in karakteristika posebnega dela 202

Prvo poglavje: Napadi zoper življenje in telo ljudi.

§ 38. Naklepno storjena usmrtitev 205
§ 39. Malomarno storjena usmrtitev 211
§ 40. Izpostavitev smrtni nevarnosti in zapustitev v njej brez pomoči 212
§ 41. Odprava telesnega ploda 214
§ 42. Naklepno storjena telesna poškodba 216
§ 43. Naklepna udeležba pri tepežu in naklepno prekomerno izkoriščanje ljudi 218
§ 44. Malomarno storjena telesna poškodba 219
§ 45. Usmrtitev in telesne poškodbe vojaških oseb 220

Drugo poglavje: Napadi zoper osebno prostost in varnost.

§ 46. Utesnitev osebne prostosti glede ostvarjanja volje 221
§ 47. Otmica 225
§ 48. Napadi zoper osebno varnost in ogražanje oseb 226

Tretje poglavje: Napadi zoper brak in rodbino.

§ 49. Zaščita braka 227
§ 50. Zaščita rodbine 229

Četrto poglavje: Napadi zoper čast.

§ 51. Pravna dobrina časti 230
§ 52. Kleveta 232
§ 53. Razžalitev («uvreda») 237
§ 54. Indiskrecijska razžalitev 239
§ 55. Očitanje kazni 239

Peto poglavje: Napadi na imovino in imovinske koristi.

§ 56. Pravna dobrina imovine 240
§ 57. Tatvina 242
§ 58. Utaja 249
§ 59. Protipravna prisvojitev in trajna oškodovalna odtegnitev . 251
§ 60. Razbojništvo in sorodna kazniva dejanja 252
§ 61. Izsiljevanje 254
§ 62. Prikrivanje in potuha 255
§ 63. Prevara 257
§ 64. Bankrotstvo in sorodni zločini 261
§ 65. Oderuštvo, ogražanje kredita in druga kazniva izkoriščevanja 267
§ 66. Igre na slepo srečo 270
§ 67. Poškodbe tujih stvari in oškodovanje imovinskih koristi . . 271
§ 68. Kršitev immaterialnih pravnih dobrin 276

Šesto poglavje: Napadi na varnost prometa z listinami in merami.

§ 69. Označba listin in mer in splošni predpisi 281
§ 70. Falzifikacija listin 283
§ 71. Izprememba meje 286
§ 72. Falzifikacija vrednostnih znakov 286
§ 73. Falzifikacija službenih znakov blaga 288
§ 74. Falzifikacija mer ali uteži 288

Stran

Sedmo poglavje: Napadi na varnost denarnega prometa.

§ 75. Označba denarja in splošni predpisi 289
§ 76. Posamezni zločini 290

Osmo poglavje: Napadi zoper pravosodje.

§ 77. Skupne poteze in skupine kaznivih dejanj zoper pravosodje 292
§ 78. Borba zoper porast kaznivih dejanj 293
§ 79. Neopravičeno udejstvovanje pravosodnih funkcij 298
§ 80. Motitve pravilnega poslovanja in ogražanje ciljev pravosodja 300

Deveto poglavje: Napadi na javni mir in red.

§ 81. Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj . . . 305
§ 82. Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper javni mir in red 306

Deseto poglavje: Napadi na občno varnost ljudi in imovine.

§ 83. Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj . . . 312
§ 84. Požig 313
§ 85. Provzročitev nevarnosti z uporabo eksplozivnih snovi . . 314
§ 86. Provzročitev nevarnosti izven uporabe eksplozivnih snovi . 316

Enajsto poglavje: Posebni napadi na varnost javnega prometa za ljudi, imovino in obvestila.

§ 87. Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj . . . 318
§ 88. Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper varnost javnega prometa 320

Dvanajsto poglavje: Napadi zoper občno zdravje.

§ 89. Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj . . . 323
§ 90. Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper občno zdravje . 324

Trinajsto poglavje: Napadi na javno moralo.

§ 91. Skupne poteze in skupine kaznivih dejanj zoper javno moralo 333
§ 92. Kazniva dejanja zoper spolno svobodo vobče 335
§ 93. Kazniva dejanja zoper spolno integriteto dece in maloletnih oseb 338
§ 94. Parazitarna kazniva dejanja zoper javno moralo 342
§ 95. Krvosramnost 344
§ 96. Nečistost zoper naravo 345
§ 97. Kazniva dejanja zoper naravno sramežljivost glede spolnega gona 346

Stran

Štirinajsto poglavje: Napadi na državo, njeno ustavno ureditev in oblastva.

§ 98. Veleizdaja in sorodna kazniva dejanja 348
§ 99. Priprosto državno izdajstvo in sorodna kazniva dejanja . 350
§ 100. Diplomatično izdajstvo države 355
§ 101. Vojno izdajstvo države in sorodna kazniva dejanja . . . 356
§ 102. Kazniva dejanja zoper notranjo varnost države 362
§ 103. Kazniva dejanja zoper pravilnost volitev 367
§ 104. Kazniva dejanja glede državne ureditve tiska 370
§ 105. Kazniva dejanja zoper državno oblastvo 374

Petnajsto poglavje: Kazniva dejanja zoper službeno dolžnost.

§ 106. Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj . . . 378
§ 107. Pristranost v službi 380
§ 108. Nepravilno opravljanje službe 382
§ 109. Posebna kazniva dejanja zoper vojaške službene dolžnosti 387

Stvarno kazalo 395

Predgovor.

Ta knjiga je spisana, da služi tistim, ki se hočejo kazenskega prava učiti, kakor tudi tistim, ki ga hočejo praktično uporabljati. Učenje naj ne bo samo prisvajanje izvestnih osnovnih potez iz pestre vsebine vobče preveč kazuističnega kazenskega zakonika, ampak stremljenje, utopiti se v duhá tega zakonika z mnogoštevilnimi stranskimi kazenskimi zakoni, ki ne dovoljuje razlikovanja med važnimi in manj važnimi pravnimi določbami. Uporabljanje pa naj ne bo samo mehanična orientacija iz vsebine knjige, ampak resnično preudarno izkoriščenje celokupnih materialnopravnih določb kazenskega prava v svrho, da bodo kažipot za kaznovanje individua, ki je kršil kazenskopravno normo, enako pa tudi trdna opora za zaščito države kot poosebljene skupnosti vseh državljanov zoper zločinska dejanja.

Glede obsega knjige ni da bi šele poudarjala, kako je bilo treba ob težkih gospodarskih prilikah šteditи s prostorom. Zlasti velja to za posebni del kazenskega zakonika in za izvajanja, ki se tičejo kazenskopravnih stranskih zakonov. Prikazati sva hotela le ogrodje, ki nosi celotno, včasih čudno pestro stavbo posameznih zločinov, a iz njega naj se zrcali pravi smisel tistih norm, po katerih se morajo reševati tudi sporna vprašanja, ki se v praksi rada pojavljajo.

Še eno opombo, *pro futuro:* Materialno kazensko pravo se bo tudi v naši kraljevini gotovo izpopolnjevalo in preoblikovalo, ker nima še dokončne oblike. Toda njegovo temeljno moderno ogrodje mu bo prav gotovo ostalo, morda pol stoletja in še več... Če zdrav razum kaj velja, sploh ne pride do prevrata v skrajno pozitivistično smer. V težnji, da se pokaže pravilna miselnost, ki združuje zdrave tradicije in ustreza upravičenim zahtevam novejše dobe; da se ustvari pravilni temelj celokupni

stavbi kazenskega prava v kraljevini Jugoslaviji, je bilo najino delo zasnovano, a njegov najvišji smoter bodi, da podpre pravni red v naši državi.

Smatrava za svojo dolžnost, da izrečeva t o p l o z a h v a l o Tiskovni zadrugi v Ljubljani za to, da je sprejela najino knjigo v svojo založbo. Stvarno kazalo je delo g. drja. Hinka Lučovnika (Ljubljana); za to pomoč se mu najlepše zahvaljujeva.

V L j u b l j a n i, o božiču l. 1933.

Pisca.

Okrajšave.

§ s številko brez pristavka pomeni paragraf v tej knjigi.

a. k. z. = bivši avstrijski kazenski zakonik z dne 27. maja 1852.

advok. zak. = zakon o advokatih z dne 17. marca 1929. (Sl. N. št. 65/XXVIII, Ur. L. št. 131).

Arhiv = Arhiv za pravne i društvene nauke, organ beogradskog pravnog fakulteta.

B. k. s. = kasacijsko sodišče v Beogradu.

Branič = Branič, organ advokatske komore v Beogradu.

civ. pravd. post. = zakon o sodnem postopku v civilnih pravdah (civilni pravdni postopnik) z dne 13. julija 1929. (Sl. N. št. 179/LXXV, Sl. L. št. 76 iz l. 1930.).

č. z. = zakon o uradnikih (činovnikih) z dne 31. marca 1931. (Sl. N. št. 73/XXII, Sl. L. št. 133).

«exposé» = ekspozé drja. Dušana Subotića ... o predlogu kaznenog zakonika. Beograd 1926.

hrv. k. z. = bivši hrvatsko-slavonski kazneni zakon z dne 27. maja 1852.

k. z. = kazenski zakonik z dne 27. januarja 1929. (Sl. N. št. 33/XVI, Ur. L. št. 310); gl. tudi: novel. kaz. zak.

Mjes. = Mjesečnik, glasilo Pravničkoga društva u Zagrebu.

nat. cit. = natančnejši citat.

novel. kaz. zak. = zakon z dne 9. oktobra 1931. o izpremembah in dopolnitvah v kazenskem zakoniku, zakoniku o sodnem kazenskem postopku, zakonu o tisku in zakonu o izvrševanju kazni na prostosti (Sl. N. št. 245/LXXV, Sl. L. št. 474).

novel. tisk. zak. = zakon z dne 6. januarja 1929. o izpremembah in dopolnitvah tisk. zak. (Sl. N. št. 9/IV, Ur. L. št. 12); nadalje je bil izpremenjen tisk. zak. (samo člen 73., odst. 1.) s členom 3. novel. kaz. zak.

novel. voj. kaz. zak. = zakon z dne 2. decembra 1931. o izpremembah in dopolnitvah v vojaškem kazenskem zakoniku (Sl. N. št. 285/XCIII, Sl. L. št. 603).

o. d. z. = občni državljanski zakonik za ... dežele avstrijskega cesarstva z dne 1. junija 1811.

Odvjetnik = Odvjetnik, organ advokatske komore u Zagrebu.

Policija = Policija, časopis za upravno-policijsku i sudsku praksu (Beograd).

Pr. V. = Pravni Vestnik, list za pravoslovje in pravosodje (1921 do 1928) (Trst).

Pr. Vjes. = Pravnički Vjesnik; pregled zakonodavstva, pravosuda te domače i strane pravne literature (Zagreb).

Pravosuđe = Pravosuđe, časopis za sudsku praksu (Beograd).

predlog Gjuričić = predlog kaznenog zakonika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca ministra pravde z dne 18. februarja 1926., br. 10.887.

predlog Subotić = predlog kaznenog zakonika za kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca z dne 3. novembra 1927., br. 70.374.

proj. I. = projekat i motivi kaznenog zakonika za kraljevinu Srbiju. Beograd 1910.

proj. II. = projekat kaznenog zakonika za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Beograd 1922.

s. k. p. = zakonik o sodnem kazenskem postopku z dne 16. februarja 1929. (Sl. N. št. 45/XX, Ur. L. št. 432); ta zakonik je bil izpremenjen in dopolnjen s členom 2. novel. kaz. zak.

s. k. z. = srbijanski kazenski zakonik z dne 29. marca 1860.

Sl. L. = Službeni list kraljevske banske uprave dravske banovine v Ljubljani (izza dne 19. maja 1930.).

Sl. N. = Službene novine Kraljevine Jugoslavije (Beograd).

Sl. P. = Slovenski Pravnik, glasilo društva «Pravnik» v Ljubljani.

S. S. A. = Stol sedmorice, oddelek A, v Zagrebu (za Hrvatsko in Slavonijo).

S. S. B. = Stol sedmorice, oddelek B, v Zagrebu (za Slovenijo in Dalmacijo).

tisk. zak. = zakon o tisku z dne 6. avgusta 1925. (Sl. N. št. 179/XXXIX, Ur. L. št. 272); gl. tudi: novel. tisk. zak.

Ur. L. = Uradni list (Ljubljana; od dne 4. novembra 1918. do dne 3. maja 1930.).

ur. o izvrš. oč. odr. = uredba o izvrševanju očuvalnih odredb z dne 13. januarja 1930. (Sl. N. št. 17/VI, Ur. L. št. 125).

ust. = ustava z dne 3. septembra 1931. (Sl. N. št. 207/LXVI, Sl. L. št. 338).

uv. zak. kaz. zak. = zakon z dne 16. februarja 1929., s katerim se uveljavljajo in uvajajo kazenski zakonik, zakon o sodnem kazenskem postopku in zakon o izvrševanju kazni na prostosti (Sl. N. št. 47/XXI, Ur. L. št. 311).

Vidov. ust. = ustava (vidovdanska) z dne 28. junija 1921. (Sl. N. št. 142 A, Ur. L. št. 233).

voj. k. z. = vojaški kazenski zakonik z dne 11. februarja 1930. (Sl. N. št. 43/XV, Ur. L. št. 233); gl. tudi: novel. voj. kaz. zak.

«Vorentwurf» = Vorentwurf zu einem Strafgesetzbuch für das Königreich Serbien. Berlin 1911.

zak. o drž. sod. = zakon o državnem sodišču za zaščito države z dne 24. oktobra 1930. (Sl. N. št. 254/LXXXVIII, Sl. L. št. 273), noveliran dne 31. decembra 1929. (Sl. N. št. 307/CXXXI, Ur. L. št. 68 iz l. 1930.).

zak. o izvrš. k. = zakon o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929. (Sl. N. št. 47/XXI, Ur. L. št. 450); § 3. tega zakona je bil dopolnjen s členom 4. novel. kaz. zak.

zak. zaščit. a. p. = zakon o zaščiti avtorske pravice z dne 26. decembra 1929. (Sl. N. št. 304/CXXXIX, Ur. L. št. 109 iz l. 1930.).

zak. zaščit. drž. = zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 6. januarja 1929. (Sl. N. št. 9/IV, Ur. L. št. 11), izpremenjen in dopolnjen z zakonom z dne 1. marca 1929. (Sl. N. št. 54/XXIII, Ur. L. št. 104).

zak. zaščit. i. s. = zakon o zaščiti industrijske svojine z dne 17. februarja 1922. (Sl. N. št. 69/IX, Ur. L. št. 163), deloma izpremenjen in dopolnjen z zakonom z dne 27. aprila 1928. (Sl. N. št. 116/ /XXXIX, Ur. L. št. 199).

zak. zlor. obl. = zakon o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti z dne 30. marca 1929. (Sl. N. št. 78/XXXII, Ur. L. št. 161).

Zb. zn. r. = Zbornik znanstvenih razprav, ki ga izdaja profesorski zbor ljubljanske juridične fakultete.

Popravki.

Na strani 20., vrsta 14. (od zgorej), naj se čita namesto «knjaževstvo» — «knjažestvo».

Na strani 27., vrsta 7. (od zgorej), naj se čita namesto «zakonov» — «zavodov».

Na strani 31., vrsta 7. (od zdolej), naj se čita namesto «1928.» — «1927.».

Na strani 52., vrsta zadnja, naj se čita «(§§ 9. in nasl. s. k. p.)».

Na strani 63., vrsta zadnja, naj se čita namesto «št. 2.» — «št. 1.».

Na strani 72., vrsta predzadnja, naj se čita namesto «v» — «o».

Na strani 94., vrsta 6. (od zgorej), naj se čita namesto «krivično» — «krivdno».

Na strani 133., vrsta 3. (od zgorej), naj se čita namesto «*custodiae honestae*» — «*custodia honesta*».

Na strani 150., vrsta zadnja, naj se čita namesto «zakonu» — «zakoniku».

Na strani 185., vrsta 19. (od zdolej), naj se čita namesto «člen 19.» — «člen 79.».

Na strani 185., vrsta 17. (od zdolej), naj se čita za besedo «zahtevo» — «predsednika predstavništva ali».

Na strani 205., vrsta 10. (od zdolej), naj se čita za besedo «je» — «kazniva».

Na strani 206., vrsta 19. (od zdolej), naj se čita za besedo «normi» — «o».

Na strani 208., vrsta 20. (od zdolej), naj se čita namesto «oblastni» — «oblastveni».

Na strani 221. naj se doda na kraju «Književnosti» še: «— *Dolenc:* Zdravniška tajnost v kazenskem pravu. Sl. P. 1927. — *Isti:* Pregled za zdravnike najvažnejših določb novega kazenskega zakonika. Zdravniški vestnik. 1929. — *Isti:* Zakonita zaščita spovedne tajnosti. Bogoslovni vestnik. 1922.»

Na strani 246., vrsti 7. in 9. (od zgorej), naj se čita namesto «proste» — «priproste».

Na strani 246., vrsta 12. (od zdolej), naj se čita namesto «v» — «o».

Na strani 248. naj se glasita vrsti 16. in 17. (od zdolej): «član zadruge na škodo člana iste zadruge, rejenec, varovanec, gojenec na škodo svojega rednika, varuha ali vzgojitelja, obstoji privilegij».

Na strani 249., vrsta 4. (od zgorej), naj se čita namesto «prosti» — «priprosti».

Na strani 258., vrsti 6. in 7. (od zdolej), naj se čita namesto «od varuhov, rednikov ali vzgojiteljev na škodo varovancev» — «od varovancev, rejencev, gojencev na škodo svojih varuhov, rednikov ali vzgojiteljev» itd...

Na strani 267., vrsta 16. (od zdolej), naj se čita namesto «zaščitila» — «zabranila».

Na strani 303., vrsta 17. (od zgorej), naj se čita namesto «kaznivi» — «zločinci».

Na strani 340., vrsta 7. (od zgorej), naj se čita namesto «prosti» — «priprosti».

Na strani 345., vrsta 3. (od zdolej), naj se čita namesto «*coitus*» — «*coniunctio*».

Na strani 346., vrsta 9. (od zgorej), naj se čita namesto «*coitus*-u» — «*coniunctioni*».

Na strani 348., vrsta 10. (od zdolej), naj se čita za besedo «kralja» — «ali prestolonaslednika».

Na strani 352., vrsta 15. (od zgorej), naj se doda za besedo «propagande.» še: «(Glede povračila škode državi zbog takšnih dejanj glej zakon z dne 14. septembra 1929., Sl. N. št. 224/XC, Ur. L. št. 427.)»

Na strani 352., vrsta 7. (od zdolej), naj se čitata za besedo «pa» še besedi «za dosego».

Na strani 367., vrsta 16. (od zgorej), naj se čita namesto «pravoveljaven» — «pravnoveljaven».

Na strani 374., vrsta 17. (od zgorej), naj se čita namesto «državna oblastva» — «državno oblastvo».

Na strani 378., vrsta zadnja, naj se čita «Kraljevinu Jugoslaviju».

Prvi oddelek:

Uvod.

§ 1.

Pojem kazenskega prava.

I. Terminologične označbe. Kazensko pravo *(ius poenale)* v objektivnem smislu je celokupnost pravnih pravil, ki določajo vsebino, obseg in način udejstvovanja državne kaznovalne pravice. V tem najširšem smislu obseza pojem kazenskega prava tako materialno kakor tudi formalno kazensko pravo (kazenski postopek) in predpise o izvrševanju kazni.

Materialno kazensko pravo je celokupnost pravil, po katerih sledi zločinu kot predpogoju kazen kot pravna posledica. Pravica države, da sme kaznovati kršilce omenjenih pravil, je kazensko pravo v subjektivnem smislu *(ius puniendi)*. Zaradi ugotovitve, ali in v kakšnem obsegu obstoji ta subjektivna pravica države na kaznovanje v poedinih primerih, je potreben poseben postopek, ki je predmet sodnega kazenskega postopka. Udejstvitev državne kaznovalne pravice na osnovi predpisov materialnega in formalnega kazenskega prava provzročuje izvršitev izrečene kazni.

V novejši dobi se kazenskemu pravu v ožjem pomenu besede pridružujejo še druge norme, ki mu dajejo širši obseg. Tako uveljavlja kazenski zakonik kraljevine Jugoslavije z dne 27. januarja 1929. tri vrste sankcij: kazni, očuvalna in vzgojna sredstva. Zaradi tega naziv «kazensko pravo» ne ustreza več v polni meri njegovi novi, bistveno razširjeni vsebini. Isto velja tudi za naziv: kazenski zakonik. Pri teh označbah je obveljalo načelo: *a potiori fit denominatio* (Beling).

Kazen je ostala tudi v novejšem kazenskem pravu glavno sredstvo v borbi države zoper zločinstvenost, toda ne edino in ne izključno. Pravni učinki v obliki sankcij (kazni, očuvalna in

vzgojna sredstva) predpostavljajo storitev zločina *(crimen)*, odnosno dejanja, ki ustreza vsaj po svojih objektivnih znakih pojmu zločina. Za to bi bila označba *ius criminale (droit criminel; Kriminalrecht;* srbski: *krivično pravo)* bolj primerna za sedanjo zadevno panogo prava, kakor *ius poenale*, kazensko pravo. V srbskem izvirniku se k. z. tudi imenuje «krivični zakonik», a ne «kazneni zakonik», kakor se je bil imenoval še v osnutkih. Uradni slovenski prevod pa je obdržal prejšnji naslov: kazenski zakonik, čeprav pojem «kazenski» ni istoveten s pojmom «krivični».

II. Materialno in formalno kazensko pravo. Dosledna ločitev materialnega in formalnega kazenskega prava je pridobitev razmeroma novejše dobe. V starejših zakonikih (n. pr. še v avstrijskem kazenskem zakoniku iz l. 1803.) so bili materialni in formalni kazenskopravni predpisi pomešani med seboj. V našem pravu se načelna ločitev teh dveh gran kazenskega prava kaže tudi na zunaj: kazenski zakonik in zakonik o sodnem kazenskem postopku sta dva samostojna zakonika. Za pravno naravo zadevnih norm pa ni vedno odločilno mesto, kjer so te norme uvrščene. K. z. vsebuje marsikatere procesualne določbe (n. pr. § 9. o pregonu kaznivih dejanj, storjenih v inozemstvu, X. poglavje o odobritvi, predlogu in zasebni tožbi); na drugi strani je tudi v s. k. p. nekaj določb materialnopravnega značaja (n. pr. § 420., odst. 2., o vštevanju preiskovalnega zapora v kazen, § 482., odst. 2., o vsebini rehabilitacije). Vendar so to le izjeme, ki ne morejo izpodriniti načelne ločitve materialnih in procesualnih predpisov. Raz stališče smotrene sistematične razdelbe tvarine je omenjena ločitev povsem upravičena.

Notranja vez med materialnim in formalnim kazenskim pravom se očituje zlasti v tem, da prihajajo norme materialnega kazenskega prava do resnične veljave le na osnovi zakonito pokrenjenega in izvedenega kazenskega postopka (§ 1. s. k. p.). Sodni kazenski postopek pa bi postal brezpredmeten, če ne bi obstajalo materialno kazensko pravo.

III. Kazensko pravo kot javno pravo. Moderno kazensko pravo je del javnega prava. Kazensko pravo naše dobe ureja razmerje med državo kot nositeljico kaznovalne oblasti in posamezniki. To velja tudi za primere, v katerih ima posameznik vpliv na kazenski pregon, če n. pr. zavisi pregon od zasebne

tožbe ali od predloga prizadete osebe. Tudi tu gre za državno, a ne za zasebno kaznovalno pravico. Kaznovalna pravica spada sedaj v območje države kot najvišje čuvarice pravnega reda.

IV. Kazensko pravo in druge panoge prava. Kazensko pravo kot javno pravo je v ozki zvezi z drugimi panogami javnega prava, zlasti z meddržavnim, ustavnim in upravnim pravom. Nekateri pojmi, katerih se poslužuje kazensko pravo (n. pr. suvereniteta [§ 125. k. z.], državljan kraljevine Jugoslavije, inozemec, ustava, ustavni red, samoupravna naprava in pod.), se dajo razbrati le iz drugih virov javnega prava. Prav tako je kazensko pravo navezano tudi na zasebno pravo (pojmi imovine, brака, rodbine, varuha, konkurznega dolžnika, ročne zastave, zadržne pravice in pod.). Načelno važna je v tem pogledu splošna norma § 23. k. z., po kateri kaznivega dejanja ni, če izključujejo predpisi javnega ali zasebnega prava protipravnost dejanja. Če uporablja k. z. nekatere pojme v specialnem smislu, različnem od onega v drugih področjih prava, izraža to v legalnih opredelbah teh pojmov (§ 14., št. 1., 3., 6., k. z.).

Kazensko pravo je navezano na druge grane prava tudi zavoljo tega, ker je namenjeno zaščiti pravnih dobrin. V tem pogledu imajo norme kazenskega prava sekundarni (drugotni) značaj. Obseg dobrin, ki potrebujejo pojačene pravne zaščite, je odvisen na vse zadnje od kulturnega razvoja občestva. Ta obseg je različen v policijski državi in v pravni državi, v pravni državi starega liberalističnega tipa in v novi pravni državi, ki zasleduje širokopotezne socialne smotre *(Wohlfahrtstaat)*, v državi, ki je zgrajena na načelih državljanske enakosti, in v državi, ki ima stanovsko, odnosno razredno obeležje. Obseg pravnih dobrin, ki so zaščitene s kazensko sankcijo, potemtakem ni odvisen od kazenskega prava kot takega. V predpisih kazenskega prava se odraža splošna slika družabnega in pravnega stanja občestva in države glede na vrednotenje pravnih dobrin, ki velja v izvestni dobi kulturnega razvoja.

§ 2.

Kazensko pravo kot pravna znanost.

I. Temeljna pravna znanost. Kazensko pravo kot pravna znanost *(la science pénale, Strafrechtswissenschaft)* se opira na pozitivno zakonodajo. Kot grana pravne znanosti vobče

motri kazenskopravna znanost zločin in kazen ali druge sankcije predvsem z vidika pravic in obveznosti, ki nastajajo na osnovi objektivnega prava med državo kot nositeljico kaznovalne oblasti in posameznikom kot storilcem zločina ali oškodovancem. Iz predpisov objektivnega kazenskega prava izlušča kazenskopravna znanost splošna načela. Z logičnimi metodami oblikuje nato zaokrožen sistematičen nauk o kazenskem zakonu, o zločinu, o kazni in o drugih sankcijah kot pravnih posledicah zločina in o storilcu kaznivega dejanja (občni del kazenskega prava). Temu splošnemu nauku se pridružuje nauk o poedinih vrstah zločinov in o zagroženih sankcijah (poseben del kazenskega prava). Le kazensko pravo, ki je metodično zgrajeno po načelih pravne sistematike, nam kaže notranjo vez med poedinimi deli te grane prava in njihovo medsebojno odvisnost.

Kazensko pravo poedinih držav ima svoje značilne posebnosti, ki so utemeljene v nacionalnih svojstvih poedinih narodov in v zgodovinskem razvoju prava. V novejši dobi se opaža čedalje večji medsebojni vpliv kazenskih zakonodaj raznih držav. Francoski kazenski zakonik iz Napoleonove dobe (*Code pénal* iz l. 1810.) je močno vplival na kazensko pravo zapadne Evrope, preko pruskega kazenskega zakonika iz l. 1851. pa tudi na s. k. z. V 20. stoletju ugotavljamo vpliv bolj naprednih kazenskih zakonodaj, n. pr. norveškega kazenskega zakonika iz l. 1902. ali švicarskega, čehoslovaškega in še drugih načrtov kazenskih zakonikov, na kazensko zakonodajo drugih držav, med drugim tudi na k. z. kraljevine Jugoslavije. Že iz tega razloga se mora kazenskopravna veda posluževati tudi pravnoprimerjalne (komparativne) metode.

Ob koncu 19. stoletja je Mednarodna zveza kriminalistov (ustanovljena l. 1889.) utrla pot spoznanju, da borba zoper zločinstvenost ni naloga samo poedinih držav, temveč vsega kulturnega sveta. O tem pričajo mednarodni kongresi kriminalistov, mednarodne konvencije o izročanju zločincev, o pobijanju trgovine z belim blagom, ustanovitev mednarodne kriminalno-policijske komisije, meddržavne asociacije za kazensko pravo (ustanovljena l. 1924.) in pod. V mednarodno kazensko pravo prodira ideja tako zvanega svetovnega pravosodstva. V zadnjem času je bilo sproženo celó vprašanje o izenačenju osnovnih načel kazenske zakonodaje kulturnih držav ter se je ustanovil posebni mednarodni odbor za unifikacijo kazenskega prava

(Bureau international pour l'unification du droit pénal). Ustanove, ki so nastale po svetovni vojni, na čelu jim Društvo narodov, pospešujejo težnje po meddržavnem sodelovanju tudi glede prevencije zločinov in kazenske represije. Kazensko pravo služi torej dandanes vsaj deloma tudi smotrom, ki sezajo preko mej poedinih držav.

II. Pomožne vede. Poleg kazenskega prava kot samostalne pravne znanosti so še druge grane vede, ki se bavijo s proučevanjem zločina, zločinca in sredstev za borbo zoper kriminaliteto z drugih vidikov: pravnozgodovinskega, naravoslovno-medicinskega, individualno-psihološkega, socialno-psihološkega, pedagoškega, tehničnega in političnega. Sem spadajo: pravna zgodovina o virih in razvoju kazenskega prava, kriminologija, ki obsega kriminalno biologijo (antropologijo) ter kriminalno psihologijo in sociologijo, sodna medicina s forenzično psihiatrijo, poenologija s kriminalno pedagogiko in kriminalistika, ki raziskuje predvsem oblike udejstitve deliktičnih dejanskih stanov. Slednjič je važna grana občne kazenskopravne znanosti kriminalna politika, ki razmotriva in kritično presoja obstoječe kazensko pravo kot *lex lata* v svrho njegove preosnove *(de lege ferenda).* Z izsledki raziskovanj vseh teh panog znanosti se okoriščata kazensko pravo in kazensko pravosodstvo. S tega stališča jih smatramo lahko za pomožne kriminalne vede.

III. Jugoslovanska literatura kazenskega prava:

A. Zgodovina kodifikacije kazenskega prava v Jugoslaviji: *Dr. Metod Dolenc:* Sadašnji položaj kazneno-pravnog zakonodavstva Kraljevine SHS. Ljubljana. 1923. — *Isti:* Unifikace právního řádu v Jugoslávii. Část I. Kodifikace trestního práva hmotného a procesního. V Bratislavě. 1931. — *Dr. M. Čubinski:* Novi Krivični Zakonik za Kraljevinu SHS. Letopis Matice Srpske. 1929. — *Isti:* Problem izjednačenja prava u ujedinjenom Kraljevstvu SHS. Beograd. 1921. — *Dr. Toma Živanović:* Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Beograd. 1933.

B. Učbeniki: *Dr. Josip Šilović-Dr. Stanko Frank:* Kazneno pravo prema krivičnom zakoniku od 27. januara 1929. I. Opći deo. Zagreb. 1929. — *Dr. Toma Živanović:* Osnovi krivičnog prava. Opšti deo. Izmene i dopune. Beograd 1930. — *Isti:* Osnovi

krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Beograd. 1933. — *Isti:* Osnovi vojnog krivičnog prava. Opšti deo. Beograd. 1924.

C. Komentarji: *Dr. Metod Dolenc:* Tolmač h kazenskemu zakoniku kraljevine Jugoslavije. Ljubljana. 1929. (Hrvatska izdaja. Zagreb. 1930.) — *Dr. Mih. P. Čubinski:* Naučni i praktički komentar k. z. Kraljevine Jugoslavije. Beograd. 1930. — *Laza Urošević:* Sudski trebnik. II. deo. Beograd. 1930. — *Dr. Josip Šilović-Dr. Stanko Frank:* K. z. za Kraljevinu SHS. Zagreb. 1929. — *Dr. V. Žganec-P. Žorž:* Tumačenje k. z. I. Opšti deo. Sombor. 1930. — *Dr. Toma Živanović:* Krivični zakonik i zakonik o sudskom krivičnom postupku. Beograd. 1930. — *Gj. Karajovanović:* Komentar opšteg k. z. Beograd. 1930. — *Dragoslav M. Lazić:* Krivični zakonik. I. knjiga. Opšti deo. Beograd. 1932. — *M. Munišić:* Krivični zakonik. I. Opšti deo. 1930.

Č. Novela h k. z. z dne 9. oktobra 1931.: *Dr. Metod Dolenc:* Dodatek k Tolmaču kazenskega zakonika. Ljubljana. 1931. (Isti v hrvatskem jeziku. Zagreb. 1931.) — *Dr. Stanko Frank:* Zakon o izmenama i dopunama u k. z. od 9. oktobra 1931. Zagreb. 1932. — *Dr. Metod Dolenc* in *dr. Rudolf Sajovic:* Novelirani kazenski zakonik za kraljevino Jugoslavijo s kratkimi pojasnili. Ljubljana. 1932.

D. Stranski kazenski zakoni: *Dr. A. Agatonović:* Kazneno zakonodavstvo. Knjiga I. i II. Zagreb. 1930. — *Dr. Aleksa Vragović:* Sporedni krivični zakoni (uredbe, pravilniki, konvencije). Zagreb. 1930.

E. Tiskovno pravo: *Dr. Lav Henigsberg:* Komentar štamparskog prava. Beograd. 1932. — *Dr. Stanko Frank:* Osnovi zakona o štampi. Zagreb. 1927. — *Anton Mladič:* Zakon o tisku. Ljubljana. 1930. — *Dr. Miroslav Muha:* Zakon o štampi. Zagreb. 1926. — *Dr. Metod Dolenc:* Glavne poteze našega tiskovnega prava. Ljubljana. 1926. — *Isti:* Po prvih treh letih tiskovnega zakona. Sl. Pr. 1929.

F. Vojaško kazensko pravo: *Dr. Česlav M. Nikitović:* Vojni krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju od 11. februara 1930. Sa komentarom. Beograd. 1930.

G. Meddržavno kazensko pravo: *Nikolaj D. Pahorukov:* Zbirka ugovora i konvencija o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima. Beograd. 1932. — Annuaire de l'Association Yougoslave de Droit International. Belgrade-Paris. 1931.

H. Zbirke odločb višjih sodišč in pod.: Odločbe kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh. Priloga Sl. Pr. — Zbirka odluka viših sudova. Prilog Pravosuđa. — Zbirka raspisa i rešenja ministarstva pravde. Prilog Pravosuđa. — *Srb. Kovačević:* Sudska praksa. — *Dr. Dušan Peić:* Praktična primena novog k. z.... u sudovima na području beogradske kasacije. Beograd. 1933. — Odločbe oddelkov kasacijskega sodišča objavljajo tudi časopisi Mjes., Policija, Branič.

I. Jugoslovanski pravni časopisi in zborniki: V Beogradu: Arhiv. Pravosuđe. Policija. Branič. — V Zagrebu: Mjes. Odvjetnik. Pr. Vjes. — V Ljubljani: Sl. Pr. Zb. zn. r. — V Podgorici: Pravni Zbornik. — V Trstu: Pr. V.

J. Pomožne vede: *Dr. Milovan Milovanović:* Sudska medicina. 2. izdaja. Beograd. 1933. — *Vasa Lazarević:* Međunarodna policija, s uvodnom reći Dr. D. Subotića. Beograd. 1933. — Obdelava kriminalne statistike kraljevine Jugoslavije je šele v začetkih. Doslej je izšla samo: Kriminalna statistika za 1922. i 1923. godinu. Beograd. 1932.

K. Jugoslovanska pravna bibliografija: *Gojko Niketić:* Pravna bibliografija članaka i knjiga u srpskoj književnosti do kraja 1905. godine. Beograd. 1907. (Str. 34—52.) — *Dr. Rudolf Sajovic:* Rassegna di letteratura giuridica jugoslava. «Annuario di Diritto Comparato.» Vol. VII in nasl.

Knjige in razprave v srbohrvatskem in slovenskem jeziku so navedene v zvezi s poedinimi poglavji tega sistema.

IV. Kratki podatki o kazenskem pravu inozemskih držav. V tem pregledu navajamo le najpotrebnejše podatke o kazenski zakonodaji in o kazenskopravni literaturi (komentarji in učbeniki) v glavnejših inozemskih državah, zlasti v slovanskih.

Rusija. Pred bolševiškim prevratom z dne 7. novembra 1917. so bili v veljavi: kazenski zakonik iz l. 1845., ki je bil večkrat noveliran, zakon o prestopkih iz l. 1864. in deloma novi kazenski zakonik z dne 22. marca 1903. (Ugolovnoje Uloženije), zgrajen že na modernih načelih. Ta kazenski zakonik velja še sedaj v Estoniji in Litvaniji, do l. 1932. pa je veljal tudi v bivšem ruskem delu Poljske in v Latviji. — Komentarji: *Tagancev, Nekljudov* in dr. — Učbeniki: *Tagancev, Fojnickij, Spasovič, Sergijevskij, Čubinskij, Poznyšev* in dr.

Zveza socialističnih sovjetskih republik. Vsi prejšnji ruski predrevolucijski zakoni so bili definitivno ukinjeni šele z dekretom sovjetske vlade z dne 30. novembra 1918. Prvi sovjetski kazenski zakonik z dne 1. junija 1922.; njemu je sledil sovjetski kazenski zakonik z dne 1. januarja 1927.; novejši načrt kazenskega zakonika je iz l. 1930. Kazenski zakoniki sovjetske Ukrajine in nekaterih drugih sovjetskih republik se v glavnem naslanjajo na kazenski zakonik sovjetske Rusije. Sovjetska kazenska zakonodaja uveljavlja načelo razredne justice, dopušča analogijo pri uporabi kazenskega zakona ter nadomešča kriterij krivde vseskozi s kriterijem storilčeve nevarnosti. — Komentarji sovjetskega kazenskega prava: *Gernet-Trajnin, Kurskij, Vroblevskij.* — Učbeniki: *Piontkovskij, Poznyšev, Trajnin, Estrin.* Nemški prevodi sovjetskega kazenskega zakonika od Freunda (1925.) in Gallasa (1931.). — Oficialna doktrina: *Krylenko:* Die Kriminalpolitik der Sowjetmacht. (1932.) *Pasche-Oserski:* Strafe und Strafvollzug in der Sowjet-Union. (1929.) — Analiza in kritika: *Maklecov* v zbirki: Das Recht Sowjetrusslands. (1925.) *Maurach:* Grundlagen des räterussischen Strafrechts. (1933.) *Gallas:* Kriminalpolitik und Strafrechtssystematik. (1931.) V jugoslovenskem slovstvu: *M. Čubinski:* Zakon i stvarnost u sovjetskoj Rusiji. Beograd. (1925.) *St. Frank:* Iz krivičnog zakonika sovjetske republike. Mjes. 1929.

Poljska. Po ustanovitvi samostojne Poljske republike so ostali začasno v veljavi v poedinih delih države bivši ruski, avstrijski in nemški kazenski zakoniki. Novi edinstveni poljski kazenski zakonik in zakon o prekrških z dne 11. julija 1932. sta stopila v veljavo dne 1. septembra 1932. — Komentarji: *Juliusz Makarewicz:* Kodeks karny z komentarzem. 2. wydanie. Lwów. (1932.) *Makowski:* Kodeks karny. Komentarz. Warszawa. (1932.) — Učbeniki: *Glaser* (Krakow, 1933.), *Walter* (Krakow, 1933.), *Makarewicz* (Lwów, 1924.).

Čehoslovaška. Na ozemlju Češke, Moravske in Šleske velja začasno bivši avstrijski kazenski zakonik iz l. 1852., na ozemlju Slovaške in Podkarpatske Rusije pa bivši ogrski kazenski zakonik iz l. 1878. in zakon o prestopkih iz l. 1879. z novelo iz l. 1908. I. načrt edinstvenega kazenskega zakonika za Čehoslovaško iz l. 1921. (samo občni del), II. načrt kazenskega zakonika in zakona o prekrških iz l. 1926. Novi edinstveni zakon o mladinskem sodstvu in o odgovornosti maloletnikov z dne

11. marca 1931. — Zbirke zakonov in komentarji: *Kallab a Hernritt:* Trestní zákoni československé, plátné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. (1927.) *Milota a Nožička:* Trestné zakony zeme Slovenskej a Podkarpatoruskej. (1930.) *Miřička a Scholz:* Zákon o trestním soudnictví nad mládeží. (1932.) *Hrabanek-Milota:* Nové československo právo tiskové. (1933.) — Učbeniki: v češkem jeziku: *Miřička; Milota;* v nemškem jeziku: *v. Weber.* — O čehoslovaških osnutkih kazenskega zakonika gl.: *Dolenc:* Sl. Pr. (1922.) in Pr. V. (1927.); *Šilović:* Mjes. (1926./1927.).

Bolgarska. Kazenski zakonik z dne 2. februarja 1896. — Novejši učbenik: *Dolapčijev:* Nakazatelno pravo (1933.).

Francija ima v Evropi najstarejši kazenski zakonik (Code pénal) iz l. 1810., ki je bil večkrat noveliran. Načrt kazenskega zakonika je iz l. 1933. — Komentarji: *Garçon:* Code pénal annoté. (1901.—1930.) *Chauveau et Faustin Hélie:* Théorie du Code pénal. (1888.) — Najpopolnejše sistematično delo: *Garraud:* Traité théorique et pratique du droit pénal français. (V šestih zvezkih. 1913.—1930.) *Isti:* Précis de droit criminel. (14. izdaja. 1926.) — Učbeniki: *Vidal, Ortolan, Garçon* (zadnja dva sta prevedena v srbščino) in dr.

Belgija. Code pénal iz l. 1867. predstavlja popravljeno izdajo francoskega kazenskega zakonika. Iz novejših zakonov je posebno važen: Loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude iz l. 1930. — Komentarji h kazenskemu zakoniku: *Nypels-Servais, Goedseels.* — Učbeniki: *Haus, Thiry, Prins.*

Italija. Novi kazenski zakonik z dne 19. oktobra 1930. je stopil v veljavo dne 1. julija 1931. Načrt kazenskega zakonika Enrica Ferrija iz l. 1921., zgrajen po načelih antropološko-pozitivistične šole, ni prodrl (o njem gl.: *Dolenc,* Pr. V., 1922.). Sledil mu je načrt justičnega ministra fašistovske vlade Rocca iz l. 1927. Ta načrt je postal kazenski zakonik. — Komentarji: *Carlo Saltelli-Enrico Romano Di Falco* (1930.), *Brasiello* in dr. — Učbeniki: *Carrara, Alimena, Florian, Manzini* in dr.; *Enrico Ferri:* Principii di diritto criminale (1927.).

Rumunska. Kazenski zakonik z dne 3. oktobra 1864. V Transsilvaniji velja začasno bivši ogrski, v Bukovini pa bivši avstrijski kazenski zakonik.

Nemčija. Kazenski zakonik z dne 15. maja 1871. (Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich.) Zakon o mladinskem sodstvu iz l. 1923. Delo glede preosnove kazenskega prava se je pričelo l. 1906.: načrti iz l. 1909., 1913., 1919., 1925., 1927. (skupno z avstrijskim) in 1930. Nemška kazensko-pravna literatura je zelo obilna. Za primerjalno kazensko pravo imata pomen zlasti: Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts (16 zvezkov; 1908.) in Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher. — Komentarji: *Oppenhoff, v. Olshausen, Frank* (18. izdaja iz l. 1931.), *Schwarz, Steinglein* (stranski zakoni). — Sistematična dela in učbeniki: *v. Holtzendorff, Binding, v. Bar, Merkel-Liepmann, Franz v. Liszt-Eberh. Schmidt* (26. izdaja iz l. 1932.; Lisztov učbenik je l. 1902. prevedel v srbščino *Milenko Vesnić*), *R. v. Hippel* (1925.—1930. in 1932.), *E. Mezger* (1932.), *E. Beling, M. E. Mayer, W. Sauer, Doerr* in dr. — Zbirka novejših zakonov in uredb nacionalno-socialistične vlade: *O. Schwarz:* 1.) Strafrechtliche Notverordnungen. 2.) Die Strafrechtsnovelle vom 26. Mai 1933. Pripravlja se reforma kazenskega zakonika v duhu nacionalno-socialistične «tretje države» (pokret po Adolfu Hitlerju).

Avstrija. Kazenski zakonik z dne 27. maja 1852. Zakon o mladinskem sodstvu z dne 18. julija 1928. Načrti kazenskega zakonika iz l. 1863. do 1867., 1874., 1881., 1889., 1891., 1909., 1912. in 1927. (skupno z nemškim). — Najpopolnejši komentar: *Altmann-Jakob* (1928.—1930.). — Učbeniki: *Herbst, Janka* (v hrvaščino prevel *J. Šilović*), *Kallina, Finger, Lammasch-Rittler, Stooss, Ed. Liszt* in dr.

Ogrska. Kazenski zakonik iz l. 1878. Zakon o prekrških iz l. 1879. Novela iz l. 1908. Zakon o mladinskem sodstvu iz l. 1913. — Komentar: *Illes.* — Učbeniki: *Vambéry* (1913. do 1918.), *Irk* (1928.) in dr.

Švica. Edinstveni kazenski zakonik samo glede zločinov zoper Švicarsko zvezo iz l. 1853., sicer pa veljajo v 23 kantonih Švice partikularni kazenski zakoniki; kantona Uri in Nidwalden pa sploh nimata kazenskega zakonika. Načrt za edinstveni kazenski zakonik iz l. 1893. (zadnja redakcija iz l. 1931.) je v glavnem delo slovečega kriminalista *Carla Stoossa.* Ta načrt je močno vplival na druge poznejše evropske načrte in zakonike, med drugimi tudi na jugoslovansko presnovano kazensko

zakonodajo. — Pregledi kantonalne kazenske zakonodaje in učbeniki: *Stooss, Kronauer, Pfeninger, Hafter.*

Velika Britanija. Kazensko pravo v Angliji sami je le deloma kodificirano (Statute Law), v glavnem pa temelji na tako zvanem občem pravu (Common Law) in sodnih precedentih (Case Law). V Indiji velja kazenski zakonik iz l. 1860. — Učbeniki: *Stephen, Russel, Harris* in dr.

Združene države Severne Amerike. Kazensko pravo temelji na istih načelih kakor v Veliki Britaniji. Zvezni kazenski zakonik iz l. 1909. velja le za jurisdikcijo zveznih sodišč (United States Courts). Od poedinih držav Severne Amerike imajo le nekatere kazenske zakonike (n. pr. New-York iz l. 1881.). — Učbeniki: *Bishup, Wharten, Mc Klain.*

Izmed drugih evropskih in izvenevropskih držav imajo moderne kazenske zakonike: Norveška (1902.; srbski prevod norveškega kazenskega zakonika, ki je vplival na prvi srbski načrt kazenskega zakonika, *M. Gjuričića*), Španska (1928.; razveljavljen po prevratu l. 1931.), Danska (1930.), Latvija (1930.), Turška (1926.), Japonska (1908.), Argentinija (1921.) in Kitajska (1928.).

§ 3.

Osnovne smeri v teoriji kazenskega prava.*

I. Nastanek in pomen glavnih teoretičnih šol kazenskega prava. Razvoj kazenskega prava je v nerazdružljivi zvezi z evolucijo nazorov o zločinu, zločincu in sredstvih borbe zoper zločinstvenost. Različnost v nazorih glede

* **Književnost:** *M. Čubinski:* Opšta karakteristika novih škola u krivičnom pravu. Beograd. 1925. — *M. Dolenc:* Nove smeri v kazenski vedi. Sl. Pr. 1908. — *J. Polec:* Nove kriminalistične šole. Sl. Pr. 1901. — *T. Živanović:* Osnovni problemi krivičnog prava. Uvod u nauku krivičnog prava. Beograd. 1930. — *Ž. Topalović:* Metodološki osnovi klasicizma i modernizma u krivičnom pravu. Arhiv. 1913. — *J. Šilović:* Uzroci zločina. 1913. — *Čulinović:* O slobodi volje. 1930. — *Isti:* Determinizam i krivično pravo. — *Dušan M. Subotić:* Šest osnovnih problema krivičnog prava. (II.) Beograd. 1933. — *A. Maklecov:* Biološki pravac u modernoj kriminologiji. Arhiv. 1932. — *Isti:* Psihoanaliza in kazensko pravo. Ljubljanski Zvon. 1931. — *M. Dolenc:* Poglobitev akademskega pouka o kazenskem pravu. Sl. Pr. 1926. — *M. Čubinski:* Predavanje krivičnih nauka i potreba novih institucija. Arhiv. 1924. — Osnivanje Kriminalističkog Instituta na Beogradskom univerzitetu. Policija. 1929.

zločina in kazni se dá zasledovati že v antični dobi in v srednjem veku. Toda šele v 19. stoletju so se izkristalizirale kot jasno začrtane znanstvene doktrine: *A.* klasična, *B.* antropološko-pozitivistična in *C.* sociološka šola v kazenskopravni znanosti.

A. Klasična šola. Njen postanek je navezan na zgodovinsko tradicijo v kazenskem pravu. Označba «klasicizem» sama ob sebi še ne razodeva prave vsebine njenega nauka. Ta naziv so ji dali predvsem njeni idejni nasprotniki, ki so hoteli s tem pribiti, da gre za dovršen stadij v razvoju kazenskega prava, za konservativno smer, izvirajočo iz tradicij rimskega prava.

Bistven temelj klasicizma v kazenskopravni znanosti tvori nauk o svobodni volji (indeterminizem). Na ta temelj se opira etičnopravna sodba države o zločinu. Bistvo kazni je pravično povračilo: kazen naj bo ekvivalent zločina, ona naj zopet vzpostavi moteno ravnovesje pravnega reda. Pojem povračila pa vendar dopušča možnost izbire med minimumom in maksimumom kazni. Le v tem okviru se lahko vpoštevajo praktični smotri kazni. Osrednji pojem kazenskega prava tvori torej kaznivo dejanje; v njem se osredotočuje socialno in individualno zlo, zoper katero se bori država s kaznijo.

Storilčeva krivda se izraža v poedinem kaznivem dejanju. Kazenska odgovornost je odgovornost za dejanje človeka vobče brez nadaljnje diferenciacije. Storilčeva osebnost se vpošteva le toliko, kolikor se zrcali v poedinem dejanju. Tisto, kar se je zgodilo pred zločinom in česar je pričakovati od storilca v bodočnosti, za sodnikovo sodbo načelno ni odločilno. Kazensko pravo naj se omejuje zgolj na kazenske sankcije. Vsi drugi ukrepi, kakor vzgojna in očuvalna sredstva, spadajo v področje upravnega prava.

Nekateri teoretiki kot pristaši klasične šole razvijajo naziranja, ki se v marsičem razlikujejo od navedene sheme. V predhodnjih izvajanjih je označeno stališče najbolj doslednih predstavnikov klasične šole v kazenskopravni vedi.

Klasična šola je velikega kulturno-zgodovinskega pomena. Njen vpliv se opaža tudi v veljavnem pravu naše dobe. Pristaši te idejne smeri so izoblikovali v kazenskem pravu načela zakonitosti in državljanske enakosti. Zavzemali so se za odpravo stanovskih predpravic v kazenskem pravu, za garancije indi-

vidua v kazenskem pravu in procesu ter za humanizacijo kazni. Te težnje so se pokazale posebno v slovečem delu Beccaria (1738—1794): «*Dei delitti e delle pene*» (1764).

Kriminalisti-klasiki so veliko storili v področju dogmatične obdelave veljavnega prava in logično-juridične konstrukcije osnovnih pojmov kazenskega prava. Odločno so zagovarjali ohranitev kazenskega prava kot samostojne znanstvene discipline.

Klasična šola dosledno brani temeljna načela pravne države: določnost prava, strogo zakonitost in zajamčenje osebne svobode. V področju materialnega kazenskega prava so njene vodilne ideje: «*Nullum crimen, nulla poena sine lege*»; «*poena commensurari debet delicto*»; v področju kazenskega postopka pa: «*innocentia praesumitur ante condemnationem*»; «*in dubiis reus est absolvendus*»; «*in dubio pro reo*».

Najvažnejši nedostatek klasične šole je njeno preabstraktno, atomistično pojmovanje individua. Klasiki ne vpoštevajo v zadostni meri razlike med poedinimi tipi zločincev ter potrebe po individualizaciji kazni in po uvedbi novih sredstev borbe zoper kriminaliteto, ki naj bi ustrezala raznoterosti njenih vzrokov.

B. Antropološko-pozitivistična šola. V drugi polovici 19. stoletja je Cesare Lombroso (1835—1909), profesor sodne medicine v Turinu, položil temelj nove antropološke šole v kazenskopravni znanosti. Prvi poskusi, ugotoviti vzročno zvezo med telesnim ustrojem človeka in njegovim zločinskim značajem, segajo v antično dobo. Neposredni idejni predhodniki Lombrosa so bili: tvorec tako zvane fiziognomike Lavater (1741—1799), frenolog Gall (1752—1828), psihiater Prichard in prvi utemeljitelj nauka o degeneraciji Morel (1809—1873). Toda šele Lombroso in njegovi nasledniki (Ferri, Garofalo — Italija, Lacassagne — Francija, Dril — Rusija, Kurella — Nemčija) so razmahnili znanstveno gibanje, ki je privedlo do ustanovitve posebne antropološke šole.

Lombroso je uvedel v nauk o zločinstvenosti naravoslovno empirično metodo. On ne ocenja dejanj z normativnega vidika, temveč jih motri s stališča naravnih bioloških zakonov razvoja poedinca in družbe. Pravi zločinec je Lombrosu antropološki tip, posebna *species generis humani*. So prirojeni zločinski značaji, ki se razlikujejo od drugih članov človeškega

rodu po izvestnih, tudi na zunaj zaznatnih telesnih znamenjih in duševnih anomalijah. Ta psihofizična osebitost rojenega zločinca *(delinquente nato)* ga sili z neizogibno naravno nujnostjo, da postane zločinec. Narava ustvarja zločince, družba pa jim nudi le pogoje in prilike za storitev zločinov.

V teku svojih raziskovanj je Lombroso skušal na različne načine utemeljiti svoj nauk o rojenem zločincu: rojeni zločinec nosi v sebi atavistične ostanke prazgodovine človeštva; sličen je otroku z njegovo naivno brezčutnostjo ali pa je epileptoid, ki se označuje z nebrzdano afektivnostjo itd.

Kriminalna antropologija ali biologija, ki ji je bil duhovni oče Lombroso, je tista panoga obče antropologije, ki znanstveno raziskuje telesno in duševno osebitost zločinca in hoče dognati vzroke zločinstvenosti, ki so v njej zasidrani. Deli se v kriminalno somatologijo, t. j. nauk o telesnih posebnostih zločinca, in v kriminalno psihologijo, t. j. nauk o duševnih svojstvih zločinca, s katerimi se «*homo delinquens*» razlikuje od drugih pripadnikov vrste «*homo sapiens*».

Kriminalno-politični zaključki Lombrosa in njegove šole so bili skrajno radikalni. Če obstoji posebna vrsta rojenih zločincev, jih je treba napraviti za neškodljive, še preden bodo imeli priložnost, da store zločin. Namesto krivde kot merila kazenske odgovornosti veljaj kriterij socialne nevarnosti, namesto kazni naj se uporabljajo sredstva socialne zaščite. Funkcije kazenskih sodišč pa naj izvršujejo komisije, sestoječe iz antropologov in zdravnikov. Kazenski zakonik kot seznamek kaznivih dejanj obdrži svoj pomen le toliko, kolikor kažejo taka dejanja, da je oseba, ki jih zagreši, posebno nevarna za družbo. V ospredje prihaja nauk o tipih zločincev in o sredstvih socialne zaščite zoper zločince.

Lombrosov nauk je naletel na odpor ne samo od strani pravnikov, temveč tudi od strani zastopnikov naravoslovnih ved (Baer, Koch, Zernow in dr.). Lombrosu se ni posrečilo dokazati, da obstoji zares neka posebna vrsta rojenega zločinca. Francoska šola z Gabrielom Tardom na čelu je Lombrosovi teoriji postavila nasproti svoj nauk o poklicnem ali socialnem tipu zločinca.

Vendar niti nasprotniki Lombrosa ne prerekajo njegovih pozitivnih zaslug. Antropološka šola je opozorila na biološke (tako zvane endogene) faktorje zločinstvenosti ter skušala iz-

vesti razvrstitev zločincev v tipe. (Enrico Ferri, Garofalo.) Storilčeva osebnost je postala odtlej predmet skrbnega opazovanja in proučevanja. Za moderno kazensko pravo zločinec ni več abstraktna individualnost. Nihče sedaj ne zanikuje pomena endogenih vzrokov zločinstvenosti. Podedovana nagnjenja in psihofizični nedostatki povečujejo impulzivnost subjektov ali pa zmanjšujejo njihovo odpornost zoper življenske skušnjave in slabe vplive okolice. Celoten problem o vzrokih kriminalitete (tako zvana kriminalna etiologija) motrimo sedaj s stališča križajočih se vplivov prirojenih nagnjenj in zunanjih (tako zvanih eksogenih) činiteljev, kakor gospodarske razmere, vzgoja, okolica, posebno močni duševni doživljaji in pod.

V novejši dobi se čimdalje bolj uveljavlja zmernejša, tako zvana kriminalno-biološka šola. Zastopniki te šole so ustanovili l. 1927. posebno Kriminalno-biološko društvo pod vodstvom prof. Adolfa Lenza, predstojnika Kriminološkega instituta v Gradcu. Še prej se je ta smer pojavila v Severni Ameriki in v Belgiji. V razliko od Lombrosa in njegove šole kriminalno-biološka šola ne vpošteva v toliki meri posameznih telesnih znakov zločinca, kolikor zločinca kot človeka v njegovi celoti. Subjektivno spoznanje hoče kriminalna biologija izpopolniti z naravoslovno-znanstvenimi metodami. Izhaja iz edinstva telesnoduševnega življenja. Poseben pomen pripisuje zmeraj se ponavljajočim (habitualnim) storilčevim nagnjenjem, ki utegnejo ob skupnem učinkovanju pod vplivom zunanjih činiteljev privesti do zločina.

Poleg dejanja kot aktualnega momenta je važen tudi potencialni moment, to se pravi vse, s čimer se označuje storilčeva osebnost. Le tako pridemo do pravega spoznanja krivde in nevarnosti ter dobimo trdno podlago za določitev kazni, očuvalnih in vzgojnih sredstev. S tem pa se storilčevo dejanje še ne pretvori zgolj v simptom socialne nevarnosti, vsaj dotlej ne, dokler reagira kazensko pravo s sankcijo na konkretno kršitev ali ogražanje pravnih dobrin. S stališča kazenskega prava je torej treba ocenjati dejanje i kot kršitev prava i kot izraz osebnosti. Le če ugotovimo zločinska (kriminogena) nagnjenja storilca, njegovo biografijo in sedanje stanje, utegnemo dospeti do pravilnega zaključka glede ukrepov, ki so primerni prav za danega subjekta.

Kriminalno-biološko proučevanje storilčeve osebnosti se mora opirati na analizo posamičnih svojstev delinkventa. Ta analiza bodi podlaga za sintetično sliko celotne storilčeve osebnosti. Vse to je sredstvo za pravilno diagnozo, to se pravi za ugotovitev notranjih vezi med dejanjem in zločinčevo osebnostjo. Iz tega šele sledi prognoza, t. j. verjetnostna ocena bodočega vedenja storilca. Po drugi strani mora nuditi kriminalno-biološka preiskava gradivo za določitev ukrepov, ki so potrebni v danem primeru zaradi zaščite družbe in socialne reklasacije zločinca.

Nova kriminalno-biološka šola ni tako enostransko naturalistično usmerjena kakor Lombrosova antropološko-pozitivistična doktrina: vpošteva pomen konkretnega kaznivega dejanja ter ne zanika smotra obče prevencije zločinov. S svojo metodo hoče ugladiti pot sodelovanju zastopnikov naravoslovne, dušeslovne in kriminalnopravne znanosti pri udejstvovanju praktičnih smotrov kazenskega pravosodja.

Moderno kazensko pravo ne vpošteva samo dejanja, temveč tudi zločinčevo osebnost, zlasti njegove nagibe, nagnjenja in značaj. V skladu s tem predvideva razčlenjen sistem sankcij. Zaradi tega utegnejo kriminalno-biološke metode služiti kot koristni pripomočki za sodišča in organe izvrševanja kazni, očuvalnih in vzgojnih sredstev. Uveljavljanje teh metod ustreza zahtevi po racionalizaciji kazenske represije in prevencije.

C. Sociološka šola. Ta uveljavlja v kazenskopravni znanosti težnje nove dobe. Klasična šola je bila plod individualističnega in racionalističnega svetovnega naziranja, ki izvira iz prosvetljenstva 18. stoletja in prve francoske revolucije. Antropološko-pozitivistična šola nosi obeležje zmagoslavnega naturalizma, ki je značilen za drugo polovico 19. stoletja. V sociološki šoli pa se zrcalijo socialna stremljenja novejše dobe. Ta šola je nastopila tako zoper omejitev kazenskopravne znanosti zgolj na juridično-dogmatične konstrukcije (*«Begriffsjurisprudenz»*) kakor tudi zoper enostransko naturalistično usmerjenost kriminalistov-antropologov.

Njeni utemeljitelji so bili Prins (Belgija), Franz v. Liszt (Nemčija — 1853—1919) in van Hamel (Nizozemsko — 1842—1917). Na njihovo pobudo je bila l. 1889. ustanovljena Mednarodna zveza kriminalistov. Prva točka njenega programa se je glasila, da se morajo zločin in sredstvo borbe zoper njega motriti ne le s pravnega, temveč tudi z antropološkega in socio-

loškega vidika. Svojo nalogo je zveza videla v znanstvenem proučevanju zločina, njegovih vzrokov in sredstev borbe zoper njega. Zločin je po mnenju sociologov rezultat osebnih svojstev storilca in zunanje okolice, ki vpliva nanj. Izmed zunanjih činiteljev imajo poseben pomen socialni, zlasti gospodarski faktorji. Kazen je le eno izmed sredstev za zatiranje zločinstvenosti, toda ne edino in nikakor ne najučinkovitejše. Boriti se je treba ne le proti že storjenim zločinom, marveč tudi proti vzrokom zločinstvenosti. Smotrena socialna politika v tem pogledu zaleže več ko vse drugo.

Kljub temu, da se nauk sociološke šole bistveno razlikuje od nauka kriminalistov-antropologov, se strinjata vendar obe šoli, da bodi ne samo dejanje, temveč tudi storilčeva osebnost odločilne važnosti za določitev kazenskih, očuvalnih in vzgojnih sredstev. Pri tem je treba vpoštevati storilčeve nagibe, njegovo mišljenje in njegov značaj, njegov odnos do pravnega reda, njegovo prošlost kakor tudi to, kar se dá od njega pričakovati v bodočnosti.

Dočim stremi socialna politika za odstranitvijo ali vsaj omilitvijo socialnih vzrokov zločinstvenosti, je specialna naloga kriminalne politike, da vpliva na zločinca s pomočjo sankcij, ki se morajo prilagoditi njegovi osebitosti (načelo individualizacije kazenske represije). Pri določitvi sankcij se mora vpoštevati, koliko je dejanje zasidrano v storilčevem značaju in koliko temelji v vzrokih, ki se storilcu ne morejo očitati. Ako prevladuje vpliv zunanjih okolnosti (beda, izredna skušnjava itd.), dejanje pa ni v skladu s storilčevim značajem in njegovim doslejšnjim brezprikornim vedenjem, imamo opraviti s tako zvanim p r i l o ž n o s t n i m zločincem, z akutno kriminalnostjo. Nasprotno, če so zločinska nagnjenja globoko ukoreninjena v storilčevem značaju, gre za zločinca «p o s t a n j u», za kronično kriminalnost. Posebna nevarna vrsta teh zločincev so zločinci iz navade ali poklica.

Kot geslo kriminalne politike je vodja sociološke šole F. v. L i s z t proglasil, naj se poboljšljivi zločinci poboljšajo, a nepoboljšljivi naj se napravijo za neškodljive. Praktične zahteve sociološke šole se čimdalje bolj uveljavljajo v moderni zakonodaji. Zadosti, če navedemo popolnitev sistema sankcij z očuvalnimi in vzgojnimi sredstvi, omejitev uporabe kratkotrajnih kazni na prostosti, vpoštevanje storilčeve osebnosti pri od-

merjanju kazni, uvedbo pogojne obsodbe in pogojnega odpusta, načelo individualizacije pri izvrševanju kazni in drugih sankcij itd.

II. Najnovejši razvoj teorije kazenskega prava. Vsaka izmed zgoraj očrtanih teorijskih šol je šla od osnovnih naukov dalje, približujoč se temu ali onemu pravcu, da doseže kompromis. Iz klasične šole se je razvila neoklasična, sociološka je dobila v Italiji pobočno šolo v tako zvani *terza scuola*. Ni da bi se spuščali v podrobno ocenjanje teh odtenkov glavnih šol. Le dvoje naj še dodamo glede teoretičnega razvoja kazenskopravne znanosti: V novejši dobi so s kritiko antropološke šole nastopili tudi psihoanalitiki (šola dunajskega psihiatra Freuda). V nasprotju z Lombrosom, ki je pripisoval pretežen pomen podedovanim nagnjenjem, poudarjajo psihoanalitiki pomen, ki ga ima nesposobnost subjekta, uživeti se v normalno družabno življenje in rešiti notranje duševne konflikte v socialnem smislu. Zločini so po Freudu v večji meri zavisni od doživljajev iz zgodnje otroške dobe in vobče od poznejše človekove usode, kakor pa od podedovanih svojstev človeka. Pod drugimi življenskimi pogoji bi se bila razvila večina zločincev v normalne ljudi. Izven vseh navedenih smernic, ki so razgibale kazensko pravo, se je uveljavila skrajna marksistična struja v kriminologiji (Turati, Colajanni in Marx-Leninova šola v sovjetski republiki). Ona vidi edini pravi vzrok zločinstvenosti v sedanjem kapitalističnem ustroju družbe in v razrednih nasprotstvih, ki so zanjo značilne. Po tem nauku mora slediti dokončni zmagi novih družabnih načel odprava prisilne državne organizacije in popolno iztrebljenje zločinstvenosti. Dotlej pa naj obstoji kazenska zakonodaja kot prehodno sredstvo v borbi zoper «razredne sovražnike», ki jih je treba napraviti za neškodljive, proletarci pa naj se eventualno pótem poboljševanja prilagodevajo pogojem družabnega življenja. Tako enostransko teoretično naziranje nima nobene pozitivne znanstvene podlage; ono spada kot utopistično med pravne zablode.

III. Vpliv šol na kazenskopravno zakonodajo. Pri sestavljanju sedaj v kraljevini Jugoslaviji veljajočega kazenskega zakonika so sodelovali predstavniki različnih smeri v kazenskopravni vedi. Zakonodajec se pač ni mogel naslanjati na enostranske zahteve te ali druge šole. Preosnova kazenskega prava je morala imeti koren v prošlosti in

ni smela prekiniti vezi z zgodovinsko tradicijo. In res pomenijo skoraj vsi novejši poskusi preosnove kazenskega prava (razen Ferrijevega prednačrta za italijanski načrt kazenskega zakonika iz l. 1921. in zakonodaje Sovjetske Rusije) kompromis med tradicionalizmom klasikov in reformizmom modernistov. Stališče našega preosnovanega prava pa je najbolj točno označil odlični srbski pravnik Marko Gjuričić ob sestavljanju proj. I.: «Zakoni se ne grade prema pogledima pravničkih škola već prema stvarnoj potrebi društvenog života.» (Str. 707.)

§ 4.

Zgodovina kazenskega prava v kraljevini Jugoslaviji.*

I. Kazensko pravo je bilo pri vsakem narodu prvobitna plast pravnih pravil vobče. Ona kaže pri vseh narodih izvestne skupne poteze. Zasebna osveta ji je prva klica. O tem, kako se je iz te klice razvilo talijonsko načelo pri odboju napada pa do postanka državne kaznovalne pravice, bi nam dala pravo podobo zgodovina svetovnega kazenskega prava. V okviru te knjige predpostavljamo poznanje zgodovine kazenskega prava srednje Evrope do prve dobe novega veka, ki je dala osnovo novejšemu kazenskemu pravu *Constitutionis Criminalis Carolinae* (l. 1532.), in se omejujemo na sliko o razvoju kazenskega prava v posameznih delih sedajšnje kraljevine Jugoslavije, ki so imeli o prevratu (l. 1918.) različno kazensko pravo, to pa samo izza tistega časa, ko je prosvetljeni absolutizem ob koncu 18. stoletja postavil zahtevo, da se mora nepisano pravo umakniti kodificiranim zakonom.

A. Srbija. Do prve kodifikacije kazenskega materialnega prava je prišlo šele po prvem vstanku ob koncu 18. stoletja pod vplivom stikov Srbije z zapadnimi evropskimi državami. Prota Matija Nenadović je sestavil l. 1804. prvi kazenski zakonik; pri tem se je držal Krmčije. Njegov zakon je obsegal 15 do 20 točk, a znanih nam je le še sedem. Bil je odobren od narodne skupščine. Manjše krivice so ostale na vesti sodnikom po običajnem

* **Književnost:** *T. Živanović:* Osnovi... (Istorija srpskog i ostalog jugoslovenskog krivičnog prava.) 1933. — *T. Taranovski:* Istorija srpskog prava u Nemanjičkoj državi. II. deo. 1931.

pravu. L. 1807. je izdal vladar Karađorđe sam svoj «Kriminalni zakonik». Imel je 38 paragrafov, a prvih 13 ni ohranjenih. Pozneje je izdajal Karađorđe posamezne rešitve, proklamacije ali naredbe z zakonito močjo; mnoge od teh so imele nalogo, da se že prej odrejene kazni še poostré. Uvedba «Kaznitelјnog zakona za policajne prestupke» z dne 27. maja 1850. pomeni novo dobo ustalitve pravnih razmer v Srbiji. Krvna osveta in kompozicijski sistem kaznovanja sta odpravljena; reakcija na storjen zločin je postala izključno javna. L. 1855. je Aleksander Karađorđević postavil komisijo, da sestavi nov kazenski zakonik. Sprva je komisija oklevala, češ, da so zločinstva med Srbi zelo redka, a da ne kaže posnemati tujerodnih kazenskih zakonikov. Vendar so se pričela v l. 1858. posvetovanja, iz katerih je izšel projekt, ki je bil kot «Kriminalni (kazneni) zakonik za knjaževstvo Srbiju» dne 29. marca 1860. obnarodovan. Za vzornika mu je služil predvsem kazenski zakonik za Prusijo (l. 1851.), ki pa se je sam naslanjal na francoski *Code pénal*. Srbski kazenski zakonik je dobil v toku pol stoletja in več preko petdeset izmenjav in dopolnil. Kot poseben zakon samostalne Srbije naj omenimo tiskovni zakon iz l. 1901., odnosno l. 1909. Od l. 1908. so se pričele priprave za projekt modernejšega kazenskega zakonika za Srbijo. Pod vplivom norveškega in deloma ruskega kazenskega zakonika, ki je tedaj zaslovel za najmodernejšega, je nastal načrt kazenskega zakonika za kraljevino Srbijo, ki je bil l. 1910. izdan v tisku z obširnimi motivi (proj. I.). Po širši komisiji je bil nekoliko predelan, v občni del so bile že sprejete očuvalne odredbe *(mesûres de suréte)*; poznamo ga le po prevodu v nemškem jeziku kot «*Vorentwurf*». Med balkansko in svetovno vojno je nadaljnje delo počivalo.

B. Hrvatska in Slavonija. Za te dedni deželi Habsburžanov je veljalo do *Constitutio Criminalis Theresiana* (l. 1768.), ki je poznala še torturo, partikularno pravo poedinih pokrajin glede vélikih zločinstev, običajno pravo glede manjših zločinstev. *Theresiana* je ukinila vsa ta prava. Sonnenfelsovim prizadevanjem se je posrečilo, da je bila tortura l. 1776. odpravljena. L. 1787. je bil izdan občni kazenski zakonik za obseg celokupne države, toda na Hrvatskem ni stopil v moč. Tudi kazenski zakonik za zločinstva in težke policijske pregreške za vse avstrijske dedne dežele iz l. 1803. ni postal veljaven za Hrvatsko in Slavonijo. Šele po revoluciji l. 1848. je dobil avstrijski kazenski

zakonik z dne 27. maja 1852. veljavnost tudi za Hrvatsko in Slavonijo in jo je poslej obdržal do prevrata v l. 1918. L. 1879. je pač predložil Fran Derenčin banu svoj načrt novega kazenskega zakonika z obširnimi motivi; o njem se je vršila anketa, ki jo je vlada *ad hoc* sestavila, ali po osmih sejah te ankete se delo ni več nadaljevalo.

Na Hrvatskem pa so zgodaj pričeli uvajati modernejše institute kazenskega prava. Že l. 1875. je bil sprejet zakon o pogojnem odpustu kaznencev; l. 1902. je izšel zakon o prisilni vzgoji nedoraslih, l. 1910. o zaščiti pravice na električno energijo, l. 1916. zakon o pogojni obsodbi. Na pobudo prof. J. Šilovića (Zagreb) je izšla naredba z močjo zakona dne 13. decembra 1918. o kaznovanju in zaščiti mladostnikov.

C. Slovenija in Dalmacija. Od *Constitutionis Criminalis Theresianae* (l. 1768.) dalje so imeli Slovenci usodo vseh habsburških dednih dežel. Za male kazenske zadeve pa je ljudstvo po srenji na vinogorskih zborih izrekalo še nekoliko desetletij kazni po predpisih gorskih bukev (iz l. 1543.). Ker je Jožef II. zabranil kaznovati z denarnimi globami, so ljudski sodniki izrekali kazni v količinah vina. Ob času francoske revolucije je ljudsko pravosodstvo prenehalo. Že prej omenjeni kazenski zakonik Jožefa II., dalje kazenska zakonika iz l. 1803. in 1852. so posebna razdobja kazenskega prava za Slovenijo. Dalmacija deli z njo usodo od kampoformskega miru v l. 1797., Dubrovnik šele od l. 1814.

Posebni stranski kazenski zakoni za pokrajine, kjer so bivali Slovenci, in za Dalmacijo pričenjajo veljati, kakor za ostalo Avstrijo, od l. 1861. dalje. Najvažnejši so bili med njimi tiskovni zakon z dne 22. decembra 1862., zakon o koalicijski pravici z dne 7. aprila 1870., zakon zoper vlačugarstvo in delomrznost z dne 10. maja 1879., zakon o kazenskih določbah glede obrezuspešenja izvršil z dne 25. maja 1883., zakon o dopustnosti in pridržanju v prisilnih delavnicah in poboljševalnicah z dne 25. maja 1885., zakon o avtorski pravici z dne 28. decembra 1895., zakon o rehabilitaciji z dne 21. marca 1918., zakon o povračilu škode nepravično obsojenim osebam z dne 23. marca 1918. in zakon o odškodnini za nedolžno prestani preiskovalni zapor z dne 18. avgusta 1918.

Glede reformatoričnih teženj je veljalo za Slovenijo in Dalmacijo vse tisto, kar je veljalo za avstrijske pokrajine vobče.

Pričela so se taka stremljenja že v l. 1862. Mnogo se je pričakovalo od reformacijske akcije v l. 1910., ko so predložili načrt za nov kazenski zakonik trije ugledni kriminalisti: Hoegel, Lammasch, Stooss. Vse delo je zastalo za časa svetovne vojne.

Ć. Bosna in Hercegovina. Te dve deželi sta stali stoletja pod vladavino moslemitskega prava. V začetku XIX. stoletja je skušala Porta uvesti v Turčiji zakonske reforme po zapadnoevropskih vzorih, toda bosanskemu plemstvu je uspelo obdržati izjemen položaj. Na čelu pokrajine je stal sultanov namestnik ali vezir, v svojih okrožjih pa so ohranili kapetani ali begi svojo najvišjo oblast. Šele v l. 1850. in 1851. se je posrečilo zlomiti moč teh bosenskih velikašev in izvesti upravnopolitične reforme. Moslemitsko pravo, ki je dotlej veljalo v Bosni in Hercegovini, je priznavalo vsako kaznivo dejanje samo za tožbeni naslov oškodovancev. Turški kadije (sodniki) so imeli na razpolago zakonske določbe, ki so obstajale iz «Šer'i» in «Multeke». Poslednja je imela 57 knjig, od katerih so govorile šestere o kazenskem pravu in urejale tudi pravico osebne osvete. L. 1857. je izdala Porta nov modernejši kazenski zakonik, ki pa je določal, naj ostane pri veljavnosti «Šer'i»-ja, kolikor ga novi kazenski zakonik sam ni izpremenil. Ali v vilajetu Bosni je ostalo vse to mrtva črka. Pri upravi so se godile grobe zlorabe, redni sodniki pa so bili podrejeni šerijatskim uradnikom. Ljudstvo sploh še izvedelo ni o novem zakoniku. Upori in nemiri so bili na dnevnem redu. Skratka, o redno poslujočem pravosodstvu ni bilo govora. Po okupaciji teh pokrajin od strani avstro-ogrske države (l. 1878.) so turški kadije zbežali. Nova vladavina je odredila sprva kazensko pravosodstvo po vojaških okupacijskih oblastvih na podlagi vojaškega kazenskega zakonika do dne 26. junija 1879., ko je izšel nov kazenski zakonik, ki se je naslanjal na avstrijskega iz l. 1852. Samo glede zločinstev osnavljanja razbojniških čet in neupravičene posesti strelnega orožja je ostalo pri pravosodstvu vojaških sodišč tudi za osebe, ki niso bile vojaškega stanu, in to do dne 24. marca 1910.

Omenjeni bosensko-hercegovski kazenski zakonik je dobil v teku časa še dokaj dopolnil. Dne 30. junija 1907. je bil izdan poseben zakon o oderuštvu. Dne 10. septembra 1917. je posebna novela razširila vrsto deliktov, ki naj se preganjajo samo na predlog oškodovancev; reformirane pa so bile tudi določbe o nekih deliktih ter se je uvedla pogojna oprostitev s preskusno

dobo treh let. Poseben tiskovni zakon za Bosno in Hercegovino je izšel dne 13. januarja 1917.; kot vzornik mu je služil tedajšnji avstrijski tiskovni zakon.

D. Vojvodina. Kot sestavina Ogrske do kraja 18. stoletja Vojvodina ni mogla imeti posebnega kazenskega zakonika. Ogrsko kazensko pravo je bilo sestavljeno iz poedinih zakonskih členov, raztresenih v *Corpus Iuris Hungarici*, iz običajnega prava in iz prakse kraljevske kurije. Prvi poskus izdaje novega kazenskega zakonika v l. 1790., ki naj bi se naslanjal na tedajšnji toskanski in avstrijski zakon, je izpodletel. L. 1827. je nastal nov načrt, ki je bil posnetek avstrijskega kazenskega zakonika iz l. 1803. Tudi ta je propadel. L. 1843. so tedajšnji najboljši pravniki, med njimi Franc Déak, sestavili nov osnutek, ki je sicer vzbudil priznanje v inozemstvu, a spričo nasprotstva od strani ogrskih magnatov ni mogel postati zakon. V dobi po revoluciji l. 1848. je bila s cesarskim patentom z dne 27. maja 1852. veljavnost avstrijskega kazenskega zakonika razširjena tudi na ozemlje ogrske krone; toda l. 1861. je judeks-kurialna seja odločila, da se ta veljavnost ukine in da stopijo v moč znova stari domači zakoni. Najprej je prišlo do revizije načrta iz l. 1843., a pojavil se je zopet odpor. V mesecu avgustu l. 1872. je bil ministrski svetnik, poznejši državni tajnik Czemegi izdelal nov načrt, ki je bil po raznih predelavah sprejet in dne 27. maja 1878. sankcioniran. V veljavnost je stopil dne 1. septembra 1880. Ta zakon je obsegal samo predpise o zločinstvih in pregreških. Za prekrške je izšel dne 12. junija 1879. poseben zakon. Novela iz l. 1908. h kazenskemu zakoniku iz l. 1878. je prinesla dolgo vrsto modernih določb, zlasti glede blažjega kaznovanja mladostnikov, glede pogojne obsodbe in pogojnega odpusta iz kazni na prostosti za mladostnike.

E. Črna gora. Vladika in knez te dežele Peter I., nazvan Sveti, je izdal dne 17. avgusta 1803. zakon, ki je vseboval razen ustavnih še največ kazenskopravnih določb. Poglavarji plemen so se sicer na ta zakon zakleli, toda ostal je tako rekoč samo na papirju. Plemena so se držala svojih pravnih običajev. Tudi pod naslednjim vladarjem, vladiko Petrom II., je ostalo pri tem. Šele knez Danilo, ki se ni bil dal pomenišiti, je izdal dne 23. aprila 1855. nov zakonik s kazenskopravnimi določbami. Tesne rodbinske zveze med prestoloma vladarjev Srbije in Črne gore, ki so

nastopile l. 1903., pa so privedle do tega, da se je l. 1906. sprejel za Črno goro kazenski zakonik, ki je bil skoraj dosloven prepis kazenskega zakonika za Srbijo iz l. 1860.

II. Ob rojstnem dnevu nove države, sedaj nazvane kraljevina Jugoslavija, je veljalo, kakor smo videli, šest različnih kazenskih zakonikov. To je imelo nevšečne posledice zlasti v pogledu zaščite državnih organov in države same. Vlada se je odločila dne 25. februarja 1919., tri dni pred sestankom «začasne narodne skupščine» v Beogradu (dne 1. marca 1919.), da se razširi veljavnost določb poglavij IX. in X. s. k. z. o zločinstvih in prestopkih zoper domovino, vladarja in ustavo (§§ 83. do 91. *a*) ter o zločinstvih in prestopkih zoper zakon, oblastvo in javni mir (§§ 92. do 104. *e*) na vse ozemlje države. Ker se ni bilo ustanovilo, katera skupna občna načela naj se uporabljajo za navedene delikte v posameznih pokrajinah, je ostalo pri tem, da so veljali zanje predpisi občnih delov šestih različnih kazenskih zakonikov. Da pride do enotnosti kazenskega prava v vsej državi, je vlada postavila stalni zakonodajni svèt pri ministrstvu pravde. Ko se je kazenskopravna komisija tega svéta dne 17. januarja 1921. prvič sestala, je predlagala, naj se s posebno uredbo določi, da veljaj za delikte poglavij IX. in X. občni del s. k. z., vendar tako, da se umaknejo njegove določbe ustreznim določbam občnega dela ostalih kazenskih zakonikov, če so le-té drugačne in blažje. Vlada je temu nasvetu sledila s posebnim kraljevskim ukazom z dne 16. marca 1921. (Sl. N. št. 75, Ur. L. št. 134). Zgoraj imenovana kazenskopravna komisija pa je istočasno sklenila, da pristopi k izdelavi prednačrta kazenskega zakonika za vso kraljevino na podstavi proj. I. Komisija je ta načrt predelala v l. 1922., ministrstvo pravde pa ga je dalo natisniti skupaj s kratko obrazložbo, ki se je po večjem samo sklicevala na motive k istemu proj. I.

Med tem časom je prišlo do Vidov. ust. Še pred njo je skušala vlada pospešiti z zasilnimi naredbami ostvarjenje edinstva v kazenskem pravu. Dne 14. aprila 1921. je bil srbijanski zakon zoper hajduštvo razširjen na Črno goro, Bosno in Hercegovino. Nekoliko dni pred 28. junijem 1921. so bile izdane uredbe v svrho, da kazensko pravosodstvo v Srbiji, Bosni in Hercegovini ter v Hrvatski in Slavoniji izboljšajo in poenotijo. Po Vidov. ust. so imeli namreč vsi predustavni zakoni, ukazi, uredbe in naredbe ostati v veljavi, če jih posebni zakonodajni odbor narodne skup-

ščine v petih mesecih ne izpremeni. Zadostuje naj konstatacija, da je predustavna kazenskopravna zakonodaja ostala v bistvu neizpremenjena.

Vidov. ust. je prinesla tudi sama nekoliko določb, ki so se tikale kazenskega prava. Tu so bila ustanovljena načela glede zaščite osebne svobode, nedotakljivosti hišnega miru, pisemske tajnosti, svobode vesti in vere. Tudi svoboda tiska je bila zajamčena, toda v prehodnih določbah ustave so bile vendarle ustanovljene načelne utesnitve. Smrtna kazen je bila zabranjena za čisto politične delikte, vendar so bile dopuščene izjeme za atentate na vladarja in člane kraljevskega doma. Prav tako so bili izvzeti še primeri, v katerih se družijo čisto politični delikti hkratu z drugimi, ki se kaznujejo po občnem ali vojaškem kazenskem zakoniku s smrtjo.

Najvažnejše zasilne kazenskopravne uredbe, ki so dobile v prvih petih mesecih po delovanju zakonodajnega odbora narodne skupščine v smislu zgoraj navedenega ustavnega predpisa novo lice, četudi so bile deloma obnarodovane šele po označeni dobi, so: zakon o izseljevanju (nat. cit. gl. § 5., II., št. 2.), zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne špekulacije (nat. cit. gl. § 5., II., št. 1.), zak. zaščit. i. s., zakon o posesti in nošenju orožja z dne 18. februarja 1922. (Sl. N. št. 58, Ur. L. št. 78), zakon o razširjenju poglavij IX. in X. s. k. z. na vso državo z dne 21. aprila 1922. (Sl. N. št. 15/III iz l. 1924., Ur. L. št. 57 iz l. 1924.).

Na novo je bilo izdanih po Vidov. ust. več važnih zakonov. Neposredno pod vtiskom umora ministra za notranje zadeve M. Draškovića in poskusa bombnega atentata na prestolonaslednika-regenta je bil sklenjen in izdan dne 2. avgusta 1921. zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi (Sl. N. št. 170 A, Ur. L. št. 249). V svrho unifikacije tiskovnega prava smo dobili tisk. zak. Razen tega so izšle še nekatere izvršitvene odredbe na podstavi zakonskih pooblaščenj, tako zlasti naredba z dne 26. junija 1923. k sprednjemu zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi, ki je ustanovila tudi prisilne delavnice in poboljševalnice (Sl. N. št. 149, Ur. L. št. 236; naredba je bila dne 15. septembra 1925. deloma izpremenjena [Sl. N. št. 240/LXI, Ur. L. št. 327]).

Dela glede osnutka za edinstveni kazenski zakonik so prešla iz rok kazenskopravne komisije zakonodajnega svéta v roke «ožje komisije», ki je imela nalogo napraviti tudi načrt zakona za izvrševanje kazni na prostosti in za zakon o prekrških. Dne

18. februarja 1926. je izročil minister pravde Marko Gjuričić narodni skupščini predlog kazenskega zakonika za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (istočasno s predlogom zakona o sodnem kazenskem postopku). Motivi niso bili izdani. Pač pa je vladni poverjenik dr. Dušan Subotić na prvi seji zakonodajnega odbora narodne skupščine podal «exposé», ki je pozneje izšel tudi v tisku. Ta «exposé», brošura s 13 stranmi, se poziva največ na razloge k proj. I. in na «kratko objašnjenje» proj. II. Dne 10. junija 1926. je predložil Gjuričić še načrt zakona o prekrških, ki je obsezal tudi kratko obrazložbo na osmih straneh. Kakor je bilo po srbijanskih zakonih pred ujedinjenjem kaznovanje prekrškov z malimi izjemami v rokah policijskih oblastev ali upravnih instanc, tako je tudi ta predlog izvajal, da se izrôči sodstvo glede prekrškov upravnim oblastvom. O obeh osnutkih so se vršila posvetovanja v sekciji (pododboru) zakonodajnega odbora narodne skupščine. Prvi projekt za edinstveni kazenski zakonik ni trčil na načelna nasprotstva, drugi pa je vzbudil pri narodnih poslancih izven stare Srbije («prečanih») veliko nezadovoljstvo. Do kraja posvetovanj ni prišlo, ker je bila narodna skupščina razpuščena.

Prejšnji vladni poverjenik dr. Dušan Subotić je predložil v novi narodni skupščini kot minister pravde dne 3. novembra 1927. četvero projektov: za enotni kazenski zakonik, za zakon o prekrških, za sodni kazenski postopek in za zakon o izvrševanju kazni na prostosti. Vsi ti projekti so bili odkazani zakonodajnemu odboru narodne skupščine v pretres. V atmosferi, prenasičeni skrajnega političnega strankarstva, stvarno delo ni moglo uspevati. V narodni skupščini je prišlo do usodepolnih pobojev v mesecu juliju 1928. Nova vlada je napela vse sile in forcirala delo v zakonodajnem odboru. O predlogu za kazenski zakonik so oddali na poziv ministra pravde nekateri strokovnjaki svoje izpreminjevalne nasvete, sekcija je svoje delo opravila, zakonodajni odbor pa je obtičal sredi razprav o kazenskem zakoniku, ostalih predlogov pa se še lotil ni, ko je bila narodna skupščina dne 6. januarja 1929. razpuščena.

III. Po ukinitvi Vidov. ust. je vlada hitela, da dokaže svojo dobro voljo. Minister pravde je pripravil po tričlanski komisiji prejšnje projekte in oskrbel enotni k. z. in zak. o izvrš. k. (Tretji osnutek — zakon o prekrških — še ni prišel do zakonite obdelave.) Dne 16. februarja 1929. je bil izdan uv. zak. kaz. zak.,

ki je odredil prehodne določbe, zlasti kdaj nastopi veljavnost navedenih zakonov.

Za kazenski zakonik je bila določena ista *vacatio legis* za vso državo. Stopil je vsepovsod dne 1. januarja 1930. v moč. Enaka *vacatio legis* je bila določena vobče glede zakona o izvrševanju kazni, samo tiste določbe, ki so obravnavale pogojni odpust iz kazenskih zakonov, so stopile v veljavnost že z dnem razglasitve, t. j. dne 26. februarja 1929.

Hkratu, ko se je izvršil državni preobrat dne 6. januarja 1929., sta bila reformirana pod II., odst. 5., omenjeni zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi in tisk. zak. Izpremembe so stremile za tem, da se zatre vsaka agitacija zoper državno edinstvo in sleherno oviranje vzpostavitve reda v državi. V poslednjem pravcu je bil izdan zak. zlor. obl., ki je odredil anticipativno takojšnjo veljavnost izvestnih paragrafov iz že obnarodovanega kazenskega zakonika, ki spadajo v označeno snov.

Kot posebne zakone s kazenskopravnimi določbami (tako zvane stranske kazenske zakone) naj navedemo: konkurzni zakon (nat. cit. gl. § 5., II., št. 15.) in zakon o prisilni poravnavi izven konkurza (nat. cit. gl. § 5., II., št. 16.), zak. zaščit. a. p. in zakon o pobijanju nelojalne konkurence (nat. cit. gl. § 5., II., št. 22.).

Da ni nastal ob nastopu veljavnosti enotnega kazenskega zakonika glede prekrškov nikakšen *vacuum,* je bil dne 31. decembra 1929. (Sl. N. št. 307/CXXXI, Ur. L. št. 99 iz l. 1930.) izdan poseben zakon, ki je stopil čez noč v veljavo ter odredil, da ostanejo določbe vseh šestih prejšnjih kazenskih zakonov, kolikor niso ukinjeni z enotnim kazenskim zakonom, še nadalje v veljavi, toda z dopolnitvijo, ki naj služi unifikaciji, namreč, da kazni na prostosti ne smejo presegati 30 dni, denarne kazni pa ne 1500 Din ter da zastarajo vsi ti prekrški vseskozi po treh mesecih.

Vojaški kazenski zakonik za kraljevino Srbijo z dne 31. januarja 1901., čigar veljavnost je bila z uredbo v l. 1919. razširjena na vso kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, je doživel dne 26. februarja 1929. važne izpremembe; nov edinstven voj. k. z. pa ga je zamenil dne 11. februarja 1930. V moč je stopil 15 dni po obnarodovanju. Z novel. voj. kaz. zak. so bile izpremenjene določbe o tatvinah in utajah, kar je bilo potrebno, ker je novel. kaz. zak. določil nekatere izpremembe v k. z., s. k. p.,

tisk. zak. in zak. o izvrš. k., ki so deloma razbremenile sodišča prvih stopenj, deloma odpravile nekatere napake.

Na mesto Vidov. ust. je stopila ust. V zvezi z njo sta prinesla novoizdana volilna reda za narodno skupščino in za senat tudi nove kazenskopravne določbe o prekršitvah volilnih predpisov. Ust. se razlikuje od Vidov. ust. tudi v tem, da ne govori *verbis expressis* o tiskovni svobodi, ne ustanavlja zabrane smrtne kazni za čisto politične delikte, a določa glede imunitetne pravice senatorjev in narodnih poslancev med drugim, da odgovarjajo za razžalitve in klevete pred rednimi sodišči brez poprejšnje odobritve pregona od strani senata ali narodne skupščine.

§ 5.

Viri veljajočega kazenskega prava.

I. Objektivno pravo so od predstavnikov suverene države v neko izrazito svrho sklenjeni in izdani normativni predpisi. Izraz te volje mora biti izjavljen, da postane obče obvezen. Izjava se izvršuje z zapisom in objavo. Poglavitni viri so zapisani zakoni. Zlasti prihaja v poštev (kakor izhaja iz § 4., III.) k. z. z novel. kaz. zak. To je kazensko pravo κατ' ἐξοχήν za civilne osebe. Nanj se v veliki meri naslanja voj. k. z. z novel. voj. kaz. zak., ki velja v nekih ozirih tudi za civilne osebe (gl. zlasti § 7. voj. k. z.).

Razen teh dveh poglavitnih zakonov obsezata kazensko materialno pravo deloma tudi s. k. p., ki daje predpise za uporabo materialnopravnih norm (prim. § 1., II.), zlasti pa tako zvani stranski kazenski zakoni. Niti materialno niti formalno kazensko pravo se ne dá osredotočiti samo v kazenskem zakonu. Tudi zakoni, ki urejajo posebne prilike in snovi, prinašajo mnogokrat norme, ki stavijo njihove kršitve pod sankcijo kazni.

Kazenski zakonik, ki velja splošno za vse civilne osebe, v nekih ozirih pa tudi za vojaške, obravnava samo zločinstva *(Verbrechen im engeren Sinne)* in prestopke *(Vergehen)*. Prekrški *(Übertretungen)* so pridržani posebnemu zakonu, ki pa doslej še ni izšel. Dotlej, da izide, veljajo še prejšnji pokrajinski kazenski zakoniki, kakor je bilo to že razloženo v § 4. pod III., odst. 5.

II. Glede tako zvanih stranskih kazenskih zakonov je treba pokazati na uv. zak. kaz. zak., po katerem sta ostala izrečno še nadalje v veljavi tisk. zak. in zak. zaščit. drž.

Od zakonov s kazenskopravnimi določbami glede zločinstev in prestopkov, ki so bili izdani pred postankom naše države, t. j. pred dnem 1. decembra 1918., ni ostal nobeden v veljavi; saj ima kazenski zakonik nalogo, da unificira vse kazensko pravo.

Od zakonov s kazenskopravnimi določbami, ki so bili izdani po 1. decembru 1918., je bil po uv. zak. kaz. zak. izrečno razveljavljen tisti zakon, ki je razširil poglavji IX. in X. s. k. z. na vso državo (gl. § 4., II., odst. 1. in 4.), od ostalih pa vsi drugi zakoni, kolikor obsezajo predpise o kaznivih dejanjih, «ki so predmet kazenskega zakonika». Iz tega besedila (člen 5. citiranega zakona), ki je bilo vsekako namenoma tako oblikovano, je treba sklepati, da ostanejo v veljavnosti po 1. decembru 1918. izdani zakoni: *a)* če sploh ne obsegajo predpisov o kaznivih dejanjih, ki so predmet kazenskega zakonika; izraz «predmet» pa ni in ne more biti istoveten z izrazom «činjenično stanje»; *b)* kolikor obsegajo razen razveljavljenih predpisov še druge predpise kazenskopravne vsebine. Med takšne stranske kazenske zakone je treba šteti, dasi imajo nekateri malo pomena za kazensko pravo, v naslednjem navedene zakone:

1.) zakon o pobijanju draginje življenskih potrebščin in brezvestne spekulacije z dne 30. decembra 1921. (Sl. N. št. 5 iz l. 1922., Ur. L. št. 6 iz l. 1922.);

2.) zakon o izseljevanju z dne 30. decembra 1921. (Sl. N. št. 39/VI iz l. 1922., Ur. L. št. 50 iz l. 1922.);

3.) zakon o zaščiti industrijske svojine, gl. okrajšavo: zak. zaščit. i. s.;

4.) zakon o davku na vojne dobičke z dne 17. februarja 1922. (Sl. N. št. 136/XXII, Ur. L. št. 203);

5.) zakon o zavarovanju delavcev z dne 14. maja 1922. (Sl. N. št. 117/XIX, Ur. L. št. 169);

6.) zakon o kmetijskem kreditu z dne 12. junija 1925. (Sl. N. št. 133/XXVII, Ur. L. št. 214);

7.) zakon o zrakoplovstvu z dne 22. februarja 1928. (Sl. N. št. 50/XIII, Ur. L. št. 83);

8.) zakon o pismonosnih golobih z dne 12. maja 1928. (Sl. N. št. 126/LXII, Ur. L. št. 198);

9.) zakon o odvračanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni z dne 14. junija 1928. (Sl. N. št. 144/XLVII, Ur. L. št. 287);

10.) zakon o posesti in nošenju orožja z dne 14. junija 1928. (Sl. N. št. 172/LV, Ur. L. št. 260);

11.) zakon o merah, njih rabi v javnem prometu in nadzorstvu nad njimi z dne 30. junija 1928. (Sl. N. št. 156/L, Ur. L. št. 252);

12.) zakon o advokatih, gl. okrajšavo: advok. zak.

13.) zakon o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti, gl. okrajšavo: zak. zlor. obl.;

14.) zakon o javnih beležnikih (notarjih) z dne 11. septembra 1930. (Sl. N. št. 220/LXXVII, Sl. L. št. 196 [popravki pod št. 95 iz l. 1931.]);

15.) stečajni (konkurzni) zakon z dne 22. novembra 1929. (Sl. N. št. 282/CXV, Ur. L. št. 255 iz l. 1930.);

16.) zakon o prisilni poravnavi izven stečaja (konkurza) z dne 22. novembra 1929. (Sl. N. št. 282/CXV, Ur. L. št. 256 iz l. 1930.);

17.) zakon o vinu z dne 9. decembra 1929. (Sl. N. št. 297/ /CXXIV, Ur. L. št. 126 iz l. 1930.);

18.) zakon o zaščiti avtorske pravice, gl. okrajšavo: zak. zaščit. a. p.;

19.) zakon o zatiranju nalezljivih bolezni z dne 10. januarja 1930. (Sl. N. št. 18/VII, Ur. L. št. 137);

20.) zakon o kontroli zdravil biološkega izvora z dne 31. januarja 1930. (Sl. N. št. 32/XI, Ur. L. št. 147);

21.) zakon o nadzorstvu nad živili z dne 8. februarja 1930. (Sl. N. št. 36/XIII, Ur. L. št. 156);

22.) zakon o pobijanju nelojalne konkurence z dne 4. aprila 1930. (Sl. N. št. 83/XXXII, Sl. L. št. 10);

23.) zakon o državni brambi z dne 14. julija 1930. (Sl. N. št. 161/LX, Sl. L. št. 186);

24.) zakon o volilnih imenikih z dne 6. septembra 1931. (Sl. N. št. 207/LXVI, Sl. L. št. 347);

25.) zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino z dne 10. septembra 1931. (Sl. N. št. 210, Sl. L. št. 352);

26.) zakon o lovu z dne 5. decembra 1931. (Sl. N. št. 285 A/ /XCIV [popravki v št. 11/III], Sl. L. št. 84 iz l. 1932.).

Kolikor so bili izdani k posameznim stranskim kazenskim zakonom izvršitveni predpisi v obliki uredb, pravilnikov in pod. v okviru izrečnega pooblastila, danega posebej v dotičnem zakonu, veljajo le-ti v isti meri, kakor zakoni. O zakonu, ki je podaljšal veljavnost določb glede prekrškov, gl. § 4., III., odst. 5.

III. Nadaljnji vir za kazensko pravo so še zakoni, s katerimi so bile potrjene konvencije in pogodbe z inozemskimi državami glede izročitve zločincev in kazenskopravne sodne pomoči. Dotične konvencije in meddržavni dogovori so zbrani v privatni «Zbirki ugovora i konvencija o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima sa komentarom» avtorja Nikolaja Pahorukova. (Beograd, 1932.)

IV. Razen voj. k. z. (gl. pod I.) imamo še drugačna specialna kazenska prava, kakor kazensko pravo glede državnih monopolov po zakonu o državnih monopolih z dne 5. decembra 1931. (Sl. N. št. 285/XCIII, Sl. L. št. 70 iz l. 1932.) z dotičnim posebnim kazenskim postopkom z dne 4. aprila 1932. (Sl. N. št. 88/XXXVII, Sl. L. št. 376); dalje disciplinsko kazensko pravo po č. z.

V. Bodoči vir kazenskega prava bo zakon o prekrških. Po vladnem načrtu zakona o prekrških z dne 3. novembra 1927. (gl. § 4., II. *in fine*) naj bi spadali prekrški polnoletnih oseb pred policijska ali upravna oblastva, prekrški mlajših maloletnikov in dece pa pred kazenska sodišča.

Tudi po zgoraj citiranih stranskih kazenskih zakonih je ustanovljenih mnogo prekrškov, ki pa spadajo glede sojenja pred upravna oblastva.

Kolikor ti pravkar navedeni viri nimajo za predmet takih kaznivih dejanj, ki naj jih sodijo sodišča, niso viri kazenskega prava v ožjem smislu besede. Ali oni prihajajo, ker mora pravni red tvoriti harmonično celoto, za tolmačenje kazenskopravnih norm vendarle kot postranski viri v poštev.

VI. Običajno pravo ni vir za kazensko pravo. Ono niti ne ustvarja novih kazenskopravnih dejanskih stanov niti ne more obstoječih norm spraviti ob veljavo. Načelo «*nullum crimen, nulla poena sine lege*», ki je prevzeto v ust. (člen 8.), izključuje možnost, da bi se uporabljalo običajno pravo kot osnova bodi za ostvaritev bodi za derogacijo kazenskopravne norme. Isto načelo velja v pretežni večini inozemskih zakonodaj. Le ruski sovjetski kazenski zakonik iz l. 1926., odnosno iz l. 1928., dovoljuje uporabo analogije v kazenskem pravu. V teoriji pa se zastopa tudi mišljenje, da gre običajnemu pravu moč vira za kazensko pravo (n. pr. Binding, Rittler). Če smo na eni strani izključili glede na ideologijo našega kazenskega zakonika (§ 1. k. z.), ki je v skladu z ust., običajno pravo kot vir kazenskega prava, moramo na drugi strani vendarle ugotoviti, da

utegne imeti običajno pravo vpliv in da ga je treba celó vpoštevati: 1.) tam, kjer je kazenski zakonik ali stranski kazenski zakon prevzel izvestne pojme iz vsebine drugih zakonov, ki priznavajo veljavnost običajnega prava (n. pr. trgovinski zakon); 2.) tam, kjer postavlja kazenski zakonik v posebnem delu pojme, ne da bi jih definiral, n. pr. žalitev, primoranje, osebna svoboda in pod. (pojmovne sestavine teh pojmov se ravnajo po teoretičnih vidikih, ki pa se snujejo iz neke splošno veljajoče rabe, ki ne more biti nič drugega nego običajno pravo, sloneče na dolgi vrsti precedentnih primerov uporabe; v tem pogledu moremo govoriti [z Rittlerjem] o moči, ki obrazuje dejanski stan delikta); 3.) tam, kjer gre za vrednotenje obsega nekega pravnega instituta, ki ga ustvarja kazensko pravo, n. pr. ocena svobodnega prepričanja, prekoračenje silobrana, neznatnost kaznivega dejanja; tu ne gre za avtoritativen vir kazenskega prava, pač pa za način tolmačenja zapisanih kazenskopravnih zakonitih norm po pooblastitvi zakonodajčevi (tako zvani *usus fori*).

§ 6.

Sistematična razčlenitev celotnega kazenskega prava.

I. Vobče se je v teoriji kakor tudi v zakonodajni praksi smatralo, da zadošča razčleniti splošne nauke za kazensko pravo po dveh sistematičnih vidikih: glede kaznivega dejanja in pa glede kazni; saj se v kaznivem dejanju predpostavlja kot edino mogoč subjekt storilec-človek. Modernejša smer, ki se vse bolj bavi z zločincem kot človekom-individuom, pa hoče, naj se razlikujejo trije vidiki: kaznivo dejanje — storilec — kazen (sankcija). Ta logično opravičena tridelba v praksi ni imela posebnega odmeva. Storilec je spona med dejanjem in kaznijo, ki se logično ne dá odmisliti. Naš k. z. je vpošteval to modernejšo strujo v glavnem na ta način, da je naslovil svoje II. poglavje s «Kaznivo dejanje in storilec», ni pa dosledno zasnoval temu ustreznih norm, ki jih izvajajo zastopniki iz tridelbe (delikt — storilec — sankcija) splošnih naukov kazenskega prava. Kar je v tem pogledu storjenega, bo razvidno iz celotnega sistema, zlasti iz § 22.

II. V sestavnem prikazovanju kazenskega prava kraljevine Jugoslavije se hočemo poslužiti sistematike kazenskega zakonika. Obravnavali bomo najprej v drugem oddelku **občni del**, a v **prvem** poglavju tega oddelka vse tiste norme, ki se

tičejo pojma, vrst in sestavnih delov kazenskega zakonika, odnosno tudi drugih kazenskih zakonov, njegove razlage in veljavnosti v občnem, krajevnem, časovnem in osebnem pomenu. Iz praktičnih ozirov je moral zakonodajec ustanoviti določne občne predpise o pogojih, utesnitvah in razširitvah norm, ki obsezajo zapretitve kazenskopravnih sankcij; nikakor ne bi kazalo, da bi se dopustile prevelike diferenciacije, še manj pa, da bi se pri vsaki zapretitvi sankcije take okolnosti ponavljale. Tu se bo treba ozirati zlasti na vprašanje, ali veljajo označene norme tudi za stranske kazenske zakone. Vse to bo tvorilo **drugo** poglavje občnega dela pod skupnim naslovom «Kaznivo dejanje in storilec». V **tretjem** poglavju občnega dela kazenskega prava bo govora o kaznih, očuvalnih in vzgojnih sredstvih kot praktičnih učinkih kršenja predpisov kazenskega prava.

Posebni del bo tvoril tretji oddelek knjige in bo obsezal razvrstitev in karakterizacijo kaznivih dejanj, kakor se nam prikazujejo v (občnem) k. z. in voj. k. z. in tudi v stranskih kazenskih zakonih. Kazniva dejanja, ki kršijo iste ali vsaj sorodne pravne dobrine, bodo sistematično pod posebnimi poglavji obdelana.

Drugi oddelek:

Občni del kazenskega prava.

Prvo poglavje:

Kazenski zakon.

§ 7.

Pojem, vrste in sestavni deli kazenskega zakona.

I. Pod kazenskim zakonom v širšem pomenu pojmujemo vse kazenskopravno kakorkoli pomembne pravno obvezne norme. Kazenski zakon v ožjem pomenu pa je skup tistih pravno obveznih pisanih norm, ki urejajo neposredno uporabo državne kaznovalne pravice (gl. § 1.) na zločincih za zločine.

II. Iz zgodovinskega pregleda o našem kazenskem pravu in iz virov kazenskega prava smo spoznali, da se kazensko pravo ne izčrpava iz vsebine občnega kazenskega zakonika, ampak da dajejo še drugi stranski kazenskopravni zakoni podstavo za ugotovitev zločinov. V tem pogledu veljajo vsi kazenskopravni predpisi (norme) iz vseh virov kazenskega prava kot popolnoma enakovrstni viri.

III. Kazenski zakon v ožjem smislu besede mora obsegati norme, ki določno navajajo:

a) katero in kakšno zadržanje — pozitivno v pogledu na delovanje ali negativno v pogledu na opuščenje — neke osebe se stavi v vrsto kaznivih dejanj;

b) katera in kakšna sankcija se zagraža za zadržanje.

K *a)*. «Zadržanje» *(Verhalten)* se imenuje v teoriji, po njej pa tudi v praksi «dejanski stan» («učin») kaznivega dejanja *(Tatbestand)*. Tu gre torej za objektivno, za zunanji svet s čuti (vid, tip, sluh) zaznatno delovanje neke osebe. Prvotno se je uporab-

ljal za označbo tega delovanja še izraz srednjeveške latinščine «*corpus delicti*» (Farinacius, l. 1581.), a pomenjal je neposredno zaznatne sledove delikta, po katerih je bil podan obstoj delikta kot celokupnost vsega, kar je za kazensko preiskavo potrebno. Šele pozneje je teorija pod tem izrazom razumevala poleg objektivnih tudi še subjektivne okolnosti za obstoj delikta. V tem smislu so uporabljali redaktorji proj. I. za tako zamišljen dejanski stan kaznivega dejanja izraz «bitje» («biće krivičnog dela»), ki je prešel v §§ 11. in 19. k. z. Z novel. kaz. zak. je bil eliminiran iz § 11. k. z., v § 19. k. z. pa je ostal in pomenja «zunanji dejanski stan delikta».

Tak zunanji dejanski stan je prva bistvena sostavina kazenskopravne norme. Ona mora biti določena po vseh na zunaj zaznatnih delih zadržanja v toliki meri, da se dá točno razlikovati od vsakega drugega dejanskega stanu. Če pravi norma § 314. k. z., da se kaznuje kot tat, kdor vzame tujo, premično stvar drugemu z namero, da bi pridobil z njeno prisvojitvijo sebi ali drugemu protipravno imovinsko korist, nakopiči v enem stavku, ki opredeljuje samo en dejanski stan, skoraj z vsako besedo posebno razliko tega kaznivega dejanja od drugega. Toda kazenska norma se sme uporabiti izključno le tedaj, kadar so v zadržanju osebe združeni prav vsi njegovi znaki. Ko se premakne le en sam del, utegne priti do uporabe kakšne druge, morda zelo podobne norme z drugim dejanskim stanom (n. pr.: če oseba ni vzela premične stvari, ker jo je imela že kot zaupano v rokah), lahko pa tudi odpade uporaba sleherne kazenskopravne norme. Glede svojstva po normi ustanovljenega dejanskega stanu, da se ne dá z drugimi zamenjati, je treba poudarjati, da so izvestne sostavine, n. pr. čas, kraj, sredstvo, način storitve, za opredelitev deloma brezpomembne, deloma pa odločilne. Nikake razlike ni, ali učini storilec prevaro na cesti ali v hiši, zjutraj ali ponoči, z besedo ali z dejanjem — pri nekaterih drugih kaznivih dejanjih pa prihajajo tudi te okolnosti zelo v poštev. Če se zgodi tatvina ob času poplave ali v poštnoprometnem prostoru, je to znak, ki ga stavi zakonodajalec posebej v dejanski stan in tisto kaznivo dejanje tudi drugače kaznuje. Te posebne stranske okolnosti imenuje teorija «modalitete dejanskega stanu kaznivega dejanja». O njih bo še pozneje govor.

Samo na videz tvorijo izjemo od pravila določnosti dejanskega stanu neke določbe k. z. (§ 126., 254., 255.), še več pa v

stranskih kazenskih zakonih, ki ne opisujejo inkriminiranega zadržanja po njegovih znakih in spremljevalnih okolnostih, ampak prepuščajo natančno opredelitev na splošno označenega zadržanja nekemu drugemu oblastvu. Takšne določbe zahteva praktično življenje. Če gre n. pr. za kršitve predpisov iz področja higienično-sanitetne službe, utegnejo le-té vesti do velikanske škode, ali vnaprej se taki predpisi ne morejo vnesti v kazensko-pravno relevantni dejanski stan. Zato pravi k. z.: kdor se ne ravna po predpisih, s katerimi je odredilo pristojno oblastvo preglede itd. glede širjenja nalezljivih bolezni. Ta splošna norma obseza na splošno dejanski stan kaznivega dejanja, posebej pa mora za udejstvitev te norme priti do dejanske odreditve pristojnega oblastva, ki dá šele v bodočnosti določno vsebino predpisa v okviru splošne določbe. Preden tak izpopolnjevalni predpis ni izdan in pravilno objavljen, počiva moč te norme; ko pa je bil objavljen, ga mora vsakdo vpoštevati. Take norme se imenujejo (po Bindingu) blanketni kazenski zakoni.

K *b)*. Poleg določnega dejanskega stanu kot pojmovnega okvira kaznivega dejanja mora kazenskopravna norma vsebovati sankcijo za to dejanje, ki mora biti tudi določena. Sodišče mora natančno vedeti, kakšno zlo ali kakšna posledica naj zadene osebo, ki je dejanski stan udejstvila z vsemi potrebnimi sostavinami objektivnega in subjektivnega značaja. Samo za občno karakterizacijo naj navedemo že tu, da moderno kazensko pravo daje zelo široke okvire, pri kaznih v denarju pa navzgor ne daje nobene meje, kopiči več vrst kazenskih sankcij za isto dejanje ali stavi zanje več različnih sankcij na izbero.

K *a)* in *b)*. Kakor smo že v § 6., II., omenili, obsezajo zakonite norme kazenskega prava izvestne določbe tako glede dejanskega stanu kakor glede sankcij, ki so vsem skupne. V tem pogledu suplira v poedini kazenskopravni normi vsebina izvestnih norm iz občnega dela k. z. vsaj vse tiste občne sostavine kazenskopravne norme, ki pri posameznih normah niso posebej navedene. Tako pravi n. pr. k. z. v § 18., da se kaznuje, če ne predpisuje zakon drugače, samo tisto dejanje, ki je storjeno z naklepom *(dolus)*. Kjer torej, kakor n. pr. pri neizpolnitvi dolžnosti, sledečih iz prevzetega zastopanja imovinske koristi izvestne osebe, nekdo ni ravnal z namero, da bi zastopano osebo oškodoval, se ne more kaznovati zaradi dejanja, storjenega iz malomarnosti, ker zakon predpostavlja zgolj naklepno dejanje.

IV. Skup splošnih kazenskopravnih norm, katere veljajo za vsa kazniva dejanja, ki jih navaja kazenski zakonik, enakomerno, tvori njegov o b č n i d e l, skup posameznih kazenskopravnih norm o kaznivih dejanjih kot takih pa je označen kot p o s e b n i d e l k. z. Glede stranskih kazenskih zakonov pa je treba pripomniti, da niso prav vsi stranski kazenski zakoni glede občnih predpisov ustrojeni po istih načelih, ki jih ustanavlja občni del k. z. Določba § 13. k. z. pravi celó generalno, da se predpisi k. z. ne uporabljajo na osebe, ki jih je kaznovati zaradi storjenega kaznivega dejanja po posebnih zakonih. Dejansko pa veljajo za ogromno večino stranskih kazenskih zakonov vendarle občni predpisi k. z., pri nekaterih takih zakonih pa so dane razlike, ki se morajo vpoštevati. Razlike se spoznajo iz samega besedila stranskega kazenskega zakona in bomo o njih še posebej govorili.

V. V formalnem pogledu mora biti vsak kazenskopravni zakon prav tako, kakor vsak drug zakon sklenjen, sprejet in proglašen po predpisu ustave. V smislu ust. mora biti sklenjen v narodnem predstavništvu (narodni skupščini in senatu) in sprejet, nato pa proglašen od kralja s sopodpisi vseh ministrov. Tako proglašeni zakon dobi obvezno moč 15 dni po «obnarodovanju (natisnjeni proglasitvi) v Sl. N., če zakon sam ne odreja drugače. Ta dan obnarodovanja se vračunava v dobo petnajstih (odnosno: manj ali več) dni. Doba od obnarodovanja do nastopa obvezne moči se imenuje *vacatio legis* (gl. § 9., *B.*, I.)

§ 8.

Razlaga kazenskega zakona.

I. Zakon se poslužuje besed, vendar ni vedno vsaka beseda tako jasna, da ne bi moglo priti do dvoma o pravi vsebini zakonodajčeve volje. Tu mora pomagati razlaga *(interpretatio)*. Ona naj se bavi ne le z občnim pomenom besed, ampak ugotovi naj pravi, četudi skriti pravni smisel zakona, kakor sledi iz glavnih načel, ki so vodila zakonodajca pri sestavi besedila. Pri razlagi je treba torej uporabiti predvsem gramatikalna načela, ki veljajo za izražanje misli v uporabljenem jeziku. Odločilen je izvirni srbskohrvatski tekst v Sl. N. Slovenski prevod je pač oficialen prevod zakona, ali za razlago *in thesi* ne more biti vpošteven. Razen gramatikalnega tolmačenja je treba uporab-

ljati načela logike. Logika se pa mora držati pravila, da se izrazi zakona ne smejo tolmačiti vulgarno, ampak v smislu ustaljenih izrazov za pravne pojme.

V obseg uporabljanja načel logike spada vprašanje, ali je dopustno tolmačiti zakonite norme po pravilih analogije. Po načelu *exceptio firmat regulam in casibus non exceptis* moramo ugotoviti, da analogija, ki njena uporaba pri drugih zakonih **ni izključena,** baš za kazenski zakonik, takisto pa tudi za vse tiste stranske kazenske zakone, ki se opirajo na občni del k. z., pri uporabljanju materialnopravnih norm **ni dopustna,** ker je ustanovljena izrečna izjema že v ust. (člen 8.) kakor tudi še v § 1. k. z. (odnosno v § 2. voj. k. z.). Pri tem pa je treba opozoriti, da niso prav vse norme kazenskega zakonika vseskozi materialnopravnega značaja; določbe §§ 88., 89. k. z. so namreč izrazito formalnopravnega značaja.

Edina izjema od načela neuporabnosti analogije glede materialnopravnih norm je ustanovljena za kazniva dejanja ministrov po členu 17., odst. 2., zakona o ureditvi vrhovne državne uprave (nat. cit. gl. § 35., V., odst. 4.), ki ga ust. (gl. člen 118.) ni razveljavila.

II. Razlaga zakonitega besedila naj ugotovi zakonodajčevo voljo, kakor je izražena v samem zakonu. Pri tem pa je predvsem potrebno, da se dožene pravo besedilo, ki se ga je poslužil zakonodajec. Zbog tega se očividne tiskovne napake, ki zastran njih ni moglo priti do reprodukcije pristne zakonodajčeve volje, vedno lahko popravijo ali puščajo v nemar. Drugače pa je z redakcionalnimi pogreškami. Ni odločilno, kaj si je zakonodajec mislil in kaj je bil razlog za izraz njegove volje; ali je bil tisti razlog pravilen ali ne itd. Besedilo norme odločuje, ne pa zakonodajčeva misel, če se ta ne strinja z izraženim besedilom. Zakonita norma dobi po obnarodovanju samostojno, od bivšega zakonodajca neodvisno življenje. Za primer, da se je zakonodajec izrazil drugače, kakor je hotel, se dá popravek izvršiti samo z novim zakonom, ne pa z «razlago».

III. Kjer gre za dvoumnosti izrazov ali za praznine v vsebini, ki naj se pojasnijo ali izpopolnijo, odloča predvsem iz celokupnega zakona izvirajoča miselnost (ideologija). Da se spozna zakonodajčeva miselnost, se sme razlaga oprijeti tako zvanih materialij, t. j. vladnih načrtov z motivi, izjav vladnih zastopnikov, govorov v debati narodnega predstavništva. Toda ta

opora ne sme priti nikdar v navzkrižje z gramatikalno in logično razlago. Če nastane kakšno nasprotje, obvelja tisto, kar smo rekli spredaj glede izraza zakonodajčeve volje.

Pravica in dolžnost razlaganja kazenskega zakona pritiče po predpisih s. k. p. v konkretnem primeru sodiščem, in to ob vsakokratni odločbi posebej in samostojno, v zadnji stopnji pri sodbah kasacijskemu sodišču (§ 337. s. k. p.). Izrek kasacijskega sodišča o tolmačenju kazenskopravnih določb veže spodnje instance zgolj v pogledu na pravno pojmovanje in zgolj v dotični konkretni kazenski pravdi.

IV. Kazenski zakonik ni dobil od strani vlade pravih motivov. Vlada se je sklicevala, ko je predložila l. 1926. narodni skupščini svoj predlog za kazenski zakonik, na motive k proj. I. in na «kratko objašnjenje» proj. II. «*Exposé*» se sklicuje takisto na označena projekta. V stvari pa vse te materialije ne morejo priti v odločilni meri v poštev, ker je zadnji osnutek, ki je postal zakon, zelo različen od prejšnjih, a niti ta zadnji osnutek ni bil predmet parlamentarnega javnega razpravljanja. Kolikor je ministrstvo pravde oddajalo na vprašanja sodišč svoja «mišljenja» o razlagi posameznih določb, dotične izjave niso obvezne za sodišča, ampak so napotila, ki jih morajo sodišča samostojno presojati.

V. Poedine norme k. z. in stranskih kazenskih zakonov si tupatam nasprotujejo ali se križajo zlasti glede vprašanj iz občnega dela k. z. Razlaga postane za to težavna. Vobče velja, da je treba vpoštevati v časovnem pogledu, da «*lex posterior derogat priori*», da pa velja poleg tega še pravilo, da «*lex specialis derogat generali*». Pozitivno normo v pogledu križanja daje še § 13. k. z., čigar vsebino smo navedli v § 7. pod IV. Izjema od te norme pa je ustanovljena v členu 6. uv. zak. kaz. zak., ki pravi, da velja občni del k. z. izjemno od predpisa § 13. k. z. tudi za tisk. zak. (z novel. tisk. zak.) in za zak. zaščit. drž., kolikor se s tema zakonoma izrečno ne odreja nekaj drugega. Presoja, kaj se s tema zakonoma izrečno drugače odreja, je stvar sodniške interpretacije. Le-tá pa mora vpoštevati, da se sme in mora priznati izjemo *legis specialis* nasproti občnim normam k. z. kakor *legis generalis* samo tam, kjer se križanje tiče posebnih specialnih razlogov, ki so vodili vprav do izdanja tistega stranskega kazenskega zakona *(ratio legis)*, v vseh drugih primerih pa mora obveljati norma *legis generalis*.

Glede ostalih stranskih kazenskih zakonov, ki niso navedeni v členu 6. uv. zak. kaz. zak., pa morajo veljati tisti predpisi za občna vprašanja, ki jih ustanavljajo ti zakoni sami. Če takih posebnih predpisov ni, je pa treba vendar le-té tako razlagati, da z občnimi določbami k. z. ne pridejo navzkriž. Saj ni mogoče drugače nego to, da je zakonodajec samo iz tega vzroka opustil odrediti kaj posebnega, ker ni smatral, da bi bilo to potrebno, ko pa gre za kazensko pravo.

VI. Zaradi enotnosti razlage in tehničnega poenostavljenja in skrajšanja besedila zakona je zakonodajec po zgledu na druge novejše kazenske zakonike in načrte podal v § 14. k. z. legalno opredelitev nekaterih izrazov. Dal jim je legalno definicijo, ki je seveda še vedno lahko predmet sodne interpretacije, ima pa to tehnično prednost zase, da velja stalno in enakomerno za celotno besedilo k. z. in za druge zakonite vire, ki so ž njim v neposrednji zvezi (s. k. p., zak. o izvrš. k.). Opredeliti je bilo treba zlasti take izraze, ki v navadnem življenju ali v drugih zakonskih virih nimajo enotnega, povsem ustaljenega pomena. V § 14. k. z. so navedene sledeče legalne interpretacije:

1.) «Otroci» so osebe, ki niso dovršile 14 let; «mlajši maloletniki» so osebe, ki imajo 14 let, a niso dovršile 17 let; starejši maloletniki pa so osebe, ki imajo 17 let, a niso dovršile 21. leta (§ 14., št. 1., k. z.). V primerih, kjer omenja k. z. maloletnike vobče, obsega ta pojem praviloma osebe do dovršenega 21. leta, torej tudi otroke (gl. §§ 245., 360. k. z.); drugače, če je iz besedila in smisla razvidno, da je izraz uporabljen v bolj omejenem smislu (n. pr. «maloletna deklica» v smislu § 176. k. z. je deklica od 14. do 21. leta). Izraz «otroci» pomeni v k. z. včasi potomce prve stopnje v premi vrsti ne glede na starost (n. pr. v § 313., št. 1., k. z.).

2.) «Krčma» pomeni vsak prostor (gostilna, kavarna, vinotočnica in pod.), kjer se točijo alkoholne pijače (§ 14., št. 2., k. z.).

3.) Za «državnega uslužbenca» se smatra razen osebe, ki je v državni službi po č. z., tudi oseba, ki je v službi pri državnem ali samoupravnem oblastvu posebne vrste (n. pr. pri državnih prometnih ustanovah, pri banovinah kot samoupravnem telesu) ali ki izvršuje z zakonsko pooblastitvijo trajno ali začasno javno službo, a ne spada pod č. z. (§ 14., št. 3., k. z.).

4.) «Listina» je vsak telesni predmet, ki je sposoben ali namenjen, da služi za dokaz činjenice, katera ima pomen za pravne odnošaje (§ 14., št. 4., k. z.). Pojem listine obsega torej ne samo papirnata, temveč tudi dokazila iz drugega materiala (n. pr. obmejni znaki in pod.).

5.) «Denar» je kovinski ali papirnati denar, ki je na podstavi zakona v naši ali tuji državi v tečaju (§ 14., št. 5., k. z.). Novci, ki imajo zgolj numizmatično ali kovinskogospodarsko vrednost (n. pr. zlatniki), pa niso v tečaju, niso denar v smislu k. z.

6.) «Premična stvar» je tudi električna, parna in vsaka druga slična energija (§ 14., št. 6., k. z.). Raztegnitev zakonitega pojma premične stvari na različne vrste energije je bila potrebna zaradi učinkovitejše zaščite gospodarsko koristnih vrst energije pred protizakonito prisvojitvijo.

7.) Pod «silo» se umeje tudi uporaba hipnoze in omamljivih (narkotičnih) sredstev z namero, da se kdo zoper svojo voljo onesvesti ali onesposobi za odpor (§ 14., št. 7., k. z.). Izraz «sila» je ožji kakor «nasilje», o čemer bo še govora v posebnem delu.

§ 9.

Veljavnost kazenskih zakonov.

A. Krajevni obseg (meddržavno kazensko pravo).

I. V meddržavnem pravnem prometu je potrebna ureditev vprašanja, katero kazensko pravo naj se uporablja, če stori kaznivo dejanje inozemec v tuzemstvu ali tuzemec v inozemstvu. Dotične določbe se nahajajo v §§ 3. do 9. k. z., ki so pa še dopolnjene v s. k. p. Tičejo se uporabe teritorialnega, nacionalitetnega, realnega in univerzalitetnega načela.

II. Teritorialno načelo je izčrpno izraženo v rečenici: «*Quod est in territorio, etiam est de territorio, leges non obligant extra territorium.*» Vsako v tuzemstvu storjeno kaznivo dejanje se presoja po tuzemskem kazenskem zakonu. Ali je pravna dobrina, katero je kršilo, okrnilo, oškodovalo ali ogražalo v tuzemstvu storjeno kaznivo dejanje tuzemskega ali inozemskega izvora; ali je storilec državljan naše ali tuje, prijateljske ali neprijateljske države, nima nobenega pomena. Tuzemsko državljanstvo («grajanstvo») se določa po zakonu o državljanstvu z dne 21. septembra 1928. (Sl. N. št. 254/LXXXIV, Ur. L. št. 365).

«*Sujets mixtes*» se ne priznavajo. To se pravi: kdor ima državljanstvo v kraljevini Jugoslaviji, je podrejen kazenskim zakonom Jugoslavije tudi tedaj, kadar bi imel dejanski razen tega še kakšno drugo državljanstvo.

Edino utesnitev uporabe teritorialnega načela tvori eksteritorialnost ali izdeželnost izvestnih oseb; to svojstvo se presoja predvsem po vsebini meddržavnih pogodb. Če nastane dvom, pripade avtentična interpretacija na osnovi meddržavnih pogodb in prakse ministru pravde (§ 24. s. k. p.).

Uporaba teritorialnega načela (§ 3., odst. 2., k. z.) pa je fiktivno razširjena pri kaznivih dejanjih, storjenih na domačem pomorskotrgovinskem brodu ali na domačem zrakoplovu, dasi se ob času storitve nista nahajala v območju kraljevine Jugoslavije. Domači brodovi so tisti, ki so vpisani v jugoslovanskem registru za trgovinske ladje ali pa imajo vsaj provizorični potni list (*permis de voyage provisoir*), ki se izda, ko kupi Jugoslovan ladjo v inozemstvu, za čas, da bi mogla biti uvrščena v redni register. Domači zrakoplovi so tisti, ki so imatrikulirani v navtičnem registru zrakoplovnega poveljništva ministrstva za vojsko in mornarnico.

III. Nacionalitetno (tudi personalitetno ali subdicijsko) načelo (§ 6. k. z.) se glasi v rečenici: «*Quilibet est subditus legibus patriae et extra territorium.*» V poštev pride to načelo samo glede v inozemstvu storjenih deliktov. Od v inozemstvu storjenih zločinov pa je treba razlikovati dve vrsti: *a)* tiste zločine, ki so v § 4. k. z. navedeni (§§ 91. do 98., 102. do 104., 106. do 110., 115., odst. 1., 215., št. 1. in 2., 222., 225., 229., 234. do 239. in 283.) in ki jih bomo bliže označili zdolaj pod IV.; *b)* vse druge zločine. Za pod *a)* navedene zločine se uporablja kazenski zakon na vsakega državljana kraljevine Jugoslavije brez izjeme, za pod *b)* navedene zločine pa samo takrat, kadar pride storilec sam iz inozemstva v Jugoslavijo ali pa kadar se izroči od inozemskih oblastev našim oblastvom. Razen tega odpade sodno postopanje pri zločinih pod *b)*, če je tuzemec kazen, na katero je bil v inozemstvu obsojen, tam popolnoma prestal; ali če je bil v inozemstvu pravnomočno oproščen; ali mu je bila kazen odpuščena; ali če se kaznuje kaznivo dejanje po inozemskem zakonu na predlog, po odobritvi ali na zasebno tožbo, a le-ti pogoji niso podani; ali če je po inozemskem zakonu pravica pregona ali izvršitve kazni zastarana. Če kazen za neko v naši državi

kaznivo dejanje v tuji državi ni predpisana, se započne pregon v Jugoslaviji samo na zahtevo ministra pravde. V nobenem primeru se ne sme v tuzemstvu bivajoči tuzemec, ki je storil kaznivo dejanje, izročiti tuji državi (§ 12. k. z.).

IV. Realno (tudi: zaščitno) načelo je zasnovano na misli, da nekatere posebno važne pravne dobrine potrebujejo zaščite s kazenskimi sankcijami ne samo zoper napade (okrnjenje ali ogražanje) na domačem ozemlju, ampak tudi povsod drugod; torej tudi, če izvira ali se izvrši napad izven mej naše države. V tem pogledu pa razlikuje zakonodajec po važnosti pravnih dobrin dvoje primerov: *a)* tiste pravne dobrine, ki uživajo pod vsakim pogojem absolutno zaščito (§ 4. k. z.), in *b)* tiste pravne dobrine, ki so deležne zaščite samo pod izvestnimi prilikami, relativno.

K *a)*. Absolutno se kaznujejo po tuzemskem kazenskem pravu, ne glede na to, kje je bilo kaznivo dejanje storjeno, kje je bil storilec zaloten, ali je bil od tuje države naši izročen ali ne, naslednji taksativno našteti delikti: *a)* iz poglavja XII. kaznivih dejanj zoper obstoj države in njeno ustavno ureditev, zločini po §§ 91. do 98., 102. do 104., 106. do 110., 115., št. 1.; *β)* iz poglavja XIX. kaznivih dejanj o napravljanju lažnih listin in mer, zločini po §§ 215., št. 1. in 2., 222., 225., 229.; *γ)* iz poglavja XX. kaznivih dejanj z napravljanjem lažnega denarja, zločini po §§ 234. do 239.; *δ)* iz poglavja kaznivih dejanj zoper javno moralo, zločin po § 283. Vsi ti delikti se preganjajo po službeni dolžnosti, torej uradoma; skoraj vsi so zločinstva.

K *b)*. Relativna uporaba realnega načela se tiče kaznivih dejanj, ki kršijo ali ogražajo druge, pod *a)* ne navedene pravne dobrine, toda le, če so storjena po inozemcih v inozemstvu, pa so naperjena zoper kraljevino Jugoslavijo, t. j. zoper državo kot idejno in praktično celoto, ali pa njenega državljana. (Ker so tuzemci podvrženi kazenski zakonodaji tuzemstva v vsakem primeru, se nanaša § 5. k. z. seveda le na inozemce.) V § 5. k. z. gre za kriterij državljanstva v pravnem smislu besede, kar izhaja tudi iz določbe § 8. k. z. Tuzemske juristične osebe svojstva državljanstva nimajo. Kršitve ali ogražanja juristočnih oseb torej ne spadajo pod realno zaščitno načelo. Sploh morejo priti od pravnih dobrin državljanov naše kraljevine v poštev samo tiste, katerih nosilec je oseba državljana (telesna celovitost, svoboda, čast).

To, kar smo doslej k *b)* izvajali, so notranji pogoji za preganjanje in kaznovanje od inozemcev v inozemstvu storjenih, pod *b)* navedenih kaznivih dejanj. Razen teh morajo biti še dani drugi zunanji pogoji, da se sme takšno kaznivo dejanje, ki ustreza notranjim pogojem, preganjati in kaznovati po tuzemskem k. z.

Ti zunanji pogoji so: *α)* pozitivne, *β)* negativne narave:

K *α)*. Za kaznivo dejanje, dolozno ali kulpozno storjeno, mora biti v našem kazenskem zakonu *in abstracto* zapretena kazen na prostosti (najmanj: zapor), a storilec mora biti zaloten v tuzemstvu ali pa naši državi izročen od inozemske države. Če za dejanje, storjeno v inozemstvu, po zakonih dotične države ni predpisana nobena kazen, se pregon započne samo na zahtevo ministra pravde.

K *β)*. Negativni pogoji so tudi tu isti, ki so bili navedeni pod III. glede na delikte, navedene pod *b)*.

V. Univerzalitetno načelo ima svoje opravičilo v ideji, da tvorijo vse države vsega sveta neko skupnost, ki naj vzdržuje mednarodno kulturo in civilizacijo; zato se imenuje tudi «načelo svetovnega pravosodja». *In thesi* se zahteva, naj vsaka država, ki zaloti kot prva nekega zločinca, le-tega sodi sama po svojem kazenskem pravu; odločuje naj «*praevenire*» ne glede na državljanstvo zločinca ali na kraj storitve. Da to načelo brani skupne koristi prosvete vseh kulturnih držav, je jasno. Ali nesmotreno bi bilo, da bi se prav vsi zločini uvrstili med tiste, ki jih je treba zaščititi po univerzalitetnem načelu. Naš k. z. je omejil uporabo tega načela samo na zločinstva, za katera predpisuje k. z. smrtno kazen ali robijo in ki so naperjena zoper tujo državo ali tujega državljana. Ne gre za to, da inozemec zoper svojo državo ali svojega sodržavljana stori označeni delikt, ampak za to, da ga je zagrešil zoper katerokoli tujo državo, torej ne svojo. Pogoj glede načina kaznovanja je izpolnjen tudi tedaj, kadar se zagroža alternativno robija ali druga kazen. Pregon se prične samo, če ga odredi minister pravde potem, ko je storilec zločina prišel v kraljevino Jugoslavijo in se njegova izročitev ni zahtevala ali se je zahtevala, a je bila odbita. Kaznovanje pa odpade tudi tukaj, če nastopijo pogoji negativne narave (gl., kar je navedeno pod III., *b*).

VI. Da se tuzemec ne sme izročiti tuji državi, je ustanovljeno v členu 20., odst. 2., ust. in v § 12. k. z. Inozemci se ne smejo izročati zbog političnih kaznivih dejanj. Definicije političnega kaznivega dejanja ni ne v ust. ne v k. z. ne v s. k. p. Razen v k. z. se govori o političnih kaznivih dejanjih tudi še v s. k. p. in v tisk. zak. Po materialijah h k. z. je odločilno za presojo označenega svojstva tisto, kar je v tem pogledu v konkretnem primeru določeno v meddržavnih pogodbah. Nadalje je vpoštevati, da je poseben zakon z dne 28. junija 1922. (Sl. N. št. 229), ki je ratihabiral provizorni zakon z dne 10. maja 1920. (Sl. N. št. 133 *A*), določil, da ostanejo vse konvencije, ki jih je sklenila bivša kraljevina Srbija z drugimi državami, še slej ko prej v veljavi. Slednjič izhaja iz materialij h k. z., naj se v primerih, kjer se svojstvo političnega delikta ne dá drugače dognati, uporabljajo načela tako zvane «belgijske teorije». Po belgijskem vzorcu zakona iz l. 1883. so politični zločini tisti, ki so po svojem naklepu naperjeni zoper obstoj in varnost države (domače ali tuje), nadalje zoper državnega poglavarja ali politične pravice državljanov, ne pa zoper državno upravo. Odloča torej objektiven moment. V smislu te teorije je lahko tudi tako zločinstvo politično, ki je s čisto političnim samo v zvezi *(faite connexe)*. To so sicer navadna zločinstva, ki se izkažejo za sredstvo ali prikrivanje političnih zločinstev *(crime mixte)*. Tej teoriji nasprotuje tako zvana švicarska (uporabljala se je prvič v švicarskem zakonu o izročitvah l. 1882.), po kateri je odločilen moment, da je podan politični nagib (motiv) ali pa politična svrha; tak subjektiven moment naj bi bil pretežnega značaja. Če ima zločinstvo pretežno značaj prostaškega delikta, naj ne šteje za politično. Vprašanje, kdaj so ti pogoji dani, naj reši tista (asilna) država, v katero se je zločinec zatekel, po svobodnem preudarku. Po tej teoriji ni treba ustanavljati koneksnih ali nepravih političnih deliktov.

Ko pa se sprejme belgijska teorija o političnem značaju kaznivega dejanja, je treba vpoštevati še dvoje: *α)* Po tako zvani belgijski atentatski klavzuli (belgijski zakon z dne 22. marca 1856., ki ga je bil provzročil izpodleteli poskus umora Napoleona III. od bratov Jacquins) ne velja za političen delikt, če gre za napad na življenje državnega poglavarja. *β)* Po načelih občepriznanega meddržavnega prava kaznivo dejanje ni političnega značaja, če je naperjeno zoper občepriznane temelje člo-

veškega družbenega reda *(contre les bases de toute organisation sociale)* in se zaradi tega ne pojavlja kot zločin zoper to ali drugo državo ali zoper to ali drugo obliko državnega vladarstva. To na meddržavni konferenci v Rimu l. 1898. sklenjeno in zoper anarhiste naperjeno normo je vpošteval zakonodajec, ko je navzlic določbi člena 9., odst. 1., Vidov. ust., ki je zabranjevala smrtno kazen za čisto politične delikte, v zak. zaščit. drž. vendarle za celo vrsto zločinov, čeprav so storjeni iz političnih nagibov, odredil smrtno kazen.

B. Časovni obseg.

I. Začetek in konec časovne veljavnosti kazenskega zakona morata biti natančno opredeljena. Za učinkovitost vsakega zakona je treba proglašenja (obnarodovanja, publikacije). Pred publikacijo zakonodajčeve volje volja nima veljave, zakon še ni eksistenten, gotov. Drugega pomena «stopanje v veljavnost» nima; saj se dá, še preden dobi obvezno moč, na isti način, kakor je nastal, celoma ali deloma izpremeniti ali razveljaviti. O načinu publikacije gl. § 7., V. Ali dobi zakon takoj ob publikaciji obvezno moč za vse in vsakogar, zavisi od zakonodajčeve volje, izražene v samem zakonu. Čas med publikacijo in odrejenim dnem pričetka veljavnosti zakona se imenuje *vacatio legis*. Tak čas je potreben, da se morejo z vsebino zakona vsi tisti, ki se jih zakon tiče, seznaniti. Tudi so tupatam potrebne primerne priprave za uporabo zakona. Pri večjih zakonih je *vacatio legis* primerno daljša kakor pri krajših z enostavno vsebino. Nikdar pa se veljavnost zakona s kazenskimi določbami ne sme odrediti od dobe pred publikacijo; to zabranjuje ust. v členu 8., ki določa, da se sme kazen uporabljati zgolj na dejanja, za katera je zakon vnaprej dejal, da se bodo kaznovala s to kaznijo. (V Avstriji so za zakon o nezvestobi z dne 1. decembra 1931. odredili, da velja tudi za dejanja, ki so bila pred tem dnem storjena. Tudi nacionalnosocialistični pokret Nemčije zahteva tako določbo.)

K. z. je odredil v svojem § 405., da stopi v veljavo z dnem razglasitve (to je bilo dne 9. februarja 1929.), a dan, ko dobi obvezno moč, se odredi s posebnim zakonom. Uv. zak. kaz. zak. je določil vprav omenjeni dan z dnem 1. januarja 1930. za vso državo. Novel. kaz. zak. je bil razglašen dne 20. oktobra 1931. ter je dobil obvezno moč dne 20. novembra 1931. v vsej kraljevini.

II. Nastane vprašanje, ali velja kazenskopravna določba z dnem, ko je dobila obvezno moč, za kazniva dejanja, ki so bila storjena pred tem dnem, ali pa je to dejanje presojati še po tistem zakonu, ki je veljal v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno. Mnenja o povratni učinkovitosti kazenskopravnih določb gredo v teoriji vsaksebi. Na eni strani se trdi, da se sme dejanje presojati le po tistem zakonu, pod čigar veljavnostjo je bilo storjeno in katerega vsebina ga je ovladovala *(nulla poena sine praevia lege poenali);* na drugi strani pa se je načelno uveljavljalo, da more biti ob presoji samo tisti zakon odločilen, ki velja baš ob času presoje, a ne že razveljavljeni zakon. Spor v praksi za nas nima pomena. Spričo določbe člena 8. ust. moramo smatrati, da ostane moč kazenskopravne določbe za časa storitve kaznivega dejanja materialno dalje tudi, ko je formalno stopil nov zakon v življenje, pa vendar ne moremo uporabiti materialnopravno strožje določbe, čim formalnopravna določba presoja tisto dejanje poslej za manj kaznivo ali nekaznivo. Pri takem položaju pridemo do zaključka, da kazenski zakoni načelno *in abstracto* sicer nimajo vzvratne obvezne moči, a odločilna sme biti *in concreto* le tista obeh določb, nove in stare, ki je milejša.

K. z. se ni izrazil o tem, katero izmed označenih načel je hotel kot pravilno uzakoniti, ampak je prepustil — po vzorniku s. k. z. — obe načeli hkratu drugo ob drugem v veljavnosti, načelno pa je odredil, naj se uporablja glede kaznovanja kaznivega dejanja, storjenega pred dnem obvezne moči novega zakona, vedno milejši zakon. Izbegavanje rešitve načelnega vprašanja nima nobenih vpoštevnih posledic.

Katera kazenskopravna določba je milejša, se določi najprej po tem, ali ustanavlja ena izmed obeh nekaznivost, dočim druga isto dejanje kaznuje. Če ga obe kaznujeta, pa po tem, ali je kvalifikacija po eni milejša kakor po drugi (tu prestopek, tam zločinstvo). Če je kvalifikacija ista, odločuje najprej vrsta zagrožene kazni. Če je več vrst kazni, ki so kumulativno ali alternativno navedene, se presoja po najtežji zapreteni kazni. Če je najtežja vrsta ista, po trajanju ali višini. Če je tudi to enako, se je treba ozirati na to, ali so dopustne stranske kazni (§ 35., odst. 2., k. z.). Strogost kazenskega sredstva se določa pri glavnih kakor tudi pri stranskih kaznih po redu, ki je označen v 1. in 2. odst. § 35. k. z. Vsako pozneje navedeno kazensko sredstvo pomenja za stop-

njo milejšo vrsto. Glede primerjanja strogosti kazni je določil člen 8. uv. zak. kaz. zak., da je v tisk. zak. določena kazen zapora istovetna z zaporom v k. z., da torej ni strogi zapor. Zastran primerjanja kazenskih sredstev pri kaznivih dejanjih, storjenih ob času veljavnosti a. k. z., kakor tudi zastran omogočanja izvršitve kazni iz obsodb v istem času, je določil člen 17. uv. zak. kaz. zak., da se smatrajo za najtežje vrste kazni glede izvrševanja kazni robija, težka ječa, ječa. Po miselnosti k. z. pa je treba smatrati robijo za težjo kazen od težke ječe, zlasti v pogledu posledic, ki so z njo v zvezi, a ječa je vedno milejša kakor robija ali težka ječa.

Če je bil med storitvijo kaznivega dejanja in sojenjem kazenski zakon večkrat menjan, pa je bila ena izmed vmesnih določb milejša, jo je vpoštevati po načelu *in dubio mitius,* dasi k. z. za takšne izredne primere ni ničesar odredil.

III. Načelo *nulla poena sine lege* more za očuvalne in vzgojne odredbe le smiselno veljati. Glede časovnega obsega določa § 2., odst. 2., k. z., da se očuvalne odredbe uporabljajo po novem zakonu, najsi storilec ne bi bil obsojen na kazen. Kar pa velja za očuvalne odredbe, mora veljati tudi za vzgojne odredbe; saj svrha vzgojnih odredb ni prizadetje nekega zla, ampak reklasacija mladostnih kršiteljev pravnega reda.

C. Osebna veljavnost.

I. Kazensko (kriminalno) pravo velja v načelu za vse osebe, ki so državni oblasti podvržene, t. j. za tuzemce trajno zbog državne pripadnosti, za inozemce mimogrede zbog bivanja v državi. Izjeme ustanavlja ali k. z. sam ali pa javno pravo, h kateremu šteje tudi s. k. p.

II. V § 13. k. z. je določeno, da se predpisi k. z. ne uporabljajo na o s e b e, ki jih je kaznovati zbog storjenega kaznivega dejanja po posebnih zakonih. Tu gre za personalno lastnost storilca, za katerega ne velja občni kazenski zakonik, ampak posebni kazenski predpis za kaznovanje od take osebe storjenega delikta.

Kjer pa takšne utesnitve za posebne osebe ni, veljajo vendar predpisi k. z. Tako se torej kaznujejo po voj. k. z. praviloma vojaške osebe, izjemoma pa tudi nevojaške, kolikor ta zakon to izrečno odreja. Posebej pa je za dobo vojne v členu 110. voj. k. z.

odrejeno, da kaznujejo nevojaške osebe (državljane), ki store za vojnega časa kaznivo dejanje v družbi z vojaško osebo, vojaška sodišča. Ali je uporabljati določbe k. z. ali voj. k. z., je odvisno od značaja delikta. Jasno je, da se delikti, ki se nahajajo samo v k. z., ne morejo presojati in soditi drugače nego po določbah k. z.

Civilne osebe, ki niso vojaške osebe, se kaznujejo vendarle po voj. k. z., če zagreše kaznivo dejanje iz §§ 36., 42. do 44., 46., 47., 51. do 54., 58., 66., 76., 91. do 94., 162. do 165. voj. k. z., kolikor niso ta kazniva dejanja označena v drugih kazenskih zakonih za težje kazniva dejanja. To se pravi: Čim so omenjena kazniva dejanja po določbah k. z., zak. zaščit. drž. itd. strože kazniva, se uporabljajo na nje določbe teh zakonov; čim temu ni tako, pa določbe voj. k. z. *Ratio legis* je ta, da hoče voj. k. z. kakor *lex posterior* glede navedenih deliktov derogirati zaradi poostritve kazni vse določbe *legis anterioris,* če so postavljene pod milejšo sankcijo; drugače pa ne (§ 7., št. 1., voj. k. z.).

Enako spadajo pod določbe voj. k. z. vojni ujetniki in prebivalci vojaško zasedenih tujih pokrajin, prvi glede deliktov, ki jih zagreše kot ujetniki (§ 7., št. 2., voj. k. z.), drugi glede deliktov, ki jih označi z naredbo vrhovni komandant (§ 7., št. 3., voj. k. z.).

Po § 69. k. z. se obsojenec, ki stori v času, ko se izvršuje kazen na prostosti, ali ki mu je vzeta prostost zbog izvrševanja očuvalne odredbe, kakšen prestopek (ne zločinstvo!), za katerega predpisuje zakon zapor ali strogi zapor do enega leta ali denarno kazen, zategadelj kaznuje samo po disciplinskih predpisih izvrševalnega oblastva. Torej nastopi neveljavnost kazenskega prava po samem k. z. (Isto mora veljati, dokler ne pride do posebnega zakona o prekrških, tudi za primer storitve prekrška.) Ta izjema je bila ustanovljena zaradi vzdrževanja discipline, ki se moti, če kaznenci namenoma započenjajo lažje zločine (zlasti verbalne), samo da pridejo pred sodišče in si pribavijo izpremembe v enoličnem toku bivanja med stenami zavoda. Čim pa ta svrha vzdrževanja discipline ni izvedljiva, odpade tudi izjema glede uporabe kazenskega zakona. Če se namreč na storilcu označenega delikta ne bi mogla ostvariti primerna disciplinska kazen ali če se izve za delikt šele, ko je obsojenec kazen ali očuvalno sredstvo prestal, nastopi vendarle

veljavnost kazenskega zakona. Eksempcija od veljavnosti k. z. pritiče samo osebi obsojenca, ne pa sokrivcem.

III. Javno pravo je ustanovilo posebne kazenskopravne eksempcije.

a) Vladar uživa po načelu *princeps legibus solutus* (člen 35. ust.) osebno nedotakljivost ali inviolabiliteto; drugi člani kraljevskega doma ne.

b) Člani narodnega predstavništva (senatorji, narodni poslanci) uživajo pravico imunitete ali nepregonljivosti; za nemogoče se smatra, da bi tak član mogel sicer pravilno izpolnjevati dolžnosti svojega mandata. Vendar je v tem pogledu nekoliko izjem od polne imunitete. Polna imuniteta, po kateri osebna veljavnost k. z. odpade, velja za vse izjave in postopke pri izvrševanju mandata v sejah, odborih, posebnih poslanstvih ali pri opravljanju posebnih nalog, poverjenih jim od senata ali narodne skupščine. Po besedilu člena 74. ust. se izvzemajo od imunitetne pravice, tako da odgovarja senator ali narodni poslanec pred rednim sodiščem, klevete, razžalitve in vsa zločinstva. Za druga kazniva dejanja, storjena tako, da ž njimi ni združeno izvrševanje mandata, odgovarja senator ali narodni poslanec kazenskopravno samo, če ga senat ali narodna skupščina izroči sodišču. Po sklenjeni izročitvi v pogledu osebne veljavnosti k. z. ni razlike med njimi in drugimi osebami, ki ne uživajo imunitete (gl. člen 75. ust.). Člani banovinskega sveta nimajo pravice imunitete.

IV. Po meddržavnem pravu k. z. ni veljaven za eksteritorialne osebe, t. j. za inozemce, ki po meddržavnih običajih ostanejo podrejeni svojemu kazenskemu pravu. K tem spadajo predvsem nosilci in predstavniki suverenitete tuje države, monarhistični in republikanski državni poglavarji, njihova suita, poslaniki (ne pa konzuli) in njihovo diplomatsko osebje in le-teh ožja rodbina, od služinčadi pa le tiste osebe, ki so inozemski državljani. Po § 24. s. k. p. odloča ob dvomih o eksteritorialiteti minister pravde na podstavi meddržavnih dogovorov in prakse, ki sloni na pravilih meddržavnega prava.

V. Po s. k. p. se tisti zločinci, ki so bili po diplomatski poti izročeni od tuje države naši samo zbog določenih zločinov, ne smejo kaznovati zaradi nikakšnih drugih zločinov (načelo specialitete pri izročitvah).

Drugo poglavje.

Kaznivo dejanje in storilec.

§ 10.

Kaznivo dejanje (zločin).*

I. Dejanski stan zločina. Zločin *(delictum)* je protipravno krivdno dejanje vračunljive osebe, za katero preti država s kaznijo. V tem smislu je pojem zločina istoveten s pojmom kaznivega dejanja. Zločin je podan, če ustreza dejanje vsem objektivnim in subjektivnim znakom kaznivega dejanja. Celokupnost vseh zakonitih znakov zločina tvori dejanski stan zločina (gl. § 7., III.). Zločin je temeljni pojem v sistemu našega kazenskega prava.

Razlikovati je občni dejanski stan, t. j. celokupnost znakov, ki so potrebni pri vsakem zločinu in brez katerih vobče ni zločina (dejanje, protipravnost, krivda), in posebni (specialni) dejanski stan, ki obseza znake, s katerimi se označuje zločin določene vrste. Po teh znakih se izvesten zločin tudi *in abstracto* razlikuje od vseh drugih, zlasti sorodnih kaznivih dejanj (n. pr. tatvina od utaje, razžalitev od klevete itd.). Kolikor v posebnem dejanskem stanu niso izrečno navedeni vsi znaki, ki so potrebni za občni dejanski stan, se morajo dopolniti z znaki le-tega. Določbe o občnem dejanskem stanu vsebuje občni del k. z., določbe o posebnem dejanskem stanu poedinih zločinov pa poseben del k. z., odnosno stranski kazenski zakoni.

Nadalje je razlikovati objektivni in subjektivni dejanski stan. Objektivni dejanski stan obseza vse bistvene zunanje znake kaznivega dejanja, medtem ko so v subjektivnem dejanskem stanu zapopadeni notranji psihični momenti (predvsem vračunljivost, krivda in njena oblika). Ločitev objektivnega in subjektivnega dejanskega stana ima ne samo teoretski, temveč tudi praktičen pomen. Eden izmed pogojev za določitev očuvalnih in vzgojnih odredb nasproti nevračunljivim

---

* **Književnost:** *Dolenc:* Kvalifikacija zločinov po novem kazenskem zakoniku. Sl. Pr. 1929. — *Čubinski:* Kvalifikovane i privilegisane forme krivičnih dela. Pravosuđe, 1933., št. 19, 20. — *Petrović:* Jedna interesantna odluka opšte sednice kasacionog suda u pogledu pojma produženog krivičnog dela. Arhiv, 1933., št. 3.

osebam je namreč storitev takšnega dejanja, ki ustreza objektivnemu dejanskemu stanu zločina.

Zakoniti dejanski stan je logično-abstraktni shema, s katerim je treba primeriti dejanski stan poedinega primera. Le tako utegnemo priti do zaključka, ali je uporabiti *in concreto* izvesten predpis kazenskega zakona. To je tako zvana subsumpcija konkretnega dejanja pod predpis kazenskega zakona (§§ 278., 279. in 281., odst. 1., št. 2., s. k. p.).

II. Razvrstitev kaznivih dejanj. Kazniva dejanja ali zločini kot vrstni (generični) pojem, ki obseza vse vrste kaznivih dejanj, se dajo deliti po naslednjih kriterijih:

a) Vrsta zagrožene kazni. V pozitivnem pravu naše dobe prevladuje trojna delitev kaznivih dejanj (trihotomija) po zgledu francoskega prava *(crimes, délits, contraventions).* Nekateri kazenski zakoniki (n. pr. kazenska zakonika Norveške, Nizozemske) uveljavljajo dvojno delitev (dihotomijo). Naš k. z. deli zločine v dvoje vrst — v zločinstva in prestopke (§ 15., odst. 1., k. z.).

Zločinstva so kazniva dejanja, za katera predpisuje zakon smrtno kazen, robijo ali zatočenje (§ 15., odst. 2., k. z.), prestopki pa tista, za katera predpisuje zakon strogi zapor, zapor ali denarno kazen (§ 15., odst. 3., k. z.).

Določbe o najlažjih kaznivih dejanjih, tako zvanih prekrških, pri nas še niso izenačene ter pridejo v poseben zakon o prekrških. O tem gl. § 4., III., odst. 5., in § 5., V.

Ako vpoštevamo celotni sistem naše kazenske zakonodaje, pridemo torej do trojne delitve kaznivih dejanj; ta dejanja se delijo v zločinstva, prestopke in prekrške. Prvi dve vrsti so tako zvana kriminalna dejanja, ki pomenijo oškodovanje, okrnjenje ali ogražanje važnejših pravnih dobrin, medtem ko imajo prekrški po zakonodajčevi zamisli pretežno značaj abstraktnih kršitev manj važnih pravnih dobrin *(Bagatellstrafrecht)* ter so bili zaradi tega iz občnega k. z. izločeni in naj postanejo policijski delikti.

Delitev kaznivih dejanj v kvalifikativne skupine (zločinstva, prestopki in prekrški) je važna tudi z zakonodajno-tehničnega stališča. Ona olajšuje in poenostavlja stilizacijo zakona pri oblikovanju predpisov, ki veljajo za cele vrste kaznivih dejanj (n. pr. §§ 31., 34., odst. 2., k. z.), a daje tudi podstavo za določitev stvarne pristojnosti kazenskih sodišč (§§ 9. nasl. s. k. p.).

Za uvrstitev konkretnega kaznivega dejanja v kvalifikativno skupino zločinstev ali prestopkov je odločilna v zakonu zagrožena najtežja kazen, a ne kazen, prisojena s sodbo. Kaznivo dejanje ostane zločinstvo tudi tedaj, kadar predpisuje zakon alternativno robijo ali strogi zapor, odnosno zatočenje ali zapor, pa je bila v konkretnem primeru prisojena kazen strogega zapora, odnosno zapora. (Drugače Čubinski, Komentar, I., str. 52, in Žganec-Žorž, Komentar, str. 27.) (Način kvalifikacije kaznivega dejanja po konkretno prisojeni kazni se imenuje v teoriji korekcionacijski sistem.)

b) Subjekt kaznivega dejanja vobče. Glede na subjekt dejanja se razlikujejo občna *(crimina communia)* in specialna *(crimina propria)* kazniva dejanja. Dejanje prve vrste more zagrešiti vsaka kazensko odgovorna oseba, dejanja druge vrste pa samo pripadnik izvestnega poklica, stanu itd.: vojak, uradnik, verski predstavnik, zdravnik, odvetnik in pod. V nekaterih primerih je storitev občnega kaznivega dejanja po taki osebi razlog za hujšo kaznivost (n. pr. §§ 172., odst. 2., 319. k. z.).

c) Objekt kaznivega dejanja vobče.

α) Kazniva dejanja zoper pravne dobrine skupnosti ali javne pravne dobrine, ki napadajo ali ogražajo obstoj države, pravosodje, verstvo in pod.

β) Kazniva dejanja zoper pravne dobrine posameznikov, ki napadajo ali ogražajo življenje, telesno celovitost, čast, imovino, svobodo itd. posameznih oseb kot nositeljev teh pravnih dobrin; ta delitev ima pomen zlasti glede na sistem in razdelbo gradiva v posebnem delu k. z.

γ) Politična in nepolitična kazniva dejanja, o katerih smo govorili že v § 9., *A.*, VI. Ta delitev je pomembna za vprašanje o izročanju zločincev (§ 12. k. z.; § 488., odst. 2., s. k. p.) kakor tudi za vprašanje o dopustnosti olajšav pri izvrševanju kazni na prostosti (§ 281., odst. 3., s. k. p. in člen 92. tisk. zak.).

č) Značaj prekršene norme.

α) Storitvena kazniva dejanja *(delicta commissiva)*, s katerimi se kršijo prohibitivne norme ali prepovedi, n. pr. usmrtitev kot kršitev prepovedi: «ne ubijaj!»

β) Opustitvena kazniva dejanja *(delicta ommissiva)*, s katerimi se kršijo preceptivne norme ali zapovedi, n. pr. kršitev zapovedi, naj se prijavi državnemu oblastvu pripravljanje izvršitve nekega zločinstva (§ 135. k. z. in dr.);

γ) Neprava opustitvena dejanja *(delicta commissiva per ommissionem)*, n. pr. usmrtitev novorojenčka z nedajanjem hrane; tu gre za to, da je opustitev tista modaliteta storitve, ki krši izvestno prepoved.

d) Posledica kaznivega dejanja.

α) Materialna kazniva dejanja; dejanski stan takih deliktov predpostavlja provzročitev posebne posledice, t. j. zaznatne izpremembe v zunanjem svetu, ki nastopa neposredno (n. pr. smrt kot neposredna posledica prizadete telesne poškodbe) ali posredno, t. j. časovno in krajevno ločeno od dejanja (n. pr. smrt, provzročena s peklenskim strojem, ki prične delovati šele po preteku časa in na drugem kraju) (distančni delikti).

β) Formalna kazniva dejanja, katerih dejanski stan se izčrpa s samim dejanjem, ne da bi morala nastati še kakšna na zunaj zaznatna izpremememba (n. pr. razžalitev, kriva prisega itd.). Razlikovanje materialnih in formalnih deliktov je važno za nauk o vzročni zvezi, za vprašanje o kraju in času storitve dejanja (§ 11. k. z.), o krivdi (§§ 16. in 17. k. z.), o poskusu (§ 33. k. z.), o odmerjanju kazni (§§ 70., odst. 2., 73., odst. 2., 75. k. z.) in dr.

e) Trajanje kaznivega dejanja.

α) Delikti stanja *(Statusdelikte)*, pri katerih gre za udejstvovanje volje na ostvaritev stalnega protizakonitega stanja, n. pr. dvojnega braka (bigamije).

β) Trajni delikti *(delicta continua; Zustandsdelikte)*, pri katerih se protizakonito stanje vzdržuje s sprotnim delovanjem (n. pr. protizakonito pridrževanje v zaporu).

γ) Nadaljevalni delikti *(delicta continuata)*, ki se označujejo s tem, da je storilčeva volja usmerjena po enkrat zasnovanem naklepu na več zaporedoma sledečih činov dejanja (n. pr. § 332. k. z.).

δ) Ponavljalni delikti *(delicta repetita)*, pri katerih se dejanje ponavlja po vsakikrat znova zasnovanem naklepu (prim. § 315. k. z.).

Nekateri kriteriji, kakor n. pr. storitev dejanja obrtoma ali iz navade, so značilni v večji meri za storilčevo osebnost ko pa za pravno naravo kaznivih dejanj kot takih. (Gl. § 22., II.)

f) Zakoniti pogoj za kazenski pregon kaznivega dejanja.

α) Uradno pregonljivi delikti: *αα)* javnopravni delikti, *ββ)* predlagalni delikti in *γγ)* odobritveni delikti.

β) Zasebno pregonljivi ali zasebno tožbeni delikti. (Podrobneje gl. § 34., IV.)

g) Posebni oziri na težino krivde. Ta kriterij vede do razlikovanja priprostih, kvalificiranih in posebno kvalificiranih kaznivih dejanj, čijih penalizacija se postopno stopnjuje, na eni strani in privilegiranih kaznivih dejanj, ki se mileje kaznujejo, na drugi strani. Priprosti tip izvestnega delikta se oblikuje v posebnem delu k. z. kot osnovni tip, kvalificirani ali privilegirani tipi so sicer sorodni osnovnemu tipu, toda oblikovani kot samostojni tipi *(delicta sui generis)*. Prim. § 167., odst. 1., k. z. kot osnovni tip priproste usmrtitve, § 167., odst. 2., k. z. kot kvalificirano dejanje, § 170. k. z. kot privilegirano kaznivo dejanje (detomor).

§ 11.

Zločin kot dejanje, vzročna zveza.*

I. Sostavine zločina. Pojem zločina vsebuje te-le sostavine: *a)* subjekt zločina, *b)* objekt zločina in *c)* dejanje (storitev, opustitev), ki mora ustrezati vsem zakonitim znakom dejanskega stana kaznivega dejanja.

K *a)*. Subjekt zločina v smislu veljavnega prava utegne biti le človek kot fizična oseba. Zgodovini prava so znane kazenske pravde in kazni proti živalim *(bruta animalia)*. To je bil izraz naivnih nazorov one dobe, ko so živalim pripisovali človeška svojstva (antropomorfizem).

V teoriji in v pozitivnem pravu kontinentalne Evrope prevladuje načelo: *societas delinquere non potest*. To načelo je prevzelo tudi naše kazensko pravo. Njegove določbe o subjektu (storilcu) kaznivega dejanja, o vračunljivosti in krivdi, o od-

* **Književnost:** *T. Živanović:* Pojam uzroka u krivičnom pravu. Arhiv. 1910. — *St. Lapajne:* Teorija adekvatne vzročnosti. Pr. V. 1926.

merjanju kazni, o očuvalnih in drugih odredbah se dajo uporabljati le na človeka kot fizično osebo.

Kazenska odgovornost predpostavlja resnično, a ne fingirano voljo, resnične, a ne fingirane nagibe in nagnjenja. Če pa gre za kazniva dejanja oseb kot zastopnikov korporacij, družb, društev, zadrug in pod., se predpisi o kazenski odgovornosti uporabljajo na organe ali pooblaščence, ki so osebno zagrešili kaznivo dejanje kot storilci, odnosno udeleženci (prim. predpis § 356. k. z. o odgovornosti voditeljev in pooblaščencev trgovinskih podjetij).

Ukrepi proti pravnim osebam (n. pr. razpust društev, omejitev njihovih pravic in pod.) spadajo v področje upravnega prava, civilnopravna odgovornost pravnih oseb pa v področje zasebnega prava.

V teoriji se pa zastopa tudi mnenje, ki priznava deliktično sposobnost korporacij in njihovo kazensko odgovornost (A. Mestre, Gierke, Franz v. Liszt, Hafter in dr.). Vsak kolektiv ima po tem nazoru voljo, ki se bistveno razlikuje od volje posameznikov, ki ga sestavljajo. Volja kolektivne osebe (korporacije, društva itd.) utegne priti v navzkrižje s predpisi kazenskega zakona. Res je, da pravne osebe niso zmožne storiti gotovih zločinov, kakor usmrtitev, spolno posilstvo in pod., toda po tej teoriji s tem še ni izključena kazenska odgovornost takih oseb za dejanja, ki so jih po svoji naravi sposobne zagrešiti (tako zvani korporacijski delikti, *Körperschaftsdelikte*). Pri tem pa se pušča v nemar, da je nujen pogoj kazenske odgovornosti v modernem pravu individualna krivda. Od uporabe kazni proti korporacijam pa bodo neposredno trpele nedolžne osebe. To bi pomenilo povrnitev k načelu kolektivne odgovornosti, ki ga je novejše kazensko pravo zavrglo.

Zavoljo tega o kaznovanju pravnih oseb ni moči govoriti, pač pa kvečjemu le o uporabi sredstev socialne zaščite proti takim osebam. Tako priporoča resolucija II. mednarodnega kongresa za kazensko pravo v Bukarešti iz l. 1929. za primere, kadar predstavlja delovanje pravnih oseb kršitev norm kazenskega prava, učinkovita sredstva socialne zaščite zoper take osebe.

Podobna sredstva so predvidena tudi v naši kazenski zakonodaji (n. pr. razpust društev in političnih strank po členu 7. zak. zaščit. drž.). Taka sredstva pa niso ne kazni ne očuvalna sredstva v smislu k. z.

K *b)*. Razlikovati je: *α)* neposredni objekt zločina in *β)* objekt kazenskopravne zaščite *(Schutzobjekt)*.

K *α)*. Neposredni objekt zločina je tisti konkretni predmet zunanjega sveta, na katerem se izvršuje zločin, n. pr. človek (§ 167. k. z), spolno neomadeževana ženska oseba (§ 277. k. z), tuja premična stvar (§ 314. k. z.) itd.

K *β)*. Objekt kazenskopravne zaščite je pravna dobrina, zoper katero je naperjen zločin, n. pr. obstoj države, javni mir in red, življenje, zdravje, javna morala, osebna prostost, čast, imovina itd. (prim. naslove poedinih poglavij posebnega dela k. z.).

K *c)*. Kakor je bilo rečeno (gl. § 10., II., *d*, *α*), predpostavljajo tako zvana materialna kazniva dejanja provzročitev posledice kot zaznatne izpremembe v zunanjem svetu. Med storilčevim dejanjem in nastopivšo posledico pa mora obstajati vzročna zveza *(rapport de cause à effet, Kausalzusammenhang)*. Če take vzročne zveze ni, o kazenski odgovornosti za posledico ni govora; če pa obstaja, je podan s tem eden izmed pogojev kazenske odgovornosti *(imputatio facti)*, ki je prav tako nujen, kakor drugi pogoji za njen obstoj (vračunljivost, krivda, protipravnost itd.) *(imputatio iuris)*.

Vprašanje vzročnosti (kavzalnosti) v kazenskem pravu je faktično vprašanje. Z zakonitimi predpisi ga ni moči rešiti. Zakonodajec utegne dati v tem pogledu kvečjemu le neke migljaje (prim. §§ 195. do 198. s. k. p.). S tem se dá razložiti, da je pravosodstvo tu v mnogo večji meri, kakor kje drugod, navezano na teoretske nauke.

II. Vzročna zveza: Teorija je ustvarila v tem pogledu več in različnih naukov. Najvažnejši so:

a) Nauk o izključni provzročitvi posledice. V stari doktrini od Carpzowa do Feuerbacha se je vprašanje vzročnosti obravnavalo v posebnem delu zlasti v zvezi z umorom. Za pogoj popolne kazenske odgovornosti se je smatralo v tem primeru, da je smrt provzročena izključno z dejanjem storilca *(letalitas per se, letalitas absoluta* v razliko od *letalitas per accidens, letalitas relativa)*. Le v primerih absolutne smrtonosnosti je bila dopustna uporaba redne kazni *(poena ordinaria)*. Ta teorija se ni dovolj ozirala na to, da je vzrok vedno zapleten pojav: nastop posledice je mogoč le tedaj, kadar se

dejanju človeka pridružijo še drugi (fizični, fiziološki itd.) činitelji in pogoji. Le njihovo skupno učinkovanje utegne provzročiti posledico.

b) Nauk o enakem pomenu vseh pogojev pri provzročitvi posledice. Ta teorija nemškega kriminalista Burija *(Bedingungstheorie, Äquivalenztheorie)* izhaja iz nedeljivosti provzročenega rezultata in istoveti sleherni pogoj z vzrokom. Z drugimi besedami: storilec je odgovoren, če je bilo njegovo dejanje eden izmed pogojev, ki so izzvali izvestno pravno relevantno posledico. Storilčevo dejanje ima v vrsti drugih pogojev lahko še tako neznaten pomen in vendar ga moramo imeti spričo nedeljivosti rezultata za vzrok. Kajti brez tega dejanja posledica ne bi nastala v določenem trenutku, kraju in določeni obliki. Medtem ko nauk o izključni provzročitvi preveč zožuje pojem vzročnosti, ga Burijev nauk čezmerno razširja. Zato jo imenujejo nekateri pisatelji «teorijo neomejene vzročnosti».

c) Nauk o pravno relevantni vzročnosti. Teorije, ki skušajo utesniti splošni pojem vzročnosti v okvir kavzalnosti, ki je bistvena (relevantna) za vprašanje o kazenski odgovornosti, so subjektivne in objektivne.

α) Subjektivne teorije. Glavni zastopnik subjektivne teorije v. Bar trdi, da je treba dejanje storilca smatrati za vzrok v pravnem smislu le toliko, kolikor izpreminja to dejanje naravni potek dogodkov: «*Ursache ist von der Regel des Lebens abweichende Handlung*» («Vzrok je dejanje, ki se odstranja od pravila življenja»). Mišljena so pri tem dejanja, ki nasprotujejo normam morale ali prava. Vseobče (univerzalno) načelo vzročnosti se tu zamenjava s socialno-etičnim načelom, provzročitev pa se istoveti s krivdo. Ali zakon ne preti s kaznijo niti za subjektivno krivdo kot tako niti za objektivno provzročitev posledice, temveč le za njeno krivdno (naklepno ali vsaj malomarno) provzročitev (§ 17. k. z.).

β) Objektivne teorije. Te hočejo omejiti pojem vzroka, vpoštevaje njegova objektivna svojstva. Izmed številnih varijant teh teorij omenimo posebej teorijo ravnotežja in teorijo adekvatne provzročitve.

Nauk o ravnotežju pogojev za posledice *(Gleichgewichtstheorie)*. Utemeljitelj tega nauka K. Binding izhaja

iz misli, da učinkujejo pri provzročitvi posledice na eni strani pogoji, ki vzdržujejo obstoječe stanje, na drugi strani pa pogoji, ki pospešujejo nastop posledice. Vzrok je tisti pogoj, ki omaja ravnotežje in daje odločilno smer pogojem druge vrste. Bindingov nauk o ravnotežju je sicer duhovita prispodoba, ki pa ne more nuditi znanstveno utemeljene rešitve zastavljenega problema. Isto velja za one inačice objektivnih teorij, ki pojmujejo vzrok bodisi kot pogoj, ki je «največ» pripomogel k temu, da je posledica zares nastopila, bodisi kot pogoj, ki stoji «najbliže» rezultatu.

Nauk o adekvatni ali tipični provzročitvi. Zastopniki te teorije (v. Kries, Zitelmann, Rümelin in dr.) vidijo vzrok v tistem pogoju, ki utegne ne samo v tem ali onem izjemnem primeru, temveč vobče in praviloma privesti do posledice. Vzroka, pomembnega za kazensko odgovornost, torej ni, če je, recimo, nastopila smrt povsem nepričakovano zaradi neznatnega udarca, katerega smrtonosni učinek se je izkazal kot smrtonosen le zbog posebnega svojstva ali stanja poškodovančevega organizma. Te momente vpošteva tudi naš s. k. p. v svojih določbah glede ugotovitve smrti, ki je nastopila zbog prizadejanja več smrtnih poškodb. V tem primeru je treba zlasti ugotoviti, ali je bila smrt provzročena: 1.) s samo vrsto in občno naravo poškodbe; 2.) zbog osebnega svojstva ali posebnega stanja poškodovančevega organizma; 3.) zbog naključnih okolnosti, v katerih se je poškodba izvršila (§ 195., odst. 3., s. k. p.). Pri zločinih telesnih poškodb pa morajo izvedenci izjaviti, kakšen učinek imajo take poškodbe po navadi in kakšnega so imeli v danem primeru (§ 198. s. k. p.).

Nauk o adekvatni ali tipični provzročitvi ima nedvomen pomen za ločitev pojmov malomarnosti in naključja. V primerih naklepne provzročitve uspevka pa se prenese težišče vprašanja na subjektivni moment (vsebina naklepa). Če je storilec vedel za posebno svojstvo ali stanje poškodovančevega organizma (n. pr. da je nagnjen h krvavitvam) in je hotel vprav to svojstvo ali stanje izrabiti v svoje zločinske namene, potem kriterij adekvatnosti tu ne bi prišel v poštev. Drugače, ako storilec za to ni niti vedel niti po okolnostih ni mogel vedeti; hotel je n. pr. svojega nasprotnika le oklofutati, pa je navadna klofuta provzročila smrt.

III. Zaključki glede vzroka v kazenskem pravu. Ni da bi kazensko pravo reševalo filozofski problem kavzalnosti v splošnem. Za praktične svrhe kazenskega prava zadostuje relativen pojem vzročne zveze, ki se ozira predvsem na pravno stran vprašanja, zlasti pa na človeško dejanje kot na vzrok izvestne posledice. S tega stališča je smatrati za vzrok dejanje, ki je bilo *in concreto* eno izmed pogojev te posledice *(conditio sine qua non)*. Dejanje utegne biti vzrok praviloma le, če se njemu pridružijo še druge sodelujoče naravne sile. Gre za vprašanje: kdaj obdrži človeško dejanje kavzalni pomen, a kdaj izključijo činitelji, ki so se pridružili dejanju, vzročno zvezo med dejanjem in posledico? Mišljena je pri tem resnična pridružitev takih činiteljev v konkretnem primeru, a ne samo abstraktna možnost take pridružitve. Činitelji, ki bi utegnili ob pravočasnem učinkovanju odvrniti, oziroma izpremeniti rezultat dejanja, sami ob sebi še ne ukinjajo vzročne zveze: smrtonosno ranjenje obdrži pomen vzroka nastopivše smrti tudi tedaj, kadar bi se dala smrt odvrniti ob pravočasni in spretni zdravniški pomoči. Ta moment pa se lahko vpošteva pri odmerjanju kazni. Zato morajo izvedenci ugotoviti, ali bi mogla pravočasna potrebna pomoč odvrniti smrt (§ 195., odst. 4., s. k. p.).

Sile, ki se pridružujejo dejanju človeka, so lahko različne. Vzročna zveza je podana tudi takrat, kadar so bila storilčeva prizadevanja v primeri s temi silami razmeroma neznatna. Dejanje požigalca, ki je zanetil požar v skladišču za razstreliva, je lahko neznatno v primeri z groznim razdejanjem, ki je nastalo spričo eksplozivne moči razstreliv. S tem pa ne izgubi svojega pomena kot vzroka: *dominus causae causa causae*. Storilčevo dejanje je vzrok ne le takrat, kadar je neposredno izzvalo ali dalo določeno smer naravnim silam, marveč tudi, kadar jih je storilec izkoristil; n. pr.: storilec je izrabil za požig suho in vetrovno vreme.

Prekinitev vzročne zveze. Položaj je drugačen, če so činitelji, ki so se pridružili dejanju, nastali in učinkovali samostojno. V takih primerih utegne nastati prekinitev vzročne zveze, zaradi česar odpade tudi kazenska odgovornost za posledico. S praktičnega stališča imajo poseben pomen primeri, v katerih se dejanju človeka pridružujejo naklepna ali malomarna dejanja drugih oseb ali pa nepričakovani naključni dogodki. Možne so različne inačice. Vzročna zveza je prekinjena:

a) če se je naklepnemu storilčevemu dejanju pridružilo prav tako naklepno dejanje tretje osebe: storilec je dal svoji žrtvi strup, ki še ni učinkoval, tretja oseba pa jo je med tem časom ustrelila; dejanji nista bili v nobeni zvezi med seboj; prvi storilec bi odgovarjal v tem primeru le za poskušeno, ne pa za dovršeno zastrupitev;

b) če stopi šele po dejanju storilca zločina naklepno dejanje poškodovanca samega: hudo ranjena oseba konča svoje življenje s samomorom; poškodovančeva malomarnost za prekinitev vzročne zveze ne zadošča *(culpa laedentis culpa laesi non compensatur);*

c) če se storilčevemu dejanju priključijo nepredvidljivi naključni dogodki ali pa *vis maior:* ranjenec, ki so ga peljali po železnici v bolnišnico, je bil usmrčen pri železnični katastrofi ali pa ga je ubila strela.

Splošna načela o vzročni zvezi veljajo tudi za neprava opustitvena dejanja *(delicta commissiva per ommissionem)* (gl. § 10., II., *č, γ*).

Pri čistih opustitvenih dejanjih pa o provzročitvi materialne posledice vočbe ne more biti govora (prevladujoče naziranje; nasprotno v našem slovstvu: Toma Živanović, Osnovi..., str. 105).

§ 12.

Kraj in čas kaznivega dejanja vobče.*

A. Kraj kaznivega dejanja. Vprašanje o kraju kaznivega dejanja ima pomen tako za materialno kazensko pravo (določitev obsega državne suverenitete v področju kazenskega prava) kakor tudi za kazenski sodni postopek (vprašanje krajevne pristojnosti kazenskih sodišč, *forum delicti commissi*). Spričo tega vsebujeta določbe o tem predmetu tako k. z. (§ 11., odst. 1.) kakor s. k. p. (§§ 14. in 15.). Neskladnost med k. z. in s. k. p. glede tega vprašanja v prvotnem besedilu teh zakonikov je bila odstranjena z novel. kaz. zak.

---

* **Književnost:** *M. Dolenc:* Dodatek k Tolmaču kazenskega zakonika kraljevine Jugoslavije. Ljubljana. 1931. Str. 7, 8. — *St. Frank:* Zakon o izmenama i dopunama u Krivičnom Zakoniku od 9. oktobra 1931. g. Zagreb. 1932. Str. 15 do 22. — *Bor. D. Petrović:* Pojam mesta izvršenja krivičnog dela. Policija. 1933. Br. 7, 8.

Za legalno ureditev tega problema so odločilni predvsem razlogi kriminalno-politične smotrenosti glede na praktične naloge kazenskega pravosodstva. Ugotovitev kraja kaznivega dejanja utegne provzročati težave zlasti v primerih kaznivih dejanj, ki se označujejo z nastopom posebne posledice, ki je krajevno ločena od dejanja: storilec pošilja peklenski stroj iz druge države v neki kraj v Jugoslaviji, kjer nastane protipravna posledica spričo eksplozije (tako zvani razdaljni ali distančni delikt). Prav isto velja tudi za poskus takih dejanj: nekdo strelja *cum animo necandi* iz nekega kraja v Jugoslaviji tik ob avstrijski meji na drugo osebo, ki je v Avstriji, pa se uspevek izjalovi.

Vprašanje o kraju storitve se rešuje v teoriji različno. Za kraj storitve se smatra ali kraj, v katerem se je storilčeva volja oživotvorila v kateremkoli činu izvrševanja, ki spada med sestavine dejanskega stana zločina (delavnostna teorija, *Tätigkeitstheorie*), ali kraj, kjer je nastopila posledica (teorija uspelosti, *Erfolgstheorie*), ali pa naposled oba ta kraja (ubikvitetna teorija). Naša kazenska zakonodaja se je oprijela stališča ubikvitetne teorije, ker je vprav po načelih te teorije najbolje zagotovljena udejstvitev kaznovalne pravice domače države.

V skladu s to vodilno idejo se smatra, da je kaznivo dejanje storjeno tako na kraju, kjer ga je storilec bodisi celoma, bodisi deloma izvršil, kakor tudi na kraju, kjer je nastopila posledica. Glede poskusa, ki je zanj značilen baš izostanek nameravanega uspevka, pa velja načelo, da je poskus kaznivega dejanja storjen tako na kraju, kjer ga je storilec izvršil, kakor tudi na kraju, kjer bi morala po njegovem naklepu nastopiti posledica (§ 11., odst. 1., k. z.). Po izvršenih pripravljalnih dejanjih se kraj storitve določa le, če so ta dejanja kazniva že kot taka (§ 32., odst. 3., k. z.).

B. Čas kaznivega dejanja. Ugotovitev časa, kdaj je bilo dejanje storjeno, je praktično važna v primerih, če se kazenski zakon izpremeni po storjenem dejanju, toda pred nastopom posledice (§ 2., odst. 1., k. z.), nadalje pri vprašanju o sposobnosti storilca za vračunanje «ob času, ko je storil kaznivo dejanje» (§ 22. k. z.), o zmoti (§§ 19. do 21. k. z.), o pravno relevantni privolitvi poškodovanca, pri računanju rokov zastaranja pravice do preganjanja kaznivih dejanj (§ 79. k. z.) itd.

V pogledu časa storitve dejanja se je k. z. postavil na stališče delavnostne teorije, po kateri se za odločilen smatra moment dejanja ali opustitve kot tak, a ne moment nastopa posledice.

Kaznivo dejanje je storjeno takrat, kadar je storilec ravnal (storitveni delikt) ali je moral ravnati (opustitveni delikt), ne glede na nastop posledice dejanja (§ 11., odst. 2., k. z.).

Pri deliktih stanja je šteti za čas storitve dejanja moment udejstvovanja volje na ostvaritev stalnega protizakonitega stanja (n. pr. dvojnega braka). Pri trajnih deliktih traja čas storitve od začetka do konca protizakonitega delovanja. Pri nadaljevalnih deliktih (§ 332. k. z.) pa je čas storitve tisti čas, ko je bil storjen zadnji čin takega dejanja.

§ 13.

Posebne modalitete kaznivega dejanja.

I. V splošnem smislu spadajo k modalitetam ali načinu storitve kaznivega dejanja tudi okolnosti kraja in časa te storitve. Kjer kazenski zakon ne določa nobenih posebnih izjem od pravil, obravnavanih v § 12. pod *A.*, nimajo okolnosti kraja in časa kot «modalitete» nobenega konstitutivnega pomena. Razen kraja in časa pa utegnejo priti kot posebne modalitete v poštev sredstva in način storitve. V obeh ozirih velja prav tisto, kar smo navedli za kraj in čas, namreč, da imajo posebni pomen kot modalitete samo tam, kjer jih zakon izrečno ustanavlja kot moment, opredeljujoč krivdo ali kazen. V naslednjem hočemo posebne modalitete, ki jih navaja k. z. kot najvažnejše ali važne v glavnem obdelati, pri tem pa zlasti pojasniti njihov pravilni pomen, ker je zakonodajec določitev pomena mnogokrat prepustil praksi. Ostale modalitete dobe svoje pojasnilo v tretjem oddelku te knjige.

II. Posebna modaliteta kraja je predvsem javni kraj ali javnost (gl. §§ 100., 297., 301. k. z. itd.). Taka modaliteta je lahko pogoj kriminalizacije (gl. § 331. ali 362., odst. 3., k. z.) ali pa poostrene penalizacije (gl. §§ 297., 301. k. z. itd.). Javni kraj (ali javnost) je podan, če je dotični kraj ali dotično mesto *in concreto* dostopen nedoločljivemu številu znanih ali neznanih oseb, ki bi *in abstracto* utegnile, dotično na tistem kraju storjeno dejanje videti ali slišati ali oboje, skratka zaznati *(publice)*. Tisto, kar imenuje teorija «*quasi*»-javnost, namreč storitev pred več ljudmi *(palam)*, se ne dá smatrati za javnost, če ni podan tudi še gorenji moment. Važna modaliteta kraja je nadalje «zaprti prostor» (§ 316., št. 2., novel. kaz. zak.). Kriterij za to modali-

teto ni velikost ali oblika prostora, ampak okolnost, da predstavlja prostor, ki je zaprt, resno zapreko, ki se mora z nekim naporom na nenavaden način premagati, da se pride v prostor. «Prostori in kraji, ki pripadajo javnim napravam ali služijo javnemu prometu» (§ 316., št. 5., k. z.) so poštni, železniški, telegrafski uradi, pa tudi železniški vagoni, poštni vozovi in pod.

Za vojaške zločine je važna modaliteta «bojišče» (§§ 59., 67., 77. voj. k. z. itd.). Bojišče znači obseg krajev, v katerem se vršijo v vojnem času operacije vojaških oddelkov v napadalnem ali obrambnem smislu ali pa ki so v zaledju operacijskega prostora po vojaški sili zasedena. V dvomu odloča izjava vojaškega poveljništva — oddelka, kateremu pripada storilec-zločinec. Vojna napoved ni absolutno potreben znak za modaliteto «bojišča».

III. Posebna modaliteta časa je nočni čas (ponoči) (§ 328., št. 3., k. z.). Zakonodajec ni niti ustanovil izrečno, ali naj pomeni nočni čas naravno nočno temo ali čas spanja in mirovanja, niti ni navedel točne opredelitve noči po časovnih mejah. Nočni čas pomenja nastop nekakšne višje nevarnosti, kakor je podana pri belem dnevu. Ker je ta modaliteta ohranjena samo za izvršitev razbojništva, mora sodišče po krajevnih in osebnih okolnostih samostojno ugotoviti, v katerem delu noči v vulgarnem pomenu besede pride do omenjenega povišanja nevarnosti.

Nadalje so važne modalitete časa: mirna, mobilizacijska in vojna doba in čas pripravljenosti (vojna nevarnost; gl. §§ 109., 110., 113. k. z. itd.; zlasti pa §§ 54. nasl. voj. k. z.). Določitev teh modalitet, ki služijo vseskozi penalizaciji, zavisi od predpisov za vojaško službo.

IV. Načini izvršitve kaznivega dejanja, ki kvalificirajo navaden tip za težje kazniv tip, so po vsem posebnem delu k. z. raztreseni. Navajajo se kot primere: srep (okruten) način usmrtitve (§§ 167., št. 2., in 328., št. 4., k. z.); način, ki ogroža življenje ene ali več oseb (§ 188. v primeri s § 189. k. z. itd.); zvijača (§ 142. k. z.); lažno uverjenje (§ 271. k. z.) — vse te in še druge modalitete je treba razložiti v zvezi z izvajanji o dotičnih deliktih. Posebno važen pa je način izvrševanja kaznivega dejanja, ki se navaja na več mestih v k. z. kot modaliteta izvrševanja «obrtoma» (§§ 158., 222., 236., 262., 281., 332., 337., 342., 359., 362., 372., 375. k. z.). Na ta način je delikt storjen, če je karak-

teriziran po storilčevem namenu, napraviti si s ponovno storitvijo takih in sorodnih deliktov zoper isto ali druge osebe pridobiten vir. Nasprotje od obrtnega izvrševanja je enkratna ali večkratna storitev, ki pa ne zasleduje enotnega cilja dosege stalnega ali dlje časa trajajočega imovinskega dobička. Storilec postopa «*quasi artem excercens*». (V istem smislu odločba S. S. B. z dne 8. januarja 1931., Sl. P. št. 192.)

V. Sredstva za izvršitev kaznivega dejanja so včasi posebna modaliteta, ki je važna za kriminaliziranje ali za penaliziranje. Taka sredstva so: strup, nož, nevarno orodje, orožje. Razlago, kolikor bo potrebna, si pridržujemo za posebni del. Uporaba sredstev, ki se značijo za posebno nevarna za življenje ljudi in imovino, kakor so razpočne snovi, električna, parna, drugačna motorna sila, utemeljuje uvrstitev kaznivih dejanj v posebno skupino deliktov zoper občno varnost ljudi in imovine (XVII. poglavje k. z.).

Razen modalitete «sile» govori k. z. tudi še o sredstvih kot posebnih modalitetah, ki so «nasilje» (§§ 93., 154. k. z.) in «pretnje» (§§ 94., 117., 127., 131., 142., 156., 242., 246., 247. k. z.). Nasilje pomenja kakršnokoli dejansko lotenje, t. j. z zunanjimi gibi telesnih udov (v nasprotju z besednimi ali simboličnimi žalitvami, kolikor se ne dajo subsumirati pod izraz «*vis data corpore corpori*»). V § 93. k. z. pristavljeni dodatek «dejansko» (nasilje) nima diferencialnega pomena glede izraza «nasilje» brez tega dodatka. Pretnja je na zunaj zaznaten izraz volje storilca, da hoče uporabiti na osebi, zoper osebo ali na telesnih predmetih neko izpremembo stanja, ki jo občuti oseba ali lastnik (imetnik) stvari kot zlo. Izraz volje se dá udejstviti verbalnim ali simboličnim pótem. Radio in telefon spadata v vrsto verbalnih izražanj.

Prav posebne vrste sredstvo kot modaliteta kaznivega dejanja je tisk. Zakonodajec je ustanovil to sredstvo tako v samem k. z. kakor tudi v posebnem tisk. zak. Pod tiskom razumemo (člen 1. tisk. zak.) izražanje misli v novinah ali drugih natisnjenih predmetih, ali v slikah, načrtih ali drugih predmetih, ki so zaradi razmnoževanja na mehaničen ali na kemičen način napravljeni in namenjeni javnosti. Pod predpise tisk. zak., ki se v mnogočem, zlasti pa glede kazenskopravne odgovornosti storilcev, razlikujejo od predpisov (občnega) kazenskega zakonika, spadajo samo tista kazniva dejanja, ki so v tisk. zak. navedena. Kjer k. z. sam kriminalizira dejanje, storjeno s tiskom (§§ 149., 151., 240. k. z.),

a ga tisk. zak. ne navaja, ne velja tisk. zak. ne v materialnopravnem ne v formalnopravnem smislu.

§ 14.

Protipravnost, prvina kaznivega dejanja; razlogi, ki izključujejo protipravnost.*

I. Pojem protipravnosti. Zločin je protipravno dejanje. Dejanje je protipravno, če pomeni kršitev veljavne pravne norme, t. j. pravne prepovedi ali zapovedi. Če take norme ni, ni delikta in torej ni zločina kot vrste delikta, najsi bi bilo dejanje z moralnega stališča še tako zavržno. Protipravnost je bistveni znak vsakega zločina; ona je pogoj za kaznivost, a ne njena posledica; nujno pa ni, da bi ta znak bil izrečno naveden v zakoniti opredelbi dejanskega stana poedinih kaznivih dejanj, dasi je vseskozi kot samo po sebi razumljiv predpostavljen.

V zgodovini kazenskega prava se je pojem zločina kot protipravnega dejanja izoblikoval prej, kakor pojem zločina kot krivdnega dejanja. Tudi pojmovno utegne vprašanje o krivdi nastati šele po ugotovitvi protipravnosti. Sicer bi bilo to vprašanje raz kazenskopravno stališče brezpredmetno. Kvalifikacija dejanja za protipravno pomeni negativno sodbo o dejanju, medtem ko obsega pojem krivde negativno sodbo o njegovem storilcu (R. v. Hippel). Krivdno dejanje predpostavlja protipravnost, ne pa narobe. Tudi dejanja nevračunljivih oseb so lahko protipravna.

---

* **Književnost:** *M. Dolenc:* Sokrivda pri samomoru in sličnih činih. Pr. V. 1921. — *T. Živanović:* Dejstvo pristanka povređenog kod telesne povrede i ubistva po srp. k. z. Arhiv. 1906. — *M. Dolenc* in *A. Šerko:* Ali naj se dá na prosto, da se sme uničiti življenje, ki je življenja nevredno? Sl. Pr. 1921. — *M. Dolenc:* Kazenskopravna presoja umetne sterilizacije. Sl. Pr., 1928., in Arhiv, 1928. — *J. Jurkovič:* Službeni nalogi. Sl. Pr. 1931. — *M. Dolenc:* Odgovornost za kaznivo dejanje, izvršeno na zapoved predpostavljenca. Sl. Pr. 1933. — *T. Živanović:* Dejstvo zapovesti pretpostavljenog i njen položaj u krivično-pravnom sistemu. Arhiv. 1921. — *J. Milovanović:* Nužna odbrana i istorija nužne odbrane. Beograd. 1883. — *J. Šilović:* Nužna odbrana. 1890. — *Ž. Jovanović:* Protivpravnost napada kod nužne odbrane. Arhiv. 1912. — *B. Marinković:* O nužnoj odbrani. Policija, 1932., št. 19, 20. — *B. Petrović:* Jedan slučaj fiktivne nužne odbrane. Branič. 1930. — *Milan F. Bartoš:* Sukob privatnih zakona u krivičnom pravu. Arhiv. 1931.

Ali je dejanje protipravno, se dá ugotoviti iz celotnega pravnega sistema, a ne zgolj iz določb kazenske zakonodaje. Na drugi strani pa kazensko sodišče ne sme iti preko temeljnega načela: *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Korektura veljavnega prava po kazenskem sodišču ni dopustna.

II. Razlogi, ki izključujejo protipravnost dejanja. Kaznivega dejanja ni, če izključujejo predpisi javnega ali zasebnega prava protipravnost ravnanja (§ 23. k. z.). Dejanja, ki se značijo po svoji vsebini za oškodovanje, okrnjenje ali ogražanje pravne dobrine, niso protipravna, če so ukazana ali vsaj dovoljena po predpisih javnega ali zasebnega prava. *Qui iure suo utitur, nemini facit iniuriam.* Sem spadajo n. pr. predpisi o izvršitvi kazni in drugih sankcij kazenskega prava, o varnostnih odredbah, o disciplinski oblasti, o rabi orožja, o izvrševanju poklica, o samopomoči po o. d. z., predpisi § 244. k. z. in § 114., odst. 2., s. k. p. in pod. — Po § 13., št. 7., voj. k. z. ni kaznivega dejanja, če je bil storilec po vojaških predpisih ali pristojni naredbi upravičen, da izvrši dejanje.

Posebni primeri označenih razlogov so:

a) Privolitev poškodovanca. Ta izključuje protipravnost le v nekih primerih in ob določenih pogojih. Tak učinek ima privolitev pri dejanjih, katerih dejanski stan izrečno ali molčé predpostavlja ravnanje zoper voljo ali vsaj brez pristanka prizadete osebe.

Privolitev more izključiti protipravnost v primerih, kjer gre za zasebne interese in za pravne dobrine, s katerimi sme oseba po svoji volji razpolagati. Nasprotno, privolitev nima pomena pri deliktih zoper javne pravne dobrine in pri občenevarnih dejanjih. Pravni pomen poškodovančevega pristanka se dá ugotoviti šele z analizo poedinih dejanjskih stanov v posebnem delu kazenskega prava.

V primerih usmrtitve sočloveka je pristanek žrtve (izrečna in resna zahteva) le razlog za uvrstitev dejanja med tako zvane privilegirane (manj kaznive) zločine (§ 168. k. z.). Isto velja za odpravo telesnega ploda na zahtevo ali s pristankom noseče žene (§ 172., odst. 1., k. z.).

Najbolj težavno je vprašanje o pomenu privolitve poškodovanca pri okvarah telesne celovitosti. Naš k. z. na to vprašanje ne daje izrečnega odgovora. V doktrini kazenskega prava pa gredo mnenja o tem vsaksebi. Nekateri pisatelji mislijo, da iz-

ključuje v takih primerih privolitev poškodovanca protipravnost dejanja po načelu: *Quod quis ipse facere potest, etiam per alios facere potest.* V jugoslovanskem pravnem slovstvu zagovarja omenjeno stališče prof. Toma Živanović, toda s pridržkom glede dejanj, pri katerih je telesna poškodba le sredstvo za izvršitev drugega kaznivega dejanja. Večina pisateljev pa zanika pomen pristanka pri telesnih poškodbah, če nasprotuje dejanje dobrim šegam in življenjskim običajem (prim. tudi § 264. nemškega načrta kazenskega zakonika iz leta 1927.). To stališče ustreza še najbolj miselnosti naše kazenske zakonodaje. Privolitev izgubi vsak pomen, če poseza okrnitev telesa s pristankom poškodovanca v javne pravne dobrine: n. pr. oškodovanje drugega z njegovo odobritvijo zaradi onesposobljenja za vojaško službo (§ 118., odst. 2., k. z. in § 55. voj. k. z.).

Tudi tedaj, kadar je privolitev poškodovanca kazenskopravno vpoštevna, mora ustrezati določenim pogojem: mora biti resna, prostovoljna, ne pa pridobljena s silo, pretnjo ali zvijačo; nadalje mora biti dana pred storitvijo ali ob storitvi dejanja, ne šele naknadno, in mora naposled izhajati od vračunljive, duševno zrele osebe.

b) Izvršitev službenega naloga. Izvršitev službenega naloga v področju javnopravne civilne službe ne oprašča podrejenega uslužbenca odgovornosti za kaznivo dejanje, izvršeno po nalogu predpostavljene osebe. Uslužbenec mora sicer izvrševati naloge svojih starešin, če so izdani v mejah zakona, toda če smatra nalog, ki mu je bil dan, za nezakonitega, ima pravico izjaviti zoper njega svoje pripombe. V takem primeru sme zadržati izvršitev naloga, če ne bi bila stvar nujna. Ob ponovljenem nalogu, po podanih pripombah, mora uslužbenec dobljeni pismeni nalog izvršiti brez odlaganja. Samo tega, kar je z zakoni kot kaznivo dejanje prepovedano in kaznivo, ne sme nižji uslužbenec nikoli izvršiti ter mora svojemu višjemu oblastvu poročati o tako prejetem nalogu (§ 70. č. z.). Izvršitev kaznivega dejanja po nalogu predpostavljene osebe utegne po prilikah imeti pomen pri odmerjanju kazni kot olajšujoča okolnost.

V področju vojaške službe velja poseben predpis § 15. voj. k. z. Če se je storilo kaznivo dejanje z izvršitvijo službenega povelja, se kaznuje poleg predpostavljenca, ki je izdal povelje, tudi podrejenec samo takrat, kadar spada storjeno dejanje med zločinstva veleizdaje ali izdaje države ali je očividno zločinstvo

ali kadar je izvršil podrejenec povelje, ki ga po pravilih službe ne bi smel izvršiti. Vendar pa sme v teh poslednjih dveh primerih sodišče podrejencu omiliti kazen po svobodni oceni ter ga tudi povsem oprostiti kazni.

Izvršitev naloga v zasebnopravni službi ali v razmerju podrejenosti zasebnopravnega značaja je kazniva, razen če pridejo hkratu v poštev izključevalni razlogi, ki so navedeni pod *a)*.

c) Silobran *(la légitime défense, Notwehr)* je ona obramba, ki je potrebna, da odvrne kdo od sebe ali od koga drugega istočasen protipraven napad (§ 24., odst. 2., k. z.). Spričo izrečne določbe k. z. tisto dejanje, ki ga kdo stori v silobranu, ni protipravno (§ 24., odst. 1., k. z.).

Rimljani so pojmovali silobran kot naravno pravico *(vim vi repellere licet)*. Ciceronu je silobran *non scripta, sed nata lex* (Cicero, *Pro Milone*). Proti temu načelu je nastopila pravna doktrina 17. in 18. stoletja. Uveljavljala je nazor, da je silobran nezaželen ostanek zasebnega maščevanja in fevdalnega ustroja; stremela je za omejitvijo silobrana.

Novejši nauk o silobranu ga utemeljuje s čisto pozitivnimi razlogi. Zločin predpostavlja naklepno ali vsaj malomarno oškodovanje, odnosno ogražanje pravnih dobrin. Pri silobranu pa gre za zaščito pred protipravnim napadom, torej za zaščito prava. Od države pač ni moči zahtevati, da varuje državljane pred nevarnostjo v vsakem trenutku njihovega življenja. Kazen že po svoji naravi (povračilo za že storjeno zlo) ne more nuditi zaščite v primerih baš pričujočega napada. Varnostni organi ne morejo priskočiti zasebniku na pomoč vedno in povsod. Država ima potemtakem interes na tem, da sodelujejo tudi posamezniki pri zaščiti ogroženih pravnih dobrin. Če bi čakali državljani v takih primerih pasivno na pomoč državnih organov, bi trpeli spričo tega ne le njihovi lastni interesi, temveč tudi interesi celokupnega pravnega reda. Zaradi tega smatra moderna država silobran za pravico napadenca, hkratu pa določa seveda točne pogoje za udejstvitev te pravice.

Pogoji silobrana se nanašajo: α) na napad in β) na obrambo pred napadom.

K α):

1.) Subjekt napada (napadalec) utegne biti le človek, živali pa le toliko, kolikor služijo človeku kot sredstvo za napad.

(Motivi k proj. I., str. 181.) Mrtvih stvari, tudi če so nevarne, očividno ni moči smatrati za «napadalce».

2.) Napad mora biti objektivno protipravno dejanje. Nujno pa ni, da je napad hkratu krivdno in kaznivo dejanje. Silobran je dopusten torej tudi zoper nevračunljive, v zmoti delujoče, eksteritorialne osebe in osebe, ki uživajo pravico imunitete. Poseg v pravne dobrine ni protipraven, če gre za dejanja, ki so dovoljena ali ukazana po zakonitih predpisih. Zoper taka dejanja silobran ni dopusten. Ker šteje zakon silobran kot pravico, ni silobrana zoper silobrambeno dejanje osebe, ki je bila napadena.

3.) Napad mora biti istočasen, t. j. že pričet ali neposredno grozeč: *melius est occurere in tempore, quam post exitum vindicare.* Silobran je upravičen vse dotlej, dokler traja nevarnost nadaljevanja ali ponavljanja napada. Če je napad prenehal ali je docela odbit, o silobranu ni več govora. To pa se dá ugotoviti le po okolnostih poedinega primera. Zlasti je treba naglasiti, da dovršitev napada ni vedno istovetna z dovršitvijo zločina: preprečitev odnosa stvari po dovršeni tatvini n. pr. bi pomenila še vedno silobran.

4.) Pravna dobrina, ki je predmet napada, je lahko katerakoli. K. z. v tem pogledu ne vsebuje nobenih omejitev, ki jih je poznalo prejšnje pravo, n. pr. s. k. z. in a. k. z. Za to je v § 24. k. z. odpadlo tudi naštevanje pravnih dobrin.

5.) Napad, ki je izzvan po napadencu, načelno ne izključuje silobrana, razen če bi nekdo izzval drugega z namenom, da ustvari zase povod za silobran.

K *β)*. Obramba pri silobranu je ali zgolj zaščita zoper napad ali pa odvrnitev napada z nasprotnim napadom.

1.) Obramba je dopustna ne samo zaradi odvrnitve napada od sebe, temveč tudi od drugega (pomoč v sili zoper napad, *Nothilfe*).

2.) Obramba sme biti usmerjena proti enemu ali več napadalcem, ne pa proti tretji, pri napadu neudeleženi osebi.

3.) Le taka obramba ni protipravna, ki je potrebna za odvrnitev napada: *defensio debet esse proporcionata.* Če ima napadenec na razpolago več učinkovitih sredstev za obrambo, izbera najhujšega izmed njih ni dopustna.

Mera potrebne obrambe *(moderamen inculpatae tutelae)* je zavisna od tega, kateri kriterij je odločilen za presojo upraviče-

nosti silobrana. V tem pogledu je razlikovati: kriterij proporcionalitete med intenzivnostjo napada in obrambe ter kriterij proporcionalitete med napadeno pravno dobrino in tisto pravno dobrino, ki jo pogodi obrambeni nasprotni napad. Iz prvonavedenega merila sledi, da se napadenec sme poslužiti vseh sredstev obrambe in celó usmrtiti napadalca zaradi zaščite še tako neznatne pravne dobrine, če ne bi mogel drugače rešiti te pravne dobrine (v tem smislu zlasti Rudolf v. Jhering: «Kampf ums Recht»). Drugonavedeno merilo se pri oceni, je li kaka obramba potrebna, ozira tudi na relativno vrednost v poštev prihajajočih pravnih dobrin. Po tem merilu uporaba skrajnega sredstva obrambe ni dopustna, če je značaj sredstva obrambe (n. pr. usmrtitev napadalca) v očitnem nesorazmerju s pravno dobrino, ki je napadena (n. pr. malenkostni imovinski interes).

Proj. I. se je postavil na prvo stališče: «... Odbrana mora stojati u proporciji samo sa napadom, a ne i s vrednošću napadnutog ili ugroženog dobra. I najneznatnije pravno dobro, dakle, može da se zaštiti ubijanjem napadača, ako je to neophodno potrebno za održanje napadnutog dobra.» (Motivi, str. 182.) Isto stališče je bilo značilno za vse nadaljnje načrte kazenskega zakonika. V dokončnem besedilu § 24. k. z. pa so bile besede: «obramba, ki je neizogibna,» nadomeščene z besedami: «obramba, ki je potrebna,». Iz tega se dá sklepati, da se k. z. ne ozira zgolj na odnos med intenzivnostjo napada in obrambe, temveč tudi na vse ostale okolnosti, med drugim tudi na relativno vrednost pravnih dobrin. Vprašanje, ali je bila obramba *in concreto* resnično potrebna, je presojati po vseh okolnostih poedinega primera, vpoštevaje individualnost napadenca in njegov položaj za časa obrambe.

4.) Uporaba sredstva za odvrnitev bodočega napada (n. pr. nastavljeni samostrel) spada pod pojem silobrana, če je bil z njim oškodovan napadalec, a napadenec ni imel na razpolago milejših sredstev za obrambo.

5.) Silobran zoper protipravna dejanja državnih uslužbencev o priliki ali glede uradnega poslovanja je dopusten, če protizakoniti čin ne spada v občni okvir pristojnosti državnega uslužbenca in predstavlja kaznivo dejanje: n. pr. jetniški paznik skuša posiliti žensko v zaporu. Na tem stališču stoji tudi voj. k. z. (§ 70.). Protizakonito ali nepravilno poslovanje državnega uslužbenca, ki izvršuje uradno dolžnost v občnem okviru svoje kom-

petence, ne upravičuje uporabe silobrana zoper njega. O odgovornosti storilcev, izzvanih s protizakonitim ali nepravilnim poslovanjem državnega uslužbenca, za dejanja iz §§ 127. do 130. k. z. gl. § 131. k. z.; prim. tudi § 303. k. z. in § 70. voj. k. z.

Prekoračenje silobrana *(excès de défense, Notwehrexzess)* je podano, če je napadenec prekršil meje obrambe, ki je potrebna za odvrnitev protipravnega napada (§ 24., odst. 3., k. z.). Zakon predvideva v tem pogledu dve varianti: 1.) Prekoračenje silobrana zbog posebno vznemirjenega duševnega stanja napadenca. Kot vzroke takega stanja navaja zakon taksativno te-le afekte: hudo razdraženost, prepast ali strah. V tem primeru prekoračitev potrebne meje obrambe ni kazniva. 2.) Prekoračenje silobrana, ki je nastalo iz drugih vzrokov. Tako prekoračenje je kaznivo, pač pa sme sodišče v tem primeru omiliti kazen po svobodni oceni (§ 72. k. z.). Omilitev kazni je fakultativna, kajti prekoračenje utegne izvirati tudi iz neopravičljivih nagibov, kakršni so maščevalnost, brezobzirna sirovost in pod.

Potrebna obramba ni subsidiarno sredstvo; ni da bi se je napadenec smel posluževati samo, če so izčrpana vsa druga sredstva, n. pr. možnost bega, klicanje na pomoč in pod. Naša judikatura uveljavlja v tem pogledu pravilni nazor, da meje potrebne obrambe niso prekoračene, če je napadenec opustil klic na pomoč, ki bi utegnila priti prepozno. (Odločba S. S. B. z dne 14. januarja 1930., Sl. Pr. št. 193.)

Primere, v katerih smatra nekdo pomotoma, da se vrši protipraven napad na njegove pravne dobrine, odnosno na pravne dobrine drugih oseb (putativni silobran), je treba presojati po predpisih o zmoti glede opravičujočih okolnosti dejanja (§ 20. k. z.).

Pretveza ali pretekst silobrana, t. j. izgovor s silobranom, izmišljen *ex post,* ne opraščа storilca odgovornosti za storjeno kaznivo dejanje.

Pripominjamo, da so motivi k proj. I. smatrali kot nadaljnji razlog za izključitev protipravnosti tudi skrajno silo, v kateri je bilo storjeno neko dejanje, ki je izpolnilo dejanski stan delikta. V proj. I. sta bila instituta silobrana in skrajne sile enakega pravnega značaja. Ker se veljajoči k. z. ni oprijel tega — napačnega naziranja, bo v pravnem institutu skrajne sile govor šele pozneje v drugi sistematični zvezi (§ 18.).

III. Kakor smo že pod I. izvajali, je protipravnost objektivne narave. Protikulturnost, antisocialni značaj, nenravnost storilčevega značaja ne morejo nadomestiti protipravnosti. Zadržanje storilca, ki je ustrezalo dejanskim sostavinam kaznivega dejanja, kaže vsaj tam, kjer gre za pozitivno storitev, že samo po sebi, da je protipravno, kakor «kaže dim na ogenj» (M. E. Mayer). Tu moramo priznati *praesumptio iuris et de iure;* nasproten dokaz ni mogoč. Kjer pa gre za negativno «dejanje» (bolje zadržanje), t. j. za čisto opustitev, je protipravnost še vedno objektivna prvina kaznivega dejanja, ali tu ni da bi se zavest o protipravnosti, brez možnosti nasprotnega dokaza presumirala. V teh primerih moremo govoriti samo o *praesumptio iuris.* Zavest o obstoju zabranjevalne norme, ki je objektivno kršena, mora biti, če je kaj pomislekov, posebej ugotovljena. Vse pobližje spada v nauk o nepoznanju kazenskega zakona in o zmoti.

§ 15.

Vračunljivost storilca kaznivega dejanja.*

I. Sposobnost za vračunanje ali vračunljivost je nujen pogoj kazenske odgovornosti (§ 22., odst. 1., k. z.). Vračunljivost *(imputabilitas, l'imputabilité, die Zurechnungsfähigkeit)* predpostavlja zrelost razuma in volje in nemoteno delovanje duševnih moči: sposobnost, pojmovati naravo in pomen svojega dejanja in po tem pojmovanju ravnati (§ 22., odst. 1., k. z.). Nevračunljivi osebi ne moremo očitati njenega objektivno protipravnega dejanja. Zaradi tega nevračunljivost izključuje krivdo v normativnem smislu tega pojma. Kazen se sme izreči le nasproti vračunljivim krivcem. Uporaba očuvalnih odredb proti

* **Književnost:** *M. Vesnić:* Krivična odgovornost u svetlosti današnje nauke. Beograd. 1890. — *Petronijević:* O slobodi volje, moralnoj i krivičnoj odgovornosti. Beograd. 1908. — *Miljković:* O vračunljivosti bez obzira na slobodnu volju. 1904. — *F. Čulinović:* O slobodi volje. — *Isti:* Determinizam i krivično pravo. — *A. Maklecov:* Pogoji nevračunljivosti v načrtu za edinstveni k. z. kraljevine Jugoslavije. Sl. Pr. 1928. — *A. Maklecov:* Zmanjšana vračunljivost v načrtu za edinstveni k. z. kraljevine Jugoslavije. Zb. zn. r. L. VI. 1928. — *St. Frank:* Saradivanje suca i psihiatra u utvrdivanju smanjenoj ubrojivosti. Zagreb. 1929. — *Ivan Herzog:* Primjedbe k projektu kaznenog zakonika sa strane psihijatrije. Mjes. 1924. — *D. Djermekov:* Psihološki momenat u našem novom k. z. Mjes. 1930.

nevračunljivim osebam je utemeljena s potrebo zaščite pravnega reda pred občenevarnimi nevračunljivimi osebami, deloma pa tudi z interesi zdravja nevračunljive osebe same (§ 53. k. z.).

K. z. ne podaja pozitivne opredelbe pojma vračunljivosti, temveč govori le o vzrokih, ki izključujejo sposobnost za vračunanje (§ 22., odst. 1., k. z.). To se dá razložiti s tem, da se sposobnost za vračunanje pri zrelih osebah domneva kot pravilo. Le v primerih dvoma mora sodišče ugotoviti, ali so *in concreto* podani pogoji, ki izključujejo to sposobnost (§ 199. s. k. p.).

II. Tri metode so, ki je po njih moči določiti pogoje ali vzroke nevračunljivosti v kazenskem zakonu: *a)* čisto biološka, *b)* čisto psihološka in *c)* mešana metoda.

K *a)*. Čisto biološka metoda sestoji v naštevanju anomalij (n. pr. duševna bolezen, skaljena zavest, slaboumnost in pod.), ki izključujejo storilčevo vračunljivost. Pomniti pa je treba, da ugotovitev pogojev kazenske odgovornosti ni istovetna s klinično diagnozo zdravja dotične osebe. Vprašanje vračunljivosti je predvsem pravno vprašanje.

Razlog za izključitev kazenske odgovornosti ne tiči v bolezni, odnosno v abnormalnem stanju kot takem, temveč v učinku, ki ga provzročajo trajne ali začasne psihične motnje v duševnem življenju človeka, v njega razumu, čuvstvih in volji. Čisto biološka metoda torej ne ustreza smotrom, ki jih zasleduje kazensko pravosodje.

K *b)*. Prav isto velja tudi za čisto psihološko metodo. Le-tá se omejuje pri določitvi pogojev nevračunljivosti le na navedbo psiholoških učinkov abnormalnega duševnega stanja. Pomanjkanje biološkega kriterija otežuje rešitev vprašanja, kdaj naj se pritegnejo izvedenci-psihiatri, kakor tudi rešitev vprašanja o pravicah in dolžnostih izvedenca in kazenskega sodnika in o njunem medsebojnem odnosu (§ 199. s. k. p.).

K *c)*. Potemtakem uveljavlja k. z., ko določa pogoje nevračunljivosti, tako zvano mešano biološko-psihološko metodo. Vprašanje o vračunljivosti ima i medicinsko i pravno stran, dasi je vendarle na vse zadnje pravno vprašanje. Zakon navaja ona duševna stanja, ki utegnejo izključiti sposobnost za vračunanje, ter oblikuje hkratu psihološki kriterij kot navodilo za kazenskega sodnika, ko rešuje vprašanje o storilčevi kazenski odgovornosti ali neodgovornosti v poedinem primeru.

III. Psihološki kriterij nevračunljivosti oblikuje k. z. tako-le: Odgovoren ni oni, ki ob času, ko je storil dejanje, ni mogel pojmovati narave in pomena svojega dejanja ali po tem pojmovanju ravnati (§ 22., odst. 1., k. z.). Prvi del te formule («ni mogel pojmovati narave in pomena svojega dejanja») se nanaša na umsko stran duševnega življenja. Zakonodajec izhaja iz misli, da je normalen človek sposoben uvideti dejansko stran svojega čina, njegovo «naravo», kakor tudi oceniti njegov «pomen», t. j. socialno-pravno stran.

Drugi del psihološkega kriterija («ni mogel... po tem pojmovanju ravnati») se tiče voluntaristične strani duševnega življenja, t. j. volje človeka. Zakonodajec vpošteva dejstvo, da so tudi take oblike duševnega razstroja, pri katerih človek sicer ne izgubi zmožnosti pravilnega abstraktnega pojmovanja narave in pomena svojega dejanja, pač pa mu nedostaja sposobnosti, uravnati svoje zadržanje vprav po tem pojmovanju — zbog notranje učinkujočih bolezenskih gonov.

Nekateri kazenski zakoniki se pri oblikovanju psihološkega kriterija nevračunljivosti poslužujejo kriterija svobodne volje (n. pr. nemški kazenski zakonik, s. k. z. v § 53., ogrski kazenski zakonik in dr.). Naš k. z. kakor tudi večina novejših kazenskih zakonikov tega kriterija niso sprejeli. Reševati filozofsko vprašanje o svobodi (indeterminizem) ali nesvobodi volje (determinizem), ni naloga zakonodajca. Celó tedaj, kadar svobode volje ne bi razumeli v čisto filozofskem smislu, ampak v smislu, ki ga ima v navadnem življenju, ne bi bilo primerno prevzeti svobode volje kot kriterija sposobnosti za vračunanje (gl. motive k proj. I., str. 166).

Sposobnost za vračunanje je izključena, če je podan vsaj eden izmed pogojev, ki tvorijo vsebino psihološkega kriterija, t. j.: 1.) če storilec ob času dejanja ni mogel pojmovati narave in pomena svojega dejanja ali 2.) če ni mogel ravnati po tem pojmovanju.

IV. Biološki kriterij. Spredaj omenjena nesposobnost, pojmovati naravo in pomen dejanja ali ravnati po tem pojmovanju, korenini v trajnih ali začasnih bioloških vzrokih, ki jih taksativno navaja § 22., odst. 1., k. z. To so: *a)* duševni razstroj, *b)* skaljena zavest, *c)* duševna nerazvitost in *č)* slaboumnost.

K *a)*. Duševni razstroj. Ta pojem obseza vse vrste pravih duševnih bolezni kakor tudi različna kronična motenja duševnega delovanja.

K *b)*. Skaljena zavest (v izvirnem besedilu: «pomućenje svesti»; *die Bewusstseinsstörung*). Vzroki tega psihičnega stanja, ki je večidel le prehodno, so zastrupljenje (med drugim alkoholično), epileptični napadi, vročično stanje pri somatičnih boleznih, napadi ob času nosečnosti ali spolnega dozorevanja, somnambulizem in pod.

K *c)*. Duševna nerazvitost (v izvirnem besedilu: «umna nerazvijenost»). Vseeno je, ali je ta nedostatek prirojen ali pa je nastal šele po rojstvu. Prav tako je brez pomena, ali je nastopil zbog bolezni ali pa je posledica telesne degeneracije. V poštev prihajajo zlasti različne oblike zaostalega razvoja, imbeciliteta, idiotizem in gluhonemost, kolikor je spojena z bistveno zaostalostjo v duševnem razvoju.

K *č)*. Slaboumnost. Pojem duševne nerazvitosti obseza v bistvu tudi slaboumnost, ki je omenjena posebej le zaradi večje jasnosti.

Vsi pod *a)* do *č)* navedeni biološki vzroki izključujejo vračunljivost in kazensko odgovornost le takrat, kadar provzročajo v duševnem življenju storilca posledice, ki so naznačene v psihološkem kriteriju vračunljivosti.

V. Za ugotovitev nevračunljivosti je odločilno duševno stanje subjekta o času, ko je storil dejanje (§ 22., odst. 1., k. z.; § 199., odst. 3., s. k. p.). (O pomenu duševne bolezni obtoženca po storjenem dejanju za nadaljnje postopanje gl. §§ 253. in 359. s. k. p.; o postopanju nasproti duševno obolelim obsojencem gl. § 46. zak. o izvrš. k. in §§ 16., 21., 22. ur. o izvrš. oč. odr.)

Točna ugotovitev časovnega momenta je neizogibno potrebna zlasti tedaj, kadar duševna zmedenost ni kronična, marveč le začasna, n. pr. ob prehodnem (transitornem) motenju zavesti in pod.

Zakonita opredelitev tega momenta ima pomen tudi za kvalifikacijo tako zvanih *actiones liberae in causa seu ad libertatem relatae*. To so primeri, v katerih se nekdo sam namenoma privede v stanje nevračunljivosti, da stori kaznivo dejanje; n. pr.: kretničar na železnici se opije tik pred prihodom vlaka, da tako

ne izvrši svoje dolžnosti in provzroči železniško katastrofo. Zločinska odločitev (naklep) je nastala še za časa vračunljivosti ter je dotičnik odgovoren za svoje dejanje. (Kaznivo dejanje iz § 166. k. z. [pijanost] ne spada sem, ker v tem primeru ni govora o hotenju, storiti kaznivo dejanje v stanju nevračunljivosti.) K. z. ne vsebuje posebne določbe o *«actio libera in causa»*. Motivi k proj. I. (str. 169) so pravilno naglašali, da «ovaj slučaj nije potrebno naročito predviđati, jer je jasno, da će učinilac odgovarati za izvršeno delo, pošto se odlučio za njegovo izvršenje u svesnom stanju».

Določitev časovnega momenta, ki je odločilnega pomena za vprašanje o nevračunljivosti, je važna naposled tudi glede na pravilno presojo storilčevega duševnega stanja v tako zvanih vedrih razdobjih *(lucida intervalla)*. Psihijatri upravičeno svarijo pred tem, da bi se umobolnik v takem stanju vedno imel za normalnega in sposobnega za vračunanje. Celó pri prehodni (transitorni) blaznosti, kadar sledijo bolezenskim napadom vedra razdobja, kaže skrbno opazovanje, da nastopajo, že po nekoliko bolezenskih napadih, bolj ali manj važne izpremembe v funkciji možganov, povečana razdraženost čutov itd. Duševna bolezen ima pogostokrat skriti (latentni) stadij. Vse to se mora uvaževati, če gre za kaznivo dejanje, storjeno v takem vedrem razdobju.

VI. Zmanjšana vračunljivost. K. z. pozna poleg pojma vračunljivosti tudi pojem zmanjšane vračunljivosti *(verminderte Zurechnungsfähigkeit, l'imputabilité restreinte)*. Zmanjšana vračunljivost je bistveno zmanjšana sposobnost, pojmovati naravo in pomen svojega dejanja ali ravnati temu primerno (§ 22., odst. 2., k. z.).

Kazensko pravo se mora ozirati na to, da je v sedanji družbi precejšnje število oseb duševno omejenih, odnosno manj vrednih, ne da bi bile naravnost umobolne. Pri takih osebah je sposobnost, protiviti se protidružabnim nagonom in z njimi v zvezi stoječim skušnjavam, včasih bistveno zmanjšana. Duševne anomalije manj vračunljivih subjektov so čestokrat trajne. Nevarnost povratka pri takih osebah je večja kakor pri normalnih ljudeh. Izkušnja uči, da so med manj vračunljivimi osebami tudi nevarni protidružabni elementi. Proti tej skupini manj vračunljivih oseb so potrebni ukrepi v obliki očuvalnih odredb.

Zmanjšana vračunljivost ostane vendar po kvaliteti še vedno vračunljivost. Kazenska odgovornost manj vračunljivih oseb je utemeljena, kajti kazen more tudi na take subjekte učinkovati in tudi v takih primerih udejstvovati svoje splošne naloge. Duševni nedostatki manj vračunljivih oseb, bodisi intelektualni, bodisi voluntaristični, služijo po okolnostih kot razlog za omiljenje kazni po svobodni oceni (§ 22., odst. 2., v zvezi s § 72. k. z.).

K. z. se v okviru določb §§ 22., odst. 2., in 53. ozira le na bistveno zmanjšano vračunljivost. Manj bistveni psihični nedostatek, oziroma afektivno stanje še ni zadosten razlog, da imamo osebo za manj vračunljivo; take okolnosti pa se lahko vpoštevajo pri rednem odmerjanju kazni (§§ 30., št. 3., 70. in 71. k. z.).

Tudi v primeru bistveno zmanjšane vračunljivosti uporablja k. z. biološko-psihološki kriterij. Ona je podana, če je bilo kakšno izmed stanj, navedenih v § 22., odst. 1., k. z. (duševni razstroj, skaljena zavest, duševna nerazvitost ali slaboumnost, t. j. biološki kriterij), takšno, da je zaradi tega pri storilcu ob času, ko je storil dejanje, bistveno oslabelo pojmovanje narave in pomena dejanja ali se zmanjšala možnost temu primernega ravnanja (psihološki kriterij) (§ 22., odst. 2., k. z.).

To, kar je bilo spredaj pod III. in IV. navedeno glede biološkega in psihološkega kriterija nevračunljivosti, velja *mutatis mutandis* tudi za primer zmanjšane nevračunljivosti. S pravnega vidika, ki je odločilen za kazensko pravosodje, razlog, da se izvestna oseba spozna za bistveno manj vračunljivo, ne tiči v bolezni ali v bolezenski konstituciji kot taki, temveč v učinku, ki ga provzročata v duševnem življenju storilca (psihološki kriterij). Toda sodišče mora pri določitvi kazni, zlasti pa pri uporabi očuvalnih odredb in pri izberi te ali one vrste teh odredb (§§ 53. do 55. k. z.) vpoštevati tudi biološki vzrok zmanjšane nevračunljivosti, ker zavisi smotrena uporaba tega ali onega ukrepa tudi od značaja psihične anomalije.

K. z. dopušča v primerih bistveno zmanjšane vračunljivosti fakultativno omiljenje kazni po svobodni oceni (§§ 22., odst. 2., in 72. k. z.). Fakultativnost je utemeljena z interesi splošne prevencije, kajti kazenska pretnja utegne vplivati tudi na osebe z zmanjšano vračunljivostjo. Obligatorno omiljenje kazni bi pomenilo, da bi moral vsak duševno manj vredni subjekt smatrati milejše ravnanje z njim tako rekoč za svojo pra-

vico. Število duševno manj vrednih oseb (histerikov, nevrastenikov, patoloških lažnivcev in pustolovcev, seksualnih perverznežev itd.) je dandanes veliko. Država se ne sme že sama razorožiti nasproti takim družabnim elementom zgolj iz razloga, da so psihično defektni.

Za izvrševanje kazni proti obsojencem z zmanjšano vračunljivostjo so predvideni posebni oddelki kazenskih zavodov (§ 2., odst. 2., zak. o izvrš. k.). O očuvalnih odredbah proti manj vračunljivim osebam gl. § 32., V.

§ 16.

Vpliv mladostne starosti na kazensko odgovornost.*

Poleg občnih pogojev nevračunljivosti (§ 22., odst. 1., k. z.), ki veljajo za vse osebe neodvisno od njih starosti, izključuje kazensko odgovornost tudi naravna nezrelost, ki je značilna za mladostnike do izvestne starostne meje.

K. z. razlikuje te-le posebne starostne skupine: *a)* otroke, to so osebe, ki niso dovršile 14 let, *b)* mlajše maloletnike, ki imajo 14 let, a niso dovršili 17 let, in *c)* starejše maloletnike, ki imajo 17 let, a niso dovršili 21. leta (§ 14., št. 1., k. z.).

K *a)*. Otroci. Otrok, ki stori dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazen, se ne sme ne preganjati ne kaznovati (§ 26., odst. 1., k. z.). Razlogi, zaradi katerih se otroci smatrajo za absolutno nevračunljive in kazensko neodgovorne, so v glavnem ti-le: Razumsko bolj razviti otroci so sposobni bolj ali manj pravilno presojati dejansko stran svojega vedenja, toda hkratu kažejo izredno neuravnovešenost ter ne znajo brzdati svojih želj.

---

* **Književnost:** *J. Šilović:* Zločinačka i zapuštena mladost. — *Isti:* Postupak protiv maloljetnika... Pravni Pregled. Knjiga II. 1922. — *M. Dolenc:* Mladinsko kazensko pravosodstvo. Pr. V. 1922. — *F. Goršič:* Socialna zaščita dece in mladine. Ljubljana. 1921. — *A. Maklecov: a)* Zaščita dece kot problem kriminalne in socialne politike. Sl. Pr. 1926. *b)* Kriminalno pedagoški smotri v mladinskem pravu. Sl. Pr. 1929. *c)* Država in družba v borbi zoper zločinstvenost mladine. Naša doba. 1930. *č)* Pravna narava odredb zoper otroke in mlajše maloletnike. Zb. zn. r. L. IX. *d)* Das neue jugoslavische Jugendstrafrecht. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. 1930. — *D. Stanković:* Odgovornost dece i mladih maloletnika po k. z. Branič. 1932. — *R. Šestan:* O sucu za mlađe maloljetnike i o njegovom radu oko vaspitanja i popravljanja posrnulih maloljetnika. Mjes. 1931. — *Dušan M. Subotić:* Šest osnovnih problema krivičnog prava. V. Beograd. 1933.

Nravstveni nagibi pri njih še niso dovolj ukoreninjeni. Norme pravnega reda so zanje nekaj tujega; otroci se morajo šele vživeti vanje. Glavni vzrok, ki opravičuje absolutno kazensko neodgovornost otrok, je torej njihova moralna in socialna nezrelost. Namesto državne (kriminalne) kazni se proti otrokom, ki so zagrešili kazniva dejanja, uporabljajo le disciplinska sredstva (domače in šolsko strahovanje), v skrajnem primeru prisilno vzgajanje.

K *b)*. Mlajši maloletniki. V razliko od otrok se mlajši maloletniki smatrajo le za relativno kazensko nedorasle osebe. Mlajši maloletnik se ne sme kaznovati, če ni mogel pojmovati narave in pomena svojega dejanja ali ravnati po tem pojmovanju (§ 27., odst. 1., k. z.). Navedena določba vsebuje isti psihološki kriterij sposobnosti za vračunanje kakor § 22., odst. 1., k. z. V pogledu biološkega kriterija pa § 27., odst. 1., k. z. smiselno dopolnjuje § 22., odst. 1., k. z. Specialni razlog za izključitev vračunljivosti pri mlajših maloletnikih ne tiči v bolezenskih pojavih, kakor so duševni razstroj, skaljena zavest, nenormalna duševna nerazvitost ali slaboumnost, temveč v izvestni moralni in socialni nezrelosti mlajšega maloletnika. Kriterij zrelosti seveda ne izključuje uporabe določb glede splošnih pogojev nevračunljivosti po § 22. k. z.

Moderna psihologija in pedagogika sta dognali, da živi maloletnik v starosti dozorevanja v stanju negotovosti; v njegovi duševnosti se čestokrat mešata domišljija in resničnost. Maloletniki se ne razvijajo povsem enako. Njihov razvoj zavisi od individualnih sposobnosti, od zunanjih razmer, v katerih žive, posebno od vzgoje. Prav zato razlikuje naša kazenska zakonodaja v pogledu odgovornosti dve skupini mlajših maloletnikov: mlajše maloletnike, ki so toliko zreli, da morejo pojmovati naravo in pomen svojega dejanja ter po tem pojmovanju ravnati (§ 28., odst. 1. in 7., k. z.), in mlajše maloletnike, ki take zrelosti še nimajo (§ 27., odst. 1., k. z.). Naša preosnovana kazenska zakonodaja je uvedla merilo zrelosti namesto kriterija «razbora» *(discernement, Unterscheidungsvermögen)*, ki ga je rabil v podobnih primerih s. k. z. (§§ 56. in 57.). Motivi k proj. I. so naglašali, da «razbor predstavlja samo intelektualnu stranu... Za potpunu zrelost pored umne razvijenosti traži se naročito i zrelost karaktera: potrebno je, dakle, da je volja u toj meri razvijena, da se mladič može da odupre nagonu, koji ga goni na

zlo.» (Str. 178.) Duševna in moralna zrelost, odnosno nezrelost mlajšega maloletnika mora biti ugotovljena v vsakem konkretnem primeru (§ 441., odst. 1., s. k. p.).

Proti nevračunljivim (nezrelim) mlajšim maloletnikom so dopustni le disciplinski ukrepi in vzgojna sredstva (§ 27. k. z.). Proti vračunljivim (zrelim) mlajšim maloletnikom pa se uporabljajo vzgojna, vzgojno poboljševalna (§ 28., odst. 1., k. z.) in kazenska sredstva (§ 28., odst. 7., k. z.). Toda kazen se smatra tu le kot *ultima ratio* ter se uporablja samo proti onim vračunljivim mlajšim maloletnikom, ki so že dovršili petnajst let ter so izvršili med vzgajanjem in poboljševanjem kaznivo dejanje, ki se kvalificira za zločinstvo. V tem izjemnem primeru se kaznuje mlajši maloletnik po predpisu § 30. k. z., t. j. tako, kakor bi bil starejši maloletnik (§ 28., odst. 7., k. z.). Iz navedenega sledi, da mlajši maloletniki v pretežni večini primerov ne zapadejo kazni.

Na poseben način je urejen tudi sodni postopek zoper mlajše maloletnike (§§ 433. do 454. s. k. p.) ter izvrševanje kazenskih in vzgojnih sredstev proti njim. Mladinsko pravo tvori torej v okviru kazenskega prava posebno področje *(ius speciale)*.

K *c)*. Starejši maloletniki od 17. do 21. leta so kazensko odgovorni. Toda kazenska zakonodaja se ozira na to, da značaj maloletnikov te starostne skupine še ni povsem izoblikovan ter da je njihova odporna moč zoper življenske skušnjave in vplive okolice razmeroma manjša kakor pri odraslih. Zaradi tega se starejši maloletniki kaznujejo mileje kakor odrasle osebe. Prav tako se mora izvrševanje kazni prilagoditi njihovi posebnosti.

Zaradi kaznivega dejanja, za katero predpisuje zakon smrtno kazen ali dosmrtno robijo, se starejši maloletnik kaznuje z robijo ali zatočenjem najmanj sedmih let in največ dvajsetih let (§ 30., odst. 1., št. 1., k. z.). Izjemno določbo ima § 16. zak. o drž. sod., po kateri sme biti starejši maloletnik, ki je izpolnil 18. leto starosti, obsojen zaradi kaznivih dejanj po zak. zaščit. drž. tudi na smrtno kazen.

V primerih kaznivih dejanj, zagroženih s časno kaznijo na prostosti šodišče ni vezano na najmanjšo mero kazni, ki jo predpisuje zakon za to kaznivo dejanje; torej sme izreči robijo in zatočenje tudi izpod enega leta, strogi zapor in zapor pa izpod sedmih dni. Če se uporabi kazensko sredstvo robije ali

zatočenja, ne sme ono presezati desetih let (§ 30., odst. 1., št. 2., k. z.).

Tudi glede omilitve kazni velja poseben predpis: Če sodišče spozna, da je treba kazen omiliti, sme izreči namesto robije ali zatočenja strogi zapor ali zapor (§ 30., odst. 1., št. 3., k. z.). Ta omilitev je dopustna tudi tedaj, kadar je za kaznivo dejanje zagrožena dosmrtna robija. Drugače kakor pri določbi § 71. k. z. nima za omilitev kazni starejšim maloletnikom pomena, ali je najmanjša mera kazni odrejena v zakonu ali ne. Omilitev se ravna po pravilu § 30., odst. 1., št. 3., k. z. To znači, da sodišče ni vezano niti na najmanjšo mero kazni strogega zapora ali zapora celó tedaj ne, kadar se izreče ta kazen namesto robije ali zatočenja.

Glede odmerjanja denarne kazni za starejše maloletnike ni posebnih odredb.

V interesu olajšanja družabne reklasacije starejši maloletnik ne sme biti obsojen na stransko kazen izgube častnih pravic (§ 30., odst. 2., k. z.). Za stransko kazen izgube državne ali druge javne službe pa velja tudi glede starejših maloletnikov občni predpis § 49. k. z.

Predpisi o kaznovanju starejših maloletnikov se uporabljajo tudi na mlajše maloletnike od 15. leta naprej, ki se obsodijo na kazen po § 28., odst. 7., k. z.

Po voj. k. z. se maloletniki obsojajo namesto na izgubo vojaške časti in častnih pravic na izgubo čina ali službe, če ga ali jo imajo. V tem primeru se obsojajo na izgubo službe tudi kaplarji (§ 29., odst. 4., voj. k. z.).

§ 17.

Zločin kot krivdno zadržanje.*

I. Pojem krivde. Za kazensko odgovornost načeloma ne zadostuje zgolj zunanja objektivna zveza med storilčevim de-

* **Književnost:** *T. Živanović:* Teorija volje i teorija svesti (predstave). Arhiv. 1910. — *A. Maklecov:* Normativna teorija vinosti. Arhiv. 1933. — *Topalović:* Granične meje između umišljaja i nehata. Policijski glasnik. 1911. — *M. Dolenc:* Kazenskopravna odgovornost za posledice, ki nastanejo preko storilčevega naklepa. Sl. Pr. 1929. — *M. Stanojević:* Dolus eventualis. Arhiv. 1912. — *Gj. Tasić:* Ignorantia iuris nocet. Arhiv. 1921. — *M. Supić:* Zabluda u krivičnom pravu. Branič, 1931., št. 4, 5.

janjem in njegovim učinkom. Šele notranja psihična vez med dejanjem in storilcem, ki ravna protipravno in zoper svojo dolžnost, opravičuje negativno sodbo o njem raz stališče pravnega reda. V takih primerih upravičeno govorimo, da je storilec zakrivil nekaj, kar mu moremo očitati (normativna ocena dejanja).

S pojmom krivde se bavita tudi religija in etika (pojem greha, nemoralnega dejanja). V razliko od religioznega in etičnega pojma krivde predpostavlja krivda v kazenskopravnem smislu objektivno protipravno dejanje. Če ga ni, ne more biti govora o kazenskopravno relevantni krivdi. Vsebino krivde pa tvori tak psihični odnos storilca do svojega objektivno protipravnega dejanja, spričo katerega se mu to njegovo dejanje lahko očita s stališča pravnega reda. Pogoj krivde je sposobnost krivca za vračunanje (vračunljivost). Psihološki obliki krivde sta naklep in malomarnost.

Dosledno izvajanje načela kazenske odgovornosti le za krivdna dejanja je pridobitev relativno novejše dobe. Na nižjih stopnjah pravnega razvoja človeške družbe je prevladovala odgovornost za objektivno provzročeno posledico nezavisno od krivde. Le počasi se je utrdilo spoznanje, da «*in maleficiis voluntas spectatur, non exitus*» (Hadrianus, 1. 14 D. ad leg. Corn. de sic. 48, 8) in je prišlo do razlikovanja krivdnih oblik hudobnega naklepa *(dolus malus)* in malomarne krivde *(culpa)*. Ostanke kazenske odgovornosti za nakljućno provzročitev protipravne posledice po načelu: *versanti in re illicita imputantur omnia quae sequuntur ex delicto* (Bernardus Papiensis, ob koncu 12. stoletja) opažamo celó v nekaterih še sedaj veljavnih zakonodajah. Počasen prehod od kazenske odgovornosti za posledico *(Erfolghaftung)* k odgovornosti za krivdo *(Schuldhaftung)* je karakterističen za pravno zgodovino vseh kulturnih narodov. Zasledujemo ga tudi v zgodovini kazenskega prava slovanskih narodov.

II. Krivda in drugi kriteriji za uporabo sankcij. Krivda je po k. z. nujen pogoj kazni kot osnovne vrste sankcij našega pozitivnega prava. Temeljni kriterij za določitev osebnih očuvalnih odredb pa je storilčeva nevarnost za pravni red. Kriterij za uporabo vzgojnih odredb nasproti otrokom in mlajšim maloletnikom je predvsem potreba vzgoje in poboljševanja.

Različnosti kriterijev ustreza mnogoterost (pluralizem) sankcij našega kazenskega prava (kazni, očuvalna in vzgojna sredstva). S tem se naše pravo bistveno razlikuje od sistema enovitosti (monizma) sankcij, ki ga uveljavljajo nekateri novejši kazenski zakoniki in načrti (sovjetski kazenski zakonik iz l. 1927., Ferrijev italijanski načrt kazenskega zakonika iz l. 1921., načrt kazenskega zakonika republike Kube iz l. 1921.). Zagovorniki monizma sankcij trdijo, da vračunljivost in krivda nista primerna kriterija odgovornosti ter se morata nadomestiti vseskozi s kriterijem storilčeve nevarnosti. Kazenska zakonodaja po tej teoriji ne more izvrševati funkcije socialno-etičnega vrednotenja. Njena edina vodilna ideja je socialna zaščita družbe pred nevarnimi osebami s pomočjo očuvalnih sredstev. V nasprotju s tem smatra naša kazenska zakonodaja krivdo kot kriterij kazni, storilčevo nevarnost kot osnovni kriterij za določitev osebnih očuvalnih sredstev, potrebo po nadomestitvi zanemarjene vzgoje pa kot kriterij za uporabo vzgojnih sredstev.

III. Oblike krivde. K. z. pozna dvoje osnovnih oblik krivde: naklep *(dolus)* (§ 16., odst. 1., k. z.) in malomarnost *(culpa)* (§ 16., odst. 2., k. z.).

Vsaka krivda je krivda volje. Odnos med voljo krivca in storjenim zločinom je lahko različen. V naklepu se očituje storilčeva volja, ki je neposredno ali posredno usmerjena na provzročitev protipravnega dejanja. Storilčeva malomarnost pa kaže na krivo oblikovanje volje: storilec ni v konkretnem primeru ravnal tako, kakor bi moral ravnati, ni pokazal one previdnosti, ki jo zahteva pravni red, čeprav je bil sposoben za to. Odgovoren ni za pogrešek razuma *(Verstandsfehler)*, temveč za pogrešek volje *(Willensfehler)*.

V svojih določbah o oblikah krivde se je naš k. z. postavil na stališče tako zvane voluntaristične teorije ali teorije volje *(Willenstheorie)*. Po tej teoriji je bistvo naklepa volja, ki je usmerjena na ostvaritev dejanskega stanu ustrezajočega kaznivega dejanja. Naklep pomeni védenje in hotenje vseh normativno določenih pravih sostavin kaznivega dejanja, medtem ko se malomarnost z negativne strani označuje z nedostajanjem takega hotenja.

Teoriji volje stoji nasproti tako zvana teorija predstave *(Vorstellungstheorie)*, po kateri se volja izraža zgolj v mišični inervaciji, v telesnih gibanjih. Raz stališče teorije predstave ni

moči govoriti o hotenju posledice, kajti po njenem pojmovanju je volja karakterističen znak vsakega dejanja. Kriterij za razlikovanje oblik krivde vidi teorija predstave v intelektualnem momentu (predstava o posledici in stopnja določenosti te predstave). Teorija predstave predlaga svojo delitev krivdnih oblik, ki se razlikuje od tradicionalne delitve zlasti v tem, da združuje zavestno malomarnost in eventualni naklep (gl. zdolaj) v enoten pojem zavestne krivde (prim. § 15. čehoslovaškega načrta kazenskega zakonika iz l. 1926.). (V jugoslovanskem slovstvu zastopa stališče teorije predstave Toma Živanović.)

Glavni praktični nedostatek teorije predstave je v tem, da meja med poedinimi vrstami krivde v njeni konstrukciji krivdnih oblik ni jasno zarisana.

Naša zakonodaja se je oprijela teorije volje, ker jo je smatrala za znanstveno bolj utemeljeno in za bolj prikladno s praktičnega stališča kakor teorijo predstave, zlasti v pogledu razmejitve pojmov naklepa in malomarnosti (gl. motive k proj. I., str. 152). Na določbe našega k. z. o krivdnih oblikah je vplivala ruska kazenska zakonodaja (§ 48. ruskega kazenskega zakonika iz l. 1903.). (Gl. motive k proj. I., str. 150.) V teoretični utemeljitvi je naš zakonodajec sledil v glavnem nauku nemškega kriminalista R. v. Hippela (gl. motive k proj. I., str. 151, 154 in 155).

IV. Naklep. Naklep kot krivdna oblika je generični (vrstni) pojem. Kot tak se označuje z dvema znakoma: z védenjem (intelektualni moment) in hotenjem (voluntaristični moment). Hotenje je specifični znak naklepa, po katerem se le-tá razlikuje od malomarnosti kot druge krivdne oblike. Kjer ni hotenja, usmerjenega na ostvaritev dejanskega stanu kaznivega dejanja, tam ni naklepa. Hotenje kot znak naklepa predpostavlja vsekako predstavo (védenje) o vseh bistvenih sostavinah dejanskega stanu kaznivega dejanja. Hotenje kot znak naklepa ni istovetno z direktno željo. Njegov obseg je širši. Posledico, ki je nastala po hotenju, imenujemo uspevek *(Erfolg)*.

Neposredni naklep *(dolus directus)* je podan, če je storilec hotel izvršitev kaznivega dejanja, posredni naklep *(dolus eventüalis)* pa, če je storilec, dasi je vedel za prepovedano posledico, ki utegne nastopiti iz njegovega dejanja, pristal na njen nastop, ne glede na to, ali je to želel ali ne (§ 16., odst. 1., k. z.).

Neposredni naklep obseza: 1.) primere, v katerih ima prepovedana posledica kot taka za storilca pozitivno čuvstveno (emocijonalno) vrednost, storilec jo naravnost želi doseči (n. pr. usmrtitev iz maščevanja); 2.) primere, v katerih je prepovedana posledica nerazdružljivo zvezana z ono, ki jo storilec želi doseči, z drugimi besedami: kjer je zločin sredstvo za dosego izvestnega smotra (n. pr. usmrtitev čuvaja kot sredstvo za olajšanje vloma).

Posredni naklep je podan, če je storilec vnaprej pristal na nastop prepovedane posledice, ki utegne nastopiti iz njegovega dejanja, čeprav ta posledica kot taka nima zanj pozitivne emocijonalne vrednosti, oziroma je zanj kot taka nezaželena. Toda od svojega dejanja storilec ne bi odnehal niti tedaj, kadar bi vedel zanesljivo, da prepovedana posledica nastopi (n. pr.: terorist vrže bombo na svojega političnega sovražnika, čeprav vé, da utegne hkratu usmrtiti eno ali več v bližini stoječih oseb; od svojega dejanja ne bi odstopil niti tedaj, kadar bi za gotovo vedel, da bo njegovo dejanje zahtevalo več žrtev). *Dolus eventualis* je podan tudi tedaj, kadar provzročitev prvega uspevka niti kazniva ni, pač pa je kazniv eventualni prepovedani uspevek, na katerega nastop je storilec pristal. (Prim. motive k proj. I., str. 156.) Pristanek na nastop eventualne posledice (hotenje v širšem pomenu besede) je voluntaristično moment v posrednem (eventualnem) naklepu.

Neposredni in posredni naklep sta v pogledu na kaznivost enakovredni podvrsti generičnega pojma naklepa. Dejanski stan nekaterih zločinov dopušča pojmovno le neposredni naklep. To so zlasti primeri, v katerih govori k. z. o nameri (n. pr. §§ 101., 139., 143., 164., odst. 2., 217., 219., 222. k. z.), oziroma o hudobni nameri (zlonamernost, *animus nocendi*) (n. pr. §§ 212., 361. k. z.), o posebnem namenu (§§ 97., 157., 161. itd. k. z.) in pod. Ali se v drugih primerih zahteva za dejanski stan zločina *dolus directus* ali sta možni obe obliki naklepa, to se dá ugotoviti le z analizo poedinih dejanskih stanov kaznivih dejanj.

Namera predpostavlja neposredni naklep *(dolus directus)*, in sicer v posebno potencirani obliki: predstava o posledici, ki jo določa kazenski zakon, je pri nameri glavni in odločilni nagib storilčevega dejanja. Zato se namera karakterizira vobče kot *animus nocendi, offendendi, iniuriandi. Dolus eventualis* načeloma ni združljiv s kazenskopravno relevantno namero.

O vprašanju, ali je zavest o protipravnosti dejanja *(Bewusstsein der Rechtswidrigkeit)* nujen znak naklepa, gl. § 14., III.

Za kazensko odgovornost in odmerjanje kazni ima pomen tudi nastanek naklepa, t. j., ali je bil naklep preudarjen (*dolus praemeditatus*; n. pr. § 167., odst. 1., št. 1., k. z.), ali je nastal «na mah» (*dolus repentinus;* n. pr. § 167., odst. 4., k. z.).

V teoriji se razlikujeta tudi oškodovalni naklep *(Verletzungsvorsatz)* in ogroževalni naklep *(Gefährdungsvorsatz)*. Vendar to nista različna pojma naklepa: gre le za to, da nekateri dejanski stani ne predstavljajo naklepnega oškodovanja, temveč samo ogražanje pravnih dobrin (n. pr. § 176., odst. 1., k. z.).

Starejša zakonodaja, zlasti a. k. z., je poznala še neko vrsto naklepa: *dolus indirectus*. Njegova značilna poteza, oprta na nauk sv. Tomaža Akvinskega, je bila v tem, naj odgovarja storilec za naklep ne samo, če je s kaznivim dejanjem združeno zlo naravnost premislil in sklenil *(dolus directus!)*, ampak tudi, če je iz drugega hudobnega namena kaj započel ali opustil, iz česar zlo, ki je zavoljo tega nastopilo, večidel prihaja ali vsaj lahko priti more *(dolus indirectus!)*. Kdor n. pr. v sovražnem namenu, a ne da bi hotel usmrtiti, udari človeka, pa iz takšnega udarca smrt lahko priti more, stori zločinstvo uboja (§ 140. a. k. z.). Da se tu hkratu mešajo prvine naklepa in malomarnosti, je jasno, a, seveda, teoretično povsem nedopustno. Zato so vsi moderni kazenski zakoniki, in tako tudi naš, pojem «*dolus indirectus*» zavrgli.

V. Malomarnost. Ta se označuje z negativne strani kot nehotena ostvaritev dejanskega stanu kaznivega dejanja. S pozitivne strani se malomarnost izraža: ali *a)* v tem, da je storilec vnaprej vedel za nastopivšo posledico, pa je lahkomiselno smatral, da jo bo mogel odvrniti (zavestna malomarnost, *luxuria*), ali *b)* v tem, da storilec ni vedel vnaprej za nastopivšo posledico, dasi je mogel ali bil dolžan vedeti zanjo po okolnostih, zlasti po svojih osebnih lastnostih (§ 16., odst. 2., k. z.; nezavestna malomarnost, *negligentia, imprudentia*). Skupen normativni znak zavestne in nezavestne malomarnosti je zanemarjenje tiste previdnosti, ki jo zahteva pravni red (*pflichtwidrige Unvorsichtigkeit;* gl. motive k proj. I., str. 158).

K *a)*. Pri zavestni malomarnosti vé storilec prav tako, kakor pri eventualnem naklepu, za možnost nastopa protipravne posledice. Bistvena razlika med zavestno malomarnostjo in

eventualnim naklepom pa tiči v lahkomiselnem smatranju malomarnega storilca, da ta posledica *in concreto* ne bo nastopila ali da jo bo mogel odvrniti. Upanje, da ta posledica izostane, je odločilna za njegovo ravnanje. Če bi vedel vnaprej z gotovostjo, da je protipravna posledica neizbežna, ne bi svojega dejanja započel; n. pr.: lovec strelja na srnjaka, ki teče blizu gonjača, lahkomiselno zanašajoč se na svojo spretnost; če bi vedel, da njegov strel zadene gonjača, ne bi streljal. Pri zavestni malomarnosti ni pristanka na eventualno protipravno posledico, torej ni hotenja te posledice v zgoraj navedenem smislu.

K *b)*. Nezavestna malomarnost je najbolj tipična, t. j. v praktičnem življenju najpogostejša oblika malomarnosti. Storilec ne misli na posledico, ki utegne nastopiti iz njegovega dejanja. S tem je tudi hotenje prepovedane posledice samo ob sebi izključeno. V čem pa je razlika med nezavestno malomarnostjo *(negligentia)* in naključjem *(casus)*? Za razlikovanje teh pojmov sta odločilna objektivni in subjektivni kriterij nezavestne malomarnosti. Objektivni kriterij vpošteva «okolnosti» poedinega primera ne glede na storilčevo osebnost. V tem pogledu se zahteva tista previdnost, ki je potrebna v običajnem življenju. (Motivi k proj. I., str. 159.) Poleg objektivnega kriterija pa se uporabljaj subjektivni kriterij, ki se ozira na storilčeve «osebne lastnosti». Tu velja načelo: «*ultra posse nemo tenetur*». Konkretno pridejo v poštev zlasti storilčeve duševne zmožnosti in psihično stanje ob času storitve dejanja. Odgovornost za nezavestno malomarnost predpostavlja, da sta podana oba kriterija: objektivni in subjektivni. (Motivi k proj. I., str. 159.) V nasprotnem primeru imamo nekaznivo naključje *(casus)*.

Čeprav je naš k. z. zavrgel prejšnjo formalno delitev malomarnosti *(culpa lata, levis, levissima)*, pozna vendar pojem grobe malomarnosti (huda nepazljivost) pri izvrševanju poklica, posla ali obrta (§ 58., odst. 1., k. z.; gl. tudi §§ 177., odst. 2., in 182., odst. 2., k. z.). Ugotovitev, kdaj je podana le-tá, je *quaestio facti*, ki ga presoja sodišče po svobodnem preudarku, toda vpoštevajoč, da gre za tisto vrsto malomarnosti, ki spada med primere, ki daleč presezajo povprečnost.

VI. Kaznivost naklepnih in malomarnih dejanj. Naklep je v primeri z malomarnostjo težja krivdna oblika. Kazniva dejanja, ki so storjena iz malomarnosti, so prestopki z edino izjemo § 208. k. z., kjer je kulpozno dejanje kvalificirano kot

zločinstvo. Delitev naklepa v neposrednega in posrednega kakor tudi delitev malomarnosti v zavestno in nezavestno ima pomen le glede na določitev obsega krivdnih oblik in na njihovo medsebojno razmejitev, ne pa v pogledu na kaznivost. Kot težjo kaznivo pa smatra k. z. grobo, oziroma poklicno malomarnost (§§ 177., odst. 2., in 182., odst. 2., k. z.).

Če ne predpisuje zakon drugače, se kaznuje storilec samo zbog kaznivega dejanja, storjenega naklepoma (§ 18., odst. 1., k. z.). Če ni v besedilu zakona nič rečeno o krivdni obliki, se dotično dejanje sme kaznovati samo, če je naklepoma storjeno. Zaradi dejanja, ki je bilo storjeno iz malomarnosti, se kaznuje storilec samo, če to zakon izrečno predpisuje (§ 18., odst. 2., k. z.; gl. n. pr. §§ 177., 182., 190., 192. itd. k. z.). (Izjeme, ki veljajo glede teh predpisov za tiskovne delikte, so navedene pozneje [gl. § 104., II.].)

Voj. k. z. vsebuje glede kaznivosti naklepnih in malomarnih dejanj določbo, ki se bistveno razlikuje od § 18. (občnega) k. z.: dejanje, o katerem ni odrejeno v voj. k. z. kaj drugega, se kaznuje, bodisi da se je storilo naklepoma, bodisi iz malomarnosti, razen če že njegova narava izključuje malomarnost (§ 11., odst. 1., voj. k. z.).

Prekrški se kaznujejo v pogledu na krivdno obliko še po pravilih občnih delov prejšnjih pokrajinskih kazenskih zakonikov, torej n. pr. na Hrvatskem, v Dalmaciji, Sloveniji, če je dejanje storjeno po tisti krivdni obliki, ki je za dejanje posebej določena.

VII. Prekonaklepna posledica. K. z. izvaja dosledno načelo kazenske odgovornosti za krivdo. To se vidi zlasti iz določbe § 17. k. z. o odgovornosti za težjo posledico. Če je nastala iz kaznivega dejanja posledica, ki je težja, kakor je bila v naklepu, ter predpisuje za tako posledico zakon strožjo kazen, je izreči to strožjo kazen samo, če se mora pripisati nastopivša posledica storilčevi malomarnosti. (Gl. tudi odločbo S. S. B. z dne 3. decembra 1930., opr. št. Kre 147/3014. Sl. Pr. št. 189.) Odgovornost po § 17. k. z. predpostavlja: *a)* temeljni naklepni zločin; *b)* provzročitev zbog zavestne ali nezavestne malomarnosti posledice: *α)* ki je z dejanjem temeljnega zločina v vzročni zvezi in *β)* ki je hujša, kakor je bila v naklepu (tako zvana preterintencionalna ali prekonaklepna posledica); *c)* ob takšni posledici mora biti v dotičnem kazenskem zakonu izrečno za-

pretena kazen, ki je strožja, kakor je ona za temeljni zločin (n. pr. §§ 178., odst. 2., 179., odst. 2., k. z.). Primer: storilec je prizadel poškodovancu udarec po glavi z delom železnega ročaja, ne da bi ga hotel težko poškodovati (temeljni naklepni zločin). Udarec je provzročil pri poškodovancu otrpnjenje vidnega živca in slepoto na enem očesu. Iz vseh okolnosti se vidi, da je pripisati to posledico storilčevi malomarnosti (težja prekonaklepna posledica). Malomarnost ob provzročitvi težje posledice in vzročna zveza s temeljnim zločinom se ne presumirata, temveč morata biti ugotovljena v vsakem poedinem primeru. Zgolj naključna, to se pravi nepredvidljiva provzročitev težje posledice, izključuje kazensko odgovornost po § 17. k. z.

VIII. Zgrešen udar *(aberratio ictus)*. Storilec zadene s svojim dejanjem iz objektivnih vzrokov (n. pr.: človek se spotakne ali puška se razleti) ne tisti objekt, ki je bil v naklepu, pač pa neki drug objekt: n. pr. strelja na A-ja, a pogodi zbog razburjenosti B-ja, ki stoji poleg A-ja. Storilčevo dejanje je glede na osebo A-ja naklepni poskušeni delikt (poskus usmrtitve), njegovo ravnanje glede na osebo B-ja utegne biti dolozno *(dolus eventualis)*, kulpozno ali naključno. Vse zavisi od okolnosti poedinega primera, ki se mora presojati po splošnih predpisih o krivdnih oblikah (§ 16. k. z.).

IX. Zmota glede objekta *(error in objecto)*. Le-tá pomeni zmoto storilca glede objekta (predmeta) dejanja. Najbolj tipični primer take zmote je *error in persona;* n. pr.: nekdo hoče usmrtiti svojega sovražnika A-ja iz zasede ponoči, pa se zbog teme zmoti v osebi ter usmrti drugo osebo, B-ja. Za kvalifikacijo tega dejanja ni odločilen nagib dejanja, temveč vrsta prizadete pravne dobrine, ki je v obeh primerih enakovredna (življenje človeka). *Error in persona* ne izključuje kazenske odgovornosti za naklepno kaznivo dejanje, ker gre samo za zmoto o nebistvenih oznamenilih (v istem smislu odločba S. S. A. z dne 6. junija 1930., Mjes., 1930, str. 458). Če pa ne gre za zmoto v osebi, pač pa se zmota nanaša na kak drug objekt, je odgovornost zavisna od tega, ali je napad na drugo pravno dobrino sploh kazniv.

X. Stvarna in pravna zmota. Pojem zmote je v kazenskem pravu nerazdružljivo zvezan s pojmom naklepa. Intelektualna stran naklepa obstoji v védenju za bistvene sestavine dejanskega stanu kaznivega dejanja. Če storilec za taka ozna-

menila ni vedel, naklepa ni. Zmota v kazenskopravnem smislu je podana, če je vplivala že na nastanek dejanja. Bistvo zmote je vedno nesoglasje med predstavo in resničnostjo. Razlikovati je: *A.* stvarno zmoto *(error facti)* in *B.* pravno zmoto *(error iuris).*

K *A.* Stvarna zmota izključuje odgovornost za naklepno dejanje. Podana je:

a) Če storilec ob času, ko je storil dejanje, ni vedel za katerokoli izmed bistvenih oznamenil bitja kaznivega dejanja (gl. § 17., III.), najsi so stvarnega ali pravnega značaja (§ 19., odst., 1., k. z.). Če se tiče neznanje samo nebistvenih momentov (n. pr. *error in persona* v smislu izvajanj k VIII.), o krivdo izključujoči stvarni zmoti ni govora. Zmota glede nagibov dejanja praviloma ne izključuje kazenske odgovornosti za naklepno dejanje, razen v primerih, kjer je nagib določene vrste nujen pogoj kazenske odgovornosti. Zmota se lahko nanaša na okolnosti, ki utemeljujejo kaznivost dejanja, odnosno ki jo samo povečujejo (n. pr. okolnosti, spričo katerih se priprosti zločin pretvarja v kvalificiran zločin). V prvem primeru odpade odgovornost za naklepno dejanje vobče; v drugem primeru pa le odgovornost za naklepno kvalificirano dejanje. Dejanski stani nekaterih deliktov vsebujejo poleg čisto dejanskih znakov tudi znake, ki imajo pravni pomen (n. pr. pojmi javne listine, sorodstva, državnega uslužbenca in pod.). Nepoznanje bistvenih pravnih oznamenil dejanskega stanu ima isti pomen kakor nedostajanje znanja za njegove stvarne znake (odgovoren po § 284. k. z. ne bi bil n. pr. oni, ki se je telesno združil z osebo, ne vedoč, da obstoji med njima razmerje sorodstva ali svaštva).

b) Če je storilec ob storitvi dejanja pomotoma smatral, da obstoje okolnosti, po katerih bi bilo to dejanje dopustno, če bi te resnično obstajale (§ 20., odst. 1., k. z.). V tem primeru ne gre za nevédenje za bistvena oznamenila bitja kaznivega dejanja, temveč za napačno oceno položaja, v katerem se nahaja storilec, oziroma za pogrešno razlago okolnosti, ki spadajo med stvarne znake kaznivega dejanja; n. pr.: nekdo pomotoma smatra, da se vrši napad na njegovo življenje, ter usmrti dozdevnega napadalca (tako zvani putativni silobran).

V obeh primerih *a) in b)* izključuje zmota le kazensko odgovornost za naklepno dejanje. Če pa je bil storilec v tej

zmoti zbog malomarnosti, je odgovoren za malomarno kaznivo dejanje, seveda le v primeru, da je po zakonu predpisana kazen tudi za malomarnost (§§ 19., odst. 2., 20., odst. 2., k. z.).

K *B.* Vprašanje o vplivu kazenskopravne zmote *(error iuris criminalis)* na kazensko odgovornost je v ozki zvezi z vprašanjem o tem, ali je za pojem naklepa nujno potrebna zavest o protipravnosti dejanja. V kazenskem pravu je do zadnjega časa prevladovalo striktno načelo: *ignorantia iuris semper nocet.* V novejši doktrini pa se čedalje bolj uveljavlja spoznanje, da predpostavljata krivda in odgovornost v kazenskem pravu kršitev neke dolžnosti. O taki kršitvi pa utegnemo govoriti samo, če je storilec vedel ali vsaj mogel vedeti za njen obstoj.

Naš k. z. je zavzel v tem vprašanju kompromisno stališče. Kot temeljno načelo velja, da izgovor z neznanjem ali krivim pojmovanjem kazenskega zakona *(error iuris criminalis)* ne opravičuje storilca kazenske odgovornosti (§ 21. k. z.). Iz tega sledi, da se v takem primeru zavest o protipravnosti pri vračunljivem storilcu, ki je vobče sposoben pojmovati pomen svojega komisivno storjenega dejanja, mora predpostavljati kot *praesumptio iuris et de iure*, razen v primerih, kjer zahteva zakon za dejanski stan kaznivega dejanja izrečno védenje in hotenje glede nezakonitosti ali protipravnosti dejanja (gl. n. pr. §§ 132., št. 2., 391., 396. k. z.). Še manj pa more veljati pri naklepnih čistih omisivnih deliktih absolutna presumpcija zavesti o protipravnosti, ker spada preceptivna norma med bistvena oznamenila bitja kaznivega dejanja, za katera mora storilec vedeti ali pa ni kazniv (§ 19. k. z.). Védenje za obstoj preceptivne norme je pogoj za kaznivost, ki mora biti, če je treba, dokazana (prim. §§ 135., 153., 203. k. z.; člen 2., odst. 2., zak. zaščit. drž.).

Brezizjemno izvajanje načela *ignorantia iuris nocet* pa bi bilo preveč formalistično in mnogokrat ne v skladu z ljudsko pravno zavestjo. Zaradi tega prepušča k. z. v takih primerih sodišču pravico, da sme glede na razmere, v katerih je bilo dejanje storjeno, izreči milejšo kazen, v posebno lahkih primerih (§ 73. k. z.) pa storilca celó oprostiti vsake kazni (§ 21. k. z.). Presoja vprašanja, ali je neznanje, odnosno nepravilno pojmovanje kazenskega zakona opravičljivo, je prepuščena svobodnemu preudarku sodišča.

Ako storilec vé, da je njegovo dejanje protipravno, pa se sklicuje na to, da je prekršil kazenskopravno normo v izpolnje-

vanju domnevno višje individualno-etične dolžnosti, ki temelji v njegovem verskem, moralnem, znanstvenem ali političnem prepričanju, njegov izgovor ne bi bil vpošteven. To je še posebej odrejeno v § 45. voj. k. z. za odklanjanje izvrševanja vojaške službe. Vendar sme po § 16. voj. k. z. sodišče oprostiti storilca kazni, če spozna, da je storil kaznivo dejanje v prepričanju, da to zahteva ali nalaga službena ali vojna potreba, ali v takih okolnostih in iz takih nagibov, ki ga morejo opravičiti v moralnem pogledu (§ 16. voj. k. z.). Toda določbe, ki bi bila analogna pravkar navedeni odredbi voj. k. z., v občnem k. z. ni.

Na drugi strani pa napačno subjektivno prepričanje storilca, da je njegovo dejanje protipravno, ne pretvarja le-tega v kaznivo. Kajti protipravnost dejanja je nezavisna od subjektivnega vrednotenja. V takem primeru je podan tako zvani putativni delikt, ki eksistira le v storilčevi domišljiji in nima za kazensko pravo pomena (n. pr. oklevetanje v resnici neobstoječe osebe ali lažna prisega po oblikah, ki ustrezajo predpisom zakona, pa se je izvršila samo pred privatnimi osebami).

XI. Razlogi, ki izključujejo krivdo, so: 1.) nevračunljivost, 2.) naključje, 3.) nepremagljiva sila.

K 1.). Sposobnost za vračunanje je nujen pogoj krivde. Nevračunljivost storilca izključuje hkratu njegovo krivdo v normativnem smislu tega pojma (gl. § 15., zlasti V.).

K 2.). «*Nullum crimen est in casu.*» Krivde ni, če je bila objektivno protipravna posledica provzročena zbog naključja. Naključje *(casus)* je podano, če storilec ne samo ni predvidel nastopivše posledice *in concreto,* temveč ni niti mogel niti bil dolžan vedeti za njo *in abstracto.*

Predvidljivost protipravne posledice je oni minimalni pogoj, pri katerem utegnemo šele govoriti o krivdi. Če storilec s svojim dejanjem ni pokazal niti zle volje niti nedostajanja potrebne previdnosti, pa je objektivno protipravna posledica vendarle nastopila, gre za naključje. V takem dejanju ni ne psiholoških ne normativnih pogojev krivde.

K 3.). Krivde ni, če je bila oseba primorana k dejanju ali opustitvi zbog nepremagljive sile *(vis absoluta),* zoper katero se ni mogla niti braniti niti je odvrniti. Omožena žena, ki jo je druga oseba zoper njeno voljo onesvestila in spolno zlorabila, seveda ni kriva prešuštva (§ 292. k. z.). Ona je objekt zločina (§ 270. k. z.),

a ne njegov subjekt. Priča, ki zbog nepremagljivih elementarnih zaprek (poplava, potres in pod.) ni prišla na poziv sodišča, ni odgovorna za svoj izostanek itd.

§ 18.

Skrajna sila kot razlog nekaznivosti krivdnega zadržanja.*

I. Pojem. Ni vsako krivično zadržanje kaznivo. Saj je svrha kazenskopravnih norm vzdrževanje pravnega reda v interesu celokupnega prebivalstva v državi, pa tudi še preko njenih mej. So primeri, kjer pravni red ne more zahtevati, da se kaznuje krivdno zadržanje posameznega storilca, če služi ono pojmovno važnejšim ciljem, kakor je udejstvitev kaznovalne pravice za zakrivljeno dejanje. Zakonodajec priznava, da je podana krivda storilca, toda on neče, da se udejstvi kaznovalna pravica. To velja v primeru, ko gre za stanje skrajne sile, v katerem se nahaja storilec kaznivega dejanja vprav v času krivdnega zadržanja.

Stanje skrajne sile (stanje nužde, *état de necessité, Notstand*) ali na kratko «skrajna sila» je poseben pravni institut, ki se je izoblikoval šele v novejši dobi. Klice tega pojma se nahajajo sicer že pri Aristotelu, v rimskem pravu, pri italijanskih glosatorjih, zlasti pa v kanonskem pravu: «*necessitas legem non habet; quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum*». Vendar se je vprašanje o skrajni sili obravnavalo sprva le kazuistično, n. pr. v zvezi s primerom tatvine v skrajni sili (čl. 166. v *Constitutio Criminalis Carolina:* «*Stehlen in rechter Hungersnot*») in pod. Celó v nekaterih kazenskih zakonikih 19. stoletja, n. pr. v francoskem iz l. 1810., v avstrijskem iz l. 1852., v srbskem iz l. 1860., pojem skrajne sile še ni prišel do pravega izraza. Šele preosnova kazenskega zakonika se je v tem pogledu povzpela na stališče moderne teorije, ki vidi v skrajni sili pravni institut posebne vrste.

Uvaževati je treba pri tem, da ščiti kazensko pravo pravne dobrine pred oškodovanjem in ogražanjem, ne more pa preprečiti dejanskega križanja med njimi. V vsakdanjem življenju se taki konflikti kaj često dogajajo. Naj navedemo zaradi večje jasnosti nekoliko primerov. Odprava telesnega ploda je kazniva (§§ 171.

---

* **Književnost:** *Zuglia:* Stanje nužde. 1920.

do 173. k. z.). Včasi pa se življenje, oziroma zdravje noseče ženske dá rešiti izključno le s prekinitvijo nosečnosti ali z odpravo ploda (§ 173., odst. 2., k. z.). Naklepno uničenje tujih stvari je kaznivo dejanje (§ 365. k. z.); lahko pa se pripeti, da se more človeško življenje rešiti le z uničenjem tuje imovine: kapitan ladje dá vreči tovor v morje ter reši s tem potnike in posadko pred sicer neodklonljivo nevarnostjo za njihovo življenje.

Za pravilno presojo in kvalifikacijo primerov križanja upravičenih interesov in pravnih dobrin je potrebna splošna pravna norma v občnem delu k. z. Naš k. z. ima tako normo v § 25., odst. 1.: «Kaznovati ni onega, ki stori kakšno dejanje, da odvrne od sebe ali od koga drugega istočasno, drugače neodklonljivo nezakrivljeno nevarnost za življenje, telo, prostost, čast, imovino ali drugo dobrino, če ni poškodba, ki jo je storil s tem dejanjem, večja od nevarnosti; v nasprotnem primeru sme sodišče omiliti kazen po svobodni oceni (§ 72.).»

Nekaznivost dejanj, storjenih v skrajni sili, je utemeljena v tem, da od povprečnega človeka, če gre za rešitev njegovih pravnih dobrin pred nevarnostjo, ki se dá odkloniti le na račun drugega, ni moči pričakovati in zahtevati nenavadnega heroizma in samozatajevanja. Vendar ta koncesija samoohranitvenemu nagonu ne more ostati brez mej. V tem pogledu velja pri pravilnem razumevanju vzdrževanja pravnega reda s kazenskopravnimi sankcijami tako zvano načelo pretežnega interesa, to se pravi: Ne sme se dopustiti, da se bolj važna pravna dobrina (n. pr. življenje druge osebe) žrtvuje v prid manj važne (n. pr. imovine); pač pa narobe.

II. Razlika med skrajno silo in silobranom. Kakor pri silobranu, tako je tudi pri skrajni sili dana nevarnost za neko določno pravno dobrino. Prav tako gre v obeh primerih za odvrnitev nevarnosti s posezanjem v tuje pravne dobrine. Razlika pa je v tem, da nastopa oseba pri silobranu kot pomočnik države. Njeno odvračilno dejanje je usmerjeno zoper napadalca, *contra iniustum agressorem*. Pri skrajni sili pa poseza oseba, ki ščiti pravno dobrino pred nevarnostjo, v pravne dobrine neudeleženih oseb, odnosno v javne pravne dobrine.

S tem se dá razložiti tudi razlika v pravnih posledicah: silobran izključuje protipravnost dejanja, medtem ko dejanje, storjeno v skrajni sili, je in ostane protipravno

ali postane po zapovedi zakona samo nekaznivo *(factum non inculpabile, sed impunibile).*

III. Razlika med skrajno silo in nepremagljivo silo. Skrajna sila se razlikuje od nepremagljive sile *(vis absoluta)* v tem, da je pri nepremagljivi sili izključena vsaka možnost prostovoljnega ravnanja in izbere tako, da volja človeka vobče ne more priti do veljave, medtem ko je pri skrajni sili taka možnost kljub močnemu vplivu nevarnosti na duševnost človeka vendarle še podana. Prav zavoljo tega izključuje nepremagljiva sila krivdo, skrajna sila pa samo kaznivost storilca.

IV. Pogoji skrajne sile. *a)* Obseg pravnih dobrin, ki se smejo ščititi po normah o skrajni sili, po k. z. ni omejen. Zakon govori o odvrnitvi nevarnosti za življenje, telo, prostost, čast, imovino ali drugo pravno dobrino. Iz tega pristavka sledi, da so poedine pravne dobrine navedene samo eksemplifikativno. *b)* Nevarnost pri skrajni sili lahko preti od elementarnih sil narave, nesrečnega stekanja dogodkov, od živali, od notranjih bioloških procesov (n. pr. nevarnost smrti od gladu) itd. Ona pa izvira lahko tudi iz protipravnega napada od strani človeka, vendar le tedaj, kadar se napadenec ni poslužil silobrana, ampak se je izognil nevarnosti s tem, da je žrtvoval tujo pravno dobrino (n. pr. napadenec vdre s silo v tuje stanovanje). *c)* Nevarnost mora biti istočasna v istem smislu kakor pri silobranu (§ 14., II., *c*, k *a*, št. 3.). *č)* Za skrajno silo velja načelo subsidiarnosti, ki predpostavlja, da nevarnosti ni mogoče odkloniti drugače, nego s posezanjem v tuje pravne dobrine. Če bi se dala nevarnost odvrniti n. pr. z begom, klicanjem na pomoč itd., ne bi bilo mogoče govoriti o skrajni sili. V tem je tudi bistvena razlika skrajne sile od silobrana, pri katerem gre za borbo pravice zoper krivico. *d)* Nevarnost pri skrajni sili ne sme biti zakrivljena od osebe, katere pravna dobrina je ogrožena. Iz tega sledi, da se tisti, ki je naklepoma ali iz malomarnosti provzročil nevarnost za pravno dobrino, pa jo je nato odvrnil s poseganjem v tuje pravne dobrine, ne sme izgovarjati s skrajno silo. To pa ne velja za primer, kjer je ta oseba provzročila nevarnost zgolj iz naključja. Kolikor gre za malomarno provzročitev nevarnosti, vzbuja pogoj, da bodi nevarnost nezakrivljena, s teoretskega stališča upravičene pomisleke (v istem smislu Čubinski, Komentar, str. 86, 87). *e)* Ne samo odvrnitev nevarnosti od sebe,

temveč tudi pomoč drugemu v skrajni sili *(Nothilfe Dritter)* ni kazniva; n. pr.: tujega otroka popade pes, tretja oseba pa ga reši s tem, da ustreli psa. V tem primeru pravni razlog za nekaznivost še pridobi na svojem pomenu zaradi altruističnega nagiba odvračilnega dejanja. *f)* Skrajna sila predpostavlja poleg zgoraj navedenih pogojev še tega, da poškodba, provzročena z odvračilnim dejanjem, ni večja od poškodbe, ki izvira iz nevarnosti. Škoda na tuji pravni dobrini mora biti sorazmerna škodi, ki preti lastni pravni dobrini ogrožene osebe. Škoda, provzročena tuji pravni dobrini, je lahko manjša, v skrajnem primeru enaka škodi, ki bi utegnila nastati iz nevarnosti, ne sme pa biti večja od te. V nasprotnem primeru, t. j. če sta pravni dobrini v obratni proporciji, je dejanje kaznivo; toda sodišče sme omiliti storilcu kazen po svobodni oceni (§ 25., odst. 1., k. z.). Ali obstoji po zakonu zahtevana proporcionaliteta med ogroženo in poškodovano pravno dobrino, se dá ugotoviti po objektivnih in subjektivnih okolnostih poedinega primera. *g)* Zoper dejanje, storjeno v skrajni sili, in zoper pomoč v skrajni sili je dopusten silobran. Silobran ni dopusten le zoper taka dejanja omenjene vrste, ki se po izrečnih predpisih javnega ali zasebnega prava (§ 23. k. z.) ne smatrajo za protipravna, temveč za ustrezajoča predpisom prava (*«der Notstand als Notrecht»* [v. Liszt], *«ein Notrecht zur Verletzung mit Duldungspflicht»* [Oetker]).

Če smatra nekdo pomotoma, da je podana nevarnost v smislu § 25., odst. 1., k. z., pa stori kaznivo dejanje v tej domnevni (putativni) skrajni sili, je treba presojati njegovo dejanje po splošnih določbah o vplivu zmote na kazensko odgovornost. Kajti tudi v tem primeru storilec ne vé za bistvena oznamenila bitja kaznivega dejanja (§ 19. k. z.).

V posebnem delu k. z. so predvideni še posebni primeri, ki se približujejo pojmu skrajne sile (n. pr. §§ 135. *in fine*, 173., odst. 3., 203.); o njih bomo govorili pri izvajanjih o teh deliktih.

V. Poseben položaj oseb, ki so se dolžne izpostavljati nevarnosti. Določbe o skrajni sili se ne smejo uporabljati na one osebe, ki so dolžne izpostavljati se nevarnosti (§ 25., odst. 2., k. z.). Zakon ima v mislih tako javnopravne kakor tudi poklicne dolžnosti. Častnik ali vojak se ne smeta oddaljiti od svoje čete, da bi se izognila bližnjemu boju. Tako dejanje je zagroženo po voj. k. z. (§§ 61., 64.) celó s smrtno kaznijo. Zdravnik ne sme odreči pomoči bolniku, sklicujoč se na nevarnost za

svoje zdravje zaradi nalezljive bolezni pacijenta. Stražnik ne sme zapustiti zastraženega objekta, ker mu preti napad od strani zločinca. Itd.

§ 19.

Stopnje udejstvitve volje pri naklepnih kaznivih dejanjih.*

I. *Dolus nudus.* Redna oblika kaznivega dejanja je dovršen zločin *(delictum consummatum)*, t. j. dejanje, ki ustreza vsem zakonitim znakom dejanskega stanu izvestnega zločina. Toda kazenska odgovornost se v gotovem obsegu razteza tudi na predhodne stadije udejstvitve zločinske volje.

Od misli na zločin je čestokrat še dolga pot do njegove resnične izvršitve *(delictum in itinere)*. Goli naklep, izvršiti zločin *(dolus nudus)*, še ni zadostna podstava za kazensko odgovornost: «*Cogitationis poenam nemo patitur*» (Ulpianus). Notranje duševno življenje človeka je za kazensko pravo nedosegljivo. Zanje veljajo norme religije in morale. Za kazensko odgovornost zaradi udejstvitve zločinske volje pred dovršitvijo kaznivega dejanja ne zadostuje zgolj hotenje, izvršiti zločin, temveč hotenje se mora oživotvoriti v dejanju (činu) kot vidnem pojavu v zunanjem svetu.

II. Pripravljalna dejanja. Pripravljalna imenujemo tista naklepna dejanja, ki ustvarjajo šele pogoje za bodoči zločin, to se pravi: ki omogočajo ali vsaj olajšajo začetek njegove izvršitve. Sem spadajo iskanje in nabavljanje sredstev in orodja za izvršitev zločina (n. pr. nabava vetriha, tatinskega ključa), njihova prilagoditev za določeno svrho, pritegnitev soudeležencev in pod.

Medtem ko je stara doktrina videla v takih pripravah posebno vrsto oddaljenega poskusa *(conatus remotus)*, ločita nova doktrina in naša pozitivna zakonodaja pripravljalna dejanja (§ 32., odst. 3., k. z.) in poskus (§ 31. k. z.).

Resna in dokončna odločitev, storiti zločin, se razodeva šele, če se je izvršitev zločina že pričela. Priprava zločina pogosto-

---

* **Književnost:** *Miler:* Pokušaj delikta s naročitim obzirom na tako zvani nepodoban pokušaj. Mjes. XXVIII. — *M. Čubinski:* Problem izjednačenja prava u Kraljevstvu SHS. Beograd. 1921. Str. 79 in nasl. — *A. Vragović:* Kazna za pokušaj po našem k. z. Pravosuđe, 1932., št. 10. — *T. Živanović:* Položaj dragovoljnog odustanka od pokušaja. Arhiv. 1922. — *B. Petrović:* Inkriminacija apsolutno nepodobnog pokušaja u krivičnom zakoniku. Arhiv. 1933.

krat še ne daje povsem zanesljivega oporišča za ugotovitev značaja zločinske volje in storilčeve nevarnosti za pravni red. Včasi se že zato vobče ne dá iz pripravljalnih dejanj sklepati, v katero svrho so namenjena, ker utegnejo biti kot taka kazenskopravno še irelevantna. Če gre samo za pripravo, nikdar ni izključena možnost, da odstopi oseba sama prostovoljno in iz lastnega nagiba od svojega zločinskega načrta. Država ima interes na tem, da olajša možnost takega prostovoljnega odstopa. Če bi vsa pripravljalna dejanja smatrala za kazniva, tega gotovo ne bi dosegla.

Zato velja kot splošno pravilo, da se storilec zbog pripravljalnih dejanj ne kaznuje. Pripravljalna dejanja se kaznujejo le v primerih, v katerih zakon to posebej predpisuje (§ 32., odst. 3., k. z.). Odločilen je pri tem pomen v poštev prihajajočih pravnih dobrin, kakor ga ocenjuje zakonodajec. V takih primerih se pripravljalna dejanja kvalificirajo kot *delicta sui generis* (prim. §§ 92., 96., 137., 157., 193., 217., 230., 260. k. z.). V posebno širokem obsegu so pripravljalna dejanja zapretena s kaznijo po zak. zaščit. drž. (členi 1. do 3.). Kot zločinstvo se smatra po tem zakonu med drugim priprava k usmrtitvi kateregakoli oblastvenega organa (člen 7., št. 7., zak. zaščit. drž.).

III. Poskus je pojmovno: začetek izvršitve naklepnega kaznivega dejanja (pozitiven znak), katerega pa storilec ni dovršil (negativen znak) (§ 31. k. z.). Poskusiti pomeni *velle, agere, sed non perficere.* Poskušeno dejanje se označuje s tem, da je uspevek, ki ga je storilec sklenil s svojim dejanjem provzročiti, zares izostal.

a) Objektivna in subjektivna teorija poskusa. V nauku o poskusu se že od nekdaj borita dva nasprotna nazora: objektivni in subjektivni. Objektivna teorija vidi karakteristični znak poskusa v začetku izvršitve dejanja *(commencement d'exécution, Anfang der Ausführung).* Čini, ki značijo za začetek ali nadaljevanje kaznivega dejanja vse do momenta njegove dovršitve, spadajo v pojem poskusa. Ti čini so lahko sami ob sebi kazenskopravno brezpomembni ali pa že kot taki kaznivi.

Objektivna teorija sicer ne zanikava, da ima zločinska volja *(voluntas sceleris)* važen pomen za karakteristiko poskusa; toda specifični znak poskusa, s katerim se le-tá razlikuje od priprave in dovršitve, vidi v objektivnem momentu, namreč v začetku izvršitve dejanja.

Subjektivna teorija pa izhaja iz misli, da se zločinec kaznuje prej za to, kar je hotel, kakor za to, kar je storil: «*le délinquant est puni pour ce qu'il a voulu faire plutôt pour ce qu'il a fait*» (R. Garraud).

b) Stališče našega k. z. Naš k. z. se nagiblje k nekemu kompromisu med tema teorijama. Proj. I. je razlagal začetek izvršitve pri poskusu v objektivnem smislu (str. 194). Prednost objektivne teorije je videl v tem, da «shvatanje objektivne teorije daje manje mogućnosti za nejednakim primenjivanjem odredaba o kažnjivosti poskusa» (str. 194). Obrazložitev proj. II. (str. 91) naglaša, «da je spor između objektivne i subjektivne teorije raspravljen u projektu usvajanjem jednog srednjeg gledišta, koje delimično zadovoljava i jednu i drugu». «Exposé» stoji na stališču, da je treba rešitev vprašanja o začetku in o dovršitvi kaznivega dejanja prepustiti teoriji (str. 6). Nekateri komentatorji k. z. označujejo njegovo stališče glede poskusa kot objektivno (Čubinski), drugi kot subjektivno, še drugi kot kompromisno (Šilović-Frank).

Iz analize določb k. z. o poskusu se razvidi, da popolne doslednosti v izvajanju te ali druge teorije v k. z. ni. Opredelba poskusa v § 31. k. z. je oblikovana v smislu objektivne teorije (začetek izvršitve kaznivega dejanja). V skladu z objektivno teorijo je tudi stroga ločitev pojmov pripravljalnega dejanja in poskusa. Po drugi strani pa priznava k. ž. (§ 32., odst. 2.) povsem v duhu subjektivne teorije kaznivost poskusa z absolutno nesposobnimi sredstvi in na absolutno nesposobnem predmetu. V teh primerih je kriterij poskusa subjektivno nevarna usmerjenost zločinske volje, ker objektivno taka poskušena dejanja niso nevarna. Subjektivni teoriji ustreza tudi določba § 32., odst. 1., k. z. o kaznivosti poskusa (prim. motive k proj. I., str. 198).

c) Analiza pojma poskusa (nadaljevanje).

α) Kot krivdna oblika pride pri poskusu v poštev samo naklep (*dolus directus* in *dolus eventualis*). Poskus malomarnega dejanja vobče ni mogoč. Nasprotno mnenje (Hepp, R. Frank in dr.) temelji v zamenjavi logičnega pojma začetka in juridičnega pojma poskusa. Poskus v juridičnem smislu pomeni začetek izvršitve hotenega protipravnega dejanja, medtem ko kaže logični pojem začetka le na gotov časovni odnos predidočega čina do poznejšega. Po izrečni določbi § 31. k. z. je poskus začetek izvršitve naklepnega dejanja.

β) Poskus je mogoč le pri storitvenih *(delicta commissiva)* in pri nepravih opustitvenih kaznivih dejanjih *(delicta commissiva per ommissionem)*. Izključen pa je pri pravih opustitvenih dejanjih, ker tu začetka izvršitve dejanja ni moči ločiti od njegove dovršitve: kdor prekrši z opustitvijo zapoved, da naj nekaj stori, je delikt že dovršil. Predhajajoče njegovo zadržanje za kazensko pravo nima pomena.

č) Vrste poskusa. Stara teorija je pripisovala prevelik pomen delitvi poskusa v vrste zlasti po vidiku, koliko se poskus približuje dokončanemu dejanju *(conatus remotus, propinquus, proximus)*. Kriterij te delitve je dokaj nedoločen. Pojem poskusa *(conatus)* je obsezal prej tudi pripravljalna dejanja, ki jih naš k. z. izrečno loči od poskusa.

α) Dokončani in nedokončani poskus. Praktičen pomen za naše pozitivno pravo ima delitev poskusa v dokončanega *(beendeter Versuch)* in nedokončanega *(nicht-beendeter Versuch)*. Če je zločinec storil vse, česar je bilo po njegovem naziranju za udejstvitev dejanskega stanu kaznivega dejanja treba, pa je hoteni uspevek vzlic temu izostal, imamo dokončani poskus; n. pr.: nekdo je streljal na svojo žrtev *cum animo necandi*, pa jo je samo poškodoval na telesu. Ako je uspevek vobče izostal (zločinec odda strel, pa zgreši cilj), govorimo o izpodletelem zločinu *(delictum frustratum, délit manqué, fehlgeschlagenes Verbrechen)*. Dokončani poskus je mogoč le pri materialnih deliktih. Če je izvršitveno dejanje že započeto, a še ni končano (tat je vlomil v trgovino, pa je bil prijet, preden je prišel do plena), imamo nedokončani poskus *(la tentative suspendue)*. Delitev poskusa v dokončanega in nedokončanega ima pomen za vprašanje o prostovoljnem odstopu od poskusa (§ 33. k. z.).

β) Priprosti in kvalificirani poskus. Pri kvalificiranem poskusu vsebuje že opravljeni del poskušenega dejanja *delictum sui generis* (n. pr. dovršeno nečisto dejanje kot začetek izvršitve spolnega posilstva), medtem ko so pri priprostem poskusu čini, ki so začetek izvršitve, kot taki pravno irelevantni.

γ) Sposoben in nesposoben poskus. Dejanje ostane v stadiju poskusa ne le tedaj, ko je hoteni uspevek izostal spričo okolnosti, ki niso bile odvisne od storilčeve volje ali zbog prostovoljnega odstopa od poskusa, temveč tudi v primerih, v katerih

je poskus storjen: z nesposobnim sredstvom ali na nesposobnem objektu (nesposoben poskus, *la tentative irréalisable, untauglicher Versuch).*

O relativni nesposobnosti sredstev in objekta pri poskusu govorimo takrat, kadar je hoteni uspevek izostal zgolj zaradi posebnih okolnosti poedinega primera; n. pr. poskus, ustreliti človeka, ki je oblečen v zaščitno kovinasto srajco, ali uporaba strupa v svrho usmrtitve, če je strup zbog izhlapevanja izgubil svojo učinkovitost. Absolutna nesposobnost pa je dana, če je sredstvo, s katerim je kdo poskusil izvršitev kaznivega dejanja, ali predmet, zoper katerega je poskušal izvršitev, tak, da se ne bi moglo izvršiti kaznivo dejanje niti s takim sredstvom niti zoper tak predmet ob nobenih pogojih (§ 32., odst. 2., k. z.); n. pr. poskus usmrtitve mrtvorojenega otroka, uporaba sladkorne vode namesto strupa in pod.

Kazenska odgovornost za poskus na relativno nesposobnem predmetu ali z relativno nesposobnimi sredstvi je splošno priznana. Nesoglasje v doktrini provzroča le vprašanje o absolutno nesposobnih sredstvih ali nesposobnem predmetu. Objektivna teorija priznava kazensko odgovornost za poskus le, če obstoji vsaj *in abstracto* možnost provzročitve uspevka, če je torej poskušeno dejanje objektivno nevarno. Kaznovati za absolutno nesposoben poskus znači po mnenju zastopnikov objektivne teorije zamenjavati kriterij prava s kriterijem morale (A. Feuerbach).

Raz stališče subjektivne teorije pa je tisti, ki je uporabil za poskus absolutno nesposobna sredstva ali začel dejanje zoper absolutno nesposoben predmet, storil vse, kar je smatral za potrebno zaradi provzročitve protipravnega uspevka. Tak subjekt utegne biti nevaren za pravni red in zasluži kazen.

K. z. se je v tem pogledu postavil na stališče subjektivne teorije o načelni kaznivosti absolutno nesposobnega poskusa. Toda glede na to, da utegne striktno izvajanje tega načela privesti do nezaželenih trdot, je uvedel te-le posebne predpise glede kaznovanja absolutno nesposobnega poskusa: 1.) obligatorno omiljenje kazni po svobodni oceni; 2.) prepustitev pravice sodišču, da sme v «posebno lahkih primerih» absolutno nesposobnega poskusa storilca tudi vsake kazni oprostiti (§ 32., odst. 2., k. z.).

d) Prostovoljni odstop od poskusa. Tipična oblika poskusa je dejanje, ki ni privedlo do dovršitve zločina spričo

okolnosti, ki niso bile zavisne od krivčeve volje. Kako pa je treba presojati primere, če je subjekt prostovoljno odstopil od izvršitve ali prostovoljno odvrnil posledico, ki bi nastopila z izvršitvijo kaznivega dejanja?

Po k. z. je posledica prostovoljnega odstopa ali odvrnitve posledice nekaznivost storilca (§ 33. k. z.). Odločilen je pri tem kriminalno-političen razlog: Država ima interes na tem, da olajša storilcu odstop od že pričetega zločina in hkratu s tem podpira njegove nagibe za tako ravnanje.

Pogoji nekaznivosti v omenjenih primerih so ti-le:

α) Odstop mora biti zares prostovoljen, to se pravi: temeljiti mora v svobodni odločitvi storilca. Nagibi za tako odločitev so lahko altruistični (kes, usmiljenje do žrtve in pod.) ali pa sebični (bojazen, da se zločin razkrije; strah pred kaznijo; prepričanje, da se ne izplača tvegati kazni; in pod.).

β) Odstopa ni, če je storilec le začasno prekinil izvršitev zločina.

γ) Za nekaznivost nedokončanega poskusa zadostuje prostovoljno prenehanje začetega dejanja. Za nekaznivost dokončanega poskusa pa se zahteva dejaven poseg storilca v potek dogodkov v obliki odvrnitve posledice, ki bi sicer nastopila z izvršitvijo dejanja: Nekdo vrže *cum animo necandi* svojo žrtev, ki ne zna plavati, v vodo, pa se hitro skesa ter jo sam pravočasno reši iz nevarnosti.

δ) Da bi dosegel nekaznivost, mora storilec odstopiti od izvršitve, odnosno odvrniti posledico, preden zve, da je njegovo dejanje razkrito po tretjih osebah. Odločilen je torej subjektiven moment, namreč prepričanje storilca, da je ostal njegov poskus nerazkrit, čeprav temu v resnici morda ni tako; n. pr.: nekdo je skrivoma opazoval dejanje, a storilec za to ni vedel. Poskusa ni smatrati za razkritega, če vedo zanj le osebe, ki so udeležene pri istem kaznivem dejanju, odnosno če vé zanj oseba, ki je bila neposreden predmet napada.

ε) Prostovoljni odstop od kvalificiranega poskusa ne opraščа storilca kazenske odgovornosti za del dejanja, ki je bilo izvršeno v okviru poskusa, pa je kazniv že sam po sebi kot samostojni delikt; n. pr. že opravljeno nečisto dejanje v primeru prostovoljnega odstopa od nameravanega spolnega posiljenja (prim. motive k proj. I., str. 203, 204).

ζ) Odstop od poskusa je osebni razlog za izključitev kaznivosti, ki gre v prid le tistemu, ki je osebno odstopil od poskusa.

η) Storilčevo prizadevanje po dovršenem dejanju, da popravi ali odvrne nastopivše posledice, vpliva praviloma le kot olajšilna okolnost pri odmerjanju kazni (§ 70., odst. 2. *in fine,* k. z.). Izjeme od tega načela gl. n. pr. v §§ 135., odst. 3., 147., 321. k. z.

Prostovoljni odstop od poskusa po voj. k. z. Voj. k. z. zavzema glede prostovoljnega odstopa od poskusa bolj strogo stališče: Če storilec prostovoljno opusti izvršitev dejanja, preden je nastopila kakršnakoli škoda, kakor tudi če jo prostovoljno odvrne, omili sodišče storilcu kazen po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa ga sme tudi oprostiti kazni (§ 12. voj. k. z.).

e) Kaznovanje poskusa. K. z. se je glede kaznovanja sposobnega poskusa načelno pridružil nauku subjektivne teorije. Po njej je za odmerjanje kazni odločilna predvsem zločinčeva volja, ki je pri poskusu lahko prav tako močna in zavržna, kakor pri dovršenem zločinu, vendar se zakonodajec ozira tudi na pomen prizadetih pravnih dobrin in na ljudsko pravno zavest, ki vpošteva objektivno stran zločina, zlasti v tem pogledu, ali je zločinu sledil protipraven uspevek ali ne.

Spričo tega je naš k. z. zavrgel prestrogo stališče francoskega prava, ki istoveti v pogledu na kaznovanje poskus in dovršeno dejanje (*la tentative est considerée comme le crime même* [člen 2. francoskega kazenskega zakonika]), ter sprejel načelo fakultativnega omiljenja kazni za poskus.

Zaradi poskusa se sme storilec kaznovati mileje kakor zaradi izvršenega dejanja (§ 32., odst. 1., k. z.). Težišče vprašanja o kaznovanju se prenaša torej na sodišče, ki naj vpošteva vse okolnosti poedinega primera.

V § 91. k. z. (veleizdaja z usmrtitvijo kralja, prestolonaslednika ali kraljevskega namestnika) določa k. z. izjemoma, da se mora poskus kaznovati enako, kakor dovršeno kaznivo dejanje. Po drugi strani vsebuje k. z. določbe, kjer je izrečno določena milejša kazen za poskus (n. pr. poskus usmrtitve, § 167., odst. 3., k. z.). Semkaj štejemo lahko tudi primere, v katerih je poskušeno dejanje izločeno z zakonom v posebno dejanje *(delictum sui generis)* (n. pr. § 104., odst. 1., k. z.).

Poskus se kaznuje pri zločinstvih vedno, pri prestopkih pa samo, če zakon to izrečno predpisuje (§ 31., odst. 1., k. z.). Pri

kaznivem dejanju iz § 208. k. z., ki je edino malomarno dejanje, kvalificirano v k. z. kot zločinstvo, je poskus nemogoč.

Bistveno drugače je urejeno vprašanje o kaznovanju pripravljalnih dejanj in poskusa po voj. k. z. Poskus se kaznuje po voj. k. z. pri vseh naklepnih vojaških kaznivih dejanjih. Pri vojaških kaznivih dejanjih, pri katerih proglaša zakon poskušeno izvršitveno delo za izvršeno dejanje, se kaznuje delo, pripravljano neposredno pred njim, kot poskus, če ni izločeno z zakonom v posebno dejanje (§ 12., odst. 1. in 2., voj. k. z.).

IV. Dovršen zločin *(delictum consummatum)*. Pojem dovršenega zločina sledi iz splošnega pojma zločina. Zločin je dovršen, čim so ostvarjeni vsi objektivni in subjektivni znaki specialnega dejanskega stanu izvestnega kaznivega dejanja. Kdaj je smatrati zločin za dovršen, se dá ugotoviti le z analizo zakonite opredelbe dejanskega stanu poedinih deliktov. Za dovršitev materialnih deliktov je poleg drugih pogojev potreben tudi nastop v zakonu določene posledice (n. pr. pretirano izkoriščanje ljudi v smislu § 185. k. z. je dovršeno šele, če so resnično nastale posledice, škodljive za telo ali zdravje prizadete osebe). Nasprotno pa zadostuje za dovršitev pri deliktih, ki so oblikovani v zakonu kot *delicta sui generis*, a predstavljajo v bistvu pripravo ali poskus, že samo delovanje v gotovi smeri (prim. §§ 92. in 94. k. z.: «kdor započne dejanje, ki meri na to»...; § 114. k. z.: «kdor kaj ukrene»... in pod.).

Malomarna kazniva dejanja so mogoča le v obliki dovršenega zločina.

§ 20.

Udeležba pri kaznivem dejanju.*

I. Storilec, sostorilec in posrednji storilec. Subjekt kaznivega dejanja ni vedno ena sama oseba. Izkušnja kaže, da sodeluje pogostokrat pri enem in istem zločinu več oseb skupaj *(concursus plurium ad delictum)*. Njih vloga pri ostvar-

* **Književnost:** *M. Čubinski:* Problem izjednačenja prava... Str. 83 in nasl. — *M. Šupić:* Problem saučešća. Branič, 1930., št. 7 do 10. — *Borivoj D. Petrović:* Krivična odgovornost krivca saučesnika. Pravosuđe, 1933., št. 9, 10. — *M. Miljković:* O saučešću kod posebnih krivičnih dela. Arhiv. 1914. — *T. Živanović:* Posebne lične otežavne i olakšavne okolnosti s pogledom na akcesornu prirodu saučešća. Arhiv. 1922.

janju dejanskega stanu zločina in njih medsebojno razmerje sta lahko različna. Sodelovanje dveh ali več oseb pri istem zločinu utemeljuje pod gotovimi pogoji pojem udeležbe na kaznivem dejanju. K. z. ne rabi v § 34. tehničnega izraza «udeležba», odnosno «soudeležba», vendar pa pozna pojem udeležbe v bistvu (gl. motive k proj. I., str. 206, 211, obrazložitev proj. II., str. 91) in v nekaterih primerih (§§ 59., odst. 1., 88. k. z.) tudi sam izrečno govori o udeležencih.

Za pravilno pojmovanje različnih oblik udeležbe na kaznivem dejanju je treba najprej opredeliti pojem storilstva *(Täterschaft)* in njegov odnos do pojma udeležbe.

Storilec je tista oseba, ki s svojim izvršitvenim dejanjem ostvarja neposredno dejanski stan zločina. Sostorilec pa je oni, ki ravna kot storilec skupaj z drugimi kazensko odgovornimi storilci, ki doprinašajo vsak svoj delež pri izvrševanju kaznivega dejanja. (Tehnični izraz «sostorilec» rabi § 14. voj. k. z., ki se sklicuje na § 34. k. z.) Posrednjega storilca imenujemo tistega, ki se poslužuje kazensko neodgovorne (nevračunljive, kazensko nedorasle in pod.) osebe kot orodja za izvršitev kaznivega dejanja. Posrednji storilec je edino odgovoren za dejanje, storjeno s posredovanjem kazensko neodgovorne osebe: *quod quis per alium facit, per se ipsum facere videtur.*

Večina dejanskih stanov v posebnem delu k. z. in v stranskih kazenskih zakonih je oblikovana tako, da je kot subjekt zločina mišljen vsaj primarno storilec ali sostorilec. To se izraža največkrat z besedo «kdor». «kdor drugega usmrti» (§ 167., odst. 1., k. z.), «kdor stori požig na tuji imovini» (§ 187. k. z.) itd., včasi pa z besedo «storilec» (n. pr. § 183. k. z.) ali «oseba» (§ 290. k. z.). Če gre za ožji krog tovrstnih storilcev se označuje to s primernimi izrazi: «zdravnik» (§ 268. k. z.), «železniški uslužbenec» (§ 384. k. z.), «roditelji, redniki, varuhi» (§ 294. k. z.), «konkurzni dolžnik» (§ 347. k. z.) in pod.

Kaznujejo se sostorilci in posrednji storilci po določbah k. z., ki veljajo za storilce kot take. Če pa sta storili vojaško kaznivo dejanje dogovorno dve osebi ali ga je storilo dogovorno več oseb, se sme storilcem kazen podvojiti, če ni že v zakonu samem za tak primer zapretena strožja kazen (§ 31. voj. k. z.).

II. Vrste udeležbe. K. z. pozna dve vrsti udeležbe: nasnovanje in pomoč. Razlikovanje med storilcem na

eni ter nasnovateljem in pomočnikom na drugi strani ustreza stvarni življenski potrebi (motivi k proj. I., str. 206).

Nasnovatelj («podstrekač», *Anstifter*) je tisti udeleženec, ki naklepoma vpliva na psiho vračunljive osebe in provzroči, da le-tá šele sklene in stori določno opredeljeno kaznivo dejanje, medtem ko je pomočnik (pomagač, *Gehilfe*) oni udeleženec, ki naklepoma podpira vračunljivo osebo pri izvršitvi od nje že sklenjenega kaznivega dejanja. Naklep, izvršiti zločin, mora nastati pri storilcu neodvisno od pomočnika. Pomoč storilcu po dovršenem deliktu *(auxilium post delictum)* ne spada pod pojem pomoči kot vrste udeležbe (§ 34. k. z.) ter se kaznuje samo, če je določena v posebnem delu k. z., odnosno v stranskih zakonih kot *delictum sui generis* (n. pr. §§ 141., 142., 333. k. z.). § 21. s. k. p., ki omenja poleg storilca, nasnovatelja in pomočnika tudi prikrivalce in one, ki so dajali potuho v istem kaznivem dejanju, določa le procesualne pogoje glede tako zvane pristojnosti po zveznosti *(forum connexitatis)*, ne da bi s tem kaj izpreminjal v materialnopravnem pojmu udeležbe.

III. Neizogibna in fakultativna udeležba. V širšem pomenu se uporablja izraz «udeležba» v teoriji kazenskega prava tudi za označbo tako zvane neizogibne udeležbe *(concursus necessarius)* pri deliktih, ki jih ena sama oseba ne more izvršiti že spričo pravne narave dejanja. To so: *a)* delikti srečanja *(Begegnungsdelikte)*, kjer so vse udeležene osebe kaznive (n. pr. hazardna igra, prešuštvo in pod.), in *b)* delikti stikanja *(Konvergenzdelikte)*, kjer ena izmed udeleženih oseb ni kazniva (n. pr. telesna združitev z otrokom po §§ 273. in 274. k. z.).

Udeležba v tehničnem smislu obseza le zločinsko sodelovanje (nasnovanje in pomoč) izven primerov neizogibne udeležbe. Določba § 34. k. z. se nanaša le na takšno fakultativno udeležbo.

IV. Pravna narava udeležbe v teoriji in v pozitivnem pravu. V nauku o udeležbi sta zastopana dva nasprotna nazora: *a)* teorija o akcesorni naravi udeležbe in *b)* teorija o samostojni naravi udeležbe.

Teorija akcesornosti uveljavlja nazor, da se udeleženec kaznuje ne za svoje lastno, temveč za tuje, namreč storilčevo dejanje. Glavni storilec je *socius principalis, qui causam dat delicto.* Dejanja nasnovatelja in pomočnika so po tej teoriji

kot taka kazenskopravno brezpomembna. Kazniva postanejo šele z izvršitvijo ali vsaj s poskusom izvršitve delikta po glavnem storilcu.

Nasprotno ostvarja po teoriji o samostojnosti udeležbe vsak udeleženec pogoje za provzročitev kaznivega dejanja. Dejanja vsakterega izmed udeležencev je treba potemtakem presojati individualno in samostojno, neodvisno od dejanja glavnega storilca.

Nauk o akcesornem značaju udeležbe je že zbog tega nevzdržljiv, ker izhaja iz fikcije skupne krivde ter postulira neko vrsto kolektivne odgovornosti.

Na stališče samostojnosti udeležbe se je postavil že proj. I. Njegovo vodilno načelo je bilo to-le: «Individualna odgovornost svakog pojedinca i samostalnost učesničke radnje... dolazi na mesto dosadašnje (po s. k. z.) odgovornosti za tuđe delo..., na mesto zavisnosti učesničke radnje od učiniočeve radnje... Svaki učesnik na isti način kao i svi ostali prouzrokuje posledicu.» (Motivi, str. 211.)

Določbe proj. II. o udeležbi so ostale v bistvu iste kakor v proj. I. Obrazložitev proj. II. v direktnem nasprotju z motivi k proj. I. pa trdi, da «projekat ostaje (kao i drugi) pri akcesornoj prirodi saučešća; saučesnik se kažnjava za tuđe izvršiočevo delo, pošto njegova radnja nije uzrok posledice» (str. 91).

V k. z. je določba o udeležbi (nasnova in pomoč) ostala v primeri s proj. I. in proj. II. v glavnem neizpremenjena. Za vprašanje o pravni naravi udeležbe po k. z. je po splošnih načelih legalne interpretacije odločilno obnarodovano besedilo dotične norme (§ 34. k. z.). To besedilo opravičuje zaključek, da kljub nasprotni trditvi v obrazložitvi proj. II. k. z. ni sprejel teorije o akcesornosti, pač pa teorijo o samostojni naravi udeležbe *(Theorie der Verselbständigung der Teilnahme)*. To se razvidi posebno iz tega: *a)* da je poskus nasnovanja, ki *in concreto* ni imel uspeha, vendar kazniv (§ 34., odst. 2., k. z.), z drugimi besedami, da se nasnovatelj kaznuje tudi tedaj, kadar vobče ni prišlo do izvršitvenega dejanja storilca, in *b)* da sta kaznivi tudi naklepno zavajanje in naklepna pomoč drugi osebi pri izvršitvi kaznivega dejanja iz malomarnosti (§ 34., odst. 5., k. z.).

V. Nasnovanje. K. z. uporablja za karakteriziranje nasnovanja k zločinu izraza: «zavesti» in «nasnovati». Prvi izraz pomeni uporabo posrednjih sredstev psihičnega vplivanja na sto-

rilca, kakor nagovarjanje, vzpodbudo in pod., drugi pa uporabo neposrednih sredstev takega vplivanja, kakor n. pr. velevanje, podžiganje itd. V § 34., odst. 5., k. z. (zavajanje druge osebe, da izvrši kaznivo dejanje iz malomarnosti) omenja k. z. le zavedbo, a ne nasnove, vprav zato, ker gre v tem primeru za manj očiten, posredni način vplivanja na voljo druge osebe, pri katerem ostane pravi namen nasnovatelja prikrit in nejasen.

Nasnova predpostavlja pri nasnovatelju krivdno obliko naklepa, ki se označuje tu kot *animus instigandi.* V čigavem interesu in iz kakih nagibov ravna nasnovatelj, je za pojem nasnove brez pomena.

Nasnova je usmerjena na določeno osebo, ki ni bila že itak sklenila storiti istega kaznivega dejanja *(iam alias facturus* ali *omnimodo facturus),* ter se nanaša na določeno kaznivo dejanje. Torej primeri zavajanja k zločinu nedoločenih oseb (n. pr. § 130., odst. 1., k. z.) ali primeri ščuvanja na kazniva dejanja, ki niso točno opredeljena (n. pr. zločinska propaganda po členih 1., 3. in 6. zak. zaščit. drž.), ne spadajo v pojmovni obseg nasnove ter se smatrajo za *delicta sui generis.* Prav tako ni smatrati za nasnovatelja onega, ki vzbuja ali pospešuje v drugi osebi slaba nagnjenja, ne da bi jo s tem zavajal k izvršitvi določenega zločina. Taka dejanja pa so lahko delikti posebne vrste (§§ 159., 268., št. 1. in 2., k. z.; § 99. voj. k. z.).

§ 34. k. z. razlikuje uspelo in brezuspešno nasnovo. Uspela nasnova je podana, če stori nasnovana oseba v resnici kaznivo dejanje (zločinstvo ali prestopek), na katerega jo je naklepoma vzpodbujal ali podžigal nasnovatelj. Nasnovatelj ravna torej vedno dolozno. Glede nasnovane osebe pa je treba razločevati primere naklepne storitve kaznivega dejanja (§ 34., odst. 1., k. z.) in njegove malomarne izvršitve (§ 34., odst. 5., k. z.).

Brezuspešna nasnova je izjalovljen poskus, da se zavede ali nasnuje druga oseba, naj stori takšno kaznivo dejanje, ki ga kvalificiramo po zakonu kot zločinstvo (§ 34., odst. 2., k. z.). Izjalovljen poskus, nasnovati drugo osebo, da stori prestopek, ni kazniv.

Če nasnovatelj noče, da bi prišlo do resnične izvršitve kaznivega dejanja, temveč hoče zasačiti nasnovano osebo še pred začetkom izvršitve in jo izročiti organom pravosodstva, ostane nasnova kljub moralni zavržnosti takega ravnanja nekazniva. Naklep takega tajnega izzivatelja *(agent provocateur, Lock-*

spitzel) v tem primeru ne ustreza znakom neposrednega ali posrednega naklepa (§ 16. k. z.), ki predpostavljata željo, da se doseže protipravni uspevek ali vsaj pristanek na njegov eventualni nastop. *Agent provocateur* ni kazniv, ako je zares preprečil kaznivo dejanje. Če pa je vendar prišlo do delne ali popolne izvršitve kaznivega dejanja, je vprašanje kazenske odgovornosti, izzivatelja presojati po splošnih načelih o vplivu zmote in o odgovornosti za malomarnost.

Kaznovanje nasnovatelja. K. z. je sprejel načelo enake kaznivosti nasnovatelja in storilca. Nasnovatelj se kaznuje za uspelo nasnovo na zločinstvo ali prestopek katerekoli vrste prav tako, kakor naklepni storilec (§ 34., odst. 1., k. z.). To pa vendar ne izključuje individualizacije pri odmerjanju kazni za nasnovo (motivi k proj. I., str. 211). Pri zavedbi druge osebe, da stori kaznivo dejanje iz malomarnosti, se smatra nasnovatelj za naklepnega storilca tega dejanja in se temu primerno kaznuje. Zavedeni malomarni storilec pa je odgovoren eventualno (§ 18., odst. 2., k. z.) le za malomarno provzročitev posledice (§ 34., odst. 5., k. z.).

Pri brezuspešni nasnovi na zločinstvo se kaznuje nasnovatelj mileje (§ 34., odst. 2., k. z.). V razliko od načela fakultativne omilitve kazni za poskus (§ 32., odst. 1., k. z.), je za poskušeno nasnovanje predpisana obligatorna omilitev kazni v primeri s kaznijo za uspelo nasnovo. Poskus nasnovanja na prestopek ni kazniv niti v primerih, v katerih predpisuje zakon izrečno kazen za poskušeni prestopek (§ 31. k. z.).

Nasnovatelj se kaznuje tudi pri vojaških kaznivih dejanjih po določbah § 34. k. z. Če pa je nasnovatelj — isto velja za sostorilce — predpostavljenec storilcu ali če je storilec predpostavljenec nasnovatelju ali sostorilcu, se sme kazen predpostavljencu podvojiti, bilo da gre za vojaške, bilo za občne delikte (§ 14. voj. k. z.). Za primer brezuspešnega nasnovanja ali navajanja k izvršitvi zločinstva ali prestopka je ustanovil voj. k. z. v § 99. samostojen delikt.

VI. Pomoč. Razmejitev pojmov storilca in pomočnika provzroča v teoriji precejšnje težave. Objektivna teorija vidi razliko med storilcem in pomočnikom v tem, da ostvarja storilec bistvene znake dejanskega stanu kaznivega dejanja, dočim izvršuje pomočnik le pripravljalna dejanja, s katerimi podpira pravega storilca ter mu olajša izvršitev kaznivega dejanja (v. Liszt).

Subjektivna teorija pa išče razlikovalni znak v psihološkem momentu: storilec ravna *cum animo auctoris,* pomočnik pa *cum animo socii (adiutoris);* storilec izvršuje dejanje v svojem interesu, a pomočnik dela v tujem interesu, in pod.

Motivi k proj. I. (str. 213) so naglašali, da za k. z., ki uveljavlja načelo enake kaznivosti udeležencev, ta teoretski spor nima praktičnega pomena. To pa ni povsem točno, kajti proj. I., a po njegovem zgledu tudi k. z., vendar ločita pojme storilca in pomočnika ter dopuščata omilitev kazni za pomoč. Kriterij objektivne teorije se odlikuje po večji jasnosti kakor kriterij subjektivne teorije. Toda ugotovitev *in concreto,* kdo je pravi storilec in kdo pomočnik, je mogoča le, če vpoštevamo vse objektivne in subjektivne okolnosti poedinega primera. Teorija utegne dati v tem pogledu le splošno metodološko navodilo.

Pomoč je lahko psihična (nasvet, s katerim se izvršitev kaznivega dejanja olajša, pomočnikova obljuba še pred dovršitvijo dejanja, da bo storilca skril, in pod.) ali pa fizična (z dejanjem).

K a z n o v a n j e p o m o č n i k a. Naklepna pomoč se kaznuje načelno enako kakor storilstvo, t. j. izvršitev dejanja (zločinstva ali prestopka). Vendar sme sodišče kaznovati pomočnika mileje kakor storilca. Tu velja torej načelo fakultativne omilitve kazni; okvir te omilitve je določen v § 71. k. z. Vse to velja za pomoč ob storitvi naklepnega kaznivega dejanja (§ 34., odst. 3., k. z.). Kdor pa naklepoma pomaga drugemu, da izvrši kaznivo dejanje iz malomarnosti, se smatra za storilca tega dejanja (§ 34., odst. 5., k. z.). Pomoč, dana iz malomarnosti, ni kazniva.

Pomočniki se kaznujejo tudi pri vojaških kaznivih dejanjih po odredbah § 34. k. z. Tudi zanje velja vse tisto, kar smo navedli spredaj pod IV. za nasnovatelje.

VII. V p l i v o s e b n i h r a z m e r i n p o d. n a k a z e n s k o o d g o v o r n o s t u d e l e ž e n c e v. Osebne razmere, lastnosti in okolnosti, zbog katerih se odgovornost izključuje ali kaznivost povečava, zmanjšuje ali izključuje, se smejo vpoštevati samo pri onem storilcu, nasnovatelju ali pomočniku, pri katerem se najdejo (§ 34., odst. 4., k. z.). Navedena določba k. z. ustreza načelu individualizacije kazenske odgovornosti, ki ga k. z. uveljavlja tudi v drugih svojih odredbah.

Osebne r a z m e r e so odnosi človeka do drugih oseb ali do zunanjega sveta: n. pr. državljanstvo, razmerje sorodstva ali

svaštva, eksteritorialnost itd. Osebne lastnosti so svojstva, s katerimi se označuje kak subjekt kot človek: n. pr. spol, starost, duševna bolezen, zločinska nagnjenost, hudobni značaj. Osebne okolnosti pa so prilike, ob katerih je gotova oseba storila kaznivo dejanje ali se je udeležila kaznivega dejanja: n. pr. zmota, pijanost, odstop od poskusa in pod.

Od osebnih razmer, svojstev in okolnosti, ki izključujejo odgovornost, oziroma povečujejo, zmanjšujejo ali izključujejo kaznivost, je razlikovati bistvene znake dejanskega stanu kaznivega dejanja. Ti znaki se morajo vpoštevati pri vseh udeležencih: kdor je nasnoval drugo osebo, da se oženi z omoženo žensko, je odgovoren za prestopek bigamije (§ 290., odst. 1., k. z.), čeprav sam ni oženjen; ženska utegne biti nasnovateljica ali pomočnica pri zločinstvu posiljenja druge ženske (§ 269. k. z.) itd.

VIII. *Excessus mandati* in slični primeri. Lahko se pripeti, da se dejanje, ki ga je v resnici izvršila nasnovana oseba, ne krije z onim, ki ga je vseboval naklep nasnovatelja. V tem pogledu so možne različne varijante:

a) Nasnovanec je storil več, kakor je hotel nasnovatelj (tako zvani *excessus mandati*); n. pr.: on provzroči smrt namesto okvare telesa. Stopnja kazenske odgovornosti nasnovatelja je v tem primeru odvisna od tega, ali se dá ta težji rezultat pripisati naklepni krivdi nasnovatelja (§ 34., odst. 1., k. z.). Presumpcija krivde ni dopustna, prav tako ne odgovornost za nastop težje posledice zgolj iz nakljućja. Za odgovornost nasnovatelja v polnem obsegu, vštevši odgovornost za težjo posledico, zadostuje, ako je nasnovatelj vnaprej pristal na nastop tudi take posledice, ne glede na to, ali je to želel ali ne (*dolus eventualis*, § 16., odst. 1., k. z.). Prav tako bi zadostoval za odgovornost nasnovatelja *dolus alternativus*. Praktično bi to utegnilo imeti pomen zlasti pri okvarah na telesu, kajti *vulnera non dantur ad mensuram*.

b) Nasnovanec je storil ne tisto dejanje, ki je bilo v naklepu nasnovatelja, ampak bistveno drugačno (n. pr. spolno posiljenje ženske namesto usmrtitve ženske). Nasnovatelj ni odgovoren za storjeno posiljenje, pač pa je odgovoren za poskus nasnovanja (brezuspešna nasnova) na zločinstvo naklepne usmrtitve (§ 34., odst. 2., k. z.). Ako bi pod analognimi pogoji skušal nasnovati na prestopek, vobče ne bi bil kazniv.

c) Nasnovanec je storil manj, kakor je hotel nasnovatelj (n. pr. poskus usmrtitve namesto dovršene usmrtitve). Nasnovatelj odgovarja za to, kar je bilo res storjeno. Določba o poskusu nasnovanja (§ 34., odst. 2., k. z.) tu ne prihaja v poštev (drugače Čubinski, Komentar, I., str. 113).

Nebistvene razlike med naklepom nasnovatelja in dejanjem nasnovanca za odgovornost nasnovatelja nimajo pomena. Primere *erroris in objecto* in *aberrationis ictus* je treba presojati po splošnih načelih glede krivde in odgovornosti, in sicer za vsakega storilca in udeleženca posebej.

IX. Specialne določbe posebnega dela k. z. in stranskih kazenskih zakonov. V posebnem delu k. z. in v stranskih kazenskih zakonih se nasnova in pomoč oblikujeta ponekod kot *delicta sui generis:* n. pr. nasnova po §§ 113., odst. 4., 116., 120., odst. 2., k. z.: pomoč po § 119., odst. 2., 120., odst. 1., k. z. Kot posebni delikti se smatrajo nadalje nasnavljanje individualno neopredeljenih oseb na zločinstvo (§§ 95. in 136. k. z.) in druge vrste zločinske propagande (glej zlasti člene 1., 3. in 6. zak. zaščit. drž.), pripravljalna dejanja, kakor ponudba in sprejem ponudbe, izvršiti zločinstvo (§ 137. k. z.), komplot, t. j. dogovor dveh ali več oseb, izvršiti zločinstvo (§§ 96., 138. k. z.; člen 1. zak. zaščit. drž.), in četa, t. j. združevanje oseb zaradi izvrševanja zločinstev, najsi bi ta v poedinostih še ne bila določena (§ 138., odst. 2., k. z.). K. z. vsebuje naposled še posebne odredbe o odgovornosti za zločine udeležencev mnogote (§§ 117., odst. 2., 129., 154. k. z.). Podrobnosti o tem glej v posebnem delu te knjige.

Tisk. zak. po svojem prvotnem besedilu v členu 89., ki je ostal še neizpremenjen v veljavi, ni odredil, da veljajo za tiskovne delikte pravila občnega kazenskega zakonika za sostorilce, nasnovatelje in pomočnike, ker je bila tedaj kazenskopravna odgovornost urejena po načelu odgovornosti *par cascades.* Novel. tisk. zak. (člen 11.) pa odreja skupno odgovornost pisca, urednika, izdajatelja, tiskarja in razširjevalca po določbah k. z., odnosno če krivca po teh določbah k. z. ni, po določbah tisk. zak. S tem je izrečeno, da se uporabljajo na tiste storilce tiskovnega delikta, ki se jim dokaže krivda v smislu občnega k. z., vsa pravila o udeležbi pri tiskovnih deliktih povsem v smislu občnega k. z.

§ 21.

Pogojna obsodba.*

I. Nastanek in oblike pogojne obsodbe. Pogojna obsodba *(la condamnation conditionnelle, bedingte Verurteilung)* kot pravni institut ima v poedinih zakonodajah različne oblike. Idejo pogojne obsodbe zasledujemo že v starem hrvatskem pravu. (Tkalčićevi pravni spomeniki grada Zagreba. Prim.: Šilović, Kazneno pravo). Nastavki iste ideje so se pojavljali tudi že pri nekaterih srednjeveških pravnikih (Bartolus), nadalje pri Puffendorfu (*De iure naturae et gentium*, l. 1672.) in pri pravnikih v dobi prosvetljenstva (Wieland, Servin in dr.). Kot samostojen pravni institut pa se je pogojna obsodba izoblikovala šele v 19. stoletju zlasti pod vplivom kriminalno-političnih idej sociološke šole v kazenskem pravu.

V pogledu ureditve se razlikujeta anglo-ameriški in belgijsko-francoski sistem pogojne obsodbe. Anglo-ameriški sistem temelji na ločitvi krivdoreka (angleški: *conviction*) in izreka kazni (angleški: *sentence*). Po tem sistemu obstoji pogojna obsodba v pogojnem odlogu izreka kazni zoper obsojenca, ki ga je sodišče spoznalo za krivega. Drugo posebnost anglo-ameriškega sistema tvori izvajanje zaščitnega nadzora med preskusno dobo *(Probation-System)*. Belgijsko-francoski sistem pa se označuje kot pogojni odlog izvršitve kazni, ki je že izrečena v obsodbi *(sursis à l'exécution de la peine)*.

Naš k. z. (§§ 65. do 68.) se je v glavnem oprijel belgijsko-francoskega sistema (gl. motive k proj. I., str. 255), toda izpopol-

---

* **Književnost:** *J. Šilović:* Studije o reformi hrvatskog kaznenog zakona. I. Uvjetna osuda. 1910. — *St. Jovanović:* Jedna uslovna osuda kod nas pre sto i više godina. Branič, 1931., št. 8. — *Mil. Ivanović:* Uslovna osuda (§§ 65. do 68. k. z.). Policija, 1933., št. 1, 2. — *B. Nikolić:* Uslovna osuda. Branič, 1931., št. 7. — *A. Boremović:* Uslovne osude u stvarima zloupotreba u službenoj dužnosti. Policija, 1932., št. 21 do 24. — O pogojni obsodbi po tiskovnem zakonu gl. članke: *Šilovića* (Pravosuđe, 1932., št. 2), *Veljovića* (Branič, 1931., št. 6), *Vukčevića* (Branič, 1931., št. 6), *Blagojevića* (Branič, 1931., št. 7). — *Dolenc:* Krivičnopravna odgovornost za tiskovne delikte. Mjes. 1932. — *Bož. Marković:* Sredstva za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode s naročitim obzirom na uslovnu osudu... — *M. Dolenc:* Problem pogojne obsodbe v sodobnem zakonodajstvu. Pr. V. 1923. — *Isti:* Pravne posledice pogojne obsodbe, čije kazen ni bila izvršena. Sl. Pr. 1933.

nil ga je s fakultativnim zaščitnim nadzorom, v čemer se vidi vpliv anglo-ameriškega sistema.

II. Utemeljitev pogojne obsodbe. Glavni razlogi, s katerimi se utemeljuje institut pogojne obsodbe v teoriji kazenskega prava, so ti-le: Kratkotrajne kazni na prostosti so se izkazale povsod za nezadostne v pogledu represivnega učinka in neprikladne za udejstvitev poboljševalnega smotra kazni. Moderna kriminalna politika priporoča pogojno obsodbo predvsem kot učinkovito sredstvo zoper preširoko uporabo kratkotrajnih kazni. Tisti, ki so prvič obsojeni na zaporno kazen, so zaradi stikov z bolj sprijenimi jetniki izpostavljeni nevarnosti, da se pokvarijo. Po drugi strani mora biti tako zvanim priložnostnim zločincem, ki ne kažejo niti nečastnih nagibov pri storitvi zločina niti hudobnega značaja vobče, dana prilika, da si z dobrim vedenjem med preskusno dobo zaslužijo izpregled pogojno prisojene kazni.

Nasprotniki pogojne obsodbe (Binding, Wach, Finger, v jugoslovanskem slovstvu zlasti Dušan M. Subotić) trdijo, da pogojna obsodba ni združljiva z načelom pravičnega povračila in z občepreventivnim smotrom kazni. Ti očitki so vsekako pretirani. Pogojna obsodba ostane vendar obsodba! Pogojno obsojeni se nahaja pod psihičnim pritiskom, ker vé vnaprej, da se bo kazen izvršila, če ne izpolni naloženih mu pogojev. Izpregled kazni v primeru zadovoljivega vedenja med preskusno dobo je neke vrste nagrada pogojno obsojenemu za dobro vedenje (motivi k proj. II., str. 87). Nagrada pa ustreza prav tako, kakor kazen, ideji pravičnosti. Da se kriminalno-politični namen pogojne obsodbe uresniči, je potrebna velika previdnost tako pri legalni določitvi mej dopustnosti pogojne obsodbe kakor tudi pri uporabi pogojne obsodbe v konkretnih primerih.

III. Meje dopustnosti pogojne obsodbe po našem pravu. Pri določitvi mej dopustnosti pogojne obsodbe se k. z. ozira predvsem na storilčevo osebnost. Pogojna obsodba se sme uporabljati le proti takim obsojencem, glede katerih se dá osnovano pričakovati, da se bodo tudi brez izvršitve kazni vzdrževali izvršitve kaznivih dejanj (pozitiven pogoj). Gre torej za priložnostne zločince, ki ne kažejo nagnjenja na izvrševanje kaznivih dejanj. Odlog se ne dovoli onemu, ki je bil že prej obsojen zbog zločinstva na katerokoli kazen ali v poslednjih desetih letih zbog prestopka na kazen strogega zapora ali zapora

nad mesec dni (negativen pogoj; § 65., odst. 1., k. z.). Pri tem se ne zahteva, da bi bila prisojena kazen res prestana, temveč zadostuje že obsodba kot taka.

Pri odločbi o pogojni obsodbi mora sodišče vzeti posebno v poštev: obsojenčevo starost, prejšnje življenje in ponašanje, neznatnost storjenega dejanja, olajšujoče okolnosti, ob katerih je bilo storjeno, kakor tudi to, ali je obsojenec pred sodiščem popopolnoma in odkritosrčno priznal svoje dejanje ter ali je povrnil oškodovancu stroške in storjeno škodo ali se vsaj resno izrazil, da jih povrne (§ 65., odst. 2., k. z.). Pogojna obsodba se sme dovoliti tudi, če gre za dejanja, ki so kvalificirana kot zločinstva, če *in concreto* prisojena kazen (n. pr. spričo omilitve po §§ 71., 72. k. z.) ne preseza zgoraj navedenega okvira.

Ne sme se pa dovoliti pogojna obsodba po sreskih sodnikih, ako obtoženec ni osebno pri ustni razpravi navzočen (§ 389., odst. 3., s. k. p.).

Dovolitev pogojne obsodbe po sodišču je vseskozi fakultativna. O kakšni pravici storilca na pogojno obsodbo ni govora, niti tedaj ne, kadar bi bili podani formalni pogoji zanjo.

V pogledu na vrsto in višino kazni je dopustnost pogojne obsodbe utesnjena na primere obsodbe na strogi zapor do šestih mesecev ali na zapor do enega leta ali na denarno kazen ne glede na njeno višino (§ 65., odst. 1., k. z.)

Kakor rečeno, je pogojna obsodba nastala predvsem kot sredstvo za omejitev uporabe kratkotrajne zaporne kazni. Naš k. z. dopušča pogojni odlog izvršitve kazni tudi pri obsodbi na denarno kazen, ker utegne pogojna obsodba tudi v tem primeru udejstvovati preventivno funkcijo. Poleg tega je zakonodajec smatral, da bi bilo krivo, če se manj važnemu krivcu ne bi smela dovoliti dobrota, ki so jo deležni bolj važni krivci (motivi k proj. I., str. 257 in 258).

IV. Preskusna doba in njeno trajanje. Kazen se odloži za dobo, ki se določi v sodbi in ki ne sme biti krajša nego eno leto in ne daljša nego pet let (§ 65., odst. 1., k. z.). Preskusna doba se začne z dnem, ko dobi obsodba pravno moč (§ 68. odst. 1., k. z.). Določitev roka preskušnje je prepuščena izprevidnosti sodišča, ki mora vpoštevati vse okolnosti poedinega primera. Dokler traja ta doba, ne nastopijo posledice, združene z obsodbo (§ 68., odst. 1., k. z.). Če se pred pretekom preskusne dobe ne dovrši sodni kazenski postopek, pokrenjen zoper obsojenca zbog

kakšnega na novo zagrešenega kaznivega dejanja, se preskusna doba *ex lege* podaljša, dokler se ta postopek pravnomočno ne dovrši. S tem je dana možnost, da se v primeru nove obsodbe uporabljajo predpisi § 67. k. z. tudi na takega obsojenca. To velja tako za sodišče prve stopnje kakor tudi za višje sodišče, ki se bavi s pravnimi sredstvi.

V. Preklici pogojnega odloga izvršitve kazni:

a) Obligatorni preklic. Če stori obsojenec v preskusni dobi naklepno kaznivo dejanje ter se obsodi zbog njega na strogi zapor ali težjo prostostno kazen (zatočenje, robijo), se pogojni odlog izvršitve kazni smatra za prekinjenega in se obe kazni izvršita neskrajšani (§ 66., odst. 1., k. z.). Praviloma se izvrši najprej najtežja vrsta kazni (§ 13. zak. o izvrš. k.). O preklicu odloča sodišče, ki je pristojno za dejanje, zbog katerega se preklicuje odlog izvršitve kazni (§ 422., odst. 1., s. k. p.)

b) Fakultativni preklic. Če zagreši pogojno obsojeni v preskusni dobi kaznivo dejanje iz malomarnosti ali takšno naklepno kaznivo dejanje, zaradi katerega se obsodi na kazen, milejšo od strogega zapora, odloči sodišče, ko je ocenilo pomen obeh dejanj, ali naj se odložena kazen takoj izvrši ali naj se odloži izvršitev še nadalje, ter določi s sodbo rok tega odloga (§ 66., odst. 2., k. z.).

c) Preklic v primeru neizpolnitve pogoja o povrnitvi škode. Za odlog izvršitve kazni sme postaviti sodišče pogoj, da povrne obsojenec škodo, ugotovljeno s sodbo (§§ 281., št. 6., in 297. s. k. p.), v roku, ki se določi s sodbo in ki ne sme biti daljši nego eno leto (§ 65., odst. 3., k. z.). Če preteče rok, ki je bil odrejen za to, ne da bi bil obsojenec škodo povrnil, se izvrši odložena kazen takoj, razen če so bile vzrok temu okolnosti, ki se njemu ne morejo pripisati v krivdo. Sodišče sme odrediti v tem primeru nov rok za povračilo škode, sme pa dovoliti odlog tudi brez tega, če se prepriča, da obsojenec povračila ne zmore (§ 66., odst. 3., k. z.).

č) Preklic zaradi kaznivega dejanja, storjenega pred pogojno obsodbo. K. z. je posebej uredil vprašanje o preklicu pogojnega odloga izvršitve kazni za primere, v katerih pride neko kaznivo dejanje pogojno obsojenega, ki je bilo storjeno še pred pogojno obsodbo, na dan šele v času, ko teče preskusna doba iz prve obsodbe.

Preklic je v teh primerih:

1.) obligatoren: *a)* ako se zoper osebo, ki je pogojno obsojena na kazen strogega zapora ali zapora, izreče nova obsodba na katerokoli kazen na prostosti; *β)* ako se zoper osebo, pogojno obsojeno na denarno kazen, izreče kazen robije ali zatočenja; — v obeh primerih se izreče za obe kaznivi dejanji ena kazen po predpisih §§ 62. in 63. k. z. o realnem steku (§ 67., odst. 1., k. z.).

2.) fakultativen: *a)* če imata obe kaznivi dejanji za posledico denarno kazen ali *β)* če je doneslo prvo strogi zapor ali zapor, drugo pa denarno kazen — v teh primerih mora sodišče, ki sodi na novo na dan prišlo kaznivo dejanje, odločiti, ali naj se odložena kazen takoj izvrši ali naj se njena izvršitev odloži še nadalje (§ 67., odst. 2., k. z). Če sodišče prekliče odlog, odredi kazen po predpisih o realnem steku (§ 63. k. z.). Če pa sodišče spozna, da je treba odložiti izvršitev tudi nove kazni, določi po analogiji s predpisom § 66., odst. 2., k. z. s sodbo rok tega odloga.

d) Preklic zaradi nepokoravanja odredbam glede zaščitnega nadzora. O preklicu pogojnega odloga izvršitve kazni govori tudi § 63., odst. 1., št. 4., ur. o izvrš. oč. odr., in to v zvezi z zaščitnim nadzorom. Če se zaščitenec upre naredbi sodišča tako, da bi se namen zaščitnega nadzora sploh ne mogel doseči, mora sodišče preklicati pogojni odlog izvrševanja odrejene kazni. Ker uredba ne more izpreminjati zakonitih predpisov o preklicu pogojne obsodbe, je navedeno določbo razlagati v tem smislu, da je preklic tudi v tem primeru dopusten samo, če so podani za to pogoji po k. z.

VI. Posledice brezprikornega preteka preskusne dobe. Ko preteče preskusna doba, za katero je izvršitev kazni odložena, pa sodišče ne izvrši njene izvršitve, se smatra, da obsojenec niti ni obsojen na kazen (§ 68., odst. 3., k. z.). Ta učinek nastopi *ipso iure*. Če je treba (v primeru dvoma ali na prošnjo pogojno obsojenega) ugotoviti, je li minila doba preskušnje brez prikora, odloči o tem sodišče, ki je sodilo o tem na prvi stopnji (§ 422., odst. 1., s. k. p.).

V našem slovstvu je zastopano mnenje (Živanović, Čubinski), da je imeti osebo, ki se je bila brezprikorno vedla med preskusno dobo, za tako, ki je *ex lege* rehabilitirana in neoporečena. Po drugem nazoru tu ne gre za zakonito rehabilitacijo, temveč le za legalno fikcijo izvršitve kazni. Edino ta nazor se

ujema z zgodovino nastanka določb o pogojni obsodbi v našem pravu. Pogojno obsojena oseba ostane oporečena tudi, če odložena kazen ni bila izvršena. Dejstvo, da je bila oseba pogojno obsojena, se sme vzeti v poštev ob presoji prejšnjega storilčevega življenja pri odmerjanju kazni (§ 70. k. z.). Dokler ni zaradi morebitne rehabilitacije pogojna obsodba v kazenskih vpisnikih izbrisana, se sme o takem obsojencu v izpiskih iz kazenskega vpisnika označiti le, da se obsojenec zbog brezprikornega preteka preskusne dobe ne smatra za obsojenega na kazen (*argumentum a contrario ex* § 482., odst. 3., s. k. p.). Po drugi strani pa se novo naklepno dejanje pogojno obsojenega, ki je neprikorno prestal preskusno dobo, ne more šteti niti za povratek, ker kazen ni bila prestana ne celoma ne deloma, niti za kvalifikacijski moment tako zvanega ponovnega primera.

VII. Obseg uporabe pogojne obsodbe glede na stranske zakone. Pogojna obsodba se sme izreči tudi glede tiskovnih deliktov (§ 6. uv. zak. kaz. zak.; člena 73. in 89. tisk. zak.; odločba B. k. s. z dne 2. decembra 1931., št. 13.013 [Pravosuđe, 1932., str. 80]; v istem smislu Dolenc, Šilović, *contra* Blagojević).

Spričo izrečnega določila § 3., odst. 2., št. 2., voj. k. z. se odredbe VI. poglavja k. z. (§§ 65. do 68.) o pogojni obsodbi ne uporabljajo na vojaške osebe niti glede vojaških niti glede občnih kaznivih dejanj; isto velja tudi za kazniva dejanja po zak. zlor. obl. (člen 4.). (Odločba B. k. s. z dne 28. februarja 1933., št. 719/2 [Branič, 1933., str. 328, 329].)

§ 22.

Storilec kaznivega dejanja.*

I. Storilčeva osebnost. Kakor je bilo omenjeno (glej § 10., I.), je zločin temeljni pojem v sistemu našega kazenskega

* **Književnost:** *T. Živanović:* Osnovni problemi krivičnog prava. Beograd. 1930. — *A. Maklecov:* Osebnost zločinca v modernem kazenskem pravu. Zb. zn. r. L. VII. 1931. — *Isti:* Kriterijum opasnosti u savremenom krivičnom pravu. Arhiv. 1934. — *Dušan M. Subotić:* Deoba zločinaca s obzirom na antisocijalnu volju. Arhiv. 1921. — *Isti:* Krivično delo i krivac. Arhiv. 1924. — *Isti:* Šest osnovnih problema krivičnog prava. II. 1933. — *M. Čubinski:* Etika i krivično pravosuđe. Letopis Matice Srpske. Knjiga 310. — *Isti:* Uloga motiva u sferi krivičnog pravosuđa. Policija. 1927. — *Sl. Körbler:* Pojam i ocena zločinstvenog motiva. Mjes. 1918/1919. — *M. Dolenc:* Zločinec iz prepričanja. Zb. zn. r. L. VI. 1928.

prava. Zakonodajec mora računati predvsem z objektivnim pomenom kaznivega dejanja in pravne dobrine, prizadete po zločinu. Toda zločin je hkratu izraz storilčeve osebnosti, na katero hoče kazensko pravo vplivati s svojimi sankcijami. Že motivi k proj. I. so poudarjali, da «se ne kazni krivično delo, več njegov učinilac» (str. 216), obrazložitev proj. II. pa je naglašala, da sta «krivično delo i krivac dve pretpostavke za kaznu» (str. 84). V skladu s tem ima II. poglavje k. z., ki vsebuje temeljne določbe o kazenski odgovornosti, naslov: Kaznivo dejanje in storilec (gl. § 6., I.).

Psihološka poglobitev kazenske odgovornosti in individualizacija kazenske represije predpostavljata ugotovitev tistih svojstev storilca, ki so bistvena glede na stopnjo njegove odgovornosti, to se pravi: ugotovitev njegovih nagibov (motivov), nagnjenj in značaja.

II. Storilčevi nagibi, njega nagnjenja in značaj. Pri analizi kaznivega dejanja in njegovih vzrokov si lahko stavimo različne naloge. Moremo se omejiti le na ugotovitev, da je dejanje storjeno iž naklepa, odnosno iz malomarnosti. Sežemo lahko tudi globlje v psihološke vzroke zločina. Dognati hočemo, iz kakšnih nagibov je nastalo izvestno kaznivo dejanje, kaj je vplivalo na voljo storilca in na njegovo odločitev, da izvrši zločin. Morda niti s tem nismo zadovoljni in se vprašamo, ali je izvestno dejanje tipično in značilno za storilca *(die Persönlichkeitsadäquanz der Tat),* ali ustreza stalni usmerjenosti njegove volje, njegovim nagnjenjem, ali pa tvori nasprotno nekaj izjemnega, kar vprav od tega človeka po vsem njegovem doslejšnjem življenju in ponašanju ne bi mogli pričakovati. Naposled moremo iskati vzroke kaznivega dejanja v storilčevem značaju. Vse to naj služi kot podstava za kar mogoče točno spoznanje storilčeve osebnosti zaradi individualizacije kazenske represije.

a) Nagib (motiv) dejanja. Nagib konkretnega dejanja je neposredni psihični vzrok tega dejanja. Da doženemo pravi nagib dejanja, moramo iz celokupnosti motivacij izluščiti oni motiv, ki ga je smatrati za neposreden vzrok akta hotenja. Dejanja iste vrste izvirajo lahko iz različnih nagibov. N. pr.: nagib naklepne usmrtitve je lahko maščevanje, koristoljubje, ljubosumnost, usmiljenje z bednim stanjem umirajočega itd. Umski in čuvstveni momenti v nagibu so nerazdružljivi, ker gola predstava pač ne utegne biti vzrok hotenja.

Kolikor se poslužuje zakonodaja zaradi individualizacije kazenske represije kriterija nagiba, označuje izvestne nagibe kot nizkotne ali zavržne ter jim stavi nasproti nagibe, ki nimajo takega negativnega obeležja.

S tem se uveljavlja v kazenskem pravu merilo, ki ima izrazito etični značaj. Zakonodajec, ki zasleduje predvsem smoter zaščite družbe pred zločinstvenostjo (kriminaliteto), računa tudi s tem, da je kazenska zakonodaja hkratu sredstvo moralne vzgoje ljudstva. To seveda ne pomeni, da istoveti zakonodaja pravne in etične norme, vendar pa, da zveze med njimi ne zanikuje. Čim bolj ustreza vsebina kazenskih norm splošnoveljavnim socialno-etičnim normam, v tem večji meri izvršuje kazenska zakonodaja svojo socialno-vzgojno nalogo. Pomniti pa je treba, da etični moment ni edino merilo, ki je odločilno za kvalifikacijo kaznivih dejanj. Nagib kot tak, najsi je še tako spoštovanja vreden, načelno ne izključuje kaznivosti ter ima praviloma pomen le za odmerjanje kazni.

Za presojo pomena nagiba v kazenskem pravu je važna nadalje ugotovitev, da nagibi poedinih dejanj niso vedno tipični za storilca. Tudi človek plemenitega mišljenja in dobrega značaja more včasi podleči slabemu nagibu in nasprotno ravna hudoben človek v izvestnih primerih iz poštenih nagibov. Zaradi tega ni nagib kot tak v vseh primerih povsem zanesljivo merilo za udejstvitev načela individualizacije v kazenskem pravu.

K. z. vpošteva nagib dejanja pri odmerjanju kazni vobče (§ 70. k. z.), pri izberi med dvema ali več vrstami kazni (§ 74. k. z.), pri priznanju olajšav pri izvrševanju kazni na prostosti (§ 281., odst. 3. in 4., s. k. p. v zvezi s §§ 75. in nasl. zak. o izvrš. k.), pri določitvi dodatne denarne kazni (§ 45. k. z.). Nečastni ali zavržni nagib dejanja utemeljuje včasi njegovo uvrstitev med kvalificirane, t. j. težje kaznive delikte (n. pr. §§ 167., odst. 2., št. 4., 296., odst. 1., k. z.), dočim opravičuje uvaževanja vreden nagib ponekod uvrstitev dejanja med privilegirane, t. j. mileje kazniva dejanja (n. pr. §§ 320., odst. 1., 338., odst. 1., k. z.). V nekaterih primerih postane dejanje vobče kaznivo šele, če je storjeno iz zavržnega nagiba določene vrste (n. pr. § 280. k. z.). Sorodnost nagibov prejšnjega in novega kaznivega dejanja se vpošteva pri tako zvanem specialnem povratku (§ 76., odst. 2., k. z.). Kazenski list mora vsebovati med drugim tudi podatke o nagibu dejanja, zaradi katerega je bil storilec obsojen (§ 12., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

b) Zločinska nagnjenja. Pojem nagnjenja je širši od pojma nagiba, pa ožji od pojma značaja. Nagnjenje je tisto svojstvo storilčeve duševnosti, ki je zanj posebno značilno, ki vpliva na njegovo ponašanje ne samo v poedinih primerih, temveč vobče (n. pr. skrajna spolna impulzivnost, huda emocionalna razdražljivost, veselje do izgredov in pod.). Za kazensko pravo so bistvena zločinska nagnjenja, ki pričajo o nevarnosti storilca za pravni red. K. z. jemlje v poštev storilčevo zločinsko nagnjenost pri odmerjanju kazni (§ 70. k. z.), pri oblikovanju pojma posebno težkih primerov (nenavadno močna in zavržna zločinska volja) (§ 75., odst. 2., k. z.) in zlasti pri določitvi osebnih očuvalnih odredb (§§ 51., odst. 1., 52., odst. 1., 55. k. z.).

c) Storilčev značaj. Tipi zločincev. Storilčeva osebnost se sintezira v njegovem značaju. Značaj pomeni osebitost človeka v pogledu na njegovo miselnost, voljo in čuvstvovanje. Čim bolj je za nas jasna prava slika storilčevega značaja, tem uspešneje moremo vplivati na storilca s sredstvi kazenske represije. Naravno, da se ozira zakonodajec predvsem na ona svojstva storilčevega značaja, ki so bistvena za posebne smotre kazenskega prava. To so tista svojstva, ki pričajo o nevarnosti zločinca za pravni red in na katera se dá vplivati s sankcijami kazenskega prava. Izsledovanje storilčeve osebnosti in njegovega značaja v okviru kazenskega prava ni smoter zase, temveč le sredstvo za očuvanje pravnega reda in zaščito najvažnejših kulturnih dobrin.

Naša kazenska zakonodaja se ne ozira samo na nagibe dejanja in na zločinska nagnjenja, marveč v izvestnem obsegu tudi na celotno storilčevo osebnost in na njegov značaj: prim. § 74. k. z. in § 281., odst. 3., s. k. p. (hudobni storilčev značaj); § 441., odst. 1., s. k. p. (individualnost mlajšega maloletnika). Vodilno načelo pri izvrševanju kazni na prostosti je, da se izvršujejo ločeno med drugim tudi po posebnosti obsojene osebe (§ 40., odst. 1., k. z.; § 1. zak. o izvrš. k.) z vpoštevanjem storilčeve individualnosti (§ 34., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

K. z. ne vsebuje sicer formalne razvrstitve zločincev v tipe, v bistvu pa jih brez dvoma razlikuje. Tako n. pr. uvršča v posebno skupino maloletne kršitelje kazenskega zakona ter omenja posebej zanemarjene in moralno pokvarjene otroke in mlajše maloletnike (§§ 26., odst. 3., in 28., odst. 3., k. z.). Iz določb k. z. o pogojni obsodbi (§§ 65. in nasl. k. z.) smo razvideli, da je ta

dobrota namenjena zločincem, ki ne kažejo zločinske nagnjenosti in ki prihajajo s predpisi kazenskega zakona v navzkrižje bolj pod vplivom zunanjih okolnosti (priložnostni zločinci, tako zvana akutna kriminalnost).

Po drugi strani pozna k. z. tip zločincev povratnikov, izmed katerih smatra za posebno nevarne one, ki so storili poznejše kaznivo dejanje iz sorodnih nagibov kakor pri prejšnjem dejanju (§ 76. k. z.). Vrsti zločincev iz poklica, odnosno iz navade, pripadajo tisti, ki izvršujejo kazniva dejanja «obrtoma» (gl. § 13., IV.) ali «profesionalno» (§ 158. k. z.) ali «iz navade» (§ 280. k. z.). Storitev dejanja «iz navade» pomeni, da se je izvestno zločinsko nagnjenje pri storilcu tako ukoreninilo, da mu le-tá podleže ob vsaki kolikor toliko ugodni priložnosti.

Skupini nevarnih zločincev pripadajo naposled oni, proti katerim so predvidene osebne očuvalne odredbe, razen v primerih, kjer je za njihovo odreditev odločilna zgolj korist zdravja dotične osebe (§ 53., odst. 2., k. z.). V razlikovanju od akutne kriminalnosti govorimo v zgoraj omenjenih primerih o kronični kriminalnosti.

V splošnem je k. z. v svojih določbah, ki se tičejo pomena storilčeve osebnosti za kazensko odgovornost in za uporabo drugih sankcij, skušal združiti po srednji poti zahteve klasikov in modernistov o relativnem pomenu kaznivega dejanja in storilčeve osebnosti v pogledu na odgovornost pred kazenskim zakonom.

Tretje poglavje:

Kazen, očuvalna in vzgojna sredstva.

§ 23.

O kaznih vobče.*

I. Trializem sankcij. Naše sedanje kazensko pravo uveljavlja trojni sistem sodnih sankcij: kazni, očuvalna sredstva in vzgojna sredstva. Ob vsej različnosti svoje

* **Književnost:** *T. Živanović:* Osnovni problemi krivičnog prava. Beograd. 1930. — *Dušan M. Subotić:* Ideja odmazde u kaznenom pravu. Arhiv. 1922. — *Isti:* Šest osnovnih problema krivičnog prava. IV. 1933. — *Stanko Frank:* Die theoretischen Grundlagen des jugoslavischen Strafrechts. Internationale Zeitschrift für Theorie des Rechts. Jahrg. VII, Nr. 1.

pravne narave spadajo ti ukrepi pod višji generični pojem sankcij, t. j. tistih pravnih posledic kaznivih dejanj, ki naj se določajo v svrho zaščite pravnega reda pred zločinstvenostjo. Pogoj za uporabo vseh omenjenih sankcij je storitev kaznivega dejanja, odnosno vsaj dejanja, ki ustreza objektivnim znakom kaznivega dejanja. Skupni znak teh sankcij je nadalje še ta, da so vse predvidene v kakšnem izmed kazenskih zakonov.

Najpomembnejša teh sankcij v pravnozgodovinskem kakor tudi v kriminalno-političnem smislu je vsekako sankcija kazni.

II. Pojem kazni. Kazen je objektivno zlo, ki ga uporablja, t. j. določa in izvršuje, država kot nositeljica kaznovalne pravice po svojih organih proti krivcu zbog storjenega zločina. Označbi kazni kot objektivnega zla ne nasprotuje niti to, da utegne zločinec sam priznavati kazen za pravično in zasluženo, niti to, da stori v izjemnih primerih obupan človek kaznivo dejanje vprav z namenom, da si zagotovi ob času pomanjkanja zavetišče in hrano v zaporu. Za karakteristiko kazni kot objektivnega zla je odločilno načelno stališče pravnega reda, a ne subjektivni občutek kaznovanca.

Bistvo kazni je povračilo z zlom za zlo: *malum passionis, quod infligitur propter malum actionis.* Kazen obstoji v odtegnitvi, odnosno v omejitvi pravnih dobrin zločinca, kakor so življenje, telesna celovitost, prostost, imovina, čast. Reden pogoj kazni v sedanjem pravu je protipravno krivdno dejanje vračunljive osebe. Kazen ima socialno-etično obeležje, to se pravi, da vsebuje negativno oceno dejanja s stališča pravnega reda. Že spričo tega mora biti kazen v določenem sorazmerju s stopnjo krivde in pomenom pravne dobrine, ki je bila prizadeta po zločinu.

Od državne kazni za zločine je razlikovati:

a) očuvalna sredstva po k. z.;

b) vzgojna sredstva po k. z.;

c) redovne kazni proti nepokornim obtožencem, pričam itd. po predpisih s. k. p.;

č) cerkvene kazni *(poenae ecclesiasticae);*

d) državne disciplinske kazni, ki so predvidene za določen krog oseb tako v kazenski zakonodaji (§§ 28., odst. 7. *in fine,* 69. k. z.; §§ 230., 231. s. k. p.; §§ 53. in nasl., 72., 78. zak. o izvrš. k. in dr.) kakor tudi v drugih zakonih (n. pr. v č. z. in šolskih zakonih) ali uredbah (n. pr. o vojaški disciplini);

e) domače strahovanje (n. pr. §§ 26., odst. 2., in 27., odst. 2., k. z.; § 145. o. d. z.);

f) varnostne odredbe zaradi vzdrževanja discipline, reda in varnosti v kazenskih (§ 57. zak. o izvrš. k.) in očuvalnih zavodih (ur. o izvrš. oč. odr.);

g) povračilo škode, provzročene po zločinu, ki se določa zaradi zadoščenja zasebnih interesov poškodovanca, a ne zavoljo kaznovanja zločinca *(delicti expiatio)*.

III. Zahteve moderne kriminalne politike glede kazni so te-le:

a) Načelo zakonitosti: *nulla poena sine lege*. Kazen se sme ustanoviti samo z zakonom in uporabiti edino na dejanja, o katerih je zakon vnaprej rekel, da se kaznujejo s to kaznijo (člen 8. ust.; § 1. k. z.).

b) Načelo enakosti vseh državljanov pred zakonom (člen 1., odst. 1., ust.), ki predpostavlja uporabo zakona *sine acceptione personarum*. Iz tega sledi nedopustnost stanovskih, razrednih in drugih predpravic (člen 4., odst. 2., ust.) tudi za področje kazenskega prava.

c) Individualizacija kazni. Načelo državljanske enakosti je vendarle združljivo z zahtevo po individualizaciji kazni po spolu, starosti in posebnosti storilca. To načelo uveljavlja k. z. v svojih določbah o odmerjanju in izvrševanju kazni.

č) Osebni značaj kazni *(poena teneat suos auctores)*. Učinek kazni se mora po možnosti omejiti na osebnost krivca. Spričo tega varuje naša kazenska zakonodaja interese nedolžne rodbine obsojenca (§§ 418., odst. 1., 424., odst. 4., s. k. p.; § 19. zak. o izvrš. k.) kakor tudi interese *nasciturus*-a pri obsodbi noseče ženske (§ 415., odst. 2., s. k. p.). Z osebnim značajem kazni je zvezana tudi nedopustnost kolektivnih kazni (n. pr. proti prebivalstvu gotovega kraja ne glede na krivdo posameznikov). Iz istega razloga se denarna kazen po obsojenčevi smrti ne izvršuje (§ 44., odst. 2., k. z.).

d) Načelo ekonomije pri uporabi kazni. Binding pravi, da je kazen meč brez ročaja, ki utegne provzročiti rane tudi tistemu, ki ga uporablja. Kazen ne pomeni samo trpljenja za storilca, temveč je hkratu težka in odgovorna naloga za državo, ki zahteva znatne gmotne in osebne žrtve. Zaradi tega

se morajo država pri določitvi kazenskih sankcij kakor tudi sodišča pri odmerjanju kazni omejiti le na tisto, kar je glede na naloge kazni res potrebno. K. z. uvažuje to zahtevo v svojih predpisih o pogojni obsodbi, o pogojnem odpustu, o posebno lahkih primerih, o nadomestitvi kazni z delom in pod.

e) Načelo deljivosti kazni, ki ustreza funkciji kazni, da se le-tá odmerjaj storilcu po stopnji njegove kazenske odgovornosti (§ 70., odst. 1., k. z.). S tem načelom ni združljiv sistem absolutno določenih kazni.

f) Načelo reparabilitete. Osebi, ki bi bila neopravičeno obsojena, mora biti dano zadoščenje. To je v polnem obsegu mogoče le glede denarnih kazni (§ 472., odst. 4., s. k. p.) in izgube častnih pravic, samo deloma pa pri kazni na prostosti. Eden izmed glavnih ugovorov zoper smrtno kazen je vprav njena ireparabiliteta.

g) Načelo humanosti. Kazen se ne sme pretvarjati v mučenje in poniževanje obsojenca. Iz tega izvira zahteva po odpravi kvalificirane smrtne kazni, telesnih in zasramovalnih kazni. Kot vodilno načelo pri izvrševanju kazni na prostosti velja, da je treba z obsojenci ravnati strogo, toda pravično in človečno (§ 34., odst. 2., zak. o izvrš. k.), kakor tudi gledati na to, da kazen ne bi vplivala škodljivo na obsojenčevo zdravje (§§ 7., odst. 1., 34., 42. in nasl. zak. o izvrš. k.).

IV. Vrste kazni. Glede na pravne dobrine, ki jih zadene kazen, se kazni v našem pravu delijo v te-le skupine: 1.) kazen na življenju: smrtna kazen; 2.) kazni na prostosti: dosmrtna in časna robija, zatočenje, strogi zapor in zapor; 3.) kazni na imovini: denarna kazen; 4.) kazni, ki jim je objekt javnopravni položaj *(status)* obsojenca: izguba častnih pravic in izguba državne ali druge javne službe.

Naše kazensko pravo ne pozna telesne kazni. Okovanje je dopustno le kot disciplinska kazen, odnosno kot varnostna odredba. «Robija sa okovom» (§ 14. *b* s. k. z.) je bila kot kazen ukinjena, še preden je k. z. dobil obvezno moč (člen 18. uv. zak. kaz. zak.).

V. Glavne in stranske kazni, dodatne kazni. Kazni se delijo z drugih vidikov v glavne in stranske. Glavne kazni se izrekajo samostojno, stranske pa se morajo (obliga-

torno) ali smejo (fakultativno) izreči samo poleg glavne kazni (akcesorni značaj stranskih kazni).

Glavne kazni so: smrtna kazen, robija, zatočenje, strogi zapor, zapor in denarna kazen (§ 35., odst. 1., k. z.).

Stranski kazni sta: izguba častnih pravic in izguba službe (§ 35., odst. 2., k. z.). (Po voj. k. z. [§ 21.] pridejo kot stranske kazni še v poštev: izguba čina, službe in vojaške časti. V ostalem obseza voj. k. z. iste kazni kakor k. z.)

Kot dodatno (supletorno) kazen je smatrati denarno kazen po § 45. k. z., ki se sme izreči poleg robije ali strogega zapora za kazniva dejanja, storjena iz koristoljubja.

Prisilna objava sodbe v občnem delu k. z. ni omenjena, pač pa v posebnem (§§ 139., 305., 342., 363. k. z.). Po idejni zasnovi naše kazenske zakonodaje se prisilna objava sodbe približuje kazni. To sledi zlasti iz § 332., odst. 2., s. k. p., po katerem obseza odločba o kazni tudi razglasitev sodbe v novinah. Objava sodbe je potemtakem dodatek h kazni, ki pojačuje njen represivni učinek.

VI. Vrstni red kazni glede na njihovo težo ali strogost. Strogost glavnih kazni se opredeljuje po vrstnem redu, ki je določen v § 35., odst. 1., k. z.: 1.) smrtna kazen; 2.) robija (dosmrtna, nato časna); 3.) zatočenje; 4.) strogi zapor; 5.) zapor; 6.) denarna kazen.

Kar se tiče oseb, obsojenih po kazenskih zakonih, ki so veljali, preden je dobil obvezno moč k. z., je smatrati za najtežjo vrsto kazni na prostosti robijo, odnosno težko ječo («teška tamnica»), odnosno ječo («tamnica») (člen 16. uv. zak. kaz. zak.).

Zakoniti vrstni red kazni je glede njih večje ali manjše strogosti praktično važen zlasti v pogledu na določbo § 74. k. z. o izberi med dvema ali več vrstami kazni in na določbo o krajevni veljavnosti kazenskega zakona (§ 5. k. z.: «najmanj kazen zapora»; § 6. k. z.: «najmanj robijo»). Če mora obsojenec prestati več različnih kazni na prostosti, se izvrši praviloma najprej najtežja vrsta kazni (§ 13. zak. o izvrš. k.).

VII. Mera kazni. Pri glavnih kaznih, ki se dajo deliti (časne kazni na prostosti in denarne kazni), govorimo tudi o meri kazni *(Strafmass)*. Največja zakonita mera (legalni *maximum*, največnina) in najmanjša zakonita mera (legalni *minimum*, najmanjšnina) časnih kazni na prostosti sta določeni v

občnem delu k. z. (§§ 37. do 39. k. z.), prav tako najmanjša mera denarne kazni (§ 42., odst. 1., k. z.). Največja mera denarne kot glavne kazni v občnem delu k. z. ni limitirana, pač pa največja mera denarne kot dodatne kazni (§ 45., odst. 1., k. z.).

Razlikovati je mero kazni, ki je predpisana za kaznivo dejanje (kazenski okvir *in hypothesi*), in mero kazni, ki je prisojena za kaznivo dejanje v konkretnem primeru *(in thesi)*.

§ 24.

Smrtna kazen.*

I. Značaj in način izvršitve. Smrtna kazen je najtežja glavna kazen (§ 35., odst. 1., k. z.). Način izvršitve je po k. z. določen z obešanjem (§ 36. k. z.). Obešanje se uporablja tudi v primerih smrtne obsodbe za kazniva dejanja po zak. zaščit. drž. Smrtna kazen se izvršuje v prostoru, nedostopnem širšemu občinstvu *(intra muros)* (§ 416., odst. 1., s. k. p.); če naj se izvrši smrtna kazen na več obsojencih, se stori to po redu, določenem v sodbi, vendar tako, da naj ne vidi nobeden usmrtitve drugega (§ 417., odst. 3., s. k. p.). Podrobne predpise o izvrševanju smrtne kazni gl. §§ 415. do 417. s. k. p.

Po voj. k. z. se izvršuje smrtna kazen nad častniki, podčastniki, kaplarji in redovi s streljanjem iz pušk, nad ostalimi obsojenci pa z obešanjem. Obešanje izvršujejo civilna oblastva tudi nad vojaškimi obsojenci (§ 22. voj. k. z.).

II. Obseg uporabe. Smrtna kazen se ne sme izreči proti osebam izpod 21. leta. Za starejše maloletnike je predvidena obligatorna izpremememba smrtne kazni v robijo ali zatočenje najmanj sedmih let (§ 30., odst. 1., št. 1., k. z.). Izjemo vsebuje zak. zaščit. drž.: smrtna kazen se sme po tem zakonu izreči tudi za starejšega maloletnika, če je imel ob času storitve dejanja polnih 18 let starosti (§ 16. zak. o drž. sod.; gl. tudi člen 6. *in fine* uv. zak. kaz. zak.).

---

* **Književnost:** Anketa o smrtnoj kazni. Branič, 1927., 1928. — *M. Čubinski:* O smrtnoj kazni. Beograd. 1928. — *M. Dolenc:* K problemu smrtne kazni. Sl. Pr. 1923. — *Živ. Perić:* Problem smrtne kazne. — *F. Regally:* Smrtna kazen. Čas. Ljubljana. XVII. — *Ivo Politeo:* Politički delikt. Zagreb. 1921. — *V. Vujanac:* Izvršitev smrtne kazni vešanjem. Branič. 1927. — *A. Maklecov:* Trest smrti v odborné literatuře a v novém trestním zákonodárstvi království SHS. Sborník věd právních a státních. Praha. 1929.

K. z. zagroža smrtno kazen v desetih primerih: 1.) v XII. poglavju o kaznivih dejanjih zoper obstoj države in njeno ustavno ureditev: § 91. (veleizdaja) in § 105., odst. 2. (vojno izdajstvo v obliki aktivne udeležbe jugoslovanskega državljana v vojni zoper domačo državo); 2.) v XVI. poglavju o kaznivih dejanjih zoper življenje in telo: § 167., odst. 2. (kvalificirani primeri naklepne usmrtitve); 3.) v XVII. poglavju o kaznivih dejanjih zoper občno varnost ljudi in imovine: §§ 189., 191., 196., 197., 200. in 201. (najtežji primeri dejanj te vrste); 4.) v XXVII. poglavju o kaznivih dejanjih zoper imovino (najtežji primer razbojništva). Le v enem primeru — § 91. k. z. — je smrtna kazen zagrožena kot edina kazen, drugače pa vedno alternativno z najtežjo kaznijo na prostosti. O omilitvi smrtne kazni ob olajšujočih okolnostih gl. § 71., št. 1., k. z. in § 282., odst. 3., s. k. p.

V zak. zaščit. drž. (člen 2. v zvezi s členom 1. citiranega zakona) je smrtna kazen zapretena za zločinstva zoper državo, ki imajo komunističen, anarhističen ali terorističen značaj. Voj. k. z. (§§ 36. do 39., 42., 45., 46., 50., 54., 56., 61., 64., 65., 67. do 69., 73. do 75., 77., 81., 84., 93., 94., 96., 105., 110., 142., 163. in 166.) določa smrtno kazen za najtežja dejanja, zlasti za tista, ki so storjena na bojišču, odnosno ob času vojnega ali mobilnega stanja.

III. Smrtna kazen s stališča kriminalne politike. Smrtna kazen kot kaznovalno sredstvo provzroča že od nekdaj ostra nesoglasja o njeni oceni.

Glavni razlogi, ki jih uveljavljajo zagovorniki smrtne kazni, so: 1.) smrtna kazen je pravično povračilo za najtežja kazniva dejanja, zlasti za naklepno usmrtitev, po načelu materialnega taliona («oko za oko», «zob za zob»); 2.) občepreventivni (strašilni) učinek smrtne kazni je mnogo večji od katerekoli druge kazni; 3.) smrtna kazen kot fizična uničitev storilca je najbolj učinkovito sredstvo očuvanja družbe pred najnevarnejšimi zločinci.

Nasprotniki smrtne kazni pa utemeljujejo svoje stališče v glavnem z naslednjimi razlogi: 1.) smrtna kazen nasprotuje moralnemu človeškemu čutu; 2.) iz nepopravljivosti smrtne kazni sledi možnost usodepolnih justičnih zmot; 3.) odprava smrtne kazni v nekaterih državah ni provzročila naraščanja najtežje zločinstvenosti; 4.) dosmrtna kazen na prostosti je zadostna kazen za najtežje zločine in dovoljno jamstvo javne varnosti.

Zgodovina smrtne kazni kaže težnjo po omejitvi njene uporabe. O tem priča odprava kvalificirane smrtne kazni in smrtne kazni zoper maloletnike, zmanjšanje števila justifikacij spričo pomilostitve, zapretitev smrtne kazni samo za najtežja zločinstva ali pa popolna odprava smrtne kazni (Italija, Rumunija, Portugalska, Nizozemska, Norveška in dr.).

Po svetovni vojni se opaža deloma nasprotna težnja (zopetna uvedba smrtne kazni v Italiji l. 1926., izredno široka uporaba smrtne kazni v Sovjetski Rusiji). Vendar je bila smrtna kazen odpravljena po svetovni vojni v Avstriji (l. 1919., vnovič uvedena l. 1933.), na Švedskem (l. 1921.) in na Danskem (l. 1930.).

Proj. I. je obdržal smrtno kazen le začasno, «s tim da iz budućeg k. z. bude izbačena čim se pokaže beskorisnom i čim prestanu postojati razlozi koji su diktovali njeno zadržavanje» (motivi, str. 118; prim. tudi predlog narodnega poslanca N. Divca o odpravi smrtne kazni v ustavnem odboru ustavodajne skupščine in odgovor ministra pravde). Vidov. ust. je določala, da se smrtna kazen ne sme ustanoviti za delikte čisto političnega značaja, razen: 1.) če gre za atentat na osebo vladarja in na člane kraljevskega doma, ali 2.) za primere, v katerih so poleg političnega kaznivega dejanja izvršena še navadna kazniva dejanja, za katera je v k. z. odrejena smrtna kazen, ali 3.) za dejanja, ki jih voj. k. z. kaznuje s smrtjo. Ust. ni sprejela nobene teh določb.

V nekaterih zakonodajah so se uvedla posebna procesualna jamstva pri obsodbi na smrt. Tako sme po našem s. k. p. sodišče obsoditi obtoženca na smrtno kazen samo, če so spoznali vsi člani sodišča soglasno, da je kriv zločinstva, ki se kaznuje po zakonu s smrtjo (§ 282., odst. 1., s. k. p.). Če ni soglasnosti sodnikov, se izreče namesto smrtne kazni dosmrtna robija, ob olajšujočih okolnostih (torej najmanj — dveh) pa robija najmanj desetih let (§ 282., odst. 2., s. k. p.).

§ 25.

Kazni na prostosti.*

I. Zgodovinski razvoj. Kazni na prostosti so zavzele tisto mesto, ki je pripadalo v starem pravu kaznim na telesu in

* **Književnost:** *M. Dolenc:* Problem izvrševanja kazni na prostosti v kraljevini SHS. Zb. zn. r. L. IV. 1926. — *B. Marković:* Sredstva za zamenu

smrtni kazni. To se dá razložiti s svojstvi prvomišljene kazni: Odtegnitev osebne prostosti pomeni zlasti za zločinca občutno objektivno zlo. Po drugi strani pa more država v okviru te kazni uveljavljati koristne smotre, kakor uporabo delovne moči obsojencev v javne svrhe, poboljševanje obsojencev zaradi njih usposabljanja za pošteno življenje po izpustu iz zavoda. Tako se smoter občne (generalne) prevencije združuje s smotrom specialne prevencije.

Zgodovina kaže, kako se je odtegnitev prostosti najprej uporabljala v glavnem kot sredstvo za čuvanje storilca med preiskavo, odnosno za čuvanje obsojenca pred izvršitvijo kake druge kazni: *non ad puniendos, sed ad continendos homines* (Ulpianus). To je bila *custodia, non poena* (Carpzow). Isti značaj so imele državne in patrimonialne ječe («tamnice») v srednjeveški Srbiji. (Dr. T. Taranovski: Istorija srbskog prava, II., str. 63 do 67.)

Poskusi, izkoristiti delovno moč obsojencev za prisilno javno delo, so se pričeli že v starem Rimu *(condemnatio ad operas publicas)*. V 16. in 17. stoletju so bili v Zapadni Evropi ustanovljeni prvi zavodi za prisilno delo *(vôze, Werk- und Zuchthäuser)*. Stanje večine kazenskih zavodov je bilo v vsakem oziru slabo. Carpzow (16. stoletje) označuje tedanjo ječo kot «*locus subterraneus*», «*horribilis et immundus*», «*torturae species*». Kaznenci niso bili ločeni po starosti; v enem in istem prostoru so neredko bile zaprte osebe obojega spola.

V državah, ki so imele svoje kolonije (stari Rim, Anglija, Francija, Španska, Rusija), se je uporabljala kot posebna vrsta kazni na prostosti odprava obsojencev v te kolonije (transportacija, deportacija). Ta institut obstaja še doslej v Franciji in Sovjetski Rusiji.

Pokret v prid korenite reforme kazenskih zavodov se je pričel šele v 18. stoletju; zlasti ima zanj zasluge angleški filantrop John Howard (1726—1790), v Severni Ameriki pa B. Franklin in penitenciarno društvo v Filadelfiji (ustanovljeno l. 1776.) (ideja

---

kratkovremene kazni lišenja slobode. Beograd. 1909. — *Borivoj Petrović:* Izvršenje kazne lišenja slobode. Beograd. 1932. — *B. Plakalović:* O vrstama kazni lišenja slobode. Arhiv. 1930. — *Dušan M. Subotić:* Uloga sudije u izvršenju kazne. Pravosuđe. 1933. — *K. Marić:* O odgodi i prekidu izvršenja kazne. Pravosuđe. 1932. — *J. Jelić:* Rad u kaznenim zavodima. Branič, 1929., št. 7 do 12. — *Isti:* Osiguranje osuđenika u nesrečnim slučajevima pri radu. Branič, 1930., št. 11, 12.

samotnega zapora). Preosnova kazenskih zavodov v kontinentalni Evropi se je izvršila v 19. stoletju.

Stanje kazenskih zavodov v poedinih pravnih področjih kraljevine Jugoslavije pred uveljavljenjem novega k. z. in zak. o izvrš. k. je bilo zelo pestro. Razmeroma moderno je bilo jetništvo urejeno na Hrvatskem, v Slavoniji in v Bosni.

Ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja je zmagala ideja individualizacije kazenske represije. Njene osnovne zahteve so: *a)* Kazni na prostosti naj se prilagodijo posebnostim zločincev na osnovi proučavanja storilčevega značaja zaradi čim učinkovitejše specialne prevencije. *b)* Poleg kazenskih zavodov v ožjem pomenu besede naj se ustanove še posebni zavodi za čuvanje, prisilno zdravljenje in vzgojo.

II. Opredelitev kazni na prostosti: robija, zatočenje, strogi zapor in zapor (§ 35., odst. 1., k. z.). Robija in zatočenje sta zagroženi kot kazni za zločinstva, strogi zapor in zapor pa za prestopke (§ 15. k. z.). Kazen na prostosti za prekrške je zapor od enega dneva do enega meseca (§ 3. zakona, s katerim se začasno podaljšuje veljavnost zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov [nat. cit. gl. § 4., III., odst. 5.]). Kazen strogega zapora, ki je določena za prekrške v zakonitih predpisih, je treba jemati za kazen zapora (§ 3. citiranega zakona). V tisk. zak. je smatrati kazen zapora za zapor, ne pa za strogi zapor po k. z. (člen 8. uv. zak. kaz. zak.).

Proj. II. je nameraval dosledno izvesti paralelizem kazni na prostosti: robija in strogi zapor sta bila namenjena zločincem hudobnega značaja, odnosno onim, ki so zagrešili kazniva dejanja iz nečastnih nagibov, a zatočenje in zapor ostalim obsojencem. (Obrazložitev proj. II., str. 85.) V k. z. ta paralelizem ni dosledno izveden. Kriterija hudobnega značaja in nečastnega nagiba sta odločilna vobče za izbiro strožje kazni pri alternativni zapretitvi dveh ali več vrst kazni (§ 74. k. z.). Posebni del k. z. določa v tem pogledu najrazličnejše alternative. Nadalje določa k. z. strogi zapor in robijo ponekod celó za dejanja, storjena iz malomarnosti (§§ 206., odst. 2., in 208. k. z.). Ostanki razlikovanja med onečaščujočimi in neonečaščujočimi kaznimi se navzlic temu vendarle nahajajo v § 281. s. k. p. v zvezi s §§ 75. in nasl. zak. o izvrš. k. in v členu 62. hišnega reda za kazenske zavode (nat. cit. gl. § 31., III., št. 6.). Osnova o razporedu obsojencev na poedine kazenske zavode (nat. cit. gl. § 31., III., št. 1.)

označuje zavod pri okrožnem sodišču v Sremski Mitrovici za namestitev obsojencev, ki so jim priznane olajšave ob izvrševanju kazni na prostosti, kot *custodiae honestae*. (O paralelizmu kazni na prostosti po voj. k. z. gl. v njegovih §§ 23. do 25.)

Glede na trajanje se dele kazni na prostosti: 1.) na dosmrtne: po k. z. sme biti samo robija dosmrtna (§ 37., odst. 1., k. z.) in 2.) na časne (časna robija, zatočenje, strogi zapor in zapor). Največja zakonita mera časne kazni se ne sme prekoračiti pri nobeni vrsti časnih kazni, niti pri steku več kaznivih dejanj (§ 62., odst. 2., k. z.).

III. Poedine vrste kazni na prostosti:

1.) Robija. Robija je najhujša kazen na prostosti ter ima obeležje onečaščujoče kazni. Robija je dosmrtna ali časna (§ 37., odst. 1., k. z.). Kjer ne pravi zakon izrečno, da je robija dosmrtna, je časna (§ 37., odst. 2., k. z.). Zaradi pogojnega odpusta more izjemno priti do tega, da se tudi dosmrtna robija dejansko pretvori v časno (§ 27., odst. 1., št. 3., zak. o izvrš. k.). Najmanjša redna mera časne robije je eno leto, največja pa 20 let (§ 38., odst. 1., k. z.). Robija se prestaja v posebnih kazenskih zavodih (§ 37., odst. 4., k. z.; § 2. zak. o izvrš. k.).

2.) Zatočenje. Zatočenje je najtežja vrsta neonečaščujoče kazni na prostosti. Najmanjša redna mera zatočenja je eno leto, največja pa 20 let (§ 32., odst. 1., k. z.). Pri obsodbi na zatočenje sme sodišče priznati obtožencu olajšave po zak. o izvrš. k. (§ 281., odst. 3., s. k. p.; že pod II., odst. 2., navedeni člen 62. hišnega reda za kazenske zavode). Zatočenje se prestaja v posebnih kazenskih zavodih (§ 38., odst. 2., k. z.; § 2. zak. o izvrš. k.).

3.) Strogi zapor. Strogi zapor je najtežja kazen na prostosti za prestopke. Podobno robiji ima tudi strogi zapor značaj onečaščujoče kazni. Najmanjša redna mera strogega zapora je 7 dni, največja pa 5 let (§ 39., odst. 1., k. z.). Strogi zapor se prestaja v posebnih kazenskih zavodih (§ 39., odst. 2., k. z.; § 2. zak. o izvrš. k.).

4.) Zapor. Zapor je kazen za prestopke, ki se določa v istem okviru kakor strogi zapor (od 7 dni do 5 let), toda nima značaja onečaščujoče kazni (§ 39., odst. 1., k. z.). Glede priznanja olajšav ob izvrševanju zapora veljajo isti predpisi kakor pri izvrševanju zatočenja. Zapor enega leta in dlje se prestaja v posebnih kazenskih zavodih, krajši od enega leta pa praviloma v sodnih zaporih

(§ 39., odst. 2., k. z.; s členom 4. novel. kaz. zak. izpremenjeni § 3. zak. o izvrš. k.).

V primerih, v katerih sodišče ni vezano na najmanjšo mero kazni (§§ 30., odst. 1., št. 2., in 72. k. z.), se sme izreči kazen na prostosti tudi izpod zakonitega minimuma.

IV. Določitev kazni na prostosti po časovnih edinkah. Časna robija in zatočenje se računata na leta in mesece, ne pa na dni; enako tudi strogi zapor in zapor, če naj presezata dobo nad tri mesece. Strogi zapor in zapor do treh mesecev pa se računata tudi na polne dni (§ 41., odst. 1., k. z.; gl. odločbo S. S. B. z dne 30. septembra 1930., Sl. Pr. št. 191). Za en dan se šteje 24 ur, mesec in leto pa se računata po koledarskem času (§ 41., odst. 2., k. z.).

Na poslednji dan kazni se smejo odpustiti obsojenci zbog prometnih razmer in zvez tudi, preden izteče ura, ko je kazen končana. Če se konča kazen med 18. in 7. uro, se sme odpustiti obsojenec že ob 17. uri; na prošnjo pa sme tudi še prenočiti v zavodu. Če izteče kazen med 12. in 18. uro, se sme izvršiti odpust še pred poldnem (§ 60. zak. o izvrš. k.). Če obsojenec na koncu kazni težko krši disciplino, se sme podaljšati odrejeni zapor tudi po končani kazni, toda ne dlje nego za 8 dni (§ 54., odst. 3., zak. o izvrš. k.).

Čas, ki ga prebije obsojenec, ki je začel prestajati kazen, v katerikoli bolnišnici, se šteje v kazen (§ 16., odst. 1., zak. o izvrš. k.; gl. tudi § 53., odst. 5., k. z.). Nasprotno pa se čas, ki ga prebije obsojenec na begu (§ 16., odst. 2., zak. o izvrš. k.), kakor tudi čas, ki je minil od dne, ko je bil obsojenec pogojno odpuščen, do dne, ko je bil zbog razveljavitve pogojnega odpusta priprt, ne sme šteti v kazen (§ 30., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

§ 26.

Denarna kazen.*

I. Opredelitev denarnih kazni. Denarna kazen je po našem kazenskem pravu edina kazen na imovini (§ 35., odst. 1., k. z.). Odvzem predmetov (zaplemba, konfiskacija) po k. z. ni kazen na imovini, temveč stvarno očuvalno sredstvo (§ 59. k. z.).

* **Književnost:** *B. Marković:* Sredstva za zamenu kratkovremene kazni lišenja slobode. — *I. Petrović:* Novčana kazna po zakonu o štampi. Arhiv. 1933.

Denarna kazen je glavna kazen (§ 42. k. z.), ki je zagrožena kot edina kazen, odnosno alternativno ali kumulativno s kaznijo na prostosti, ali pa dodatna (supletorna) kazen (§ 45. k. z.).

II. Denarna kazen kot glavna kazen. Denarna kazen po k. z. ne sme biti manjša nego 25 Din (§ 42., odst. 1., k. z.). Določitev denarne kazni izpod tega zakonitega minimuma je dopustna le v onih primerih omilitve kazni, v katerih sodišče ni vezano na mero kazni (§ 72. k. z.), nad tem zakonitim minimumom pa samo tam, kjer to stranski kazenski zakon (n. pr. zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino [nat. cit. gl. § 5., II., št. 25.]) izrečno določa (gl. § 103., III.). Največja mera denarne kot glavne kazni v občnem delu k. z. ni limitirana. Kjer je v posebnem delu k. z. zagrožena denarna kazen brez določitve specialnega maksimuma (n. pr. §§ 99., 106., odst. 1., 113. in dr. k. z.), sodišče formalno ni vezano na noben maksimum, vsekako pa se mora ozirati na predpis § 70., odst. 3., k. z., po katerem je odmerjanje denarne kazni odvisno od obsojenčevega imovinskega stanja, njegove plačilne zmožnosti itd. Specialni maksimum denarne kazni je v posebnem delu k. z. za poedina kazniva dejanja določen zelo različno: 1000, 3000, 5000, 10.000, 20.000, 30.000, 50.000, 100.000 in celó 500.000 Din.

V § 106., odst. 2., k. z. (vojno izdajstvo) je denarna kazen zavisna od velikosti vsote podpisanih delnic sovražne države.

Denarna kazen za prekrške ne sme biti manjša nego 10 Din in ne večja nego 1500 Din (§ 3. zakona, s katerim se začasno podaljšuje veljavnost zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov [nat. cit. gl. § 4., III., odst. 5.]).

Denarne kazni se stekajo v centralni fond za zidanje in popravljanje kazenskih in podobnih zavodov (§ 42., odst. 2., k. z.; člen 20. uv. zak. kaz. zak.; §§ 158. do 176. uredbe o poslovnem redu za redna kazenska sodišča z dne 21. novembra 1929. [Sl. N. št. 286/CXVI, Ur. L. št. 33 z dne 16. decembra 1929.]), če ni v kakšnem stranskem kazenskem zakonu v tem pogledu kaj drugega določeno, n. pr. v zakonu o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne spekulacije, v zakonu o vinu, v zakonu o posesti in nošenju orožja (nat. cit. teh treh zakonov gl. § 5., II., št. 1., 17., 10.), v tisk. zak.

Rok za plačilo denarne kazni, ki se odredi v sodbi, praviloma ne sme biti krajši nego 14 dni in ne daljši nego 3 mesece od dne pravnomočnosti sodbe (§ 43., odst. 1., k. z.). Sodišče sme zahtevati plačilo ali jamstvo (§ 131., odst. 2., s. k. p.) takoj, če nima obsojenec v kraljevini stalnega bivališča (§ 43., odst. 2., k. z.).

Sodišče sme dovoliti obsojencu plačevanje denarne kazni v delnih odplačilih. V tem primeru odredi sodišče po svojem preudarku velikost odplačil in čas, v katerem se mora denarna kazen izplačati. Ta čas ne sme biti daljši od enega leta od dne dovolitve (§ 43., odst. 3., k. z.; § 424., odst. 2., s. k. p.).

Sodišče sme dovoliti siromašnemu obsojencu na njegovo prošnjo, da odsluži denarno kazen deloma ali celoma z delom, opravljaje kakšen posel v korist fonda (§ 42. k. z.), če je kaj takih poslov (§ 42., odst. 4., k. z.), po predpisih uredbe o odsluževanju denarnih kazni in nadomeščanju teh kazni s kaznijo na prostosti z dne 31. decembra 1929. (Sl. N. št. 5/I iz l. 1930., Ur. L. št. 83 iz l. 1930.) (§ 43., odst. 5., k. z.). Odslužitev kazni z delom se sme dovoliti zlasti, če bi bil z izterjavo kazni obsojencu ogrožen obstanek ali če bi on bil s tem zadržan, izpolniti svojo dolžnost, da vzdržuje rodbino ali da povrne oškodovancu škodo (§ 424., odst. 4., s. k. p.). Delo je svobodno (§ 424., odst. 4., s. k. p.) ter mora ustrezati strokovni izobrazbi in sposobnostim obsojenca (§§ 1. in 2. citirane uredbe). Obsojenec se zaposluje samo pri delih, ki jih izvajajo v svoji režiji fond (§ 42. k. z.), država ali samoupravno telo (§ 1. citirane uredbe). Dnevna nagrada za tako delo ne sme biti večja od 100 Din in ne manjša od 25 Din (§ 2. citirane uredbe). Obsojencu, ki izjavi, da ne sprejme dela, ki ga je sodišče zanj našlo, ali ki tega dela sploh ne izvrši ali ga zapusti ali ki se po svoji krivdi odpusti iz posla, se ne sme več dovoliti odsluževanja iste kazni z delom (§ 6. citirane uredbe).

Če obsojenec v odrejenem roku ne izplača denarne kazni (ali delnega odplačila) in je tudi ne odsluži z delom, odredi sodišče prisilno izvršitev. Če se denarna kazen niti na ta način ne izterja, se nadomesti z zaporom (§ 44., odst. 1., k. z.; § 424., odst. 3. in 5., s. k. p.). (Drugače po tisk. zak. [člen 40.]. Prim. v odločbi B. k. s. z dne 29. januarja 1931.: «denarna kazen, izrečena za dejanja po tisk. zak., se ne more nadomestiti z zaporom po §§ 44. in 54. k. z.». [Arhiv. 1933. Str. 327.]) Sodišče

mora izreči v sodbi, odnosno v naknadni rešitvi (§ 424., odst. 5., s. k. p.), poleg denarne kazni tudi zapor, ki naj nastopi v primeru neizterljivosti (§ 44., odst. 2., k. z.; § 287. s. k. p.). Denarna kot glavna kazen se nadomešča z zaporom tako, da stopi na mesto vsakih 60 Din denarne kazni kazen enodnevnega zapora (§ 7. citirane uredbe). Denarne kazni, manjše od 60 Din, in ostanki večjih denarnih kazni, manjših od tega zneska, se računajo za 60 Din (§ 9. citirane uredbe). Če je plačal obsojenec samo del denarne kazni, se nadomesti ostanek z zaporom po ugotovljenem razmerju. Prav tako sme obsojenec ob vsakem času prekiniti prestajanje nadomestnega zapora, če odsluži z delom ali izplača denarno kazen po odbitku onega dela, ki ustreza prestanemu zaporu (§ 44., odst. 3., k. z. in § 10. citirane uredbe). Po obsojenčevi smrti se denarna kazen ne izvršuje (§ 44., odst. 4., k. z.).

III. Dodatna kazen h kazni na prostosti. Za kazniva dejanja iz koristoljubja, za katera predpisuje zakon robijo ali strogi zapor, sme sodišče obsoditi storilca poleg robije ali strogega zapora tudi na dodatno (supletorno) denarno kazen do 250.000 Din, kolikor ne odreja ta zakon v posebnem delu drugače (§ 45., odst. 1., k. z.). V primerih, kjer je v posebnem delu predvidena denarna kazen za koristoljubna kazniva dejanja kumulativno ali alternativno s kaznimi na prostosti, gre za glavno, a ne za dodatno denarno kazen in le-tá ne more priti več do uporabe. Dodatna denarna kazen je dopustna tudi, če je robija, odnosno strogi zapor zagrožen alternativno ali fakultativno z drugimi kaznimi, razen denarne kazni. Kot nadaljnji pogoj se zahteva, da je tudi *in concreto* izrečena kot glavna kazen robija, odnosno strogi zapor. Določitev dodatne denarne kazni je fakultativna ter zavisi od ugotovitve koristoljubnega nagiba dejanja *in concreto (quaestio facti)*. Koristoljubje pomeni v smislu k. z. pohlep po pridobivanju imovinskih koristi kakršnekoli vrste, ki ne temelji na zakonu. Če se dodatna denarna kazen ne plača, jo zamenja sodišče z robijo ali s strogim zaporom, kakor je pač izrečena kot glavna kazen robija ali strogi zapor, in sicer tako, da stopi na mesto 100 Din denarne kazni en dan robije, odnosno strogega zapora. Vendar pa ne sme biti ta robija daljša nego leto dni, strogi zapor pa ne daljši nego 6 mesecev (§ 45., odst. 2., k. z.; § 8. citirane uredbe). Nadomestna odslužitev dodatne denarne kazni z delom ni dopustna (§ 1. citirane uredbe).

§ 27.

Stranske kazni.*

I. Vrste stranskih kazni. K. z. pozna le dve vrsti stranskih kazni: *a)* izgubo častnih pravic in *b)* izgubo službe (§ 35., odst. 2., k. z.). (Po voj. k. z. [§ 21.] se izrekajo kot stranske kazni: denarna kazen, izguba čina, izguba službe, izguba vojaške časti in izguba častnih pravic.)

II. Izguba častnih pravic. Proj. I., proj. II. in nadaljnji načrti kazenskega zakonika so imenovali to stransko kazen «izgubo državljanske časti» («gubitak građanske časti»). A že motivi k proj. I. (str. 140) niso videli bistva izgube državljanske časti v uničenju, odnosno zmanjšanju pravne dobrine časti, temveč v odvzemu izvestnih pravic, ki so točno določene v zakonu. Označba te stranske kazni v k. z. kot izgube častnih pravic ustreza potemtakem osnovni zakonodajčevi zamisli. Zastarelega izraza «izguba državljanske časti» se še poslužuje zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino (nat. cit. gl. § 5., II., št. 25.), toda stvarno pomeni vendarle izgubo častnih pravic. (O izgubi vojaške časti gl. § 29. voj. k. z.)

S stransko kaznijo izgube častnih pravic hoče država: *a)* preprečiti izvrševanje izvestnih pravic obsojencu, ki se je pokazal za nevrednega, da bi jih izvrševal (motivi k proj. I., str. 140); *b)* odvrniti slabe posledice, ki bi utegnile nastati za poedince in družbo, če bi te pravice ostale nadotaknjene; *c)* ojačiti učinek glavne kazni (obrazložitev proj. II., str. 92).

Mlajši in starejši maloletniki ne smejo biti obsojeni na izgubo častnih pravic (§§ 29. in 30., odst. 2., k. z.). (Po voj. k. z. [§ 29.] se maloletniki obsojajo namesto na izgubo vojaške časti in častnih pravic na izgubo čina ali službe, če ga ali jo imajo.)

Vsebina izgube častnih pravic glede odraslih oseb *(ius suffragii et honorum, droits civiques, bürgerliche Ehrenrechte)* obseza pravice, ki so označene v zakonu, in sicer:

1.) pravice do državne ali kakršnekoli druge javne službe ali do javnih poklicev;

2.) pravice do akademskih dostojanstev, odlikovanj in drugih javnih počastil;

---

* **Književnost:** *J. B. Mijušković:* Gubitak časnih prava. Branič. 1933. — *L. Perković:* Jedan slučaj gubitka i ponovnog dobijanja penzije. Arhiv. 1933.

3.) pravice, glasovati v javnih stvareh, voliti ali biti izvoljen kakor tudi izvrševati vse ostale politične pravice (§ 47. k. z.).

K š t. 1. V pojmu javne službe sta zapopadeni poleg državne službe tudi cerkvena služba («izguba duhovniškega čina» — § 415., odst. 4., s. k. p.) in služba v samoupravnih edinicah (banovina, srez, občina). Z izgubo pravic do javne službe je zvezana izguba pravice do pokojnine (penzije) (gl. § 105., odst. 1., č. z.).

Na izgubo častnih pravic obsojeni ne sme služiti pri narodni vojaški sili ves čas, dokler ta kazen traja; zavezan pa je plačevati vojnico in se dati uporabljati v mobilnem in vojnem stanju za posebna dela (člen 7., odst. 4., zakona o ustroju vojske in mornarnice z dne 6. septembra 1929. [Sl. N. št. 222/LXXXIX, Ur. L. št. 191] v novelirani redakciji po zakonu z dne 30. decembra 1931. [Sl. N. št. 252/LXXVIII, Sl. L. št. 16 iz leta 1932.]; prim. tudi § 29., odst. 3., voj. k. z.). K javnim poklicem spadajo poklici advokatov, javnih notarjev, zdravnikov, lekarnarjev, ravnateljev in učiteljev privatnih šol in drugi poklici, ki se smejo izvrševati le z odobrenjem pristojnega oblastva (motivi k proj. I., str. 149).

Izbris iz vrst tega ali drugega poklica se izvršuje po pristojnih organih. O procesualni strani vprašanja gl. § 427., odst. 2., s. k. p.

K š t. 2. Z izgubo častnih pravic se izgubi doktorski naslov, odnosno naslov magistra pharmacije, kot akademsko dostojanstvo (člen 235., odst. 1., obče univerzitetne uredbe z dne 11. decembra 1931. [Sl. N. št. 291/XCV, Sl. L. št. 212 iz l. 1932.]). Odlikovanja so redi in svetinje (prim. srbski zakon o redih in svetinjah z dne 23. januarja 1883. in § 11. zakona o redu «Jugoslovanska krona» z dne 5. aprila 1930. [Sl. N. št. 79/XXX, Ur. L. št. 233]). Javna počastila so n. pr. častno občanstvo, naslov dvornega dobavitelja in pod.

K š t. 3. Določba § 47., št. 3., k. z. navaja pravico glasovanja v javnih stvareh ter aktivno in pasivno volilno pravico le kot najbolj važne politične pravice. O izgubi volilne pravice gl. člen 56., št. 1. in 2., in člen 57., odst. 2., ust.; § 9. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino (nat. cit. gl. § 5., II., št. 25.) in zakon o volilnih imenikih (nat. cit. gl. § 5., II., št. 24.).

Nekatere zakonite posledice izgube častnih pravic niso določene v k. z., pač pa v drugih zakonih, n. pr. prepoved zaprisege

oseb, ki so jim bile s sodbo odvzete častne pravice (§ 178., odst. 1., št. 2., s. k. p.); o vplivu izgube častnih pravic glede na pravico izvrševanja obrta gl. § 400., št. 2., zakona o obrtih z dne 5. novembra 1931. (Sl. N. št. 262/LXXXI, Sl. L. št. 572).

Izguba častnih pravic kot stranska kazen pomeni izgubo vseh častnih pravic, ki so navedene v št. 1. do 3. § 47. k. z., ne pa samo nekaterih izmed njih (odločba S. S. B. z dne 20. maja 1930., Sl. Pr. št. 174). Izjema pa velja za izgubo pravice, voliti narodne poslance v narodno skupščino; ta se določa lahko tudi sama zase pri obsodbi za volilna kazniva dejanja (§ 77. zakona o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino).

Izguba častnih pravic je lahko trajna ali začasna. Trajno izgubo častnih pravic izreče sodišče pri vsaki obsodbi na smrt ali na robijo preko petih let (§ 46., odst. 1., k. z.).

Začasna izguba pravic se izreče obligatorno: *a)* pri vsaki obsodbi na robijo do petih let za dobo od enega do petih let (§ 46., odst. 2., k. z.); *b)* pri vsaki obsodbi na zatočenje, toda samo za čas, ko se prestaja kazen (§ 46., odst. 3., k. z.); *c)* pri obsodbi na strogi zapor se izreče izguba častnih pravic za dobo od enega do treh let v primerih, ki so izrečno navedeni v posebnem delu k. z., odnosno v stranskih zakonih (§ 46., odst. 4., k. z.). Razen v teh primerih sme sodišče fakultativno izreči izgubo častnih pravic za isto dobo, ko izreče ob omilitvi kazni (§§ 71. in 72. k. z.) namesto robije strogi zapor (§ 46., odst. 4., novel. kaz. zak.). Pri obsodbi na zapor in na denarno kazen se izguba častnih pravic po k. z. ne sme izreči.

Za določitev stranske kazni izgube častnih pravic je odločilna ona glavna kazen, ki je izrečena *in concreto,* ne pa tista, ki je zagrožena *in abstracto.*

Od sistema k. z. odstopa zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino. Ta zakon: *a)* odreja «izgubo državljanske časti» pri obsodbi na zapor (§ 84. citiranega zakona); *b)* določa dobo trajanja izgube volilne pravice v okviru od enega do šestih let (§ 73. citiranega zakona).

Izguba častnih pravic (§ 47. k. z.) se prične od dne, ko postane sodba pravnomočna (§§ 412. in 427., odst. 2., s. k. p.). Čas, za katerega izgubi obsojenec te pravice, če ni ta izguba trajna, pa se šteje od dne, ko je glavna kazen prestana, zastarana ali

odpuščena (§ 48. k. z.). Pri obsodbi na zatočenje preneha izguba častnih pravic takoj po dokončno prestani glavni kazni. Pogojni odpust je smatrati še za prestajanje kazni (§ 40., odst. 2., k. z.; § 32. zak. o izvrš. k.).

III. Izguba službe. Stranska kazen izgube državne ali druge javne službe (§ 49. k. z.) more zadeti le tistega, ki ima tako službo. Obseg uporabe te kazni je torej bolj omejen od obsega izgube častnih pravic. (O pojmu javne službe gl. § 8., VI., št. 3.) Sem šteje tudi služba železniških, brodarskih, zrakoplovnih, poštnih, telegrafskih, telefonskih in tramvajskih uslužbencev (§ 211. k. z.).

Izguba službe se mora izreči (obligatorno) pri vsaki obsodbi najmanj na šest mesecev strogega zapora ali na leto dni zapora (§ 49., odst. 1., k. z.).

Izgubo službe sme sodišče izreči (fakultativno) tudi pri obsodbi na strogi zapor izpod šestih mesecev, če se je pokazal obsojenec s storjenim kaznivim dejanjem za nevrednega službe (§ 49., odst. 2., k. z.; *quaestio facti*).

V širšem obsegu je fakultativna izguba službe predvidena po § 28. voj. k. z. za vojaške osebe, nadalje po členu 41. zakona o žandarmeriji (orožništvu) z dne 27. septembra 1930. (Sl. N. št. 235/LXXXI, Sl. L. št. 267), izpremenjenega in dopolnjenega z zakonom z dne 23. aprila 1931. (Sl. N. št. 102/XXXI, Sl. L. št. 216) in z zakonom z dne 6. novembra 1931. (Sl. N. št. 267/LXXXIV, Sl. L. št. 586) (pri obsodbi ne glede na višino kazni zaradi nečastnih kaznivih dejanj), po členu 16. zak. zlor. obl. in dr.

IV. Izvrševanje stranskih kazni izgube častnih pravic in izgube službe. Če se izreče s sodbo izguba častnih pravic, odnosno izguba službe, obvesti sodišče, čim dobi sodba pravno moč, ono oblastvo, ki je pristojno odrediti o tem vse, česar je treba (§ 427., odst. 2., s. k. p.).

Osebi, ki je bila obsojena na začasno izgubo pravic, izda sodišče — če le-tá to zahteva — po preteku dobe, za katero se je izrekla ta stranska kazen, potrdilo, da je po zakonu prestala izguba častnih pravic, izrečena z obsodbo (§ 484., odst. 1., s. k. p.).

O povrnitvi pravic, izgubljenih s sodbo, gl. § 36., III.

§ 28.

Odmerjanje kazni vobče.*

1. Občna načela pri odmerjanju kazni. Iz zgodovine kazenskega prava se more spoznati dvoje nasprotnih smeri v pogledu odmerjanja kazni: Na eni strani gre za težnjo, naj se prepusti sodišču neomejena svoboda pri izberi kazni, na drugi strani pa za stremljenje, naj se sodišče strogo omeji na uporabo tiste kazni, ki je za sleherni delikt vnaprej točno določena v zakonu. Obe smeri v svoji skrajni obliki kažeta bistvene nedostatke. Pri prvem sistemu se utegne odmerjanje kazni pretvoriti v popolno samovoljnost (arbitrarnost), ki ni združljiva z načeloma zakonitosti in enakosti pred zakonom. Pri drugem sistemu pa je sodišče tako vezano na absolutno zagroženo kazensko sankcijo, da postane njegovo poslovanje mehanično in avtomatično, pri čemer bi trpela tako pravičnost kakor smotrenost *(summum ius summa iniuria).*

Zbog tega združuje moderno pravo v svojih določbah o odmerjanju kazni načelo legalnosti *(nulla poena sine lege)* in načelo individualizacije kazni. Okvir, t. j. *minimum* in *maximum* kazni, se praviloma določa v zakonu. Ta okvir pa je tako širok, da se pri odmerjanju kazni lahko vpoštevajo vse okolnosti, ki so vplivale na storilčevo kazensko odgovornost. Na ta način utegne kazen udejstvovati i občno preventivno i specialno preventivno funkcijo.

Občne smernice za odmerjanje kazni so podane v § 70. k. z. Kot temeljno načelo velja, da se kazen odmerja storilcu po stopnji njegove kazenske odgovornosti (§ 70., odst. 1., k. z.). Stopnja ali veličina kazenske odgovornosti zavisi od subjektivnih okolnosti, ki so zasidrane v storilčevi osebnosti, in pa od objektivnih okolnosti, s katerimi se označuje storjeno dejanje, zlasti od pomena oškodovane ali ogrožene pravne dobrine in od posledice

---

* **Književnost:** *M. Dolenc:* Vprašanje omilitve in poostritve kazni po novem k. z. Sl. Pr. 1929. — *Isti:* O «povratu» i «ponavljanju» u našem krivičnom zakoniku. Mjes. 1933. — *K. Marić:* Kako se vrši ublažavanje kazne po § 71. k. z. Arhiv. 1932. — *R. Vukčević:* Korekcionalizacija kazne iz § 71. k. z. Branič. 1930. — *S. Popović:* Ublažavanje kazne po slobodnoj oceni. Policija. 1932. — *S. Dinić:* Minimum kazne pri zameni novčane kaznom lišenja slobode. Pravosude. 1932. — *J. Vrbanić:* Članek pod istim naslovom. Pravosude. 1933.

dejanja. Subjektivne in objektivne okolnosti so lahko obtežujoče ali olajšujoče (§ 293., odst. 2., s. k. p.; § 65., odst. 2., k. z.). Te zadnje označuje § 71., odst. 1., k. z. kot okolnosti, zbog katerih je treba kazen omiliti («ublažavajuće okolnosti»). Razlika je ta, da gre pri olajšujočih okolnostih v širšem smislu besede za odmero v rednem okviru kazni, pri omilitvenih okolnostih pa za odmero v izrednem ustanovljenem okviru kazni. Kdaj postane olajšujoča okolnost omilitvena, tega zakon ne pove, to prepušča prostemu preudarku sodišča. V § 282., odst. 2., s. k. p. je omenjena razlika sploh zabrisana.

V § 70. k. z. posamezne okolnosti, ki vplivajo na odmerjanje kazni, niso navedene izčrpno (taksativno), temveč le eksemplifikativno. Ocenjanje teh okolnosti glede na stopnjo kazenske odgovornosti je prepuščeno sodišču, ki pa seveda ne sme ravnati po zgolj subjektivnem vtisku, temveč se mora ozirati na *ratio legis* in na občne smernice pozitivne kazenske zakonodaje v pogledu kaznovanja.

Okolnosti, ki vplivajo na to, da bodi kazen večja ali manjša, so zlasti: *a)* Nevarnost za družabni red zbog storilčeve zločinske nagnjenosti. Pri tem je mišljena nagnjenost kot svojstvo, ukoreninjeno v storilčevi duševnosti, kajti šele tedaj smemo upravičeno sklepati na njegovo nevarnost za družabni red. *b)* Nagibi dejanja. Kakor znano, se smatrajo za nizkotne motive koristoljubje, zlobnost, izkoriščanje nuje drugega, delomrznost in pod.; kot nezavržne ima naša kazenska zakonodaja čisto politične nagibe (§ 281., odst. 3., s. k. p.): usmiljenje, nujo, obrambo pravic ali opravičenih interesov in pod. *c)* Svrha, v katero je bilo dejanje storjeno. *č)* Neposredni podnet na izvršitev dejanja (n. pr. skušnjava, provokacija, zapoved, podkupljenje). *d)* Prejšnje storilčevo življenje (predvsem njegova neoporečenost ali oporečenost) in njegove osebne (spol, starost, stanje zdravja in pod.) in gospodarske razmere. *e)* Mera uvidevnosti, ki zavisi med drugim od storilčeve izobrazbe, življenske izkušnje, storilčevega duševnega stanja ob času storitve dejanja in pod. *f)* Posledica dejanja, ki je lahko težka, manj težka ali povsem malopomembna. *g)* Storilčevo ponašanje po storjenem dejanju, ali se kesa dejanja in ali se je trudil, popraviti ali odvrniti nastopivše posledice (§ 70., odst. 2., k. z.).

Pri odmerjanju denarnih kazni se jemljejo poleg že navedenih okolnosti v poštev zlasti še obsojenčevo imovinsko stanje (siromaštvo, imovitost) in njegove ostale življenske razmere, ki vplivajo na njegovo plačilno zmožnost (dolžnost, vzdrževati rodbino, nezmožnost za delo, prezadolženost in pod.) (§ 70., odst. 3., k. z.).

II. Izbor med dvema ali več vrstami kazni. Kjer dopušča zakon izbor med dvema ali več vrstami kazni, se izreče strožja kazen: *a)* če je poteklo dejanje iz nečastnih nagibov ali *b)* če kaže hudobni storilčev značaj (§ 74. k. z.). Relativna strogost kazni se določa po vrstnem redu glavnih kazni (§ 35., odst. 1., k. z.). Dosmrtna robija je težja od časne. Za določitev strožje kazni v primerih alternativne zapretitve zadostuje že eden od pravkar navedenih pogojev *a)* in *b)*. Ugotovitev kakovosti nagiba je seveda veliko lažja kakor pa ugotovitev svojstev storilčevega značaja, ker predpostavlja le-tá natančno proučavanje zločinčeve osebnosti. O priznanju olajšav pri izvrševanju kazni na prostosti gl. § 31., III. *in fine*.

III. Omilitev kazni. Primeri, v katerih je za kaznivo dejanje zagrožena ena sama, in sicer absolutno določena kazen, so v k. z. redke izjeme (§ 91. k. z. — samo smrtna kazen; §§ 92., odst. 1., 104., odst. 2., 144., odst. 3., k. z. — samo dosmrtna robija). V pretežni večini primerov je kazen določena le relativno v mejah zakonitega ali specialnega minimuma in maksimuma (najmanjšnine in največnine kazni).

Zakonodajec računa s tem, da utegne absolutno zagrožena kazen biti po okolnostih prestroga, relativno določen okvir drukih kazni pa se utegne izkazati za preozek. Kot korektiv za take primere služi institut omilitve kazni.

K. z. predvideva v VIII. poglavju te-le načine omilitve kazni: *a)* normalno omilitev kazni (§ 71. k. z.); *b)* omilitev kazni po svobodni oceni (§ 72. k. z.); *c)* omilitev in celó oprostitev kazni v posebno lahkih primerih (§ 73. k. z.); *č)* omilitev kazni po posebnih določbah k. z.

K *a)*. Za normalno (redno) omilitev kazni zadostuje, da je podana vsaj ena okolnost, zbog katere je treba kazen omiliti (§ 71., odst. 1., k. z.). Ugotovitev, da obstajajo poleg ene ali več takšnih okolnosti tudi obtežujoče, sama ob sebi še ne izključuje pravice omilitve kazni. Obe skupini okolnosti je treba primeriti glede na njihov pomen in učinek. Je li kazen *in concreto* omiliti,

zavisi od rezultata tega primerjanja. Odločilno ni število teh ali drugih okolnosti, pač pa njih relativen pomen glede na stopnjo kazenske odgovornosti (motivi k proj. I., str. 221).

Če sodišče spozna, da je ena ali več okolnosti, zbog katerih je treba kazen omiliti, se izvrši omilitev tako-le: 1.) če je predpisana za kaznivo dejanje smrtna kazen, stopi (obligatorno!) na njeno mesto dosmrtna robija ali robija najmanj desetih let (§ 71., št. 1., k. z.) (po § 282., odst. 3., s. k. p., če ni soglasnosti sodnikov za smrtno kazen, se izreče namesto smrtne kazni dosmrtna robija, ob olajšujočih okolnostih [najmanj dveh] pa robija najmanj desetih let); 2.) če je predpisana dosmrtna robija, stopi (obligatorno!) na njeno mesto robija najmanj sedmih let (§ 71., št. 2., k. z.); 3.) če je zagrožena za kaznivo dejanje časna kazen na prostosti, katere najmanjšnina je odrejena v zakonu, se sme (fakultativno!) časna kazen na prostosti znižati na najmanjšo mero te vrste kazni (§ 71., št. 3., k. z.) (tu gre za tiste primere kaznivih dejanj, za katere je v posebnem delu k. z., odnosno v stranskih zakonih, predviden specialni *minimum* kazni na prostosti; če se n. pr. dejanje po § 301., odst. 2., k. z. kaznuje z zaporom do enega meseca [specialni *minimum*], se sme ob omilitvi kazni po § 71., št. 3., k. z. kazen znižati do 7 dni zapora [t. j. do najmanjše zakonite mere te vrste kazni po § 39., odst. 1., k. z.]); 4.) če je predpisana za kaznivo dejanje časna kazen na prostosti, ni pa označena najmanjšnina, se sme izreči namesto robije strogi zapor najmanj treh mesecev, namesto zatočenja pa zapor najmanj enega meseca, a namesto strogega zapora zapor (najmanj 7 dni) (§ 71., št. 4., novel. kaz. zak.); 5.) pri prestopkih, za katere predpisuje zakon zapor ali zapor in denarno kazen (kumulativno), ni pa označena najmanjša mera (specialni *minimum*), sme zamenjati sodišče zapor z denarno kaznijo, če se dá doseči svrha kazni tudi s to (§ 71., št. 5., novel. kaz. zak.).

Glede omilitve kazni pri starejših maloletnikih veljajo posebni predpisi (gl. § 16., k *c*).

Posebna izjema v tej smeri, da se zaporna kazen ne sme nikdar izpremeniti v denarno kazen, je ustanovljena in še vedno velja pri deliktih po zakonu o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne spekulacije (gl. § 65., V.).

K *b)*. V primerih, kjer zakon izrečno pooblašča sodišče, da sme omiliti kazen po svobodni oceni, sodišče ni vezano

ne na vrsto ne na mero kazni, ki je predpisana za kaznivo dejanje (§ 72. k. z.). Tu sme sodišče namesto zagrožene glavne kazni izreči poljubno milejšo vrsto glavne kazni (n. pr. namesto smrtne kazni ali robije zapor in celó denarno kazen) ter sme iti tudi izpod minimumov glavnih kazni, ki so določeni v §§ 37. do 39. in 42. k. z. (gl. odločbo S. S. B. z dne 4. marca 1930., Sl. P. št. 199; drugače odločba B. k. s. Kre 328/4/32 z dne 5. junija 1932., Pravosuđe št. 11, str. 715). Sodišče izreče slednjič lahko tudi kazen na prostosti za dobo samo enega dne ali denarno kazen v znesku enega dinarja in pod.

Opravičba omilitve kazni po svobodni oceni sloni na misli, da se izkaže v nekaterih primerih občni okvir omilitve kazni po § 71. k. z. kot preozek. Pravice omilitve po § 72. k. z. se sme sodišče poslužiti samo na osnovi izrečene pooblastitve v k. z. ali v stranskih zakonih. V k. z. so take pooblastitve predvidene: v občnem delu v §§ 22., odst 2. (bistveno zmanjšana vračunljivost), 25. (nepravi primeri skrajne sile), 32., odst. 2. (poskus na absolutno nesposobnem predmetu ali z absolutno nesposobnimi sredstvi), in v posebnem delu: §§ 147., odst. 2., 170., odst. 2., 171., odst. 2., 202., 245., odst. 3., 303., 325., odst. 2., v zvezi s §§ 322. do 324., 351. k. z. in § 310. novel. kaz. zak.

K *c)*. V posebno lahkih primerih se sme oprostiti storilec tudi vsake kazni (§ 73., odst. 1., k. z.). Za posebno lahek primer gre, če je storilčeva krivda tako neznatna in so posledice dejanja tako malopomembne, da ni utemeljene potrebe za kaznovanje (§ 73., odst. 2., k. z.). Taki primeri morajo biti izrečno navedeni v zakonu. V občnem delu k. z. imamo tak primer v § 32., odst. 2., zadnjem stavku (absolutno nesposoben poskus), v posebnem delu k. z. pa v §§ 171., odst. 2., 202., 245., odst. 3., 250., odst. 4., 323., odst. 3., 325., odst. 2. (v zvezi s §§ 322. do 324.), 341., 373., odst. 2., in § 365. novel. kaz. zak. V posebno lahkih primerih iz § 170., odst. 2., k. z. sme sodišče izjemno od § 75. k. z. le omiliti kazen po svobodni oceni. Iz paragrafov, citiranih pod k *b)* in k *c)*, sledi, da je pravica, omiliti kazen po svobodni oceni včasi združena z možnostjo oprostitve vsake kazni, če je podan posebno lahek primer. (Oprostitev se more izreči na podstavi § 280., odst. 1., s. k. p., če sodišče «spozna, da je kaj takih okolnosti, ki ukinjajo kaznivost». Samo v primerih, kakor po § 139., odst. 2., k. z., ko naj se sodba o lažni ovadbi po preklicu objavi, naj pride v sodbi do izreka, da je obtoženec kriv, da se

pa po «odredbah kazenskega zakona oprašča kazni» [§ 184., št. 3., s. k. p.].)

K *č).* V nekaterih primerih so razlogi za omilitev, odnosno tudi za oprostitev kazni, navedeni v posebnem delu k. z. v zvezi s poedinimi momenti, različno navedenimi v dejanskem stanu kaznivih dejanj; n. pr. §§ 131., 351. k. z.

IV. Poostritev kazni. K. z. predvideva dve vrsti poostritve kazni: *a)* poostritev kazni v posebno težkih primerih in *b)* poostritev kazni pri povratku.

K *a).* V posebno težkih primerih, ki jih zakon izrečno določa (§§ 128., odst. 2., 135., odst. 1., 141., odst. 2., 198., odst. 3., 199., odst. 3., 209., odst. 3., 246., odst. 2., 280., odst. 2., 296., odst. 2., 322., odst. 3., in 371. k. z.) se sme (načelo fakultativnosti!) izpremeniti vrsta ali mera predpisane kazni (§ 75., odst. 1., k. z.). Primer je posebno težak, če se je izkazalo, da je bila storilčeva zločinska volja nenavadno močna in zavržna ter da zasluži dejanje zlasti zbog posebnih okolnosti, ob katerih je bilo storjeno, ali zbog svojih težkih posledic težjo kazen (§ 75., odst. 2., k. z.). Določba § 75. k. z. ne nasprotuje načelu: «*nullum crimen, nulla poena sine lege*» (drugače Šilović-Frank, Komentar, str. 3 in 84); kajti poostritev kazni v posebno težkih primerih predpostavlja točno opredeljen dejanski stan zločina, ki je samo zbog okolnosti, navedenih v § 75., odst. 2., k. z., posebno kvalificiran. Obseg poostritve kazni pa je utesnjen v okvir, ki je strogo določen za vsak tak primer v posebnem delu k. z., odnosno v stranskih zakonih (drugače Živanović, Krivični zakonik... s kratkim objašnjenjem, str. 67).

K *b).* Ponovna storitev kaznivega dejanja po krivcu, ki je že bil prej kaznovan, priča pogostokrat o njegovi nevarnosti za pravni red zbog zločinske nagnjenosti. To dejstvo se vpošteva že v okviru rednega odmerjanja kazni po § 71. k. z. Posebno vrsto ponovitve zločinov, ki utemeljuje po k. z. obligatno poostritev kazni, tvorijo primeri tako zvanega povratka *(la récidive, der Rückfall).*

K. z. razlikuje dve vrsti povratka: 1.) občni povratek in 2.) specialni povratek.

Občni povratek obseza primere, v katerih stori oseba, ki je že bila obsojena zbog naklepnega dejanja na kazen na prostosti, zopet naklepno kaznivo dejanje, in sicer v petih letih od dne, ko je to kazen celoma ali deloma prestala, ali če je bila

pridržana v zavodu za očuvalna sredstva, ko je bila odpuščena iz njega (§ 76., odst. 1., k. z.).

Specialni povratek pa je podan, če je poteklo to drugo kaznivo dejanje iz sorodnih nagibov kakor prejšnje kaznivo dejanje (§ 76., odst. 2., k. z.), n. pr. če sta obe v misel vzeti dejanji izvirali iz koristoljubja ali iz pohotnosti, sirovosti in pod.

Iz zakonite opredelbe občnega in specialnega povratka sledi načelno: *α)* da krivdna oblika malomarnosti za povratek vobče ne pride v poštev; *β)* da povratka ni, če je bil storilec prej obsojen, četudi zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ampak le na denarno kazen; *γ)* da prav tako ni povratka, če je od dne, ko je obsojenec celoma ali deloma prestal kazen na prostosti, odnosno ko je bil odpuščen iz zavoda za očuvalna sredstva, poteklo več ko pet let (tako zvana zastaralna doba pri povratku). Dejstvo, da je potekla ta petletna doba, ne da bi bil obsojenec zagrešil novo naklepno kaznivo dejanje, opravičuje domnevo *in favorem delinquentis,* da storitev novega delikta ne izvira iz storilčeve zločinske nagnjenosti, pač pa iz kakih drugih vzrokov.

Povratek predpostavlja, da je oseba celoma ali deloma prestala kazen za prejšnje kaznivo dejanje. Iz tega, da je storilec po prestani kazni znova prišel v navzkrižje s kazenskim zakonom, se sklepa, da prejšnja kazen nanj ni dovolj učinkovala.

Zastaralna doba za povratek se šteje od dne, ko je obsojenec kazen na prostosti celoma ali vsaj deloma izdržal (n. pr. pri odpustu ostalega dela kazni milostnim pótem). V primerih, kjer je bil obsojenec pridržan v zavodu za očuvalna sredstva, se zastaralna doba šteje od dne izpusta iz tega zavoda. Mišljeni so zavodi, ki so navedeni v §§ 51. do 54. k. z. Izjemo tvori oddaja osebe, oproščene zbog nevračunljivosti (§ 280., odst. 3., s. k. p.), v zavod za zdravljenje ali za čuvanje (§ 53. k. z.), odnosno v zavod za zdravljenje pijancev (§ 54. k. z.). Tudi tedaj, kadar bi bila taka oseba ozdravila in bi v petih letih po odpustu iz zavoda bila obsojena na kazen zbog naklepnega kaznivega dejanja, ne bi bila v povratku, ker je bila zaradi prejšnjega dejanja oproščena kot nevračunljiva. Isto velja za primer iz § 110., odst. 3., s. k. p. (gl. člen 2., št. 4., novel. kaz. zak.).

Ako je manj vračunljiva oseba, oddana po § 53. k. z. v zavod za zdravljenje ali za čuvanje, prestala ostanek kazni v kazenskem zavodu (§ 53., odst. 5., k. z.), se računi zastaralna doba pri povratku od dne izdržanega ostanka kazni.

V primerih občnega povratka se kaznuje storilec obligatorno strože, kakor bi bil kaznovan, ako ne bi bil v povratku (§ 76., odst. 1., k. z.), vendar pa v okviru redne kazenske sankcije, ki je zagrožena za storjeno dejanje. Posebno strogo pa se kaznuje storilec v specialnem povratku, in sicer zaradi tega, ker storitev dejanja v povratku iz sorodnih nagibov razodeva izrazito jasno zločinsko nagnjenost storilčevo. Sodišče tu ni vezano na največjo mero predpisane kazni, ampak sme izreči največ dvakratno predpisano kazen, vendar ne sme niti tedaj prekoračiti legalnega maksimuma časnih kazni na prostosti, t. j. dvajsetih let pri robiji in zatočenju, odnosno petih let pri strogem zaporu ali zaporu (§ 76., odst. 2., k. z.). V nekaterih primerih se kaznuje povratek kot *delictum sui generis* (§§ 167., odst. 2., št. 1., 343., odst. 2., k. z.).

Ko se ocenja vprašanje o povratku, velja obsodba inozemskega sodišča kakor obsodba domačega sodišča, če je dejanje, zbog katerega je bila dotična oseba v inozemstvu obsojena, tudi po našem zakonu naklepno kaznivo dejanje (§ 76., odst. 3., k. z.).

Glede načina izvrševanja kazni proti povratnikom velja načelo, da je s povratniki vedno ravnati strože (§ 34., odst. 4., zak. o izvrš. k.; prim. tudi: člen 21. uv. zak. kaz. zak.; §§ 2., odst. 1., 5., odst. 3., 4., odst. 2., 24., odst. 1., št. 3., 37., odst. 2., zak. o izvrš. k.; člene 62., 68. in 72. hišnega reda za kazenske zavode [navedenega v § 31., III., št. 6.]).

Ker priča povratek čestokrat o storilčevi nevarnosti za pravni red, se proti izvestnim vrstam povratnikov uporabljajo tudi očuvalne odredbe (§§ 51., 52. in 58., odst. 3., k. z.).

V. Ponovni primeri kaznivega dejanja. Od povratka v smislu § 76. k. z. je razlikovati tako zvane ponovne primere kaznivih dejanj, ki so predvideni v posebnem delu k. z.: §§ 315., 317., 362., odst. 1., 363., odst. 2., 364., odst. 1., k. z. Ponovni primer: 1.) predpostavlja ponovno storitev dejanja iste vrste (n. pr. tatvine); 2.) pogoj za ponavljanje je obsodba na kazen za istovrstno kaznivo dejanje, ne pa nje popolno ali delno prestanje; 3.) ponavljanje ni omejeno na nobeno razdobje od dne pravnomočne obsodbe za prejšnje kaznivo dejanje (ni petletne zastaralne dobe kakor pri povratku), da le ni prišlo do rehabilitacije za prejšnje dejanje. (Gl. tudi § 21., VI. *in fine*.)

VI. Vštevanje pripora, preiskovalnega zapora in zapora, prestanega po razglasitvi sodbe prve stopnje v kazen.

Za odmerjanje kazni je važen tudi predpis o obligatornem vštevanju pripora ali preiskovalnega zapora (§§ 113. in nasl. s. k. p.), ki ga je obsojenec prestal, preden je bila sodba izrečena (§ 77. k. z.; § 420., odst. 1., s. k. p.) v kazen. Za vštevanje v tem primeru nima pomena, ali je pripor, odnosno preiskovalni zapor, zakrivil obsojenec ali ne. Pripor ali preiskovalni zapor se vštevata v vse vrste kazni na prostosti kakor tudi v denarno kazen; vštevanje pa ne pride do uporabe pri določitvi očuvalnih in vzgojnih sredstev, zvezanih z odvzemom prostosti (gl. odločbo B. k. s. z dne 7. maja 1930., št. 6095, Branič št. 4. iz l. 1931., str. 206).

Razmerje med priporom, odnosno preiskovalnim zaporom in poedinimi vrstami kazni se določa po svobodni oceni sodišča. V kazenskem listu mora biti navedeno, od katerega dne se obsojencu šteje kazen, zlasti glede na prestani in všteti preiskovalni zapor (§ 12., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

Za vštetje časa, ki ga je prebila oseba, obsojena na kazen na prostosti, v zaporu po razglasitvi sodbe prve stopnje do izreka sodbe višje instance, velja predpis § 420. s. k. p. Vštevanje pa se izvrši le toliko, kolikor je bil začetek izvrševanja kazni zadržan z okolnostmi, neodvisnimi od obsojenčeve volje (§ 420., odst. 2., s. k. p.). Ta čas se všteje tudi v ono časno kazen na prostosti, ki je odrejena namesto smrtne kazni, odpuščene po kraljevi milosti (§ 420., odst. 3., s. k. p.).

§ 29.

Odmerjanje kazni pri steku več kazenskih zakonov in kaznivih dejanj.*

I. Oblike steka kazni in njih odmerjanje. Posebni predpisi o odmerjanju kazni veljajo za primere steka (snidenja)

* **Književnost:** *A. Juhart:* Odmera kazni pri steku kazenskih zakonov in kaznivih dejanj po novem k. z. Sl. Pr. 1930. — *A. Munda:* Nekaj pripomb k sodni praksi glede na novo kazensko zakonodajo. Sl. Pr. 1931. — *J. Steinmetz:* Nešto o realnom sticaju. Pravosuđe. 1932. — *J. Radović:* Kako i gde je treba izreći kaznu u slučaju primene §§ 62. do 64. k. z. Pravosuđe. 1932. — *J. Petković:* Članek pod istim naslovom (prav tam). — *S. Smodlaka:* Potreba dopune § 61. k. z. Mjes. 1933. — *J. Mijušković:* Reč — dve o izvesnim praznina ma u krivičnom zakonu od 1929. Policija. 1933.

več kazenskih zakonov in kaznivih dejanj (§§ 62. do 64. k. z.). Pri tem je treba razlikovati: *a)* navidezni stek materialnopravnih predpisov, *b)* pravi idealni stek in *c)* realni stek.

K *a)*. Navidezni stek ali neprava konkurenca materialnopravnih predpisov obseza primere, kjer se dá kaznivo dejanje pravilno subsumirati le pod en sam kazenskopravni konkretni predpis. *α)* Če je dejanski stan označen v kazenskem zakonu s posebnimi (specifičnimi) znaki, se mora na ta ožji dejanski stan uporabiti specialni, ne pa bolj občni predpis (načelo specialitete: *lex specialis derogat legi generali*); n. pr.: razžalitev Veličanstva se kaznuje po posebnem predpisu § 307., odst. 1., k. z., a ne po občnem predpisu o razžalitvi; detomor se kaznuje po § 170. k. z., a ne po občnih določbah o naklepni usmrtitvi. *β)* Pri drugi vrsti navideznega steka stoji en zakoniti predpis do drugega v razmerju subsidiarnosti; tako n. pr.: poskus se kaznuje kot tak samo, če je naklepno kaznivo dejanje ostalo nedovršeno (načelo subsidiarnosti: *lex primaria derogat legi subsidiariae*). *γ)* So slednjič primeri, v katerih en dejanski stan zakrije ali konsumira drugega; n. pr.: pojem razbojništva konsumira v njem vsebovane sostavine tatvine in primoranja (načelo konsumpcije: *lex consumens derogat legi consumptae*). V vseh primerih navideznega steka je potemtakem zares podan en sam dejanski stan. Spričo tega predpisi o steku v smislu V. poglavja k. z. tu vobče ne prihajajo do uporabe.

K *b)*. Pravi idealni stek *(concursus delictorum formalis vel simultaneus)* je podan: 1.) če se z enim dejanjem prekrši več zakonitih predpisov: tako sta pri spolnem posiljenju hčerke po njenem očetu v enem činu združeni kaznivi dejanji krvosramnosti in posiljenja ženske; ali 2.) če se z enim dejanjem prekrši večkrat isti zakoniti predpis: n. pr. dejanje atentatorja, ki vrže bombo v prostor, kjer je več oseb, in poškoduje z enim činom več oseb (§ 61., odst. 1., k. z.).

Za odmerjanje glavnih kazni pri pravem idealnem steku velja tako zvani absorbcijski princip: *poena maior absorbet minorem*. Glavna kazen se odredi po tistem zakonu, ki predpisuje *in thesi* najstrožjo kazen, pri neenakih vrstah kazni pa najtežjo vrsto po vrstnem redu § 35., odst. 1., k. z. (§ 61., odst. 1., k. z.). Zakonodajec izhaja iz prepričanja, da eno

dejanje, v katerem je samo idejno združenih več dejanskih stanov, pač ni tako težko, kakor skup istih dejanj, ako bi bilo vsako od njih samostojno storjeno. Na drugi strani je pri širokem okviru kazenskih postavk v naši novi zakonodaji podana možnost, da se tudi po načelu absorbcije izreče primerna kazen (motivi k proj. I., str. 246).

Stranske kazni se pri idealnem steku določajo po načelu kumulacije (kopičenja), z drugimi besedami: one se morajo ali morejo izreči po tem, ali jih (obligatorno) določa ali pa (samo fakultativno) dopušča ta ali oni kršeni zakon (§ 61., odst. 2., k. z.). (Izjema je glede uporabe določb o idealnem steku ustanovljena pri deliktih po zakonu o volitvi narodnih poslancev za narodno skupščino [nat. cit. gl. § 5., II., št. 25.]; v tem zakonu ustanovljeni delikti, ki prehajajo v neki drugi delikt, ki se strože kaznuje po k. z., za kaznovanje niso vpoštevni [gl. § 103., III.].)

K *c)*. Realni stek *(concursus delictorum successivus)* predpostavlja z materialnopravne strani stek dveh ali več samostojnih in časovno ločenih kaznivih dejanj enega in istega subjekta, s procesualne strani pa, da pride do sojenja in izreka kazni za vsa ta dejanja hkratu v eni sodbi (§§ 62., 63. k. z.; § 286., odst. 1., s. k. p.). Realni stek v širšem smislu je podan, če se obsodi nekdo, preden je bila izrečena kazen prestana, zastarana ali odpuščena, zbog kaznivega dejanja, storjenega pred razglasitvijo prejšnje obsodbe (§ 64. k. z.; § 286., odst. 2., s. k. p.).

Stekajoča kazniva dejanja so lahko enakovrstna ali raznovrstna, dolozna ali kulpozna, dovršena ali poskušena, po službeni dolžnosti ali na zasebno tožbo pregonljiva.

Realni stek po tisk. zak. je mogoč samo v pogledu dejanj, kaznivih po tem zakonu (člen 76. tisk. zak.). Če se steko prekrški z zločinstvi in prestopki po k. z., se vodi postopek o prekrških ločeno od postopka o teh zločinstvih in prestopkih. Če pa se steko samo prekrški, veljajo zanje predpisi dosedanjih kazenskih zakonikov o steku več kaznivih dejanj (§ 2. zakona, s katerim se podaljšuje veljavnost zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov [nat. cit. gl. § 4., III., odst. 5.]).

Realni stek je treba razlikovati od nadaljevalnega delikta (o tem pojmu gl. § 10., II., *e, γ*) kakor tudi od povratka (§ 76. k. z.; gl. § 28., IV., *b*).

Način odmerjanja kazni pri realnem steku je določen posebej: *α)* za primere snidenja več časnih kazni na prostosti (§ 62. k. z.); *β)* za primere snidenja raznovrstnih kazni (§ 63. k. z.); *γ)* za primere nove obsodbe zbog kaznivega dejanja, storjenega pred razglasitvijo prejšnje obsodbe (§ 64. k. z.).

K *α)*. Kdor zasluži zbog več kaznivih dejanj več časnih kazni na prostosti, se obsodi na eno kazen, ki je v tem, da se zaslužena (t. j. *in concreto* izrečena, ne pa *in abstracto* zapretena) najtežja kazen primerno zviša (§ 62., odst. 1., k. z.; § 286., odst. 1., s. k. p.) kot edinstvena kazen. Tu velja tako zvano aspera-cijsko načelo, t. j. načelo zvišanja najtežje zaslužene kazni v pogledu trajanja. Okvir tega zvišanja pa je omejen v dveh smereh: *αα)* zvišana kazen ne sme doseči vsot poedinih zaslu-ženih kazni in *ββ)* zvišana kazen ne sme v nobenem primeru prekoračiti zakonitega maksimuma časnih kazni na prostosti, t. j. dvajsetih let robije ali zatočenja, odnosno petih let strogega zapora ali zapora (§ 62., odst. 2., k. z.). Sodišče vzame zaslu-ženo najtežjo kazen za osnovo ter jo zviša po svobodni oceni glede na ostale zaslužene kazni (§ 62., odst. 3., k. z.; §§ 286., odst. 1., in 360., št. 1., s. k. p.).

Drugače po voj. k. z.: v posebno težkih primerih, če je zaslužil storilec zbog dveh ali več vojaških zločinstev dve ali več kazni dvajsetih let robije ali zatočenja ali poleg ene take kazni dve ali več kazni preko desetih let robije ali zatočenja, ga sme obsoditi sodišče na dosmrtno robijo (§ 32. voj. k. z.).

Za stranske kazni velja tudi pri realnem steku kumulacijsko načelo (§ 62., odst. 4., k. z.) z istimi pridržki, kakor pri idealnem steku. Če pride do obsodbe storilca zaradi kakega od stekajočih se dejanj na smrtno kazen ali na dosmrtno robijo, absorbira smrtna kazen ali kazen dosmrtne robije vse ostale kazni na prostosti.

K *β)*. Kdor zasluži zbog več kaznivih dejanj več kazni, a med njimi tudi denarno kazen, se obsodi poleg kazni na prostosti, odrejene po predpisih §§ 61. in 62. k. z., tudi še na denarno kazen (§ 63., prvi stavek, k. z.). Ta § 63. se nanaša v bistvu na realni stek (*concursus delictorum successivus*), ker govori o več kaznivih dejanjih.

Iz dejstva, da se v § 63. k. z. citira tudi § 61. k. z. (o idealnem steku), sklepajo nekateri, da velja § 63. k. z. tudi za idealni stek (Živanović, Dodatek, str. 80; Urošević, Trebnik, str. 131);

drugi pa izražajo domnevo, da je imel zakonodajec v mislih možnost snidenja v okviru realnega steka tudi primerov idealnega steka (Juhart, str. 149); še drugi označujejo to citacijo kot redakcijsko napako (Čubinski, Komentar I., str. 165).

Kolikor gre pri realnem steku za snidenje časnih kazni na prostosti in denarne kazni, se kazni na prostosti določajo po načelu: *poena maior cum exasperatione,* samostojne in supletorne denarne kazni pa po načelu kumulacije: *quot delicta, tot poenae.*

Kdor zasluži zbog več kaznivih dejanj (realni stek) več samih denarnih kazni, se obsodi po načelu čiste kumulacije na polno vsoto vseh zasluženih kazni (§ 63., zadnji stavek, k. z.). Pri odmerjanju denarnih kazni za poedina dejanja v steku je vpoštevati predpis o odmerjanju denarne kazni (§ 70., odst. 3., k. z.).

Predpisi § 44. k. z. veljajo tudi tukaj. Iz tega sledi med drugim, da nadomestna zaporna kazen, ki ni izterljiva, tudi pri steku ne sme biti daljša nego eno leto pri zločinstvih ali šest mesecev pri prestopkih (§ 44., odst. 1., k. z.).

V pogledu stranskih kazni mora veljati smiselno določba § 62., odst. 4., v zvezi s § 61., odst. 2., k. z. (načelo kumulacije), dasi § 63. k. z. tega izrečno ne omenja.

K *γ).* Odmerjanje kazni po predpisih §§ 62. in 63. k. z. o realnem steku je predvideno tudi za primere nove obsodbe storilca zbog kaznivega dejanja, storjenega pred razglasitvijo prejšnje obsodbe, če prej izrečena kazen še ni bila popolnoma prestana, zastarana ali odpuščena (§ 64. k. z.). Mišljeni so primeri, kjer je dejanje storilca prišlo na dan šele po njegovi obsodbi za drugo dejanje. Ob zgoraj navedenih pogojih se storilcu izreče ona kazen, ki bi se bila morala odmeriti, če bi se bilo sodilo istočasno glede obeh kaznivih dejanj. Tisti del kazni, ki ga je obsojenec prestal, se všteje ob odmeri nove kazni (§ 64. k. z.; § 286., odst. 2., s. k. p.) z vpoštevanjem predpisov o odmerjanju kazni pri realnem steku (§§ 62. in 63. k. z.). Če pa je bila prej izrečena kazen popolnoma prestana, odpuščena ali zastarana, mora sodišče izreči samostojno kazen, ne oziraje se na kazen iz prejšnje sodbe. (V tem smislu Juhart, str. 153, Munda, str. 257, Steinmetz, str. 148; *contra* odločba B. k. s. z dne 21. avgusta 1931., št. Kžk 3., Pravosuđe št. 1 iz l. 1932. B. k. s. uveljavlja nazor, da se «kazna osuđenika za delo, koje on izvrši posle objavljivanja presude, ali pre početka izdržavanja

kazne, odmerava po § 64. u vezi § 62. k. z.». Ta razlaga očividno ni v skladu z izrečnim besedilom § 64. k. z. O eventualni naknadni uporabi § 64. k. z. pri tako zvani nepravi obnovi gl. § 360. s. k. p.)

II. Predpisi o steku kazni z očuvalnimi sredstvi. V tem pogledu je uvrstil k. z. v poglavje o steku kaznivih dejanj predpise tudi za tiste primere, pri katerih naj pride do uporabe očuvalnih sredstev. Iz didaktičnih razlogov bomo o teh predpisih govorili šele pri izvajanjih o očuvalnih odredbah (gl. § 32., VII.).

§ 30.

Odgovornost obsojencev za kazniva dejanja, storjena ob času izvrševanja kazni na prostosti ali očuvalnih odredb.

Način kaznovanja obsojencev je v primerih, ki so v naslovu označeni, različen: *a)* za osebe, obsojene na časno kazen na prostosti, odnosno na oddajo v zavod za izvrševanje očuvalnih odredb po §§ 51. do 54. k. z. (§ 69., odst. 1., k. z.), in *b)* za osebe, obsojene na dosmrtno robijo (§ 69., odst. 2., k. z.).

K *a)*. Obsojenca, ki stori v času, ko se izvršuje časna kazen na prostosti, prestopek, za katerega predpisuje zakon strogi zapor ali zapor do enega leta ali denarno kazen, pa ne več, kaznuje zbog tega izvrševalno oblastvo (§§ 51., 72., odst. 1., zak. o izvrš. k.) disciplinski (§ 69., odst. 1., k. z.; §§ 53. do 55. in 78. zak. o izvrš. k.). Sodni pregon se sme vršiti v tem primeru samo, če se zbog kratkega ostanka kazni diciplinska kazen ne more ostvariti ali če se zve za storjeno dejanje šele, ko je obsojenec kazen prestal (§ 69., odst. 1., k. z.). Če pa stori obsojenec zločinstvo ali težje kazniv prestopek, se mora naznaniti pristojnemu oblastvu zaradi sodnega pregona (§ 51., odst. 3., zak. o izvrš. k.; § 89. s. k. p.).

Omenjeni predpisi veljajo tudi za osebe, ki jim je vzeta osebna prostost zbog izvrševanja kakšne očuvalne odredbe iz §§ 51. do 54. k. z. (§ 69., odst. 2., k. z.). Iz § 40. ur. o izvrš. oč. odr. sledi, da se smejo izreči disciplinske kazni tudi nad nevračunljivimi osebami, ki so oddane v očuvalne zavode. Discipliniranje nevračunljivih oseb pa ne bi bilo skladno z zdravstvenim značajem ravnanja s takimi osebami. Proti njim bi bili primerni le oni varnostni ukrepi, ki se sicer uporabljajo v zavodih za umobolne.

K *b)*. Oseba, ki je bila obsojena na dosmrtno robijo, se kaznuje za prestopke, navedene v § 69., odst. 1., k. z., tudi samo disciplinski. Če pa zagreši tak kaznjenec zločinstvo ali težje kazniv prestopek, ga mora uprava zavoda naznaniti državnemu tožitelju. Sodišče izreče v tem primeru namesto predpisane kazni na prostosti poostritev ostanka kazni po disciplinskih predpisih §§ 53., 54. zak. o izvrš. k. kot samostojno kazensko sredstvo (§ 69., odst. 2., k. z.).

§ 31.

Izvrševanje kazni na prostosti.

I. Ko govorimo o načinih, kako se izvršujejo kazni na prostosti, imamo najprej pred očmi izvrševanje kazni na doraslih osebah. Posebnosti, ki veljajo za izvrševanje kazni na prostosti glede starejših maloletnikov, bodo navedene na kraju. Iste posebnosti prihajajo tudi pri tistih mlajših maloletnikih v poštev, ki se kaznujejo izjemoma (gl. § 16., k *b in fine*), kakor bi bili starejši maloletniki.

II. V toku zgodovine jetniške prakse izza poslednjih stoletij so se izoblikovali v glavnem sledeči načini izvrševanja kazni na prostosti za odrasle obsojence:

a) Sistem skupnega zapora, pri katerem se ne izvaja delitev obsojencev v skupine po njih individualnosti. Ta sistem se je izkazal kot nesmotren, ker ovira možnost poboljševanja obsojencev v največji meri.

b) Sistem samotnega zapora v obliki absolutne ločitve kaznjencev od zunanjega sveta (pensilvanski *Solitary-System*), odnosno v omiljeni obliki, ki predpostavlja redno občevanje obsojencev z jetniškim vodstvom *(Separate-System)*. Samotni zapor je v pogledu represije in očuvanja družbe zelo učinkovit, pri daljšem trajanju pa kaže bistvene nedostatke: vpliva kvarno na telesno in duševno zdravje jetnikov ter otežkoča smotreno ureditev dela v zavodih.

c) Sistem molka ali duhovne ločitve jetnikov (Auburnov ameriški sistem). Osamitev kaznjencev ponoči in skupno delo podnevi ob strogem molku.

č) Progresivni irski sistem (ustanovitelj Sir Walter Crafton v sredi 19. stoletja). Ta sistem je bil uveden že pred svetovno vojno na Hrvatskem in v Slavoniji, Bosni in Her-

cegovini. Po progresivnem irskem sistemu se izvršujejo kazni na prostosti v štirih stopnjah: 1.) samotni zapor, 2.) skupni zapor, 3.) oddaja v zavod za polproste kaznjence in 4.) pogojni odpust. Kaznjenec se mora postopoma privaditi na večjo prostost ter se tako usposobiti za pošteno življenje po izpustu iz zavoda.

III. Naš k. z. določa le glavne smernice glede izvrševanja kazni na prostosti (§ 40. k. z.). Natančnejše predpise obsezajo zak. o izvrš. k. (§ 40., odst. 5., k. z.; § 421. s. k. p.), nadalje s. k. p. (§ 416. do 421.) in številne uredbe. Najvažnejše teh uredb so:

1.) Osnova o razporedu obsojencev na poedine kazenske zavode po § 7. zak. o izvrš. k. z dne 21. decembra 1929. (Sl. N. št. 307/CXXXI, Ur. L. št. 95 iz l. 1930.).

2.) Uredba o organizaciji, uporabljanju in plačevanju delovne moči obsojencev v kazenskih in drugih podobnih zavodih z dne 18. januarja 1930. (Sl. N. št. 23/IX, Ur. L. št. 129), deloma izpremenjena z uredbo z dne 26. marca 1931. (Sl. N. št. 74/XXIII, Sl. L. št. 413).

3.) Navodila za izvrševanje predpisov §§ 27. do 33. zak. o izvrš. k. (o pogojnem odpustu) z dne 7. marca 1929. (Sl. N. št. 84/XXXV, Ur. L. št. 451).

4.) Uredba o vzgajanju in poboljševanju starejših maloletnikov, obsojenih na kazen na prostosti, z dne 18. januarja 1930. (Sl. N. št. 23/IX, Ur. L. št. 132).

5.) Uredba o zavarovanju obsojencev zoper nezgode pri delu z dne 14. februarja 1931. (Sl. N. št. 43/XII, Sl. L. št. 131).

6.) Hišni red za kazenske zavode z dne 26. decembra 1931. (Sl. N. št. 3/II iz l. 1932., Sl. L. št. 114 iz l. 1932.).

7.) Uredba o ureditvi kazenskih zavodov z dne 18. novembra 1931. (Sl. N. št. 276/LXXXVII, Sl. L. št. 640).

8.) Pravilnik o uniformiranju obsojencev v kazenskih zavodih in v sodnih zaporih z dne 5. februarja 1932. (Sl. N. št. 37/XV, Sl. L. št. 204).

Za vsak kazenski zavod in sodni zapor izda minister pravde še poseben hišni red (§ 6., odst. 4., zak. o izvrš. k.).

Kazni na prostosti, daljše od enega leta, se izvršujejo ločeno po vrsti in trajanju kazni, po spolu in starosti in po posebnosti obsojene osebe (§ 40., odst. 1., k. z.; § 1. zak. o izvrš. k. — načelo individualizacije). Vsak obsojenec se mora oddati v zavod, ki

daje po svoji ureditvi največ jamstva, da se doseže z izvršitvijo svrha kazni in da oddaja v ta zavod ne bo škodljivo vplivala na obsojenčevo zdravje (§ 7. zak. o izvrš. k.; prim. tudi §§ 2. in 34. istega zakona).

Kazni na prostosti, manjše od enega leta, pa se izvršujejo v sodnih zaporih (§ 3., odst. 1., zak. o izvrš. k.) praviloma v celici ali v skupnem zaporu (§ 40., odst. 3., k. z.). (Podrobneje gl. v §§ 67. do 71. zak. o izvrš. k.). V pokrajinah, kjer se izvršujejo kazni na prostosti v policijskih zaporih, ostane ta način izvrševanja v veljavi, dokler se ne urede posebni sodni zapori (člen 22., odst. 2., uv. zak. kaz. zak.).

Vsak obsojenec mora delati (§ 40., odst. 4., k. z.); izvzeti so le tisti, o katerih spozna zdravnik, da niso sposobni za delo (§ 36., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Obvezni delovni čas traja na dan poleti 11, pozimi pa 9 ur (člen 7. hišnega reda). Delo v kazenskih zavodih mora biti zdravstveno primerno, koristno in produktivno, imeti mora vzgojni in poboljševalni značaj ter se prilagojevati posebnosti obsojenca (§ 36. zak. o izvrš. k.; § 2. uredbe spredaj pod št. 2.).

Vse, kar obsojenec zasluži, pripada državi. Obsojenec nima pravice do nagrade za delo; vendar pa se mu dovoli zaradi izpodbujanja k pridnosti in delavnosti za njegovo delo nagrada v denarju po vrsti in kakovosti posla (§ 37. zak. o izvrš. k.; § 29. citirane uredbe). Od nagrade sme obsojenec potrošiti za svoje potrebe toliko, kolikor mu določi zavodski upravnik (§ 29. citirane uredbe; člen 65. hišnega reda spredaj pod št. 6.). Nepotrošeni del nagrade ostane obsojencu za prve dni življenja v prostosti (§ 37., odst. 5., zak. o izvrš. k.). (Podrobneje gl. v §§ 36. do 38., 63. do 66., 68., 76., št. 3., zak. o izvrš. k., v uredbi spredaj pod št. 2. in v členih 43. do 48. hišnega reda spredaj pod št. 6.)

Po načelu individualizacije so urejeni predpisi o dopustnosti olajšav pri izvrševanju kazni na prostosti. Pri obsodbah na kazen na prostosti zbog dejanja političnega značaja izreče sodišče, ali se obsojencu priznavajo ali ne priznavajo olajšave, ki so določene v zak. o izvrš. k. Priznanje je zakonito dopustno, če dejanje ni poteklo iz nečastnih nagibov, niti ne kaže obsojenčevega hudobnega značaja, niti niso bile posledice težke (§ 281., odst. 3., s. k. p.; člen 92., odst. 1., tisk. zak.). Nadalje sme sodišče priznati omenjene olajšave, ko je izreklo zoper obtoženca kazen zatočenja ali zapora zbog nepolitičnega zločina, če smatra to za

upravičeno glede na značaj dejanja, storilčevo osebnost in povod, nagibe in posledice dejanja. Vsebina in obseg omenjenih olajšav sta zakonito določena (§§ 75. do 78. zak. o izvrš. k.; člen 92. tisk. zak.). Točka V. osnove spredaj pod št. 1.) označuje tiste zavode ali posebne prostore v zavodih, kamor pridejo obsojenci, ki so jim priznane olajšave, za *custodia honesta*. Določba člena 62. hišnega reda spredaj pod št. 6.) daje upravniku kazenskega zavoda pravico, da sme v pogledu priboljškov in olajšav izenačiti tiste, ki so obsojeni na strogi zapor ali robijo, z onimi, ki so obsojeni na zapor ali zatočenje, če so bili izvršili dejanje v afektu, s prekoračenjem silobrana, zaradi obrambe časti ali rodbine ali iz političnih nagibov.

IV. Kazni na prostosti daljšega trajanja se izvršujejo v zavodih po irskem progresivnem sistemu. Ta sistem je najbolj primeren, da se doseže poboljšanje obsojencev ter ohrani njihovo telesno in duševno zdravje (obrazložitev proj. II., str. 99). Izvrševanje kazni po tem sistemu se začne v posebnih kazenskih zavodih praviloma v celici (1. stopnja), nadaljuje se postopno v skupnem zaporu z osamitvijo ponoči in med odmorom (2. stopnja), potem v oddelku za svobodnjake (polproste kaznjence) (3. stopnja) in naposled na pogojnem odpustu (4. stopnja) (§ 40., odst. 2., k. z.; §§ 4., 20. do 33. zak. o izvrš. k.; navodila pod III., št. 3.).

1. stopnja: celica. Osamitev v celici traja praviloma tri mesece (izjeme gl. § 20. zak. o izvrš. k.). Med osamitvijo v celici mora biti obsojenec oddeljen od drugih tako na izprehodih kakor pri službi božji in v šoli. Obsojenca v celici naj obiščejo vsaj dvakrat na teden zavodski upravnik, zdravnik, učitelj, duhovnik njegove vere in starešina paznikov (§ 21. zak. o izvrš. k.).

2. stopnja: skupni zapor. Osebe, obsojene na robijo ali na zatočenje do enega leta in dlje, prestajajo kazen na tej stopnji skupaj z drugimi obsojenci pod strogim nadzorom in ob skupnem delu; ponoči in med odmorom pa se po možnosti oddeljujejo v celice (§ 22., odst. 2., zak. o izvrš. k.). Osebe, obsojene na strogi zapor ali zapor, se smejo puščati med odmorom in ponoči v manjšem številu skupaj; tudi občevanje med njimi se sme olajšati (§ 22., odst. 4., zak. o izvrš. k.).

3. stopnja: nastanitev v oddelku za polproste kaznjence ali svobodnjake. Svobodnjaki so kaznjenci, ki uživajo več svobode kot kaznjenci v prvih dveh stopnjah.

Oddelek za svobodnjake mora biti izven obzidja kazenskega zavoda (§ 4., odst. 3., zak. o izvrš. k.). V ta oddelek se smejo po prestanem delu kazni, ki je določen v zakonu (§ 24. zak. o izvrš. k.), oddati le taki kaznjenci, glede katerih je pričakovati, da ne bodo zlorabljali večje prostosti in da ne bodo pobegnili (§ 25., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Svobodnjaki so sicer pod nadzorom, vendar je nadzor v primeri z onim v kazenskem zavodu zelo omiljen (§ 24., odst. 3., zak. o izvrš. k.). Disciplinske kazni se zoper nje ne uporabljajo (§ 26., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Ob težjem motenju reda kljub opominu se pošljejo svobodnjaki nazaj v kazenski zavod, izjemoma pa se smejo še enkrat oddati v oddelek za svobodnjake, če zaslužijo to z vzornim delom in vedenjem (§ 26. zak. o izvrš. k.).

Dokler se ne zgradé novi zavodi po predpisih zak. o izvrš. k., se obsojenci osamljujejo, po možnosti, ponoči in med odmorom ter se nameščajo v oddelku za svobodnjake, kolikor to dopuščajo razmere (čl. 22., odst. 1., uv. zak. kaz. zak.).

4. stopnja: pogojni odpust. Pogojno se smejo odpustiti: *α)* praviloma obsojenci iz oddelka za svobodnjake; *β)* v posebno vpoštevnih primerih kaznjenci, ki so ostali na svojo prošnjo v celici, neposredno iz le-té; *γ)* izjemoma tudi kaznjenci, ki so ostali v skupnem zaporu (§ 27., odst. 1. in 2., zak. o izvrš. k.), zlasti v onih zavodih, kjer za sedaj še ni posebnih oddelkov za svobodnjake (št. 7. navodil pod III., št. 3.).

Ostali pogoji dopustnosti: *δ)* obsodba na kazen na prostosti, daljšo od enega leta (§ 27., odst. 3., zak. o izvrš. k.); *ε)* jamstvo dobrega vedenja na prostosti: pogojni odpust se sme dovoliti, če je moči po pravici misliti, da se bodo obsojenci v prostosti dobro vedli in če so po svojih močeh in sredstvih povrnili škodo, ki so jo prizadeli s kaznivim dejanjem (§ 27., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Obsojenec, ki ni dovršil 21. leta starosti, se sme postaviti po potrebi pod zaščitni nadzor (§ 28., odst. 4., zak. o izvrš. k.); *ζ)* prestajanje določenega dela kazni, in sicer odvisno od težine prisojene kazni in od predkaznovanja. Najmanjši rok: po prestani polovici kazni za tiste, ki so prvič v kazenskem zavodu, če niso bili prej kaznovani zaradi zločinstva (podrobneje gl. § 27., odst. 1., št. 1. do 3., zak. o izvrš. k.). Niti obsojeni na dosmrtno robijo, ki je izrečena namesto smrtne kazni, odpuščene s kraljevo milostjo, niso izključeni od dobrote pogojnega odpusta (§ 27., odst. 1., št. 3., zak. o izvrš. k.).

Pogojni odpust traja, dokler se ne dovrši preostali čas kazni. Pri kazni dosmrtne robije traja pogojni odpust 7 let, če pa se je izrekla ta kazen namesto odpuščene smrtne kazni, 10 let (§ 28., odst. 4., zak. o izvrš. k.).

Če prebije pogojno odpuščeni obsojenec do konca tisti čas, za katerega je bil pogojno odpuščen, in če ni dal povoda za razveljavitev z vedenjem in dejanjem, zbog katerega bi se izgubila vera v njegovo nadaljnje pošteno življenje, se smatra kazen za popolnoma prestano (§ 32., odst. 1., zak. o izvrš. k.).

Pogojni odpust se sme razveljaviti: *a)* če se kaznjenec obsodi v času pogojnega odpusta zaradi novega kaznivega dejanja, ki omaja vero v njegovo nadaljnje pošteno življenje; v tem primeru je razveljavitev dopustna še v dveh mesecih od dne, ko je čas pogojnega odpusta potekel (§ 30., odst. 1., zak. o izvrš. k.); *b)* če prekrši kakšnega izmed pogojev, ob katerih je bil odpuščen (§ 30., odst. 1., zak. o izvrš. k.; o teh pogojih gl. § 28., odst. 2., zak. o izvrš. k. in št. 8. navodil pod III., št. 3.); *c)* če se pokrene, preden izteče čas pogojnega odpusta, zoper pogojno odpuščenega obsojenca sodni kazenski postopek zbog kaznivega dejanja, ki vzbuja dvom o njegovem bodočem poštenem življenju, se sme razveljaviti pogojni odpust še v šestih tednih po popolnoma končanem postopku (§ 32., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

Če se pogojno odpuščeni obsojenec iz zakonitih razlogov pripre ter se nato pogojni odpust razveljavi, se smatra za razveljavljenega s tistim dnem, ko je bil obsojenec priprt (§ 31. zak. o izvrš. k.).

Predloge za pogojni odpust podajajo upravniki kazenskih zavodov po zaslišanju zavodskega posvetovalnega odbora (§ 9., odst. 2. do 4., zak. o izvrš. k.) ministru pravde, ki odloča o njih na predlog posebne komisije pri ministrstvu pravde (§ 28., odst. 1., zak. o izvrš. k. in navodila pod III., št. 3.). Na predlog iste komisije odloča minister pravde tudi o razveljavitvi pogojnega odpusta (§ 33. zak. o izvrš. k.).

V. Odlog in prekinitev kazni na prostosti. Začetek izvrševanja kazni na prostosti, ki ne preseza enega leta, se sme za nekaj časa odložiti: *a)* iz tehtnih pridobitnih ali rodbinskih razlogov (§ 418. s. k. p.); *b)* na zahtevek vojaškega oblastva, če je obsojenec pozvan na vojaško dolžnost (§ 419. s. k. p.). V širšem obsegu je odlog dopusten po § 418., odst. 5., s. k. p.

Prekinitev izvrševanja kazni na prostosti, ki ni večja od 5 let, se sme izjemoma dopustiti iz posebno tehtnih rodbinskih razlogov (smrt obsojenčevega očeta, zakonskega druga ali otroka) (§ 14., odst. 2., zak. o izvrš. k.).

VI. Ravnanje z obsojenci. Disciplinske kazni. Varnostne odredbe. Zak. o izvrš. k. in hišni red pod III., št. 6.), podrobno urejata ravnanje z obsojenci, njih pravice in dolžnosti, ustno in pismeno občevanje, skrb za zdravje, izobraževanje in religiozne potrebe (§§ 34. do 50., 68. zak. o izvrš. k.; členi 22. do 84. istega hišnega reda).

Obsojence, ki se odlikujejo z vzornim vedenjem, sme zavodski upravnik nagraditi (§ 52. zak. o izvrš. k.).

Za vsako prekršitev zakonitih predpisov, hišnega reda ali drugih odredb se kaznuje obsojenec disciplinski, ne glede na to, ali se pokliče tudi kazenski na odgovor (§ 51., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Taksativen seznamek disciplinskih kazni gl. v § 53. zak. o izvrš. k.; o disciplinskih kaznih za obsojence v sodnih zaporih gl. § 72. zak. o izvrš. k.; za obsojence, ki so jim priznane olajšave ob izvrševanju kazni na prostosti, gl. § 75. zak. o izvrš. k. Vrhu tega določa isti zakon še varnostne odredbe za vzdrževanje discipline in reda (vklenitev v celici z železnimi rešetkami, prisilni jopič, uporaba orožja zoper upornike) (§§ 57., 73. zak. o izvrš. k.).

Za podpiranje siromašnih obsojencev ob odpustitvi iz zavoda služijo posebne podporne blagajne pri kazenskih zavodih (§ 64. zak. o izvrš. k.). Zavodski upravnik je dolžan sam ali s pomočjo društva za preskrbovanje odpuščenih obsojencev skrbeti za njihovo zaposlovanje po izpustu iz zavoda (§ 65. zak. o izvrš. k.). Društvom za preskrbovanje odpuščenih obsojencev se daje državna podpora (§ 66., odst. 1., zak. o izvrš. k.). Minister pravde sme ustanoviti tudi državne naprave za posredovanje ob zaposlovanju onih odpuščenih obsojencev, ki imajo sicer voljo do dela, pa brez svoje krivde ne morejo dobiti zaslužka (§ 66., odst. 2., zak. o izvrš. k.). O podporah odpuščenim obsojencem iz fonda za zidanje in popravljanje kazenskih in podobnih zavodov gl. člen 20., odst. 3., uv. zak. kaz. zak.

VII. Kakor smo že v uvodu (I.) poudarili, veljajo za izvrševanje kazni na prostosti na starejših maloletnikih ne-

katere posebnosti; o njih smotreni opravičenosti gl. § 16., k *c)*. Najvažnejše posebnosti so:

Starejši maloletniki prestajajo kazen na prostosti prav do dovršenega 21. leta ločeni od polnoletnikov v posebnih zavodih (§ 30., odst. 3., k. z.; §§ 2., odst. 1., 5., odst. 2., zak. o izvrš. k.). Pri tem je treba obračati posebno pozornost na izoblikovanje duha in telesa starejših maloletnikov (§ 34., odst. 3., zak. o izvrš. k.). Ob izvrševanju kazni jim mora biti dana prilika, da se izučé koristnega dela ali tehnične spretnosti ali da se po možnosti izpopolnijo v poslu, ki so ga opravljali že prej (§ 36., odst. 4., zak. o izvrš. k.). Njihova obleka se mora po barvi in kroju razlikovati od obleke ostalih obsojencev (§ 41., odst. 2., zak. o izvrš. k.). Najstrožje disciplinske kazni, kakor vklepanje, trdo ležišče in zatemnitev celice se proti starejšim maloletnikom ne smejo uporabljati (§§ 53. in 54. zak. o izvrš. k.). Pri odpustu maloletnika iz zavoda mora zavodski upravnik posebno skrbeti, da jim zagotovi primerno zaposlitev (§ 65. zak. o izvrš. k.). Pogojno odpuščeni obsojenec, ki ni dovršil 21. leta starosti, se sme po potrebi postaviti pod zaščitni nadzor skrbstvenega oblastva ali društva za zaščito maloletnikov (§ 28., odst. 4., zak. o izvrš. k. in št. 8., odst. zadnji, navodil pod III., št. 3.).

Kar se pa tiče predpisov glede odloga in prekinitve kazni na prostosti, ni razlike med odraslimi obsojenci in starejšimi maloletniki.

Podrobne predpise o izvrševanju kazni na prostosti glede starejših maloletnikov navaja uredba pod III., št. 4.), v kateri je predvidena med drugim ustanovitev kmetijskih (§ 5.) in obrtnih (§ 7.) kolonij za vzgajanje in poboljševanje starejših maloletnikov s posebnimi preskuševalnimi oddelki (§§ 17. in 18.).

Dokler se ne osnujejo omenjene kolonije, se obsojeni starejši maloletniki oddajajo v posebej uravnane oddelke sedanjih zavodov po osnovi o razporedu obsojencev pod III., št. 1.). Po tem razporedu prestajajo starejši maloletniki kazen robije in zatočenja, strogega zapora in zapora od enega do petih let v Zenici, Mariboru, Sremski Mitrovici, Podgorici in Požarevcu (Zabeli), starejše maloletnice pa v Begunjah, Zagrebu in Požarevcu.

§ 32.

Očuvalne odredbe.*

I. Pojem. Očuvalne odredbe («mere bezbednosti», «*les mesures de sûreté*», «*sichernde Massnahmen*») so posebna vrsta sankcij modernega kazenskega prava. Enako kakor kazni imajo tudi očuvalne odredbe svrho, da dajo zaščito pravnim dobrinam pred zločinskimi napadi; podobno kaznim so predvidene v kazenskem pravu ter spadajo pod splošnejši vrstni (generični) pojem sankcij. Toda pravna narava kazni in očuvalnih odredb ni ista. Očuvalne odredbe so specialno preventivno sredstvo, ki vpošteva nevarnost storilca (osebne očuvalne odredbe), odnosno nevarno svojstvo predmeta (stvarne očuvalne odredbe). Očuvalno sredstvo ni in ne sme biti povračilo: zlo za zlo. Sposobnost za vračunanje in krivda, ta dva temeljna pogoja kazenske odgovornosti, načelno nista odločilna za uporabo očuvalnih odredb. V nasprotju s kaznijo odreditev očuvalnega sredstva ne pomeni socialno-etične ocene dejanja, temveč predpostavlja ugotovitev stopnje in značaja nevarnosti storilca, odnosno stvari.

II. Očuvalne odredbe našega kazenskega prava vobče. Obrazložitev proj. II. podaja to-le utemeljitev očuvalnih odredb: «V projektu so predvidene očuvalne odredbe (‚mere bezbednosti') ... Njihov smoter je izključno poboljšanje in zdravljenje storilcev kaznivih dejanj, sposobnih in nesposobnih za vračunanje. Spričo tega očuvalne odredbe ni da bi morale po svojem trajanju ustrezati teži dejanja in krivdi ter predstavljajo nujno dopolnitev kazni v borbi zoper kriminaliteto. Pravna osnova za določitev očuvalnih odredb je nevarnost za družbo

---

* **Književnost:** *T. Živanović:* Dualitet krivičnih sankcija: kazne i mere bezbednosti. Beograd. 1928. — *Isti:* Osnovni problemi krivičnog prava. Beograd. 1930. — *Isti:* O pojmu mera bezbednosti u krivičnom pravu. Arhiv. 1912. — *Isti:* Primena opštih krivično-pravnih principa na mere bezbednosti. Arhiv. 1914. — *J. Karlović:* Odnos kazne spram sigurnosnih mjera. Mjes. 1915. — *A. Maklecov:* Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava. Sl. Pr. 1932. — *J. Steinmetz:* Nešto o mjerama bezbednosti. Pravosuđe. 1932. — *A. Boremović:* Odredivanje trajanja mera bezbednosti. Pravosuđe. 1932. — *Isti* v Braniču iz l. 1933. — *J. Mijušković:* Da li sud u presudi, kojom izriče meru bezbednosti, treba da odredi i rok trajanja ali ne? Branič. 1932. — *L. Stanojević:* Pitanje § 53. k. z. i kriminalne duševno obolele osobe. Pravosuđe. 1932. — *Dušan M. Subotić:* Šest osnovnih problema krivičnog prava. V. 1933.

(état dangereux). Očuvalne odredbe se morajo torej izreči le proti tistim storilcem, ki so nevarni za družbo zbog nagnjenosti na izvrševanje kaznivih dejanj.» (Str. 86 in 87.) Navedena obrazložitev se ozira le na tako zvane osebne očuvalne odredbe.

To stališče je ostalo v glavnem tudi značilno za veljajoči k. z., ki loči prav tako kazni od očuvalnih sredstev po zgoraj omenjenih specifičnih znakih ter uvršča določbe o očuvalnih odredbah v posebno (IV.) poglavje (§§ 50. do 60. k. z.).

Načelo, da očuvalne odredbe niso kazni, je izrečno oblikovano v §§ 3. in 51. ur. o izvrš. oč. odr.: «Očuvalne odredbe... niso kazni in zbog tega se mora uravnati postopanje za njihovo izvrševanje tako, da se more prilagoditi tej njihovi značilni posebnosti.»

V k. z. je predvidenih taksativno devet vrst očuvalnih odredb: 1.) pridržba po prestani novi kazni; 2.) oddaja v prisilno delavnico; 3.) oddaja v zavod za zdravljenje ali za čuvanje; 4.) oddaja v zavod za zdravljenje pijancev; 5.) prepoved, zahajati v krčmo; 6.) zaščitni nadzor; 7.) izgon; 8.) prepoved, izvrševati poklic ali obrt; 9.) odvzem izvestnih predmetov (§ 50. k. z.).

Očuvalne odredbe pod 1.) do 8.) so osebne očuvalne odredbe, ona pod 9.) pa je (edina) stvarna očuvalna odredba v našem pravu *(la mesure de sûreté réelle)*. Osebne očuvalne odredbe pod 1.) do 4.) so zvezane z odvzemom prostosti in se izvršujejo v posebnih zavodih *(mesures privatives de la liberté)*; odredbe pod 5.) do 8.) pa nimajo tega značaja *(mesures n'entraînant pas la privation de la liberté)* (§ 49. ur. o izvrš. oč. odr.). O smotru posameznih skupin očuvalnih odredb gl. §§ 2. in 51. ur. o izvrš. oč. odr.

Očuvalne odredbe so, kakor že navedeno, v §§ 50. in nasl. k. z. taksativno ustanovljene. Uporaba očuvalnih odredb, ki niso izrečno ustanovljene ali pod drugimi pogoji, kakor onimi, ki so za vsako izmed njih v zakonu določeni, ni dopustna. Zakonodaja je izključila v tem pogledu vsako samovoljo, kajti očuvalne odredbe pomenijo znatno omejitev pravnih dobrin, zlasti osebne prostosti. Iz tega razloga uveljavlja k. z. tudi glede očuvalnih odredb načelo materialnopravne zakonitosti. V tem pogledu velja pravilo: *nulla poena sine lege* smiselno, dasi ne gre za kazen, tudi za očuvalne odredbe (gl. § 9., *B.*, III.).

III. Glavni in subsidiarni pogoji za določitev osebnih očuvalnih odredb:

a) Temeljni in zato glavni pogoj za določitev osebnih očuvalnih odredb (§§ 51. do 58. k. z.) je nevarnost storilca za vzdrževanje pravnega reda. Nevarnost pomeni takšno stanje storilca, iz katerega se dá sklepati, da je od storilca verjetno pričakovati dejanj, za katera predpisuje kazenski zakon kazen. Dočim se mora pri sodbi o krivdi vpoštevati zločinčevo duševno stanje ob času, ko je storil dejanje, se presoja storilčeve nevarnosti nanaša na njegovo bodoče vedenje (prognoza). Prošlost naj služi le za oporišče pri oblikovanju prognoze. Če so v zakonu predvideni pogoji za izrekanje osebne očuvalne odredbe sicer podani, pa storilec ni več nevaren za pravni red (n. pr. spričo telesne pohabljenosti, previsoke starosti in pod.), določitev očuvalne odredbe ne bi bila umestna (izjema je v § 53., odst. 2., k. z.).

Razlikovati je akutno, t. j. prehodno, nevarnost, ki izvira iz posebnih okolnosti kraja in časa (n. pr. razdraženost, začasno afektivno duševno stanje), in kronično nevarnost kot bolj ali manj trajno svojstvo storilčeve osebnosti *(état dangereux, ein habitueller Zustand)*. Pravo področje za uporabo osebnih očuvalnih odredb po k. z. so primeri kronične storilčeve nevarnosti. K. z. govori v teh primerih o nagnjenosti k izvrševanju kaznivih dejanj, o nagnjenosti k izgredom, o nevarnosti za pravni red, o nevarnosti ponovitve zlorab ali kršitev in pod. § 2. ur. o izvrš. oč. odr. pa rabi v istem smislu izraz «občenevarne osebe».

Nadaljnji pogoj je, da mora biti nevarnost razodeta s kaznivim dejanjem, odnosno (pri nevračunljivih osebah) z dejanjem, ki ustreza objektivnim znakom kaznivega dejanja. S tem je k. z. dopolnil subjektivno merilo nevarnosti z objektivnim merilom dejanja. Ta kriterij je oblikovan različno, namreč odvisno od vrste in značaja poedinih očuvalnih odredb. Kazensko pravo računa le z zločinsko nevarnostjo. O taki nevarnosti pa se ne dá z gotovostjo sklepati, če subjekt ni zagrešil nobenega zločina.

Pri eni vrsti nevračunljivih in manj vračunljivih oseb, namreč pri tistih, ki niso nevarne za družbo, prihaja korist zdravja take osebe kot samostojen kriterij v poštev (§ 53., odst. 2., k. z.). V tej določbi je k. z. odstopil od svojega načel-

nega stališča, po katerem bodi pravna osnova za izrekanje očuvalnih odredb storilčeva nevarnost za vzdrževanje pravnega reda.

b) Pri posameznih očuvalnih odredbah so navedene poleg temeljnega kriterija (storilčeve nevarnosti) še subsidiarni kriteriji: sposobnost za delo kot pogoj za oddajo v prisilno delavnico (§ 52., odst. 1., k. z.) in specifične oblike krivde (namera, huda nepazljivost) kot pogoj za prepoved izvrševanja poklica ali obrta (§ 58., odst. 1., k. z.).

IV. Pogoji za določitev stvarne očuvalne odredbe. Za uporabo edine stvarne očuvalne odredbe (odvzem izvestnih predmetov) je odločilno svojstvo predmeta, da je nevaren, bilo glede na njegov nastanek *(producta sceleris)*, bilo glede na njegovo svrho *(instrumenta sceleris)* (§ 59. k. z.).

V. Osebne očuvalne odredbe:

A. Zvezane z odvzemom prostosti:

1.) Pridržba po prestani novi kazni (§ 51. k. z.). To očuvalno sredstvo je namenjeno trdovratnim nevarnim zločincem, ki jih je proj. I. imenoval zločince iz navade ali poklica. Pridržba je dopustna le nasproti jugoslovanskim državljanom. Tujci se smejo v takih primerih izgnati, tudi za vselej (§ 57., odst. 4., k. z.). Pridržba se mora izreči zoper osebo, ki je bila zaradi naklepnega zločinstva najmanj trikrat obsojena na robijo (obsodba na robijo po § 208. k. z. ne šteje sem), pa je v času petih let po poslednji prestani kazni zopet storila naklepno zločinstvo, ob pogoju, da se dá sklepati po storjenih dejanjih in po njenem življenju, da je nevarna za javno varnost (§ 51., odst. 1., k. z.). Odločbo o pridrževanju izreče sodišče z isto sodbo, s katero izreče kazen zaradi novega kaznivega dejanja. Doba pridržbe je relativno nedoločena, toda ne sme trajati dlje nego deset let (§ 51., odst. 2., k. z.). Pogojni odpust je mogoč, ko minejo tri leta po prestani kazni, če se more smatrati, da obsojenec ni več nevaren za javno varnost (§ 51., odst. 4., k. z.). Če se pogojni odpust ne prekliče, se obsojenec smatra za popolnoma prostega (§ 51., odst. 5., k. z.).

2.) Oddaja v prisilno delavnico (§ 52. k. z.). Ta je očuvalno sredstvo za nevarne delomrzne osebe, ki so storile ob potepanju, beračenju ali vlačuganju kakršnokoli uradno pregonljivo kaznivo dejanje v povratku. Vprašanje, ali zadostuje zagrešitev prestopka iz § 158. k. z. v povratku, je sporno (*pro* od-

ločba S. S. B. z dne 12. januarja 1932., Kre 259/30, Sl. Pr. št. 213.). Smisel določbe § 52. k. z. predpostavlja osebo, ki stori kakršnokoli po službeni dolžnosti pregonljivo kaznivo dejanje v povratku ob potepanju, beračenju ali vlačuganju. Gre torej za drugačno kaznivo dejanje. Iz dejstva, da je oseba storila v povratku prestopek iz § 158. k. z., se še ne dá sklepati o njenem nagnjenju k izvrševanju kaznivih dejanj, ampak kvečjemu na to, da je poklicni potepuh, berač itd. Pogoj za oddajo v prisilno delavnico po § 52. k. z. pa je, da je oseba ne samo socialno deklasirana (potepuh, berač, vlačuga), temveč hkratu še izrazito kriminalna ter da kaže nagnjenje k izvrševanju kaznivih dejanj.

Nadaljnji pogoj je v vsakem konkretnem primeru ugotovitev, da je oseba sposobna za delo (§ 52., odst. 2., k. z.). Pridržba v prisilni delavnici traja najmanj eno leto, najdlje pa pet let (§ 52., odst. 2., k. z.). Iz tega sledi, da je treba določiti v sodbi tudi dobo trajanja. (Tako odločba obče sednice B. k. s. z dne 24. avgusta 1931., št. 9514, Branič, 1931., str. 466; p r o t i razpis ministra pravde akt. št. 140-605-31 z dne 16. februarja 1932., Policija, 1932., str. 208, in odločba obče sednice B. k. s. z dne 4. marca 1933., št. 1478, Branič, 1933., str. 121 in 122.) Pogojni odpust je možen čez šest mesecev, preklic odpusta pa čez leto dni (§ 52., odst. 3., k. z.).

O oddaji v prisilno delavnico po členu 12. zak. zaščit. drž. gl. točko V. razporeda za oddajanje oseb v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb z dne 29. decembra 1929. (Sl. N. št. 7/II iz l. 1930., Ur. L. št. 97 iz l. 1930.) in naredbo ministra pravde, navedeno v § 4., II., odst. 5. Uporaba njenih predpisov ni več dopustna, če gre za sodbo iz časa, odkar velja sedanji k. z.

3.) O d d a j a v z a v o d z a z d r a v l j e n j e a l i z a č u v a n j e (§ 53. k. z.). Očuvalna odredba iz § 53. k. z. se uporablja proti nevračunljivim in manj vračunljivim osebam zaradi zaščite družbe pred občenevarnimi osebami te vrste ali pa zgolj v interesu zdravja dotičnih oseb.

Njena uporaba ni vezana niti na vrsto storjenega dejanja niti na predkaznovanje storilca. To je edina očuvalna odredba, ki se izreka na a b s o l u t n o n e d o l o č e n o d o b o. Dokončni odpust iz zavoda odredi sodišče, če spozna, da je nadaljnje zdravljenje ali čuvanje nepotrebno, in to na predlog uprave zavoda in po zaslišanju državnega tožitelja (§ 53., odst. 4., k. z.).

Oddaja nevračunljivih oseb v zavod po § 53. k. z. se odredi s posebno rešitvijo po oprostilni sodbi (§ 280., odst. 3., s. k. p.), odnosno po ustavitvi postopka zbog nevračunljivosti (§ 110. s. k. p.); v zadnjem primeru pa samo, če se ugotovi, da je obtoženec nevaren za javno varnost (§ 110., odst. 3., s. k. p. [gl. člen 2., št. 4., novel. kaz. zak.]).

Oddaja manj vračunljive osebe v tak zavod predpostavlja obsodbo na kazen, ki se sme omiliti po svobodni oceni (§ 22., odst. 2., k. z.). Oddaja je dopustna tudi pri obsodbi na denarno kazen.

Čas, ki ga je prebil obsojenec z zmanjšano vračunljivostjo v zavodu po § 53. k. z., se mu všteje v čas, v katerem bi bil prestajal kazen, če je bil obsojen na kazen na prostosti. Če v trenutku, ko se odpusti iz zavoda, doba izrečene kazni še ni potekla, mora prestati ostanek kazni v kazenskem zavodu (§ 53., odst. 5., k. z.).

Namesto oddaje nevračunljivih in manj vračunljivih oseb v zavod za zdravljenje ali za čuvanje se izreče zaščitni nadzor (§ 56. k. z.), ako sodišče spozna, da zadošča to milejše očuvalno sredstvo (§ 53., odst. 3., k. z.).

4.) Oddaja v zavod za zdravljenje pijancev. (§ 54. k. z.). Očuvalna odredba iz § 54. k. z. se sme izreči proti kroničnim (habituelnim) nevarnim pijancem (vračunljivim, nevračunljivim, odnosno manj vračunljivim), ki zagrešijo kakršnokoli kaznivo dejanje. Oseba, ki se odda v tak zavod, ostane v zavodu najdlje dve leti. Sodišče jo sme dokončno izpustiti tudi prej, če sporoči uprava zavoda, da je ozdravljena (§ 54., odst. 1., k. z.). Storilec se odda v zavod za zdravljenje pijancev po prestani ali odpuščeni kazni, če pa je nevračunljiv (§ 22., odst. 1., k. z.), čim dobi sodba pravno moč (§ 54., odst. 2., k. z.). Tudi v tem primeru je dopustna namesto oddaje v zavod odreditev zaščitnega nadzora (§ 54., odst. 3., k. z.).

B. Brez odvzema prostosti:

1.) Prepoved, zahajati v krčmo (§ 55. k. z.). Pogoja za določitev te očuvalne odredbe sta: *a)* storitev kakršnegakoli kaznivega dejanja v pijanosti in *b)* ugotovitev, da je storilec, kadar pije, nagnjen na izgrede, t. j. na nasilna in sirova dejanja. Če sta oba pogoja podana, se izreče prepoved obligatorno, in sicer tako proti vračunljivim kakor proti nevračunljivim, odnosno

manj vračunljivim osebam. «Krčma» pomeni vsak prostor, kjer se točijo alkoholne pijače (§ 14., št. 2., k. z.). Prepoved, zahajati v krčmo, odredi sodišče za dobo od 3 mesecev do 2 let od dne pravnomočnosti sodbe, če pa je bila izrečena tudi kazen, po prestani kazni (§ 55. k. z.). O odgovornosti oseb, ki strežejo, vedoč za prepoved § 55. k. z., takim osebam z alkoholnimi pijačami gl. § 268., št. 4., k. z.; o odgovornosti osebe, ki ji je prepovedano, zahajati v krčmo, za kršitev prepovedi gl. § 55., odst. 1., ur. o izvrš. oč. odr. — Ob pogojnem odpustu iz kazenskih zavodov sme odrediti prepoved, zahajati v krčmo, minister pravde (§ 28., odst. 3., zak. o izvrš. k. in št. 8. navodil, navedenih v § 31. pod III., št. 3.).

2.) Zaščitni nadzor (§ 56. k. z.). Zaščitni nadzor kot očuvalno sredstvo je uveden namesto prejšnje stranske kazni policijskega nadzora, ki se je izkazala za nesmotreno, ker je ovirala možnost socialne reklasacije obsojenca (gl. «exposé», str. 8). Zaščitni nadzor je v tem, da se odpuščenec čuva zoper nevarnost novih kaznivih dejanj, da se privadi poštenemu življenju in da se mu olajša gospodarski obstanek (§ 56., odst. 2., k. z.). Pod zaščitni nadzor sme sodišče postaviti osebe, ki se odpuste iz kazenskega zavoda ali zapora, iz zavoda za izvrševanje očuvalnih odredb kakor tudi iz zavoda za vzgajanje in poboljševanje ali na preskušnjo (§ 56., odst. 2., k. z.). V § 63., odst. 1., št. 5., ur. o izvrš. oč. odr. je predviden še poseben «poostren zaščitni nadzor, ki ga vrše izjemoma policijska oblastva». Označena določba pač ni v skladu z duhom k. z.

Zaščitni nadzor ne sme biti daljši od treh let (§ 56., odst. 3., k. z.). Minimum v zakonu ni določen. Iz tega bi se dalo sklepati, da traja zaščitni nadzor relativno nedoločeno dobo v mejah zakonitega maksimuma (*contra* § 64., št. 1., ur. o izvrš. oč. odr., ki govori o odrejeni dobi zaščitnega nadzora).

O odgovornosti za kršitev pogojev zaščitnega nadzora gl. §§ 62. in 63. ur. o izvrš. oč. odr.

3.) Izgon (§ 57. k. z.). Po členu 9., odst. 1., ust. se noben državljan ne sme izgnati iz države, v državi pa se ne sme pregnati iz enega kraja v drugega, niti zatočiti v enem kraju, razen v primerih, ki jih je zakon izrečno določil.

Izgon kot očuvalna odredba v smislu k. z. je fakultativno dopusten, če gre za storitev kaznivega dejanja, ki kaže glede na način izvršitve in na nagibe dejanja, da bi bilo obsojenčevo

bivanje v kakšnem kraju nevarno za pravni red (§ 57., odst. 1., k. z.). K. z. stavlja še nadaljnji pogoj, s katerim bistveno omejuje uporabo tega ukrepa. Dopušča namreč izgon kot očuvalno odredbo le pri obsodbi na robijo ali strogi zapor, to se pravi le pri obsodbi na onečaščujočo kazen na prostosti (§ 57., odst. 1., k. z.). Nihče se ne sme izgnati iz domovinske občine (§ 57., odst. 3., k. z.; drugače člen 9., odst. 2., ust., po katerem se ne sme nihče nikakor in nikoli pregnati iz kraja, kamor je pristojen, brez sodne sodbe).

Izgon v drug kraj v državi ne sme trajati dlje nego tri leta (§ 57., odst. 2., k. z.). Minimum ni določen. Inozemec se sme izgnati iz kraljevine Jugoslavije za določeno dobo, ki je lahko večja od treh let, ali za vselej (§ 57., odst. 4., k. z.). Čisto izjemna določba, ki nima s kazenskim pravom zveze, je ustanovljena v členu 12., odst. 4. in 5., zak. zaščit. drž. Osebe, ki motijo red in mir, se smejo z odlokom upravnopolicijskega oblastva prve stopnje poleg tega, da se kaznujejo z zaporom, izgnati v drug kraj, iz katerega se ne smejo vrniti brez odobritve upravnega oblastva druge stopnje. Kdor se vrne, se kaznuje z zaporom do 30 dni in se znova izžene. O prepovedi, živeti v določenem kraju, pri pogojnem odpustu iz kazenskih zavodov gl. § 28., odst. 3., zak. o izvrš. k. in št. 8. navodil, navedenih v § 31. pod III., št. 3.).

4.) Prepoved, izvrševati poklic ali obrt (§ 58. k. z.). Prepoved izvrševanja izvestnega poklica ali obrta se sme odrediti kot očuvalna odredba le v primerih, ki so predpisani posebej v k. z. (§§ 220., 264., 268., št. 1., 346., 350., 363., odst. 2.), odnosno v stranskih kazenskih zakonih. (V § 350. k. z. je pomotoma uporabljen izraz: «kaznovati... s prepovedjo, samostalno voditi trgovino,» itd.; saj gre tudi v tem primeru za očuvalno odredbo iz § 58. k. z.)

Pogoji za prepoved izvrševanja poklica ali obrta so: *a)* obsodba na onečaščujoče kazni robije ali strogega zapora; *b)* ugotovitev, da je storilec nameroma ali po hudi nepazljivosti zlorabil svoj poklic ali obrt ali da je na isti način kršil dolžnosti, ki mu jih nalaga njegov poklic ali obrt; *c)* nevarnost, da ponovi storilec zlorabe ali kršitve (§ 58., odst. 1., k. z.).

Prepoved je praviloma fakultativna. Izjeme so dane v primerih §§ 264. in 268. k. z., kjer je prepoved obligatorna.

Prepoved, izvrševati poklic ali obrt, ne sme biti izdana za manj nego eno leto in ne za dlje nego za pet let. Ta doba se šteje od dne, ko je glavna kazen prestana, zastarana ali odpuščena (§ 58., odst. 2., k. z.). Specialni minimum (dve leti) je predviden v § 264. k. z. V stranskih zakonih je ta minimum včasi tudi krajši od enega leta (člen 100. zakona o zrakoplovstvu [nat. cit. gl. v § 5., II., št. 7.]). Doba trajanja v okviru splošnega zakonitega minimuma in maksimuma, oziroma specialnega minimuma in zakonitega maksimuma, se izreče s sodbo (§ 68., odst. 2., ur. o izvrš. oč. odr.). Če gre za povratek, se sme izreči prepoved tudi za vselej (§ 58., odst. 3., k. z.). V primerih kršitve prepovedi je postopati po predpisih, veljavnih za osebe, ki neupravičeno vrše izvestne poklice ali obrte (§ 69. ur. o izvrš. oč. odr.).

VI. Stvarna očuvalna odredba: Odvzem izvestnih predmetov (§ 59. k. z.). Predmeti, ki so nastali s kaznivim dejanjem *(producta sceleris)* ali namenjeni za izvršitev kaznivega dejanja *(instrumenta sceleris)*, se smejo storilcu ali udeležencu (nasnovatelju, pomočniku) odvzeti, če so njegova last (§ 59., odst. 1., k. z.). V vseh primerih napravljanja lažnih listin in mer (XIX. poglavje: §§ 214. do 232. k. z.), oziroma lažnega denarja (XX. poglavje: §§ 234. do 240. k. z.) se odvzamejo vse orodje in vse tvarine kakor tudi stvari, izdelane s kaznivim dejanjem, ne glede na to, čigave so. S tem se ne žalijo odškodninske pravice osebe, ki ima do teh stvari zakonito pravico (§§ 233. in 241. k. z.). V pravkar omenjenih primerih in v primerih §§ 362., 364. in 384. do 388. k. z. (gl. tudi člen 42., odst. 2., tisk. zak.) je odvzem predmetov obligatoren, dočim je po temeljni določbi § 59. k. z. le fakultativen.

Odvzem predmetov je dopusten pri vseh vrstah kaznivih dejanj ne glede na njih kvalifikacijo. Predmeti se odvzamejo v korist fonda, navedenega v § 42. k. z. (§ 59., odst. 2., k. z.); v stranskih zakonih je predviden ponekod odvzem predmetov v korist drugih fondov in ustanov.

VII. Stek. Očuvalne odredbe se izrekajo pri vseh vrstah steka (§ 29.) po načelu kumulacije (kopičenja), in to obligatorno, čim jih kot take odreja zakonito določilo o kaznivem dejanju, ali pa fakultativno, čim jih označeno določilo proglaša samo za dopustne (§§ 61., odst. 2., 62., odst. 4., k. z.). V tem pogledu velja vse tisto, kar za stranske kazni. Vendar je kumula-

tivna izvršitev mogoča le, če gre za zaščitni nadzor, trajno prepoved, izvrševati poklic ali obrt, in odvzem izvestnih predmetov. V ostalih primerih se dá samo sukcesivna izvršitev zamisliti. Kjer se poedine očuvalne odredbe določajo le fakultativno, njihovo kopičenje seveda pri steku ni *ius cogens*.

VIII. Izvrševanje očuvalnih odredb. To izvrševanje predpisuje ur. o izvrš. oč. odr., ki jo je izdal na osnovi zakonite pooblastitve minister pravde (člen 25. uv. zak. kaz. zak.; § 60. k. z.; § 426. s. k. p.). Z dnem 23. januarja 1930. je dobila uredba obvezno moč in so prestali veljati vsi predpisi prejšnjih uredb ali naredb, ki bi nasprotovali predpisom te uredbe (njen § 76.). Za izvrševanje očuvalnih odredb imajo pomen tudi določbe s. k. p. (§§ 423., 425., odst. 2., 427. in 454.), zak. o izvrš. k. (vobče in specialno §§ 28., odst. 4., in 62., odst. 3.) in začasni razpored za oddajanje oseb... (nat. cit. gl. § 32., V., *A.*, št. 2. *in fine*). Minister pravde izda za vsak očuvalni zavod hišni red (§ 8. ur. o izvrš. oč. odr.).

Občna načela. Kot občno vodilno načelo za izvrševanje očuvalnih odredb velja, da očuvalne odredbe niso kazni in da se mora torej postopanje za njihovo izvrševanje tako uravnati, da se lahko prilagodi tej njihovi značilni posebnosti (§§ 3. in 51. ur. o izvrš. oč. odr.). Uredba deli očuvalne odredbe: *a)* v očuvalne odredbe, ki se izvršujejo v posebnih zavodih (§§ 51. do 54. k. z.; §§ 1. do 48. uredbe), in *b)* v druge očuvalne odredbe (§§ 55. do 59. k. z.; §§ 49. do 70. uredbe).

K *a)*. Te očuvalne odredbe se izvršujejo v posebnih zavodih tako po vrsti odredb kakor glede na spol, starost in druge individualne posebnosti oseb (§ 1. ur. o izvrš. oč. odr.). Ti zavodi morajo biti ločeni od kazenskih zavodov, praviloma pa tudi drug od drugega (§ 5. iste uredbe). Kako je treba postopati, dokler se ne sezidajo posebni očuvalni zavodi, je določeno v §§ 71. do 73. iste uredbe in v spredaj citiranem razporedu za oddajanje oseb... Kolikor ni v rečeni uredbi posebnih predpisov za izvrševanje poedinih očuvalnih odredb, se uporabljajo analogno predpisi zak. o izvrš. k. (§ 75. iste uredbe). O posebnostih glede odloga očuvalnih odredb gl. §§ 16. do 20., glede njih prekinitve §§ 21. do 24., glede pogojnega in dokončnega odpusta §§ 25. do 31. iste uredbe. O kaznivih dejanjih oseb, ki jim je vzeta prostost zbog izvrševanja kakšne očuvalne odredbe, gl. § 69., odst. 2., k. z.

Očuvalne odredbe niso provzročitev zla kot povračila za krivdo. Kjer pride do izvršitve kazni pred izvršitvijo očuvalne odredbe, je povračilna funkcija kazenske represije že izčrpana z izvršitvijo kazni, glede nevračunljivih oseb pa o povračilu vobče ne more biti govora. Ta načela v ur. o izvrš. oč. odr. niso povsem dosledno izvedena.

1.) Pridržba po prestani novi kazni (§ 51. k. z.). Ta se izvršuje z uporabljanjem takih varnostnih ukrepov, s katerimi se izključuje vsaka možnost bega. Druge omejitve so dopustne samo toliko, kolikor zahteva to namen te očuvalne odredbe ali varnost in red zavoda samega (§ 32. ur. o izvrš. oč. odr.). Obleka pridržancev se mora razlikovati od obleke obsojencev (§ 34., odst. 2., iste uredbe). V ostalem je izvrševanje urejeno v glavnem slično kakor pri kaznih na prostosti (§§ 35. do 38. iste uredbe).

2.) Oddaja v prisilno delavnico (§ 52. k. z.). Razlike v pogledu izvrševanja v primeri z očuvalno odredbo iz § 51. k. z. se tičejo samo obleke in možnosti zaposlovanja oseb, oddanih v prisilno delavnico, z deli zunaj zavoda (§ 39. citirane uredbe).

3.) Oddaja v zavod za zdravljenje ali za čuvanje (§ 53. k. z.).

4.) Oddaja v zavod za zdravljenje pijancev (§ 54. k. z.). Predpisi §§ 35. do 38. citirane uredbe o izvrševanju pridržbe po prestani kazni veljajo tudi za očuvalne odredbe, ki imajo zdravstveni značaj. Posebnost pa je v tem, da se izvršuje čuvanje in zdravljenje nevračunljivih in manj vračunljivih oseb po uredbah in navodilih strokovnega zdravnika, ki upravlja zavod (§ 40. citirane uredbe), a zdravljenje pijancev po naredbah zavodskega upravnika glede na individualne posebnosti vsake osebe (§ 45., odst. 2., citirane uredbe). Posebne olajšave so določene za osebe, oddane v zavod za zdravljenje pijancev: *α)* te si smejo izbrati posel same, *β)* te se zaposlujejo po možnosti pri delih na čistem zraku (§ 46. citirane uredbe), *γ)* dovoli se jim tudi zmerno kajenje, če se ž njim ne krši red v zavodu (§ 47. citirane uredbe).

K *b)*. V skupini tako zvanih «drugih» očuvalnih odredb združuje ur. o izvrš. oč. odr. (§§ 49. do 70.): 1.) osebne očuvalne odredbe, ki niso zvezane z odvzemom prostosti (§§ 55. do 58.

k. z.), in 2.) stvarno očuvalno odredbo odvzema predmetov (§ 59. k. z.).

K 1.). Izvrševanje osebnih očuvalnih odredb te skupine:

α) Prepoved, zahajati v krčmo (§ 55. k. z.). Izvrševanje te očuvalne odredbe je prepuščeno krajevnemu upravnemu oblastvu (§§ 52., 53. citirane uredbe). Prepoved in dobo njenega trajanja razglasi to oblastvo v Sl. N., v novinah kraja, kjer živi dotična oseba, in v strokovnem gostilničarskem listu (§ 54. citirane uredbe).

β) Zaščitni nadzor (§ 56. k. z.). Višji organ izvrševanja zaščitnega nadzora je sodišče, in sicer praviloma tisto, ki ga je odredilo (§ 52. citirane uredbe). Neposredne nadzorne funkcije pa so poverjene tako zvanim pomočnikom, odnosno pomočnicam, ki jih izbira in postavlja sodišče izmed državnih in samoupravnih organov, humanitarnih in podobnih društev in privatnih oseb (§§ 57. do 59. citirane uredbe). Izključeni so policijski organi, pravosodni uradniki in uradniki kazenskih zavodov, izvzemši duhovnike, zdravnike in učitelje kazenskih in drugih podobnih zavodov (§ 58., odst. 1., citirane uredbe). Zaščitni nadzor nad ženskimi osebami se poverja ženam, prvenstveno učiteljicam osnovnih, odnosno srednjih šol (§ 58., odst. 2., citirane uredbe). Pomočnik (pomočnica) mora nadzirati svojega zaščitenca tako, da s tem ne otežuje njegovega poboljševanja, mu mora dajati navodila in nasvete, se sme vsak čas sestati z zaščitencem in pregledovati vse sodne spise, ki se nanašajo nanj. O svojem delovanju in o zaščitenčevem ponašanju mora poročati sodišču (§§ 60. in 61. citirane uredbe). Glavne sankcije za kršitev pogojev zaščitnega nadzora so: preklic pogojnega odpusta, preklic pogojnega odloga izvrševanja odrejene kazni in odreditev poostrenega zaščitnega nadzora (§ 63. citirane uredbe). O prestanku zaščitnega nadzora gl. § 64. citirane uredbe.

γ) Izgon (§ 57. k. z.). Izvršne določbe sodišča o izgonu izvršuje pristojno upravno oblastvo po predpisih, ki vobče veljajo za izgon (§ 423. s. k. p.; § 62., odst. 3., zak. o izvrš. k.; § 67. citirane uredbe).

δ) Prepoved, izvrševati poklic ali obrt (§ 58. k. z.). O izvršni odločbi glede te prepovedi obvesti sodišče pristojno upravno oblastvo in strokovno zbornico. Overovljen

prepis obsodbe se objavi v strokovnem listu organizacije, ki ji pripada oseba, zoper katero se je odredila ta prepoved (§ 68. citirane uredbe).

K 2.). Izvrševanje stvarne očuvalne odredbe odvzema predmetov (§ 59. k. z.). Predmete, ki niso v hrambi pri sodišču, mora obsojenec na poziv sodišča izročiti v osmih dneh, sicer pa se mu odvzamejo ter se prodado na najbližjem dražbališču v korist fonda (§ 42. k. z.), odnosno se uničijo ali storé za neporabne, če niso primerni za kriminalni muzej (§ 425., odst. 2., s. k. p.; § 70. citirane uredbe; § 95., odst. 2., uredbe o poslovnem redu za redna kazenska sodišča [nat. cit. gl. v § 26., II., odst. 4.]). Glede stvari, namenjenih službi božji, prim. § 96. pravkar navedene uredbe; glede ponarejenega denarja gl. § 70., odst. 2., ur. o izvrš. oč. odr.

§ 33.

Vzgojne odredbe proti otrokom in mlajšim maloletnikom.*

I. Vzgojna sredstva zoper otroke in mlajše maloletnike niso niti kazni niti očuvalna sredstva, temveč so povsem samostojna vrsta sankcij, ki se razlikujejo od vseh drugih po vsebini, nalogah, načinu izvrševanja in pravnih posledicah. Posebna pravna narava vzgojnih sredstev je utemeljena v svojevrstnem značaju mladinske zločinstvenosti, ki izvira praviloma iz pomanjkljive vzgoje. S tega vidika predstavljajo vzgojna sredstva nadomestilo zanemarjene vzgoje. Za uporabo vzgojnih odredb nista odločilni niti potreba po povračilu z zlom za zlo (razlika od kazni) niti potreba po očuvanju družbe pred socialno nevarnimi subjekti z izoblikovanim zločinskim značajem (razlika od osebnih očuvalnih odredb), temveč so — vsaj predvsem — odločilni interesi nemotenega duševnega in moralnega razvoja otrok in mlajših maloletnikov (§§ 443., odst. 1., 445., odst. 4., 449., odst. 2., 453. s. k. p.).

II. Otrok (§ 8., VI., 1.), ki stori dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazen, se izroči roditeljem ali varuhu

---

* **Književnost** gl. v § 16. (Vpliv mladinske starosti na kazensko odgovornost). — Poleg tega še: *Anton Skala:* Zavodi za vaspitanje dece i mladih maloletnika sa gledišta savremene kriminalne pedagogike. Beograd. 1934.

(skrbniku) ali šolskemu oblastvu, da ga kaznujejo, da skrbe zanj in da ga nadzirajo (§ 26., odst. 2., k. z.). «Kaznovanje» pomeni tu «domače» (§ 145. o. d. z.) ali «šolsko» strahovanje v mejah zakona. Kaznovanje ne sme prehajati v grdo ravnanje z otrokom (§ 294. k. z.). Ko se otrok izroči šolskemu oblastvu, uporaba telesne kazni ni dopustna. Druge šolske kazni se smejo uporabljati le v takšni meri, ki učencu ne ubija volje in zaupanja do samega sebe (§ 67. zakona o narodnih šolah z dne 5. decembra 1929. [Sl. N. št. 289/CXIX, Ur. L. št. 110 iz l. 1930.]). Če je tak otrok zanemarjen ali moralno pokvarjen, se izroči zavodu za vzgajanje ali primerni rodbini, kjer ostane, dokler se ne poboljša, toda najdlje do dovršenega sedemnajstega leta (§ 26., odst. 3., k. z.).

Zanemarjenost pomeni, da je otrok prepuščen samemu sebi ali vsakokratnemu slučajnemu vplivu okolice, da ostaja brez potrebnega nadzorstva od strani svojcev. Zanemarjenost je objektivna, če tiči njen vzrok v zunanjih okolnostih, n. pr. če otrok nima staršev ali če sta oba siromašna roditelja primorana iskati si zaslužka izven doma. So tudi primeri, kjer so zanemarjenosti krivi starši, varuhi itd. Vsekako zanemarjenost še ne označuje otroka kot manj vrednega, temveč priča le o pomanjkanju prave vzgoje, ki se je pokazalo v izvršitvi zabranjenega dejanja. Moralna pokvarjenost je najpogosteje rezultat otrokove zanemarjenosti; seveda so včasi vzrok take pokvarjenosti lahko tudi notranji biološki činitelji (podedovana svojstva, degeneracija in pod.). Kvalifikacija dejanja, ki ga stori otrok po k. z., je praviloma samo znak (simptom) otrokove zanemarjenosti ali moralne pokvarjenosti.

Izročitev zanemarjenega ali moralno pokvarjenega otroka primerni rodbini ali zavodu za vzgajanje se imenuje prisilno vzgajanje; odreja ga varstveno sodišče (§ 26., odst. 4., k. z.).

Predpisi o organizaciji zavodov za vzgajanje otrok in o načinu vzgajanja v takih zavodih se nahajajo v uredbi o ustanavljanju in delovanju državnih zavodov za vzgajanje in poboljševanje otrok in mlajših maloletnikov z dne 18. januarja 1930. (Sl. N. št. 23/IX, Ur. L. št. 131) in v uredbi o načinu vzgajanja v zavodih za vzgajanje otrok in mlajših maloletnikov z dne 24. aprila 1930. (Sl. N. št. 105/XXXIX, Sl. L. št. 200).

Za odgovornost mlajših maloletnikov (§ 8., VI., 1.) je bistveno predvsem to, da spada določitev odredb zoper nje že

v pristojnost kazenskega (mladinskega) sodnika (§§ 9., odst. 1., št. 1., 10., št. 2., s. k. p.), a ne varstvenega sodišča kakor pri otrocih.

Proti nezrelim (nevračunljivim) mlajšim maloletnikom se uporabljajo ista disciplinska in vzgojna sredstva kakor proti otrokom (§§ 27., odst. 2. in 3., 443., odst. 1., št. 2., s. k. p.). Prav tako so enaki tudi pogoji za njih določitev. Razloček se tiče samo trajanja pri oddaji mlajšega maloletnika primerni rodbini ali v zavod za vzgajanje, kjer ostane mlajši maloletnik najmanj eno leto in najdlje do dovršenega 21. leta (§ 27., odst. 3., k. z.).

Vzgojna sredstva proti zrelim (vračunljivim) mlajšim maloletnikom so: *a)* ukor, *b)* odpust na preskušnjo, *c)* oddaja v zavod za vzgajanje in *č)* oddaja v zavod za poboljševanje.

Ukor in odpust na preskušnjo se uporabljata, če ni potrebno ne vzgajanje ne poboljševanje (§ 28., odst. 4., k. z.). S tem pa še ni rečeno, da ukor in odpust na preskušnjo nista vzgojna ukrepa, temveč da prideta do uporabe pod pogoji § 28., odst. 2. in 3., k. z. samo, če niso potrebni trajnejši in učinkovitejši ukrepi, ki so v zvezi z izločitvijo maloletnika iz prejšnje okolice in z njegovo oddajo v poseben zavod (§ 443., odst. 1., s. k. p.).

a) Ukor. Ta se izreče, če je kaznivo dejanje mlajšega maloletnika bolj neznatne narave in če je nastalo iz očividne nepremišljenosti ali lahkomiselnosti (§ 28., odst. 1., k. z.). V tem primeru ni potrebno niti formalno ugotavljanje krivde mlajšega maloletnika (§ 443. s. k. p.). Način izvršitve tega ukrepa pa se prepušča svobodnemu preudarku sodnika. Pri tem je pomniti, da ukor sicer ni kazen, a je vendar več ko navadno poučilo. Maloletnik mora občutiti vso njegovo resnost. Ukor se daje osebno in ustno. O ukoru pri izvrševanju odpusta na preskušnjo gl. § 449., odst. 2., št. 3., s. k. p.

b) Odpust na preskušnjo. Mlajši maloletnik se odpusti na preskušnjo, če je nastalo kaznivo dejanje iz očividne nepremišljenosti ali lahkomiselnosti, a je težje narave (§ 28., odst. 3., k. z.). Odpust na preskušnjo je posebna ustanova mladinskega prava, ki je po svoji zamisli v marsičem podobna pogojni obsodbi občnega kazenskega prava (§§ 65. do 68. k. z.).

Izvršitev odpusta na preskušnjo in skrb za nadzor mlajšega maloletnika med preskušnjo pripada sodniku za mlajše malo-

letnike (§ 449. s. k. p.). Naša preosnovana zakonodaja računa pri tem s sodelovanjem zasebne pobude. V Severni Ameriki, Angliji, Nemčiji in drugod obstoji posebna ustanova, ki ima vlogo pomožnega organa mladinskemu sodstvu *(Probation-Officers, Jugendgerichtshilfe)*. Podobno ustanovo predvideva tudi naša zakonodaja. To so zaupniki pri sodnikih za mlajše maloletnike (§§ 439., 440. s. k. p.).

Če stori mlajši maloletnik med preskušnjo pred dovršenim 17. letom kaznivo dejanje težje narave, se pokrene kazensko postopanje. Če se vda pijančevanju, nemoralnemu ali vlačugarskemu življenju in pod., ali prekrši pogoje za nadzor, ali stori povsem neznatno kaznivo dejanje, pa sodnik misli, da ostrejše odredbe ne bi koristile maloletniku, sme ukreniti podaljšanje preskusne dobe še za eno leto, poostritev nadzora, ukor, prepustitev maloletnika domačemu ali šolskemu kaznovanju in pod. (§ 449. s. k. p.). O možnosti združitve teh odredb in ponovitve nekaterih teh odredb gl. § 450., odst. 1., s. k. p. Če se izteče doba preskušnje, da niso bile potrebne ostrejše odredbe, se postopanje, ki je bilo pokrenjeno, ustavi. Drugače pa se postopanje nadaljuje in se uporabljajo ostrejše odredbe, kolikor pač ne bi zadoščalo podaljšanje časa preskušnje še za eno leto (§ 449., odst. 2., s. k. p.). Zakon ustvarja tako nekakšen smotren okvir za udejstvitev kriminalno-pedagoških nalog in pospešuje socialno reklasacijo mlajšega maloletnika. Odpust na preskušnjo, ki je združen z zaščitnim nadzorom, se odlikuje po svoji prožnosti in gibčnosti. Zavoljo tega je posebno prikladen za udejstvitev vzgojnih načel v področju mladinskega kazenskega prava.

c) Oddaja v zavod za vzgajanje. To vzgojno sredstvo je namenjeno zanemarjenim ali moralno pokvarjenim mlajšim maloletnikom, tako nezrelim (§ 27., odst. 3., k. z.) kakor tudi zrelim (§ 28., odst. 5., k. z.). Z dnem, ko se odda maloletnik v zavod za vzgajanje, prestane za dobo, dokler traja vzgajanje, očetovska ali skrbstvena oblast ter preide na starešino zavoda (§ 451., odst. 2., s. k. p.). Za vsa dejanja, razen zločinstev, se kaznujejo mlajši maloletniki v zavodu le disciplinski (§ 451., odst. 5., s. k. p.; členi 37. do 39. uredbe o načinu vzgajanja..., navedene spredaj pod II., ob koncu odst. 4.). Vsi gojenci naj dobe v zavodu redno osnovno izobrazbo, po možnosti pa tudi srednjo občno in strokovno obrtno ali poljedelsko izobrazbo (člen 6. citirane uredbe).

Dokler se ne ustanovijo novi zavodi, se oddajajo mlajši maloletniki v obstoječe zavode v Beogradu in Glini (dečki) in v Slavonski Požegi (deklice), odnosno po potrebi tudi v druge primerne zavode (člen 24. uredbe o ustanavljanju in delovanju državnih zavodov za vzgajanje in poboljševanje..., navedene spredaj pod II., odst. 4.).

Pogojni odpust iz teh zavodov sme odrediti sodnik za mlajše maloletnike po preteku najmanj enega leta od dne sprejema maloletnika v zavod. V času pogojnega odpusta je mlajši maloletnik pod zaščitnim nadzorom (§ 451., odst. 3., s. k. p.). Če mine leto dni po pogojnem odpustu brez prikora, je smatrati, da je maloletnik dokončno odpuščen iz zavoda. Drugače pa sme sodnik odrediti, da se oddaj maloletnik iznova v zavod, če ni dovršil 21. leta in če ni storil težjega kaznivega dejanja (§ 451., odst. 4., s. k. p.).

č) Oddaja v zavod za poboljševanje. Oddaja v državni zavod za poboljševanje se izreče le zoper zrelega mlajšega maloletnika, če je toliko pokvarjen, da ne more biti sprejet v zavod za vzgajanje. V tem zavodu ostane, dokler se ne poboljša, toda najmanj tri, a najdlje deset let (§ 28., odst. 6., k. z.; § 452., odst. 1., s. k. p.). Poboljševanje je strožji in trajnejši način vzgoje posebno pokvarjenih mlajših maloletnikov. Gojenci v poboljševalnih zavodih se delijo v tri oddelke: v prvem (preskusnem) in v drugem oddelku se izvaja strogo nadzorstvo. Tretji oddelek pa je urejen povsem tako, kakor so oddelki v zavodih za vzgajanje mlajših maloletnikov (členi 4. do 10. uredbe o delovanju in načinu vzgajanja v državnih zavodih za poboljševanje mlajših maloletnikov z dne 7. novembra 1930. [Sl. N. št. 271/XCIII, Sl. L. št. 284]). Po členu 38. iste uredbe se morajo gojenci uvajati postopno tudi v težja dela, da občutijo breme svojega položaja.

Glede očetovske in skrbstvene oblasti veljajo isti predpisi kakor za mlajše maloletnike v zavodih za vzgajanje (§ 452., odst. 1., v zvezi s § 451., odst. 2., s. k. p.).

Pogojni odpust iz zavodov za poboljševanje sme odrediti minister pravde na predlog zavodske uprave v primeru popolnega poboljšanja, ko je prebil maloletnik tri leta v zavodu in ni še dovršil 21. leta. Med odpustom se izvršuje zaščitni nadzor (§§ 452., odst. 2., 454. s. k. p.). Če se pregreši pogojno odpuščeni

maloletnik v enem letu zoper dolžnosti, ob katerih je bil odpuščen, tako, da ni upanja za njegovo nadaljnje pošteno življenje, ga pošlje minister pravde nazaj v zavod zaradi nadaljnjega poboljševanja (§ 452., odst. 3., s. k. p.). Če pa mine enoletna doba po pogojnem odpustu brez prikora, je smatrati takega maloletnika za popolnoma prostega (§ 452., odst. 4., s. k. p.). Mlajšega maloletnika sme sodnik za mlajše maloletnike na predlog zavodske uprave premestiti iz zavoda za poboljševanje v zavod za vzgajanje, če je treba za njegovo trajno preobrazbo samo vzgajanja (§ 453. s. k. p.), toda le, če že ni dovršil 21. leta.

Mlajši maloletniki, obsojeni po § 28., odst. 6., k. z. na poboljševanje, se oddajajo začasno v posebne oddelke sodnih zaporov, odnosno kazenskih zavodov. Ti oddelki se nazivajo «zavodi za poboljševanje mlajših maloletnikov». Uradni organi se morajo vedno in brezpogojno izogibati imenu in nazivu kazenskega zavoda ali sodnega zapora (točka IV. razporeda za oddajanje maloletnikov [maloletnic] v zavode za vzgajanje in poboljševanje z dne 31. decembra 1929. [Sl. N. št. 5/I iz l. 1930., Ur. L. št. 96 iz leta 1930.]).

III. Neoporečenost mlajšega maloletnika, zoper katerega so bile ukrenjene vzgojne in vzgojno-poboljševalne odredbe, ostane. Z odredbami, ukrenjenimi zoper mlajše maloletnike, niso združene nikakršne druge pravne posledice (§ 29. k. z.). O oporečenosti otrok, ki ne spadajo v območje materialnega kazenskega prava (§ 26., odst. 1., k. z.), sploh ne more biti govora. Pravi smisel določbe § 29. k. z. je ta, da se mlajšemu maloletniku, ki je pokazal znake poboljšanja, olajšuje borba za obstanek, a nikakor ne ovira dosega družabne reklasacije. Uporaba teh sredstev sama ob sebi ne pomeni nobenega žigosanja osebe kot socialno manj vredne ali nedostojne zaupanja.

Iz označenega smisla določb § 29. k. z. sledi: 1.) Z vzgojno-poboljševalnimi odredbami ni združljiva nobena stranska kazen, niti dodatek h kazni v obliki prisilne objave sodbe (*argumentum a maiori ad minus* iz § 445., odst. 1., s. k. p.). 2.) Ukrenitev vzgojno-poboljševalnih odredb zoper mlajšega maloletnika se ne more smatrati kot pravno-relevanten pogoj za povratek (§ 76. k. z.), niti ne za težjo kvalifikacijo dejanja v tako zvanem ponovnem primeru (§§ 315., 317., 362., odst. 1., 363., odst. 2., k. z.).

3.) Ukrenitev vzgojnih odredb načelno ne more ovirati osebe, da bi v bodočnosti vršila kakšne javne funkcije. Na drugi strani pa ni izključeno ustvarjanje zasebnopravnih zahtevkov, ki izvirajo za oškodovanca iz dejstva, da je mlajši maloletnik storil dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazen (§ 441., odst. 6., s. k. p. v zvezi s § 295. s. k. p.). 4.) § 29. k. z. ne velja za primere, če je bil mlajši maloletnik obsojen na kazen po §§ 28., odst. 7., in 30. k. z. Tak mlajši maloletnik izgubi svojo neoporečenost (*contra* Šilović-Frank, Komentar, str. 43).

IV. Kvalificirani primeri. Kaznovanje namesto vzgajanja ali poboljševanja. Mlajši maloletnik, kateri stori, dovršivši petnajst let, v zavodu za vzgajanje ali v zavodu za poboljševanje ali izven zavoda (t. j. na pogojnem odpustu ali na delu izven zavoda) zločinstvo in katerega spozna sodišče za toliko zrelega, da je mogel pojmovati naravo in pomen svojega dejanja in ravnati po tem pojmovanju, se kaznuje po predpisu § 30. k. z., t. j. kot starejši maloletnik. Če pa stori ob istih pogojih prestopek ali prekršek, se kaznuje disciplinski (§ 28., odst. 7., k. z.; § 451., odst. 5., s. k. p.). S tem ni v skladu odredba § 452., odst. 3. *in fine,* s. k. p., da je postopati po § 451., odst. 5., s. k. p. (kaznovanje po § 30. k. z.), če stori tak mlajši maloletnik v zavodu za poboljševanje tudi lažje kaznivo dejanje. Glede na § 1. k. z. ima prednost vsekako določba materialnega kazenskega zakona, po kateri se mlajši maloletnik za vsa druga dejanja, razen zločinstev, storjena med vzgajanjem in poboljševanjem, kaznuje le disciplinski (§ 27., odst. 7., k. z.). Dejstvo, da se kriminalna kazen sme izreči proti vračunljivemu mlajšemu maloletniku po dovršenem 15. letu samo v primeru, če so se vzgojno-poboljševalna sredstva izkazala za neučinkovita, kaže jasno na bistveno razliko med temi sredstvi in kaznijo.

V. Mlajši maloletniki pri vojski se kaznujejo zaradi storjenih prestopkov disciplinski, zaradi zločinstev pa z zaporom do petih let. Če stori tak maloletnik potem (t. j. po prestani kazni zapora) kakšno kaznivo dejanje, se kaznuje kot starejši maloletnik. Postopka, predpisanega v §§ 26. do 29. k. z., ni uporabljati zoper vojaške mlajše maloletnike. Če je mlajši maloletnik pri vojski prestal kazen zapora ali če je bil pomiloščen od izvršitve kazni, pa do polnoletnosti ne stori nobenega kaznivega dejanja, se smatra, da ni bil obsojen (§ 18. voj. k. z.).

Četrto poglavje:

Udejstvovanje državne kaznovalne pravice.

§ 34.

Nastanek državne kaznovalne pravice.*

I. Vrste kaznivih dejanj glede na pogoje kazenskega pregona. Iz vsakega kaznivega dejanja vznikne sama po sebi pravica države zoper storilca, da le-tá pretrpi zakonito zapreteno kazen ali da prestane zakonito ustanovljeno drugačno sankcijo. Kondemnatorna sodba ima v svojem bistvu le deklaratorni, ne pa konstitutivni značaj. Ker pa so kazen kakor tudi drugačne sankcije ustanovljene v javnem vseobčnem interesu, je udejstvovanje te kaznovalne pravice zadeva, ki se tiče načelno države. Državi pristoja praviloma pravica obtožbe, da se oživotvori njena kaznovalna pravica. Njeni organi, ki so poklicani, da uveljavijo obtožbeno pravico, so obvezani, da morajo to storiti (§§ 1., 89. s. k. p.). Za vojaška kazniva dejanja velja to brez izjeme (§ 3., št. 3., voj. k. z.); odredbe o odobrenju, predlogu in zasebni tožbi iz občnega dela k. z. se na vojaške delikte sploh ne uporabljajo. Ako nalašč tega ne bi storili, pa so imeli namero izvestni osebi koristiti ali jo oškodovati (§ 386. k. z.), so kazenski odgovorni, sicer pa disciplinski. Želja oškodovane osebe, naj se obtožba ali pregon izvrši, nima praviloma nobenega vpliva na poslovanje državnih organov; takisto pa tudi njena nasprotna želja ali prošnja ni vpoštevna. To je glavno in tudi dejanski za največje število deliktov veljajoče pravilo. V vseh teh primerih gre za javnopravne delikte, ki se preganjajo, po terminologiji s. k. p., po «službeni dolžnosti».

Toda zakonodajec vpošteva dejstvo, da je pri nekaterih deliktih državni interes manj prizadet kakor interes privatne osebe. Interesna sfera posamezne prizadete osebe utegne biti včasih celó bolje varovana, če stvar zaspi, kakor če pride pred sodišče

---

* **Književnost:** *N.-Ogorelica:* Privatna tužba, predlog i odobrenje. Policija. 1929. — *I. Politeo:* Zakon o štampi i § 88. k. z. Mjes. 1930. — *M. Dolenc:* Krivičnopravna odgovornost za tiskovne delikte. Mjes. 1932. — *B. Petrović:* Odnos izmedu propisa člana 89. zakona o štampi i § 86. k. z. Pravosude. 1933.

in odtod v javnost ali pa če ostane vobče kakšno želo, ki daje povod za nadaljnje delikte. Zato so zakonodajci že izza davnega časa prepuščali v izvestnih primerih, da prizadeta oseba sama osebno sklene, ali naj pride delikt pred sodišče, kjer se bo udejstvovala državna kaznovalna pravica. V teh primerih torej ne izvaja državni obtožbeni organ državne kaznovalne pravice, ampak zasebnik. To so zasebnopravni delikti, ki se preganjajo po terminologiji s. k. p. «na zasebno tožbo».

Slednjič pa uvažuje zakonodajec, da so tudi taki delikti, ki sicer zahtevajo po svoji važnosti pregon po službeni dolžnosti, torej od strani državnih obtožbenih organov, toda so: ali tako izjemne narave v pogledu na občestvo, da kaže bolje, njihovo preganjanje v interesu države opustiti, odnosno samo pod izvestnimi kavtelami dopustiti, ali pa so v pogledu na koristi posameznih oseb takšnega značaja, da kaže bolje zagotoviti si pred začetkom pregona predlog oškodovane osebe, da naj se vrši pregon. Glede na vse to je zakonodajec pri vrsti javnopravnih, po službeni dolžnosti pregonljivih kaznivih dejanj ustanovil dvoje podvrst, namreč taka kazniva dejanja, kjer se sproži pregon po službeni dolžnosti šele na izvesten izraz volje oškodovane osebe ali urada (predlagalni delikti, *Antragsdelikte*), in pa taka, kjer se pregon po službeni dolžnosti sicer takoj sproži, toda preden pride do resnične dokončne izrabe državne kaznovalne pravice, mora državni obtožbeni organ izkazati, da je od prizadetega urada ali prizadete osebe ali prizadetega oblastva dokončna izraba državne kaznovalne pravice odobrena (odobritveni delikti, *Ermächtigungsdelikte*).

Samo po sebi umljivo je, da je zakondajec sam točno določil, kateri delikti so zasebnopravni in kateri od javnopravnih predlagalni ali odobritveni delikti.

II. Odobritveni delikti so tisti javnopravni delikti, pri katerih sme državni tožitelj predlagati uvedbo preiskave ali vložiti obtožnico samo z upravičenčevo odobritvijo, a upravičenec enkrat dane odobritve ne more več preklicati (§ 84. k. z.). Prične se pregon kakor pri javnopravnih deliktih vobče, t. j. takoj po naznanitvi državnemu tožitelju po službeni dolžnosti, ampak traja le dotlej, da pride zadeva v stadij, ko je treba predlagati uvedbo preiskave ali vložiti neposredno obtožnico. Državni toži-

telj, ki predlaga uvedbo preiskave ali vloži neposredno obtožnico, mora hkratu dokazati, da je odobritev dana, t. j. predložiti odobritveno listino. Samo če nastane dvom o tem, ali je odobritve treba, šele na glavni razpravi, sme državni tožitelj prinesti odobrilno listino dotlej, dokler se dokazno postopanje ne konča (§ 267. s. k. p.).

V § 313. k. z. so navedeni naslednji javnopravni delikti kot odobritveni: *a)* razžalitev ali kleveta vojske ali mornarnice — odobritev dá minister za vojsko in mornarnico; *b)* razžalitev ali kleveta oblastev ali političnih teles — odobritev dá glede oblastev njihov predstavnik, glede senata ali narodne skupščine njegov ali njen predsednik, v ostalih primerih političnih teles minister pravde; *c)* razžalitev kralja, prestolonaslednika ali kraljevskega namestnika, člana kraljevskega doma (tudi če je umrl) —, odobritev dá minister pravde; *č)* razžalitev ali kleveta vladarja, predsednika republike ali namestnika ali člana vladarskega doma tuje države (tudi če je umrl), tujega poslanika, pooblaščenega ministra, diplomatskega agenta ali opravnika poslov — odobritev dá minister pravde.

Po tisk. zak. (člen 19., št. 4.) se more pričeti pregon pri deliktih zoper čast narodnega predstavništva, sodišč, vojske, državnih oblastev in javnopravnih korporacij na zahtevo šefa teh oblastev, a ta zahteva mora biti združena s «privoljenjem» predpostavljenega oblastva ali predstavnika dotične korporacije.

III. Predlagalni delikti so tisti, pri katerih je pregon po službeni dolžnosti dopusten samo po danem oškodovančevem predlogu na kaznovanje storilca. V sodni praksi se smatra, da nadomešča ta predlog na kaznovanje že oškodovančeva pridružitev sodnemu kazenskemu postopku, ki je bila po predpisih s. k. p. pravočasno izjavljena. (Gl. odločbo S. S. B. z dne 29. januarja 1931., Sl. Pr. št. 196.) Pregon od strani državnega tožitelja se torej sproži šele, ko je dospel označen predlog ali izjava državnemu tožitelju, bilo naravnost, bilo posredno preko sodišča, ki je predlog ali izjavo sprejelo. V posebnem delu novel. kaz. zak. so označeni kot predlagalni delikti kazniva dejanja iz §§ 99., 2. odst., 181., odst. 1., 183., 246., 250., 251., 252., 271., 276., 277., 291., 293., 309., 318., 320., odst. 1. do 3., 323., 338., 366., 369., 380., 381., 395., 396.; razen tega tudi kazniva dejanja iz §§ 272. in 273.,

če delo ni bilo storjeno javno, in po § 313., če gre za kaznivo dejanje zoper čast javnih uslužbencev ali ostalih v § 302. navedenih oseb ali za umrle osebe, ki so navedene v § 308. k. z. V tisk. zak. so navedeni predlagalni delikti v členu 79., št. 3. do 8., v advok. zak. v § 120., v zakonu o javnih notarjih (gl. § 5., II., št. 14.) v § 239.

Kdo ima pravico, staviti predlog na kaznovanje, je zakonodajec v nekaterih primerih, navzlic splošni določbi § 85., odst. 1., k. z., posebej označil. Kjer gre za civilnopravno maloletne osebe, jih zastopa pri izjavi o predlogu na kaznovanje zakoniti zastopnik; vendar smejo tak predlog samostojno staviti tisti maloletniki, ki so izpolnili 16. leto starosti (§ 87., odst. 1., k. z.). Ako zagreši zastopnik maloletnika, ki še ni izpolnil 16. leta, zoper tega samega predlagalni delikt, mora varuško sodišče odrediti maloletniku kuratorja *ad actum* (drugače Čubinski, Komentar, I., str. 202).

Zakonodajec je odredil rok treh mesecev (po koledarju) kot subjektivno zastaralno dobo za pravico, staviti predlog na kaznovanje. Začetek roka teče od dne, ko je oškodovanec (odnosno njegov zastopnik: § 87. k. z.) zaznal ali izvedel o storitvi in o storilcu kaznivega dejanja. V rok se ne računi dan zaznanja ali izvedenja (§ 87., odst. 3., s. k. p.). Če je dejanje medčasno že objektivno zastaralo, je predlog izključen. Izjemno prične teči trimesečni rok pri kaznivem dejanju iz § 246. k. z. (otmica), ako se razglasi brak, ki je bil sklenjen, za ničen, kar je mogoče le s sodbo o razvodu braka.

Predlog na kaznovanje se sme od tiste osebe, ki ga je stavila, preklicati do začetka glavne razprave (§ 89. k. z.; § 248. s. k. p.: t. j. do prečitanja obtožnice).

IV. Delikti na zasebno obtožbo. Pri teh deliktih se sproži pregon na zasebno obtožbo (tožbo) zasebnega tožitelja, ki je po kaznivem dejanju neposredno oškodovan ali prizadet. Ni izključeno, da prevzame zastopstvo zasebnega tožitelja državni tožitelj, toda le na njegovo zahtevo, le na glavni razpravi in le tedaj, kadar spozna, da to zahteva javna korist (§ 51., odst. 3., s. k. p.); s tem pa se nič ne izpremeni na svojstvu delikta, da ostane pregonljiv na zasebno tožbo. Za maloletne zasebne tožitelje velja isto, kar je bilo v tem pogledu pod III. na-

vedeno. (Glede razširitve kroga upravičencev do vložitve zasebne tožbe po zakonu o pobijanju nelojalne konkurence gl. § 67., IV.)

Krog taksativno določenih zasebnopravnih kaznivih dejanj je manjši ko oni, pri katerih se storilec preganja na predlog. Primeri so dani v §§ 256., odst. 2., 292., 297. do 301., 310., 324., 325., 367., 368., 370. in 377. k. z., nadalje v tisk. zak. v členu 79., št. 1. do 3., 6.; slednjič so vsa kazniva dejanja iz zak. zaščit. a. p. (gl. § 68., II.), iz zak. zaščit. i. s. (gl. § 68., III.) in iz zakona o pobijanju nelojalne konkurence (gl. § 67., IV.) zasebnopravni delikti.

Za vložitev tožbe zasebnega tožitelja je odrejen vobče rok treh mesecev (subjektivno zastaranje tožbene pravice). Izjemi sta dani za kazniva dejanja iz tisk. zak. (člen 89.), kjer je določen ta rok na eno leto od dne tiskanja, in za kazniva dejanja iz zak. zaščit. a. p., kjer znaša rok dve leti od dne storjene kršitve. Rok se šteje vobče *a die scientiae* storjenega kaznivega dejanja in storilca.

Zasebno tožbo sme upravičeni zasebni tožitelj umakniti ali preklicati ali od nje odstopiti dotlej, da na glavni ali ustni razpravi prve instance sodnik izjavi, da je razprava dovršena (§ 89. k. z.; §§ 272., 388., s. k. p.).

V. Posebni predpisi. Ne bilo bi pravilno, če bi storilec kaznivega dejanja, ki se preganja na predlog ali na zasebno tožbo, ostal nekazniv zato, ker je oškodovana oseba umrla, preden pride do pregona. Seveda, če je subjektivna pravica oškodovane osebe zbog preteka trimesečne (v tiskovnem pravu: enoletne) dobe že za njegovega življenja pretekla, je vsak nadaljnji pregon izključen. Za druge primere pa odreja § 87., odst 2., k. z., da preide omenjena pravica na zakonskega druga ali najbližjega sorodnika, t. j. roditelje ali otroke. K. z. ne dela razlike, ali je umrla oseba, upravičena za predlog ali zasebno tožbo, med navedenim rokom ali med že uvedenim postopkom, s. k. p. pa govori v § 51., odst. 4., da smejo zakonski drug, roditelji ali otroci, samo nadaljevati v treh mesecih po smrti zasebnega tožitelja že uvedeni kazenski postopek. Glede smrti osebe, upravičene, da stavi predlog na kaznovanje, ima s. k. p. določbo v odst. 5. § 295., ki se glasi širše, toda le v pogledu zasebnopravnega zahtevka. Nesoglasje med obema zakonoma je treba

tolmačiti z vidika, kaj je blažje za storilca kaznivega dejanja kot obdolženca. Pridemo do zaključka na eni strani, da preide tudi po § 87., odst. 2., k. z. pravica zasebne tožbe na navedeno osebo samo tedaj, kadar je bil sodni kazenski postopek uveden od strani pozneje umrlega zasebnega tožitelja v zakonitem roku, na drugi strani pa, da velja isto tudi za umrlega upravičenca za predlog na kaznovanje, če le-tá ni priglasil v roku treh mesecev niti zasebnopravnega zahtevka niti predloga na kaznovanje. Takšna razlaga ustreza tudi pravilu, da poznejši zakon (s. k. p.) derogira nasprotujoče določbe prejšnjega (k. z.). (Za razžalitev in kleveto umrlih oseb pa velja že tako posebni predpis § 310. k. z., o katerem govorimo v § 51.)

Postopek pri sodišču se začne zoper vse «udeležence» tudi takrat, kadar se je podal predlog (§ 85. k. z.) ali tožba (§ 86. k. z.) zoper enega izmed njih. V tej določbi tiči načelo nedeljivosti zasebne tožbe in predloga na kaznovanje. Če je več oseb hkratu opravičenih k zasebni tožbi ali k predlogu na kaznovanje, se razume samo po sebi, da more vsaka zase vložiti tožbo ali staviti predlog. Sodišče odredi v takšnih primerih kazen za tisto dejanje, ki je oškodovalo ali kršilo interese zasebnega tožitelja ali predlagatelja. Če pa je več oseb, ki so pri enem in istem kaznivem dejanju sodelovale, velja po § 88. k. z. načelo nedeljivosti zasebne tožbe ali predloga na kaznovanje tako, da se postopek začne zoper vse «udeležence», tudi, če se vloži samo zoper enega taka tožba ali tak predlog. Pojem «udeležencev» v k. z. ni izrečno opredeljen, toda brez dvoma gre tu za osebe, ki imajo *animum socii,* torej za nasnovatelje, pomočnike, zlasti pa sostorilce. *Communio incidens* ni vpoštevna.

Z odstopom od predloga na kaznovanje ali od zasebne tožbe zoper enega izmed udeležencev pa naj se po predpisu § 89., odst. 2., k. z. ustavi postopek tudi zoper vse ostale. Preklic predloga na kaznovanje ali umaknitev zasebne tožbe pomenja tak odstop. Tudi tu je treba misliti samo na prave udeležence, ki imajo *animum socii.* To je važno zlasti za rešitev vprašanja, ali veljaj določba § 89., odst. 2., k. z. tudi za postopek v tiskovnih zadevah. To vprašanje je sporno v književnosti in v praksi. Smatramo, da se za tiskovni postopek ne smejo uporabljati določbe §§ 88. in 89. k. z.; kajti tisk. zak. je sam določil načelo

deljivosti tožbe, ko je odredil v členu 36. možnost razširjenja tožbe na drugo osebo, nadalje v členu 37., da se sme izdajatelj oprostiti vsake odgovornosti, če pri prvem zaslišanju dokaže, kdo je pisec ali urednik; slednjič v členu 41., da odgovarjajo pisec, urednik itd. vsak zase, kakršna je že njihova subjektivna krivda. Čim pa tisk. zak. ustanavlja načelo deljivosti, je to primer, ki velja po členu 6. uv. zak. kaz. zak. za izjemo od veljavnosti občnega dela k. z. za tisk. zak. Sicer pa je označeno vprašanje tiskovnega postopka, čigar predpisi so ostali po členu 10. uv. zak. kaz. zak. v celoti v veljavi.

§ 35.

Ugasnitev državne kaznovalne pravice.*

I. Izključitev državne kaznovalne pravice. Ločiti se morajo strogo primeri, pri katerih kazenskopravna odgovornost ne nastane, ker so *a priori* hkratu s storitvijo dejanja, ki bi bilo sicer zločin, podane protipravnost ali krivdo izključujoče okolnosti, od tistih primerov, kjer pride *a posteriori*, ko je državna kaznovalna pravica postala že eksistentna, pa še ni bila izrabljena do kraja ali sploh ne, do takega pravnega položaja, da državna kaznovalna pravica razpade v nič, ugasne. O prvonavedenih primerih je bilo že govora; sem spadajo zmota, silobran, poskus pri prestopkih, pri katerih je kaznovanje normativno opuščeno. Enako je s tistimi okolnostmi, ki izključujejo *a priori* storilčevo kaznivost, kakor pri stanju skrajne sile ali pri kompenzaciji pri nasprotnih žalitvah. K drugonavedenim primerom, kjer ugasne že nastala državna kaznovalna pravica, pa spadajo smrt storilca, *actus contrarii*, zastaranje in pomilostitev. Vsi ti primeri so urejeni v materialnem kazenskem pravu. Drugi enaki momenti, ki vedejo do ugasnitve državne kaznovalne pravice kot *res iudicata*, odstop upravičenega tožitelja od pregona itd. pa spadajo kot formalnopravni vzroki ugasnitve v nauk o s. k. p. (gl. njegova §§ 276., 277.).

---

* **Književnost:** *M. Dj. Ivanović:* Dejstvo amnestije na krivična dela činovnika. Policija. 1932. — *Š. Spahalić:* O zastarjelosti po odlomcima 4. i 5. § 78. i 81. k. z. Mjes. 1933. — *V. Timoškin:* O prekidu zastarevanja prava na izvršenje kazne. Branič. 1933. — *Munda:* Kazenskopravna vprašanja v jugoslovanskem pomilostitvenem pravu. Sl. Pr. 1933.

II. Smrt storilca kaznivega dejanja. Država ne sme posezati s svojo kaznovalno pravico dalje nego dotlej, ko je storilec še član državnega občestva, t. j., ko je še pri fizičnem, telesnem življenju: *Crimen et poena morte extinguitur.* Dolžnost, trpeti kazen, je čisto osebna. Niti izrečena denarna kazen se ne izvrši, če je obsojenec umrl (§ 44., odst. zadnji, k. z.). V § 310., odst. 4., s. k. p. se dotakne zakonodajec tudi dolžnosti, plačati stroške sodnega kazenskega postopka zoper umrlo osebo. Dediči, ki so podedovali imovino po pravnomočno obsojenem storilcu kaznivega dejanja, morajo plačati po smrti le-tega, kolikor so res za njim dedovali. Če pa umre storilec, ki je bil obsojen, preden dobi obsodba pravno moč, niti stroškov sodnega kazenskega postopka ne plačajo dediči, ampak trpi jih državna blagajna sama.

Telesni smrti storilca kaznivega dejanja ni enak nastop popolne omračitve duha. V takšnih primerih državna kaznovalna pravica ne ugasne, ampak prične počivati vse dotlej, da pride do telesne smrti ali do ozdravljenja; ob smrti ugasne dokončno, ob ozdravljenju pa se na novo vzpostavi.

Po smrti obsojenca je vendarle dovoljena obnova sodnega kazenskega postopka, ampak samo toliko, kolikor gre v njegovo korist, prav za prav v korist slovesa njega samega in njegovih bližnjih sorodnikov ali svakov (§ 363. s. k. p.). To seveda ne poseza v pravilo, da ugasne državna kaznovalna pravica zoper umrle osebe; kajti njena oživitev je le fiktivna, da se more meritorna obsodba, ki ni bila pravilna, izpremeniti.

III. Nasprotni čini, *actus contrarii,* ki zabranjujejo dokončno izvršitev kaznivega dejanja ali pa odpravijo posledice izvršenega dejanja. Predpostavlja se započeta eksistenca državne kaznovalne pravice, a nasprotni čin to pravico odpravi, uniči. To velja zlasti pri odstopu od poskusa in pri prostovoljni odvrnitvi posledic, ki bi nastopile z izvršitvijo kaznivega dejanja do skrajnega kraja. O tem smo že razpravljali: gl. § 19., III., *d).* Poudariti je treba, da gre tu za obligatornost ugasnitve.

Zakonodajec pa je ustanovil v isti idejni smeri še posebne norme za ugasnitev državne kaznovalne pravice v primerih §§ 276. do 278. k. z. Tu ugasne *a posteriori* državna kaznovalna pravica, če namreč storilec deklico, ki je bila predmet delikta, poroči. To gre tako daleč, da more naknadna poroka vesti do

razveljavitve obsodilne sodbe z obnovo kazenskega postopka. Pri deliktu § 293. k. z. (odvedba deklice izpod 18. let stare) velja isto: poroka je vzrok ugasnitve državne kaznovalne pravice, toda z izrečnim dodatkom, da ona zopet oživi, čim se tak pravnoveljavno sklenjeni brak poslej pravnomočno razveljavi.

Ne moremo govoriti v teh primerih o kakšnem dejanskem kesu, kakor je to starejša zakonodaja zahtevala, predpostavljaje, da mora *actus contrarius* vsebovati pravi kes, ki naj izvira iz etičnih spoznanj. Še manj moremo govoriti o dejanskem kesu v primerih § 321. k. z., ko gre za tata ali utajilca, ki je prostovoljno vrnil vrednost ukradene ali utajene stvari, preden se je sodni kazenski postopek zoper njega pokrenil. V teh primerih ne ugasne državna kaznovalna pravica, ampak sodišče jo izrabi po volji zakonodajca v izvestni smeri; sostorilci, nasnovatelji, pomočniki ostanejo navzlic temu kaznivi. Prav isto velja tudi za preklic lažne izpovedbe (§ 147. k. z.), ki utegne v izvestnih primerih vesti do oprostitve storilca od vsake kazni.

IV. Zastaranje. Svrha kazni se dá učinkovito doseči ob kar najhitrejšem iskanju in izvršenju tistega sredstva, ki naj vpliva na zločinca, da se njegovo antisocialno ali asocialno udejstvovanje ovrè, a njegovo nadaljnje zadržanje usmeri na pravo pot. Ta svrha postane iluzorna, če kaznivo dejanje ostane dolgo časa nekaznovano. Čas izleči vse, pravi pregovor. Učinkovitost kazni nima torišča, če so učinki ali posledice kaznivega dejanja že dobro preboleni. Zlasti odpade po preteku daljše dobe potreba po izravnanju kršitve pravnega reda s pravičnim povračilom. Pa tudi potreba po generalni in specialni prevenciji postane sčasoma, ko je kaznivo dejanje že davno pozabljeno, brezpredmetna. Ne gre, da bi pravni red ne glede na praktične potrebe tiral državno kaznovalno pravico do skrajnih mej. Materialnopravni razlogi so bili odločilni, da se je izcimil — najprej v rimskem pravu za neke vrste posebnih deliktov *(lex Julia de adulterio)*, pozneje v *Code pénal* pa na splošno za vse delikte — institut zastaranja kot vzrok ugasnitve državne kaznovalne pravice. (Takega zastaranja še ni poznala ne *Constitutio Criminalis Carolina* ne *Constitutio Criminalis Theresiana* ne *Constitutio Criminalis Josephina.*) Pa tudi s formalnopravne strani govore važni razlogi za ustanovitev instituta zastaranja vsaj glede preganjalne pravice države. Jasno je, da se po preteku

izvestne daljše dobe krivda ne dá več lahko ugotoviti; kajti moč dokazov sčasoma oslabi ali pa sploh izgine (smrt prič, nemožnost izvedbe kemičnih dokazov in pod.).

Sporno je, ali naj se uvrsti institut zastaranja v materialno ali procesualno kazensko pravo. Materialnopravni razlogi pa odločno prevladujejo; kajti pretek še tako dolge dobe ne more privesti do misli, da se storjeno dejanje ni dogodilo ali da se kazen ni izrekla. Pravilno je, da tiči pomen zastaranja v tem, da ugasne zahteva države do kaznovanja in da to provzroči — kakor v civilnem pravu — posledico zamolčanja upravičenosti: *actio extincta est.* Na drugi strani pa ostvarja zastaranje materialno pravico na strani storilca kaznivega dejanja, da postane nekazniv ali da ostane brez kazni. Ne zastara torej niti delikt niti kazen ekstinktivno, temveč odpade samo udejstvovanje državne kaznovalne pravice. Da stoji tudi naša zakonodaja na tem stališču, kaže s. k. p., ki odreja, da se zbog zastaranja ne izreče formalnopravna zavrnitev obtožbe (§ 276. s. k. p.), ampak da nastopi materialnopravna oprostitev od obtožbe. Takisto govori naš k. z. o zastaranju pravice do preganjanja kaznivih dejanj in o zastaranju pravice do izvršitve že pravnomočne izrečene kazni, obenem pa vpošteva različno težino kaznivih dejanj ali kazni, tako da določa za težje delikte ali kazni daljše zastaralne dobe, a za manj težke in lahke krajše.

V nekih starejših zakonodajah, kakor n. pr. v bivši Avstriji, je bil učinek zastaranja odvisen ne samo od preteka izvestne časovne dobe, ampak tudi od drugih pogojev, čijih izpolnitev je bila stvar storilca delikta; n. pr.: on ni smel pobegniti, ni smel storiti kakšnega novega kaznivega dejanja. Tak način pridobitve dobrote zastaranja je bil akvizitoren, zastaranje se je imenovalo akvizitorno. V zakonodajah, ki ne priznavajo potrebe po akvizitornem zastaranju, pa nastop zastaranja ni zavisen od zadržanja storilca delikta, ampak zgolj od preteka zastaralne dobe; to zastaranje se imenuje ekstinktivno. V našem pravu poznata k. z. in tisk. zak. samo ekstinktivno zastaranje. Po voj. k. z. (§ 35.) pa je stvar drugače urejena. Zastaranje državne kaznovalne pravice kakor tudi državne pravice do izvršitve kazni v mirni dobi ne more nastopiti v času, ko je storilec izven mej območja naših oblastev ali če se ne dá najti ali je duševno zbolel, v času mobilizacije ali vojnega stanja pa sploh ne.

Zastaranje nastopi:

A. glede pravice do pregona kaznivega dejanja:	*B.* glede pravice do izvršitve kazni:
1.) zločinstva:	
α) pri predpisani smrtni kazni ali dosmrtni robiji . . . . . čez 20 let, *β*) pri predpisani kazni na prostosti do 20 let . . čez 15 let, *γ*) pri ostalih zločinstvih čez 10 let,	*α*) pri izrečeni kazni smrti ali dosmrtni robiji . . . . . čez 25 let, *β*) pri izrečeni robiji ali zatočenju nad 10 let čez 20 let, *γ*) pri izrečeni robiji ali zatočenju do 10 let . čez 15 let, *δ*) pri izrečenem strogem zaporu ali zaporu, ki sta daljša od 1 leta, . čez 5 let, *ε*) pri vsaki drugi izrečeni kazni . . . . . čez 2 leti,
2.) prestopka:	
α) pri predpisani kazni strogega zapora ali zapora, daljšega od 1 leta, ... čez 5 let, *β*) pri ostalih prestopkih čez 2 leti,	*α*) pri izrečenem strogem zaporu ali zaporu, daljšem od 1 leta, . . čez 5 let, *β*) pri vsaki drugi izrečeni kazni . . . . . čez 2 leti,
3.) prekrška:	
pri vsaki predpisani kazni . . . . . čez 6 mes.	pri vsaki izrečeni kazni čez 1 leto.

Izjeme:

1.) Po zakonu o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino je zastaralna doba za kazniva dejanja, če zapretena kazen ni strožja od 6 mesecev zapora ali 1000 Din, šest mesecev, pri ostalih strože kaznivih dejanjih eno leto.

2.) Po zakonu o pobijanju draginje življenskih potrebščin in brezvestne spekulacije je zastaralna doba za vse v njem navedene delikte, eno leto.

(Ker glede zastaranja pravice do izvršitve kazni v primerih, ki so tu navedeni, ni posebnih predpisov, veljajo splošni. Isto velja tudi za izvršitve kazni, ki so izrečene po tisk. zak.)

Pričetek zastaranja:

k *A.* z dnem, ko je kaznivo dejanje storjeno, pri nadaljevalnih deliktih, ko je zadnji čin storjen, pri trajnih deliktih, ko preneha protipravno stanje (§ 290., odst. 3., k. z.);

k *B.* z dnem, ko je dobila sodba, ki je kazen izrekla, pravno moč.

Prekinjenje zastaranja:

k *A.* z vsakim sodnim dejanjem, ki je naperjeno zbog storjenega kaznivega dejanja zoper storilca zaradi preganjanja;

k *B.* če je obsojenec prijet zaradi izvršitve kazni na prostosti, pri denarnih kaznih, z dejanjem izvršitvenega oblastva, ki je naperjeno na plačilo denarne kazni.

Počivanje toka zastaralne dobe:

k *A.* za časa, ko se po zakonu preganjanje ne sme niti pričeti niti nadaljevati (imuniteta, izdeželnost itd.);

k *B.* za časa, ko se kazen po zakonu ne sme izvršiti (tok preskusne dobe pri pogojni obsodbi, prestajanje druge kazni na prostosti itd.).

Absolutno zastaranje:

k *A.* in k *B.* Z vsakim prekinjenjem prične teči zastaralna doba vnovič in nastopi zastaranje ob preteku zgoraj navedenih normalnih zastaralnih dob. Čim pa je preteklo zbog prekinjenj ali počivanj zastaralnih dob dvakrat toliko časa, kolikor ga zahteva zakon v normalnih primerih, da zastara državna kaznovalna pravica do preganjanja ali do izvršitve kazni, nastopi absolutno zastaranje ne glede na kakršnokoli pozneje nastopivšo okolnost, čeprav bi se storilec sam javil zaradi kaznovanja ali izvršitve kazni.

Pripombi:

1.) O zastaranju očuvalnih odredb v k. z. sploh nikjer ni govora, o učinku zastaranja pravice države glede izvršitve kazni na izvršitev že odrejenega očuvalnega sredstva pa samo v § 58. k. z., kjer je rečeno, da se šteje doba o trajanju prepovedi, izvrševati poklic ali obrt, od dne, ko je glavna kazen prestana, zastarana ali odpuščena. Iz tega sledi, da zastaranje glavne kazni

v tem primeru ne ovira izvršitve omenjene očuvalne odredbe. Prav tako zastaranje pravice glede izvršitve kazni ne ovira očuvalne odredbe iz § 59. k. z. (odvzem predmetov), ker ta odredba nima osebnega značaja, torej ni zavisna od izvršitve kazni (§ 425., odst. 2., s. k. p.). Izjemno stališče glede zastaranja očuvalnih odredb je dano brez dvoma pri trajni prepovedi izvrševanja poklica ali obrta. V ostalih primerih očuvalnih odredb obstoji v k. z. vrzel, ki se mora izpolniti v duhu k. z. Zgolj s potekom časa ne more že izrečena oddaja nevračunljive osebe v zavod za zdravljenje ali čuvanje ugasniti. Prav to mora veljati tudi za oddajo v zavod za zdravljenje pijancev (§ 54. k. z.), za zabrano, zahajati v krčmo (§ 55. k. z.), in odreditev zaščitnega nadzora (§§ 53., odst. 3., 54., odst. 3., k. z.), čim so te očuvalne odredbe izrečene proti nevračunljivim osebam. Z zastaranjem pravice do izvršitve kazni pa odpadejo po sebi vse tiste očuvalne odredbe, ki se izvršujejo po prestani kazni (§§ 51. do 57. k. z.). Potreba po reviziji k. z. v teh vprašanjih je jasna; vodilna ideja glede zastaranja očuvalnih odredb bo zahteva, naj se potreba izvršitve očuvalne odredbe po izvestni pretekli dobi vnovič preskusi.

2.) Od objektivnega zastaranja d r ž a v n e kaznovalne pravice je treba strogo ločiti zastaranje s u b j e k t i v n e pravice na strani zasebnega tožitelja, vložiti tožbo, ali upravičenca, predlagati kazenskopravni pregon. O tem je bilo govora v § 34., kjer je bilo tudi že navedeno, da je za tiskovne delikte v § 86. k. z. določena doba treh mesecev razširjena na eno leto (člen 89. tisk. zak.). Glede objektivnega zastaranja pa je tisk. zak. v istem členu izrečno odredil, da veljajo odredbe občnega dela k. z. o zastarelosti povsem tudi za kazniva dejanja, storjena po tisku. Pomniti pa je, da prične tok objektivne zastaralne dobe od dne storitve kaznivega dejanja, tok subjektivne pravice za vložitev tožbe pa od dne tiskanja; ta dva dneva moreta biti različna.

V. P o m i l o s t i t e v je enostranska, od privolitve pomiloščenega storilca delikta neodvisna, tudi zoper njegovo voljo učinkujoča odreka na državno kaznovalno pravico. Ugasnitev nastopi v hipu odreke pristojnega činitelja, ne morda šele z njeno publikacijo. Zgodovinski izvor tega pravnega instituta je rimska cesarska doba. Od tam je prišel z recepcijo rimskega prava v nemško državo. Svojo eksistenco more opravičiti s svojo funkcijo, da bodi varnostni ventil, zadnje skrajno sredstvo za izena-

čitev formalnega, po črki izvajanega prava z višjo materialno pravičnostjo, n. pr. pri deliktih iz prepričanja, *pro amico* in pod. Zakon predvideva pač samo abstraktne norme, da se omogoči tupatam vendarle potrebna sprava med *ius strictum* in *ius aequi et boni;* pomilostitev je skrajna odpomoč.

V našem k. z. pomilostitev ni ustanovljena kot poseben institut svoje vrste, pač pa je omenjena in se predpostavlja v §§ 8., 48., 90. in 300. Določbe o tem, kako naj se vrši pomilostitev, prinaša s. k. p. v svojem XXIII. poglavju. *Sedes materiae* za ta institut je v členu 30. ust., ki pravi, da ima kralj pravico amnestije za kazniva dejanja (vobče, ne samo za politična in vojaškega značaja, kakor je stalo v Vidov. ust.), a amnestija se sme dati: *a)* pred začetkom kazenskega postopka, *b)* med takim postopkom, *c)* po izrečeni obsodbi. V teoriji se imenuje amnestija: k *a)* abolicija (potlačenje pravde), k *b)* razveljavitev pregona (§ 276. s. k. p.), k *c)* pomilostitev od kazni (ki pa obstoji lahko tudi samo v znižanju kazenske mere). Amnestija je o b č n a ali g e n e r a l n a, če se nanaša na določno navedene vrste zločincev ali zločinov, pa se morajo pomiloščene osebe šele individualno odbrati, ali p o e d i n s k a, i n d i v i d u a l n a, ki se glasi *a priori* na določno označeno osebo. Ona provzroči, da se pregon izroči pozabi, da kaznovalna pravica države ugasne. Posebej dopušča člen 30. ust. kralju, da vrši pomilostitev in dosojeno kazen lahko tudi oprosti.

Glede deliktov, ki se preganjajo na zasebno tožbo, je prepustila ust., da se to vprašanje reši v s. k. p. V tem zakonu je s § 429. izrečno dopuščena pomilostitev za kazen, ki je izrečena zbog kaznivih dejanj, ki se preganjajo na zasebno tožbo, ni pa s tem dopuščena abolicija v takih primerih, kjer toži zasebni tožitelj. Seveda mora vsak pismeni čin pomilostitve sopodpisati resortni minister (člen 34. ust.). Izrečena kazen je vselej *causa publica,* čeprav je bil pregon zasebna stvar.

Izjema od pravice pomilostitve je dana v prvotni obliki zakona o ministrski odgovornosti z dne 20. junija 1922. (Sl. N. št. 150/XXV, Ur. L. št. 249): Tu je ugasnila kaznovalna pravica države proti ministru z aktom pomilostitve (abolicije ali amnestije) samo ob pristanku narodne skupščine (člen 36. navedenega zakona). Zakon o ureditvi vrhovne državne uprave z dne 31. marca 1929. (Sl. N. št. 78/XXXII, Ur. L. št. 140), odnosno njegovo novejše besedilo po zakonu o ukinitvi, izpremembi

in dopolnitvi zakonitih predpisov, ki se nanašajo nanjo, z dne 3. decembra 1931. (Sl. N. št. 285/XCIII, Sl. L. št. 17 iz l. 1932.), pa je to izjemo glede pristanka narodnega predstavništva popolnoma opustil, tako da ni nobene izjeme glede pravice amnestiranja ministrov od splošnih predpisov.

Ker so očuvalne odredbe posebna vrsta pravnih posledic kaznivega dejanja, se smejo uničiti z amnestijo, če so obsežene v amnestijskem aktu. Za nekatere osebne očuvalne odredbe je poprejšnje prestanje kazni izrečen pogoj (§§ 51. do 57. k. z.). Če odpade spričo pomilostitve tak pogoj sukcesivnega izvrševanja, postane izvršitev izrečene očuvalne odredbe nemogoča. Nasprotno pa pomilostitev od kazni ne vpliva na izvrševanje očuvalnih odredb tedaj, ko zakon ne zahteva take sukcesivnosti (oddaja manj vračunljivih oseb v zavod za zdravljenje ali čuvanje, oddaja v zavod za zdravljenje pijancev, zaščitni nadzor, ki se odreja namesto le-teh odredb).

§ 36.

Povrnitev pravic in izbris obsodbe (rehabilitacija).*

I. Pojem in smoter rehabilitacije. Tudi poslej, ko je bila glavna kazen prestana, zastarana ali odpuščena, trajajo stranske kazni še dalje. Celó tisti, ki je bil obsojen le na glavno kazen, ne da bi ga zadela še kakšna stranska kazen, nosi na sebi žig obsodbe, oporečenost, ki kvari njegov družabni položaj in ovira bivšega obsojenca v borbi za obstanek. V tem tiči nevarnost tako zvane družabne deklasacije. Bivši obsojenec je čestokrat tako rekoč izruvan iz redne družbe. Obup ga lahko spet spravi na pot nerednega in zločinskega življenja.

Moderna kazenska zakonodaja računa s tem neugodnim učinkom kazni ter ga hoče kolikor le mogoče popraviti ali omiliti vsaj pri onih bivših obsojencih, ki so pokazali dobro voljo za pošteno življenje. V tem je glavni smoter tako zvane rehabilitacije *(la réhabilitation, die Wiedereinsetzung)*. V širšem pomenu besede obseza rehabilitacija takó povrnitev izgubljenih pravic in možnosti, pridobiti izgubljene pravice, kakor tudi izbris

* **Književnost:** *E. Delaquis* und *J. Polec:* Materialien zur Lehre von der Rehabilitation. 1905. — *M. Čubinski:* Povraćaj prava. Pravni Pregled. (II.) 1922. — *F. Čulinović:* O rehabilitaciji osuđenika. Pravosuđe. 1934.

obsodbe z vsemi njenimi zakonitimi posledicami *(la radiation de la condamnation, die Tilgung der Verurteilung). Sensu stricto* pa pomenja resnična rehabilitacija le izbris obsodbe, ki tvori najpopolnejšo obliko pravne reklasacije bivšega obsojenca. Tako osebo označuje s. k. p. (§§ 481., odst. 3., in 482., odst. 2.) izrečno kot rehabilitirano.

Kratki zgodovinski podatki. Ideja rehabilitacije ni bila tuja niti rimskemu kazenskemu pravu. O tem priča ustanova — *restitutio in integrum* z njeno slovesno formulo: «*Honoribus et ordine tuo et omnibus ceteris te restituo*» (Dig. 1, 9, 2) (Mommsen, *Römisches Strafrecht,* str. 485 in 486). Sodobni institut rehabilitacije pa se je razvil in izoblikoval predvsem v francoskem pravu. Francosko pravo je poznalo že izza l. 1670. rehabilitacijo po milosti vladarja *(la réhabilitation gracieuse).* Pozneje (po tako zvanem *Loi Beranger* iz l. 1885.) pa se je uvedla tudi še rehabilitacija na prošnjo obsojenca z odlokom sodišča *(la réhabilitation judiciaire)* in naposled (l. 1899. in 1900.) rehabilitacija, ki nastopa po samem zakonu, ne da bi bilo treba odloka sodišča *(la réhabilitation de droit).* Določbe francoskega prava o rehabilitaciji so vplivale na zakonodajo drugih evropskih držav.

II. Razvoj instituta v Jugoslaviji. Kraljevina Srbija (§ 83. proj. I.) je hotela uvesti le rehabilitacijo v smislu povrnitve državljanske časti, odnosno pravic, na prošnjo obsojenca. «Neopravdano bi bilo — pravijo motivi k proj. I. (str. 284) — da osuđenog i posle izdržane kazne prate bilo celog života bilo za izvesno određeno vreme njene posledice, naročito kad se tiču časti, kad je on dao dovoljno dokaza, da se popravio.» Proj. II. (§ 85.) pa že predvideva i povrnitev pravic i izbris obsodbe. Obe obliki rehabilitacije v širšem smislu sta bili sprejeti v k. z. (§ 90.) in v s. k. p. (§§ 476. do 485.).

III. Povrnitev častnih pravic. Razlikovati je treba povrnitev častnih pravic obsojencem: *a)* zoper katere je bila izrečena izguba pravic na določeno dobo (§ 46., odst. 2. do 4., k. z.) in *b)* zoper katere je bila izrečena trajna izguba pravic (§ 46., odst. 1., k. z.).

K *a).* V tem primeru se vrnejo pravice, navedene v § 47., št. 3., k. z., kakor tudi možnost, pridobiti ostale pravice, navedene v § 47., št. 1. in 2., k. z., *ipso iure* že s samim pretekom

časa. S pretekom časa, določenega v sodbi, se vrnejo le politične pravice (§ 46., št. 3., k. z.). Možnost, pridobiti pravice do državne ali druge javne službe, do javnih poklicev, akademskih odlikovanj in drugih javnih počastil, pa se znači samo za sposobnost, vnovič si pridobiti te pravice. Njihova resnična podelitev je prepuščena oblastvu, od katerega zavisi dotična podelitev (prim. glede doktorske diplome člen 235., odst. 3., občne univerzitetne uredbe [nat. cit. gl. v § 27., II., k št. 2.]).

Po izteku dobe, za katero se je izrekla izguba častnih pravic, sme obsojenec zahtevati od sodišča, ki je izreklo obsodbo, naj mu izda potrdilo, da je po zakonu prestala izguba častnih pravic, izrečena z obsodbo (§ 484., odst. 1., s. k. p.).

Če je sledila kazni po vsebini sodbe izvršitev očuvalne odredbe, ki je združena z utesnitvijo osebne prostosti, ne more imeti to nobenega vpliva na povrnitev častnih pravic, izgubljenih za določno dobo, ker zakonodajec za tak primer ni določil nobene izjeme.

K *b)*. Pogoji za povrnitev trajno izgubljenih častnih pravic pa so ti-le: 1.) glavna kazen mora biti prestana, zastarana ali po milostni poti odpuščena; 2.) od dne prestanka ali zastaranja glavne kazni, odnosno od dne pomilostitve, morajo preteči tri leta; 3.) obsojenec ali njegov zakonski drug, njegovi otroci ali roditelji morajo za povrnitev pravic prositi sodišče. Procesualni pogoji so določeni v §§ 476. do 485. s. k. p.; 4.) povrnitev pravic si mora obsojenec zaslužiti z dobrim vedenjem tako med prestajanjem kazni kakor tudi v dobi treh let po prestani, zastarani ali odpuščeni kazni; 5.) obsojenec mora poškodovancu po možnosti povrniti škodo, provzročeno s svojim dejanjem (§ 90., odst. 1., k. z.).

Če so vsi ti pogoji podani, izreče sodišče rešitev, s katero proglasi prosilca za vrednega, izvrševati politične pravice (§ 47., št. 3., k. z.) kakor tudi si pridobiti ostale izgubljene pravice (§§ 47., št. 1. in 2., 90., odst. 1., k. z.; § 481. s. k. p.). Če sodišče prosilca še ne smatra za vrednega, da se mu povrnejo pravice, se sme prošnja ponoviti po preteku enega leta od dne pravnomočne rešitve (§ 481., odst. 5., s. k. p.). Povrnitev častnih pravic je le fakultativnega značaja, toda učinek zavrnitve je dilatoričen, ne pa peremtoričen.

Kjer ni zakonitih pogojev za povrnitev pravic, se more doseči le-tá samo po kraljevi milosti (§ 485. s. k. p.).

Če je bila z obsodbo na kazen izrečena očuvalna odredba, združena z utesnitvijo osebne prostosti, nastane *quaestio facti*, ali se šteje v triletni rok čas, ko je trajala izvršitev očuvalne odredbe, ali ne. Vobče bo to vprašanje treba zanikati.

IV. Izbris obsodbe. Zanj (rehabilitacija v ožjem pomenu besede) so določeni ti-le pogoji: 1.) To dobroto morejo doseči le osebe, ki so bile prvič obsojene. 2.) Preteči mora doba petih let od prestane, zastarane ali odpuščene kazni neodvisno od njene vrste. 3.) Obsojenec sam, odnosno njegov zakonski drug, njegovi otroci ali roditelji morajo prositi za izbris obsodbe; za starejšega maloletnika kakor tudi za mlajšega maloletnika, če je bil obsojen na kazen po § 28., odst. 7., k. z., more vložiti prošnjo tudi njegov zakoniti zastopnik (varuh, skrbnik) (§ 476., odst. 1., s. k. p.). 4.) Obsojenec se mora od vsega početka, ko je bil pravnomočno obsojen, pa do izteka petletne dobe, dobro vesti. Pri oceni dobrega vedenja mora sodišče vpoštevati poznejše obsodbe (odločba S. S. B. z dne 30. oktobra 1930., Sl. Pr. št. 184). Toda ni, da bi prav vsaka poznejša obsodba izključevala *a priori* možnost rehabilitacije (izbrisa obsodbe): neznatne, bolj formalne pregrehe pač ni moči smatrati za znak moralne pokvarjenosti in slabega vedenja. 5.) Obsojenec mora poškodovancu po možnosti povrniti škodo, provzročeno s svojim dejanjem (§ 90., odst. 3., k. z.).

Tudi tu velja glede vračunjanja dobe izvrševanja očuvalnih sredstev tisto, kar smo navedli spredaj pod III., *b)*.

Pri pogojnih obsodbah se more petletna doba šteti šele od dne, ko je pretekla preskusna doba brez prikora. S tem pride sicer obsojenec res v slabši položaj, kakor bi ga imel, če bi bil od izvršitve kazni na prostosti deloma pomiloščen. Toda na te izredne, zelo maloštevilne primere se zakonodajec, žal, ni oziral.

V. Posledice rehabilitacije v ožjem pomenu besede so: 1.) Povrnitev častnih pravic, če je bil prosilec obsojen na izgubo pravic, a ni še prej dosegel njihove povrnitve. 2.) Uničenje (razveljavitev) za bodočnost obsodbe z vsemi njenimi zakonitimi posledicami (§ 90., odst. 3., k. z.). Od dne pravnomočne razveljavitve izrečene obsodbe je rehabilitirana oseba oproščena dolžnosti, priznati pred sodiščem ali pred drugimi oblastvi na vprašanje o prejšnjih kaznih, da je bila kaznovana zaradi kaznivega dejanja, glede katerega je bila rehabilitirana

(§ 482., odst. 2., s. k. p.). 3.) Izbris obsodbe. Obsodba se mora označiti za razveljavljeno v izpiskih iz kazenskega vpisnika, kadar se dajo sodiščem in državnim tožiteljstvom. Ob vsaki drugi izdaji obvestil ali izpričeval na osnovi kazenskih vpisnikov, pa tudi v kazenskih listih, se razveljavljena obsodba niti ne sme omeniti (§ 482., odst. 3., s. k. p.; § 47. uredbe o poslovnem redu za državna tožilstva z dne 21. novembra 1929. [Sl. N. št. 286/ /CXVI, Ur. L. št. 33 z dne 16. decembra 1929.]).

Vendar izbris izrečene obsodbe ne more posezati v pravice drugih oseb, ki jih opirajo le-te na sodbo (§ 482., odst. 2., s. k. p.), zlasti ne v njihove pravice do povračila škode (§ 90., odst. 3., k. z.). Obsodba, ki je bila izbrisana, je torej eventualno vendarle eksekucijski naslov zoper rehabilitiranega obsojenca.

Glede razveljavitve in izbrisa obsodbe zaradi prekrškov velja poseben predpis § 5. zakona, s katerim se začasno podaljšuje veljavnost zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov (nat. cit. gl. § 4., III., odst. 5.). Ko minejo tri leta po prestani, zastarani ali odpuščeni kazni zaradi prekrška, se za bodočnost razveljavi obsodba in se izbriše v vpisnikih (kazenskih listih). Če je bil storilec že dvakrat ali še večkrat obsojen zaradi prekrškov, se razveljavi obsodba šele, ko mine pet let po prestani, zastarani ali odpuščeni kazni. Pri prekrških nastopa torej rehabilitacija pod navedenimi pogoji *ipso iure (la réhabilitation de droit)*.

Odredbe XI. poglavja k. z. o povrnitvi pravic in o izbrisu obsodbe se ne uporabljajo niti na kazniva dejanja iz zak. zlor. obl. (člen 4.) niti na vojaška kazniva dejanja, kolikor gre za izgubo vojaške časti (§ 3., odst. 2., št. 4., v zvezi s § 29. voj. k. z.).

Tretji oddelek:

Posebni del kazenskega prava.

§ 37.

Uvod: Sistematika, metodika in karakteristika posebnega dela.

I. Državna kaznovalna pravica ni in ne more biti sama sebi namen. Ona snuje svojo upravičenost iz naloge, da ostvarja in pojača zaščito pravnih dobrin s sankcijami, t. j. prisilnimi sredstvi predpisane vsebine, posebne vrste. Pravne dobrine izbira in določa pravni red v državi. Ali tiste, ki so vredne biti zaščitene po kazenskem pravu, določa — ne: vsakokratna država, ampak sodobno življenje. To se razvidi jasno iz zgodovine kazenskega prava. Kako zelo in pogosto so se menjavali predmeti kazenskopravne zaščite! V tem pogledu se lahko trdi, da je kazensko pravo izpreminjalo svoje lice veliko bolj kakor pa civilno pravo, pač, kakor je to zahtevala vsakočasna kultura in civilizacija.

Jasno pa je, da mora biti vrsta predmetov kazenskopravne zaščite normativno odrejena in urejena kakor tudi da mora celokupnost vseh ustrezati sočasnim življenskim potrebam kulture in civilizacije. V tem smislu je tudi naš zakonodajec postavil vrsto zaščitenih pravnih dobrin, jih uredil v posamezna poglavja po medsebojni sorodnosti, v teh poglavjih pa razvrstil kazniva dejanja po načinu kršitve posameznih pravnih dobrin. Kršitve same pa je nanizal v glavnem po vidiku, ali gre za dejansko oškodovanje ali okrnitev, ali za dejansko ogražanje eksistence pravne dobrine, ali samo za njihovo abstraktno ogražanje. Zaradi kratkosti izražanja hočemo vse te načine kršitve pravnih dobrin imenovati: napade na pravne dobrine. Za sistematiko teh napadov na pravne dobrine pa prihajajo v poštev ne le določbe iz posebnega dela k. z., ampak tudi določbe mnogoštevilnih stranskih kazenskih zakonov.

II. Ustrezno označenim potrebam mora vsak zakonodajec izhajati iz razlikovanja med pravnimi dobrinami posameznikov in med pravnimi dobrinami občestva, t. j. zajednice vseh posameznikov. S tega vidika razpade posebni del kazensko-pravno zabranjenih kaznivih dejanj v dva velika dela, v kazniva dejanja zoper posameznike in zoper njihovo skupnost, občestvo. Toda pri tem se ne sme prezreti, da se točna razpredelitev ne dá izvesti, ker poseza zaščita pravnih dobrin posameznikov v zaščito pravnih dobrin skupnosti. Tudi zaščita pravnih dobrin posameznikov je upravičena zaradi koristi celokupnosti kot nosilca pravnega reda vobče.

Naš k. z. je postavil v svojem posebnem delu (§§ 91. do 404.) na čelo vse tiste pravne dobrine, ki se tičejo obstoja države same in njene ustavne ureditve, nadalje izvajanja državne oblasti, pravosodja ter javnega mira in reda. Vse to je obravnaval takoj za občnim delom v poglavjih XII. do XVI., toda ne izčrpno; kajti videli bomo, da spada v to veliko skupino tudi še niz določb iz stranskih kazenskih zakonov.

Za to skupino je uvrstil k. z. takoj tista kazniva dejanja, ki se tičejo pravne dobrine življenja in celovitosti človeškega telesa posameznikov (XVI. poglavje). Slede kazniva dejanja zoper pravno dobrino občne varnosti ljudi in imovine (XVII. poglavje), javnega prometa za ljudi, imovino in obvestila, dasi bi smeli pričakovati, da bi prišla takoj za XVI. poglavjem kazniva dejanja zoper pravne dobrine osebne prostosti in varnosti (XXI. poglavje) in zoper čast (XXVI. poglavje). Posebni del našega k. z. pa je še prej ustanovil norme glede kaznivih dejanj zoper pravno dobrino urejenega prometa glede listin in mer (XIX. poglavje), denarja (XX. poglavje) in tujih tajnosti (XXII. poglavje), ki se tičejo, seveda, prav tako vsakega posameznika kakor tudi države kot čuvarice pravnega reda. V nadaljnjem nizu (XXIII. do XXV. poglavje) se obravnavajo pravne dobrine občnega zdravja, javne morale, braka in rodbine. Veliko poglavje (XXVII.) zase tvorijo kazniva dejanja zoper pravno dobrino imovine, ki ima sedem pododdelkov kot edino izmed vseh poglavij posebnega dela. V zadnjem (XXVIII.) poglavju pa so razvrščene norme specialnega značaja, ki se tičejo pravilnega funkcioniranja uradov in javnih uslužbencev. Podčrtati moramo: prvič, da zaščita poedinih pravnih dobrin ni zgolj v k. z. urejena, ampak tudi še

v drugih zakonih kazenskopravne vsebine, ki ustanavljajo še nove sorodne skupine zaščitenih pravnih dobrin (n. pr. avtorske, patentne pravice itd.), drugič, da za nekatere teh določb iz stranskih kazenskih zakonov ne veljajo v s i predpisi občnega k. z.

Nikjer ni navedel naš k. z. za posamezne delikte tako zvanih marginalnih rubrik, t. j. kratke, kolikor mogoče točne označbe za kaznivo dejanje, ki bi bile za prakso zelo priporočljive. Treba je pomniti, da se v književnosti takšne marginalne rubrike uporabljajo, da pa nimajo legalnega značaja.

Ne kaže, da bi se v nastopnih izvajanjih držali legalnega reda. Za naše svrhe, zlasti zastran s t u d i j a celokupnega kazenskega prava, se priporoča, da se začne z zaščito pravnih dobrin posameznika, ker se pri razlaganju deliktov zoper interese občestva predpostavlja poznanje pojmov, ki se tičejo zaščite pravnih dobrin posameznikov. Za metodično razvrstitev poedinih skupin naj bo odločilna sorodnost ali podoben pomen pravnih dobrin. Vseskozi pa se moramo držati razporeda, da spadajo dolozne kršitve *(Verletzungen)* pred dolozna ogražanja *(Gefährdungen)*, a obojim ob strani naj se vrsté kulpozna dejanja, kolikor so sploh kazniva po kakršnikoli normi k. z. ali stranskih kazenskih zakonov. Tu bo mesta, da vpletemo sproti kazniva dejanja iz stranskih zakonov, ne izvzemši onih, ki so tačas samo prekrški.

Povrstni red poedinih skupin se dá znanstveno tudi drugače ustanoviti. Nas bodo vodili — poleg znanstvenih ozirov glede sorodnosti ali podobnosti — didaktični oziri čim večje preglednosti. Popolno, izčrpno navajanje vseh deliktičnih dejanskih stanov v okviru tega očrta seveda ni nameravano. Zadostovati morajo tupatam samo migljaji, v katerem zakonu in na katerem mestu je izvestna določba o kaznivem dejanju.

III. Znanost je že davno ugotovila, da lavira posebni del vsakega kazenskega zakonika med dvema nevarnostima: med scilo kazuistike in karibdo «kavčukastih paragrafov». Zahteva pa je upravičena, da se podajajo čim bolj ostro začrtani dejanski stani posameznih kaznivih dejanj. V tem pogledu je skušal naš k. z. držati se pravilne sredine ter se mu glede zaščite pravnih dobrin posameznikov ne dá mnogo očitati. Glede zaščite pravnih dobrin države kot take pa zastirajo križajoče se norme istovrstnega značaja v k. z., tisk. zak. in v nekih drugih stranskih kazenskih

zakonih potrebno jasnost. Da se najde v takih primerih prava pot za opredelitev, je poklicana predvsem praksa, ki pa naj dobi navodila v teoriji, obvladajoči ideologijo celokupnega kazenskega prava.

Prvo poglavje:

Napadi zoper življenje in telo ljudi.*

§ 38.

Naklepno storjena usmrtitev.

I. Najvažnejša pravna dobrina posameznega človeka je njegovo življenje. Brez življenja ni posameznika kot nositelja pravnih dobrin. Življenje je pojem, ki ga je treba razlagati v biološkem smislu. Ono se prične, ko se ob rojstvu telo izloči iz maternice ženske in zadiha. Ni odločilno, ali je novo telo rojenega človeka sposobno za življenje ali ne. Pred označenim momentom zadihanja izven maternice (čeprav še v nožnici) obstaja le telesni plod *(foetus)*, ki pa uživa kot tak posebno in drugačno zaščito zakona: okrnjenje ali uničenje tega ploda, najsi je za življenje sposoben, ni naklepna usmrtitev človeka. Spaček *(monstrum)*, ki je bil sicer produkt spolne združitve moškega in ženske, pa sploh ni dobil biološkega življenja, vobče ne šteje za «plod».

Po pravu je zaščiten zoper naklepno usmrtitev vsak človek, tudi tisti, ki je n. pr. pravnomočno na smrt obsojen ali ki umira zbog bolezni. Samomor ni kazniv. Zakonodajec dopušča pač *in thesi* vsakomur, da razpolaga s svojim življenjem. Toda s takim razpolaganjem ne sme kršiti drugih dolžnosti javnega prava, čijih kršitev je kazniva (n. pr. dolžnosti vojaške službe). Vendar pa je zavedba ali pripomoč druge osebe tisti, ki stori samomor.

---

* **Književnost:** Komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević.* — *M. Milković:* O ubijstvu. 1910. — *Dolenc:* Sokrivda pri samomoru in sličnih činih. Pr. V. 1921. — *Č. Marković:* Zabrana ili sloboda voljnog pohačaja. 1925. — *Dolenc:* Problem zaštite ploda. Arhiv. 1925. — *D. Tomašić:* Kriminalni pohačaj sa gledišta sociologije i kriminalne politike. 1930. — *Vranić:* O kažnjavanju pometnuća. Mjes. 1928. — *Ujčič:* O umetnem splavu (abortus artificialis). Sl. Pr., 1924., in Bogoslovni vestnik (Ljubljana), 1924.

II. Razlikovati je treba, ali je uničenje človeškega življenja od strani druge osebe naklepno ali iz malomarnosti storjeno. Tu naj govorimo najprej samo o naklepni usmrtitvi.

Naklepna usmrtitev je dejanje od usmrčenca različne osebe, pri katerem storilec vé, da iz njegovega ravnanja sledi smrt, in hoče, da nastopi kot posledica ravnanja smrt. Če smrt pri tem ni v resnici nastopila, govorimo o poskusu naklepne usmrtitve. Vzročna zveza med storilčevim ravnanjem in smrtjo mora biti dana v smislu naših izvajanj v § 11., III. Naklep, ki ga zakon pri takšni usmrtitvi predpostavlja, je *dolus directus* (lahko pa tudi *dolus eventualis*). Usmrtitev kot preterintencionalna posledica ne prihaja v poštev za delikt naklepne usmrtitve, pač pa za naklepno težko poškodbo z nenaklepno provzročitvijo smrti.

Dolus indirectus nikdar ne more zadostovati za naklepno usmrtitev. Bivša avstrijska zakonodaja je razlikovala med usmrtitvijo z «*dolus directus*», ki ga je nazivala «umor», in med usmrtitvijo z «*dolus indirectus*», ki ga je imenovala «uboj». Kakor smo že v § 17., IV., izvajali, se pravna konstrukcija za *dolus indirectus* ne dá opravičiti. Pravilno stališče je izraženo v normi odgovornosti za preterintencionalno posledico, ki pa vodi h kriminaliziranju po docela drugi kvalifikaciji, namreč po § 178., odst. 2., k. z. z blažjo penalizacijo, in ne po § 167. k. z.

III. Dasi je vsako človeško življenje zoper naklepno usmrtitev zaščiteno, je vendarle zakonodajec ustanovil več vrst kaznivih dejanj naklepne usmrtitve, ker se je hotel ozirati na način izvršitve in na osebno kakovost žrtve kaznivega dejanja. V tem pogledu moramo razlikovati: *A.* priproste, *B.* kvalificirane, *C.* posebno kvalificirane in *Č.* privilegirane naklepne usmrtitve.

K *A.* Priprosti (nekvalificirani) primeri naklepne usmrtitve so tisti, ki niso v nobenem oziru niti glede načina storitve niti glede osebne kakovosti žrtve kaznivega dejanja posebej označeni in predstavljajo navaden tipični primer dejanja po spredaj pod II. označeni goli definiciji; tudi naklep ni na nobeno stran pobarvan *(dolus coloratus)*; zadostuje za krivdo samo védenje občnih sostavin dejanja, iz katerega sledi smrt, in pa hotenje oživotvorjenja teh sostavin. Če navzlic oživotvoritvi teh sostavin dejanje ne vede do uspevka smrti, n. pr. ker je krogla zgrešila cilj ali ker je zdravniška pomoč žrtvi rešila življenje,

ostane zločinstvo naklepne usmrtvitve pri poskusu. Takšen poskus pa ni penaliziran po občnih pravilih § 32. k. z., ampak po posebnih. Za dovršeno (nekvalificirano) naklepno usmrtitev se kaznuje storilec z dosmrtno robijo ali z robijo najmanj 10 let (do 20 let) po okolnostih, ki in kolikor jih uvažuje sodišče v smislu § 70. k. z., za poskus nekvalificirane naklepne usmrtitve pa z robijo najmanj 3 let (do 20 let).

K *B.* Kvalificirani primeri zločinstva naklepne usmrtitve so naslednji taksativno našteti primeri, pri katerih se kažeta v storilčevem ravnanju posebna, nadpovprečna pokvarjenost in socialna nevarnost, ki se zrcalita: 1.) v postanku naklepa ali 2.) v načinu izvedbe naklepa.

K 1.). Sem spada predvsem primer, da je nekdo usmrtil drugega po «zrelem preudarku». Gre za naklep, ki ima svoj izvor v storilčevi umstveni odločitvi, ki ustreza važnim pravilom logične ocene razlogov *pro* in *contra* z rezultatom, da so razlogi za storitev tehtnejši od onih, ki govore zoper njo. Potrebno je za zrel preudarek, da je storilec primeren čas razmišljal o razlogih *pro* in *contra,* prost od vplivov psihičnih afektov. Vobče gre za to, kar se vulgarno označuje kot hladnokrvno, trezno razmišljanje.

Nadalje spada sem primer, če je naklep nastal iz koristoljubja ali iz nagiba, da se izvrši neko drugo zločinstvo (ne: neko kaznivo dejanje vobče!) ali da se prikrije neko drugo že izvršeno zločinstvo. O razlikah med zločinstvoma naklepne usmrtitve in razbojništva pozneje (glej § 60., I.).

Sem spada potem primer, če se znači naklepna usmrtitev kot taka, ki je storjena v povratku, t. j. če je bil kaznovan storilec v teku petih let pred novo naklepno usmrtitvijo s kaznijo na prostosti. Samo po sebi se razume, da se za povratek v tem smislu smatra vsaka naklepna usmrtitev, najsi bo po prvem ali drugem ali tretjem odstavku, ne pa po četrtem, ki govori posebej o «ubijstvu na mah» (gl. pri Č.).

K 2.). Sem spada primer, da je bila naklepna usmrtitev storjena z zastrupljenjem ali na okruten način *(quaestio facti,* n. pr. mrcvarjenje, mučenje, pokol in pod.) ali če je isto dejanje, ki je končalo z usmrtitvijo, ogražalo hkratu življenje več oseb.

K 1.) in 2.). Dovršena naklepna usmrtitev se kaznuje v teh primerih s smrtjo ali dosmrtno robijo; če pa navzlic oživotvoritvi označenih momentov ne pride do smrti, se kaznuje poskus kvalificirane naklepne usmrtitve z robijo najmanj 7 let (do 20 let).

K C. Posebno kvalificirani primeri naklepne usmrtitve so: 1.) naklepna usmrtitev kralja, prestolonaslednika ali kraljevskega namestnika; 2.) naklepna usmrtitev kateregakoli oblastvenega organa.

K 1.). Ta delikt obravnava § 91. k. z. kot veleizdajo; o njem razpravljamo pozneje v poglavju kaznivih dejanj zoper obstoj države. Sostavine njegovega dejanskega stana so iste kakor v § 167. k. z.; strožja kriminalizacija je dana v tem pogledu, da je dovršitev naklepne usmrtitve povsem izenačena s poskusom, strožja penalizacija pa v tem pogledu, da je smrtna kazen navedena kot edina kazen.

K 2.). Ta delikt obravnavata člena 1., št. 7., in 2. zak. zaščit. drž. Tudi tu so sostavine njegovega dejanskega stana iste kakor v § 167. k. z., toda v naklepu mora biti vključeno védenje, da gre za osebo oblastnega organa kot takega, in za hotenje, da se usmrti, ker je oblastni organ. Strožja kriminalizacija je dana, ker so dovršitev, poskus in priprava (pripravljalna dejanja) povsem izenačeni in enako penalizirani; kazen pa je smrtna kazen ali robija do 20 let.

K Č. Privilegirani primeri naklepne usmrtitve so: 1.) «ubijstvo na mah» iz § 167., odst. 4., k. z., 2.) usmrtitev na zahtevo ali prošnjo iz § 168. k. z., 3.) detomor iz § 170. k. z.

K 1.). «Ubijstvo na mah» je karakterizirano po tem, da nastane naklep, ki mora sicer vsebovati vse sostavine naklepa za usmrtitev, na mah, ker je storilca privedel k dejanju neposredno pred storitvijo dejanja izvršen napad ali velika žalitev storilca (eno ali drugo zadostuje). Tu se ozira zakonodajec na hudo, od storilca nezakrivljeno razdraženost, sthenično stopnjevanje duševne razburjenosti, ki ovira trezno presojanje položaja. Seveda v tem pogledu ne sme priti do nevračunljivosti. Kazen za ta delikt je blažja: robija ali zatočenje do 10 let. Za poskus veljajo samo občni predpisi § 32. k. z. Če se duševna razburjenost stopnjuje do zmanjšanja vračunljivosti, sme (a ne: mora) sodišče omiliti kazen po svobodni oceni (§ 22., odst. 2., k. z.).

K 2.). Usmrtitev na zahtevo ali prošnjo usmrčenca. Če neka oseba izrečno in resno zahteva (n. pr. od zdravnika) ali prosi (n. pr. sorodnika, prijatelja), naj jo usmrti, in če zbog tega dotična druga oseba naklepno usmrti prvomišljeno osebo, gre pač za dejanje, ki ima vse sostavine naklepne usmrtitve, samo da nagib k dejanju ni prostaški. To uvažuje zakonodajec pri penalizaciji. Na strani storilca mora obstajati polna vera, da gre za resno izrečeno zahtevo ali prošnjo. O obstoju tega pogoja za privilegacijo se mora sodišče prepričati iz objektivnih okolnosti, eventualno po mnenju izvedencev. So pa mogoči primeri, kjer je provzročena zahteva ali prošnja zbog bednega stanja zahtevajoče ali proseče osebe. Bedno stanje se mora nanašati na življenje kot zaščiteno pravno dobrino in obstoji v tem, da nadaljnje fizično življenje ne more biti več življenja vredno, n. pr. pri posebno hudih pohabljenjih z izgubo okončin, vida in pod. Če stori kdo rečeno kaznivo dejanje iz usmiljenja z bednim stanjem smrti želeče si osebe, je privilegiranje glede kazni posebno izdatno: storilec se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let. Če pa takšnega izrednega nagiba ni, je kazen zatočenje od 1 do 5 let ali pa zapor od 7 dni do 5 let. (Pomniti je, da je privilegirana samo usmrtitev na zahtevo, ne pa telesna poškodba na zahtevo.)

K 3.). Detomor. Ni vsaka naklepna usmrtitev otroka, t. j. osebe, ki ni dovršila 14 let (§ 14., št. 1., k. z.), privilegirana, ampak samo tista, ki gre zoper lastnega otroka, bilo poročene, bilo neporočene matere, a se dejanje izvrši za časa poroda ali neposredno po porodu ali dokler traja ona motnja, ki jo provzroča pri porodnici biološki proces poroda. Ne gre torej za otroka vobče do 14 let, ampak samo za dete, ki se je vprav rodilo, a storilka more biti samo vprav rodeča mati sama. *Ratio privilegii* je fiziološko zmanjšanje razsodnosti matere porodnice, oslabljenje odporne sile, da se bori zoper instinkte vnaprej občutene nevšečnosti, ki se pojavljajo ob uvidevanju otežkočenja življenja, ker bo treba skrbeti za dete ali ker utegne, zlasti pri nezakonski materi ali pri vdovi, nastati velika sramota (*«scusa della causa d'onore»*). Zakonodajec nekako anticipira zmanjšano vračunljivost pri porodnici, v resnici pa ji more sodišče še vedno priznati zmanjšano vračunljivost; vendar se ta ne sme snovati baš v porodičnem telesnem in duševnem stanju storilke.

Delikt je dovršen z usmrtitvijo deteta pod vplivom označene motnje. Doklej traja ta motnja, je stvar presoje sodišča po zvedenskem mnenju. Pri penalizaciji je treba vpoštevati, ali je dete zakonsko: tu je kazen strogi zapor od 7 dni do 5 let, ali nezakonsko: tu je kazen zapor od 7 dni do 5 let. Ker gre v obeh primerih za prestopek, poskus ni kazniv. To se pravi: če zdravniška pomoč reši detetu življenje, se kaznivost razblini v nič, če pa je dete umrlo, sme sodišče v posebno lahkih primerih storilki kazen po svobodni oceni omiliti (§ 72. k. z.), ne sme je pa oprostiti vsake kazni (§ 73. k. z.). Vseeno je, ali je bilo storjeno dejanje porodnice s pozitivnim (n. pr. davljenjem) ali z negativnim (n. pr. z opustitvijo potrebne pomoči, da ne nastopi izkrvavitev iz popkovine) ravnanjem, takisto, ali je bilo dete za življenje sposobno ali ne (gl. § 196. s. k. p.).

Manjša, privilegirana kaznivost je *privilegium favorabile* zgolj za porodnico. Kdor nasnuje k detomoru porodnico ali kdor pri izvršitvi detomora pomaga, stori navadno, neprivilegirano naklepno usmrtitev, ki se mu prišteje kot zločinstvo, ki se kaznuje kot tako, tudi če je pri poskusu ostalo, ne glede na to, da je mati porodnica ostala nekaznovana.

IV. Samomor ni kazniv, vendar ni dovoljen. Zavedba ali pripomoč k samomoru je zbog tega posebej kriminalizirana.

a) Pri osebi, ki zavede drugo osebo v stanju nevračunljivosti ali otroka ali mlajšega maloletnika (človeka, ki še ni dovršil 17. leta, ne glede na to, ali je zrel ali ni zrel v smislu §§ 27., 28. k. z.) k samomoru, gre po določbi § 169., odst. 3., k. z. za *delictum sui generis*. Tak delikt se kaznuje prav tako, kakor pri naklepni usmrtitvi. (Tu postopa zakonodajec tako, kakor pri naklepni zavedbi drugega, da izvrši iz malomarnosti kaznivo dejanje [§ 34., odst. 5., k. z.].) Storilec pa mora vedeti, da gre za osebo označene kakovosti, in hoteti, da izvrši ta oseba samomor ali da ga vsaj poskusi storiti. Kjer ni prišlo niti do poskusa samomora, ni delikta. Samomor ali poskus samomora je objektivna sostavina tega delikta.

Kdor zavede koga do samomora izven pravkar obravnavanega primera, torej osebo, ki je stara nad 17 let, pa ni nevračunljiva, se kaznuje po § 169., odst. 1., k. z., če se samomor izvrši, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, če pa je k samomoru zavedena oseba ostala po samomorilnem poskusu vendarle pri

življenju, z zaporom od 7 dni do 5 let. Če je storilec uporabil pri tem nevarna ali jako težka predstavljanja v svrho zavedbe k samomoru, se kaznuje z robijo od 1 do 10 let. Omenjena predstavljanja morajo biti neutemeljena, in treba je, da so po sebi lažna, fingirana (§ 169., odst. 2., k. z.).

V vsakem teh primerov mora biti zavedba direktno aktivno nasnovanje k samomoru, od osebe do osebe. Ne bi bilo za potrebni naklep dovoljno samo hvalisanje samomora vobče ali vplivanje brez kavzalne zveze (n. pr. če odbije dekle moškega, dasi zatrjuje, da «ne more brez nje živeti»).

Ali se more kaznovati po § 169. k. z. tako zvani ameriški dvoboj, ki je vedel do samomora duelanta, ki je potegnil črno kroglo, zavisi od konkretnega primera, ali se tolmači zavedba za direktno aktivno nasnovanje ali ne. (Drugače Čubinski, Komentar, I., str. 58.)

b) Kdor pomaga komu, izvršiti samomor, se kaznuje, če se samomor izvrši, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, če pa ostane pri poskusu, z zaporom od 7 dni do 5 let (§ 169., odst. 1., k. z.). Tudi za ta delikt je samomor ali vsaj poskus samomora objektivna sostavina; brez nje ni kaznivosti. Vsekako je potrebno stvarno pomaganje, ki se dá na zunaj objektivno zaznati. Pripomoč k samomoru ali poskusu samomora v pogledu na osebe, ki so nevračunljive ali ki še niso 17. leta dopolnile, se kaznuje — *lege non distinguente* — takisto po § 169., odst. 1., k. z.

§ 39.

Malomarno storjena usmrtitev.

Predpostavke tega delikta so glede smrti človeka, vzročne zveze med storilčevim dejanjem in nastopom smrti iste kakor pri naklepni usmrtitvi. Ali gre za dete v smislu § 38., III., Č., 3.), ali za otroka, ali za odrasle, ni v nobenem pogledu odločilno. Razlika je dana v krivdni obliki; tam *dolus,* tu *culpa.*

Zakonodajec razlikuje dvoje primerov: 1.) priprosto, 2.) kvalificirano, t. j. v izvrševanju poklica ali posla (profesije) storjeno, malomarno usmrtitev.

K 1.). Smrt druge osebe, različne od storilca, je posledica malomarnega dejanja. Druga oseba je — *lege non distinguente* — lahko vobče vsaka, tudi uradna oseba itd. Na strani storilca ni

dolžnosti posebne stanovske pažnje. Niti starši, ki zagreše z malomarnostjo smrt svoje dece, niso zastran omalovaževanja te svoje naravne dolžnosti *in thesi* strože kaznivi. Gre za primere občnih nepazljivosti, nepremišljenosti, nemarnosti in pod., kakor n. pr.: če pade nekdo v nepokrito jamo in se ubije, dasi bi morala biti jama pokrita; če pusti mati otroka nežne starosti v kuhinji, da se polije do smrti z vrelo vodo, ali ga pusti brez nadzorstva, da utone v potoku, gnojnici in pod. Kazen je zapor od 7 dni do 3 let (§ 177., odst. 1., k. z.).

K 2.). V pogledu kriminalizacije ni razlike od primerov k 1.), razen, da gre tu za storilca, ki je osebno usposobljen za tehnično spoznavo smrtne nevarnosti (profesionalna malomarnost). Take osebe so zdravniki, pri katerih gre zlasti za spoznavo *indicationis vitalis,* lekarnarji, gradbeniki, šoferji in pod. Dikcija drugega odstavka § 177. k. z., ki se glasi: «če je mogel storilec vnaprej vedeti za smrt ali je moral biti po svojem poklicu ali poslu pazljiv», na vsem tem ne sme motiti, ker je deloma odveč, deloma zgrešena, a je treba vendarle ves drugi odstavek — tako po zgodovini njegovega postanka kakor in še prav posebno po definiciji pojma malomarnosti — smatrati za eno celoto, ki se nanaša na spredaj označene osebe izvestnih profesij. Kazen za kvalificirano malomarno usmrtitev je strogi zapor od 1 do 5 let (§ 177., odst. 2., k. z.).

Da o poskusu deliktov k 1.) in 2.) ne more biti govora, sledi iz izvajanj v § 19., III.

§ 40.

Izpostavitev smrtni nevarnosti in zapustitev v njej brez pomoči.

I. Kot napad na življenje, hkratu pa tudi na telesno celovitost ali zdravje, se znači idejna skupina zločinov, ki so obravnavani v §§ 175. in 176. k. z. V prvem paragrafu gre za naklepoma provzročeno izpostavitev smrtni nevarnosti katerekoli osebe, razen storilca samega, v drugem pa za naklepno ali malomarno zapustitev v smrtni nevarnosti brez pomoči, in to druge osebe, ki se ne more sama čuvati nevarnosti.

II. **K § 175. k. z.** Ni razlike glede pravne dobrine življenja ali telesa, je li druga oseba kot predmet kaznivega dejanja maloletna ali polnoletna, zdrava ali bolna; biti pa ne sme takšna,

kakršna je posebej zaščitena v § 176. k. z., t. j. onemogla oseba («nemoćno lice»). Delikt je kot izpostavitev smrtni nevarnosti storjen, če storilec naklepno spravi pravkar označeno osebo v smrtno nevarnost in jo zapusti brez vsake pomoči. Smrtna nevarnost, čije nastanek mora biti v storilčevem naklepu vključen, je tista nevarnost, iz katere se ogrožena oseba živa reši, toda le pod izrednimi, od storilca normalno nepričakovanimi okolnostmi. Malomarna izpostavitev smrtni nevarnosti tu označenih oseb ni kazniva.

Kaznovanje ustreza uspevku: Če naklepno ogrožena oseba ni izgubila življenja ali če se ji ni prizadela po storilčevem ravnanju težka poškodba v smislu §§ 178., 179. k. z., niti ni nastopila trajna okvara zdravja (ne pa kakor po § 178., št. 4., k. z., tudi mogoče: po jakosti znatna), je kaznivo dejanje le prestopek, ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let. Če nastopi iz ravnanja lažji uspevek (n. pr. lahka telesna poškodba), se sme smatrati takšna okolnost za olajševalno okolnost, ki vpliva na odmero kazni.

Če pa nastopi težji uspevek v smislu sprednjih navedb naravnost iz naklepa, da storilec usmrti ali težko poškoduje drugo osebo, bi bil kaznovan zaradi naklepne usmrtitve po § 167. k. z. ali naklepne težke poškodbe po § 178. k. z. Čim pa je storilčev naklep usmerjen zgolj na izpostavitev osebe smrtni nevarnosti in zapustitev brez pomoči, pa nastopi smrt ali težka poškodba (§§ 178., 179. k. z.) ali trajna okvara zdravja kot preterintencionalna posledica (gl. § 17. k. z.; § 17., VII.), se kaznuje storilec z robijo od 1 do 10 let.

III. **K § 176. k. z.** Onemogle osebe, kakor mala nebogljena deca, slaboumneži, hromci, slepci in pod., so posebej zaščiteni glede napadov na njihovo življenje ali telo v obojih primerih, če je dejanje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti. V obeh ozirih gre za storilca, ki mu je onemogla oseba zaupana ali za katero je sicer dolžan skrbeti. Dejstvo zaupanosti ali dolžnosti, skrbeti za onemoglo osebo, pa ni civilnopravna varuška ali skrbniška dolžnost, ampak vsaka emanacija razmerja med storilcem in predmetom delikta, ki sestoji iz brige in skrbi za življenje ali telo onemogle osebe. Ne le roditelji, varuhi, skrbniki, ampak tudi pazniki umobolnih oseb, dojilje, čuvaji težko pohabljenih oseb, ki se n. pr. zavoljo izgube nog ne morejo sami premikati iz kraja v kraj, so lahko storilci dejanja po § 176. k. z., ki pa ni izposta-

vitev smrtni nevarnosti po storilcu (to spada v § 175. k. z.), ampak zapustitev v nevarnosti, ki je nastala brez krivde storilca.

Naklepno storjen delikt po prvem odstavku § 176. k. z. se kaznuje, če razen nastopa dejanske nevarnosti za življenje ali za zdravje zaupane onemogle osebe ni bilo nadaljnje škode, kot zločinstvo z robijo od 1 do 5 let. Če pa je nastala iz takšne zapustitve v nevarnosti kot preterintencionalna posledica smrt ali težka telesna poškodba po smislu §§ 178., 179. k. z. ali trajna okvara zdravja (ti momenti so identični z onimi iz § 175. k. z.), je kazen robija od 1 do 15 let. Če nastopi manjše zlo (n. pr. lahka telesna poškodba) ali samo začasna okvara zdravja, se mora to vpoštevati pri odmeri kazni kot obtežujoča okolnost.

Malomarno storjen delikt (§ 176., odst. 3., k. z.) se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let. Toda za primer, da je storilec mogel vnaprej vedeti za smrt ali je moral biti po svojem poklicu ali poslu pazljiv (n. pr. zdravnik za umobolne), utegne, če je nastopila smrt onemogle osebe, priti do kaznovanja po § 177., odst. 2., k. z. s strogim zaporom od 1 do 5 let.

§ 41.

Odprava telesnega ploda.

I. Naš k. z. ne razlikuje, ali gre za bolj ali manj dozoreli telesni plod, ki se «splavi». Pravna dobrina je vobče vsak plod kot fiziološko živeč produkt opravljene spolne združitve moškega z žensko, torej vulgarno rečeno: pričakovani človek. Ni odločilno, ali je vprav označeni produkt sposoben za življenje *extra uterum* ali ne. (Iznošen pa še ne sme biti, sicer preide dejanje v prestopek po § 170. k. z.) Ni glede storitve delikta vpoštevno, ali je žena poročena ali neporočena, razen pri odmeri kazni. Naklep je bistveno potreben in obstoji v tem, da ženska, vedoč, da nosi telesni plod, hoče le-tá plod odpraviti. Tu pa je enako, ali opravi takšno dejanje svojeročno (n. pr. prebodljaj plodovega meha, da odteče tekočina; vbrizganje tuje tekočine med stene meha) ali dopusti, da opravi to druga oseba. Dovršeno je dejanje z ločitvijo telesnega ploda iz maternice in nožnice.

Žena, ki dopusti odpravo telesnega ploda po drugi osebi, ni nasnovateljica te druge osebe, ker zakon to sam izključuje. Ona se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let, v posebno lahkih pri-

merih (največkrat pač, če gre za «*scusa della causa d'onore*») se sme kazen omiliti po svobodni oceni. Nezakonska mati, ki je sama odpravila plod (ne pa, če si ga je dala po drugi osebi odpraviti), se more celó oprostiti vsake kazni (§ 171. k. z.).

II. Za drugo osebo, ki sodeluje pri naklepni odpravi telesnega ploda, veljajo sledeči predpisi:

A. V primeru, da noseča ženska k temu p r i v o l i ali celó odpravo z a h t e v a :

1.) Kdor dá noseči ženski, vedoč, da ona nosi plod telesne združitve z moškim in da gre za splavilno sredstvo, ali kdor stori manuelno nekaj, kar provzroči odpravo ploda, se kaznuje, če ni zdravnik, lekarnar ali babica in če ne gre za nagrajeno ravnanje, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let.

2.) Če je dejanje, označeno pod 1.), storjeno od poklicnega zdravnika, lekarnarja ali poklicne babice, bodisi za nagrado, bodisi zastonj, ali pa od drugačne osebe, toda za nagrado, se kaznuje storilec z robijo od 1 do 5 let.

3.) Če gre za fiziološko že pričeto odpravljanje ali splavitev telesnega ploda (pri zrelem ob času pričetka poroda [krči, krvavitve in pod.]), ne da bi bil provzročil označeni pričetek zdravnik ali babica, smeta le-ta (vsak zase ali skupno) dovršiti popolno odpravo telesnega ploda, toda obvestiti morata o tem sreskega zdravnika ali mestnega fizika v zapečateni ovojnici z napisom: «strogo zaupno». Če tega naklepno ne storita, ju zadene kazen zapora od 7 dni do 1 leta (gl. pravilnik o prijavljanju dovršitve začetega splava z dne 16. aprila 1930. [Sl. N. št. 105/ /XXXIX, Sl. L. št. 185].)

B. V primeru, da noseča ženska n i p r i v o l i l a k odpravi telesnega ploda:

Kdor ji dá ob pogojih, ki so pod *A.*, 1.), navedeni, sredstvo za odpravo ploda ali ga sam uporabi proti njej brez njene volje in gre plod od nje, se kaznuje z robijo od 1 do 5 let. Če plod ne gre od žene, ostane zločinstvo pri poskusu, ki se kaznuje po § 32. k. z. Če noseča žena umre, odgovarja storilec za smrt kot preterintencionalno posledico v smislu § 17. k. z. in se kaznuje z robijo od 5 do 20 let. Če je pa storilec ravnal — čeprav z eventualnim naklepom —, da nastopi njena smrt, odgovarja za zločinstvo po § 167. k. z.

III. Odprava telesnega ploda utegne biti zdravniško indicirana zbog nevarnosti, da žena zastran nosečnosti umre ali iz istega vzroka neizogibno zboli v znatni meri. Da se omogoči nekaznivost umetnega splava, brez katerega ne bi bilo rešitve iz orisanih nevarnosti, dovoljuje zakon državno aprobiranemu zdravniku, da — po poprejšnji prijavi oblastvu na temelju zdravniškega komisijskega mnenja o obstoju omenjene nevarnosti — izvede artificielni splav. Komisijo tvorijo trije zdravniki: najbližji državni, banovinski ali občinski zdravnik, zdravnik, ki pacijentkinjo leči in prekinitev predlaga, pa še tretji zdravnik ginaikolog ali specialist za pacijentkinjino bolezen. S tem je ustanovljen poseben zakoniti razlog za izključitev protipravnosti v smislu § 23. k. z.; kjer pa ta pot prijave artificielnega aborta ne bi bila mogoča, n. pr. če je nujno in neizogibno potrebna takojšnja *sectio caesarea,* bo moral zdravnik na svojo odgovornost postopati, pa bo nekazniv, čim so podani pogoji skrajne sile po § 25. k. z.

IV. Naklepno izvršeni oglasi abortivnih sredstev in ponujanje za odpravo telesnega ploda se kaznujejo s strogim zaporom od 7 dni do 1 leta. Če se je oglas izvršil s tiskom, pa se ne dožene neposredni storilec-inserent, se ravna odgovornost po členu 33. tisk. zak. *(par cascades).* Določba člena 49. tisk. zak. je derogirana, kolikor gre za isto dejanje kakor v § 174. k. z.

§ 42.

Naklepno storjena telesna poškodba.

I. Poškodba telesa je vsaka izprememba celovitosti (integritete) človeškega organizma, bodisi v zunanjosti telesa, bodisi v njegovi notranjosti. Mišljen je vsak živeč človek, ne pa *foetus.* Zunanje izpremembe se dajo videti ali otipati, notranje okvare pomenjajo motitve funkcij notranjih organov, pokvarjenje zdravja, ki se dá ugotoviti po strokovnjakih. Zakonodajec je v §§ 178. do 181. k. z. kriminaliziral naklepne telesne poškodbe, penaliziral pa jih je po pomembnosti izprememb v fiziološkem smislu kakor tudi po načinu izvršitve. Vseskozi gre tu za naklepne delikte; storilec izvrši kvarno izpremembo integritete človeškega organizma z védenjem in s hotenjem. V nekaterih primerih je ustanovljena posebna kazen za smrt, ki sledi kot preterintencionalna posledica iz naklepne telesne poškodbe.

Zakon uporablja izraz poškodbe težkega značaja v § 180. k. z., odnosno lahkega značaja v § 181. k. z.; drugod ne. Samo iz metodološkega stališča je treba smatrati za umestno, da govorimo tudi o poškodbah zelo težkega značaja.

II. Naklepne telesne poškodbe **zelo težkega** značaja so tiste, pri katerih je uspevek storitve kot objektiven znak kvalificiran tako, da vsebuje (§ 178., št. 1. do 4., k. z.):

a) trajno nesposobnost za delo ali trajno duševno bolezen;

b) nevarnost za življenje poškodovane osebe;

c) trajno skaženje (pogrdenje) obraza poškodovane osebe;

č) uničenje ali trajno skaženje važnega praktično funkcionelnega dela telesa *(quaestio facti, in dubio mitius)* ali pa trajno znatno okvaro zdravja.

Kazen je robija ali zatočenje od 1 do 8 let. Zatočenje utegne biti primerna kazen pri dvoboju, če sta oba storilca izhajala s stališča, da je dvoboj način ureditve častne zadeve.

Če nastopi iz naklepne zelo težke poškodbe smrt kot preterintencionalna posledica (gl. § 17., VII.), se kaznuje storilec z robijo od 1 do 20 let. Tu pri dvoboju ni kazen zatočenje, razen če bi šlo za uporabo § 72. k. z. (pri manj vračunljivem storilcu).

III. Naklepne telesne poškodbe **težkega** značaja (§ 179. k. z.) so tiste, ki ne dosezajo uspevka po § 178. k. z., vendar pa gre pri njih:

a) za uničenje manj važnega praktično funkcionelnega dela telesa (n. pr. prsta na nogi, uhlja in pod.);

b) za trajno oslabljenje baš omenjenega dela telesa (tu ne prihaja v poštev okvara zdravja).

Kazen za ta delikt je robija ali zatočenje od 1 do 3 let; če pa nastopi iz takšne naklepne telesne poškodbe smrt kot preterintencionalna posledica, robija od 1 do 10 let. Kar smo zgoraj omenili glede dvoboja, velja tudi tu.

IV. Naklepne telesne poškodbe **manj** težkega značaja (§ 180. k. z.) so tiste, ki so raz medicinsko stališče še vedno težkega, funkcionelno pomembnega značaja, pa ne dosezajo uspevka po §§ 178., 179. k. z.

Kazen za nje je: *a)* če je poškodba storjena z nožem ali smrtonosnim orodjem (ni da bi bilo to vedno tehnično orožje!) ali pa vobče s sredstvom, ki more telo težko poškodovati ali

zdravje težko pokvariti, strogi zapor od 6 mesecev do 5 let; *b)* če ni na takšen način storjena, zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Zakonodajčeva strogost v prvonavedenih primerih se obrača zoper tako zvane pretepače na nož *(Messerhelden)*. Pri nožu ali smrtonosnem orodju (puška, samokres) sodišču ni treba preiskovati, ali je sposobnost, da se telo težko poškoduje, dana *in concreto,* pač pa se mora to zgoditi pri drugih sredstvih.

V. Naklepne telesne poškodbe **lahkega** značaja (§ 181. k. z.) so vse tiste, pri katerih gre za naklepno telesno poškodbo, ki pa raz medicinsko stališče ne doseza uspevka po § 180. k. z.

Kazen za nje je: *a)* če je storjena na način, naveden pod III., *a),* strogi zapor od 7 dni do 1 leta; *b)* če ni na takšen način storjena, zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. V primeru k *a)* se prične pregon po službeni dolžnosti ne glede na oškodovančev predlog, v primeru k *b)* pa samo na oškodovančev predlog. Sodišče sme v naposled navedenem primeru storilca oprostiti od vsake kazni, če je bil izzvan brez svoje krivde s poškodovančevim sirovim ali nevljudnim vedenjem.

§ 43.

Naklepna udeležba pri tepežu in naklepno prekomerno izkoriščanje ljudi.

Posebni vrsti deliktov, ki spadajo v širšem smislu med naklepna okrnjenja ali oškodovanja človeškega življenja ali zdravja, sta ustanovljeni v §§ 184. in 185. k. z.

Udeležba pri tepežu (§ 184. k. z.) predpostavlja pojem tepeža («tuća»). Tu gre za gručo več ljudi, najmanj treh oseb, ki vé, da pride do nasprotnega prizadejanja telesnih poškodb, in hoče pri tem dejanski sodelovati. Čim član te gruče na tak način resnično izvršuje dejanja, ki vedejo do telesne poškodbe kakršnekoli vrste, ali je vsaj dejansko pripravljen, izvršiti pravkar omenjeno dejanje, je udeležen pri tepežu in se kaznuje ne glede na to, ali je provzročil kakšno telesno poškodbo ali ne, že s tem, ker je bil udeležen; kajti zakonodajec je kriminiziral vsako tako naklepno storjeno udeležbo, ker hoče ščititi človeško telo ali zdravje tudi proti neposredno grozečim napadom. Dokaza, da je

zavestno hotena udeležba prešla v dejansko izvršitev tepežnega čina, sploh ni treba. Delikt je izvršen kot *sui generis,* čim se ne dá ustanoviti individualna krivda glede resnično storjenih poškodb. V tem pogledu je subsidiarnega značaja. Storilstvo, sostorilstvo, nasnova ali pripomoč se kaznujejo individualno, če je individualna krivda dokazana, torej ustanovljena; če ni, pride do kaznovanja po § 184. k. z. Kazni so razvrščene postopoma po težini posledic. Vsa dejanja so le prestopki.

Če storilec še ni bil udeležen pri tepežu v doslej navedenem smislu, pa seže pri tepežu drugačne vrste ali pri prepiru po nožu ali drugem nevarnem orodju ter s tem naklepno ogrozi telesno varnost druge osebe, čeprav ene same, se kaznuje po § 248. k. z. z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

Pretirano izkoriščanje ljudi (§ 185. k. z.) obstoji v tem, da nekdo kot delodajalec priganja drugo osebo, ki je v njegovi službi ali pod njegovim skrbstvom ali nadzorom ali je drugače zavisna od njega, zlasti če je maloletna ali onemogla, na pretirano telesno ali duševno delo. Zahteva se naklep, ki obseza védenje in hotenje pretiranega priganjanja ob označenih okolnostih. Kazen je določena: *a)* če nastopijo sploh kakšne škodljive posledice za telo ali zdravje, z zaporom od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din; *b)* če je bil pri tem nagib koristoljubje ali zlobnost, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let; *c)* če nastopi težka okvara zdravja, torej takšna, kakršno ima zakonodajec v §§ 178. do 180. k. z. v mislih, kot preterintencionalna posledica, z robijo od 1 do 5 let.

§ 44.

Malomarno storjena telesna poškodba.

Kjer je bila telesna poškodba posledica storilčeve malomarnosti, se kaznuje tako dejanje načeloma blaže kakor pri naklepno storjenih poškodbah. Pri tem pa zakon razlikuje primere: *a)* ki so kvalificirani po poklicu ali poslu storilca, ki je s tega vidika *ad hoc* dolžan biti pazljiv (profesionalna malomarnost: zdravniki, šoferji in pod.), *b)* ki niso kvalificirani (navadna malomarnost). Višina kazni se ravna po pomembnosti uspevka po enakih vidikih, kakor so bili razloženi v § 42.

Malomarno storjene zelo težke in težke poškodbe telesa, kjer nastopijo objektivno določene posledice, navedene v § 42. pod II. in III., se kaznujejo z zaporom od 7 dni do 1 leta, če pa je storilec kvalificirana oseba (gl. spredaj *a*), z zaporom najmanj 6 mesecev do 5 let. Enako storjene manj težke in lahke telesne poškodbe se kaznujejo z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din, pri kvalificiranih osebah pa z zaporom od 7 dni do 1 leta. V obeh primerih se prične pregon samo na predlog oškodovanca.

Če nastopi iz malomarno storjene telesne poškodbe v vzročni zvezi smrt, preide dejanje v prestopek po § 177. k. z.

§ 45.

Usmrtitev in telesne poškodbe vojaških oseb.

I. Pod vidikom, da gre za zlorabo vojaške starešinske oblasti, je ustanovil voj. k. z. v §§ 103. do 105. sledeče posebne predpise:

1.) Za lahko telesno poškodbo, ki jo prizadene starešina v službi ali izven službe nasproti svojemu podrejenemu ali mlajšemu oficirju ali ukazni vojaški osebi (kontraktualno ali honorarno s kraljevskim ukazom postavljeni osebi), je kazen strogi zapor od 6 mesecev do 5 let. (Udarec ali grdo sirovo ravnanje je izenačeno z lahko telesno poškodbo.)

2.) Za lahko telesno poškodbo, ki jo stori oficir ali ukazna vojaška oseba v službi ali izven službe, pa ne kot starešina, a nasproti podoficirju, kaplarju, redovu ali neukazni vojaški osebi, je kazen zapor od 7 dni do 2 let. (Napad s kletvicami, sramotečimi besedami, grdo sirovo ravnanje, udarec so izenačeni s takimi telesnimi poškodbami.)

3.) Za lahko telesno poškodbo, ki jo stori podoficir, kaplar, redov, neukazna vojaška oseba v službi ali izven službe nasproti podrejencu, je kazen zapor od 7 dni do 1 leta. (Izenačenje z napadom s kletvicami itd. je tudi za te primere ustanovljeno; gl. 2.)

4.) Za težko telesno poškodbo, ki jo stori predpostavljena ali starejša oseba v službi ali izven službe nasproti podrejeni ali mlajši vojaški osebi z nezakonitim postopkom, je kazen robija od 1 do 20 let.

5.) Za usmrtitev pod siceršnimi pogoji, navedenimi pod 4.), je kazen smrt.

II. Krivdna oblika je v smislu § 11. voj. k. z. v vseh primerih naklep, ker že sama narava teh kaznivih dejanj izključuje kaznivost zaradi malomarnosti z navedenimi kaznimi.

Nezakoniti postopek, omenjen pod I., št. 4.) in 5.), ni dan, ko gre za primer § 13. voj. k. z., kjer je dana predpostavljencu pravica, da ubije na mestu podrejenca, ki se upre, zbeži in pod.

Ako ne gre za razmerje vojaškega starešinstva med storilcem usmrtitve ali telesne poškodbe in poškodovano vojaško osebo, se uporabljajo po določbi § 4. voj. k. z. predpisi posebnega dela k. z.

Drugo poglavje:

Napadi zoper osebno prostost in varnost.*

§ 46.

Utesnitev osebne prostosti glede ostvarjanja volje.

I. Vsakdo ima, odkar je bilo odpravljeno suženjstvo *(Sklaverei)* ali nevoljništvo *(Leibeigenschaft)*, prostost, da neovirano oblikuje in ostvarja lastno voljo, dokler se giblje v mejah, ki so določene po pravnem redu. V telesnem smislu ima prostost gibanja v prostoru *(Lokomotionsfreiheit)*, v duševnem smislu pa prostost postopka in delovanja po svoji volji ali udejstvitve svoje volje *(Willensbetätigung)*. Pojma sta lahko koincidentna ali pa se križata, kazenski zakon nudi zaščito v obeh pogledih. Toda pomniti je treba, da je napad na obe vrsti prostosti mnogokrat lahko samo predpostavka za izvršitev nekega drugega dejanja, zabranjenega po k. z. V takih primerih nastane tako zvana konkurenca kazenskopravnih določb, od katerih obvelja kot kaznovalna norma za konkretni primer tista, ki je najspecialnejša in zato edino vpoštevna (gl. § 29., I., k *a*).

II. Človek ima prostost, da nekaj stori ali opusti, trpi ali ne trpi. Nihče ga ne sme siliti k temu ali onemu. Čim ga druga oseba k temu ali onemu sili, je prostost delovanja po lastni volji ukinjena. Če pa ta druga oseba to stori naklepno s silo ali s pretnjo zločinstva ali prestopka, zagreši prestopek, ki se v § 242. k. z. nazivlje primoranje («prinuda»). Predpostavlja se, da

---

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević.*

storilec nima pravice nasproti drugi osebi, ki jo primora k dejanju, opustitvi ali trpljenju. To izhaja iz splošne določbe § 23. k. z. Izvzeti pa so iz obsega § 242. k. z. vsi primeri primoranja k storitvi, opustitvi ali trpljenju, iz katerega bi izvirala kot uspevek primoranja neka neupravičena imovinska korist; te primere obravnava posebej poglavje o zaščiti imovine (gl. § 327. k. z.). Samo čisto primoranje brez svrhe pridobitve neupravičene imovinske koristi spada v obseg § 242. k. z. Spredaj omenjeni atribut sile v zakonu ni definiran, ampak samo pojmovno razširjen (§ 14. k. z.) na uporabo omamljivih sredstev *(narcotica)*. Sila pomenja vplivanje osebe na osebo, in sicer *corpore corpori;* toda to vplivanje ni da bi moralo doseči stopnjo, ki se kvalificira za poseben delikt, n. pr. telesne poškodbe. V takih primerih bi šlo za pojem nasilja (prim. § 154. k. z.). Pretnja z zločinstvom ali prestopkom (torej z dejanjem, ki je zabranjeno in kaznivo kot zločinstvo ali prestopek, ne pa kot prekršek) mora biti pojmovno adekvatna sili. Ni treba, da bi se nanašalo zločinstvo ali prestopek vprav na objekt primoranja, n. pr. če preti storilec, da raznese nečastne afere bližnjega sorodnika, neveste itd. primorane osebe, je delikt tudi storjen. Kazen za ta delikt je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

III. Osebna prostost gibanja ali premikanja od prostora do prostora se pojmuje lahko pravno, t. j. oseba je pravno sposobna, da si določi po svoji volji bivališče, ali pa dejansko, t. j. ona je dejanski, faktično sposobna, da si določi mesto svojega bivanja po svoji volji. V § 243. k. z. je kriminalizirana naklepno storjena utesnitev dejanske osebne prostosti. Protipravnosti ni, če ima oseba, ki je osebno prostost utesnila ali ukinila, pravico, tako dejanje storiti. To stoji že v določbi § 23. k. z., a je tu še posebej poudarjeno. Način utesnitve je v § 243. k. z. označen kot zapretje ali drugačen odvzem prostosti; torej ne gre za taksativno označenje in spada pod ta pojem vsakršna okrnitev osebne prostosti glede premikanja v prostornosti, kakor n. pr. odvzem bergel hromcu, proteze pohabljencu in pod. Vendar se mora to zgoditi naklepoma. Malomarna utesnitev ni kazniva. Toda če malomarno ali po naključju nastalo utesnitev tisti, ki jo je provzročil, pozneje naklepoma nadalje vzdržuje, postane s tem kazniv. Tako dejanje, ki ni imelo niže navedenih posebnih težjih posledic, je prestopek, ki se kaznuje tudi ob poskusu, a kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let.

Kvalifikacije, ki jih zakon navaja kot težje posledice ob storitvi tega delikta, so: *a)* izguba življenja, *b)* težka ali zelo težka poškodba, *c)* trajanje utesnitve prostosti preko meseca dni. Pri *a)* in *b)* gre vedno, pri *c)* lahko za odgovornost za preterintencionalno posledico, t. j. naklep ne obseza takih uspevkov, ampak le neupravičeno utesnitev telesne prostosti, težja posledica (ali njih več) pa mora stati v vzročni zvezi s to utesnitvijo in se mora pripisati storilcu v malomarnost. Kazen v teh kvalificiranih primerih je k *a)* robija od 6 do 20 let, k *b)* in *c)* robija od 1 do 10 let. Čim je storilec vedel, da sledi iz utesnitve telesne svobode smrt, in bi hotel to provzročiti, bi prešlo dejanje v zločinstvo po § 167. k. z.

IV. Blažji primer utesnitve osebne prostosti (privilegiran delikt te vrste po § 244. k. z.) je dan, če nekdo zaloti storilca kaznivega dejanja, ali če ga kot očividec ujame takoj po storitvi dejanja, ali če ga zaloti s *corpus*-om *delicti* v roki (vse to so primeri, ki so navedeni v § 114. s. k. p.), pa ne izpolni v pravkar navedeni določbi ustanovljene dolžnosti, da pridržanje osebe, združeno z utesnitvijo osebne prostosti, ki je ni mogel takoj predati državnemu organu, navedenemu v § 114. s. k. p., ne naznani nemudoma krajevnemu policijskemu oblastvu. Prav ista dolžnost, da se napravi nemudoma obvestilo o odvzemu prostosti, pa je naložena v § 244. k. z. samem, če kdo po potrebi zadrži ali zapre duševno bolno osebo. Tu ni razlike, ali je nastala potreba utesnitve prostosti zato, da ne bi duševno bolna oseba drugim škodila ali da bi si sama kaj žalega storila.

Pri vseh blažjih primerih je dejanje kaznivo samo, če je z naklepom storjeno, a naklep obstoji v védenju dolžnosti obvestitve, vključujoče prepričanje, da gre za primer dopustnosti zajetja ali pridržanja neke osebe, in v hotenju, da izpolnitev te dolžnosti opusti. Kazen za tak delikt je zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

V. Takoj za poglavjem XXI. o kaznivih dejanjih zoper osebno prostost in varnost je zakonodajec uvrstil posebno — najmanjše — poglavje XXII. o kršenju tujih tajnosti. Varnost osebe v širšem smislu besede zavisi mnogokrat tudi od tega, da ostanejo prikrite izvestne okolnosti, ki se tičejo njenega intimnega življenja ali telesne konstitucije, zdravja in pod., pa bi, če se raznesejo v javnost, utegnile brez potrebe kvarno vplivati na inter-

esno sfero te osebe. So situacije, kjer se morajo odkriti tudi takšne tajnosti, n. pr. če gre za ugotovitev kaznivega dejanja v sodni preiskavi (gl. §§ 145. do 150. s. k. p.), ali pa če gre za uvaževanje državnih interesov med vojno itd. Kjer ne gre za take primere, tamkaj pa se ne more dopustiti, da bi nepoklicane osebe segale v sfero tistih interesov, ki jih volja prizadete osebe neče izdati, ampak jih razločno s posebnim činom na zunaj zagrne kot svojo tajnost. Diferenciacija dejstev ali okolnosti, ki naj ostanejo prikrite, ni lahko mogoča. Ali jasno je, da odločuje o tem, kaj je tajnost, volja prizadete osebe, in da zlobna kršitev te volje, naj ostane nekaj tajno, ne sme ostati brez sankcije. V tem pogledu je že člen 17. ust. odredil, da se ne sme kršiti pisemska tajnost kakor tudi ne tajnost telegrafskih in telefonskih priobčitev, razen če gre za kazensko preiskavo ali za mobilizacijo ali vojno.

Vsemu temu primerno je ustanovil k. z. v § 251. delikt naklepne kršitve tuje tajnosti, ki ga zagreši, kdor si neopravičeno sam z odpretjem zaprtega pisma ali zaprte brzojavne pošiljke ali v telefonskem obratu pribavi znanje o tisti notranji vsebini, ki je vključena v navedenih pošiljkah kot tajna, ali pa kdor na tak način od drugih pridobljeno znanje priobči dalje drugi osebi. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

Drugi delikt ustanavlja § 252. k. z. za primer, da razodene naklepoma član kakšnega stanu, ki izve po sili dejanskih razmer v svojem poklicu za tajnosti drugih oseb (n. pr. pravni zastopniki, osebe, ki so zaposlene pri zdravljenju), tako tajnost neopravičeno drugim. Kazen za ta delikt je zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. Oba delikta (§§ 251., 252. k. z.) se preganjata samo na predlog tiste osebe, ki je glede svoje osebne varnosti prizadeta (§ 253. k. z.).

Izjeme od določbe §§ 251. in 252. k. z. veljajo za osebe, ki kot državni uslužbenci izdado tajnost, ker je zanje ustanovljen poseben delikt kršitve službene dolžnosti (§§ 401. in 402. k. z.; gl. § 108., II.). Sem spadajo poleg pragmatičnih državnih ali samoupravnih uslužbencev tudi javni notarji, ki kot taki niso državni uslužbenci, pa poslujejo kot od sodišča *ad hoc* postavljeni poverjeniki.

§ 47.

Otmica.

I. Pravna dobrina, ki je po § 245. k. z. zaščitena, ni telesna prostost vobče, ampak je tisti pravni in dejanski položaj maloletnikov (in tudi dece), ki je zanje ustanovljen po zakonitih predpisih ter se izvaja in vzdržuje po pristojnih činiteljih. Ti so: roditelji, varuhi, skrbniki in še druge osebe, ki so zakonito upravičene, da skrbe za maloletnike (in deco), n. pr. ravnatelji državnih vzgajališč. Kdor odvzame naklepoma, torej v e d o č, da je maloletna oseba (tudi otrok) moškega ali ženskega spola pod oblastjo zakonitega zastopnika in da se nahaja glede osebne prostosti v položaju, ki ga je ta zastopnik odredil, in pa h o t e č, da razpolaga sam drugače z njeno osebno prostostjo, označeno osebo izpod navedene oblasti, ta stori prestopek, ki ga moremo imenovati otmico; zakon tega izraza ne pozna. Kazen za otmico osebe, ki je izpolnila 14. leto, je zapor od 7 dni do 1 leta, osebe, izpod 14. let stare, pa zapor od 3 mesecev do 5 let. Samo, če ravna storilec z namero, da bi se maloletna oseba uporabljala za beračenje v korist storilca ali njemu blizu stoječih oseb ali v kakšno drugačno koristoljubno svrho, postane taka otmica zločinstvo, ki se kaznuje z robijo od 1 do 5 let, čeprav do beračenja ali koristi niti ni prišlo. Privolitev maloletnika ali otroka k odvzemu izpod oblasti je nerelevantna in ne izključuje krivde. Toda glede na možnost zelo delikatnega položaja v nekaterih primerih otmice (n. pr.: pravi oče odvzame dete izpod oblasti matere) daje zakonodajec sodišču dalekosežne pravice, da sme soditi raz obče človeško stališče, zlasti če se stori otmica v očividno korist maloletne osebe. V vseh primerih lažje vrste sme sodišče kazen omiliti po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa celó storilca oprostiti vsake kazni.

II. Ženska, ki je izpolnila 21. leto starosti, je po določbi § 246. k. z. zaščitena zoper otmico, to je: zoper odvedbo iz izbranega ali naravnega bivališča s silo, pretnjo zločinstva ali prestopka ali s prevaro, v svrho, da bi se storilec ali kdo drugi ž njo poročil. Tu pa je privolitev ženske k odvedbi vzrok izključitve protipravnosti in zato tudi krivde. Če se je po izvršitvi otmice (neprostovoljne odvedbe) sklenil brak med odvedeno žensko in

moškim, je pregon izključen vse dotlej, da se zakon razveljavi (n. pr. zaradi nedostajanja bračnega konsenza). Če je bil brak pravnomočno razveljavljen ali če ni prišlo do braka, je pregon mogoč, toda le na predlog oškodovane osebe.

Kazen za ta delikt je vobče zapor od 7 dni do 5 let, v posebno težkih primerih pa robija od 1 do 5 let.

§ 48.

Napadi zoper osebno varnost in ogražanje oseb.

I. Pogoj za osebno varnost je hišni mir ali mir v hiši, domu. Kdor naklepoma vdre v tuje stanovanje ali zaprti prostor zoper voljo upravičene osebe ali pa se na zahtevo upravičene osebe ne umakne od tam, stori kaznivo dejanje, ki se kaznuje:

a) če storilec uporabi silo ali preti s silo, z zaporom od 7 dni do 5 let;

b) če sile ni bilo, z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

Takšen napad na hišni mir (§ 250. k. z.) se prične preganjati samo na predlog osebe, ki je bila na osebni varnosti prizadeta. Kaznuje se tudi poskus, ali v posebno lahkih primerih sme sodišče storilca oprostiti vsake kazni.

II. Resna pretnja zločinstva (§ 247. k. z.) ogroža osebno varnost, ker se pod pritiskom takšne pretnje duševno ravnovesje moti in nastopi vznemirjenje, ki kot činitelj pri ostvarjanju volje vpliva, da vznemirjena oseba ne ravna tako, kakor bi ravnala brez pretnje. Delikt vznemirjajoče zapretitve zločinstva se stori samo naklepoma. Storilec ravna z védenjem, da izjavlja z besedo, kretnjo, gesto, simbolično ali pismeno, resno pretnjo z nekim dejanjem, ki se objektivno kvalificira za zločinstvo (ne pa samo za prestopek), in s hotenjem, da pride izjava nasprotni osebi do znanja kot sredstvo ogražanja duševnega ravnovesja. Ni da bi moralo védenje vključiti poznanje kvalifikacije (v smislu k. z.) zapretenega dejanja, niti ni treba, da nastopi strah na strani ogrožene osebe. Oba momenta sta zamišljena kot objektivna znaka dejanskega stanu. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Poskus se kaznuje.

III. Neke vrste objektivnega ogražanja osebne varnosti je odreka pomoči v smrtni nevarnosti, ki bi jo kdo brez nevarnosti zase ali za drugega lahko nudil. Kazniva je pa ta odreka samo, če je storjena naklepno. Storilec vé, da gre za očividno in neposredno nevarnost za življenje druge osebe (vzrok njenega nastopa ni odločilen) in da more pomagati, a vendar noče pomoči nuditi. Gre n. pr. za nesreče pri turističnih ali avtomobilskih izletih, kjer je skrajno nečloveško, če zdrav človek, ki lahko nudi pomoč, pusti, da ostane ponesrečenec v življenjski nevarnosti (§ 249. k. z.). Kazen je nizka, zapor od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din.

Tretje poglavje:

Napadi zoper brak in rodbino.*

§ 49.

Zaščita braka.

I. Zakonodajec ščiti pravno dobrino, ki je ostvarjena v pravici udejstvovanja spolnega gona v legalno priznani obliki braka, iz katerega izvirajo tudi pravice otrok. Monogamični brak je osnova pravnega reda v krščanskih državah, bigamija je zabranjena. Določba § 100. k. z. kaznuje že samo javno izpostavljanje posmehu ali preziranju rodbine in braka ter jih nazivlje «naprave, priznane z zakonom». Člen 21. ust. pravi, da stoje rodbina, brak in deca pod zaščito države. Zato je uvrščena določba § 100. k. z. v poglavje, ki velja vobče zaščiti obstoja države in njene ustavne ureditve. Druge, posebne določbe, ki ščitijo konkretno sklenjen brak, pa so nameščene v posebnem poglavju o kaznivih dejanjih zoper brak in rodbino (XXV.).

Oseba, ki vé, da je ona v zakonitem braku ali da je druga oseba, ki hoče z njo skleniti brak, v obstoječem zakonitem braku in hoče ustanoviti preko že obstoječega nov brak, zagreši s sklenitvijo novega braka kaznivo dejanje bigamije, ki se kaznuje s

---

* **Književnost:** Komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević.* — *Stanković:* Da li propis § 292. k. z. ukida bigamiju i poligamiju naših građana muslimanske vere? Arhiv. 1932.

strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Poskus ni kazniv. Glede zastaranja gl. § 35., IV. (Izjema obstoji za muslimane, kjer jim Ustava verske Islamske zajednice, odnosno Šeriatski zakon dovoljuje mnogoženstvo [§ 23. k. z.].)

II. Isto zaščito daje zakon instituciji braka kot takšni s tem, da penalizira: *a)* naklepno storjeno prikrivanje bračnih zadržkov (pasivno zamolčanje), ki utegnejo vesti do tega, da se brak proglasi za ničen ali razvezen; *b)* naklepna zavedba (aktivno ravnanje) druge osebe z zvijačno preslepitvijo o obstoju ali neobstoju oviralnih ali razdiralnih bračnih zadržkov.

Preganjati se začne v obeh primerih na predlog, toda samo, če se proglasi brak zbog prikrite činjenice (k *a*) ali zbog preslepitve (k *b*) za neveljaven. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let. Poskus ni kazniv.

III. Brak, sklenjen po monogamičnem načelu, izključuje nekaznivo dopustnost spolnega udejstvovanja enega soproga z drugospolno osebo izven braka. Kršitev te norme je prešuštvo pri obeh konkubentih (§ 292. novel. kaz. zak.). Kdor vé, da obstoji na njegovi strani ali pri drugospolni osebi formalnopravna bračna vez, a se hoče vkljub temu z njo spolno združiti in to stori, je zagrešil p r e š u š t v o, ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta. Dovršen je ta delikt z nastankom uspevka, to je s spojitvijo spolovil. Dotlej, da se to zgodi, ostane pri poskusu dejanja, ki se ne kaznuje. Pregon se začne na zasebno tožbo žaljenega soproga, pa je po § 292. novel. kaz. zak. izključen, če sta bila bračna druga pred storjenim prešuštvom pravnomočno ločena od mize in postelje. Če pa se je zgodilo prešuštvo v času, ko skupnost bračnega življenja med storilcem in žaljenim bračnim drugom dejanski ni več obstajala, sme sodišče storilca oprostiti vsake kazni. Po sebi se razume, da po razvezi ali razveljavljenju braka bivša bračna druga ne moreta zagrešiti prešuštva, ker braka ni več.

IV. Kdor vé, da se more brak razveljaviti, pa vendar naklepno pomaga, da se izvrši poroka ali venčanje, ki ne vede do veljavnega zakona, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 mesecev (§ 295. k. z.). Verski predstavnik, ki poroči naklepoma osebi, med katerima zakon (brak) po zakonu ni dopusten, odgovarja za poseben delikt § 399., odst. 1., k. z., ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let ali v denarju v znesku od 25 Din navzgor.

§ 50.

Zaščita rodbine.

I. Rodbinska vez se ščiti tako, da se deklica izpod 18 let (spolna neomadeževanost ni zahtevana) brez privolitve roditelja ali onega, ki mu gre skrbeti za njeno osebnost (n. pr. varuha), ne sme odvesti, to je prestaviti iz kraja, kjer se nahaja po svoji volji, v drug kraj, z namero, da bi se storilec ali kdo drugi ž njo poročil, dasi je ona s tem zadovoljna. Če s tem ni storjeno težje kaznivo dejanje, n. pr. po § 246. k. z., kjer gre za izsiljeno ali zvijačno pridobljeno privolitev, se kaznuje vprav omenjena odvedba (tu ni govora o otmici!) z zaporom od 7 dni do 3 let (§ 293. k. z.). Pregon ni dopusten, če se brak resnično sklene. Če do tega sklepa ni prišlo ali če je bil sklenjen brak poslej razveljavljen, se začne pregon na predlog.

II. Celokupnost tistih pravic, ki izhajajo za poedinca iz njegove pripadnosti k izvestni rodbini *(état civile)*, je zaščitena. Pripadnost k rodbini se ne sme motiti ali sprečevati. Kdor naklepoma podvrže ali zamenja otroka, izpod sedmih let starega, in s tem oškoduje njegovo rodbinsko razmerje ali osebni stan *(état civile)*, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let ali, če je storilca vodilo k dejanju koristoljubje, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, v posebno težkih primerih celó z robijo od 1 do 5 let (§ 296. k. z.).

III. Roditelji, redniki, varuhi, skrbniki in vse tiste osebe, katerim je poverjeno skrbstvo za otrokovo osebnost (eventualno tudi vzgojitelji in učitelji), imajo (zakonito ali prevzeto) dolžnost nege in skrbi za otroka ter jo morajo pravilno izpolnjevati. Pri tem jim gre pravica, deco kaznovati. Toda kaznovanje ne sme biti nesmotreno pretirano ali zdravju škodljivo. Kjer se obseg te pravice prekorači, pride do grdega ravnanja («zlostavljanja») kot dejanskega stanu posebnega delikta. Bistveno je, da pri grdem ravnanju z deco ne gre več za *animus corrigendi*, ampak za *animus laedendi*. — Kdor od imenovanih oseb naklepoma zanemarja dolžnosti do otroka ali kdor naklepoma prekorači svojo kaznovalno pravico in z otrokom grdo ravna, se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let (§ 294. k. z.). Seveda pa utegne preiti tako ravnanje v težje kaznivo dejanje, n. pr. če roditelj svojega otroka, prekoračivši svojo kaznovalno pravico, telesno poškoduje.

Četrto poglavje:

Napadi zoper čast.*

§ 51.

Pravna dobrina časti.

I. Pojmovno je treba razlikovati dve vrsti časti: zunanjo (objektivno) in notranjo (subjektivno). Prva je tista vrednost, ki jo ima oseba pri drugih ljudeh svoje okolice, druga pa tista, ki jo čuti oseba o sebi sama. Zunanja čast je skup raznih sostavin: *a)* časti kot vrednosti človeka kot takega, t. j. nositelja človeškega dostojanstva v nasprotju z živalstvom in mrtvimi predmeti narave; *b)* kulturne časti, ki se meri po tem, kako izpolnjuje oseba moralne, kulturne in socialne dolžnosti; *c)* spolne časti; *č)* poklicne časti; *d)* kreditne časti, ki se meri po tem, kako izpolnjuje oseba gmotne dolžnosti nasproti drugim in kako se vzdržuje v aktivnem imovinskem stanju; *e)* pravne časti, to je vrednosti, katero polaga človeška družba na dejstvo kazenskopravne neoporečenosti.

Odnošaji posamezne osebe nasproti zunanjemu svetu predstavljajo neko trajno stanje, ki je usedlina vseh spredaj navedenih sostavin časti. To stanje, ki se nam prikazuje kot nekakšen osebnorodbinski mir, se okrne ali zmanjša, zniža, ruši ali uniči, čim je ena ali druga sostavina časti napadena. Če bi merili zmanjšanje ali uničenje ene ali druge sostavine časti samo po notranjosti, t. j. po lastni oceni posamezne osebe, bi morali priti

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Uroševič; Živanović:* O uvredi i kleveti (1927.); *Munda:* Zaščita časti po novem k. z., Sl. Pr., 1931.; *Dolenc:* O indiskrecionim deliktima, Arhiv IV., 5; *isti:* Kolektivna lica i delikti protiv časti, Policija, 1928., št. 1 do 4; *isti:* Zakonita zaštita časti umrlih lica, Mjes., 1927.; št. 11, 12; *Kulišić:* Može li juristička osoba biti objektom povrede časti? Mjes., 1933.; *Ostojić:* O retorziji i kompenzaciji, Branič, 1933.; *Kecojević:* Da li je za primeru § 298. k. z. (u slučaju retorzije) potrebna tužba druge strane (okrivljenika)? Policija, 1932.; *Munda:* O žalitvah, ki jih je izrekel storilec zgolj napram žaljenemu, Pravosuđe, 1932.; *Vesel:* Pavšalne klevete po zakonu o štampi, Arhiv, 1932.; *Trgovčević:* Da li § 297. k. z. obuhvata i tvornu uvredu? Mjes., 1933.

do zaključka, da bi bila čast umrlih ali čast dece ali *nasciturus*-a predmet, ki sploh ne more imeti sposobnosti, da se zaščiti. Toda spredaj omenjeno trajno stanje kot sinteza rodbinskih interesnih sfer v moralnem in v materialnem pogledu je po izkustvih resničnega življenja tudi tedaj razrušeno ali narušeno, kadar gre za deco, za blaznike, za mrtvece, skratka, za vse tiste, ki sami notranje časti še ne morejo ali sploh ne morejo ocenjati. Čast mrtvecev jih preživi v interesu rodbine kot sociološke tvorbe. Iz tega sledi, da mora zakon ščititi zunanjo (objektivno) čast. Samo posredno je namenjena zaščita zoper napad na notranjo (subjektivno) čast, kjer je pač to sploh mogoče in posebej potrebno.

II. Zaključki iz teh ugotovitev so: Deca (do 14 let) ima eno ali drugo sostavino časti, vsaj človečansko in spolno, večidel tudi kulturno; nevračunljive osebe vsaj človečansko in spolno; umrle osebe človečansko, spolno in pravno čast. Vsi so torej sposobni predmet v pogledu zaščite časti. Pravna oseba *(juristische Person)* je v tisk. zak. izrečno navedena kot pasivno sposoben objekt žalitve. Izven tisk. zak. pa se pravne osebe kot nositeljice časti ne omenjajo, ker je pojem pravne osebe v znanstvu vobče zelo sporen. Potrebe vsakdanjega življenja pa zahtevajo, da je treba zaščititi glede zunanje časti tiste kolektivne osebnosti, ki so zakonito priznane in po statutih organizirane združbe več živih ljudi, kateri imajo vsak zase svojo čast. Vendar ni njih v s o t a «čast kolektivne osebnosti», ampak čast kolektivne osebnosti se znači kot eksistentna čast s v o j e v r s t e, ki ni zavisna od vprašanja, ali ima kolektivna osebnost v civilnopravnih odnošajih značaj pravne osebe ali ne. Društva, zadruge, družbe so nositeljice svojevrstne zunanje časti; podjetja, ki niso na zunaj organizirana kolektivna osebnost (n. pr. dnevno časopisje), pa ne itd.

III. Vrste zmanjšanja ali uničenja zunanje časti so: kleveta, razžalitev in očitanje kazni. Vsa ta dejanja so kazniva ali kot zasebnopravni ali kot javnopravni delikt, ki pa se nikdar ne preganja brez predloga na kaznovanje ali odobritve obtožbe. Posebne vrste delikt lažne ovadbe pri sodišču ali javnem oblastvu («obrekovanje») je zelo soroden deliktom zoper čast, spada po svojem bistvu med javnopravne delikte, ker vsebuje predvsem napad na pravosodje (gl. § 79.).

§ 52.

Kleveta.

I. Kleveta je obdolžitev druge osebe (fizične, kolektivne osebnosti) z neko neresnično činjenico, ki je lahko človeško dejanje, duševno doživetje ali dogodek, svojstvo ali mišljenje, katera pa je tudi sposobna, da spravi čast ali dobro ime druge osebe v nevarnost zmanjšanja ali uničenja. Pravna dobrina, ki je zaščitena, se navaja kot čast, dobro ime, pridobitni kredit, po tisk. zak. (člen 52.) tudi društveni ugled. Slednji sloni na rodbinski in poklicni časti, vsi ti izrazi pa so sinonimni v pogledu na pojem časti. Kaznivo dejanje obstoji v izrekanju («iznošenje»), t. j. v priobčitvi lastnih misli drugi osebi *motu proprio,* ali v raznašanju («pronošenje»), t. j. v priobčitvi neke misli drugi osebi kot mnenje tretje osebe, katerekoli objektivno neresnične činjenice, ki utegne škoditi časti, dobremu imenu ali gospodarskemu kreditu ali društvenemu ugledu neke osebe, čeprav že umrle, ali kolektivne osebnosti. Škodljivost se presoja objektivno. Označeno izrekanje ali raznašanje pa mora biti storjeno z naklepom. *Animus iniuriandi* ni potreben; zadostuje, da ravna storilec z védenjem, da gre za neresnično konkretno individualizirano činjenico, ki utegne spraviti čast v nevarnost zmanjšanja ali uničenja, in s hotenjem, da spravi táko činjenico do znanja vsaj eni osebi, ki je različna od oklevetane. Dejanje je dovršeno, ko nastopi zaznanje neresnične činjenice na strani tretje, od oklevetane različne osebe. Javnost ni potreben element klevete. Če se stori tako dejanje na štiri oči oklevetancu samemu brez prisotnosti tretje osebe, ni klevete, pač pa utegne ostati to razžalitev, kolikor se znači hotenje storilca kot tako, ki hoče doseči zaznanja tudi pri drugih osebah.

Ni klevete, če gre zgolj za kritiko nekega dela ali za pojasnilo zastran izvršitve kakšne dolžnosti ali pravice ali za obrambo kakšne pravice ali za zaščito opravičenih koristi, ki so večjega pomena od koristi oklevetane osebe. Isto velja za opomine in ukore višjih nasproti podrejenim osebam, za službene prijave ali za mnenja, ki jih odda nekdo kot uradna oseba o neki stvari. Tu gre za praktične posledice načela § 23. k. z., ko je po javnem ali privatnem pravu neko drugače zabranjeno dejanje vendarle dopustno. Seveda mora biti kritika objektivna, ne sme

uporabljati osebnih motivacij, sicer se kaznuje kot razžalitev (§ 306. k. z.).

II. Vrste klevet so:

A. Po načinu storitve:

a) priprosta kleveta (brez javnosti [§ 301., odst. 1., k. z.]); kazen: zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju do 10.000 Din;

b) priprosta, javno storjena kleveta (§ 301., odst. 2., k. z.); kazen: zapor od 1 meseca do 1 leta in v denarju do 10.000 Din;

c) kleveta, kvalificirana po posebnem namenu, da bi se uničilo (ne pa: samo oslabilo) dobro ime ali gospodarski kredit oklevetane osebe (§ 301., odst. 3., k. z.); kazen: strogi zapor od 3 mesecev do 3 let in v denarju od 25 Din navzgor.

S tiskom storjena kleveta k *b)* se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let in v denarju do 20.000 Din; kleveta k *c)* pa prav tako, kakor je spredaj navedeno, ker je treba uporabljati kazen po k. z. kakor strožjo (člen 13. novel. tisk. zak.) (gl. člen 52., odst. 1., 56., odst. 1., tisk. zak.).

Vse te klevete se preganjajo na zasebno tožbo oklevetane osebe.

B. Po predmetu klevete:

a) kleveta zoper kralja, prestolonaslednika, kraljevskega namestnika ali drugega člana kraljevskega doma; kazen: zapor od 6 mesecev do 5 let (§ 307., odst. 2., k. z.); pregon po službeni dolžnosti, toda po odobrenju ministrstva pravde;

b) kleveta zoper senat ali narodno skupščino (§ 307., odst. 2., k. z.); kazen: ista kakor pod *a)*; pregon po službeni dolžnosti, toda po odobrenju predsednika senata ali predsednika narodne skupščine;

c) kleveta zoper reprezentanta (vladarja, predsednika republike, namestnika ali člana vladarskega doma) tuje države, ki priznava naši državi v tem pogledu reciprociteto (§ 308. k. z.); kazen: strogi zapor od 6 mesecev do 5 let; pregon po službeni dolžnosti, toda po odobrenju ministra pravde;

č) kleveta zoper poverjene diplomatske zastopnike tuje države (§ 309., odst. 2., k. z.); kazen: strogi zapor od 1 meseca do 5 let; pregon kakor pri *c)*;

d) kleveta, storjena od vojaške osebe zoper vojaško podrejeno ali mlajšo osebo (§ 102. voj. k. z.); kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let; pregon po službeni dolžnosti;

e) kleveta, storjena od vojaške osebe zoper vojaškega predpostavljenca ali starešino v službi ali izven nje; kazen: strogi zapor od 6 mesecev do 5 let (§ 72. voj. k. z.); pregon po službeni dolžnosti.

Po tiskovnem pravu se kaznujejo tiskovne klevete prav tako po k. z., ker so te kazni strožje. Pregon se prične k *c)* ali po zasebni tožbi s tiskom oklevetane osebe ali po službeni dolžnosti, če zahteva to ministrstvo za zunanje posle in dá minister pravde odobrenje. Glede klevet k *č)* do *e)* v tiskovnem pravu ni razlike od določb k. z. in voj. k. z.

C. Kombinacija obeh načinov *A.* in *B.*:

a) Kleveta zoper: *α)* vojsko, mornarnico, urad, politično telo; *β)* člane narodnega predstavništva (senata ali narodne skupščine), drugega političnega telesa, predstavnika priznanih veroizpovesti, razsodnika, častnega sodnika, pričo, izvedenca, tolmača, prevajalca ali sploh javnega uslužbenca o priliki uradnega poslovanja ali v pogledu na javno poslovanje; kazen: za nejavno storitev: strogi zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno, za javno storitev: strogi zapor od 1 meseca do 3 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno; po tisk. zak.: prav tako v smislu člena 13. novel. tisk. zak.

Pregon se vrši: k *α)* po službeni dolžnosti, toda glede vojske ali mornarnice z odobrenjem ministra za vojsko in mornarnico, glede uradov in političnih teles po odobrenju njihovega predstavnika; k *β)* na njihov predlog, če pa tega sami ne podado, na predlog njihovega višjega oblastva.

Niti med politična telesa niti med uradne osebe v smislu § 302. k. z. ne spadajo volilni odbori ali odborniki; za nje velja *lex specialis:* gl. § 103., III., *f).*

Če ne gre za konkretno individualizirane neresnične trditve o državnih napravah (med katere spadajo vojska, mornarnica, uradi itd.), ampak za splošne lažne trditve, ki imajo namero, izpostaviti jih posmehu ali preziranju, nastopi kaznivost po § 101. k. z. (gl. § 99., V.).

b) Kleveta zoper umrle osebe: Zmanjšanje ali uničenje časti s kleveto se nanaša po § 310. k. z. na osebno čast osebe, ki je o

času storitve klevete že umrla, po členu 58. tisk. zak. pa na osebno čast svojcev oklevetane osebe, ki so jo preživeli. V prvem primeru gre za napad na čast umrle osebe, v drugem za napad na čast preživelih svojcev. (Ta anomalija kriči po reviziji raz vidik potrebe po enotnosti norm za kleveto, najsi bo storjena s tiskom ali brez njega, za praktično življenje pa seveda nima mnogo pomena.)

Kazen se ravna po določbah, ki veljajo za kvalifikacijo dejanja, če bi bilo storjeno za življenja oklevetane osebe. Vendar je kazenskopravna zaščita glede klevet umrlih oseb v primerih §§ 299. do 302. in 309. k. z. (gl. spredaj II., *A.* in *B., č*) toliko modificirana, da sme sodišče, če je od časa smrti oklevetane osebe do nje oklevetanja preteklo več ko 30 let, kazen po svobodni oceni omiliti. S tem je zakonodajec omogočil objektivno oceno delovanja umrlih oseb, katerih časti po preteku dobe ene človeške generacije ne kaže ščititi z istimi kaznimi kakor pri živečih osebah.

Pregon se prične pri primerih k *A.* na zasebno tožbo soproga, roditeljev, otrok, bratov ali sester umrlečevih, pri primerih k *B., a),* po službeni dolžnosti, toda po odobrenju ministra pravde, pri primerih k *B., č),* po predlogu tuje vlade in po odobrenju ministra pravde, pri vseh ostalih primerih zakon ni dal nobenega predpisa. Torej veljajo občni predpisi za zasebne tožbe k *A.* navedenih oseb.

III. Zakon je ustanovil v pogledu vprašanja kaznivosti izvestne modifikacije določb občnega dela k. z.:

1.) Za «zmote», ki se utegnejo pripetiti pri storitvi klevete, velja mimo določb iz §§ 19. in 20. k. z. neka posebnost. Po teh dveh določbah se kaznuje storilec dejanja, ki izvira iz malomarno nastale zmote samo takrat, kadar je za dotično dejanje kazen predpisana tudi ob malomarni storitvi. Določba § 304. k. z. pa zožuje uporabo določb §§ 19., 20. k. z. Tu odreja zakonodajec nekaznivost klevete samo za primer opravičljive zmote. To se pravi: Sodišče mora presojati, ali je zmota glede iznesenih činjenic klevete takšna, da se ji niti postanka po storilčevi malomarnosti ne more očitati. Samo če ne zadene storilca noben očitek malomarnosti, ko je šlo za subjektivno spoznanje neresničnosti izrečene ali iznesene činjenice, ni kaznivosti. Drugače pa, če je prišlo iz njegove malomarnosti do tega, da je verjel v

resničnost činjenice, je kazniv. V tem smislu pomeni opravičljiva zmota, zbog katere je mislil storilec, da je resnica, kar je izrekel ali iznesel, izključitev kaznivosti. Kaznivost pa se vendar vzdržuje, če gre za činjenice, čijih resničnosti sploh ni moči dokazati, ker je to zakonito zabranjeno (§ 311., odst. 2., k. z.). V tiskovnem postopku določba § 304. k. z. ni uporabna. Za primere zmote pri klevetah, storjenih po tisku, veljajo samo strožji predpisi, da se kaznuje vsaka zmota pri kleveti, tudi če se ji ne more očitati niti postanka po storilčevi malomarnosti.

2.) Glede neresničnosti činjenic, ki so vsebina klevete, smo spredaj pod I. rekli, da morajo biti objektivno neresnične. Tudi tisti je klevetnik, ki izreče ali iznese činjenice, ki so po njegovem prepričanju (torej: subjektivno) resnične. Ali gre za resnične ali neresnične činjenice, o tem nastane lahko dvom in spor, a po njegovem izidu se določa kaznivost ali nekaznivost; toda ne glede vseh činjenic, odnosno ne pri vsaki kleveti!

Spor in dokazovanje resničnosti nista dopustna (§ 312. k. z.):

a) če gre za osebo kralja, za člane kraljevskega doma, reprezentante in diplomatske funkcionarje tuje države ali za senat ali narodno skupščino ali javno oblastvo (§§ 307. do 309. k. z.);

b) če gre za očitek kaznivega dejanja, glede katerega je bil oklevetanec oproščen s pravnomočno sodno odločbo ali ki se preganja samo na zasebno tožbo, pa te ni bilo;

c) če gre za očitek činjenice iz rodbinskega življenja ali zasebnega poslovanja, ki ne sme biti v zvezi z javnim poslovanjem oklevetane osebe ali z industrijskim, trgovinskim ali finančnim podjetjem, ki se opira na javno zaupanje; kajti če je v takšni zvezi, se izjema vrne k pravilu, da je dokaz resnice vendarle dopusten.

Če pa ni nobene možnosti, da bi se vpoštevala ena ali več izmed pravkar navedenih izjem, je dokaz resnice dopusten in nastopi, čim storilec dokaže resničnost izrečene ali iznesene činjenice, njegova nekaznivost.

To, kdaj je dokaz resnice dognan, določa sodišče po predpisih s. k. p., torej po svobodni oceni. Samo v enem primeru je sodišče vezano na utesnjevalno dokazno pravilo, namreč, da se dá dokaz, da je bilo po službeni dolžnosti pregonljivo kaznivo dejanje (torej tudi «na predlog» ali «po odobrenju») storjeno,

doprinesti samo s pravnomočno obsodbo sodišča. Vendar se povrne ta izjema k pravilu, t. j. sodišče določa o tem, ali je dokaz doprinesen, po prosti oceni, če preganjanje ali sojenje oklevetane osebe pravno ni bilo in ni dopustno ali pa se ne dá več izvesti.

IV. Omiljenje kazni more nastopiti po svobodni oceni sodišča:

a) če klevetnik prekliče pred sodiščem kleveto do sklepa govorov strank na glavni ali ustni razpravi in izjavi, da je tisto, kar je trdil, neresnično (§ 305. k. z.);

b) če je ena ali druga izmed uradnih oseb (ne korporacij ali teles), navedenih pod II., *C., a),* dala povod kleveti s svojim nezakonitim poslovanjem (§ 303. k. z.).

§ 53.

Razžalitev („uvreda").

I. Kaj je razžalitev, tega zakon ni definiral, češ, ta pojem naj ustanovi zdravo narodno življenje in razumna sodna praksa. Vendar imamo opredelitev pojma v negativni smeri, namreč, da razžalitev ne sme vsebovati izrekanja ali raznašanja neresničnih činjenic, v pozitivni smeri pa je gotovo, da pomenja razžalitev («uvreda») neko vzkratenje časti drugi osebi (omalovaževanje, grdnja, psovka). Storitev je mogoča s pozitivnim dejanjem, pa tudi z negativnim zadržanjem; n. pr.: nekdo obdrži v žepu svojo roko in ne sprejme v pozdrav mu ponujene roke druge osebe. Ni da bi se morala zmanjšati notranja čast; tudi opsovanje otroka, ki se še ne zaveda notranje osebne časti, je kazniva razžalitev. Storitev je mogoča samo naklepno: Potrebno je védenje, da se izkazuje drugi osebi nespoštovanje (brez navedbe činjenic), in hotenje, da pride to na zunaj do izraza. Ni da bi morala razžalitev priti takoj do znanja žaljeni osebi, niti ni za kaznivost potrebna javnost storitve. Dokaz resnice ni vpošteven in zato ni dopusten. *Dolus eventualis* je mogoča krivdna oblika, *animus iniuriandi* se ne zahteva.

II. Vrste razžalitev so:

A. Po načinu storitve:

a) priprosta razžalitev (brez javnosti); kazen: zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din;

b) priprosta, javno storjena razžalitev; kazen: zapor od 7 dni do 1 leta; po tisk. zak. enako.

B. Po predmetu razžalitve:

a) kralja, prestolonaslednika itd. kakor pri kleveti (§ 52., II., *B., a)*; kazen: zapor od 3 mesecev do 5 let; po tisk. zak. enako (gl. člen 13. novel. tisk. zak.);

b) senata ali narodne skupščine ali kakšnega člana kraljevskega doma izven primera k *a)*; kazen: zapor od 2 mesecev do 5 let; po tisk. zak. enako (gl. člen 13. novel. tisk. zak.);

c) reprezentantov tuje države (gl. § 52., II., *B., c,* pod tam navedenimi pogoji); kazen: kakor spredaj pri *b)*;

č) poverjenih diplomatskih zastopnikov tuje države (poslanikov itd., gl. § 52., II., *B., č)*; kazen: zapor od 7 dni do 5 let;

d) vojaškega predpostavljenca ali starešine od strani vojaške osebe v službi ali izven nje; kazen: zapor od 2 mesecev do 5 let (§ 72. voj. k. z.);

e) vojaškega podrejenca ali mlajšega oficirja ali ukazne vojaške osebe, v službi ali izven nje; kazen: zapor od 7 dni do 3 let (§ 102. voj. k. z.).

C. Kombinacija obeh vrst *A.* in *B.*:

a) Razžalitev vojske, mornarnice, uradov itd. kakor pri kleveti (gl. § 52., II., *C., a)*; kazen: za nejavno storitev: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din, za javno storitev: zapor od 1 meseca do 1 leta in v denarju do 10.000 Din. Po tisk. zak. zapor od 7 dni do 2 let.

b) Za razžalitev umrlih oseb veljajo po k. z. in po tisk. zak. vse določbe, ki so navedene glede klevete (gl. § 52., II., *C., b*).

Glede pregona razžalitev ustanavljata i k. z. i tisk. zak. iste predpise kakor za klevete.

III. Modifikacije kaznivosti:

1.) Če je kdo («tožitelj») s svojim nedostojnim nastopanjem ali s svojim kaznivim dejanjem dal neposreden povod drugi osebi («tožencu»), da je njega (tožitelja) ali njegovo rodbino razžalil, se sme storilec («toženec») oprostiti vsake kazni.

2.) Če je razžaljena oseba (toženec) razžalitev vrnila («retorzija»), sme po določbi § 51., odst. 5., s. k. p. vložiti zasebno tožbo z «nasprotno obtožbo» dotlej, da se konča ustna ali glavna razprava pred sodiščem, čeprav bi bila pravica, vložiti tožbo, že

zastarana, ter sme zahtevati, naj sodi sodišče tožitelja, ki mu je vrnil razžalitev. O obeh sodbah se izreče sodba obenem *(forum reconventionis)*. V njej sme sodišče obe stranki ali eno izmed njih kaznovati ali oprostiti vsake kazni (§ 298., odst. 2., s. k. p.).

3.) Če je uradna oseba (gl. II., *C., a*) dala povod k razžalitvi s svojim nezakonitim postopkom, sme sodišče žalitelju kazen omiliti po svobodni oceni ali pa ga oprostiti vsake kazni (§ 303., *in fine,* k. z.; pri kleveti oprostitev iz tega vzroka ni predvidena).

§ 54.

Indiskrecijska razžalitev.

Ne gre samo za pravno dobrino časti, ampak, in to celó predvsem, za pravico do neokrnjenosti interesne sfere rodbine ali njenih posameznih članov, ko zakon ščiti tajnost intimnega rodbinskega ali zasebnega življenja. Kdor tako tajnost krši, ustvarja s svojo indiskretnostjo neko *causa efficiens* za rušenje hišnega mira ter postane kazniv (§ 299. k. z.). Za kaznivost pa je potreben naklep; namreč védenje, da gre za izrekanje ali raznašanje vesti, ki rušijo pokoj ali mir prizadete osebe, ter hotenje, da se priobči tretji osebi taka vest in da pride na podstavi te priobčitve do rušenja označenega pokoja ali mira. Kdaj je nastopilo takšno rušenje, mora sodišče ugotoviti po konkretnih činjenicah, a pod vidikom, da ščiti zakonodajec tajnosti zasebnega ali rodbinskega življenja kot predpostavko za obstoj pravne dobrine časti. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. Če gre za izrekanje ali raznašanje neresnične, časti škodljive činjenice iz rodbinskega ali zasebnega življenja, preide dejanje v kleveto.

Tudi tisk. zak. (člen 57.) je sprejel ta delikt in ga kaznuje z zaporom od 1 meseca do 1 leta in v denarju do 10.000 Din.

§ 55.

Očitanje kazni.

Zakonodajec izhaja pri določbi § 300. k. z. iz stališča, naj se tistemu, ki je bil zaradi kaznivega dejanja obsojen in kaznovan, nikar ne otežuje popolno prilagodenje človeški družbi («reklasacija»), čim je za svoj greh pravici že zadostil ali pa čim se

takšen greh po določbah k. z. in s. k. p. sploh ne more več kaznovati. Zato se zabranjuje oponos ali očitanje kazni, ki je že prestana, zastarana, odpuščena ali je postala neizvršljiva zbog neprikornega preteka dobe preizkušnje po pogojni obsodbi ali ako je pravica do pregona zastarana ali ugasla po amnestiji.

Kriminalizirano je: 1.) očitanje ali oponos, ki je naperjen naravnost na drugo osebo, da je storila neko kaznivo dejanje ali da je bila zbog njega sodno kaznovana; 2.) sporočilo o teh stvareh neki tretji osebi. Očitanje ali sporočilo se tiče resničnih trditev; če bi bilo neresnično, gre za kleveto. Javnost ni pogoj kaznivosti; v prvem primeru zadostuje očitek nasproti žaljeni osebi, v drugem za sporočilo pri tretji, od razžaljenca različni osebi. Oboje, očitanje ali sporočilo, pa je le tedaj kaznivo dejanje, kadar je storjeno z namero, da se izpostavi druga oseba preziranju, ki ponižuje ali diskvalificira moralno ali socialno vrednost. Kazen je zapor od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din.

Peto poglavje:

Napadi na imovino in imovinske koristi.*

§ 56.

Pravna dobrina imovine.

I. K. z. govori v XXVII. poglavju, prvem pododdelku, o «imovini» kot pravni dobrini, ki pomenja kakršnokoli obliko pravice do imovine, toda le na premičnih stvareh. Kaj je premičnina, se določa po predpisih o. d. z., preko tega pa tudi po posebnih predpisih k. z. (§ 14., št. 6.). Kjer se določbe o pojmu premičnine ne ujemajo docela ali pa se križajo, gre prednost kazenskemu zakoniku. Zato se smatra v smislu k. z. tudi tista stvar za premičnino, ki nastane šele s storitvijo delikta samostojna stvar,

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Čubinski:* Kazneno zakonodavstvo i ekonomska sfera, Arhiv, 1927.; *Dolenc:* Kaznenopravna zaštita električne energije, Arhiv, 1926.; *isti:* O «povratu» i «ponavljanju» u našem krivičnom zakoniku, Mjes., 1933.; *Vragović:* Važnije izmjene krivičnog zakonika novelom od 9. listopada 1931., Mjes., 1932.; *Šuman:* Pravo prevoda u jugoslavenskom avtorskom pravu, Mjes., 1931.; *Špiller:* Zakonska zaštita pronalaska prije prijave patenta, Mjes., 1933.

n. pr. pri tatvini sadja z drevesa in pod. Premičnine pa so tudi električna, parna in druge energije. Zajeta toplota umetno razgretega zraka utegne šteti semkaj *(quaestio facti)*.

Premičnine morajo imeti stvarno svoj *corpus* in njegov dejansko omejen obseg, čeprav ni da bi moral biti vidljiv, n. pr. pri zajetem plinu. Ni treba, da se dajo premičnine z roko prijeti ali otipati; tudi z drugimi čutili se dajo doznati (vonj, vid). Toda premičnina v smislu določb k. z. mora imeti, če naj je imovina, neko vrednost ali korist. Ona je zaščitena v poglavju XXVII. k. z. samo, če je tuja; ne sme biti niti derelinkvirana niti vsakomur na razpolago (n. pr. voda v javni reki). Tuja je stvar, ako ima pravico do stvari neka druga, od storilca različna oseba. Da bi ta od storilca različna oseba morala dejanski s premičnino razpolagati, se ne zahteva. Kakovost t u j e premične stvari nikakor ni odpravljena, če njen lastnik ali posestnik ne izvršuje dejanske oblasti nad stvarjo, kakor n. pr. nad živino, ki je na paši, nad plugom, ki je puščen čez noč na njivi, nad pozabljenimi ali založenimi stvarmi. Tudi s samo v o l j o se kakovost t u j e premične stvari vzdržuje. Žive ribe v javnih vodah in divjačina so v pogledu na storilca tatvine pač tuje premičnine, toda odvzem se n e vrši nasproti tisti osebi, ki jih še ni prevzela, dasi ima na njih privilegirano okupacijsko pravico.

«Odvzem» pomeni dejanje, s katerim storilec praktično dejansko razmerje med tujo premičnino in med njenim prejšnjim hraniteljem (lastnikom ali posestnikom) izpremeni tako, da se poslednjenavedeni hranitelj izključi od dejanske hrambe. Zakonodajec označuje odvzem kot «prisvojitev», ki izključuje vsakega drugega od dejanskega razpolaganja s premičnino. Odvzem se mora razumevati v smislu aprehenzijske teorije; tam, kjer se tuja premičnina nahaja, mora priti prisvojitev stvari do tako določenega izraza, da praktično prejšnje hrambe ni več. Ni da bi morala biti stvar prijeta ali na varen kraj prenesena.

Pri sohraniteljih je treba razlikovati, ali so razmerja med seboj koordinirana (mož in žena, solastniki trgovinske tvrdke) ali subordinirana (lastnik trgovine pa njegov pomočnik, gospodinja pa kuharica). V prvem primeru je odvzem izvršen na kazensko-pravno relevanten način, če izključi sohranitelj sohranitelja od dejanskega razpolaganja, v drugem pa, če podrejena oseba izključi nadrejeno, ne pa narobe.

Odvzem se lahko izvrši posredno ali neposredno. Posredna izvršitev je dana n. pr., če se storilec posluži živali, da mu premično stvar prinese, takisto pa tudi, če se posluži v tak namen nevračunljive ali kazenskopravno neodgovorne osebe. Ni pa odvzem podan, če je druga oseba, ki ji je bila stvar odvzeta, k temu naravnost ali s konkludentnim dejanjem privolila. V pojmu «odvzema» je sam po sebi subinteligiran moment «brez privoljenja».

Ne gre tu za zaščito pravne dobrine lastnine kot pravne naprave, ki je v ustavi kot taka priznana; ta je nasproti izpostavljenju, posmehu ali preziranju v § 100. k. z. posebej zaščitena. V poglavju XXVII. k. z. gre za praktične posledice, ki izvirajo iz omenjene pravne naprave, samo za stvari, ki so lahko predmet imovine v širšem, kazenskopravnem smislu besede.

II. Vrste zločinov glede zaščite pravne dobrine imovine so izražene v posameznih pododdelkih XXVII. poglavja k. z. in so, če jih združimo v primerne skupine, te-le:

1.) tatvina in utaja,
2.) razbojništvo in izsiljevanje,
3.) prikrivanje in potuha,
4.) prevara in bankrotstvo,
5.) oderuštvo in ogražanje kredita,
6.) igre na slepo srečo,
7.) poškodba tujih stvari in imovinskih koristi.

Toda izven k. z. so tudi še druge vrste deliktov zoper imovino ustanovljene; vpleli jih bomo po njihovih bistvenih znakih na mesta, kamor po sorodnosti snovi ali nagiba spadajo.

§ 57.

Tatvina.

I. Določba § 314. k. z. vsebuje definicijo občnega tipa tatvine, brez zakonito ustanovljenih momentov, ki so podstava za težjo ali milejšo penalizacijo; sostavine te definicije morajo biti dane za vsako, kvalificirano ali privilegirano, tatvino. Čim ni niti kvalifikacijskih niti privilegujočih momentov, govorimo o priprosti tatvini. Obstoji pa v tem, da storilec naklepoma odvzame tujo premično stvar z namero, da bi pridobil z njeno prisvojitvijo sebi ali drugemu protipravno imovinsko korist. (O pojmu odvzema gl. § 56., I.)

S tem, da ustanavlja zakonodajec za obliko naklepa izrečno — namero, po kateri naj storilec tatvine pridobi s prisvojitvijo premične stvari sebi ali drugemu protipravno korist, postavlja pogoj, da se odvzame premična stvar iz koristoljubnega nagiba iz hrambe ali posesti druge osebe. Nagib koristoljubja se presoja po tem, ali nastopi za storilca ali neko drugo osebo imovinska korist, ki se dá izraziti v neki denarni ceni. Pri «*furtum usus*» (n. pr.: storilec vzame kolo, da se ž njim vozi, potem pa ga vrne) ni momenta prisvojitve tuje premične stvari, torej se ne smatra za tatvino v smislu § 314. k. z.

Prisvojitev zaradi pridobitve imovinske koristi mora biti protipravna, t. j. brez *iustus titulus**in *modus acquirendi,* ker ni privolitve prejšnjega hranitelja ali posestnika. Dovršeno je dejanje tatvine, ko nastopi hoteni uspevek pridobitve protipravne imovinske koristi, ki pa ni istovetna z obogatitvijo. (N. pr.: nekdo odvzame stvar, da jo podari drugemu; to je tatvina.) Do dovršitve je dejanje samo pri poskusu ostalo, pa se vendarle, čeprav se kvalificira kot prestopek, kaznuje.

II. Priprosta tatvina je bila po prvotnem besedilu § 314. k. z. iz l. 1929. penalizirana tako, da je spadala zbog višine tedaj zagrožene kazni (strogi zapor od 7 dni do 5 let) ob vsaki vrednosti odvzetega predmeta (tuje premične stvari) v pristojnost sodnika poedinca pri okrožnem sodišču. To je silno obremenjalo okrožna sodišča in zaradi pravnih sredstev zoper sodbe sodnikov poedincev okrožnega sodišča tudi apelacijska sodišča. Zato je novel. kaz. zak. prvotno besedilo § 314. k. z. izpremenil tako: Če vrednost ukradene stvari ni večja od 1000 Din, se kaznuje za tatvino s strogim zaporom od 7 dni do 1 leta (pristojnost sreskega sodišča; izguba častnih pravic se ne izreče); če pa je vrednost ukradene stvari večja od 1000 Din, se kaznuje za tatvino s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic (pristojnost sodnika poedinca pri okrožnem sodišču).

Raz teoretično stališče vrednost premične stvari ne bi smela imeti odločilnega pomena za kvalifikacijo dejanja. Po novel. kaz. zak. navedena razdelitev proste tatvine na dvoje vrst vpošteva teoretično pravilno stališče. Tatvina je inkriminirana predvsem po naklepu, izvirajočem iz nagiba koristoljubja. Vrednost premičnine ni samo formalen kriterij za kaznovanje. Tat, ki vé za objektivno vrednost in hoče premično stvar v takšni vrednosti drugemu odvzeti z namero, da pridobi z njeno prisvojitvijo sebi

*pravni naslov

ali drugi osebi protipravno imovinsko korist, se kaznuje, tudi če je dejanje pri poskusu ostalo, po strožji sankciji. Samo če se storilcu takšen naklep, naperjen na tatvino stvari v vrednosti nad 1000 Din, ne dokaže ali če se dokaže naklep, naperjen na tatvino samo izpod 1000 Din vrednosti, se kaznuje po milejši sankciji. To sledi iz določbe, da se kaznuje poskus vsekako v obeh dveh primerih.

Vrednost premičnine pa se mora ceniti na objektivni podstavi, katere pa storilec iz večine sam ne pozna. Predpis § 314. novel. kaz. zak. penalizira inkriminirano dejanje po objektivnem uspevku tatvine. Kjer ni posebnega kriterija za drugo, strožjo sankcijo, bodisi po dokazu naklepa, ki obseza vrednost stvari nad 1000 Din, bodisi po okolnosti, da je bil naklep od vsega početka nedoločen in da objektivni kriterij vrednosti stvari nad 1000 Din ne pride v poštev, se kaznuje po milejši sankciji.

Vsaka tatvina je kaznivo dejanje zase; zatorej se mora ocenjati vrednost premičnin po skupni vrednosti stvari, ukradenih po enem samem tatinskem naklepu. N. pr.: če ukrade tat na podstavi enega svojega naklepa hkratu konja, vrednega 3000 Din, sedlo, vredno 300 Din, in bič, vreden 30 Din, skupna vrednost 3330 Din, je dana podstava za kaznovanje enotnega dejanja z enotno kaznijo. Če pa ukrade tat ob več prilikah na podstavi posebnih naklepov enkrat konja (vrednega 3000 Din), drugič na podstavi novega naklepa sedlo (vredno 300 Din) in bič (vreden 30 Din), se mora kaznovati po načelih, veljajočih za stek kaznivih dejanj zaradi dveh tatvin, zaradi ene strože, zaradi druge mileje. Soštevanje vrednosti ukradenih stvari za razne tatvine, ki so bile na podstavi posebnih naklepov storjene, ni dopustno. (Po § 173. a. k. z. pa je bilo tako soštevanje naravnost predpisano.)

III. Kvalificirani primeri tatvine. So primeri takih tatvin, ki kažejo na posebno težko kršitev pravnega reda, ki daje zaščito zasebni lastnini, bodisi ker spremljajo tatvino nevarne okolnosti, bodisi ker se pri tatvini očituje velika etično-socialna pokvarjenost storilca. Pri takšnih komplikacijah smatra zakonodajec za potrebno, da se kaznujejo tatvine strože in vseskozi kot zločinstvo (§ 316. k. z.) z robijo od 1 do 10 let; namreč:

1.) če je tat storil tatvino tako, da je vlomil, vdrl ali odprl s ključem ali z drugim orodjem zaprto poslopje, sobo, blagajno,

omaro ali kakšen drug zaprt prostor ali skočil ali se splazil v zaprt prostor (žepne kraje ne spadajo sem);

2.) če je storilo tatvino dvoje ali več oseb, ki so se združile za izvrševanje tatvin (torej kot «četa»; gl. § 78., II., 3.);

3.) če je tat storil tatvino na posebno nevaren ali drzen način; torej tako, da je svojo zločinsko voljo toliko energično udejstvoval, kolikor bi se ob navadnih razmerah ne pričakovalo; n. pr. uporabljaje moderna vozila, izkoriščevaje nočni čas pod posebno težavnimi prilikami. (Pripomniti je treba: Če storilec uporabi v nameri, da bi ukradeno stvar obdržal, silo ali če kakšno osebo onesposobi, da bi mu preprečila odnesti stvar, se kaznuje kot razbojnik: gl. § 60., II.);

4.) če je tat storil tatvino iz prostorov ali krajev, ki pripadajo javnim napravam ali služijo javnemu prometu (n. pr. iz poštnega prostora, železniškega skladišča, vagona in pod.);

5.) če je imel tat o b izvrševanju tatvine (ne: p o storitvi tatvine) pri sebi nevarno orodje zaradi napada ali obrambe (ne gre za vitrihe, svedre, «svinjsko nogo» in pod., ampak za napadalno ali obrambeno orodje, med katero spada seveda tudi vsako orožje);

6.) če je tat storil tatvino, izkoriščaje nujo drugega, ki mu je bila provzročena s požarom, poplavo ali podobnimi elementarnimi nezgodami (eksplozija, potres in pod.);

7.) če je tat storil tatvino domače živine, katere vrednost je večja od 3000 Din.

V primerih zločinstev od 1.) do 6.) se izreka kazen robije od 1 do 10 let n e g l e d e n a v i š i n o v r e d n o s t i odvzete premičnine, torej tudi, če znaša izpod 1000 Din, v primeru 7.) pa samo, če omenjena višina prekorači znesek 3000 Din (§ 320., odst. 5., k. z.); pri zneskih do 3000 Din pride do kaznovanja po § 314. k. z.

IV. P o n o v i t e v t a t v i n. Zakonodajec izhaja iz stališča, da se morajo težje kaznovati tisti tatovi, ki so bili že dvakrat ali večkrat obsojeni zbog tatvine, pač, ker kaže vprav to dejstvo, da prejšnje kaznovanje ni vplivalo poboljševalno na poznejše storilčevo življenje, da je treba zato še hujše zapretitve kazni. Tu pa ne gre za povratek h kaznivemu dejanju v smislu § 76., odst. 2., k. z., ki velja za dejanja iz sorodnih nagibov, storjena v dobi 5 let po prejšnji kazni. Tu gre za ponovitev enakega kaznivega dejanja, t. j. v § 314. k. z. tipizirane tatvine, četudi v času pred

pretekom ali po preteku 5 let od prejšnjega kaznovanja in ne glede na to, ali je bila kazen, ki je doletela tatu po prvi obsodbi zaradi tatvine, dejanski prestana ali ne. Skratka: zakonodajec je ustanovil, čeprav v občnem delu k. z. o krivdni modaliteti «ponovitve» nikjer ni govora (niti v § 70. k. z.), preko predpisov o povratku (§ 76. k. z.) posebne določbe, in sicer sledeče:

1.) Kdor je bil zbog tatvine iz § 314. k. z. (torej «proste», a ne «male» tatvine iz § 320. k. z., o kateri bo govora pod VI.), ali zbog proste tatvine po §§ 158. ali 160. novel. voj. kaz. zak. (o kateri bo govora pod V.) dvakrat ali večkrat obsojen na kazen strogega zapora, pa stori kadarkoli pozneje novo tatvino, ki se kvalificira po § 314. k. z., se kaznuje z isto kaznijo od 1 do 10 let robije, kakor v primerih pod III., št. 1.) do 7.) (§ 315. k. z.). Za izpolnitev teh pogojev ne zadostuje prejšnja obsodba na (navadni!) zapor ali na denarno kazen, niti ne, če je bil kaznovan zaradi poskusa tatvine. Izbrisana obsodba (gl. § 36., V.) seveda ne šteje za «prejšnjo» obsodbo. Ni pa odločilno, ali je potekla prva kazen od okrožnega ali od sreskega sodišča, niti to, ali je bila kazen strogega zapora prestana ali ne.

Uporaba določbe § 76. k. z. pri tatvinah seveda ni izključena. Kdor je bil n. pr. l. 1931. obsojen po milejši sankciji § 314. k. z. samo na zapor (seveda z uporabo §§ 71. ali nasl. k. z.) in je to kazen prestal, pa stori l. 1932. enako nekvalificirano tatvino, mora biti pri drugi tatvini kaznovan po določbah § 76. k. z., t. j. z uporabo dvakratnega stavka kazni, torej s strogim zaporom od 7 dni do 2 let. Ako bi pa storil l. 1938. prav tako tatvino, bi ne bilo govora ne o «ponovitvi», ker ni «strogega» zapora, ne v povratku, ker je razdobje 5 let že minulo.

2.) Kdor je bil zbog tatvine iz § 316. k. z. (torej zaradi težje kvalificirane!) obsojen dvakrat ali večkrat na kakršnokoli kazen, se kaznuje, če stori kadarkoli pozneje novo tatvino, ki se kvalificira po katerikoli številki iz § 316. k. z., z robijo od 5 do 20 let.

V. Vojaške tatvine. Če stori vojaška oseba tatvino, ki ni predvidena v voj. k. z., se kaznuje po predpisih (občnega) k. z. (§ 4., odst. 1. in 2., voj. k. z.). Torej veljajo vsi predpisi, ki so obravnavani spredaj pod III. in IV., tudi za tatvine, ki jih store pod tam navedenimi okolnostmi vojaške osebe. Toda razen tega veljajo za vojaške osebe še posebni kvalifikacijski predpisi (§§ 158., 160. voj. k. z.):

Po voj. k. z. je kazen za (priprosto) tatvino (po smislu § 314. k. z.), pri kateri ukrade civilna oseba ali oficir ali ukazna vojaška oseba iz vojaškega zavoda (ustanove) državi ali vojaški osebi, državi ali zasebniku pripadajočo premičnino: pri vrednosti stvari preko 50 Din do 500 Din strogi zapor od 7 dni do 1 leta, preko 500 Din strogi zapor od 2 mesecev do 5 let in izguba častnih pravic (§ 158. voj. k. z. z izpremembo v novel. voj. kaz. zak.). Tatvine, storjene ob enakih okolnostih, pri katerih vrednost odvzete premične stvari ne preseže 50 Din, se kaznujejo kot vojaški disciplinski prekršek, tatvine, ki bi se kaznovale po predpisih občnega k. z. strože, se ne kaznujejo po voj. k. z., ampak po občnem k. z.

Če stori priprosto tatvino podoficir, kaplar, redov ali neukazna vojaška oseba na škodo oficirju ali gospodarju («domačinu»), pri katerem stanuje kot vojak, je kazen pri vrednosti premičnine do 300 Din strogi zapor od 7 dni do 1 leta, pri vrednosti preko 300 Din pa strogi zapor od 6 mesecev do 5 let in izguba častnih pravic (§ 160. novel. voj. kaz. zak.), kolikor dejanje ne pride v težje kaznivo dejanje po (občnem) k. z.

VI. Privilegirani primeri tatvine. Po predpisih (občnega) k. z. je ustanovljenih več vrst privilegijev, t. j. norm, pri katerih se ne uporabljajo za tipične tatvine izdane določbe, ampak blažje.

A. Privilegiji: 1.) da je kazen blažja, namreč samo navadni zapor do 3 mesecev ali denarna kazen do 3000 Din, 2.) da sme sodišče storilca v posebno lahkih primerih oprostiti vsake kazni, 3.) da se začne pregon samo na predlog oškodovanca, so (§ 320. k. z.):

a) če je storilec storil tatvino iz nuje, t. j. v stiski zbog bede, ob težkih elementarnih neprilikah, a ukradena stvar ne preseza objektivne vrednosti 300 Din;

b) če je storilec ukradel živila ali življenske potrebščine v vrednosti največ do 100 Din zaradi neposredne porabe ali potrošnje zase ali za svojo rodbino. Kot živila šteje — po členu 1. pravilnika o natančnejših določilih za izvrševanje zakona o nadzorstvu nad živili z dne 3. junija 1930. (Sl. N. št. 139/LII, Sl. L. št. 139) — «vse, kar služi ljudem za hrano, užitek ali pijačo v nepredelanem ali predelanem stanju, a ne služi v prvi vrsti za zdravljenje in ublaževanje bolezni». Kot življenske potreb-

ščine navaja zakon o pobijanju draginje življenskih potrebščin in brezvestne spekulacije (nat. cit. gl. § 5., II., št. 1.), človeško hrano, obutev, kurjavo, razsvetljavo, poljedelske priprave, kmetijsko orodje, zdravila in druge predmete nujne potrebe kakor tudi material za njihovo izdelovanje, toda to velja le za uporabo tega zakona. Za uporabo k. z. je soodločilen moment, da je mogoča neposrednja poraba ali upotreba.

Poskus v teh primerih ni kazniv; kaznivo dejanje pa ne sme biti storjeno na način, ki bi ostvarjal kvalifikacijo po § 316. k. z., drugače pride seveda tudi pri poskusu do kaznivosti, ker gre za zločinstvo (§ 320., odst. 5., k. z.).

Vsi ti privilegiji veljajo tudi za vojaške osebe in za vojaške tatvine, edino določba o pregonu na predlog oškodovanca se umakne določbi, da se tudi taka dejanja preganjajo po službeni dolžnosti (§ 161. novel. voj. kaz. zak.).

B. V pogledu tatvine — zakonodajec je mogel misliti samo na prestopke —, ki jo izvrši prednik na škodo potomca, potomec na škodo prednika v premi vrsti, ne da bi obstajala skupnost njihovega življenja, potem v stranski vrsti prednik na škodo potomca, potomec na škodo prednika, če žive v skupnosti njihovega življenja, nadalje ki jo izvrši član zadruge v škodo članu iste zadruge, rednik, varuh, vzgojitelj v škodo rejenca, varovanca ali gojenca, obstoji privilegij (§§ 324., 325. k. z.):

a) da sme sodišče omiliti kazen vobče po svobodni oceni ali v posebno lahkih primerih izreči oprostitev vsake kazni, *b)* da se izguba častnih pravic, tudi če bi bila sicer predpisana, ne sme izreči, *c)* da se poskus ne kaznuje, *č)* da se vrši pregon samo na zasebno tožbo.

C. Če storijo tatvino zakonski drugovi drug proti drugemu ali predniki v škodo potomcev ali potomci v škodo prednikov, vsi v premi vrsti, v skupnosti življenja, se sploh ne kaznujejo (§ 324. k. z.).

D. Če je storilec pri započetju nameravane tatvine prostovoljno odstopil od poskusa izvršitve ali če je prostovoljno odvrnil posledico, ki bi nastopila z izvršitvijo tatvine, preden je zvedel, da je njegovo dejanje odkrito, velja predpis § 33. k. z., da se poskus ne kaznuje. Ko pa je bilo dejanje tatvine, bilo po

k. z., bilo po voj. k. z., dovršeno, si more tat pridobiti privilegij milejše presoje s tem, da sam prostovoljno oškodovancu vrne ukradeno premičnino ali da mu povrne njeno polno vrednost. To velja ne samo pri prosti tatvini ali pri privilegirani tatvini (§§ 314. in 320. k. z.), ampak tudi pri kvalificiranih tatvinah, če so dovršene; kajti § 314. k. z. je citiran tudi v §§ 315., 316. in 317. k. z. Motiv, ki je vedel do povrnitve, ni odločilen. Ako stori to tat, še preden se je pričel kazenskopravni pregon (t. j. še preden je dobil poziv, naj pride na zagovor pred pristojno sodišče), ga sme sodišče oprostiti vsake kazni. Ako pa je to storil v pripravljalnem postopku (poizvedbe, preiskava) ali na glavni (ustni) razpravi pred obsodbo, torej vsaj dotlej, da so govori strank končani, mu sme sodišče kazen po svobodni oceni omiliti (§ 321. k. z.).

§ 58.

Utaja.

I. Pri tem kaznivem dejanju gre za premične stvari, ki niso last storilca, toda so mu zaupane, ali pa jih je našel ali prišel v njih posest ali hranitev po naključju. O pojmu t u j e premičnine, nadalje o ocenjanju njihove vrednosti, velja vse tisto, kar smo izvajali pri tatvini. Drugačno kakor pri tatvini je razmerje, v katerem se nahajata storilec in predmet delikta, tuja premična stvar izvestne vrednosti. Dočim je izvršitev tatvine mogoča na stvari, ki je v hrambi ali posesti druge osebe, govorimo o utaji načeloma samo tedaj, ko se stvar, na kateri se izvrši delikt, nahaja že pred storitvijo utaje v hrambi ali posesti samega storilca. V § 318. k. z. je zaščitena izključno le lastninska pravica lastnika, ne pa njegova hramba ali posest. Storilec si tujo premično stvar, ki je že v njegovi hrambi ali posesti, resnično prisvoji. Prisvojitev pa mora biti protipravna in storjena v korist storilca samega ali kakšne druge osebe. Korist ni da bi morala biti samo imovinska.

Utaja je kazniva, če je storjena naklepoma. Storilec ravna predvsem z v é d e n j e m, da je neka tuja premična stvar: ali *a)* njemu pogodbeno zaupana, ne da bi bil pridobil na njej lastninsko pravico, ali *b)* od njega najdena tako, da lastnik ne vé, kje jo je izgubil ali kako bi do nje priti mogel, ali *c)* po naključju (tudi pomota spada semkaj) prišla v njegove roke; nadalje s

hotenjem, da si takšno stvar brez pravice prisvoji kot last v svojo korist ali v korist neke druge osebe (izven lastnika). Dovršeno je dejanje, ko je dobila takšna prisvojitev na zunaj zaznaten izraz.

II. Kakor pri tatvini in iz istih kriminalnopolitičnih razlogov je novel. kaz. zak. ustanovil dve vrsti priprostega primera utaje. Če vrednost utajene stvari ni večja od 1000 Din, je zapretena kazen zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju od 25 Din navzgor (neomejeno), če pa je omenjena vrednost večja od 1000 Din, je kazen strogi zapor od 7 dni do 5 let in izguba častnih pravic. Preganjati se začne na predlog oškodovanca. Poskus se ne kaznuje. To pomeni, da se odreja višina kazni — in s tem pristojnost sodišča — samo po uspevku dejanja, čeprav bi bil naklep naperjen na večjo vrednost koristi, odnosno utajene stvari, kakor je storilcu resnično iz njegovega dejanja pripadala.

Tudi pri utaji se presoja vsako dejanje, ki izvira iz posebej storjenega naklepa, samo zase po določbah o steku več kaznivih dejanj, torej se vrednost utajenih predmetov iz več utaj ne sme seštevati. Vse, kar je v tem pogledu povedano v § 57., II. *in fine*, za tatvino, velja tudi za utajo.

III. Kvalificiran primer utaje, ki se težje kaznuje, je tista utaja, ki jo zagreši nekdo na prav isti način, kakor smo izvajali za priprosti tip utaje pod II.: *a)* če je kot državni uslužbenec zaposlen pri izvrševanju javne službe in mu je stvar prišla v roke zbog službenega poslovanja, *b)* če je varuh, skrbnik ali vzgojitelj in gre za njemu zaupano premično imovino pupila, kuranda ali gojenca.

Če je vrednost utajene imovine k *a)* ali k *b)* manjša od 1000 Din, se kaznuje utajilec s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic, če pa je večja od 1000 Din z robijo od 1 do 10 let. V prvem primeru gre torej za prestopek, ki se, če je dejanje ostalo pri poskusu, ne kaznuje, v drugem primeru pa za zločinstvo, ki se tudi o poskusu dejanja kaznuje. V obeh dveh primerih kvalificirane utaje pa začne pregon po službeni dolžnosti. Ta delikt po § 319. k. z. je vključen v zak. zlor. obl., ki ima posebne predpise glede sodnega postopka.

IV. Vojaške utaje. Tudi pri utajah vojaških oseb veljajo pojmovno iste določbe, ki so ustanovljene za utajo v k. z. Vendar je posebej penalizirana utaja: *a)* če kdorkoli vojaški osebi utaji kakšno državno ali privatno stvar — kazen je strogi zapor

od 2 mesecev do 5 let in izguba častnih pravic; *b)* če podoficir, kaplar, redov ali neukazna vojaška oseba utaji stvar, ki pripada oficirju ali gospodarju, pri katerem je storilec kot vojak nastanjen — kazen je 6 mesecev do 5 let strogega zapora in izguba častnih pravic. V obeh primerih se te določbe (§§ 159., 160. novel. voj. kaz. zak.) uporabljajo samo toliko, kolikor ne preide dejanje v težji delikt po smislu občnega k. z.

V. Za utaje iz §§ 318. in 320. k. z. (ne pa iz § 319. k. z.) so ustanovljeni analogni privilegiji kakor za tatvine iz §§ 314. in 320. k. z. (gl. § 57., VI.).

§ 59.

Protipravna prisvojitev in trajna oškodovalna odtegnitev.

I. Včasi pride, da se v nekem dejanju, ki pomeni protipravno prisvojitev tuje premične stvari, združujejo vse sostavine, ki so potrebne za dejanski stan tatvine ali utaje, razen ene ali druge; n. pr.: storilec poplača vzeto premičnino s pravilno vrednostjo v denarju, ki ga pusti na licu mesta: nedostaja koristoljubja. Tako dejanje se torej ne bi moglo kaznovati kot tatvina ali utaja, a nekaznivo vendar ne more ostati. Za take primere naklepoma storjenih dejanj je ustanovil zakonodajec poseben delikt protipravne prisvojitve, ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let, v posebno težkih primerih pa z robijo od 1 do 5 let. Poskus je tudi pri prestopku kazniv (§ 322. k. z.).

Lastnina na ustreljeni divjačini se pridobi z okupacijo. Ker pred okupacijo upravičenca ni moči govoriti o odvzemu drugi osebi, spada prisvojitev divjačine po neupravičeni osebi pod določbo § 322. k. z. (gl. določbe §§ 1., 3., 34. zakona o lovu [nat. cit. gl. § 5., II., št. 26.]). Da je taka interpretacija *de lege ferenda* neprilična, je treba priznati; toda drugačna sedaj ni in ne more biti pravilna.

II. So primeri, kjer ne gre za prisvojitev, ampak za trajno odtegnitev tuje premične stvari z namero, ne da pribavi storilec sebi ali drugi osebi kakšno imovinsko korist, ampak da provzroči drugi osebi škodo, najsi bo v kakršnikoli višini (n. pr.: nekdo izpusti dragocenega ptiča iz kletke). Ako škoda faktično nastopi, se storilec kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din, toda samo na oškodovančev predlog. V posebno lahkih primerih ga sme sodišče tudi oprostiti vsake kazni (§ 323. k. z.).

III. Oba delikta (I. in II.) sta glede kaznovanja privilegirana prav tako, kakor je navedeno to pri tatvini in utaji, če gre za storitev med bližnjimi sorodniki, zadružniki itd. Ne veljajo pa določbe o mali tatvini ali utaji in določbe o ublaženju kazni pri prostovoljni povrnitvi škode.

IV. Prisvojitev, ki jo izvrši podčastnik, kaplar, redov ali neukazna vojaška oseba, glede stvari, ki pripada častniku ali gospodarju, pri katerem je nastanjen kot vojak, se kaznuje prav tako in pod istimi pogoji, kakor je navedeno glede tatvine ali utaje, t. j. s strogim zaporom od 6 mesecev do 5 let in z izgubo častnih pravic, če prisvojitev ni prešla v še hujše kaznivo dejanje (gl. § 57., V., in § 58., IV.).

§ 60.

Razbojništvo in sorodna kazniva dejanja.

I. Priprosto razbojništvo je glavni tip v skupini teh deliktov. Znači se kot kombinacija med zločinom tatvine in zločinom primoranja na ta način, da se strnejo sostavine obeh tako tesno, da en zločin konsumira oba druga v eno posebej ustanovljeno zločinstvo razbojništva. Bistvena razlika od tatvine je ta, da storilec pri tatvini samo obide voljo oškodovanca in ravna brez njegove privolitve, ko odvzema stvar, pri razbojništvu pa storilec stre ali zlomi voljo oškodovanca s silo ali pretnjo. Sila tu ni samo tista sila, ki jo uporabi storilec na oškodovančevi osebi, ampak prav tako tista, ki je naperjena zoper drugo osebo, ki ni oškodovana, n. pr. zoper dete oropane matere. Istost kraja in časa glede storilca in oškodovanca ob storitvi tega delikta se mora zahtevati. Sila ni usmerjena na neko stvar, ampak treba je nekega delovanja, ki premaga aktivni ali pasivni odpor oškodovanca ali neke druge živeče osebe. Ni pa da bi morala biti sila *vis absoluta,* zadostuje tudi *vis compulsiva,* to je namreč pretnja ali zagrozitev z nevarnostjo za življenje ali telo, izvršena na istem kraju ob istem času, ki ne daje nobene izbire med privoljenjem ali neprivoljenjem. Po zakonitem besedilu je s silo pojmovno izenačeno vsako dejanje, ki provzroči, da postane oškodovanec fizično nesposoben, preprečiti odvzem premičnine. Kazen za priprosto razbojništvo je robija od 1 do 15 let (§ 326. k. z.).

II. Razbojniška tatvina. Kdor je bil pri tatvini zaloten, pa uporabi z namero, da bi ukradeno stvar obdržal, zoper

kakšno osebo silo ali pretnjo istočasne nevarnosti za življenje ali telo ali kdor onesposobi kakšno osebo na drugačen način, da bi mu preprečila odnesti stvar, se kaznuje, ne kot tat, ampak kot razbojnik, z robijo od 1 do 15 let (§ 327. k. z.).

III. Kvalificirano razbojništvo (§ 328., odst. 1., k. z.), ki se kaznuje z robijo od 5 do 20 let ali z dosmrtno robijo:

1.) če pride k vsem potrebnim sostavinam prostega razbojništva še nadaljnja okolnost: da je bila prizadeta težka poškodba po § 178. k. z. (trajna nesposobnost za delo, umobolnost, nevarnost za življenje, trajna skaza obraza, uničenje važnega dela telesa, znatno okvarjenje zdravja [ne pa: smrt]) ali po § 179. k. z. (uničenje manj važnega dela telesa [ne pa: smrt]);

2.) če sta storili razbojništvo najmanj dve osebi ali ga je storilo več oseb kot sostorilcev;

3.) če je kdo storil razbojništvo, čeprav sam, toda ponoči, t. j. o tisti povečani nevarnosti za imovino, ki nastane po krajevnih in osebnih razmerah vprav zbog časa, v katerem ljudje počivajo;

4.) če se je zgodilo razbojništvo s srepostjo (okrutnostjo);

5.) če je imel razbojnik ob storitvi pri sebi nevarno orodje ali razpočne stvari zaradi napada ali obrambe ali v svrho, da bi uničil osebe in imovino.

IV. Posebno kvalificiran primer razbojništva (§ 328., odst. 2., k. z.), ki se kaznuje s smrtjo ali dosmrtno robijo, je dan, ako je nastala o priliki storitve preterintencionalna posledica usmrtitve v smislu § 17. k. z. Smrt ni da bi morala takoj nastopiti, pač pa mora biti v vzročni zvezi z razbojniškim dejanjem in se mora pripisovati storilcu v malomarnost. Na drugi strani pa ni govora o razbojništvu, ampak o naklepni usmrtitvi (§ 167. k. z.), če je usmrtitev nastala iz storilčevega direktnega ali eventualnega naklepa.

Zločinstvo «hajdukovanja», ki ga je obravnaval s. k. z. neposredno za «razbojništvom», ni sprejeto v k. z. (Pač pa so ostale na teritoriju bivše kraljevine Srbije v veljavnosti določbe iz «zakona o javni bezbednosti» z dne 31. januarja 1905., ki obsezajo «mere za hvatanje hajduka».)

V. Vojaški sorodni delikti. Za vojaške osebe je ustanovil voj. k. z. posebne predpise glede dejanj, ki so podobnega učinka kot razbojništvo.

1.) §§ 162., 163. voj. k. z.: plenjenje («plačkanje», *spoliatio*) in odvzetje («otimanje», *ademptio*) v vojni ali mobilizacijski dobi. Plenjenje je definirano kot grabljenje tuje imovine, ko zavzame vojska neko mesto, enako pa tudi kot neopravičeno izvrševanje ali prekoračenje rekvizicije ali kontribucije. Odvzetje pa je vsaka nasilna prisvojitev tuje imovine v zavzetem mestu, v katerem je že uveden red in postavljeno oblastvo. Kazni so odrejene po težini krivde: za prosti primer delikta in za primer, da stori delikt poedinec, robija od 1 do 5 let, za primer dveh ali več storilcev robija od 10 do 20 let; če je uporabil storilec poedinec silo, robija od 5 do 20 let, če je bilo več storilcev in je bil kdo drugi na telesu poškodovan, je kazen smrt.

2.) § 165. voj. k. z.: Kdor si prisvoji ali utaji zastavo ali druge predmete vojnega plena, katere bi moral po zapovedi izročiti oblasti, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let.

3.) § 166. voj. k. z.: Neopravičeno pustošenje, t. j. kvarjenje, uničevanje nepremičnin ali premičnin brez vsakega vzroka ali nagiba, v vojnem ali mobilizacijskem stanju se kaznuje z robijo od 1 do 20 let, v težjih primerih s smrtjo.

(Glede kaznovanja nevojaških oseb po §§ 162., 163., 165. voj. k. z. gl. § 9., *C.*, III.)

§ 61.

Izsiljevanje.

I. Ta delikt je soroden deliktoma razbojništva in primoranja. Pri deliktu primoranja ne sme biti govora o hotenju uspevka, pribaviti sebi ali drugemu protipravno korist. Pri izsiljevanju in razbojništvu pa je ta moment vprav odločilen, toda pri razbojništvu ravna storilec sam od sebe, on niti ne skuša doseči, da bi izbrana žrtev, čeprav pod vplivom dejanske sile, vendarle v nekaj privolila, on njeno voljo dejansko stre ali zlomi; pri izsiljevanju pa ni govora o prizadetju dejanske sile. Tu gre za to, da se volja žrtve ukloni.

Sostavine izsiljevanja so: 1.) namera *(dolus cum animo nocendi)*, da storilec pridobi ali sebi ali nekomu drugemu protipravno imovinsko korist; neposrednost kraja in časa ni zahtevana; 2.) sredstvo storitve je: ali zapretitev z zlom ali onesposobljenje za odpor; 3.) uspevek, da oškodovanec nekaj stori ali opusti ali trpi, kar pomenja *minus* na njegovi imovini, *plus* za storilčevo imovino, do česar pa nima pravice.

II. Vrste izsiljevanja:

A. Priprosto izsiljevanje (§ 329. k. z.). Kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let, denarna kazen od 25 Din navzgor in izguba častnih pravic; poskus se kaznuje.

B. Kvalificirano izsiljevanje (§ 330. k. z.), pri katerem: *a)* ima pretnja, s katero se izvrši to dejanje, vsebino zagrozitve usmrtitve ali storitve drugega občenevarnega zločinstva (prim. § 82., II.) *b)* se uporabi dejanska sila zoper osebo žrtve, ki pa vendar ne sme iti dotlej, da se volja oškodovanca stre ali zlomi, ker bi sicer tako dejanje, če gre za odvzetje premične stvari, prešlo v razbojništvo. Kazen: robija od 1 do 5 let.

C. Posebno kvalificirano izsiljevanje (§ 332. k. z.), če je storjeno obrtoma (gl. § 13., IV.) ali nadaljevalno (gl. § 10., II., *e, γ*). Kazen: robija od 1 do 15 let.

Č. Izjemno privilegirano izsiljevanje je ustanovljeno (§ 331. k. z.), če stopi namesto «pretnje z zlom» pretnja priobčitve neke vesti v javnosti, ki bi — tudi če je resnična — škodovala žrtvi ali njeni bližnji osebi *(chantage)*. Kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor.

Temu deliktu je treba vzporediti prestopek po členu 51. tisk. zak., ki določa: Kdor z grozečim ali vsiljivim ravnanjem za sebe ali za koga drugega izprosi ali izsili denar ali kakšno drugo korist od kogarkoli za to, da le-tá sam v tisku nekaj zamolči ali popravi ali nekaj objavi za izredni dobiček, ki preseza običajne tiskarske stroške, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta, če pa je dejanje ostalo pri poskusu, z zaporom od 7 dni do 6 mesecev. Dejanska stana § 331. k. z. in člena 51. tisk. zak. se križata; čim doseže s tiskom storjeno dejanje kvalifikacijo po § 331. k. z., se mora v smislu člena 13. novel. tisk. zak. kaznovati po § 331. k. z.

§ 62.

Prikrivanje in potuha.

I. Pri teh deliktih ne gre za to, da se skrijejo osebe, ki so tatovi, razbojniki in pod., ampak za to, da se prikrijejo stvari, ki so bile predmet delikta kakršnekoli vrste, storjenega že prej s kršitvijo imovinskih pravic (tako zvano predhodno [temeljno] dejanje). Predhodni delikt je moral biti resnično storjen na nekem telesnem predmetu. Le stvar je vobče omenjeni predmet;

njeni derivati spadajo tudi pod kazenskopravno zaščito, kakor stvar sama, toda le, če so bili pridobljeni s prodajo ali zamenjavo. Denar, ki se pridobi z menjanjem višje novčanice v drobnejše, spada sem, tele, ki ga je krava rodila, potem ko je prišla tatu v posest, pa ne.

II. Prikrivanje v okviru opisanih določb objektivnega značaja je kaznivo v subjektivnem pogledu, če je storjeno naklepoma ali malomarno.

V § 333., odst. 1., k. z. gre za malomarno prikrivanje; tu so prikrivane stvari samo sumljive provenijence, tako da storilec ne ravna s pozitivnim védenjem, da so ukradene, utajene, uropane in pod., pač pa tako, da bi pri potrebni pazljivosti mogel vedeti ali pa da bi po svojih osebnih okolnostih moral za to vedeti. Čim storilec stvar sámo, ki mu je bila po teh vidikih sumljiva glede provenijence, ali pa tisto, kar je za stvar pótem prodaje ali zamenjave pridobil, prikrije, sprejme v zastavo ali pa s kakšno drugo namero, ali čim jo kupi ali pomaga, da se razpeča pri drugem, je kriv delikta prikrivanja po § 333., odst. 1., k. z. in se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

V § 333., odst. 2., k. z. je obravnavan primer naklepnega prikrivanja, ki se označuje kot potuha («jatakovanje»; niti slovenski niti srbski izraz ni točen, ker ne gre za osebe, ampak za stvari). Kdor stori prikrivanje neposredno s kaznivim dejanjem (zločinstvom ali prestopkom, ne pa s prekrškom) pridobljene stvari kakor tudi tistega, kar je bilo zanjo s prodajo ali zamenjavo dobljeno, dolozno, torej vedoč za pravkar opisano svojstvo stvari, se kaznuje: *a)* pri vrednosti omenjenih stvari do 1000 Din, s strogim zaporom do 1 leta; *b)* pri vrednosti, večji od 1000 Din, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Kvalificirana potuha je tista, ki se izvrši obrtoma (gl. § 13., IV.), kaznuje pa se z robijo od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Delikta malomarnega prikrivanja ali naklepne potuhe iz § 333., odst. 1. in 2., k. z. se preganjata za primer, da je bilo predhodno kaznivo dejanje (gl. I.) pregonljivo samo na predlog oškodovanca ali na tožbo zasebnega tožitelja, takisto samo na predlog ali zasebno tožbo; v vseh drugih primerih pa po službeni dolžnosti (§ 333., odst. 3., k. z.).

III. Kdor v vojnem ali mobilizacijskem času sprejme ali podeli koristi ali stvari, o katerih vé, da so pridobljene s plenjenjem ali odvzetjem (§ 82., V., 1.), se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic (§ 164. voj. k. z.).

Glede tatvin, utaj in pod. velja vse, kar smo izvajali pod II. in III. — *lege non distinguente* — tudi za vojaške osebe. (Glede kaznovanja nevojaških oseb po § 164. voj. k. z. gl. § 9., *C.*, II.)

§ 63.

Prevara.

I. Osnovni pojem prevare je definiran v § 334. k. z. kot čisto imovinski delikt, pa vendar ni da bi moral biti tudi koristoljubiv delikt, dasi se v praktičnem življenju tako rekoč vedno kot takšen pojavlja. Prevara kot zločin se more storiti samo v krivdni obliki namere, t. j. naklepa z oškodovalnim namenom.

Sostavine dejanskega stanu prevare so:

1.) Védenje, da se nasprotna stranka (prevarana oseba, žrtev) privede v zmoto, ki je še ni, ali vzdrži v zmoti, ki je pri njej neodvisno od storilca — varalca — nastopila; v obeh primerih je sredstvo glede zmote lažno predstavljanje ali lažno prikrivanje činjenic ali potvarjanje činjenic iz sedanjega ali preteklega, ne pa iz bodočega časa.

2.) Hotenje, da zbog zmote nasprotna stran na škodo svojega ali tujega imetja ali svojih ali tujih imovinskih koristi nekaj stori ali ne stori ali trpi, torej drugače disponira, kakor bi disponirala, če ne bi bila v zmoti.

a) Če je hotenje kvalificirano po tem, da naj zbog zmotne dispozicije nastane za storilca-varalca ali za kakšno drugo osebo obenem s škodo, prizadeto nasprotni strani, protipravna imovinska korist, gre za prevaro iz koristoljubja po § 334., odst. 1., k. z.

b) Če pa je hotenje karakterizirano po tem, da naj nastane po zmotni dispoziciji samo škoda, bilo v zmoto spravljene, bilo tretje osebe, gre za prevaro iz škodoželjnosti po § 334., odst. 2., k. z.

Škoda je k *a)* in k *b)* lahko *damnum emergens* ali pa *lucrum cessans.*

Te osnovne sostavine so skupne poteze vsake in vseh prevar, ki so obravnavane v §§ 335. in nasl. k. z. To je treba poudariti, ker zakonodajec pač v § 334. k. z. prevaro iz koristoljubja huje penalizira kakor prevaro iz škodoželjnosti, pri pozneje navedenih kvalificiranih deliktih pa se na to načelno razliko ne ozira.

II. Vrste prevar:

1.) Priprosta prevara iz koristoljubja, ki se kaznuje tudi pri poskusu, in sicer: če storjena škoda ni večja nego 1000 Din, z zaporom od 7 dni do 1 leta, če pa je večja ko 1000 Din, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno in z izgubo častnih pravic.

2.) Priprosta prevara iz (gole) škodoželjnosti, ki se kaznuje tudi pri poskusu, in sicer z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju.

Opomniti je treba, da so v § 335. k. z. navedena prevarna dejanja zgolj posebni tipi prevare, ki se dogajajo pri sklepanju pogodb.

3.) Kvalificirana prevara: *a)* če je izvršena sicer priprosta prevara v posebnem primeru obrtoma (§ 337. k. z.; gl. § 13., IV.) — kazen: robija od 1 do 10 let; *b)* če je izvršena pri državnih nabavah, t. j. za lastno, ne pa tujo državo — kazen: robija od 3 do 20 let in v denarju (§ 336. k. z.).

4.) Privilegirane prevare: *a)* iz nuje, pri kateri je prizadeta neznatna škoda, največ do 300 Din — kazen: zapor od 7 dni do 1 meseca ali v denarju do 1000 Din; pregon se začne na predlog oškodovanca, v posebno lahkih primerih sme sodišče storilca oprostiti vsake kazni; *b)* storjene od prednikov na škodo potomcev ali od potomcev na škodo prednikov v premi vrsti, ne da bi obstajala skupnost njihovega življenja (§§ 324., 341. k. z.), potem: od prednikov na škodo potomcev ali od potomcev na škodo prednikov v stranski vrsti, ko žive skupno, nadalje od zadružnih članov na škodo članov iste zadruge, od varuhov, rednikov ali vzgojiteljev na škodo varovancev itd.; pregon se začne tu na zasebno tožbo, vendar vkljub § 334. k. z. nikdar ne zaradi poskusa; sodišče sme kazen omiliti po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa izreči oprostitev od vsake kazni; izguba častnih pravic se ne sme izrekati; ako pa store prevaro zakonci na škodo svojega zakonskega druga ali predniki proti potomcem, potomci proti prednikom v premi

vrsti krvnega sorodstva in v skupnosti življenja, se tako dejanje sploh ne kaznuje (§ 341. k. z.).

III. Posebni zločini z obeležjem, podobnim prevari, so razvrščeni v k. z. (XXVII. poglavju) kakor tudi v stranskih zakonih.

1.) Lažna izročitev predmeta (pisma, vreče, pošiljke) z oznako denarne vsebine (§ 339. k. z.). Kazniv postane storilec, ki ni državni uslužbenec (sicer pridejo do uporabe predpisi XXVIII. poglavja o kaznivih dejanjih zoper službeno dolžnost), če ravna z védenjem, da je bil predmet (ovoj, omot) odprt in da je bil iz njega vzet denar, celoma ali deloma, in da je bil ta predmet uradno zapečaten, ter s hotenjem, da se izroči ta predmet, kakor bi vseboval polno zapisano vrednost. Namera oškodovanja ali pridobitve imovinske koristi mora biti izključena, sicer dobi tako dejanje kvalifikacijo prevare (§ 334. k. z.). Kazen: zapor od 7 dni do 5 let.

2.) Zavarovanjska prevara (§ 340. k. z.). Kdor sam naklepoma uniči, poškoduje ali prikrije zavarovano stvar z namero, da bi dobil od zavarovatelja zavarovalnino; ali kdor provzroči prav tako, da se potopi ali razbije ladja ali drugo prometno sredstvo, ki je kot takšno zavarovano ali nosi zavarovan tovor, se kaznuje z robijo od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor. Ni bistveno, ali je storilec lastnik zavarovane stvari. Sem spada tako zvani industrijski požig *(Industriebrand)*, pri katerem nekdo zažge skrivaj svojo hišo, svoje poslopje itd., da dobi zavarovalnino.

3.) Prevara pri prodajanju (§ 343. k. z.). Kdor pri prodajanju z merami (uteži, merila, posode) naklepoma krivo meri ali tehta, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. (Čim se poslužuje pri tem tudi lažnih predstavljanj ali prikrivanj v nameri pridobitve protipravne imovinske koristi, dobi dejanje kvalifikacijo po § 334. k. z.). Kdor stori tako krivo merjenje, tehtanje v povratku (§ 76. k. z.; nanašati se mora na prav isto kvalifikacijo, ne samo na dejanje iz sorodnega nagiba), se kaznuje — neodvisno od predpisov po § 76. k. z. s strogim zaporom od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din. Povratek je torej tu samostojno penalizirano dejanje. Če se poslužuje storilec lažne priprave za merjenje, tehtanje in pod., ki ima značaj javnopravno kot prave priznane

mere (gl. § 231. k. z.), pride do realnega steka z zločinstvom po § 231. k. z.

4.) Prodajanje surogatov blaga in prisvajanje blagu neobstoječih lastnosti. Zakonodajec je v § 342. k. z. ustanovil poleg prevar pri sklepu pogodb (§ 335. k. z.) še nov primer, veljajoč za trgovinski ali obrtni promet, kjer storilec naklepoma zaradi prevare, ne pa vršeč samo prevaro, drži naprodaj surogat blaga kot pravo blago ali — tudi brez prodaje — pridaja, pripisuje blagu lastnosti, ki jih nima. Tu ni govora že o neposrednji izvršitvi posamezne prodaje, ampak o samostojnem pripravljalnem dejanju za izvršitev kupa, ki bo goljufski. Zabranjuje se tu, da bi trgovec ali obrtnik stavljal surogat za pristno blago naprodaj *en masse* za takšna dejanja, ki utegnejo postati prevara v smislu §§ 334., 335. k. z. Dovršeno je dejanje s postavitvijo surogata naprodaj namesto pristnega blaga ali s priobčitvijo neresničnih boljših lastnosti blaga, ki jih pa nima. Prisvajanje takih lastnosti blaga, ki jih nima, pa mora biti naklepno zaradi bodoče prevare izjavljeno; hvalisanje samo v reklamne svrhe ne spada sem, ampak je posebej kriminalizirano in penalizirano kot delikt, ki se preganja na zasebno tožbo, v zakonu o nelojalni konkurenci, gl. § 67., V. (nelojalna reklama). Delikt po § 342. k. z. se kaznuje ne glede na višino prizadete škode z zaporom od 7 dni do 1 leta in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno; če pa je storjen obrtoma (gl. § 13., IV.) s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor. Obsodba se objavi, blago pa odvzame; oboje velja za oba primera izvršitve delikta obligatorno.

IV. Če je storilec po započetju storitve prevare iz §§ 334. do 338. k. z., ne pa pri spredaj pod III. navedenih sorodnih deliktih, od poskusa prostovoljno odstopil ali če je prostovoljno odvrnil posledico, ki bi nastopila z dokončno izvršitvijo prevare, preden je zvedel, da je njegovo dejanje odkrito, velja predpis § 33. k. z., da se poskus ne kaznuje. Ko pa je dejanje prevare dovršeno, si more storilec pridobiti milejšo presojo s tem, da sam oškodovancu prostovoljno vrne zvijačno izvabljeno stvar ali povrne njeno vrednost ali imovinsko korist. Motiv ni odločilen. Ako stori to, še preden se je pričel kazenskopravni pregon, t. j. preden je dobil poziv, naj se pride pred sodišče zagovarjat, ga sme sodišče oprostiti vsake kazni. Če pa je to storil v pripravljalnem postopku (poizvedbe ali preiskava) ali pa na glavni (ustni) razpravi pred

obsodbo, torej dotlej, da se zaključijo govori strank, sme sodišče omiliti kazen po svobodni oceni (§ 341. v zvezi s § 321. k. z.). O izjemnem položaju glede deliktov pod II., 4. *b)*, se sklicujemo na tamkajšnja izvajanja.

§ 64.

Bankrotstvo in sorodni zločini.

I. Pri skupini teh deliktov ne gre za oškodovanje posameznih individualno določenih oseb, ampak za kršitev dolžnosti v pogledu načela potrebne socialne solidarnosti, ki vzdržuje pravni red v prometu z gospodarskimi dobrinami. Trgovstvo, pa tudi vsako drugo gospodarstvo, mora primerno svoji svrhi, izpolnjevati svojo nalogo, da pribavlja blago in ga razpečava na način, ki ustreza načelu vere in poštenja v vseobčnem prometu. Dovoljen je, seveda, dobiček kot dohodek za preživljanje v sedanjosti in prihodnosti, nedovoljena in kazniva pa je vsaka mahinacija, ki gre za tem, da se ob pridobivanju omenjenega dobička vara zaupanje v poslovanje po dobrih šegah. Od delikta prevare se razlikujejo delikti, ki jih obravnavamo v tem paragrafu, po tem, da oškodovana stran ne disponira zbog zločinčevega dejanja s svojo imovino *ex post*, ampak da škoda nastopi *ex ante* zbog izrabljanja zaupanja upnikov v pogledu na njihove imovinske pravice.

Bankrotstvo ima svoj historični izvor v srednjeveških mahinacijah bankirjev v Italiji, ki so prišli v položaj, da svojih denarnih obveznosti niso mogli več izpolnjevati. V takšnih primerih so jim poslovalno mizo na trgu razbili: «*banco-rotto*», kar je bil zunanji znak, da jim ni več dovoljeno opravljati bančnih poslov. Iz tega običaja se je razvilo občno pojmovanje bankrotstva kot posebnega delikta, ki oškoduje imovinske koristi oseb, katere so bile v poslovni zvezi z bankirjem, pozneje z vsakim članom trgovskega ali obrtniškega stanu, še pozneje z vsakim podjetnikom ali gospodarjem. Tudi po našem k. z. delikt bankrotstva ni omejen na trgovce v ožjem smislu besede.

II. Prvi tip pravega bankrotstva v našem k. z. je doloznega značaja. Imenujemo ga l a ž n o b a n k r o t s t v o (§ 344. k. z.). Objektivni znak je v tem primeru formalna otvoritev konkurza o zločinčevi imovini zbog insolventnosti (neplačevitosti) v smislu konkurznega zakona (nat. cit. gl. § 5., II., št. 15.). Ta objektivni

znak pa je po sili zakona (§ 353. k. z.) dan tudi takrat, kadar se konkurz formalno ni otvoril, ker ni niti toliko imovine, da bi se mogli iz nje plačati stroški za upravljanje konkurznega sklada (mase). (Po besedilu § 178., odst. 2., konkurznega zakona pride vsekako do formalne otvoritve stečaja ali se pa stečaj ukine, če stečajna imovina ne zadošča za kritje stečajnega postopka). Kjer je dan ta objektivni znak, se more govoriti o bankrotstvu, toda za lažno bankrotstvo je potreben še drug, subjektiven znak: naklep, ki obstoji v védenju zločinca, konkurznega dolžnika, da pogoršava svoje imovinsko stanje z nekim dejanjem (navidezna prodaja, brezplačni odstop, uničenje ali prikrivanje imovine, sklepanje lažnih pogodb, neresnično priznanje dolgov; uničenje, prikrivanje, potvarjanje, neredno vodenje predpisanih ali sicer potrebnih knjig, prenos trgovine ali firme na drugo osebo brez vednosti svojih še ne poplačanih upnikov), in s hotenjem, da ne bi plačal svojih dolgov (mora jih biti več!). Ni da bi moralo biti hotenje storilca usmerjeno na otvoritev konkurza, saj tudi ne zavisi samo od storilca, kdaj se konkurz otvori. Za osebe, ki so udeležene pri dejanju bankrotstva, je ustanovljen poseben delikt, o katerem govorimo pod VII.

Kazen za lažno bankrotstvo je robija od 1 do 10 let.

III. Malomarno ali priprosto bankrotstvo (§ 345. k. z.: «obična krida») se razlikuje od lažnega v tem, da storilec nima, niti ni imel namere, da bi svojih dolgov ne plačal, ampak da pride on v položaj konkurznega dolžnika z malomarno storitvijo ali opustitvijo enega izmed dejanj ali več dejanj hkratu, ki so navedena v § 345., št. 1. do 5., k. z. (kratko povedano: št. 1.: razsipno življenje, nepremišljeno poslovanje; št. 2.: zanemarjanje trgovine, neredno vodenje knjig; št. 3.: opustitev naprave bilance; št. 4.: kontrahiranje novega dolga, plačanje starih dolgov v zavesti nesposobnosti za plačevanje; št. 5.: neprimerne borzne ali drugačne spekulacije). Kakor pri lažnem, tako je tudi pri malomarnem bankrotstvu otvoritev konkurza na podlagi nesposobnosti za plačevanje objektiven pogoj za kaznivost, ki jo eventualno nadomesti tudi formalna neotvoritev (ukinjenje) konkurza (§ 353. k. z.), toda to velja le za št. 2., 3. in 5. v § 345. k. z. Za št. 1. in 4. istega paragrafa pa velja po predpisu § 349. k. z. enako kakor nesposobnost za plačevanje tudi prezadolženost, kolikor je ta zadosten pogoj za otvoritev konkurza.

Prezadolženost je lahko samo slučajna in odpravljiva, nesposobnost za plačevanje (neplačevitost) pa ne; pri nastopu poslednje je dolžnik primoran, da ustavi plačila.

Storilčeva malomarnost je torej karakterizirana tako, da storilec zagreši dejanja ali vsaj eno izmed dejanj iz § 345., št. 1. do 5., k. z., vedoč, da utegne priti do njegove insolventnosti ali prezadolženosti, ali on te posledice noče ter pričakuje lahkomiselno, da jo bo mogel odkloniti ali pa da za posledice *in concreto* ne vé vnaprej, a bi jih po svojih osebnih lastnostih in prilikah bil dolžan predvidevati vsaj po načelih vere in poštenja, ki veljajo v trgovinskih poslih.

Kazen za malomarno bankrotstvo je strogi zapor od 7 dni do 5 let in izguba častnih pravic.

IV. V § 346. k. z. je ustanovljen poseben delikt, če storilec, ki je postal kakorkoli nesposoben za plačevanje ali pa prezadolžen (§ 349. k. z.), namerno *(dolus cum animo nocendi)* postavi katerega ali katere izmed svojih upnikov v ugodnejši položaj ko druge, da bi ti drugi trpeli imovinsko škodo kakršnekoli vrste. Ta delikt imenujemo ugodovanje upnikov *(Begünstigung)*. Vendar je tu izrečno ustanovljena izjema za upnika, ki mu je bila ugodnost naklonjena, da ne more veljati niti za nasnovatelja niti za pripomočnika, čim je sprejel zavarovanje ali plačilo terjatve, ki mu gre po zakonu. Kazen za ugodovanje upnikov je strogi zapor od 6 mesecev do 5 let in izguba častnih pravic.

Na drugi strani pa se malomarni kridatar oprosti vsake krivde, če je njegovo dejanje obstajalo samo v tem, da se je spustil v borzne ali druge spekulacije, ki niso v razmerju z njegovim imovinskim stanjem, a ga je k temu nasnavljal ali zavedel upnik, da bi zavaroval izplačilo svoje terjatve (§ 352. k. z.).

Zakon o prisilni poravnavi izven stečaja (nat. cit. gl. § 5., II., št. 16.), ki ob času obnarodovanja k. z. še ni veljal, je dodal določbo (gl. njegov § 72.), po kateri se kaznuje dolžnik, ki postavi potem, ko je postal neplačevit, namerno nekega upnika v boljši položaj (naklonitev ugodnosti) pred drugimi upniki, da bi oškodoval ostale svoje upnike v postopku prisilne poravnave izven stečaja, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic. Ta delikt se kaznuje tudi pri poskusu, oni po § 346. k. z. ne.

V. Naklepno aktivno podkupljenje člana upniškega odbora po konkurznem dolžniku se kaznuje po § 347. k. z.

s strogim zaporom od 7 dni do 2 let (tudi pri poskusu), zavestna slepitev konkurznega sodišča glede imovinskega stanja konkurznega dolžnika z lažnim poročilom ali lažno bilanco tako od strani konkurznega dolžnika samega kakor tudi od koga drugega v svrho, da pride do prisilne poravnave v konkurznem postopku, se kaznuje po § 348. k. z. s strogim zaporom od 7 dni do 1 leta. Ista kazen zadene slepilca tudi, če se mu preslepitev ni posrečila.

Po zakonu o prisilni poravnavi izven stečaja (§ 73., št. 1. in 2., tega zakona) zadene kazen strogega zapora od 7 dni do 1 leta za naklepno aktivno podkupljenje člana upniškega odbora in za zavestno slepitev konkurznega sodišča v postopku o prisilni poravnavi izven stečaja. Enako se kaznujejo (po § 73., št. 3. do 5., istega zakona): vlagatelj, ki prijavi naklepoma pod več različnimi imeni več vlog, da bi dobil večjo poravnalno kvoto; nadalje poravnalni upravitelj ali član zaupniškega ali nadzorstvenega odbora, ki sprejme na škodo upnikov imovinsko korist ali pa obljubo, ki mu po pravici ne pritiče, slednjič dolžnik v poravnavi, ki v oškodovalni nameri predloži sodišču nepravilen seznamek imovine in dolgov. V vseh teh primerih se kaznuje tudi poskus dejanja.

VI. Skupne dodatne določbe glede kaznivih dejanj, ki so obravnavana pod II. do V.

a) Pri obsodbi konkurznega dolžnika, ki je trgovec v smislu zakonitih predpisov, sme sodišče izreči (izraz «kaznovati» v § 350. k. z. je terminologično zgrešen!) očuvalno odredbo zabranitve samostojnega vodstva trgovine. Posebej pa je pri naklepnem ugodovanju poedinega upnika na kvar drugim (fakultativno) združljiva očuvalna odredba, da obsojenec ne sme niti postati niti biti član upravnega sveta ali nadzorništva, direktor, prokurist ali likvidator delniške družbe (§ 350. k. z.).

b) Če izjavijo upniki, preden izide sodba zbog lažnega ali malomarnega bankrotstva ali zbog ugodovanja upnikov ali zbog aktivnega podkupljenja člana upniškega odbora, da so dobili deloma zadostitev za svoje terjatve, sme sodišče — preko določb § 71. k. z. — kazen omiliti po predpisu § 351. k. z.; če se glasi taka izjava, da je bila zadostitev popolna, sme sodišče obtoženca oprostiti vsake kazni. Tu navedene izjemne do-

ločbe niso predvidene za vzporedno ustanovljena kazniva dejanja iz zakona o prisilni poravnavi izven stečaja.

c) Če je v primerih lažnega ali malomarnega bankrotstva, ugodovanja upnikov, aktivnega podkupljenja člana upniškega odbora konkurzni dolžnik družba, zadruga ali društvo, se uporabljajo predpisi, ki veljajo za konkurznega dolžnika tudi na njihove organe ali pooblaščence, če so izvršili taka dejanja. Prav tako se kaznuje, če stori tako dejanje, tisti, ki je vodil samostojno dolžnikove ali upnikove posle. Če je pravna oseba član upniškega odbora, se uporabljajo predpisi na njene organe ali pooblaščence, ki so storili tako dejanje (§ 356. k. z.). Te določbe se uporabljajo analogno tudi na kazniva dejanja, ki so vzporedno ustanovljena v zakonu o prisilni poravnavi izven stečaja (njegov § 74.).

VII. Kakor smo omenili že pod II. *(in fine)*, določba § 344. k. z. nima v mislih tistih oseb izven konkurznega dolžnika, ki so le-temu pri storitvi delikta pomagali. Za te osebe so ustanovljeni posebni predpisi v §§ 354. in 355. k. z. Gre za — vseskozi naklepno — izvršene delikte, ki jih imenujemo spletkarstva zastran imovinske koristi.

a) Kdor ni konkurzni dolžnik, pa skrije, odpravi, odsvoji ali poškoduje izvesten sostavni del dolžnikove imovine, ali kdor ostvarja (realizira ali uveljavlja) izmišljene terjatve do dolžnikove imovine, da bi pridobil s tem protipravno imovinsko korist na škodo upnikov, vseh ali vsaj nekaterih, zase ali za dolžnika ali za tretjo osebo — najsi bi bilo to pred ali med konkurznim postopkom — se kaznuje, če je ravnal v sporazumu z dolžnikom, enako kakor dolžnik po § 344. k. z. (robija od 1 do 10 let), a če takega sporazuma ni bilo, z robijo od 1 do 5 let.

V postopku zaradi prisilne poravnave izven stečaja pa se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic, kdor — ne da bi bil sam dolžnik v tem postopku — v sporazumu ali brez sporazuma z dolžnikom prikrije, odpravi ali oškoduje del dolžnikove imovine, da bi s tem provzročil korist zase, za dolžnika ali za tretjo osebo na škodo vseh ali nekaterih dolžnikovih upnikov. Poskus se kaznuje.

b) V toku konkurznega postopka (ne pa v toku prisilne poravnave izven konkurza) store upniki ali osebe, ki izvršujejo

funkcije konkurznega upravitelja ali so člani upniškega odbora, kaznivo dejanje spletkarstva — pogoršanje imovinskega stanja konkurznega dolžnika ne spada sem — z naslednjimi naklepoma storjenimi dejanji (§ 355. k. z.):

1.) z ostvarjanjem lažne terjatve vobče ali pravilne terjatve v lažnem izplačilnem redu z namenom, pridobiti si dejansko nezakonit vpliv na konkurz;

2.) s sprejemom imovinske koristi ali obljube take koristi za kogarkoli v namenu, da bi kot upnik glasoval ali ne glasoval v izvestnem smislu; enako velja za tistega, ki dá ali obljubi upniku v istem namenu imovinsko korist;

3.) s sprejemom imovinske koristi ali obljube take koristi, da bi kot upnik glasoval za prisilno poravnavo, na katero drugi upniki niso bili pristali; enako velja za tistega, ki dá ali obljubi upniku v istem namenu imovinsko korist;

4.) s sprejemom imovinske koristi ali obljube take koristi (gl. št. 3.) za kogarkoli od strani konkurznega upravitelja ali člana upniškega odbora na škodo upnikov.

Tu je izključen moment naklepnega pogoršanja imovinskega stanja konkurznega dolžnika; drugače bi spadalo tako dejanje pod določbo § 354. k. z.

Kazen za te delikte je strogi zapor od 7 dni do 5 let in izguba častnih pravic. Določbe o omilitvi kazni zbog povračila škode (§ 351. k. z.; gl. spredaj VI.) pri deliktih spletkarstva iz §§ 354. in 355. k. z. ne veljajo, pač pa se uporabljajo pri tu pod *b)* navedenih deliktih določbe o odgovornosti voditeljev in pooblaščencev trgovinskih podjetij (§ 356. k. z.; gl. spredaj VI., *c*).*

---

* Opomba. Med tiskanjem te knjige sta izšli na podstavi zakona o zaščiti kmetov in o uveljavitvi poedinih predpisov zakona o izvršbi in zavarovanju z dne 19. aprila 1932. (Sl. N. št. 91/XL, Sl. L. št. 334), odnosno zakona o podaljšanju veljavnosti pravkar citiranega zakona z dne 19. decembra 1932. (Sl. N. št. 295/CX, Sl. L. št. 799) uredbi: 1.) o zaščiti denarnih zavodov in njihovih upnikov z dne 22. novembra 1933. (Sl. N. št. 278/LXXXII, Sl. L. št. 633), 2.) o zaščiti kreditnih zadrug in njihovih zvez z dne 22. novembra 1933. (Sl. N. št. 278/LXXXII, Sl. L. št. 634). Prva ustanavlja posebne kazenske odredbe s prestopki, ki jih sodijo sodišča (členi 44. do 47.), ter odreja, da veljajo predpisi §§ 344., 346., 350., 351., 354. do 356. k. z. tudi za izvenstečajno likvidacijo po tej uredbi, druga pa določa, da se pravkar omenjene določbe uporabljajo ustrezno tudi pri zadrugah in njihovih zvezah.

§ 65.

Oderuštvo, ogražanje kredita in druga kazniva izkoriščevanja.

I. Imovina, lastnina mora biti zaščitena tudi nasproti brezobzirnemu izkoriščevanju z antisocialno tendenco. Pravni red ne sme dopuščati, da bi gospodarsko jake osebe pridobivale še več od gospodarsko slabih na način, ki ne ustreza poštenemu prometu. Tu ne gre samo za oderuštvo, ampak tudi za drugačno prekomerno ogražanje poštenega prometa, pri katerem je največjega pomena kredit, t. j. zaupanje v voljo in sposobnost, da se prevzete obveznosti izpolnijo na zakoniti način. Že ob početku novega veka so v Srednji Evropi zabranjevale policijske odredbe izvrševanje zelenaštva, t. j. nakupa letine na zeleni veji, trsu ali bilki. V 18. stoletju so slovenski vinogradniki skušali sami med seboj zatreti prekomerno izkoriščanje revnih slojev, ki so bili zbog bede prisiljeni prodajati letino na zeleni veji, da so prišli do denarja, a so morali zaradi aleatoričnega značaja bodoče letine glede kvantitete in kvalitete hudo popuščati pri prodajni ceni. Civilnopravna zakonodaja v naši državi je povzela isto misel, ko je izdala dne 7. junija 1931. zakon o prodajanju nezrelih kmetijskih proizvodov (Sl. N. št. 147/XLIX, Sl. L. št. 249). Ustanovila je posebno zaščito proizvajalcev s tem, da jim je dala za vsak primer pravico, razdreti izkoriščevalno pogodbo brez posebnih kvarnih posledic. Kazenska zakonodaja pa je zaščitila izvestne, posebno težke primere izkoriščevanja s posebnimi kaznimi, najsi gre za že omenjene kupoprodajalne ali za drugačne pogodbe.

II. Generalni tip kazenskopravne zabranitve prekomernega izkoriščanja gospodarsko slabejših oseb je predvsem prestopek oderuštva (§ 357. k. z.). Odločilni in značilni moment je tu, da grozi zaradi sklepa pogodbe kakršnekoli vrste nasprotni, od storilca različni osebi pogoršanje njene ekonomske eksistence. Kdor pogodi zase ali za drugega prekomerno imovinsko korist naklepoma, t. j. v e d o č, da se nahaja nasprotna stranka v težkem imovinskem stanju, ne glede na to, kako je ono nastalo, ali v e d o č, da nasprotna stranka nima pravilnega pojmovanja o posledicah pogodbe ali da postopa lahkomiselno ali da se nahaja v izvestni zmoti, in pa h o t e č, da pridobi zase ali za tretjo osebo po takšni dvostranski pogodbi prekomerno imovinsko korist, stori ode-

ruštvo, ki se kaznuje, če ni drugih otežujočih okolnosti, s strogim zaporom od najmanj 1 meseca do 5 let, v denarju od 25 Din navzgor neomejeno in z izgubo častnih pravic. Prav tako se kaznuje tudi tisti, ki se hoče okoristiti s prenosom oderuške terjatve zase ali z zahtevo, da se terjatev ostvari (§ 358. k. z.). Tudi poskus se kaznuje v obeh primerih.

Ni odločilno, ali gre pri pridobitvi prekomerne koristi za denar ali za drugačne gospodarske vrednote. Razlikovanja med denarnim in stvarnim oderuštvom, ki je zgolj zgodovinskega pomena, zakon ne pozna. Prekomernost je dana, čim stoji to, kar dá ali obljubi storilec, po pojmovanju o običajni denarni ceni v kričečem nesoglasju z običajno denarno ceno tistega, kar dá ali obljubi izkoriščena stranka. Ti nasproti si stoječi ceni ali vrednosti nista samo v razmerju manjše in večje, ampak v razmerju zelo majhne in zelo velike vrednosti, kar ugotovi sodišče sámo, vpoštevajoč vse okolnosti gospodarskega prometa in tudi rizika, ki tiči v pogodbi.

Čim se stopnjuje oderuška pogodba do namere, naj se drugi pogodnik gospodarski uniči, ali čim storilec ravna tako, da sklepa oderuške pogodbe obrtoma (§ 13., IV.), se okrivi kvalificiranega oderuštva, ki se kaznuje z robijo od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno (§ 359. k. z.).

III. Za primer, da ne gre niti za dvostransko pogodbo niti za prekomerno izkoriščanje, pač pa za manjše kakršnokoli izkoriščanje v gospodarskem pogledu, ki ga storilec izvrši naklepoma iz koristoljubja nasproti nedoletnim osebam (otrokom, mlajšim in starejšim maloletnikom), ki kažejo, da so lahkomiselne narave ali da jim nedostaja tistih skušenj, s katerimi razpolaga normalno razvita polnoletna oseba, se kaznuje storilec z zaporom od 7 dni do 2 let.

IV. Kakor je bilo že pod I. navedeno, ščiti k. z. že sam kredit, ki ga ima izvestna oseba, nasproti spletkam, ki se dajo izigravati, da se kredit oslabi. Na drugi strani pa vendar ne gre, da bi se gospodarski promet preveč utesnil ali omejil. Zato se kaznuje dejansko oškodovanje kredita in provzročanje resne nevarnosti za takšen kredit samo, če postopa storilec *cum animo nocendi* ali *laedendi,* torej namerno, in če pride do znatnega oškodovanja kredita ali do znatne resne nevarnosti za takšen kredit. To, če pravi zakon celó s «hudobno

namero» («zlonamerno», § 361. k. z.), na omenjenem značaju namere kot take ne izpreminja ničesar. Storitev tega delikta je mogoča tudi z razširjanjem resničnih činjenic, če le-tó ne ustreza dobrim šegam. Znatnost v smislu določbe § 361. k. z. ugotovi sodišče po konkretnih razmerah, zlasti po tem, ali gre za velike vsote ali za zelo občutno gospodarsko stran. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor.

(Še strože od delikta po § 361. k. z. se kaznuje kleveta, ki pomenja izrekanje ali raznašanje neresničnih činjenic v svrho, da se doseže cilj uničenja (ne: oslabljenja) gospodarskega kredita [gl. § 52., II., *A., c*].)

V. Oderuštvu sorodni delikti so ustanovljeni v zakonu o pobijanju draginje življenskih potrebščin in brezvestne spekulacije (nat. cit. gl. § 5., II., št. 1.). (Kaj so življenske potrebščine, smo navedli v § 57., VI., *A., b*). Tu so dani predpisi, da se doseže smoter, da je prebivalstvo naše države založeno vselej v zadostni količini z življenskimi potrebščinami in da si jih more pribaviti po primernih cenah. Zapovedano je, da morajo prodajalci življenskih potrebščin označiti, po katerih cenah se le-té prodajajo (člen 6.); da mora imeti vsak prodajalec naprodaj vse življenske potrebščine, ki jih je nabavil za prodajo (člen 7.); da se naj izvršujejo točno dobavne pogodbe, ki so sklenjene glede življenskih potrebščin z državno ali samoupravno upravo (člen 10.). Zabranjeno je: ne sme se zahtevati pri prodaji življenskih potrebščin višja cena, nego je ona, ki zajamčuje običajni in dovoljeni trgovski čisti dobiček, ki ne sme presezati 25 odstotkov (člen 8.); ne sme se vršiti večkratna preprodaja niti nečista spekulacija, zlasti ne dogovarjanje med proizvajalci ali posredovalci zaradi zvišanja cene blaga (člen 9.); ne sme se odvračati tistih, ki prinašajo življenske potrebščine na trg, niti ne pokupiti jih od njih, še preden pridejo na trg (člen 11.); ne sme se življenskih potrebščin uničiti ali storiti jih za nerabne, niti se ne sme zastran tega, da se zagotovi nabava najnujnejših potrebščin, prvenstveno ponuditi cene, ki preseza tržno ceno (člen 12.).

Kazni za te delikte se gibljejo v okviru zapora od 7 dni do 6 mesecev, z njimi so združene denarne kazni največ do 50.000 Din, ki gredo v korist fonda za prehrano siromakov. Kazni zapora se ne smejo izpreminjati v denarne kazni.

§ 66.

Igre na slepo srečo.

Tu gre za zaščito pravne dobrine imovine v pogledu poštenega, dobrim šegam ustrezajočega pridobivanja imovinskih sredstev, potem pa tudi za zaščito javne morale. Saj so igrači, ki se zanašajo na dobičke pri hazardnih igrah veliki škodljivci človeške družbe, ker kvarijo nravnost.

Igra na slepo srečo («kockanje») je vsaka igra, t. j. dogovorno po izvestnih pravilih izvrševana manipulacija z določenimi predmeti kakršnekoli vrste, ki naj donese dobiček na eni, izgubo na drugi strani, če je izid odvisen samo ali vsaj pretežno od golega naključja ali slepe sreče, a ne od spretnosti ali sposobnosti igralcev za kombinacijo. Stava («oklada», vadljanje) ne spada med igre na slepo srečo.

Zabranjeno je:

A. **Po § 362. k. z.:** 1.) bavljenje z igrami na slepo srečo obrtoma (§ 13., IV.); 2.) mamljivo zavajanje k igranju na slepo srečo; 3.) igranje na slepo srečo na javnem kraju; 4.) sleparska igra na slepo srečo z uporabo napačnih kvart ali drugačnega slepila zastran dobička. V vseh teh primerih se kaznujejo igralci sami.

B. **Po § 363. k. z.:** 1.) dopuščanje igranja na slepo srečo v kavarnah, krčmah, podobnih javnih prostorih ali 2.) prikrivanje oseb, ki igrajo na slepo srečo. Kaznujejo se lastniki ali najemniki omenjenih prostorov.

C. **Po § 364. k. z.:** 1.) neupravičeno prirejanje loterije srečk ali stvari, 2.) prodajanje srečk ali stvari, ki gredo na loterijo, 3.) neupravičena posest inozemskih srečk, bodisi zaradi lastnega igranja, bodisi zaradi prodaje.

Za storitev teh deliktov je potreben naklep. Kvalifikacija je v primeru *A.*, 4.), zločinstvo, v vseh drugih primerih prestopek. Dejanja, navedena pod *A.*, 1.), *B.*, 1.) in 2.), *C.*, 1.) do 3.), se kaznujejo strože, če gre za ponavljanje delikta, ki nima tu istega pomena kakor pri deliktu tatvine po §§ 315., 317. k. z. (gl. § 57., IV.), ampak mišljene so samo večkratne storitve istega dejanja, preden pride do sojenja vseh nadaljevalnih dejanj. Z obsodbo se sme združiti očuvalna odredba odvzema predmetov kaznivega dejanja; v primeru *B.*, 1.) in 2.), tudi odvzem pravice obratovanja, a obsodba se sme v novinah objaviti (gl. § 23., V.).

§ 67.

Poškodbe tujih stvari in oškodovanje imovinskih koristi.

I. Določba § 365. k. z. ščiti neokrnjenost imovine nasproti neupravičenim činom, s katerimi se tuja stvar poškoduje, uniči ali stori neuporabna. V isto vrsto stavi zakonodajec odvajanje tujega električnega toka, tuje parne ali druge podobne energije. Dočim so električna, parna in drugačna sila (n. pr. zgret zrak) v § 14., št. 6., k. z. izrečno proglašene za premične stvari, se pod izrazom «tuji imovinski predmeti» ne morejo razumevati samo premične stvari.

Gre za naklepne poškodbe (celovitost je deloma razdejana) ali za uničbe (celovitost je popolnoma razdejana) ali za provzročitev neuporabnosti (celovitost ostane, toda razmerje do vnanjega sveta je objektivno predrugačeno; n. pr.: pijača se izpusti iz soda). Dovršeno je dejanje, čim postane škoda po svojem učinku za zunanji svet zaznatna. Poskus ni kazniv.

Kvalifikacija dejanja je zasnovana podobno kakor pri tatvini, utaji ali prevari glede na višino naklepno provzročene škode:

a) če znaša višina škode do 3000 Din, je kazen zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din; vendar se sme storilec v posebno lahkih primerih oprostiti vsake kazni;

b) če je višina škode večja od 3000 Din, a ne preseza 20.000 Din, je kazen zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din;

c) če je višina škode večja od 20.000 Din, je kazen robija od 1 leta do 5 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let.

Ako gre za poškodovanje (uničenje, pokaženje do neuporabnosti, odvajanje) predmeta, ki je javna dobrina (last države, samoupravnega telesa), se vrši pregon v primerih *a)* in *b)* po službeni dolžnosti, a če te predpostavke ni, na predlog oškodovanca. V primeru *c)* se začne pregon vselej po službeni dolžnosti.

II. Vojaški delikti poškodovanja tujih stvari. Dočim je po k. z. za kvalifikacijo dejanja neodločilno razmerje med storilcem in oškodovancem, odreja voj. k. z. po tem razmerju kvalificirane in težje kaznive primere v govoru stoječega delikta.

a) Oškodovanje državne imovine od strani vojaške osebe se kaznuje:

1.) **po § 130., odst. 1., voj. k. z.,** če gre za upropaščenje ali pokvarjenje državne imovine, ki je vojaški osebi zaupana za upravljanje ali za hranjenje, z namero, da se napravi državi škoda; kazen je robija od 1 do 20 let; če pa je nastal zbog tega nered ali težak položaj za preskrbo vojske v vojnem ali mobilizacijskem stanju, robija od 10 do 20 let;

2.) **po § 130., odst. 2., voj. k. z.,** če gre za iste objektivne momente dejanja kakor spredaj pod 1.), a za storitev iz malomarnosti; kazen je zapor od 7 dni do 1 leta;

3.) **po § 131. voj. k. z.,** če gre za prodajo, zastavo, odtujitev ali naklepno upropaščenje stvari, sprejete zaradi službene uporabe, a je ta stvar orožje, municija, konj, plovitbeni ali zrakoplovni material, je kazen robija od 1 do 20 let, v primerih drugih stvari pa zapor od 7 dni do 3 let.

b) Poškodovanje, ki ga zagreši naklepoma podčastnik, kaplar, redov ali neukazna vojaška oseba na stvari, ki pripada častniku ali gospodarju, ki pri njem storilec kot vojak stanuje, se kaznuje, če vrednost poškodovane stvari ne preseza zneska 300 Din, s strogim zaporom od 7 dni do 1 leta, če pa preseza navedeni znesek, s strogim zaporom od 6 mesecev do 5 let in z izgubo častnih pravic (§ 160. voj. k. z.).

III. Pod I. in II. je šlo za zaščito fizičnih stvari kot predmetov individualne lastnine. Zakonodajec pa je raztegnil zaščito — v istem poglavju in v istem pododdelku — tudi na drugačne stvarne pravice, kakor so zastavna, pridržbena, izvršilno-zadostitvena pravica v pogledu na naklepna oškodovalna dejanja, vendar tako, da zahteva za kaznivost — namero *(dolus cum animo laedendi).* V naslednjem so posamezni primeri navedeni. V nobenem primeru kaznivo dejanje ni zločinstvo; poskus dejanj ni kazniv.

1.) **Po § 366. k. z.:** *a)* kršitev pogodbene zastavne pravice na premični stvari, ki jo ima dolžnik-storilec že v rokah; tu je kot oškodovalno dejanje vključena tudi prodaja stvari; *b)* kršitev pogodbene zastavne ali pridržbene pravice na premični stvari, ki je last dolžnika-storilca, a jo ima oškodovanec v svojih rokah; tu prodaja ni ustanovljena kot oškodovalno dejanje; *c)* kršitev zakonito pridobljene zastavne pridržbene ali zadostitvene pravice ali pravice do upravljanja ali uživanja (n. pr. *invecta et illata*); *č)* kršitev

zakonito ustanovljene pričakovalne pravice, da bo prišel upnik iz izkupila premične ali nepremične stvari do zadostitve pótem prisilne izvršbe. Ni da bi moral izvršbeni postopek že teči. Delikt je storjen, tudi če preti storilcu izvršba v tako kratkem času, ko se storilčeve imovinske razmere v vmesni dobi ne morejo izboljšati *(quaestio facti)*. Tu je oškodovalno dejanje lahko tudi odsvojitev, uveljavljenje izmišljenih dolgov ali pravnih poslov, ki utegnejo celoma ali deloma poplačilo upnika onemogočiti. Kazen: vseskozi zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din; pregon se začne na predlog.

2.) **Po § 367. k. z.:** odvračanje kupcev od prodajalca z izmišljenimi, prevarnimi navedbami, sumničenji ali drugimi nečastnimi sredstvi; kazen: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno; pregon se začne na zasebno tožbo (prim. tudi člen 46., odst. 3., tisk. zak.).

3.) **Po § 368. k. z.:** izdaja tvorniške ali trgovinske tajnosti, za katero je zvedel storilec v službi; kazen: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din; pregon se začne na zasebno tožbo.

4.) **Po §§ 369. do 371. k. z.:** zloraba dolžnosti v pogledu zaupanih imovinskih koristi, če naj storilec zastopa imovinske koristi izvestne osebe ali skrbi za njeno imovino; če gre samo za oškodovalno namero, je kazen zapor od 7 dni do 3 let, če pa gre preko tega za dobičkoželjnost, je kazen strogi zapor od 3 mesecev do 5 let. Sem spadajo primeri tako zvane avtokorupcije, kjer gre za zlorabo zastopanja imovinskih koristi, zaupanih po zakonu (n. pr. pri varuštvu), po nalogu uradnega oblastva (n. pr. pri upravi javne ustanove) ali po pogodbi (n. pr. pri komisionarjih, članih upravnega sveta, nadzornikih delniških družb, zadrug). Pregon se začne na oškodovančev predlog. Privilegirano stališče imajo predniki nasproti potomcem ali obratno, zakonski soprogi med seboj; tu sme sodišče kazen omiliti po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa tudi oprostiti vsake kazni. Pregon na zasebno tožbo. Če je storilec advokat ali javni notar, pa ne preide oškodovalno dejanje v težje kazniv delikt (n. pr. v kaznivo dejanje zoper službeno dolžnost), se znači navedeno kaznivo dejanje za kvalificiran primer, ki se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno, a v posebno težkih primerih z robijo od 1 do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Pregon se vrši

po službeni dolžnosti. — Delikt po § 371. k. z. je vključen v zak. zlor. obl., ki ima posebne predpise glede sodnega kazenskega pregona.

5.) **Po § 372. k. z.:** Netočno izvrševanje dolžnosti zastopništva, ki ga imajo odvetniki, javni notarji in pravni pooblaščenci, ki izvršujejo tuje pravne posle obrtoma, glede taks in stroškov; ako sta dana lažno predstavljanje in oškodovalna namera, utegne dejanje preiti v težje kaznivo prevaro; kazen: zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju do 10.000 Din; pregon se vrši po službeni dolžnosti.

6.) **Po § 373. k. z.:** Zavajanje osebe k borznim spekulacijam v dobičkoželjni nameri, če gre za borzne posle, ki so v očividnem nesorazmerju z imovino navedene osebe; kazen je zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Če storilec storjeno škodo povrne, preden se izreče sodba, sme sodišče kazen omiliti po svobodni oceni, a v posebno lahkih primerih tudi storilca oprostiti vsake kazni. Pregon se vrši po službeni dolžnosti.

7.) **Po § 374. k. z.:** Nedovoljena propaganda za borzno trgovanje z javnim razširjanjem neresničnih vesti; kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju do 50.000 Din. Če pa se pri takem ravnanju ugotovi izpodkopavanje vrednosti državnega denarja ali državnih vrednostnih papirjev, je kazen strogi zapor od 6 mesecev do 5 let in v denarju do 100.000 Din. Pregon se v obeh primerih vrši po službeni dolžnosti.

8.) **Po § 375. k. z.:** Obrtoma izvrševano izkoriščanje praznovernosti v svrho, da si storilec ustvarja s tem dohodek za življenje; kazen: zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din; pregon se vrši po službeni dolžnosti.

9.) **Po § 376. k. z.:** Odvračanje dražiteljev na javni prodaji ali javni dražbi z obljubo ali naklonitvijo kakršnekoli koristi; kazen v denarju do 10.000 Din; pregon se vrši po službeni dolžnosti.

10.) **Po § 377. k. z.:** Neupravičeno uporabljanje prejete ročne zastave, storjeno od javnega posojevalca; kazen v denarju do 10.000 Din; pregon se začne na zasebno tožbo.

11.) **Po § 378. k. z.:** Neredno poslovanje javnih posojevalcev glede vodenja predpisanih knjig ali glede odreke obvestila ali netočnega obvestila oblastev o zastavah; kazen v denarju do 20.000 Din; pregon se vrši po službeni dolžnosti.

12.) **Po § 379. k. z.:** Neupravičena samolastna uporaba ali drugi osebi naklonjena uporaba glede državnemu uslužbencu poverjenega denarja, vrednostnih ali drugih stvari (seveda brez koristoljubnega namena); kazen: strogi zapor od 7 dni do 3 let; pregon se vrši po službeni dolžnosti. Tudi tu velja isto, kar je bilo navedeno za delikt iz § 371. k. z. glede posebnih predpisov za preganjanje.

13.) **Po § 380. k. z.:** Neupravičena sodna zahteva izplačila ali zavarovanja dolga, ki je že poravnan; kazen: zapor od 7 dni do 2 let in v denarju do 20.000 Din; pregon se začne na oškodovančev predlog.

14.) **Po § 381. k. z.:** Sklep kupoprodajne ali zamenjalne oškodovalne pogodbe z osebo, ki ni 15 let stara, brez vednosti zakonitega zastopnika; kazen v denarju do 10.000 Din; pregon se začne na predlog oškodovanca ali njegovega zakonitega zastopnika.

15.) **Po § 382. k. z.:** Prekoračenje oblastveno določenih cen; kazen v denarju do 10.000 Din; pregon se vrši po službeni dolžnosti.

16.) **Po § 383. k. z.:** Samolastna pribava svoje imovinske pravice, kjer samopomoč ni dopustna. (Določba § 375. *a* s. k. z. je derogirana.) Kazen: zapor od 7 dni do 3 mesecev in v denarju do 3000 Din. Pregon se vrši po službeni dolžnosti.

IV. Vzporedno k raznovrstnim določbam o vseskozi naklepnem oškodovanju imovinskih koristi, ki so navedene pod III., je ustanovil zakonodajec s posebnim zakonom o pobijanju nelojalne konkurence (nat. cit. gl. § 4., III., odst. 4.) še nadaljnjo vrsto deliktov v zaščito poslovnega prometa glede imovinskih koristi. Ti delikti so karakterizirani vobče po tem, da tiči v njihovem dejanskem stanu izvrševanje tekme ali konkurence, katere se storilec poslužuje na način, ki je v nasprotstvu z dobrimi šegami trgovinskega ali poslovnega prometa. Osnovna krivdna oblika je naklep; storilec gre za tem, da poslovni svet slepi ali si pridobi materialne koristi. Vsa kazniva dejanja po navedenem zakonu se preganjajo na zasebno tožbo, to pa le tedaj, kadar dejanje ni po kakšni drugi zakoniti določbi strože kaznivo. Kazni so v denarju do 50.000 Din ali zaporne (od 7 dni do 5 let) ali hkratu obe.

Zakonodajec imenuje sam kazniva dejanja iz tega zakona «specialna dejanja nelojalne konkurence» in obravnava v § 2.:

nelojalno reklamo; v § 9: neresnično označbo izvora blaga; v § 10.: očrnjevanje; v § 11.: zlorabo obeležja tujega podjetja (n. pr. firme, žiga in pod.); v § 12.: zlorabo naslova in zunanjega videza knjig, tiskovin, gledališkega ali kinematografskega dela; v § 13.: podkupovanje zaposlencev v podjetjih; v § 14.: kršitve in izkoriščanje tajnosti v proizvajanju in v trgovini; v § 15.: nelojalno konkurenco pomožnega osebja in njega izkoriščanje po drugem tekmecu.

Pravica za vložitev zasebne tožbe zbog teh deliktov (izvzemši onega iz § 15.) je v § 28. citiranega zakona znatno razširjena. Ne samo prizadeti konkurent, ampak tudi industrijske, obrtniške in trgovske zbornice, pa še vsako društvo, ki je po svojih pravilih pozvano, da varuje gospodarske koristi oškodovanih konkurentov, sme nastopati kot zasebni tožitelj.

V. Z zakonom o kmetijskem kreditu (nat. cit. gl. § 5., II., št. 6.) je zakonodajec zagotovil kmetovalcem olajšanja pri pridobivanju kmetijskih kreditov pótem zadrug za kmetijske kredite ob državni podpori, a pod vrhovno upravo samostalne direkcije za kmetijski kredit. Ogražanje ali oškodovanje pridobivanja omenjenih kreditov je stavljeno pod kazenskopravno sankcijo (člen 42. citiranega zakona). Tu se ustanavlja poseben delikt, ki se preganja na zasebno tožbo zadružnika, zadruge, direkcije ali ministrstva za kmetijstvo, a se kaznuje z zaporom od 7 dni do 2 let in v denarju do 25.000 Din. Kaznivo dejanje obstoji v tem, da član upravnega, izvrševalnega ali nadzorovalnega odbora zadruge za kmetijski kredit ravna naklepoma v nasprotju z določbami navedenega zakona, ali da naklepoma lažno poroča ali potvarja zadružne skupščinske zapisnike ali pa da odobri posojilo nekomu, ki ni član zadruge za pridobivanje kmetijskega kredita.

§ 68.

Kršitev immaterialnih pravnih dobrin.

I. V predhodnih izvajanjih smo govorili o kaznivih dejanjih, ki pomenjajo napad na materialno (snovno) pravno dobrino. K. z. ni obravnaval v svojem posebnem delu dejanj, ki se značijo za napad na immaterialne (nesnovne) pravne dobrine, ki se imenujejo «umstvena lastnina». Znanstveniki, pisatelji, pesniki, glasbeniki, umetniki, izumitelji smejo pač opravičeno zahtevati, da

ostanejo njihove umstvene tvorbe njihova izključna last, na eni strani, ker se značijo za nje kakor njihova idealna, edinstveno-osebna vrednota, ki jim daje sloves in slavo, na drugi strani pa, ker jim redovito, čeprav ne vedno, morejo prinesti izvesten dohodek. Kakor ima vobče kazensko pravo svrho, da pojačuje zaščito pravnih dobrin, ki se sicer uveljavlja lahko tudi po civilnem pravu, tako je moralo moderno življenje privesti do tega, da se poleg civilnopravne zaščite ustanavlja za umstveno lastnino v izvestnih primerih kršitve iz te lastnine izvirajočih pravic tudi še kazenskopravna zaščita.

Po našem pravu imamo zaščito umstvene lastnine izvedeno v zak. zaščit. a. p. in v zak. zaščit. i. s.

II. Avtorsko pravo. V tem pogledu so veljale v področjih apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu določbe avstrijskega zakona z dne 26. decembra 1895., v Hrvatski in Slavoniji in Vojvodini določbe zakonskega člena XVI. iz l. 1884. (za Ogrsko), v ostalih pokrajinah naše države pa zakona za zaščito avtorskih pravic ni bilo. Šele s tisk. zak. je prišlo po členu 17. do enotnih smernic glede izdajateljskega prava, ki pa niso vsebovale nobene določbe kazenskopravnega značaja, po členu 65. pa do določbe, da se kaznuje z zaporom od 6 mesecev do 3 let tisti, ki objavi natisnjeni sestavek s podpisom osebe, ki ga ni pooblastila, da jo podpiše kot avtorja; predpostavlja se naklepno izvršeno dejanje. Člen 17. tisk. zak. je sedaj derogiran po § 79. zak. zaščit. a. p., člen 65. tisk. zak. pa je še veljaven.

Enotni zak. zaščit. a. p. vsebuje občne predpise, ki določajo predmet in obseg avtorske pravice, trajanje njene zaščite, kazni za kršitve in prehodne določbe. Ne samo na literarnih, muzikalnih in umetniških delih, ampak tudi na fotografskih, kinematografskih in likovnih delih, na predavanjih, govorih, propovedih, slednjič na koreografskih in pantomimskih zamislekih ima avtor svoje pravice, ki uživajo zaščito v civilnopravnem in v kazenskopravnem pogledu. Avtorska pravica preide tudi na dediče. Zaščitna doba znaša praviloma 50 let, le za fotografska dela samo 20 let.

Kdor si brez pristanka avtorja, njegovega pravnega naslednika ali drugega avtorskopravnega pooblaščenca ali vobče neupravičeno prisvaja ali kdor izkorišča pravice, ki so zaščitene po zak. zaščit. a. p., zagreši kršitev avtorske pravice in od-

govarja zanjo po občnih zakonitih predpisih kakor tudi po posebnih predpisih zak. zaščit. a. p. Dejanje se kaznuje, če gre za «zavestno» kršitev avtorske pravice kot pravice do spravljanja v promet, objavljanja, javnega predavanja, reproduciranja, razmnoževanja, ponovnega izdajanja, prevajanja ali predelave avtorskega dela. Krivdna oblika «zavestnosti» je naklep *(dolus directus* ali *eventualis)*; po malomarnosti storjene kršitve ne uživajo kazenskopravne zaščite. Kazen za tak postopek je v denarju od 1000 Din do 60.000 Din ali pa zapor od 1 do 6 mesecev (§ 49. zak. zaščit. a. p.). Poskus je kazniv. Pregon se začne na zasebno tožbo.

Kdor v nameri prevare označi tuje delo s svojim imenom ali z imenom drugega književnika ali umetnika, ali kdor stori lažno prijavo za register avtorjev, ki je namenjen za anonimno ali psevdonimno izdana avtorska dela in ga vodi ministrstvo za trgovino in industrijo (§ 78. zak. zaščit. a. p.), slednjič, kdor daje naklepoma v promet lažno označeno delo, se kaznuje po občnih predpisih k. z., čim je kazen po le-teh strožja, sicer pa po predpisih §§ 48., 49. zak. zaščit. a. p.; pregon pa se vrši po službeni dolžnosti (§ 50. istega zakona).

Dalje zagreši blaže kazniv prestopek (kazen v denarju od 500 Din do 10.000 Din ali zapor od 7 dni do 2 mesecev; § 51. zak. zaščit. a. p.), kdor «zavestno» (t. j. naklepoma): 1.) zamenja neko avtorsko književno delo ali njegov naslov ali naslov avtorja (pozitivni literarni plagijat) ali delo skrajša; 2.) postavi na delo likovne umetnosti ime ali znak avtorjev, zbog česar bi utegnila nastati zmota (umetnostni plagijat); 3.) razmnožuje ali stavi v promet govore ali predavanja drugih avtorjev v zbirki; 4.) prevzame že natisnjene žično ali brezžično sprejete vesti v druge novine; 5.) opusti, uporabljajoč tuje avtorsko delo, navedbo avtorja uporabljenega dela in izvir (negativni literarni plagijat); 6.) stavi portrete, dela likovne umetnosti ali fotografije v promet ali jih javno razstavlja brez pristanka portretirane osebe; 7.) žali opravičen interes slikane osebe ali njenih sorodnikov na razstavi, dasi je kot taka dovoljena. Vsi ti delikti se preganjajo na zasebno tožbo; poskus se ne kaznuje.

Po § 52. zak. zaščit. a. p. se kaznuje prav tako, kakor po § 51. istega zakona tudi ona oseba, ki dá na razpolago prostor za nedopuščeno predavanje, izvajanje, prikazovanje ali razstavljanje

avtorskega dela, če je vedela, da obstoje spredaj navedene nezakonitosti, ki so vzrok kaznivosti.

Če zagreši storilec dejanje iz §§ 48. do 51. zak. zaščit. a. p. iz koristoljubja, sme sodišče izreči spredaj navedeno denarno in zaporno kazen hkratu.

Ako ne pride do obsodbe storilca zbog kršitve avtorske pravice, a sodišče vendarle ugotovi, da se je takšna kršitev v objektivnem smislu (torej brez subjektivne krivde, n. pr. ker je storilec duševno bolan človek ali ker mu gre samo malomarnost na rovaš) prigodila, mora na zahtevo oškodovanca izreči, da se delo kot predmet kršitve uniči ali pa prenaredi. Sodišče sme po predpisih s. k. p. oškodovancu prisoditi povračilo provzročene škode *(damnum emergens* in *lucrum cessans)* v adhezijskem procesu (§ 52. s. k. p.), vrhu tega pa tudi še posebno odškodnino za osebno žalitev. Tudi objava sodbe na stroške obsojenca je dopustna. Pravica do vložitve tožbe zastara v dveh letih od dne storjene kršitve. V istem času nastopi spričo višine zapretene kazni (§ 78. k. z.) tudi objektivno zastaranje.

III. Industrijska svojina. V Sloveniji in Dalmaciji je veljal glede zaščite žigov *(Marken)* ob prevratu (dne 1. decembra 1918.) prevzeti avstrijski zakon z dne 6. januarja 1890., ki je bil dopolnjen in deloma izpremenjen z zakonom z dne 17. marca 1913.; kar se pa tiče zaščite patentov je veljal avstrijski zakon z dne 11. januarja 1897., ki je bil posnetek enakega zakona za Nemčijo. V naši državi smo dobili poseben zak. zaščit. i. s., ki ščiti žige in patente in še druge enake pravne dobrine l. 1922. Ta zakon je bil l. 1928. izpremenjen in dopolnjen, v nekaterih določbah pa tudi derogiran po zakonu o pobijanju nelojalne konkurence (gl. § 67., V.); te določbe se tičejo uporabe tujih žigov, neresnične označbe izvora blaga in slepljenja.

Po sedanjem stanju zakonitih določb so ustanovljene tri vrste industrijskih svojin: patenti, vzorci (modeli) in žigi, a zaščitene so pravice do patenta, vzorca (modela) ali žiga.

A. Patentna pravica se pridobi samo na zakonito predpisani način, njen imetnik sme za omejen čas obrtoma izključno uporabljati in izkoriščati nov izum v obrtnem ali industrijskem proizvajanju ter predmete, ki so po njem izdelani, spravljati v promet ali jih prodajati. Ona je podedljiva, dá se

pa tudi s pogodbo ali sodnim izrekom prenesti na drugo osebo. Zaščita immaterialne pravice do patenta gre le toliko, kolikor se dá patent obrtoma izkoriščati. Zabranjen je poseg v patent, ki obstoji v tem, da druga, od imetnika različna oseba brez pristanka imetnika patenta ali drugače brez pravne podstave obrtoma izdeluje predmet tujega zaščitenega patenta ali ga spravlja v promet ali ga v svojem podjetju uporablja ali pri izdelovanju uporablja tuj patentiran postopek. Krivdna oblika je namera, t. j. naklep, združen z oškodovalnim namenom. Kaznuje se z zaporom od 15 dni do 12 mesecev, v milejših primerih v denarju od 1500 Din do 36.000 Din.

B. Vzorec je vsaka slika ali vsak črtež, ki utegne služiti za zgled in se dá prenesti na industrijski ali obrtni izdelek. Model je vsak plastičen izdelek, ki predstavlja industrijski ali obrtni predmet ali ki se uporablja na industrijskem ali obrtnem predmetu. Upravičen, da zahteva zaščito vzorca ali modela, je samo tisti, ki ga je stvoril (njegov dedič ali prevzemnik pravice) ter provzročil, da se predmet zaščite vpiše v register vzorcev in modelov. Za poseg v pravico do vzorca ali modela, ki se kaznuje, če je izvršen namerno, z zaporom od 15 dni do 90 dni ali v denarju od 1500 Din do 5000 Din, se smatra, če kdo, ne da bi mu bil to dovolil imetnik vzorca, v svoje podjetje prenese črtež ali sliko, odnosno obliko zaščitenega vzorca ali modela na industrijske proizvode one vrste blaga, za katere velja pravica vzorca, ali če uporablja to obliko na svojih industrijskih proizvodih, slednjič, če kdo obrtoma uporablja ali v promet spravlja prej navedene industrijske proizvode.

C. Žigi vobče niso listine v kazenskopravnem smislu, ker ne prinašajo niti izjave niti misli glede resničnosti *(Wahrheitsgedanken)* o izvestni, za promet važni činjenici; smatrati jih je za dokazna znamenja ali dokazne znake. Zaščitena je pa pravica na tvorniških ali trgovinskih žigih, ki so kot dokazna znamenja ali dokazni znaki (žig, pečat, vinjeta, šifra in pod.) uporabljani za razlikovanje proizvodov ene industrije, enega obrta ali kmetijskega podjetja od drugih njim podobnih proizvodov v trgovinskem prometu in so kot takšni vpisani v register uprave za zaščito industrijske svojine. Z dopolnilnim zakonom iz l. 1928. so bili uvedeni še «kolektivni žigi» združb za čuvanje skupnih industrijskih in vobče gospodarskih koristi članov.

Za poseg v pravico do žiga, ki se kaznuje, če je izvršen namerno, prav tako, kakor poseg v pravico do vzorca (glej III., *B.*), se smatra, če kdo brezpravno opremlja s tujim zaščitenim žigom proizvode, namenjene prometu, ali če jih pušča v promet ali prodaja ali v reklamah in oglasih uporablja tuj zaščiten žig, ali če v tem namenu posnema tuj žig.

Skupne določbe k deliktom *A.*, *B.* in *C.*: Poskus se ne kaznuje v nobenem primeru. Pregon se začne samo na oškodovančevo zasebno tožbo. Objektivni postopek pri oprostilnih obsodbah je urejen analogno kakor pri posegu v avtorsko pravico (gl. II., odst. zadnji). Istočasno uporabljanje določb k. z., zlasti onih glede prevare, ni izključeno (pravi idealni stek po § 61. k. z.).

Šesto poglavje:

Napadi na varnost prometa z listinami in merami.

§ 69.

Označba listin in mer in splošni predpisi.

I. Moderni gospodarski promet je oprt — v dobi skoraj vseobče pismenosti — na uporabo listin vsakojakih vrst. V državni upravi in v pravosodstvu pripada listinam v najširšem pomenu besede skoraj izključni pomen, a v zasebnem prometu se ne dá misliti, da bi se moglo izhajati brez listin, prav tako pa tudi ne — brez mer (meril, *Mass*). Jasno je, da mora biti poskrbljeno za varnost pravilnega gospodarskega prometa v tem pogledu, da morajo tako listine kakor mere ustrezati zahtevam, ki jih nanje stavljata vera in poštenje kot temelj in gibalo normalnega prometa. Ni pa in ne more biti zaupanja v varnost prometa z listinami in z merami, če kršitve takega zaupanja ne bi bile stavljene preko določb civilnega prava še pod posebno primerno ostro sankcijo kazenskega zakonika.

II. Kaj so listine v smislu k. z., je bilo že navedeno pri razlagi zakonitih izrazov (gl. § 8., VI., št. 4.). Tu moramo dodati, da so listine konkretna dokazna sredstva, ki neko človeško izjavo volje ali misli na navadno in splošno razumljiv način izražajo. Tako utelešene izjave človeškega uma niso samo popisani, ponatisnjeni, daktilografirani papirji, ampak tudi drugi

predmeti, ki učinkujejo na zunaj s svojo notranjo vsebino (n. pr. mejniki, hidrografični znaki itd.). Vprav po tem učinkovanju z notranjo svojo vsebino se razlikujejo listine («isprave», *Urkunden*) od izvidnih predmetov *(Augenscheinsgegenstände),* ki učinkujejo samo s svojo zunanjo lego, podobo, obliko (n. pr. krvni odtisk, udrta šipa, odkrušen kamen in pod.). Notranja vsebina listine pa mora biti pristna; saj se ne dá v običajnem prometu na brzo preskusiti. Zaupanje v pristnost in nepopačenost tvori pač važnost listine za varnost pravnega prometa, zaupanje do skrajne meje možnosti se ščiti v k. z. zoper vsako zlorabo. Vprašanje, ali naj zadostuje za pravni pojem listine samo njena dokazna sposobnost ali bodi potrebna njena dokazna namembnost, je naš k. z. rešil v najširšem smislu tako, da zadostuje eno ali drugo, vendar se predpostavlja, da gre za svojstvo listine, ki naj ima kaj pomena za pravne odnošaje.

Kaj so mere v smislu k. z., v k. z. ni navedeno, pač pa izhaja iz njegove sistematike, da gre v poglavju XIX., ki govori o napravljanju lažnih listin in mer, samo za mere, ki so merila ali uteži v smislu zakona o merah, njih rabi v javnem prometu in nadzorstvu nad njimi z dne 30. junija 1928. (Sl. N. št. 156/L, Ur. L. št. 252). Surogati za merila in uteži, ki si jih stranke v zasebnem življenju dogovorno napravljajo ali pripravljajo in ki niso namenjeni za javnost (n. pr. rovaši), se v tem poglavju ne dajo vpoštevati, pač pa pridejo eventualno druge določbe, n. pr. o prevari, do uporabe (gl. § 63., III., št. 3.).

III. Zakonodajec je uvrstil v poglavje XIX. k. z., razen zaščite zaupanja v listine in mere, tudi še določbe, ki naj veljajo zaščiti listinam sorodnih predmetov. Med listine kot takšne štejejo pač tudi še vrednostni papirji; sorodni predmeti pa so meje v naravi, vrednostni znaki in službeni znaki blaga.

§ 232. k. z. še posebej odreja, naj se določbe iz poglavja o napravljanju lažnih listin in mer uporabljajo na izvestne, tam naštete falzifikacije, če bi se mogel poroditi dvom, ali gre za takšen primer ali ne. Gre za navodilo k legalni interpretaciji, ki ob pravilnem razumevanju pojma ponareje ali prenareje niti ne bi bilo potrebno.

§ 233. k. z. določa, da se izreci v vseh primerih falzifikacij obligatorno očuvalna odredba odvzema orodja ali tvarine, ki je bila pri deliktu predmet uporabe ali izdelave.

§ 70.

Falzifikacija listin.

I. Praktično življenje kaže potrebo, da se promet z listinami zaščiti različno po raznih vrstah listin. Vprašanje, ali gre za domačo ali inozemsko listino, nima pomena. Drugače pa, če gre za vprašanje, ali je listina javna ali zasebna. Jasno je, da mora biti promet glede javnih listin strože zaščiten od prometa glede zasebnih listin. To zahtevajo oziri na državo, ki sama jamči za pravni red. Od vseh javnih in nejavnih listin pa so nekatere take, da jim spričo posebnega značaja in pomena ne gre niti toliko važnosti, kolikor jo imajo listine iste vrste v navadnem prometu. To vede do razlikovanja javnih in tudi zasebnih listin, in sicer: *a)* n e k v a l i f i c i r a n i h in k v a l i f i c i r a n i h, *b)* n e p r i v i l e g i r a n i h in p r i v i l e g i r a n i h.

Preden se bavimo z navedenimi vrstami listin, moramo ugotoviti, v čem obstoji n a p a d na varnost pravnega prometa z listinami, ki se kaznuje. Vobče je treba deliti napravljanje lažnih listin ali njihovo falzifikacijo po dvojnem vidiku. F a l z i f i k a c i j a utegne biti:

a) p o n a r e j a lažne listine; njen učinek je, da nastane nepristna nezakonita listina, k i j e p r e j v o b č e n i b i l o;

b) p r e n a r e j a listine iz pristne zakonite v predrugačeno, t. j. v tako, ki dobi zbog urinka, dostavka, dodatka, izpremenitve, izbrisa vsebine bolj ali manj, vedno pa le d e l o m a nepristno, nepravo, nezakonito vsebino.

Kaznuje pa se poleg napravljanja lažne listine tudi u p o r a b a l a ž n e l i s t i n e v prometu, in to ne samo uporaba od strani tiste osebe, ki je lažno listino napravila, ampak tudi od strani vsake druge osebe, ki pri napravljanju ni bila udeležena. Seveda mora biti ponareja ali prenareja listine izvršena v nameri, da se uporabi kot pristna listina, torej z naklepom in v oškodovalno svrho, uporaba ponarejene ali prenarejene listine pa, če je naklepoma izvršena, t. j. z védenjem in s hotenjem uporabe take listine. P o n a r e j a a l i p r e n a r e j a listine, ki jo izvrši storilec v svrho uporabe, in t a u p o r a b a sama, ki jo izvrši isti storilec, tvorita po pravilnem pojmovanju zakonitih določb eno samo celoto, ki se kaznuje samostojno po določbi,

veljajoči za strožjo oceno takšnega kaznivega dejanja (gl. odločbo B. k. s. z dne 20. januarja 1933., Branič, 1933., str. 382).

II. Kjer govorimo v naslednjem o opredelitvi falzifikacij listin, velja vse tako za ponareje kakor za prenareje.

A. Neposredna (manualna) falzifikacija pravih listin: 1.) nekvalificirana po § 214. k. z.: *α)* brez dejanske uporabe, toda z namero, jo uporabiti; kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let in obligatorna denarna kazen do 20.000 Din; *β)* ob dejansko izvršeni ali poskušeni uporabi; kazen: robija od 1 leta do 5 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let, a v obeh primerih tudi obligatorna denarna kazen do 50.000 Din; 2.) kvalificirana po § 215. k. z.: tu gre za svojstvo občne javne listine ali pa za svojstvo tistih listin, ki jim zakonodajec pripisuje javnopravni pomen; to so uradni listinski pripomočki (uradni protokoli in registri), javne knjige, n. pr. zemljiške, nadalje oporoke, volila, menice, čeki, trgovinske knjige; kazen: robija od 1 do 5 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let in fakultativna denarna kazen od 25 Din navzgor neomejeno; 3.) posebno kvalificirana po § 216. k. z.: tu gre za prometne javne listine: vrednostne papirje, glaseče se na prinosnika, delnice, obveznice, zastavnice, izdane po zakonitih predpisih od države, občine, korporacije, družbe; kazen: robija od 1 do 8 let in fakultativno v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

B. Posredna, intelektualna falzifikacija javnih listin po § 218. k. z. Tu gre v resnici za naklepno provzročitev (prav za prav za izrabljanje v širšem smislu besede) falzificirane listine: od storilca različna oseba, ki je zakonito upravičena sestaviti ali izdati (ali oboje) pristno, formalnopravno pravilno javno listino, jo izda, toda tista listina je po svoji materialnopravni vsebini nepravilna; formalno upravičeni izdajatelj je overovil zbog svoje nevednosti ali nepazljivosti, nekaj neresničnega. Kdor ga je k temu naklepno pripravil, se kaznuje z robijo od 1 do 5 let ali s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Javnim listinam se vzporejajo še javni zapisniki in javne knjige. Prav tako se kaznuje tudi, kdor uporabi označeno listino kakor pravo, dasi vé, da je činjenica, ki se z listino overavlja, neresnična. (Ako bi državni uslužbenec naklepoma overovil neresnico, ga zadene kazen po § 397. k. z.; ista kazen bi veljala tudi za nasnovatelja.)

C. Privilegirane falzifikacije: 1.) **po §§ 219., 220. k. z.,** kjer gre za zdravniška izpričevala (za ljudi ali za živino), toda le toliko, kolikor ne spadajo med javne listine (gl. *A.*, št. 2.). Kazen: *α)* za nezdravnike: zapor od 7 dni do 1 leta ali denarna kazen do 10.000 Din; *β)* za zdravnike, če ni bilo nagrade: strogi zapor od 7 dni do 2 let; *γ)* če je bila nagrada dana ali obljubljena: strogi zapor od 1 leta do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor in fakultativna očuvalna odredba zabranitve praktičnega zdravniškega udejstvovanja; *δ)* za osebo, ki ni sestavila sama take listine, pa jo, vedoč, da je lažna ali predrugačena, uporabi (§ 221. k. z.), je kazen strogi zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno; 2.) **po § 222. k. z.,** kjer gre za tako zvane osebne legitimacijske papirje, ki naj služijo samo boljšemu preživljanju, n. pr. potne liste, poselske, delavske knjižice, vozovnice pri prometnih sredstvih, vstopnice in pod.; kazen: zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din; toda če se vrše te falzifikacije obrtoma (§ 13., IV.), strogi zapor od 7 dni do 5 let in denarna kazen od 25 Din navzgor neomejeno; 3.) **po § 214., odst. 3., k. z.,** če gre za to, da hoče storilec s falzifikacijo le pridobiti sebi ali drugemu dokaz: *α)* za obstoj terjatve, do katere ima on ali drugi pravico, *β)* za obrambo zoper brezpravno terjatev ali neosnovano obtožbo. Listina, ki je falzificirana, ne sme biti javnopravnega značaja. Kazen: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

III. Kazniva dejanja, sorodna falzifikacijam ali v ozki zvezi z njimi:

1.) **Po § 217. k. z.:** Naklepno zbiranje ponarejenih ali prenarejenih prometnih javnih papirjev iz § 216. k. z. (gl. II., *A.*, št. 3.) v svrho njihove poznejše uporabe za pristne; kazen: zapor od 7 dni do 5 let.

2.) **Po § 223. k. z.:** Naklepno ugonabljanje listinske dokazne moči, da se prepreči ali odvzame dokaz z (javno ali zasebno) listino, n. pr. pečat se odtrže, podpis polije s tinto ali pod.; kazen: strogi ali navadni zapor od 7 dni do 5 let.

3.) **Po § 230. k. z.:** Naklepno izvršena pripravljalna dejanja, ki naj omogočijo ponarejo ali prenarejo listin, bilo domačih ali tujih, bilo javnih ali zasebnih, celó osebnih legitimacijskih papirjev, če še niso prešla v poskus dejanja falzifikacije; kazen:

robija od 1 do 3 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Poskus takega pripravljalnega dejanja je idejno nemogoč in se določbe o kaznovanju poskusa v tem primeru ne morejo uporabljati.

§ 71.

Izpremenba meje.

Sedes materiae je v § 224. k. z. Tu ne gre za zaščito pravne dobrine lastnine ali kakšne drugačne stvarne pravice, ampak zgolj za zaščito varnosti pravnega prometa, ki je združen s pravilnim funkcioniranjem mejnikov in razmejevalnih znamenj. Ne konkretna korist vobče, ampak vzdrževanje dokaza za pravno razmerje v prostoru po razmejevalnem znamenju na nepremičnini je predmet kršitve, če naj nastopi kaznivost. Semkaj spadajo zemljemerski znaki in vobče znaki nepremične lastnine, torej razen pravih mejnikov tudi mejne (žive in umetne) ograje, mejna drevesa, če jim gre svojstvo mejnika v naravi. V isto skupino šteje zakonodajec znamenja, ki kažejo na pravico, da se sme uporabljati voda v rekah, potokih in studencih, ako imajo funkcijo enake vrste kakor mejniki.

Pod sankcijo kazni je stavljeno vsako naklepno otežavanje dokaza za pravno razmejitveno razmerje, kakor odstranitev, uničenje, pokvarjenje, odmaknitev, premaknitev, napačna namestitev, čim se izvrši ali poskusi izvršiti v svrho pridobitve, otežitve ali prikrivanja dokaza za pravno razmerje med nepremičninami. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Idealni stek tega delikta po § 224. k. z. z drugimi delikti, n. pr. z naklepnim uničenjem tuje premične stvari, ni izključen.

§ 72.

Falzifikacija vrednostnih znakov.

Predmet falzifikacije, torej ponareje ali prenareje, so taki od države ali drugega javnega oblastva tipično izoblikovani znaki, po katerih naj se izvestne premične stvari za zakonito določen primer usposabljajo kot stvari, ki imajo izvestno višjo vrednost v prometu, in sicer baš tisto, ki jo odredi javno oblastvo, pa to vrednost po enkratni uporabi v prometu izgube. V § 230. k. z.

se imenujejo «službeni vrednostni znaki». Taka izguba vrednosti se posvedočuje na zunaj z žigom, prekrižanjem, preluknjanjem z «zumbo» in pod. Ni treba, da je oblastvo tuzemsko, tudi inozemsko se vpošteva, čim odredi ono z oblikovnim predpisom izvestno višjo vrednost. Sem spadajo kolki, poštne ali trošarinske znamke, taksni papirji itd., vendar mora biti pravna podstava za zvišanje vrednosti dana po izvestni določni zakoniti odredbi.

Po členu 22. zakona o ustanavljanju novih državnih monopolov na vžigalice, petrolej, cigaretni papir in alkohol z dne 3. avgusta 1893. z izpremembami in dopolnitvami z dne 23. junija 1898., 1. maja 1902. in 23. marca 1904. kakor tudi po členu 16. zakona o monopolu tobaka z dne 14. marca 1890. z izpremembami in dopolnitvami z dne 26. januarja 1900., 11. aprila 1902. in 23. marca 1904. so izenačeni monopolizirani formularji, taksne pole, poštne in druge marke, zavoji in žigi monopolske uprave z državnim novcem, toda za nje ne veljajo določbe za ponarejo ali prenarejo državnega novca, ampak posebni predpisi §§ 225. in 229. k. z. (Spredaj navedena zakona sta ostala v tem pogledu v veljavnosti po § 145., odst. 2., zakona o državnih monopolih [nat. cit. gl. § 5., IV.].)

Kaznivo dejanje obstoji v naklepnem samovoljnem napravljanju ali predrugačenju oblike takih znakov, s katero se jim dá videz večje vrednosti; svrha mora biti samolastna uporaba, prodaja ali prepustitev v uporabo drugemu zastran oškodovanja države. Kazen za ta delikt je robija od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno (§ 225. k. z.).

Kdor naklepoma uporabi ponarejen ali prenarejen vrednostni znak kot pravi ali ga nabavi zase ali za koga drugega ali ga proda ali hrani zaradi prodaje, ne da bi bil sam pri ponareji ali prenareji udeležen, se kaznuje z robijo od 1 do 5 let (§ 227. k. z.).

Kdor že uporabljen vrednostni znak (torej žigosan, prekrižan, preluknjan in pod.) napravi naklepno tako, da dobi videz še neporabljenega, se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno (§ 226. k. z.).

Kdor prav tak že uporabljen vrednostni znak naklepno uporabi v prometu, ne da bi na njem kaj izpremenil (n. pr. preluknjan kolek nalepi, kakor bi bil še neuporabljen), se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

Za naklepno izvršenje pripravljalnih dejanj v pogledu na ponarejo ali prenarejo službenih vrednostnih znakov velja prav vse tisto, kar je navedeno glede falzifikacije listin v § 70., III., št. 3.) (§ 230. k. z.).

§ 73.

Falzifikacija službenih znakov blaga.

Varnost trgovinskega prometa ne sme biti ogrožena na ta način, da se stavi v promet tako blago (predmet), ki bi moralo biti označeno kot pravo ali žigosano blago (predmet), pa mu dá storilec videz pravega ali žigosanega predmeta, kar pa ni. Tu gre samo za službeno, t. j. od javnopravnega, zakonito upravičenega oblastva, napravljene znake o oznamenovanju domačega ali inozemskega blaga: pečate, žige, znamke, ki se uporabljajo na živalih, lesu, kovinah in pod. Naklepna kršitev teh predpisov glede varnosti trgovinskega predmeta je kazniva. Ne samo neposredna, manualna naklepna ponareja ali prenareja, ampak tudi posredna, t. j. intelektualna, falzifikacija (prim. § 70., II., *B.)* službenih znakov blaga spada semkaj, *argumentum verbo* «ko lažno načini» v § 229. k. z. v primeri z «ko načini lažne znake» v § 225. k. z. Kazen je v vseh primerih § 229. k. z. strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Prav tako se kaznuje za naklepno uporabo tako ponarejenih ali prenarejenih službenih znakov blaga.

Za kontroliranje čistine izdelkov iz zlata, srebra in platine veljajo posebni predpisi zakona z dne 30. junija 1928. (Sl. N. št. 156/L, Ur. L. št. 253), kolikor niso po določbi § 229. k. z. razveljavljeni.

Tvorniški ali trgovinski žigi niso službeni žigi; o njih glej § 68., III., *C.*

Za naklepno izvršenje pripravljalnih dejanj v pogledu na ponarejo ali prenarejo službenih znakov blaga velja prav vse tisto, kar je navedeno glede falzifikacije listin v § 70., III., št. 3.) (§ 230. k. z.).

§ 74.

Falzifikacija mer ali uteži.

Zaradi varnosti trgovinskega in splošnega gospodarskega prometa odreja zakon sankcije za dejanja zoper pristnost mer ali uteži. Kaj se razume pod tema izrazoma, je bilo navedeno v

§ 69., II. Naklepna ponareja ali prenareja zakonito ustanovljenih mer ali uteži (§ 231. k. z.) se kaznuje ne glede na to, ali je storilec nameraval oškodovati drugega ali ne. Storilec mora vedeti, da ponareja ali prenareja, skratka, falzificira zakonito ustanovljene mere ali uteži, in pa hoteti, da jim dá videz pristnih. Poleg tega je posebej kriminaliziran primer naklepne dejanske uporabe falzificiranih mer ali uteži v prometu. Kazen je v vseh primerih enaka: robija od 1 do 3 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let, v obeh primerih tudi obligatorno v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Sedmo poglavje:

Napadi na varnost denarnega prometa.

§ 75.

Označba denarja in splošni predpisi.

I. Država si mora pridržati pravico, da izdaja novec (denar) kot izmenjalno sredstvo s prisilnim tečajem; to je osnovna podstava za varnost celokupnega trgovinskega in poslovnega pravnega prometa. Označeno izmenjalno sredstvo se imenuje v § 234. k. z. «novac» — denar. Po terminologični določbi § 14., št. 5., k. z. pa se mora razumevati pod tem izrazom tako kovinski kakor papirnati denar, ki je v tečaju v naši ali v tuji državi na podstavi zakona. Vsi delikti iz poglavja XX. k. z. (napravljanje lažnega denarja) se kaznujejo tudi, če so od inozemcev v inozemstvu storjeni (§ 4. k. z.). Vrsta denarja ni odločilna, samo da je denar še ali že v tečaju na podstavi zakonite odredbe, s katero (naša ali tuja) država na poseben, določen način poveruje legalno vrednost denarja. Tudi naš drobiž po 2 dinarja, po 1 dinar, po 50 par in po 25 par, nadalje po 10, 20 in 50 dinarjev šteje sem; enako tudi papirnati denar (bankovci) Narodne banke. Glede tujega denarja mora tožitelj posebej dokazati, da je v tečaju na zakoniti podstavi z zakonito prisilno veljavo.

II. Varnost denarnega prometa je zaščitena v pogledu ponareje in prenareje denarja kot takšnega (o pojmih ponareje in prenareje gl. § 70., I., *a* in *b*), nadalje v pogledu stavljenja denarnih falzifikatov v tečaj, v pogledu zmanjšanja kovinske vsebine pristnega denarja, prometa s kovinskimi odpadki, zbiranja

denarnih falzifikatov katerekoli vrste, slednjič v pogledu pripravljalnih dejanj k falzifikaciji denarja. Vsi ti delikti se kaznujejo zgolj, če so storjeni naklepoma, samo da je pri nekaterih izmed njih potrebna tudi oškodovalna namera. Pri vseh je obligatorno predpisana očuvalna odredba stvarne narave, da se orodje, tvarina in izdelki, ki se uporabljajo pri kaznivem dejanju ali se provzročijo ž njim, odvzamejo, ne glede na to, kdo je njihov lastnik. Seveda ostanejo zbog tega odvzema civilnopravne odškodninske pravice tistemu, ki ima do teh stvari zakonito lastninsko pravico.

V poglavju XX. k. z. je zakonodajec naposled kriminaliziral napravljanje, razpečavanje ali hrambo izvestnih stvari, ki niso denar, ampak samo izdelki, ki so videti, kakor bi bili denar, če ravna storilec pri tem z namero razpečavati jih kot sredstvo, ki naj drugega preslepi, da gre za denar.

§ 76.

Posamezni zločini.

I. Falzifikacija (ponareja ali prenareja) denarja obstoji v tem, da kdo:

a) dela («izrađuje») denar — čeprav en sam kos — z namero, da bi ga dal v tečaj vobče kot denar (§ 234. k. z.); ali

b) predrugači pristni denar z namero, da bi ga dal v tečaj kot denar večje vrednosti (§ 234. k. z.); ali

c) izroči od druge osebe ponarejen ali prenarejen denar v promet, vedoč, da je sprejel denar take kakovosti, in hoteč ga izročiti v tečaj (§ 235., odst. 1., k. z.).

Kazen je v vseh teh primerih enaka: robija od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

II. Čim je bil denar od kogarkoli kot pristen sprejet, pa ga on sam ali kdo drugi pozneje, ko je zvedel, da je ponarejen ali prenarejen, izroči v promet (§ 235., odst. 2., k. z.), se tak storilec kaznuje blaže; kazen je zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju do 10.000 Din. V tem primeru je treba torej dveh činiteljev: prve osebe, ki je denar sprejela kot pristen, dasi to ni bil, in neke druge, ki ga potem, ko je bila zvedela, da ni pristen, «odrine» dalje; samo sum nepristnosti za to drugo osebo za kaznivost ne zadostuje; toda *dolus eventualis* je mogoč in ustanavlja kaznivost.

III. Vsako naklepno izvršeno pripravljalno dejanje, ki naj omogoči neupravičeno napravljanje, nabavljanje ali razpečavanje orodja ali sredstva v svrho spredaj pod I., *a)* do *c)*, navedenih deliktov, ki pa še ni prešlo v poskus takšnega delikta samega (§ 239. k. z.), se kaznuje z robijo od 1 leta do 5 let ali s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Poskus takega pripravljalnega dejanja je idejno nemogoč in se določbe o kaznovanju poskusa v tem primeru ne morejo uporabljati.

IV. Naklepno zmanjšanje kovinske vsebine novca (metalnega), čeprav samo enega kosa, storjeno z namero storilca, da bi ga dal v tečaj po polni nominalni vrednosti (§ 236., odst. 1., k. z.) ali pa naklepno spravljanje takega novca v tečaj kot polnovrednega (§ 236., odst. 3., k. z.), se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Zmanjšanje kovinske vrednosti je dano, če manuelna ali kemična obdelava pristnega kovinskega novca privede do tega, da vsebina ne ustreza po obsegu ali teži ali snovi vrednosti, ki je za dotično kovinsko snov zakonito predpisana (*«Kippen und Wippen»*). V prvonavedenem primeru za kaznivost ni treba, da bi bil denar zmanjšane vrednosti že spravljen v tečaj.

Obrtoma (§ 13., IV.) storjen zločin teh dveh vrst se kaznuje z robijo od 1 do 10 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Nalik določbi pod II. je tudi glede novca z zmanjšano kovinsko vrednostjo ustanovljen vzporeden delikt z istimi pogoji kaznivosti, samo kazen je blažja: zapor od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 5000 Din (§ 236., odst. 4., k. z.).

V. Čim je bil denar (metalni ali papirnati) ponarejen ali prenarejen ali čim je dobil denar (metalni), dasi pristen, razvrednoteno kovinsko vsebino, ne sme biti predmet zbiranja. To je ista kriminalnopolitična misel, ki smo jo že srečali pri zbiranju ponarejenih ali prenarejenih vrednostnih papirjev (§ 217. k. z.; gl. § 70., III., št. 1.). Za kaznivost zbiranja je potrebna namera, da se spravi denar kot polnovreden v tečaj, čeprav po preteku daljše dobe. Kazen je tu težja, namreč robija od 1 do 5 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let, v vsakem primeru pa še obligatorna denarna kazen od 25 Din navzgor neomejeno (§ 237. k. z.).

VI. Posebej je kriminalizirana naklepna nabava ali razpečava kovinskih odpadkov, ki se dobe s postrganjem kovine pristnega denarja (gl. spredaj IV.). Ne gre za promet v celoti, n. pr. za

kup in prodajo, darovanje, menjavo; že čin nabave zase ali čin razpečave zadošča za kaznivost. Niti ni treba oškodovalne namere; naklep kot tak, čeprav se ne vrši nabava v svrho razpečave, zadostuje. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

VII. Glede zločina, navedenega v § 75., II., odst. zadnjem, velja to-le: Preprečiti se hoče, da bi lahkoverni, neizkušeni ljudje ne nasedli sleparjem, ki jim vrinejo namesto denarja reklamne liste, natisnjene v obliki bankovca ali s stanijolom prevlečene bonbone, ki so videti kakor denar. Kazen je samo denarna do 10.000 Din. Odvzem orodja, tvarine, izdelka kot stvarna očuvalna odredba je predpisan obligatorno. Idealni stek tega delikta (§ 240. k. z.) z deliktom prevare je mogoč, čim je dana tudi storilčeva oškodovalna namera, da drugo osebo oškoduje glede imovine.

Osmo poglavje:

Napadi zoper pravosodje.*

§ 77.

Skupne poteze in skupine kaznivih dejanj zoper pravosodje.

V prejšnjem poglavju smo razpravljali o zaščiti pravnega reda glede denarnega prometa. V tem poglavju gre za sorodno zaščito, namreč za zaščito pravice države, zahtevati od vsakogar, da pomaga vzdrževati pravni red, če gre za koristi države, ki naj ta red očuva. V tem pogledu gre predvsem za zaščito države na zunaj, ki zahteva, da mora vsakdo prijaviti pripravljalne korake, ki merijo na izdajo vojnih tajnosti (§ 114. k. z.), pa tudi pretečih nezgod (§ 203. k. z.). Vendar je zakonodajec ta dva delikta uvrstil v posebni poglavji splošnega pomena, o katerih bomo razpravljali pozneje. V poglavju XIV. k. z. pa je nanizal dolgo vrsto deliktov, ki ščitijo pravni red v pogledu državnega pravosodja v širšem pomenu besede, torej ne samo pri civilnih in kazenskih sodiščih, ampak tudi pri upravnih sodiščih, meddržavnih sodiščih in komisijah in

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Hönigsberg:* Komentar štamparskog prava, 1933.; *Vukčević:* O krivokletstvu, Branič, 1933.

pri vojaških sodiščih. Tudi upravna oblastva in nesporni postopek štejejo sem.

Učinkovitost državnega pravosodja v širšem smislu je *fundamentum classificationis;* ona je zavisna od izvestnih dolžnosti državljanov, ki so pozitivnega in negativnega značaja. Ne gre, da bi državljani to učinkovitost naklepno omisivno še podkopavali, ko jim ne preti od sodelovanja pri sprečavanju neučinkovitosti nobena nevarnost. Tu zahteva pravni red v izvestnih primerih pozitivno sodelovanje z naznanitvijo (ovadbo) težkih kršitev kazenskopravnega značaja. To sodelovanje pri borbi zoper porast zločinskih dejanj, še preden so storjena, mora država zaradi očuvanja svojega obstanka zahtevati od vsakogar, tudi od inozemca, ki biva v tuzemstvu. V drugih primerih pa se zabranjuje storitev izvestnih dejanj, ki vodijo do težkih kršitev pravnega reda. V tej skupini je nanizana daljša vrsta komisivnih kaznivih dejanj. Tu hoče država preprečiti porast deliktov, izvirajoč iz nasnavljanja, ponujanja, dogovarjanja, združevanja v svrho storitve delikta; zabranjujejo pa se tudi onemogočevanja učinkovitosti državnega pravosodja s tem, da se daje po storitvi zločina zločincu pomoč, da ga roka pravice ne zajame ali zadene. Posebej je še stavljeno pod kazen neposredno sprečavanje pravosodja v pogledu na pribavljanje učinkovitih dokazov, ki so potrebni pri izrekanju sodnih odločb.

Vsa ta dejanja je treba presojati s skupnega vidika, da so ustanovljena v svrho uspešne borbe zoper porast zločinskih dejanj, a da daje podstavo za tako borbo pravilno poslujoče državno pravosodje, bodisi pred storjenim zločinom ali po njem, ne glede na možnost, da prihajajo tupatam v poštev hkratu še drugi nagibi storitve zločina. Za to ni izključen idealni stek kaznivih dejanj zoper pravosodje s kaznivimi dejanji iz drugih vidikov.

Pri deliktih zoper pravosodje zahteva zakonodajec za kaznivost vseskozi krivdno obliko naklepa; pri nekih vrstah jo stopnjuje v namero.

§ 78.

Borba zoper porast kaznivih dejanj.

I. Zakonodajec zahteva, da tisti, ki vé, da se pripravlja izvršitev zločinstva, t. j. objektivno kaznivega dejanja, ki je kvalificirano kot zločinstvo (a ne kot prestopek ali prekršek) v smislu

kateregakoli kazenskega zakona (t. j. občnega k. z., voj. k. z. ali stranskega kazenskega zakona), pa v času, ko to izve, lahko z ovadbo na pristojno oblastvo izvršitev odvrne, to tudi stori. Tako mora pomagati državi, da očuva pravni red in sprečava porast zločinstev in z njimi v zvezi stoječih težkih krivic. Ali je oseba, ki pripravlja zločinstvo, vračunljiva ali ne, ni odločilno; saj tega tisti, ki ga more z ovadbo preprečiti, sam ne sme presojati. Poslednji postane kazniv, čim je sam vračunljiv, a opusti ovadbo, tako da se dejanski pripravljano (ne samo v mislih nameravano) zločinstvo res izvrši ali vsaj izvršiti poskusi (§ 135. k. z.; omisivni delikt). Ne zadene ga kaznivost v naslednjih taksativno ustanovljenih primerih:

a) če je tisti, ki je pripravljano zločinstvo izvršil ali vsaj izvršiti poskusil, ž njim v sorodstvu do vštete druge stopnje v premi vrsti ali v braku;

b) če se je ne glede na to, da bi bil mogel napraviti ovadbo, na kakšen drugačen, resno zamišljen način potrudil, preprečiti izvršitev zločinstva ali odvrniti izid, ko je bilo poskušeno ali izvršeno;

c) če je njemu pretila nevarnost za njegovo osebo ali imovino.

V teh primerih kaznivost sploh ne nastopi, v drugih pa pač, toda le, če je opustitev prijave storjena naklepoma, t. j. z védenjem, da gre za objektivno dejanje s takimi sostavinami, ki ga kvalificirajo za zločinstvo (ni pa treba, da bi subjektivno poznal kazenskopravno kvalifikacijo), in s hotenjem, da opusti pomoč, da bi pristojno državno oblastvo za pripravljanje označenega dejanja zvedelo.

Kazen za navadne, nekvalificirane opustitve ovadbe je zapor od 7 dni do 5 let, za kvalificirane posebno težke primere (§ 75., odst. 2., k. z.) pa robija od 1 do 5 let.

Posebno težko kvalificiran primer je ustanovljen v zak. zaščit. drž., če gre za pripravljanje zločinstva po § 1. tega zakona, pa tisti, ki za to pripravljanje vé, naklepoma ne obvesti pravočasno državnega oblastva, ki je poklicano, da tako zločinstvo onemogoči. Kaznuje se ta opustitev z robijo od 1 do 20 let. Za ta delikt v zak. zaščit. drž. ni nobene določbe o nekaznivosti, če so dane okolnosti, naštete spredaj pod *a)* do *c)*. Sorodnost tega delikta z onim po § 135. k. z. je sicer jasna; vendar pa je pravna dobrina pri deliktu po členu 1. istega zakona druga, namreč javna

varnost; zato se določbe odst. 3. § 135. k. z., ki niso v občnem delu k. z. navedene (gl. člen 6., odst. 2., uv. zak. kaz. zak.), ne smejo analogno uporabljati.

II. Borba za preprečitev zločinstev je izobličila še druga komisivna kazniva dejanja.

1.) Vsako naklepno zavajanje ali nasnavljanje individualno nedoločnih oseb, ki se izvrši javno ali z razširjanjem sestavkov, slik ali objav, se kvalificira (§ 136. k. z.) kot prestopek in kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let ali v denarju do 30.000 Din, ako je usmerjeno v pravcu, da naj store druge osebe vobče označeno zločinstvo kot takšno. (Edino zločinstva po §§ 91. do 94. k. z. ne spadajo v tu mišljeni obseg zločinstev, ker so zavajanja k njim po § 95. k. z. posebej strože penalizirana.) Če pride do resničnega izvršenja ali poskusa od strani individualno določne osebe, je treba kazenskopravno odgovornost storilca presojati najprej z vidika § 34. k. z., čim so pogoji dani, da je prešlo storilčevo dejanje v težje kaznivo dejanje; tu postane storilec nasnovatelj težje kaznivega dejanja. Prej omenjena kazen (zapora od 7 dni do 3 let ali v denarju do 30.000 Din) zadene tudi tistega, ki se poprime takega nasnavljanja, t. j. naklepoma pokaže na zunaj zaznatno svojo pripravljenost, da hoče storiti zločinstvo, h kateremu je bil nasnovan ali zavajan.

Opredelitev nasproti sorodnim deliktom po členu 43. tisk. zak. je podana po načinu uporabljenega sredstva za storitev nasnavljanja po tiskovini. Tudi tam se kaznuje «podsticanje», t. j. nasnovanje individualno nedoločnih oseb z vsebino tiskovine na izvršitev zločinstev, toda samo, če so kazniva s smrtjo, robijo ali zatočenjem preko 5 let, pa ni prišlo do drugih kaznivih posledic. Kazen je strožja kakor v § 135. k. z., namreč zapor od 7 dni do 5 let. Ako pa meri «podsticanje» z vsebino tiskovine na storitev manj težko kaznivega dejanja, torej tudi prestopka, je kazen deloma enaka, deloma strožja ter se morajo uporabljati določbe o kazni po tisk. zak., t. j. zapor do 3 let. Člen 13. novel. tisk. zak. nima glede penalizacije nobenega izpreminjevalnega učinka.

Poseben delikt člena 45. tisk. zak., ki je bil ustanovljen za nasnavljanje individualno nedoločnih oseb, je bil derogiran po določbah členov 1. do 3. zak. zaščit. drž., o katerih govorimo pozneje.

2.) Kdor se sam ponudi, da izvrši v bodočnosti neko dejanje, ki ni le protipravno, ampak ima tudi vse objektivne znake zločinstva, za katere vé in jih hoče udejstvovati, če oseba, ki ji velja ponudba, na to pristane, se kaznuje po § 137. k. z. z zaporom od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din. Ista kazen zadene tudi tistega, ki sprejme naklepoma ponudbo, ki mu je bila storjena v spredaj navedenem smislu. Oba delikta — ponudba in sprejem — sta kazniva kot prestopka, dokler spadata še v čas pred dejansko udejstvitvijo, torej v čas borbe zoper bodoči porast zločinstev. Čim se zločinstvo, katero se konkretno ponuja ali ponujeno sprejme, oživotvori, se ravna kaznivost po načelih nasnove (§ 34. k. z.). Če pa je ponudba samo navidezna v tej smeri, da «ponudnik» neče storiti ob nikakšnem pogoju zločinstva, ampak hoče samo pripraviti nasprotno stran k resnemu sprejemu ponudbe, gre za «*agent*-a *provocateur*-ja», ki pa tudi iz tega vzroka ni kazniv (prim. § 20., V.), ker zahteva § 34., odst. 2., k. z. za kaznivost poskusa zavedbe k storitvi kaznivega dejanja, da je to kaznivo dejanje zločinstvo, medtem ko se kvalificira sprejem ponudbe le za prestopek.

3.) Za preprečenje zločinstev pride nadalje v poštev dogovor dveh ali več oseb, da hočejo izvršiti zločinstvo (§ 138. k. z.).

a) Priti utegne do naklepnega dogovora dveh ali več oseb, da hočejo izvršiti kaznivo dejanje, kvalificirano po §§ 91. do 94. k. z.; kaznujejo se kot dogovorniki po § 98. k. z.; te primere je treba iz § 138. k. z. izločiti. Če pa se stori enak dogovor glede nekega drugega vnaprej določenega — čeprav edinega! — zločinstva (ne: prestopka), bodisi po k. z., voj. k. z. ali stranskem kazenskem zakonu, postane tak dogovor (= komplot) kaznivo dejanje po § 138., odst. 1., k. z., kolikor ne preide v težje kaznivo dejanje zlasti s tem, da se dogovorjeno zločinstvo prične izvrševati ali da se drugače udejstvi njegov dejanski stan. Ni da bi moral pri vseh dogovornikih nastopiti primer težje kaznivega dejanja; ti ostanejo kaznivi po § 138., odst. 1., k. z., one pa zadene vendarle strožja kazen. Kazen za komplot je po § 138., odst. 1., k. z. zapor od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din. Dogovornik, ki prostovoljno odstopi od dogovora ali prijavi dogovor ali prepreči iz lastnega nagiba izvršitev zločinstva, postane nekazniv.

b) Če utegne priti, da se dve ali več oseb združi za to, da store v bodočnosti razna zločinstva nedoločenega števila, ne da bi bila že dogovorjena po vrsti ali času, pa je ipak njihov značaj dogovornikom znan kot zločinsko dejanje. Tudi delikti po §§ 91. do 94. k. z. štejejo sem. V takih primerih govorimo o četi (*Bande*, «klapa»). Vsak dogovornik postane že spričo samega takšnega združenja kazniv (§ 138., odst. 2., k. z.), še preden bi prišlo do izvršitve konkretnega zločinstva. Kazen je ista, kakor je navedena spredaj pod *a)* (izvzeti so samo primeri združitve za izvrševanje tatvin, kjer je določena posebna kazen v § 316., št. 2., k. z. [gl. § 57., III., št. 2.]). Član čete, ki prostovoljno odstopi od dogovora ali prijavi dogovor četnikov ali iz lastnega nagiba prepreči izvršitev zločinstva, postane nekazniv.

III. Po storjenem zločinu naj zadene vsakega zločinca tista sankcija, katera je zakonito ustanovljena. Tudi tu gre za vzdrževanje pravnega reda in za borbo zoper porast zločinstev, seveda tako, da se po storjenem zločinu ne dopušča, da bi se zločinec sploh ne prijel ali vsaj ne dovedel k izrečeni kazni ali k odrejenemu očuvalnemu sredstvu.

a) Podpomoč (§ 141. k. z., *Vorschubleistung*) obstoji v tem, da kdo naklepoma onemogoči ali prepreči uvedbo sodnega kazenskega postopka zoper znanega storilca kaznivega dejanja zločinstva ali prestopka, ali pa da le-temu naklepoma pomaga, da ga ne doseže zbog kaznivega dejanja kazen ali očuvalna odredba.

O osebi storilca izvršenega delikta se tu govori; tega skrije, obleče, prehrani in pod. storilec kaznivega dejanja po § 141. k. z. Pripomniti je treba, da smo že govorili o prikrivanju in potuhi (gl. § 62.); toda ta se nanaša zgolj na stvari, imovinske predmete, ki izvirajo iz deliktov zoper pravno dobrino imovine; če bi te specialne določbe ne prihajale v poštev, pa bi kdo n. pr. skril ali uničil *corpus delicti*, od katerega zavisi presoja delikta predhodno storjenega delikta, bi šlo vsekako za osebne koristi storilca predhodno storjenega delikta in bi utegnile priti po okolnostih določbe § 141. k. z. do uporabe.

Dokler je storilec predhodnega delikta na prostosti, se tisti, ki mu dá podpomoč, ne kaznuje, če sta soproga ali po krvi v sorodstvu v premi vrsti ali v stranski vrsti do vštete druge stopnje. V vsakem drugem primeru, ko se nahaja storilec predhodnega dejanja na prostosti, pa se kaznuje *in abstracto* tisti, ki

mu je dal ali poskusil dati podpomoč, s strogim zaporom od 7 dni do 3 let, v posebno težkih primerih pa z robijo od 1 do 5 let, toda kazen ne sme biti ne po vrsti ne po velikosti večja od one, ki je *in concreto* zapretena za predhodno kaznivo dejanje, glede katerega se je podpomoč izvršila.

b) Podpomoč po storjenem zločinu, ki jo dá kdo storilcu predhodnega zločina, ko je le-tá že v priporu, preiskovalnem zaporu, v kazni na prostosti (kakršnekoli vrste) ali v zavodu za očuvalna sredstva, združena z utesnitvijo osebne prostosti, ali v vzgoji kakšne rodbine s tem, da ga oprosti s silo, pretnjo ali zvijačo (§ 142. k. z.), se kaznuje — tudi v primeru poskusa — s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Ta kazen zadene, če je bilo udeleženih več oseb na podpomoči, pa se ne dožene, kdo od sostorilcev je posamič dejanski kaj zakrivil, vsakega udeleženca. Če pa so udeleženci pri storitvi podpomoči uporabljali silo zoper osebe ali stvari *(vis absoluta* ali *compulsiva),* se kaznujejo z robijo od 1 leta do 10 let.

c) Vzajemno podpomoč si dajejo oni, ki so v priporu, preiskovalnem zaporu, v kazni na prostosti (kakršnekoli vrste) ali ki se čuvajo po odločbi oblastva v kakšnem zavodu ali zaporu, pa se združijo («skupe») z namero, da bi prišli nasilnim pótem na prostost (§ 143. k. z.). Kazen je različna: *α)* za priprosti primer združenja, če ni prišlo do uporabe brahijalne sile, strogi zapor od 7 dni do 5 let; *β)* za kvalificirane primere združenja z dogovorom napada na nadzorstvene organe, robija od 1 do 5 let; za posebno kvalificirane primere združenja z dejansko uporabo sile, robija od 1 do 10 let. Ako pa se kvalificira ravnanje po drugih zakonitih določbah še težje, n. pr. če pride pri napadu do naklepne usmrtitve nadzorstvene osebe, se uporablja težja določba za zločinstvo, ki je določeno izven predpisov o zaščiti pravilno delujočega pravosodja.

§ 79.

Neopravičeno izdejstvovanje pravosodstvenih funkcij.

Doslej smo razpravljali (v § 78.) o borbi zoper porast kaznivih dejanj, ki spada časovno pred storitev ali po storitvi nekega kaznivega dejanja. Zakonodajec pa je raztegnil borbo še na to stran, da se naj provzroča udejstvovanje pravosodja s kazenskim sodnim postopkom samo tam in tedaj, kjer in kadar gre

za zakonito ustanovljeno potrebo pregona. Kjer pa te potrebe ni, ker se ni pripetilo nobeno kaznivo dejanje, naj se stvarni položaj ne potvarja naklepoma tako, da poseže pravosodje vmes, pa brez potrebe. Prav to pa veljaj tudi v pogledu kršitev službenih dolžnosti. Jasno pa je, da mora zakonodajec svoje prohibitivne določbe tako previdno ustanoviti, da naj ne pride do nezaželene bojazni pred ovadbami kaznivih dejanj od državljanov, ki so tudi interesirani na tem, da se vzdržuje pravni red po dobrem, pravilno poslujočem pravosodju in takisto po enaki državni upravi. V tem pogledu sta predvidena dva delikta.

1.) Kdor vé, da neka določena oseba ni storila kaznivega dejanja (zločinstva ali prestopka), zaradi katerega bi se mogel uvesti kazenski sodni pregon, ali kdor vé, da neka določena oseba ni zagrešila prekršitve svoje službene dolžnosti, pa zoper svoje prepričanje ovadi označeno določno osebo javnopravnemu oblastvu, ki sme po svoji iniciativi pokreniti pričetek pristojnega kazenskega ali disciplinskega postopka, vprav zato, da se naj pristojni kazenski ali disciplinski postopek zoper ovadeno osebo prične, stori prestopek, zaradi katerega se kaznuje na predlog javnega obtožitelja (po službeni dolžnosti) z zaporom ali s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Razen tega se mora na zahtevo javnega obtožitelja obsodba lažnega ovadnika objaviti v novinah, ki jih določi sodišče, na stroške, ki zadenejo vselej ovadnika (§ 139. k. z.). Ni treba za kaznivost, da se je kazenski ali disciplinski postopek resnično že pričel. Če se je, je to samo morebitna obtežujoča okolnost.

Če je ovadnik svojo lažno ovadbo preklical, preden se je postopek pričel — ta pričetek se razume tehnično, t. j. v smislu s. k. p. ali disciplinskih zakonitih predpisov — ga sme (ne: mora) sodišče oprostiti vsake kazni.

Lažna ovadba po § 139. k. z. (obrekovanje) se razlikuje od klevete po § 301. k. z. po tem, da gre pri prvi samo za neresnične obdolžitve uradno ali disciplinsko pregonljivih dejanj ter da je *dolus* direkten, posebej označen in združen z namero *(animus nocendi),* spraviti ovajenca v neupravičeno nepriliko omenjenega pregona, dočim gre pri deliktu po § 301. k. z. za občni *dolus* (tudi eventualni), zmanjšati, okrniti ali uničiti objektivno čast oklevetanca.

2.) V pravkar obravnavanem primeru 1.) je bilo govora o osebi ovajenca, ki pa ni sam ovaditelj. Zakonodajec pa je usta-

novil podoben delikt, ki ga zagreši tisti, ki zoper svoje prepričanje, da se ni zgodilo nobeno kaznivo dejanje, vendarle poda oblastvu lažno ovadbo o takem dejanju, kakor bi se bilo zgodilo od neke druge osebe, ki se ne imenuje, ali pa od njega, ovaditelja, samega. Izločen pa je tudi primer ovadbe zaradi prekršitve službene dolžnosti disciplinskega značaja. Kazen za tak delikt je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din (§ 140. k. z.). Anonimne ali psevdonimne ovadbe zoper sebe samega zbog neizmišljenega, toda od neke druge osebe storjenega kaznivega dejanja z namero, da se prične kazenski postopek določno zoper sebe (n. pr. da pride v preiskovalni zapor preko zime ali da si ustvari za neko drugo kaznivo dejanje *alibi* in pod.), pa spadajo pod določbo § 139. k. z.

§ 80.

Motitve pravilnega poslovanja in ogražanje ciljev pravosodja.

I. Svrhe državnega pravosodja bi bile onemogočene, če bi država kot nositeljica pravnega reda sama ne poskrbela za to, da se more poslovanje sodišč in upravnih oblastev brezhibno vršiti. K temu spada vsekako, da morajo osebe, ki vedo kaj o predmetu, ki ga obravnava dotično sodišče ali oblastvo, o tem po resnici in pravici izpovedati. O tem, kako naj se to udejstvi, daje država predpise s posebnimi zakoni v sodnih kazenskih, v civilnopravdnih stvareh, v nespornem postopku glede rednih sodišč in v postopku pred upravnimi oblastvi. Ne zahteva se, da bi omenjene osebe, ki vedo za relevantne okoliščine kot priče ali izvedenci, morale vsekako izpovedovati; v tem pogledu so ustanovljene zakonite izjeme. Toda kjer takšne izjeme ni, so te osebe dolžne pomagati, da se posluje objektivno pravilno. Kdor te pomoči nalašč neče nuditi, ograža pravilno poslovanje sodišč ali upravnih oblastev. Pod sodišči ni razumeti samo rednih sodišč, ampak sem spadajo tudi upravna sodišča, borzna sodišča, razsodišča, meddržavna sodišča in mednarodne komisije, pod upravnimi oblastvi pa se razumejo vsa upravna oblastva prve kakor tudi višje stopnje, čim spada njihovo poslovanje pod pojem pravosodja, čeprav v širšem smislu besede. Glavno je, da se tiče pomoč vseskozi učinkovitosti dokazov ali dokaznega postopka, da se izpolnijo cilji pravosodne narave.

Razen tega pa teži država po posebnih ciljih pri izvrševanju pravosodja in zahteva, da jih vsakdo vpošteva. Ti cilji so, da bodi pravosodje ne le učinkovito, ampak tudi smotreno, da se ob križajočih se interesih preferira oni, ki je za pravni red višje vrednosti.

O vseh teh, na videz heterogenih, v resnici pa v pogledu na pravosodje sorodnih skupinah ima k. z. izvestne zakonite določbe, ki se morajo izpolnjevati ob izvestnih pogojih, če naj ne zadene kazen tistega, ki jih prekrši naklepoma.

II. Glavno, četudi ne najzanesljivejše dokazno sredstvo v pravosodju v širšem, spredaj obrazloženem smislu besede, so izpovedbe prič, izvedencev, prevajalcev, tolmačev. Da se dožene objektivna zakonita pravilnost pravosodnega poslovanja, je potrebno, da sodišča ali upravna oblastva izvedo po takih izpovedbah čisto resnico. Mogoče je, da tisti, ki je izpovedal, ni čiste resnice povedal, ker se je iz malomarnosti ali nepazljivosti ali po naključju zmotil. Taka izpovedba po našem k. z. (v nasprotju s kazenskimi zakoniki drugih držav) ni kazniva. Če pa se ni na takšen način zmotil, ampak vedoč za neresničnost in hoteč neresnico povedati, izpovedal, postane kazniv.

Predmet lažne izpovedbe je označen v § 149., odst. 1., k. z. z besedo «kaj», v § 145., odst. 1., k. z. z besedo «karkoli». Ipak moramo misliti, da gre tu za neko izpovedbo, ki ima pravo notranjo zvezo s pravosodjem, čeprav ne bomo zahtevali, da mora biti izpovedba naravnost procesno relevantna. (Tako tudi odločba B. k. s. z dne 7. junija 1933., Branič, 1934., str. 26.)

Kazen za lažno izpovedbo priče, izvedenca, prevajalca ali tolmača je različna:

A. Lažna izpovedba pod prisego:

Pred **rednimi** sodišči (tudi v nespornem postopku: gl. *B.*), upravnimi sodišči, borznimi sodišči, razsodišči in drugimi sodišči (n. pr. sodiščem za zaščito države), inozemskimi ali mednarodnimi sodišči ali mednarodnimi komisijami in pred upravnimi oblastvi:

1.) Priprost primer: če je bila izpovedba storjena pod prisego brez nadaljnjih otežujočih okolnosti: robija od 1 do 5 let (§ 144., odst. 1., k. z.). § 145. k. z. odreja, da velja ista kazen

tudi za tiste osebe, ki so z zakonom oproščene prisege (§§ 178., 179. s. k. p.; § 432. civ. pravd. post.), ali ki so opravile slovesno obljubo namesto predpisane prisege (§ 381. s. k. p.), ali ki so se sklicevale na že opravljeno prisego (§ 255. s. k. p.), pa so pred sodiščem lažno izpovedale.

2.) Kvalificiran primer: če je bila izpovedba pod prisego opravljena v kazenskem postopku pred za to poklicanimi sodišči naklepoma v korist ali škodo kogarkoli, tudi sebe (§ 144., odst. 2., k. z.); kazen: robija od 1 do 10 let.

3.) Posebno kvalificiran primer: če je bila zaprisežena izpovedba opravljena v kazenskem postopku pred za to poklicanimi sodišči, to pa z namero, da bi bil obtoženec obsojen na smrt, in če je bila taka obsodba poslej resnično izvršena, je kazen dosmrtna robija (§ 144., odst. 3., k. z.).

B. Lažna izpovedba brez prisege:

1.) pred rednimi sodišči, tudi v nespornem postopku, in pred vsemi drugimi pod *A.* navedenimi sodišči in komisijami, toda ne pred upravnimi oblastvi; kazen: strogi zapor od 7 dni do 5 let in izguba častnih pravic (§ 146. k. z.; § 148. novel. kaz. zak.);

2.) pred upravnimi oblastvi; kazen: zapor od 7 dni do 5 let (§ 148., odst. 2., novel. kaz. zak.). (V smislu člena 5. uv. zak. kaz. zak. so razveljavljene določbe zakona o davku na vojne dobičke [nat. cit. gl. § 5., II., št. 4.], ki so ustanavljale sodne kazni za lažne izpovedbe prič in izvedencev pred finančno upravo ali davčnimi odbori.)

Posebej se poudarja: Lažne izpovedbe pred sodišči pod prisego in brez prisege se kaznujejo po predpisih, navedenih pod *A.*, št. 1., odnosno *B.*, št. 1., tudi če so storjene v nespornem postopku; zaprisežene in nezaprisežene lažne izpovedbe pred upravnimi oblastvi pa po predpisih pod *B.*, št. 2.

V vseh primerih pod *A.* in *B.* velja izjemoma *privilegium favorabile:* če oseba, ki je lažno izpovedala, prekliče svojo lažno izpovedbo, preden se izreče, t. j. objavi strankam odločba sodišča (bilo kazenskega, bilo civilnega): *α)* ji sme sodišče, če ni bilo niti škode niti posledic, omiliti kazen po svobodni oceni ali jo oprostiti vsake kazni; *β)* če je bilo kaj posledic ali

škode, a je storilec preklical iz lastnega nagiba, kaznuje sodišče storilca z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din; *γ)* če preklic ni bil popolnoma prostovoljen, ampak posledica drugih razmer, je kazen zapor od 7 dni do 5 let.

III. Zagotovitve za pravosodje potrebnih dokaznih predmetov se tičeta delikta:

a) **po § 152. k. z.:** naklepna utajitev kraja, kjer se nahaja mrlič, ki naj se pregleda, ko zahteva oblastvo izpovedbo o tem; nadalje naklepna protipravna uničba ali odstranitev ali zamenjava mrliča, da ga ni mogoče pregledati; kazen: zapor od 7 dni do 3 mesecev;

b) **po § 153. k. z.:** kdor je po zakonu pozvan sporočiti oblastvu primere smrti, pri katerih gre za opravičen sum, da je nastopila smrt zbog kaznivega dejanja, a naznanitev naklepoma opusti, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din.

IV. Da se mlajšim maloletnikom, ki so postali kaznivi, olajša življenje v bodočnosti, določa § 445. s. k. p., da se brez dovolitve pristojnega sodišča ne smeta po tisku objaviti niti potek sodnega postopka niti sodba; ustne razprave zoper mlajše maloletnike so že tako nejavne. Kdor je zvedel za potek sodnega postopka in vsebino sodbe, a brez dovolitve sodnika za mlajše maloletnike naklepoma v tisku kaj o tem objavi, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. Če pa dovoli sodnik omenjeno objavo v tisku, ne sme biti ime mlajšega maloletnika brez sodnikove dovolitve niti z začetnimi črkami označeno. Kršitev te določbe, ki se stori naklepoma, je enako kazniva kakor prej navedena (§ 149. k. z.).

Če ne gre za mlajšega maloletnika, a je bila javnost glavne ali ustne razprave po §§ 223. do 225. s. k. p. izključena, sme sodišče za primer, da zahteva to interes državne varnosti, osebam, ki navzlic nejavnosti prisostvujejo razpravi, naložiti s posebno rešitvijo, da morajo tisto, kar izvedo na tej razpravi, čuvati kot tajnost. Naklepna kršitev tega naloga, storjena v katerikoli obliki, tudi ustno na štiri oči (vendar ne s tiskom v primeru člena 67. tisk. zak.), se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Pogoj za kaznivost je, da

zahteva korist države očuvanje tajnosti, če je bila n. pr. javnost izključena zaradi ogražanja morale; priobčitev dogodkov iz nejavne razprave ni stavljena pod sankcijo § 150. k. z.

Kot *lex specialis* velja v sorodnem primeru člena 67., št. 1., tisk. zak. kazen zapora od 7 dni do 5 let in v denarju do 10.000 Din za tistega, ki naklepoma v tisku priobči poročila iz nejavne glavne razprave, ki se je vršila na obtožbo zaradi veleizdaje in izdajstva države.

Kdor naklepoma objavi v tisku neupravičeno (t. j. brez posebnega dovoljenja pristojnega oblastva) obtožnico ali dokazni material v kazenskem postopku, preden se to priobči na sami glavni razpravi, ali kdor naklepoma objavi v tisku vsebino glavne ali ustne razprave, za katero je bila javnost izključena, a se njegovo dejanje ne kvalificira kot prestopek po § 150. k. z., ali kdor enako objavi, kako so glasovali poedini sodniki, člani senata, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 mesecev in v denarju do 3000 Din. Določbe člena 66., št. 1. in 4., tisk. zak. so v smislu člena 6., št. 2., uv. zak. kaz. zak. derogirane, pač pa je člen 66., št. 3., tisk. zak. ostal v veljavi glede razprav v civilnih pravdah.

V. Za pravilno izvrševanje izvestnih poslov pred sodišči kakor tudi pred drugimi javnimi oblastvi so poklicani tako v korist strank kakor zaradi lažje in smotrenejše oprave omenjenih poslov a d v o k a t i in n o t a r j i. Kdor si prisvaja izvrševanje poslov, ki spadajo v področje advokatov ali notarjev, dasi nima predpisane naobrazbe in izkustev, še manj pa zakonitega dovoljenja, je zakotni pisač («nadripisar»). Če zastopa taka oseba, ne da bi bila advokat, stranke za nagrado pred sodišči ali drugimi oblastvi ali javnopravnimi telesi ali če — prav tako neupravičeno — obrtoma (§ 13., IV.) sestavlja za druge osebe listine o pravnih poslih ali listine, ki naj se uporabljajo pred sodišči (izvzeta so občinska sodišča), se kaznuje na predlog državnega tožitelja ali odvetniške zbornice z zaporom od 7 dni do 2 mesecev ali v denarju do 1500 Din ali z obema kaznima hkratu (§ 120. advok. zak.). Prav tako se kaznuje tudi oseba, ki neupravičeno obrtoma in za nagrado izvršuje posle, ki spadajo v področje notarjev (§ 239. zakona o javnih notarjih [nat. cit. gl. § 5., II., št. 14.]). Krivdna oblika more biti v obeh primerih samo naklep.

Deveto poglavje:

Napadi na javni mir in red.*

§ 81.

Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj.

I. Vsaka pravna država mora skrbeti, da vladata v njej javni mir in red. Državljani naj se zavedajo, da lahko žive in izvršujejo svoje poklice ali posle javno in nemoteno ter da dobe, če je treba, od države vnaprej določeno zaščito. Kolikor gre za celokupni obseg določb, ki garantirajo vpoštevanje predpisov, kako se omenjena zaščita dobi in kako se od strani državnih organov daje, tvori njihov obstoj sam javni red. Javni mir pa je odsev javnega reda: to je utemeljeno polno zaupanje v učinkovitost garancije najvažnejših pravnih dobrin po javnem redu.

Kakor se udejstvujeta javni mir in red v več smereh (n. pr. glede varnosti osebe, zdravja, imovine, verskega čuta in pod.), tako se dele tudi predpisi o kazenskopravnih sankcijah, ki so ustanovljene glede napadov na javni mir in red, na več skupin. Vidiki, ki karakterizirajo vse skupine tega poglavja, so sicer precej heterogeni, imajo pa vendar to skupno potezo, da hočejo očuvati v državi enakomerno duševno razpoloženje varnosti vobče.

II. Pretresljaji javnega mira in reda v označenem smislu so dani: če se mnogota ljudi zbere, da izvrši nasilje (§ 154. k. z.); če pride do hudih groženj nasproti posameznim osebam (§§ 155., 156. k. z.); če se preveč ljudi iz države izseli, da trpi občestvo (§ 157. k. z.); če bi dopuščala država neosnovano beračenje ali delomrznost, kar bi obremenjalo znatno večino državljanov (§ 158. k. z.); če se dopušča dajanje prilike za olajšano izvrševanje tatvin z vetrihi ali odpirači (§ 160. k. z.); če se daje polna svoboda glede ustanavljanja društev, čeprav imajo antisocialne (protidružabne) namene (§ 161. k. z.).

---

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Lazić:* Krivična dela protiv javnog mira i poretka, Policija, 1933., št. 17 nasl.; *Subotić:* Značaj pijanstva u kaznenom pravu, Policija, 1932.

Vera je mogočen činitelj v življenju ljudi; ona jim daje v mnogem pogledu podstavo za medsebojno zaupanje in spoštovanje kakor tudi za vsestransko socialno pravičnost. Kalitve verskega čuvstva so zabranjene (§ 162. k. z.), takisto motitve službe božje in obredov (§ 163. k. z.).

Socialni mir med društvenimi sloji se ne dá vzdržati, če ga kalijo posamezni hujskači, ki se obračajo na ljudske množice (§ 165. k. z.), ali če se daje neutesnena prostost shodov in sprevodov (§ 164. k. z.). Alkoholizem je glavni pospeševatelj zločinstvenosti ter ubija voljo do spoštovanja zakonov; zato je važen sočinitelj pri kalitvah javnega miru. Pijanost, v kateri se pripete kot posledice dejanja, ki bi bila sama po sebi kazniva, pa so storjena ob času nevračunljivosti storilca zaradi pijanosti, je stavljena kot posebne vrste zločin pod kazenskopravno sankcijo (§ 166. k. z.).

Vsi ti vidiki se tičejo na splošno problema, kako naj država vzdržuje zaupanje v pravni red. Ne dá se prerekati, da bi se moglo eno ali drugo izmed navedenih kaznivih dejanj uvrstiti morda bolje v kakšno drugo poglavje; vobče pa gre pri vseh vendar za spredaj poudarjano skupno potezo ustvarjanja občutja osebne varnosti med ljudstvom.

§ 82.

Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper javni mir in red.

I. Nasilje nasproti osebam, poškodovanje ali plenitev tujih stvari zagreši lahko posameznik, a se kaznuje za to po dotični specialni določbi k. z. (n. pr. §§ 183., 184., 314., 365. itd.). Ako pa se zbere več ljudi v skupino, ki jo imenuje izvirno besedilo «gomila» (slovensko «mnogota», francosko «*masse*», nemško «*Masse*»), in stori le-tá s skupnimi močmi naklepno nasilje osebam ali poškodovanje ali plenitev tujih stvari, postane vsaka oseba, ki je v tej mnogoti naklepno sodelovala, kazniva zbog udeležbe same, čeprav se ni nikogar ali ničesar pritaknila niti ni vedela, kaj kolovodje mnogote počenjajo. Odločilno je, da taka oseba vé in hoče biti član te mnogote, da ima v tem pogledu *animum socii*. Koliko oseb tvori mnogoto, tega zakon namenoma ne navaja. Pogrešno bi bilo ustanavljati število udeležencev, ki naj bi bilo potrebno za ostvaritev mnogote. (Lazić: najmanj pet oseb, češ, gramatikalno prične pri številu pet zna-

čilni *genetivus pluralis* udeležencev). Značilno je, da zagrne individue množica tako, da se ne dá več po posameznih osebah pregledati. *Quaestio facti* je torej, kdaj nastopi ta moment, a rešitev vprašanja se mora ozirati na cilj, ki ga mnogota zasleduje, a ta mora biti v glavnem rušenje javnega mira (*Landfriedensbruch;* § 154. k. z.).

Kazen za vsako aktivno ali pasivno udejstvovanje *animi socii* v označeni mnogoti je strogi zapor od 7 dni do 5 let. Ako pa se ugotovi, da je *socius* v mnogoti storil neposredno nasilje zoper osebe ali oškodoval ali plenil stvari, se kaznuje zaradi zločinstva z robijo od 1 do 10 let, in sicer v tem primeru seveda celó pri samem poskusu.

II. Javni mir ruši tudi posameznik, ki provzroči strah s pretnjo občenevarnega zločinstva, če je pretnja naklepoma storjena in če je imela za posledico, da je nastopil strah pri mnogih ljudeh, ker so se zbali zapretenega občenevarnega zločinstva (§ 155. k. z.). Zločinstvo, ki je zapreteno, je le zunanji stvarni moment dejanskega stanu tega delikta; ni da bi moral storilec vedeti tudi za pravno kvalifikacijo zločinstva. Občenevarna zločinstva so tista, ki ogražajo pravne dobrine na zelo težak način ali pa v veliki množini; izdajstvo države, usmrtitev, zažig, poplava spadajo vedno sem; inače je to stvar presoje sodišča. Besedilo § 203. k. z. navaja nekatere take delikte, v poštev pa prihajajo seveda samo, če so naklepoma storjeni. Kazen za delikt po § 155. k. z. je strogi zapor od 7 dni do 2 let.

Delikt lažje rušitve javnega miru je ustanovljen v § 156. k. z. za naklepno provzročitev: *a)* strahu pri večjem številu ljudi, *b)* gneče ljudi, *c)* prihoda policije, gasilcev ali vojske — z neosnovanim klicanjem na pomoč ali z zlorabo znaka za silo ali na kakšen drugačen način. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

Prav tako se kaznuje, kdor naklepoma raznese javno ali po tisku govorico, ki utegne provzročiti občno ogorčenost ali občni strah ali nevarnost za javni mir in občni red (§ 156. k. z.). Za kaznivost ni da bi moral biti storilec prepričan o tem, da je govorica neresnična; zadostuje, da nima prave podstave za to, da bi jo smatral za resnično. Soroden delikt obstoji po členu 46. tisk. zak.; razlikuje se pa od onega po § 156. k. z. v tem, da zahteva objektivno možnost, da se z izmišljeno vestjo izzove

nevarnost, da se zgodi zločinstvo ali prestopek po k. z. ali voj. k. z. Za to je kazen po členu 46. tisk. zak. zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

III. Izseljevanje iz naše države ni samo po sebi zabranjeno. Toda pospeševanje takega izseljevanja z neresničnimi informacijami ali lažnimi obečanji glede razmer v tujini, je zabranjeno in kaznivo, čim se s takimi sredstvi izseljevanje naklepoma organizira, dejanski provzroča ali podpira (§ 157. k. z.). Ne gre za izselitev enega človeka, ampak za izseljevanje ljudi. Delikt je dovršen že s tem, da se je lažno prikazovanje izvedlo v označeno svrho. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Določba § 157. k. z. je ukinila veljavnost zakona o izseljevanju (nat. cit. gl. § 5., II., št. 2.), kolikor se tiče kazenskopravne določbe o nedopustnosti pospeševanja izseljevanja. Ostale določbe navedenega zakona ustanavljajo delikte, ki jih sodijo upravna oblastva (gl. njegov § 34.).

Kakor ima delikt, obravnavan pod III., nalogo, ščititi javni red v pogledu narodnogospodarskega prospeha v državi, tako so tudi vsi delikti, ki jih navaja zakon o zavarovanju delavcev (nat. cit. gl. § 5., II., št. 5.), gospodarskega pomena in spadajo v poglavje o napadih na javni red. Za poedina kazniva dejanja, navedena v tem zakonu, pa so v prvi instanci pristojna «policijska (politična) oblastva» (§ 200. citiranega zakona), na pritožbo zoper njihove razsodbe pa prvostopno, odnosno okrajno (sresko) sodišče, ki odloča dokončno. Kolikor obravnava k. z. isto zakonsko snov, so določbe navedenega zakona derogirane.

IV. Delomrznost ogroža občne koristi prebivalcev države, ker delomrzne osebe, dasi bi lahko delale, nočejo delati, ampak hočejo — kot družabni paraziti — živeti na stroške drugih ljudi. V tem tiči kršitev javnega reda. Zakonodajec določa v § 158. k. z. kaznivost delomrzneževv, ki se preživljajo naklepoma dlje časa ob potepanju, vlačuganju, beračenju ali profesionalnem igranju na slepo srečo in delomrznosti. Navedba načinov preživljanja je taksativna. Ni treba, da stopi poleg delomrznosti kakšno drugo kaznivo dejanje na plan. Ker je profesionalno igranje na slepo srečo posebej v pogledu na kršitev pravne dobrine imovine kriminalizirano (§ 362. k. z.; gl. § 66.) in za ponovitev strože penalizirano, moramo govoriti o možnosti pravega idealnega steka obeh deliktov.

Določbo člena 12. zak. zaščit. drž., ki se tiče takisto delomrzneže, smatramo v njenih odst. 1. do 3. za derogirano, zlasti zategadelj, ker določa § 158. k. z. s citiranjem § 52. k. z., naj se uporabljajo določbe o očuvalni odredbi, dočim predpisuje citirani člen 12. stransko kazen, ki več ne obstoji. (Drugače po točki V. razporeda za oddajanje oseb... [nat. cit. gl. § 32., IV., *A.*, št. 2., odst. zadnji]; tu se smatrajo odredbe, določene v členu 12. zak. zaščit. drž., za očuvalne odredbe.)

Kdor naklepoma napoti lastnega otroka ali otroka, ki je pod njegovim nadzorom (varuštvo, skrbništvo, dajanje hrane in stanovanja), da gre beračit, ograža javni red na isti način kakor delomrzneže, ki sam berači. Kazen za takšen delikt je zapor od 7 dni do 6 mesecev (§ 159. k. z.). Napotitev je več ko nasnovanje; ne gre samo za to, da se provzroči odločitev v umu otroka, da berači, ampak za pouk o načinu postopka pri beračenju, hvaljenje ali celó moralni pritisk, da se odloči otrok k beračenju in da pri tem vztraja. (Soroden delikt v § 245. k. z.; gl. § 47., I.)

V. Če kdo napravi ali proda ali odstopi ključ od tuje ključavnice, bodisi da je ključ res ključ, bodisi da je vetrih, bodisi da je ključ *ad hoc* brez zahteve lastnika ali najemnika šele napravljen, bodisi da je že napravljen na zahtevo upravičene osebe, pa prejemnik ključa nima za to nobene opravičene potrebe — v vsakem teh primerov je vobče ogrožen pravni red, ker se ostvarja abnormalna prilika, da more priti neupravičena oseba v notranjost zaklenjenega prostora v nedovoljene, tudi kazenskopravno zabranjene namene. Če se zgodi to v svrho, da naj določena oseba stori določeno kaznivo dejanje ali da se ji vsaj izvršitev dejanja olajša, pridejo določbe § 34. k. z. o nasnovanju ali pomoči v poštev. Kjer pa takšne nasnove ali pomoči ni, se kaznuje omenjena naklepna oddaja ali naprava ključa ali vetriha že tedaj, kadar je bilo misliti, da se namerava s tem izvršitev kaznivega dejanja. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 5000 Din.

VI. Po členu 13. ust. imajo državljani pravico združevanja v društvih, na shodih in pri posvetih. Ustanavljanje društev je dovoljeno v okviru zakona o društvih, shodih in posvetih z dne 18. septembra 1931. (Sl. N. št. 255/LXXI, Sl. L. št. 403), ki je bil deloma izpremenjen in dopolnjen z zakonom z dne 24. marca 1933. (Sl. N. št. 85/XXVI, Sl. L. št. 242). Posebna pravila veljajo za politične stranke kot društvene organizacije. Kdor se

pregreši zoper odredbe teh dveh zakonov, ga kaznujejo občna upravna oblastva prve stopnje (§ 36. prvocitiranega zakona). Če pa ustroj ali namen društva nasprotuje odredbam kazenskih ali vojaških zakonov, je tako združevanje samo po sebi, enako pa tudi vsako članstvo združbe kaznivo (§ 161. k. z.). Zadostuje naklep, da storilec vé in hoče, da postane član nekega društva, ki nasprotuje kazenskim ali vojaškim zakonom; ni da bi moral kazati nepriznavanje odredb, izdanih od oblastev na podstavi kazenskih ali vojaških zakonov. Storilec je vsakdo, ki je član takega «društva», t. j. ki za kakovost društva vé in k društvu pristopi. Pod vojaškimi zakoni ni mišljen samo voj. k. z., ampak tudi zakon o ustroju vojske in mornarnice (nat. cit. gl. § 27., II., odst. 2. pod k št. 1.). Ako preide združevanje v težje kaznivi delikt, se kaznuje po določbah, ki veljajo za tak delikt; sicer je kazen po § 161. k. z. zapor od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din.

Poleg tega delikta po § 161. k. z. določa čl. 8. zak. zaščit. drž. posebne predpise za tiste, ki postanejo ali ostanejo člani političnega društva, ki ni dobilo dovoljenja pristojnega oblastva, a s tem pokažejo, da ne priznavajo naredb oblastva glede ustanovitve novih in obstoja obstoječih političnih družb. Pri tem ni da bi šlo za združevanje, ki se protivi odredbam kazenskih ali vojaških zakonov. Društvu vzporeja zakonodajec «politične stranke». Enako kakor članstvo društva se kaznuje tudi podpiranje društva ali politične stranke, ki kaže na nepriznavanje naredb oblastva. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 6000 Din.

Prostost zborovanja na shodih ali posvetih je urejena v poglavju II. spredaj navedenega zakona. Kdor naklepoma razžene ali prepreči z brahijalno silo ali preteč, da uporabi silo ali stori kaznivo dejanje, oblastveno nezabranjen shod, sprevod ali manifestacijo, ki se giblje v obliki shoda ali sprevoda, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din. Enako se kaznuje vsako v isto svrho storjeno nasilje na samem neprepovedanem shodu, sprevodu itd. (§ 164. k. z.).

VII. V verskem pogledu se označujejo kot napad na javni mir in red sledeča kazniva dejanja:

1.) **Po § 162. k. z.:** *a)* naklepno javno preklinjanje Bogá ali zakonito priznane vere; naklep obstoji iz védenja, da gre za ne-

dopustno grajo in za zaničevanje Boga ali vere, in iz hotenja, da se provzroči vznemirjenje verskih čuvstev pripadnikov takšne vere, ki je z zakonom priznana; *β)* naklepno javno smešenje obredov cerkev ali veroizpovedi ali običajev bogočastja. Smešenje mora obsezati tudi hotenje, da se javni mir v verskem pogledu moti. Kazen je k *α)* in *β)* ista: zapor od 7 dni do 1 leta.

Ako je dejanje k *α)* in *β)* storjeno s tiskom, se ne uporablja kazen po členu 50. tisk. zak., ampak strožja po § 162. k. z. (člen 13. novel. tisk. zak.); samo če pri takem tiskovnem deliktu storilčevo ravnanje ne doseže stopnje «smešenja», ampak ostane pri manj težki žalitvi ali omalovaževanju priznane veroizpovedi, se storilec kaznuje po tisk. zak. z zaporom od 7 dni do 3 mesecev.

2.) **Po § 163. k. z.:** *α)* naklepno preprečenje ali vznemirjanje bogočastja ali opravljanja obredov priznanih ver, *β)* naklepna oskrunitev ali izpostavitev posmehu ali preziranju ikone ali svetniške slike ali kipov, namenjenih in uporabljanih za božjo službo. Kazen je k *α)* in *β)* ista: zapor od 7 dni do 1 leta ali denarna kazen do 10.000 Din.

VIII. Spoštovanje čuvstev vsakega sodržavljana v pogledu socialnega sožitja je eden izmed najvažnejših pogojev za obstoj javnega mira in reda. Zakonodajec zabranjuje draženje dela ljudstva zoper drugi del ali družabnega sloja zoper drugi družabni sloj. Družabni sloj pomenja netočno opredeljeno družabno tvorbo, obstoječo iz veliko oseb, ki se smatrajo same zbog soglašanja glede nazorov, interesov ali ciljev za idejno zaokroženo skupino ali celoto. Če se vrši tako draženje javno na shodih ali na javnih krajih in se naklepno izziva verski ali plemenski razdor (razkol) ali razdor med družabnimi sloji, postane tako draženje kaznivo (§ 165. k. z.). Kazen je zapor od 7 dni do 5 let ali denarna kazen od 25 Din navzgor neomejeno.

Enak delikt je ustanovljen v členu 47. tisk. zak. za neposredno izzivanje k verskemu ali plemenskemu razdoru; po členu 13. novel. tisk. zak. velja zanje kazen, ki je ustanovljena v § 165. k. z. kot strožja.

Soroden delikt je ustanovljen v členu 5. zak. zaščit. drž.; toda tu se zahteva ščuvanje s tiskom ali kakorkoli na razdor med plemeni ali družabnimi sloji ali pa enako izzivanje razpoloženja za plemenski razdor. Dasi moramo logično ustanoviti vrstni red učinkovitosti udejstvovalne volje tako, da je najmanj

učinkovito draženje, hujše izzivanje, najhujše ščuvanje, vendar ni člen 5. zak. zaščit. drž. derogiran, kolikor se nanaša na nejavno storjen delikt ali pa na izzivanje razpoloženja za plemenski razdor, a ne neposredno na razdor sam. Za to je tudi pravilno kazen za delikt iz člena 5. zak. zaščit. drž. blažja, namreč zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

IX. Kdor se z uživanjem alkoholnih pijač ali drugačnih narkotikov po svoji krivdi, torej naklepoma ali iz malomarnosti, upijani, da postane nevračunljiv, pa stori v takem stanju neko kaznivo dejanje, zločinstvo ali prestopek v smislu določb k. z. ali stranskih kazenskih zakonov, ki se preganja po službeni dolžnosti, se kaznuje zbog same te pijanosti z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din (§ 166. k. z.). Če izvira tako dejanje iz nagnjenja na izgrede, ki mu je podstava pijanost, mora sodišče ukreniti očuvalno odredbo s prepovedjo zahajanja v krčmo.

Upijanjenje pa ne sme biti tako rekoč sredstvo za storitev delikta (n. pr.: premikač se napije in opije nalašč zato, da ne bo mogel kretnic pravilno postaviti); v tem primeru govori teorija o *actio libera in causa,* kjer nastopi kaznivost za tisto dejanje, ki je bilo hoteno, da se stori v pijanosti (prim. § 15., V.).

Deseto poglavje:

Napadi na občno varnost ljudi in imovine.

§ 83.

Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj.

I. Dočim govorimo v prejšnjem poglavju o napadih, ki se obračajo zoper notranji občutek varnosti, seveda samo pri ljudeh, obravnavamo v tem poglavju napade, ki so usmerjeni zoper objektivni obstoj stvarne, dejanske varnosti hkratu ljudi in imovine, kolikor so ogroženi po razdivjanih naravnih elementih ali umetno provzročenih njihovih silah.

Učinki naravnih elementov, ki jih zakonodajec zapored priteguje v krog dotičnih določb, so: požar, električna, parna, motorna sila, preplava. Razen tega so uvrščena v to poglavje dejanja, ki ogražajo varnost pri zgradbah, nevarnih obratih, pri

prometu z ladjami. Na kraju pride še omisivni delikt glede dolžnosti, da mora vsakdo odvrniti pretečo nevarnost glede ognja, poplave, eksplozije, čim to lahko stori brez nevarnosti zase ali za drugega.

II. Skupna poteza vseh kaznivih deliktov iz tega poglavja je ta, da priznava zakonodajec storilcu, ki zagreši komisivni delikt te vrste, a odvrne prostovoljno nastop škodljivih posledic, možnost, da mu sme sodišče omiliti kazen po svobodni oceni, v posebno lahkih primerih pa ga oprostiti vsake kazni (§ 202. k. z.), čeprav bi bilo dejanje objektivno že storjeno zločinstvo.

§ 84.

Požig.

Določbe o požigu, storjenem z naklepom, so porazdeljene po treh paragrafih, ki stopnjujejo kaznivost po meri storilčeve krivde, poseben paragraf pa določa kazen za malomarno provzročen požig.

Ni vsaka poškodba ali vsako uničenje imovine z ognjem požig, ampak samo tista ali tisto, ki se karakterizira po provzročitvi *občne ali vsaj velike nevarnosti za ljudi in imovino*. Sežganje orodja, svežnja kolov na polju, ki je storjeno iz zlobe, utegne biti poškodba tujih imovinskih stvari, kazniva po § 365. k. z., požig pa to ni. Le takšen požig, ki utegne provzročiti požar, je mišljen v poglavju XVII. k. z. Če bi kdo zažgal iz zlobe isti sveženj kolov na skednju, polnem sena, da bi nastal požar, bi ipak bilo storilčevo dejanje požig.

A. Naklepoma storjeni požig:

1.) *Priprosti primer* **po § 187. k. z.** je temeljni delikt, neobremenjen od nikakršne pozneje pod št. 2.) in 3.) navedenih kvalifikujočih okolnosti. Predmet požiga je v tem primeru *samo tuja imovina*; krivdna oblika naklep, ki obseza védenje, da gre za provzročitev opisane nevarnosti z elementom ognja, in hotenje, da doseže storilec to nevarnost kot uspevek, toda glede tuje imovine ne v velikem obsegu, ker preide sicer v delikt, naveden spodaj pod št. 2.). Kazen je robija od 1 do 5 let ali strogi zapor od 7 dni do 5 let. (Če je s požigom prizadeta imovinska stvar last storilca, utegne priti do kaznovanja po § 340. k. z.; gl. § 63., III., št. 2.)

2.) Kvalificiran primer **po § 188. k. z.** je tisti: *a)* ki je storjen na tuji ali lastni imovini, a je združen po naklepu storilca z grozečo nevarnostjo za življenje kakšne osebe ali z grozečo nevarnostjo za tujo imovino v velikem obsegu; *b)* ki je imel — dasi bi štel sicer v skupino 1.) — za preterintencionalno posledico izgubo življenja ali težko poškodbo v smislu §§ 178., 179. k. z. Če bi bil storilčev naklep usmerjen naravnost na izgubo življenja ali na težko poškodbo, bi šlo po okolnostih poedinega primera: ali za delikt naklepne usmrtitve ali pa za realni stek obeh deliktov. Kazen v § 188. k. z. je robija od 1 do 20 let.

3.) Posebno kvalificiran primer **po § 189. k. z.** je isti kakor v § 188. k. z., samo da gre pod sicer istimi pogoji za življenje več oseb (vsaj dvojice). Kazen, tu zapretena, je smrt, dosmrtna robija ali robija od 10 do 20 let.

B. Malomarno storjen požig: V § 190. k. z. so navedeni trije primeri z istimi tipičnimi posledicami kakor v §§ 187. do 189. k. z., samo da je krivdna oblika malomarnost. Kazen je v prvem primeru zapor od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din, v drugem zapor od 3 mesecev do 5 let, v poslednjem strogi zapor od 1 do 5 let.

§ 85.

Provzročitev nevarnosti z uporabo eksplozivnih snovi.

I. Eksplozivne snovi so tiste, katerih kemične **in** agregatne sostavine se hipoma razmahnejo z elementarno močjo, tako da se njeno porazno učinkovanje z normalnimi sredstvi ne dá preprečiti. Stisnjena para ni eksplozivna snov, ker se ji kemična vsebina pri razširjanju ne izpremeni.

Pod sankcijo določb iz poglavja XVII. k. z. pa ni stavljena provzročitev vsake silne ekspanzije omenjenih sostavin, ampak samo tista, ki ima za posledico občno nevarnost za neopredeljeno in neopredeljivo število ljudi ali za tujo imovino v večjem obsegu. Ekspanzija eksplozivne snovi tudi ne sme biti umetno usmerjena na izvesten način učinkovanja. Tako n. pr. izstrelitev naboja puške, da se pogodi predmet, ne spada sem, ker ni pogodila občne nevarnosti; seveda pa je naklepna usmeritev učinkovanja po drugih vidikih kaznivo dejanje.

A. Dolozne provzročitve nevarnosti označene vrste so opredeljene po tipičnih vidikih, o katerih je bilo govora pri požigu, samo da so kazni tu težje: za priprosti primer (nevarnost za življenje kakšne poedine osebe ali v večjem obsegu za tujo imovino): robija od 1 do 10 let; za kvalificiran primer (izguba življenja ali težka poškodba ene osebe): robija od 5 do 20 let; za posebno kvalificiran primer (izguba življenja ali težka poškodba več oseb): smrtna kazen ali dosmrtna robija ali robija od 10 do 20 let (§ 191. k. z.).

B. Kulpozne provzročitve občne nevarnosti za ljudi in imovino so opredeljene po prav istih vidikih, toda se kaznujejo z zaporom ali strogim zaporom ustrezajočega krajšega ali daljšega trajanja (§ 192. k. z.)

C. Pripravljanje eksplozivnih snovi ali njihova uporaba, nabava, hranitev ali izročitev, ki se vrši naklepoma zaradi izvršitve kakšnega zločinstva, je kriminalizirana kot samostojno kaznivo dejanje. Kazen je robija od 1 do 5 let ali strogi zapor od 3 mesecev do 5 let (§ 193. k. z.).

II. Sorodni delikti so ustanovljeni v §§ 13. do 15. zak. zaščit. drž., torej pod drugimi kriminalnopolitičnimi vidiki, namreč zaščite države kot take:

a) Dejanje, storjeno v objektivnem pogledu tako, kakor je navedeno v § 193. k. z. (gl. spredaj I., *C.*), v subjektivnem pa po členu 13. zak. zaščit. drž., se kaznuje z robijo od 1 do 5 let. Uporaba § 202. k. z. (gl. § 83., II.) tu ni mogoča. Če se tiče to dejanje naklepnega pripravljanja anarhističnih, komunističnih ali antimilitarističnih podjetij, preide v zločinstvo po členu 2. zak. zaščit. drž. Razlika med deliktom po § 193. k. z. in po členu 13. zak. zaščit. drž. je ta, da velja strožji predpis drugonavedene določbe, čim se pojavlja storilčev naklep kot napad na javno varnost in red v državi, ki ograža obstoj države kot take. Kjer tak *dolus* ni ugotovljen, nastopi blažja kazen po § 191. k. z. in možnost uporabe § 202. k. z.

b) V členu 14. zak. zaščit. drž. je ustanovljen delikt, ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev, za tistega, ki ravna, dasi je pooblaščen, da sme imeti v posesti ali kot svojo last, razstrelilne snovi, ž njimi naklepno zoper veljavne predpise in naredbe pristojnih oblastev, ter provzroči s tem škodo ali nevarnost za imovino, življenje ali zdravje drugih.

c) V denarju od 10.000 Din do 100.000 Din se kaznuje tisti, kdor naklepoma prekrši veljavne zakonske predpise in naredbe o proizvajanju, uvažanju in prodajanju razstrelilnih snovi in orožja (člen 15. zak. zaščit. drž.).

Delikta po *b)* in *c)* sta blanketne narave (§ 7., III., k *a in fine*). Zakonski predpisi so dani z zakonom o posesti in nošenju orožja (nat. cit. gl. § 5., II., št. 10.), naredbe pa v pravilniku k temu zakonu z dne 1. julija 1928. (Sl. N. št. 173/LVI, Ur. L. št. 275). Prvi zakon je ustanovil dva v pristojnost rednih sodišč spadajoča posebna delikta, namreč po členih 35. in 37.; druge kršitve predpisov tega zakona pa sodijo v raznih pokrajinah države različna oblastva, kakor so pač poklicana za sojenje prekrškov (člen 42. istega zakona).

Po členu 35. navedenega zakona se kaznuje z zaporom od 1 do 6 mesecev, k d o r k o l i krši predpise istega zakona s prodajo orožja tajno in brez oblastvenega dovoljenja, ali nabavi, drži in prodaja orožje vojaškega značaja ali tako orožje, ki je prepovedano, kakor tudi kdor kakšno drugo dopuščeno orožje prodaja v večji količini, če je bila nabava izvršena proti predpisom navedenega zakona.

Po členu 37. navedenega zakona se kaznuje z zaporom od 1 do 3 mesecev ali v denarju od 1500 Din do 10.000 Din p r o d a j a l e c o r o ž j a, ki brez potrebnega odobrenja nabavlja ali prodaja orožje ali ki nabavo izvrši drugače, kakor mu je bila odobrena, kar se tiče vrste ali količine.

Pri obeh deliktih (§§ 35., 37. navedenega zakona) se zahteva naklepna storitev ter se preganjata oba po službeni dolžnosti. Denarne kazni za ta delikta se izrekajo v korist državne blagajne. Čim preide dejanje v kakršnokoli drugo, ki se kaznuje «prema nameni», t. j. po značaju naklepa, po določbah k. z. ali kakšnega stranskega zakona, odpade kaznivost po navedenem zakonu. Odvzem orožja je obligatorno predpisan, toda smatrati se mora za očuvalno odredbo.

§ 86.

Provzročitev nevarnosti izven uporabe eksplozivnih snovi.

I. Zakonodajec je zajel v §§ 194. do 200. k. z. neke p o s e b n e v r s t e provzročitve občne nevarnosti z a ž i v l j e n j e l j u d i ali za t u j o i m o v i n o v v e č j e m o b s e g u, ki nimajo zveze z

uporabo eksplozivnih snovi. V vsakem takem primeru je kriminaliziral posebej naklepno, posebej malomarno storjen delikt, penaliziral pa ju je po tipičnih vidikih, ki smo jih že srečali ali pri požigu ali pri eksplozijah (gl. §§ 84., 85.).

Posebne vrste provzročitve označene nevarnosti so ustanovljene pri uporabi električne, parne ali druge motorne sile (§§ 194, 195. k. z.); za zakrivljenje poplave, ki po svoji elementarni sili učinkuje tako hitro in mogočno, da je človek njej nasproti brez moči za obrambo sebe in svoje imovine, kvečjemu da si skuša rešiti življenje z begom (§ 196. k. z.); za uničenje ali poškodovanje vodovodov, jezov, propustov, nasipov ali drugih od ljudi zgrajenih naprav v obrambo pred naravnimi nezgodami (§ 197. k. z.); za nepravilno gradbo ali nepravilno podiranje zgradb (§ 198. k. z.); za nepravilno postopanje z uničenjem, pokvarjenjem ali odstranitvijo tistih priprav, ki so namenjene za obvarovanje življenja delavcev in dela v takšnih obratih, ki so že po svoji naravi združeni z večjo možnostjo oškodovanja (§ 199. k. z.); za krivdno provzročitev nasedbe ali potopitve ladje (§ 200. k. z.).

Glede penalizacije velja pripomniti, da ni niti za vsa naklepno storjena, spredaj navedena kazniva dejanja zagrožena takšna kazen, ki bi ustanavljala zločinstveno kvalifikacijo, pač pa je vseskozi predpisana težja kazen, če nastopi težja preterintencionalna posledica.

II. Subsidiarno, namreč, če ne more priti nobena pod I. navedena specialna določba do uporabe, se kaznuje provzročitev nevarnosti za življenje ali za tujo imovino v večjem obsegu generalno, čim se karakterizira storilčevo dejanje za «občenevarno». Kdaj je dejanje občenevarno, to določi sodišče po konkretnih prilikah; ker pravi izvirnik «opće opasna radnja», zato gre samo za pozitivna dejanja, ne pa za opuščenja. Kakovost dejanja mora biti ekvivalentna onim dejanjem, ki jih obravnava zakonodajec v prejšnjih določbah istega poglavja. Semkaj spadajo n. pr. razpustitev zajetih strupenih plinov, ki na prostem ugonobe ljudi, živali in rastline, krik v napolnjenem gledališču, da gori, kar provzroči splošno paniko (zmešnjavo); sprožitev težke skale nizdol po bregu med ljudi, ki ne morejo pravočasno zbežati in pod. Kazni so tudi tu stopnjevane tako, kakor pri deliktih, navedenih pod I.

III. Posebej kriminalizirana je naklepna opustitev, ko storilec, ne da bi pretila nevarnost za njega samega ali za druge osebe, ne prijavi pristojnemu oblastvu neposredno grozeče velike nezgode ali je na drugačen način ne odvrne (§ 203. k. z.). Kazen za tak delikt je zapor od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din. Opustitev takšne prijave ali odvrnitve preteče nezgode, ki izvira samo iz malomarnosti, ni kazniva.

Enajsto poglavje:

Posebni napadi na varnost javnega prometa za ljudi, imovino in obvestila.

§ 87.

Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj.

I. Tu gre predvsem za zaščito smotreno urejene varnosti pri prometu po komunikacijah, to pa seveda samo toliko, kolikor ni že obsežena v okviru tistih specialnejših določb v drugih poglavjih k. z., ki ščitijo promet samo posredno. Javni promet naj bo zaščiten tako, da nudi varnost v pogledu življenja in zdravja ljudi, kjer je treba, tudi imovine, čeprav ne gre za nevarnejša dejanja požiga, poplave ali eksplozije.

a) Komunikacije so različne, zaščita s kazenskimi sankcijami v tem poglavju velja vsem. Zakonodajec pričenja pri zaščiti navadnega prometa, kjer gre samo za varnost ljudi. Promet po cestah, ulicah, potih, na tržiščih, ki je javen, t. j. izvrševan od poljubnega števila oseb o poljubnem času, se mora vršiti tako, da ne ogroža življenja ali zdravja ljudi, ki se poslužujejo navedenih občnih komunikacij. Tudi provzročitev nevarnosti za eno samo osebo zadostuje za nastop kaznivosti. Imovina pa tu še ne prihaja v poštev.

b) Prometna sredstva druge, kvalificirane vrste so taksativno navedena. Ona zahtevajo spričo svojega pomena, ko se vrši z njimi promet z nevarnejšimi sredstvi, z uporabo elementarnih in njim sorodnih sil, drugačno, intenzivnejšo zaščito: to so železnice, tramvaji, ladje, zrakoplovi. Kaj je železnica, tramvaj itd., to je treba presojati po tehničnih vidikih, toda pod vidikom zapretitev posebno strogih sankcij je utemeljeno po psihološkem momentu, da imej vsakdo, ki se poslužuje teh prometnih sred-

stev, občutek varnosti, ki mu jo država jamči s tem, da vsako provzročitev nevarnosti kaznuje težje kakor pri nekvalificiranih prometnih sredstvih. Pri teh sankcijah se vpošteva tudi varnost imovine, ampak ne samo tuje, niti ne samo pod vidikom škode večjega obsega, temveč v vsakem pogledu, kolikor je imovina s prometom vobče v zvezi. To se mora sklepati iz naziva poglavja XVIII. k. z., če se primerja le-tá z besedilom §§ 190., 191. k. z. glede zaščite imovine.

c) Prav tako, kakor označeni promet v pogledu komunikacij, morajo biti predmet zaščite tisti važni obrati ali tiste važne javne naprave, od katerih pravilnega funkcioniranja zavisi vse normalno življenje. Javni važni obrati, ki prihajajo tu v poštev, so taksativno navedeni: železniški, brodarski, zrakoplovni, poštni, telegrafski, telefonski, tramvajski, avtobusni promet; javno oskrbovanje z vodo, razsvetljavo, toploto in drugimi energijami; javne naprave zoper nevarnost po ognju ali vodi, državni zavodi za deželno obrambo. Tudi zloraba internacionalno dogovorjenega znaka nevarnosti in motitev delovanja radijskih naprav je vključena v kazniva dejanja tega poglavja.

II. Skupne poteze določb glede vseh deliktov tega poglavja so, da se stavi pod sankcijo oviranje normalnega funkcioniranja prometa in naprav, ki doseže ogražanje varnosti. Način storitve ni definiran, ampak se mora konkretno ogroževalno dejanje, ki je komisivno ali omisivno storjeno, presojati po tem, ali se obrača zoper varnost javnega vseobčega prometa za ljudi in za imovino na tak način in v takem obsegu, da je normalni človek objektivno zbog nedostajanja občutka varnosti v svojem dejanju in ravnanju znatno oviran; ni pa treba, da bi bil resnično poškodovan. Primere, kjer ne gre za znatno oviranje, je treba izločiti, ker bodo po vsej priliki spadali v zakon o prekrških.

Glede penalizacije velja, da se pri deliktih, ki se store pri nevarnih, za življenje važnih obratih ali pri napravah, uslužbenci teh obratov ali naprav kaznujejo strože; zakonodajec je šel tako daleč, da je celó za malomarno storjeno dejanje iz § 208. k. z. zagrozil robijo. Pri vseh obsodbah zaradi naklepnih dejanj iz §§ 206., 207., 209. k. z. kakor tudi zaradi malomarnega dejanja iz § 208. k. z. se izreče stranska kazen izgube službe, ki jo ima uslužbenec, v smislu § 49. k. z., tukaj pa v vsakem primeru, bodisi da je služba javna, bodisi da je zasebna.

§ 88.

Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper varnost javnega prometa.

I. Zakonodajec je zajel najprej v §§ 204., 205. k. z. kršitev predpisov v označeni smeri, t. j. glede ogražanja varnosti življenja ali zdravja ljudi pri občnem prometu na ulicah, cestah, tržiščih, in sicer v obeh krivdnih oblikah, če so storjena naklepno ali pa malomarno. Predpisi glede prometa so dani v oblastvenih pravilnikih in policijskih redih, izdanih na podstavi zakona, vendar ni da bi bil pogoj za kaznivost eksistenca oblastvenega predpisa: bistvo delikta je — naklepno ali malomarno — ogražanje javnega prometa v toliki meri, da se utegne pripetiti telesna nesreča pri ljudeh (ne pa na imovini). Za to svojstvo dejanja (omisivnega ali komisivnega) mora storilec vedeti, pri naklepu tudi tako dejanje hoteti.

Penalizacija je odrejena za vsako krivdno obliko posebej, in sicer za naklepno ogražanje po istih vidikih, kakor v poglavju o ogražanju občne varnosti, torej za *priproste* primere, kjer je nastopila nevarnost samo za eno osebo, dalje za *kvalificirane* primere, kjer je nastopila nevarnost za življenje ali zdravje več oseb (vsaj dvojice), naposled za *posebno kvalificirane* primere, kjer je nastopila težka poškodba ali smrt. Okvir kazni se giblje med zaporom (7 dni do 5 let) v priprostem primeru in robijo (od 1 do 20 let) v najhujšem primeru nastopa preterintencionalne posledice smrti ali težke poškodbe.

Penalizacija za primere s krivdno obliko malomarnosti je diferencirana glede posledic samo enotno, ker o preterintencionalnih posledicah ni moči govoriti, z zaporno kaznijo od 7 dni do 1 leta ali denarno kaznijo do 10.000 Din za priprosti, z zaporno kaznijo od 3 mesecev do 5 let za kvalificirani primer.

II. Za primere provzročitve kvalificirane nevarnosti pri prometu po železnicah, tramvajih, ladjah in zrakoplovih je zakonodajec napravil razliko med storilci, ki niso uslužbenci teh prometnih naprav, in med njihovimi uslužbenci, ki imajo nadzorovalne dolžnosti.

Pri *neuslužbencih* se kaznuje *naklepna* provzročitev nevarnosti železniškega, tramvajskega ali brodarskega prometa ali prometa z zrakoplovom za priproste primere (§ 206. k. z.) z robijo od 1 do 20 let, za kvalificirane primere (§ 207. k. z.), če

gre za nevarnost za življenje več oseb ali če je nastopila smrt ali težka poškodba kakšne osebe kot preterintencionalna posledica (§ 17. k. z.), pa — nedosledno — tudi z robijo od 1 do 20 let. Za malomarno provzročitev nevarnosti označenega značaja je kazen različna: v priprostih primerih strogi zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din, v kvalificiranih primerih pa strogi zapor od 6 mesecev do 5 let.

Pri uslužbencih, ki jim je poverjen nadzor nad označenimi obrati, je ustanovljena posebna izjema. Po celotni ideologiji k. z. se smatra malomarnost sicer vedno za krivdno obliko, ki kvalificira kaznivo dejanje samo za prestopek. Pri navedenih uslužbencih pa je iz malomarnosti storjeno kaznivo dejanje v govoru stoječe vrste zločinstvo (§ 208. k. z.); kajti kazen je v prostih primerih brez težjih posledic robija od 1 do 5 let, a v kvalificiranih robija od 1 do 10 let. Poskus takega dejanja iz malomarnosti idejno ni mogoč, čeprav gre za zločinstvo. Uporaba določbe § 34., odst. 5., k. z. ne bi bila izključena.

Ker za naklepno izvršena dejanja iste vrste po uslužbencih, ki jim je poverjen nadzor, ni nobene posebne določbe, veljajo zanje v tem pogledu določbe za naklepna dejanja iz §§ 206. in 207. k. z., za uslužbence, ki nimajo nadzora pri obratu, pa določbe §§ 206. in 207. k. z. za dejanja v obeh krivdnih oblikah.

III. Sabotaža (hoteno preprečevanje ali oslabljevanje učinkovanja obrata z nepravilno uporabo ali s skaženjem sostavnih delov obratnih naprav) in pasivna rezistenca (opravljanje dela prav natančno po črkah predpisa, ne pa po duhu in smotru obratnih predpisov, da se s tem ovira in ovre učinkovanje obrata) provzročata mnogokrat zelo občutno nevarnost za javni promet. Zakonodajec je odredil za tako provzročenje posebne kazenskopravne sankcije, če se tiče sabotaža ali pasivna resistenca obratov ali javnih naprav, ki so za življenje ljudi in tudi za imovino posebne važnosti (§ 209. k. z.; gl. § 87., I., *c*). Način storitve je naveden eksemplifikativno tako, da storilec poškoduje, uniči, odstrani, zamenja sostavne dele (sabotaža) ali onemogoči (pasivna rezistenca) njihovo funkcioniranje.

Tudi pri teh deliktih gre za kriminalizacijo po vidikih krivdne oblike, za penalizacijo pa deloma tudi po vidikih, ali je storilec zagrešil dejanje kot uslužbenec dotičnega važ-

nega obrata ali dotične važne naprave ali kot neuslužbenec. Naklepna sabotaža ali pasivna rezistenca se kaznuje pri uslužbencih in neuslužbencih v priprostih primerih — tudi ob poskusu — s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, v posebno težkih primerih (§ 75. k. z.) pa z robijo od 1 do 5 let (§ 209., odst. 1., k. z.). Malomarno storjeni delikti označene vsebine se kaznujejo pri neuslužbencih v denarju do 5000 Din, pri uslužbencih, ki so dolžni skrbeti za varnost naprav, torej za svrhi primerno funkcioniranje, pa z zaporom od 7 dni do 1 leta.

Posebno kvalificiran primer provzročitve nevarnosti za javni promet je ustanovljen pod drugačnim vidikom, namreč pod vidikom zaščite javne varnosti in reda v državi v členu 17. in 18. zak. zaščit. drž. Tu ne gre za delikt občne vrste, ampak za delikt, ki ga morejo storiti samo državni uradniki in uslužbenci, potem delavci vojaške administracije in uslužbenci samoupravnih teles. Dejanja, ki se kaznujejo, so: *a)* stavkanje *(strike)*, t. j. naklepno prenehanje z opravljanjem storilcem poverjene službe — tudi posameznik more stavkati —; kazen: zapor od 6 mesecev do 3 let, za podpihovalce in kolovodje tudi še v denarju do 10.000 Din; *b)* sabotaža ali pasivna rezistenca, t. j. naklepno oviranje pravilnega izvrševanja storilcem poverjene službe ali poverjenega dela; kazen: kakor pri *a)*; *c)* poskušanje zadržanja od dela; kazen: kakor pri *a)*; *č)* neposlušnost nasproti oblastvenemu povelju, naj se osebe, ki so se nedopuščeno zbrale, razidejo; kazen: kakor pri *a)*.

Dejanja k *a)* in *b)* so kazniva, ne da bi prišlo do kakšne poškodbe ali izpremembe prometnih sredstev, tudi če ni nastala konkretna nevarnost za varnost in red v državi, dejanja k *c)* in *č)* pa so zamišljena kot taka, ki se gode pred onimi, ki so navedena pod *a)* in *b)*; presoja vseh mora izhajati iz kriminalnopolitične ideje, da se hoče ž njimi preprečiti ogražanje javne varnosti in reda v državi.

IV. Kdor naklepno, bilo brez potrebe, bilo iz hudobnosti, odpravi z radiotelegrafskimi ali radiotelefonskimi pripravami mednarodno dogovorjeni znak grozeče nevarnosti (SOS) ali znak za klicanje na pomoč, se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let (§ 212. k. z.). Malomarno dejanje iste vrste se po k. z. ne more kaznovati.

V. Motitev ali preprečenje delovanja naprave za radio, pošiljajoče električne valove zaradi sprejema po drugih osebah, ki se izvrši z električnimi aparati, bodisi naklepno, bodisi iz malomarnosti, se kaznuje v obeh primerih enako, toda le, če je ovira nastopila, z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Ista kazen je določena tudi za storilca, ki naklepno ali iz malomarnosti vzkrati aktivno delo pri aparatih za radio, ki ga je on opravljati dolžan. Tudi tu je objektivni pogoj za kaznivost, da je ovira nastopila (§ 213. k. z.).

Dvanajsto poglavje:

Napadi zoper občno zdravje.*

§ 89.

Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj.

I. Zakonodajec sam je dal ustreznemu poglavju XXIII. k. z. naslov: Kazniva dejanja zoper občno zdravje. Ne gre torej tu za zdravje posameznih individuov, ki je že tako zaščiteno zoper vsakršne posebne napade na normalno celovitost (integriteto) zunanjih in notranjih organov telesa. Kakor «mnogota» ljudi ni številčna vsota posameznih udeležencev, ampak posebna psihologično ocenjevana tvorba, tako tudi «občno zdravje» ni vsota vseh «zdravij» posameznih članov prebivalstva v državi, ampak zase vpoštevno higiensko stanje, zavisno od mnogoterih činiteljev, ki delujejo v svoji skupnosti. Pravilno se udejstvuje socialnopolitična ideja, naj se okoriščajo z velikim napredkom socialne medicinske vede vsi sloji, četudi bi posamezni individui temu ne posvečali potrebne pažnje. Občno zdravje širokih slojev ljudstva kakor tudi vsakega posameznika se smatra za pravno dobrino zase, ki mora biti posebej zaščitena. Norme, ki naj vrše tako zaščito, se ne tičejo samo konkretne okrnitve pravne dobrine občnega zdravja, ampak tudi abstraktnega ogražanja občnega zdravja. Moderna medicinska veda se oklepa čedalje bolj osnovne misli, da so potrebne preventivne profilaktične odredbe za vzdržavanje narodnega zdravja. V tem pogledu se

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Miljković:* O povredi tela, Branič, 1906.; *Kostić:* Alkohol, kriminalitet i pravo.

je razvil poseben nauk o higieni, ki išče in daje navodila zoper razširjanje epidemij z infekcijami ljudi, živali in rastlin. Država sledi tem navodilom in izdaja predpise, ki jih mora vsakdo izpolnjevati, odnosno se po njih ravnati.

V najožji zvezi z označenimi preventivnimi odredbami na korist občnega narodnega zdravja pa so odredbe higienskega značaja, ki hočejo preprečevati okuženje z veneričnimi boleznimi.

Narodno zdravje zavisi seveda tudi zelo od pristnosti in nepokvarjenosti življenskih potrebščin za ljudi, od živil za domače živali, potem od pristnosti in nepokvarjenosti zdravil in od njihovega pravilnega uporabljanja. V tem pravcu skrbi k. z. za to, da se živila ne ponarejajo, tekoča pitna voda ne onesnažuje, niti ne zastruplja. Ker se prišteva tudi alkoholizem med ljudske socialne bolezni, je uvrščena kršitev zabrane obiskovanja krčem in zdravju škodljivo uživanje alkoholnih pijač v to poglavje; a dodana mu je tudi sankcija za postrežbo z drugimi opojili (opij, morfij, kokain).

Za vse te skupine dejanj zoper občno zdravje je ustanovil zakonodajec v k. z. posebne predpise in jih opremil s sankcijami glede njihovih kršitev, toda le toliko, kolikor gre za znatne kršitve ali znatno ogražanje občnega zdravja. Manj važni delikti zoper narodno zdravje naj pridejo pač v bodoči zakon o prekrških.

II. Higienske naredbe se izpreminjajo po napredku medicinske znanosti, torej mnogokrat tako hitro, da bi jim zakonodajni aparat ne mogel v enakem času slediti. Kjer zakonodajec ni mogel ustanoviti precizne vsebine predpisa za dejanski stan kaznivega dejanja, ki bi predvidoma veljal za isto dobo, ki naj jo ima k. z., se je poslužil oblike blanketnega zakona. Določil je vnaprej, da bo obvezna odredba, ki jo izda sanitetno-policijsko oblastvo *in concreto* ali *in abstracto* taka, ko in kakor bo razglašena.

§ 90.

Posamezni primeri kaznivih dejanj zoper občno zdravje.

I. *a)* Nalezljive (infekciozne) bolezni se morajo najenergičneje pobijati, zlasti če so take, da vodijo lahko do epidemij. Borba se osredotočuje predvsem v sprečavanju infekcije. V tem pogledu izdaja država predpise po svojem vrhovnem sanitetno-policij-

skem oblastvu (ministrstvu za socialno politiko in narodno zdravje) o pregledih *(scrutatio)*, oddelitvah ljudi in ubikacij *(isolatio)* in vnašanjih bolezenskih kali *(illatio)*. Kdor naklepoma krši tak predpis, čim in kakor je bil *in concreto* ali *in abstracto* od pristojnega oblastva izdan in razglašen (blanketna oblika!), in provzroči s tem dejanski prenos nalezljive bolezni na neko drugo osebo (ki pa ne sme biti naklepno od storilca kot žrtev izbrana), se kaznuje, če je po bolezni ostala težka poškodba telesa ali znatna okvara zdravja ali če je celó nastopila smrt, z robijo od 1 do 10 let. Kjer pa take posledice ni bilo, z robijo od 1 do 2 let ali s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Pri spredaj omenjenih težje kaznivih primerih gre za nastop preterintencionalne težje posledice; kajti če bi bila težja posledica naklepoma na individualno določeni osebi storjena, bi tako dejanje prešlo v delikt težke telesne poškodbe ali usmrtitve.

Malomarna provzročitev nalezljive bolezni z omenjenim prenosom pa se kaznuje z zaporom od 7 dni 1 leta ali v denarju do 10.000 Din (§ 254. k. z.).

b) Po svoji svrhi spadata v skupino deliktov, ki naj sprečavajo infekcije, tudi prestopka, ki nista v obliki blanketne norme ustanovljena, a se kaznujeta z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

1.) če službojemalec, ki ima nalezljivo bolezen, naklepno prevzame službo v kakšni hiši (ljudskem prebivališču), preden se proglasi po zdravnikih za zdravega ali ne več nevarnega za zdravje drugih ljudi;

2.) če službodajalec naklepno sprejme v službo osebo, o kateri mu je znano, da ima nalezljivo bolezen, za katero se mora zdraviti po naredbi sanitetno-policijskega oblastva (§ 265. k. z.).

II. Občno zdravje zavisi od ljudske preskrbe; ta ne sme priti v nevarnost glede pogoršanja higienskih momentov. Tudi v teh primerih se ni dalo že v k. z. odrediti vse, česar je treba. Zato prepušča § 255. k. z. oblastvom, naj izdajajo odredbe, a njihovo kršitev stavlja pod sankcijo kazni v blanketni obliki. Z nastopnimi tremi zakoni se urejajo, in sicer: z zakonom z dne 21. decembra 1929. (Sl. N. št. 307/CXXXI, Ur. L. št. 163 iz l. 1930.) pospeševanje živinoreje; z zakonom z dne 21. decembra 1929. (Sl. N. št. 307/CXXXI, Ur. L. št. 162 iz l. 1930.) vzdrževanje

gozdov; z zakonom z dne 9. decembra 1929. (Sl. N. št. 300/ /CXXVI, Ur. L. št. 104 iz l. 1930.) zatiranje bolezni in škodljivcev kulturnih rastlin.

Prav tisti dejanski stan, kakor ga navajamo pod I., *a)*, se kaznuje, čim gre za prenos ali razširjanje kužne bolezni pri živini, perutnini, divjačini, ribah, pri gozdnih drevesih in rastlinah, poljskih sadežih, poljskih posevkih ali rastlinah vobče. Penalizacija je tu enotna: za naklepno storitev strogi zapor od 7 dni do 5 let, a za malomarno zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

III. Posebej je zaščiteno zdravje ljudi v pogledu spolnih organov; le od zdravih staršev se more pričakovati zdrav podmladek. Venerična okužitev, ki je naklepno provzročena, se kaznuje, storitev iz malomarnosti ne. Za venerično okužitev velja po zakonu o zatiranju nalezljivih bolezni z dne 10. januarja 1930. (Sl. N. št. 18/VII, Ur. L. št. 137) prenos sifilide in kapavice na drugo osebo. Storilec je kazniv, če ravna z védenjem, da je spolno okužen in da je ta bolezen nalezljiva, ter s hotenjem, da se v takem stanju z osebo drugega spola telesno združi ali jo kakorkoli drugače spravi v nevarnost spolnega okuženja. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let in v denarju do 50.000 Din. Tako okuženje od zakonca na zakoncu se preganja na zasebno tožbo, sicer pa vedno po službeni dolžnosti (§ 256. k. z.).

IV. Življenske potrebščine morajo biti pristne in nepokvarjene, drugače utegnejo spraviti občno zdravje v nevarnost. Zato je moral zakonodajec zaščititi smotreno pravilni, svrhi ustrezni promet ž njimi, a staviti pod kazensko sankcijo: najprej promet glede že samo po sebi škodljivih življenskih potrebščin za ljudi (§ 257. k. z.) ter za živino in za rastlinstvo (§ 258. k. z.), nadalje pa tudi promet s samo po sebi neškodljivimi življenskimi potrebščinami za ljudi in živali, ki ne ustrezajo več svrhi pravilne higienske prehrane.

Obseg življenskih potrebščin, ki prihajajo v poštev po § 257. k. z., je ožji ko po zakonu o pobijanju draginje življenskih potrebščin in brezvestne spekulacije (gl. § 65., V.). Predvsem je omejen samo na živila za ljudi, h katerim pa je izrečno prišteta voda, ki je zajeta, da jo ljudje porabljajo za pijačo, za pripravo jedi in za umivanje. Tekoča voda je obravnavana posebej (§ 267. k. z.); isto velja za «zdravila» (§§ 259. do 261. k. z.).

Omenjeni obseg življenskih potrebščin pa se tudi ne sklada z navedbami v zakonu o nadzorstvu nad živili z dne 8. februarja 1930. (Sl. N. št. 36/XIII, Ur. L. št. 156), ki obravnava «živila» poleg «pijač vseh vrst», a razen tega še «začimbe» in «sredstva za popravo videza, okusa in barve živil in pijač vseh vrst». Vsekako je pojem «živila» ožji od pojma «življenske potrebščine». Če nastane dvom, bo njega rešitev zavisna od vprašanja, ali služi dotična stvar samo za uživanje ali tudi za druge svrhe, oboje pa pod vidikom, ali utegne njihova uporaba kvariti občno zdravje.

a) V § 257. k. z. je kriminalizirano: *α)* pokvarjenje življenskih potrebščin (tudi vode) z dodajanjem takšnih sostavin, ki utegnejo spričo svoje škodljivosti človeškemu zdravju škoditi, *β)* prodajanje tako pokvarjenih življenskih potrebščin iz zaloge; v obeh primerih je podana kaznivost, če je dejanje naklepoma ali iz malomarnosti storjeno. Naklepna storitev se kaznuje, če pride do preterintencionalne posledice smrti ali znatne okvare zdravja, čeprav samo ene osebe, z robijo od 1 do 10 let, če take posledice ni, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let ali v primeru manjše nevarnosti z zaporom od 7 dni do 5 let ali pa v denarju v znesku od 25 Din navzgor neomejeno. Malomarna storitev se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din.

b) V § 258. k. z. so analogne določbe za pitno vodo ali potrebščine za živino (govedo, konji, osli, skratka, vprežna živina itd.) in domače živali (druge pitane živali, tudi perutnina, ki se drže pri domu zaradi olajšanja gospodarstva ali gospodinjstva). Tu je kriminalizirano naklepno ali malomarno dejanje, toda (v primerjanju z določbami § 257. k. z.) je utesnjeno samo na onesnaženje ali dodajanje sostavin, ki utegnejo živini ali domačim živalim okvariti zdravje, in samo na to, da je kakšna žival za tem poginila. (Tudi tu je mišljen pogin kot preterintencionalna posledica; drugače bi šlo pri naklepni usmrtitvi živali za naklepno poškodbo tuje stvari.) Za naklepne storitve dejanja po § 258. k. z. je kazen zapor od 6 mesecev do 5 let, za malomarne pa zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din.

V. V § 266. k. z. je kriminalizirana ponareja živil za prehrano ljudi in živali, ki se izvrši naklepoma, toda ne tako, da bi bila živila zdravju škodljiva. Pojem ponareje je opredeljen taksativno na tri primere spravljanja živil v promet:

α) če se umetno pripravljana živila (surogati) prodajajo za pristna; *β)* če se prodajajo sicer pristna in neškodljiva živila v nečistih ali za zdravje škodljivih posodah; *γ)* če se prodajajo pokvarjena živila za prehrano (zlasti meso poginulih živali), ki pa zdravju ne smejo biti škodljiva, ker bi sicer prešlo tako dejanje v delikt po § 257. k. z. Malomarno prodajanje pokvarjenih živil te vrste ni kaznivo.

Naklepna dejanja po § 266. k. z. se kaznujejo z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din; ponarejena ali pokvarjena živila se odvzamejo in uničijo (stvarna očuvalna odredba: § 59. k. z.). Vsa druga podobna dejanja manjše važnosti, ki so navedena v zakonu o nadzorstvu nad živili (gl. IV., odst. 3.), pa se kaznujejo kot prekrški po občnih upravnih oblastvih prve stopnje (kazen: zapor do 1 meseca ali v denarju do 10.000 Din).

VI. Posebne vrste ponareje ali prenareje so ustanovljene pri živilu v i n u z zakonom o njem (gl. § 5., II., št. 17.); med njimi so take, ki so kvalificirane kot kazniva dejanja, spadajoča v pristojnost rednih sodišč:

a) **po § 25.** navedenega zakona se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju od 300 Din do 3000 Din ali z obema kaznima hkratu: spravljanje v promet vina, ki mu je dodan alkohol ali dodana voda ali druga tekočina (§ 3. istega zakona); spravljanje v promet petjota (pijače, napravljene umetno s pokipenjem sladkorja na vodi in vinskih, že iztisnjenih tropinah), če je storilec vinogradnik; posest petjota, če je storilec vinski trgovec ali posestnik vinotočnice (§ 59. istega zakona); spravljanje v promet sadnih sokov pod označbo, ki kaže na provenienco (izvor) vina in naprava sadnih sokov s souporabo grozdja (§ 10. istega zakona);

b) **po § 26.** navedenega zakona se kaznuje z zaporom od 7 do 30 dni ali v denarju od 100 Din do 10.000 Din ali z obema kaznima hkratu: slajenje vinskega mošta, če ga ministrstvo za poljedelstvo za leto pridelka posebej ne dovoli (§ 2. istega zakona); dodajanje drugih sostavin moštu ali vinu, če to ni po pravilniku dovoljeno (§ 5. istega zakona); spravljanje v promet pokvarjenega ali bolnega vina (§ 6. istega zakona); neresnična napoved o lastnosti ali provenienci vina (§ 7. istega zakona); mešanje specialnih vin z navadnim vinom (§ 11. istega zakona); sprav-

ljanje v promet vina od trt hibridne vrste (§ 12. istega zakona); spravljanje v promet žganja ali kisa z neresnično označbo, da izvira od vina ali grozdnih tropin (§ 13. istega zakona); zabranitev, da vstopi državni kontrolni organ v shrambo (§ 18., odst. 2., istega zakona).

Krivdna oblika pri vseh teh dejanjih je samo naklep.

VII. Promet z zdravili je zaščiten v §§ 259. do 261. k. z., ne da bi bila tu navedena definicija zdravila. Zakon o lekarnah (apotekah) in nadzorstvu nad prometom z zdravili z dne 7. aprila 1930. (Sl. N. št. 85/XXXIII, Sl. L. št. 48 iz l. 1931.) govori o «drogah, sirovinah in proizvodih kemične in farmacevtske industrije, ki se uporabljajo za zdravila ali se iz njih pripravljajo zdravila z namenom, da se oddajajo neposredno konsumentom». Zdravila morajo ustrezati predpisom farmakopeje. Odločilno ni, ali gre za njihovo zunanjo ali notranjo uporabo.

a) Po § 259. k. z. je kazniv vsakdo, ne samo zdravnik ali lekarnar, ki stavi narejena zdravila (preparate), ki nimajo onih dobrih lastnosti, katere jim pripisuje prodajalec, ne da bi na njih pismeno označil vse sestavine. Izločena so nenarejena zdravila, n. pr. sirovine, kakor arzenova ali druge vode, in tudi tista sredstva za zdravljenje, pri katerih pismena označba vseh sestavin ni mogoča.

Kriminalnopolitični smisel te določbe je borba zoper falzifikate preparatov, ki ne smejo priti niti naprodaj; resnična prodaja se ne zahteva. Ni treba, da so falzifikati zdravju škodljivi; zadostuje, da se prodajajo manj vredni preparati za polno vredne. Pod sankcijo kazni je stavljeno naklepno postavljenje naprodaj. Ekskulpacija storilca je mogoča, čim prodajalec na zdravilnem preparatu označi pravilno pismeno vse sestavine, iz katerih izhaja, da sicer nima tistih dobrih lastnosti, o katerih govori n. pr. reklama. V stvari gre torej za neke vrste priprave za prevaro, ki pa je v zvezi z zaščito občnega zdravja. Kazen za tak delikt je zapor od 7 dni do 5 let, ki se more fakultativno združiti s kaznijo v denarju do 20.000 Din.

b) Čim storilec naklepno ali malomarno napravlja za prodajo ali ima naprodaj zdravila, ki utegnejo imeti škodljive posledice za zdravje one osebe, ki jih uporabi, preide njegovo ravnanje v kaznivo dejanje po § 260. k. z. Tu ni govora o narejenih zdra-

vilih (preparatih), zato spadajo sem vsa zdravila, čeprav so sirovine. Tako naklepno storjeno dejanje se kaznuje, če je nastopila kot preterintencionalna posledica smrt človeka, z robijo od 1 do 10 let, če samo težko obolenje (§ 179. k. z.), z robijo od 1 do 5 let, če pa ni bilo že navedenih posledic, z robijo od 1 do 3 let. Malomarna storitev takšnega delikta se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju do 20.000 Din.

c) V § 261. k. z. so ustanovljeni posebni predpisi za lekarnarje in njihove pomočnike ali namestnike. Oni morajo opravljati svoje posle v lekarni točno po farmakopeji. Prekršitve dotičnih, s spredaj navedenim zakonom o lekarnah... (gl. VII., odst. 1.) izdanih predpisov se kaznujejo vobče, torej, če ne dosežejo dejanskega stanu v smislu § 261. k. z., po občnih upravnih oblastvih prve stopnje z zaporom do 1 meseca ali v denarju do 10.000 Din (§ 35. navedenega zakona). Če pa dá lekarnar ali njegov pomočnik ali namestnik (zakon o lekarnah... jih imenuje «sotrudnike») n a k l e p o m a nepravo zdravilo (drugo kot predpisano ali zahtevano) ali ga ne napravi v predpisani razmeri ali količini sostavin, se kaznuje po § 261. k. z. samo, če nastopi preterintencionalna posledica smrti z robijo od 1 do 10 let, toda če nastopi kot prav takšna posledica okvara bolnikovega zdravja, z robijo od 1 do 5 let. Tudi pri malomarni storitvi se kaznuje storilec po § 261. k. z. samo, če je nastopila smrt ali okvara bolnikovega zdravja, in to s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Ni pa seveda izključeno, da postane lekarnar ali njegov sotrudnik kazniv po splošnih zakonitih normah glede napadov na življenje in telo, a poleg tega tudi po § 35. navedenega zakona.

VIII. Da se ohrani narodno zdravje, naj lečijo bolezni in tudi odrejajo preventivno očuvanje pred boleznimi z d r a v n i k i, ki imajo posebno strokovno izobrazbo in zadostno prakso. Predpisi glede izobrazbe in prakse so navedeni v zakonu o zdravnikih z dne 14. januarja 1931. (Sl. N. št. 17/V, Sl. L. št. 107) in v zakonu o zdravnikih specialistih za bolezni ust in zob in o zobnih tehnikih z dne 18. novembra 1930. (Sl. N. št. 271/XCIII, Sl. L. št. 54 iz l. 1931.). Kdor nima take predpisane izobrazbe in prakse, pa leči naklepoma za nagrado ali obrtoma, stori kaznivo dejanje. Takisto tudi še tisti, ki se izda naklepoma b r e z p r a v i c e za zdravnika in zdravi bolnika, čeprav brez nagrade niti ne obrtoma.

V prvem primeru gre za delikt mazaštva, ki se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let, v drugem slutvozdravništva, ki se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. V obeh primerih je kazen, če nastopi kot preterintencionalna posledica smrt ali poslabšanje bolezni do smrtne nevarnosti, robija od 1 do 10 let.

Strokovno pravilno lečenje po naukih medicinske terapije je dolžnost vsakega zdravnika. Če zdravnik iz nepazljivosti, nemarljivosti, skratka, s svojo malomarnostjo pri zdravljenju oškoduje zdravje ali znatno poslabša bolezen zdravljene osebe, zagreši kaznivo dejanje, za kar se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let in v denarju do 30.000 Din; če pa nastopi v vzročni zvezi smrt bolnika, se kaznuje s strogim zaporom od 2 do 5 let.

V cilju vzdrževanja občnega zdravja odreja spredaj navedeni zakon o zdravnikih izrečno, da so zdravniki dolžni držati se v izvrševanju privatne prakse natančno sodobne zdravniške znanosti. Določba § 264. k. z. ustanavlja prohibitivno normo, da se zdravnik ne sme posluževati načina zdravljenja, ki **še ni** znanstveno preskušen, niti ne sme izvršiti znanstveno **še ne** preskušene operacije. Od kazenskopravne odgovornosti za prekršitev te norme ga oprašča pristanek bolnika ali njegovega zastopnika, če je bolnik brez zavesti ali če še ni dovršil 16. leta; tu se uveljavlja načelo «*volenti non fit iniuria*». Kdor kot zdravnik (ne pa: babica, tehnični dentist in pod.) naklepoma opusti, da dobi označen pristanek in s tem zlorabi svoje profesionalne pravice, se kaznuje, čim je nastopila iz njegovega ravnanja pacientova smrt, z robijo od 1 do 5 let in obligatorno z zabranitvijo nadaljnjega izvrševanja zdravniškega poklica za dobo od 2 do 5 let. (Tudi pri operacijah po znanstveno že preskušenih metodah se zahteva po § 14., odst. 2., pravilnika o organizaciji, notranjem delu in vzdrževanju službe v državnih bolnišnicah z dne 16. maja 1930. [Sl. N. št. 136/LI, Sl. L. št. 53] pristanek osebe, ki naj bo operirana, ali njenega zakonitega zastopnika. Prekršitev te določbe nima kazenskopravnih posledic.)

IX. Kakor je bilo že pod IV. navedeno, se smatra voda za življensko potrebščino samó, če je zajeta. Zato je zakonodajec ustanovil posebne predpise o ravnanju s pritekajočo vodo v studencih, potokih, rekah in vodnjakih, iz katerih zajemajo po-

samezniki ali občine pitno vodo, da se očuva občno zdravje. Kriminalizirano je dvoje dejanj:

a) naklepno onesnaženje take vode; kazen je zapor od 7 dni do 3 mesecev in hkratu tudi v denarju do 3000 Din;

b) naklepno zastrupljenje takšne pitne vode, vsebujoče provzročitev nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali živine; kazen je tu robija od 1 do 5 let. Dočim gre pri deliktu po § 257., odst. 1., k. z. (gl. IV. *a*) za možnost pokvare zdravja *in abstracto;* pri deliktu po § 258. k. z. (gl. IV. *b*) za pogin živali, se kriminalizira v § 267. k. z. provzročitev nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali živali *in concreto.* Strup, ki se uporabi, mora biti absolutno škodljiv, ni pa da bi moral biti smrtnonevaren.

X. V pogledu zlorabe alkohola kot provzročitelja mnogih bolezni je zakonodajec ustanovil v § 268., št. 1., 2. in 4., k. z. troje prestopkov, ki se kaznujejo z zaporom od 1 do 6 mesecev in v denarju do 5000 Din:

a) za vsakogar, ki naklepno zavede osebo, izpod 16 let staro, da se na javnem kraju upijani; ni da bi morala biti nevračunljivost posledica pijanosti;

b) za vsakogar, ki vé, da je neki osebi zabranjen obisk krčme s sodno očuvalno odredbo, pa ji postreže v krčmi z opojno pijačo (§ 55. k. z.); enaka očuvalna odredba ministra pravde pri pogojnem odpustu (§ 28., odst. 3., zak. o izvrš. k.) ni istovetna s sodno odredbo;

c) za gostilničarje in kavarnarje in za vse tiste, ki prodajajo obrtoma na drobno opojne pijače, pa postrežejo naklepoma maloletniku, izpod 16 let staremu, z opojno pijačo zaradi neposredne ali posrednje uporabe, ne glede na to, ali se je maloletnik opijanil ali ne; storilcu tega kaznivega dejanja v povratku se sme prepovedati izvrševanje obrata (§ 59. k. z.).

(Glede primera *b* opozarjamo na določbo § 55., odst. 2., ur. o izvrš. oč. odr., ki pravi, da se «kaznuje po § 268. k. z. vsakdo, ki vé za razglašeno prepoved iz § 55. k. z., pa vendarle postreže taki osebi z opojilom». Ta določba pa ne ustreza povsem smislu § 55. k. z.)

V pogledu zlorabe narkotikov morfija, kokaina, opija in pod., ki učinkujejo škodljivo na zdravje, je v isti vrsti in z isto kaznijo, kakor za zlorabo alkohola, ustanovljen poseben prestopek za tistega, ki komurkoli naklepoma postreže z navedenimi narkotiki.

Trinajsto poglavje:

Napadi na javno moralo.*

§ 91.

Skupne poteze in skupine kaznivih dejanj zoper javno moralo.

I. Podstava pravnoustanovljene rodbine je moralnost v pogledu na spolno življenje. Ko ščiti zakonodajec javno moralo v spolnih odnošajih, ščiti predvsem rodbino. V § 100. k. z. je označena rodbina kot «javna naprava, ki je z zakonom priznana». Ona uživa zaščito po ust. (člen 21.). Iz nje naj izhaja na duhu in telesu krepak nov zarod. Rodbina pa ne more izvrševati te naloge, ki jo država od nje pričakuje, če ni zatočišče morale glede spolnega življenja. Dočim smo govorili v §§ 49. in 50. o kršitvah konkretnih, iz instituta braka in rodbine izvirajočih državljanskih pravic izven okvira seksualnega udejstvovanja, imamo v pričujočem poglavju opraviti s tako zvanimi *delicta carnis* kot s pojavi, ki nastopajo izven okvira braka ali rodbine ter vplivajo kvarno na ustanovitev ali ohranitev braka in rodbine po zahtevah pravne države. Na eni strani naj se udejstvovanje spolnega gona *(libido sexualis)* kot podstave za razploditev človeškega rodu usmeri tako, da postane zarod zdrav na duhu in na telesu (populacijski, evgenetični moment), a da se zatre seksualna anarhija. Na drugi strani naj se zaščitijo deca in maloletniki v pogledu preteče nevarnosti, ker utegne postati prerano vplivanje na njihovo spolno življenje za razvoj njihove osebnosti, bilo psihične, bilo fizične, zelo škodljivo, često celó pogubno.

II. Delikti zoper javno moralo se dele po miselnosti, izraženi v poglavju XXIV. k. z., na sledeče glavne skupine:

A. Kršitve svobodnega razpolaganja človeka s telesom glede udejstvovanja spolnega gona.

B. Kršitve ali ogražanja spolne integritete dece in maloletnikov.

---

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Čubinski:* Etika i krivično pravosuđe, Letopis Matice Srpske, 1927.; *Maklecov:* Krivična dela protiv javnog morala u k. z., Arhiv, 1930.; *Katurić:* Da li je kažnjiva obljuba između brata i sestre od strica, Policija, 1933.; *Ristić:* Bračna pederastija, Branič, 1931.; *Miljković:* Belo roblje; *Šilović:* Trgovina bjelim robljem, 1931.

C. Parazitarna pripomoč k udejstvovanju spolne strasti drugih ljudi.

Č. Krvosramnost med sorodniki.

D. Nečistost zoper naravo med ljudmi (sodomija) ter med ljudmi in živalmi (bestialiteta).

E. Groba žalitev naravne sramežljivosti v zadevah spolnega gona.

III. Pri nekaterih teh osnovnih skupin je zakonodajec ustanovil več podvrst deliktov z različnimi kaznimi. Občna načela, ki veljajo za vse enako, so:

1.) Posebna zaščita gre spolno še nedozorelim ženskim osebam, nadalje spolno neomadeževanim deklicam ali ženskam vobče. Spolna zrelost je zakonito ustanovljena z izpolnjenim 14. letom (§ 273. k. z.). Spolna neomadeževanost pa se *de lege lata* pripisuje samo ženski osebi, ki je *virgo intacta.* Možnost konstrukcije praktičnega primera, da bi bila s posilstvom (kot zločinstvom) deflorirana deklica predmet ustreznih deliktov, je pač tako zelo redka, da je zakonodajec ni vpošteval; on je odklonil pojmovanje spolne nedolžnosti, ki naj bi bila neinformiranost o naravnih funkcijah spolovil, in istovetil pojem spolne neomadeževanosti z devištvom (deviške nedotaknjenosti).

2.) Udejstvovanje spolnega gona se vpošteva v treh oblikah:

a) Telesna združitev, ki je dana ob spoju spolovil dveh oseb različnega spola *(copula carnalis),* ki pa ni da bi mogel vesti do spočetja ali zaploditve embria. Telesna združitev je v smislu k. z. storjena celó tedaj, kadar je pri fiziološkem *coitus*-u oploditev namenoma izključena ali sprečena. *Ejaculatio seminis* ni pojmovna sostavina telesne združitve.

b) Nečisto dejanje («bludna radnja») pomeni telesno kretnjo ali izpostavljanje, s katerim se kani ugoditi spolnemu gonu ali pohoti na kakršenkoli drugačen način, kakor s spojem spolovil dveh oseb različnega spola, torej tudi med dvema osebama istega spola. Samo govorjenje ali gestikulacija še ne izčrpa pojma nečistega dejanja.

c) Nečistost («blud») pomeni dlje časa trajajoče razmerje med osebama različnega spola, ki ne živita v braku, v svrho medsebojnega udejstvovanja spolnega gona, bodisi s telesno združitvijo, bodisi z nečistim dejanjem (spolna zabloda).

Pri vseh teh oblikah udejstvovanja spolnega gona nastopi kaznivost samo, če gre za naklepno dejanje. Malomarnost se ne kaznuje.

3.) Penalizacija zavisi pri deliktnih skupinah, ki so navedene pod št. 2., *a)* in *b)*, od tega, kakšne posledice so nastopile. Tudi preterintencionalne posledice smrti ali težke telesne poškodbe tiste osebe, na kateri je delikt zoper javno moralo storjen, so mogoče in vpoštevne.

4.) Nekateri delikti zoper javno moralo so tako delikatne narave, da bi utegnil njihov pregon žrtvam delikta provzročiti škodo, ki bi bila sama po sebi tehtnejša kakor pa interes pravnega reda na kaznovanju. Iz tega vzroka je zakonodajec pri deliktih iz §§ 271., 276. in 277., deloma tudi iz §§ 272. in 273. k. z. vpošteval morebitno željo osebe, ki je s takšnim dejanjem neposredno prizadeta, da ostane stvar v njenem interesu neodkrita in nekaznovana, ter odredil, da se prične pregon samo na predlog oškodovane osebe, odnosno pri maloletnih osebah na predlog njihovega zakonitega zastopnika.

5.) V nekaterih primerih, in to pri spolni zlorabi zaupanja maloletne device (§ 276. k. z.), pri spolni zlorabi ženske v nuji (§ 277. k. z.) in pri odvedbi ženske zaradi nečistosti (§ 278. k. z.), dopušča zakonodajec, da prestane kaznivost, čim storilec po dovršenem kaznivem dejanju odpravi učinek prekršitve javne morale popolnoma s tem, da sklene z dotično žensko zakonlti brak. Celó po pravnomočnosti obsodbe vede lahko sklep braka do obnove kazenskega sodnega postopka in do oprostitve (§ 362., št. 2., s. k. p.).

§ 92.

Kazniva dejanja zoper spolno svobodo vobče.

I. Spolno posiljenje:

1.) **§ 269., št. 1., k. z.:** Pravo spolno posiljenje v ožjem smislu besede. Storilec, moška oseba, primora naklepoma k telesni združitvi (ne le k nečistemu dejanju) spolno zrelo žensko osebo, ki ž njo ni oženjen, in to z brahijalno silo ali s psihično silo, t. j. s pretnjo zla, obstoječega v istočasni nevarnosti za življenje ali telo baš te ženske v znatni, na njeno voljo odločilno vplivajoči meri. Ta primer posiljenja je karakteriziran po okolnosti, da se ženska oseba proti svoji volji primora k te-

lesni združitvi, kové, da je njena spolna svoboda napadena in okrnjena. Kazen je zapretena za priprosti primer brez hujših posledic: robija od 1 do 10 let, za kvalificiran primer, da je ženska oseba pretrpela zbog telesne združitve težko poškodbo po smislu §§ 178., 179. k. z., robija od 1 do 12 let, za posebno kvalificiran primer, da je ženska oseba zbog telesne združitve umrla, robija od 5 do 20 let (§ 279. k. z.).

2.) **§ 269., št. 2., k. z.:** Pravo spolno posiljenje v modificiranem smislu besede. Storilec, moška oseba, spravi naklepoma spolno zrelo žensko, s katero ni oženjen, proti njeni volji v stanje nezavesti ali nesposobnosti za obrambo in opravi nato na njej telesno združitev. Ta primer je karakteriziran po okolnosti, da pride do telesne združitve proti volji ženske osebe, ko se ona niti ne zaveda, da je njena spolna svoboda okrnjena. Penalizacija je tu popolnoma enaka oni pod št. 1.).

3.) **§ 270. k. z.:** Nepravo posiljenje, t. j. **brez** pravnorelevantne volje ženske osebe. Storilec, moška oseba, izvrši naklepoma združitev s spolno zrelo žensko osebo, s katero ni oženjen, ki je tudi ni sam privedel v stanje nezavesti ali nesposobnosti za obrambo zoper napad na spolno svobodo, a je vendarle zbog duševne bolezni, slaboumnosti, omamljene zavesti ali iz «drugih vzrokov» nesposobna za obrambo pred napadom na spolno svobodo. «Drugi vzroki» morajo biti takšni, da so ostalim izrečno navedenim v pogledu obrambe povsem adekvatni (n. pr.: tretja oseba, ki ni ravnala sporazumno s storilcem, je žensko privezala na tla in ji vzela prostost gibanja). Da bi ženska ne vedela, kaj hoče storilec, se za kaznivost ne zahteva, a *vis grata* tu ne ekskulpira storilca, čim volja ženske pravno ni vpoštevna. Kazen za ta delikt je v priprostem primeru robija od 1 do 8 let, v kvalificiranem in posebno kvalificiranem pa ista, kakor je pod št. 1.) navedena.

4.) **§ 271. k. z.:** Zvijačno posiljenje, pri katerem je bila privolitev ženske k telesni združitvi dana, toda z zvijačo izbavljena. Storilec izvrši naklepoma telesno združitev s spolno zrelo žensko, ki jo je prej lažno uveril, da je ž njo oženjen. Kazen za priprosti primer, tudi če je dejanje ostalo pri poskusu, je strogi zapor od 7 dni do 5 let, a pregon se začne samo na predlog prizadete ženske; za kvalificiran in posebno kvalificiran primer po smislu, kakor k št. 1.) navedeno, pa je kazen enaka kakor za

ustrezne primere od št. 1.) do št. 3.) ter se začne pregon po službeni dolžnosti.

II. Nečisto dejanje (oskrumba) na spolno zreli ženski osebi (§ 272. k. z.). V primerih, ki so obravnavani pod I., govorimo o naklepu, ki ima za uspevek telesno združitev v mislih (gl. § 91., III., št. 2., *a*). Storilec pa ima lahko namesto telesne združitve le nečisto dejanje (gl. § 91., III., št. 2., *b*) kot uspevek v naklepu. Zakonodajec je smatral te primere za manj težke napade na javno moralo. Kriminalizacija je ustanovljena docela analogno primerom pod I., št. 1.) do 4.), penalizacija pa je blažja: pri deliktih, ustreznih primerom pod I., št. 1.) do 3.): za priprosti primer je strogi zapor od 7 dni do 5 let, pri deliktu, ustreznem primeru pod I., št. 4.), pa zapor od 7 dni do 1 leta, a pregon se začne, če dejanje ni bilo javno storjeno, na predlog prizadete ženske osebe, in le, če je bilo javno storjeno, po službeni dolžnosti. Čim pa so ti primeri nečistega dejanja kvalificirani po preterintencionalni posledici težke telesne poškodbe ali posebno kvalificirani po označeni posledici smrti, je penalizacija ista, kakor pri primerih telesne združitve, a pregon se začne vsakikrat po službeni dolžnosti (§ 279. k. z.).

III. Spolna zloraba ženske osebe v **nuji,** t. j. z njeno pod silo razmer izbavljeno privolitvijo (§ 277. k. z.). Storilec, moška oseba, izkoristi naklepoma nujo (t. j. stisko, nastalo iz psihičnih ali ekonomskih vzrokov, kakor skrb ali strah za svojce, glad, skrajna beda in pod.) spolno zrele, toda neomadeževane ženske (gl. § 91., III., št. 1.) od dovršenega 14. leta dalje in jo naklepoma v tem stanju — brez sile ali pretnje — pripravi zaradi oslabljenosti njene odporne volje do telesne združitve ali do nečistega dejanja s seboj ali z drugo osebo. Kazen za priprosti primer je strogi zapor od 7 dni do 5 let, a pregon se začne na predlog prizadete ženske osebe. Tudi ta zloraba ženske je po § 279. k. z. penalizirana pri kvalificiranih in posebno kvalificiranih primerih enako, kakor je navedeno spredaj pod I., št. 1.), vendar se prične pregon po službeni dolžnosti.

IV. Odvedenje polnoletne ženske zaradi nečistosti (spolne zablode) zoper njeno voljo (§ 278. k. z.). Storilec, moška oseba, odvede naklepoma, uporabljajoč silo, pretnjo ali prevaro, polnoletno žensko osebo, ki ni ž njim omožena in je še spolno neomadeževana (gl. § 91., III., št. 1.), iz kraja njenega bivanja v drug kraj, v svrho, ne da bi jo poročil,

ampak da bi sam ali kdo drugi živel ž njo v nečistosti (gl. § 91., III., št. 2., *c*). (Če bi nameraval pri tem skleniti ž njo brak, bi bil podan dejanski stan otmice po § 246. k. z., ki spada v poglavje deliktov zoper osebno prostost [gl. § 47.].) Isti delikt, storjen na ženski osebi, ki ni polnoletna, obravnavamo pod drugim vidikom v § 93., IV. Kazen za tako odvedenje polnoletne ženske je v priprostih primerih robija od 1 do 5 let, pregon se začne po službeni dolžnosti, za kvalificirane in posebno kvalificirane primere pa je kazen ista, kakor je spredaj pod I., št. 1.), navedena.

V. Spolna zloraba zaupanih oseb (§ 275. k. z.). Spolna svoboda je zaščitena posebej pri takih osebah, ki stoje:

a) pod oblastjo uradnega ali službenega starešine, nadzornika, zdravnika, verskega predstavnika, vzgojitelja, učitelja ali kakšnega drugega organa, čigar avtoritativni položaj predpostavlja izvestno etično veličino, adekvatno prej navedenim;

b) pod nadzorom uradnih starešin, nadzornikov itd. v zaporu, bolnišnici, sirotišču, zavodu za vzgajanje, poboljševanje, prisilno delo, zdravljenje ali čuvanje — nasproti pravkar navedenim osebam.

Zloraba pri izvršitvi telesne združitve ali nečistega dejanja med navedenimi predpostavljenimi in podrejenimi osebami je karakterizirana po naklepnem izkoriščanju avtoritativnega položaja, da podrejena oseba, polnoletna ali maloletna, dopusti spolno udejstvovanje, ki bi ga brez vplivanja oblastnega ali posebnega položaja ne bila trpela. Izvršitev telesne združitve se kaznuje z robijo od 1 do 10 let, nečistega dejanja pa s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Čim pa pride v prvem ali drugem primeru do kvalifikacije po preterintencionalnih posledicah težke telesne poškodbe ali smrti, je kazen ista, kakor je spredaj pod I., št. 1.), navedena.

§ 93.

Kazniva dejanja zoper spolno integriteto dece in maloletnih oseb.

Primere kaznivih dejanj, ki so obravnavani v tej skupini, navaja k. z. izrečno kot takšne, ki se morejo storiti samo na maloletnih osebah. Ostala kazniva dejanja zoper javno moralo, ki se store lahko na polnoletnih ali maloletnih osebah, nimajo posebnih predpisov za maloletnike.

I. Telesna združitev ali nečisto dejanje s spolno nezrelo osebo:

a) **§ 273., odst. 1., k. z.** Storilec, moška oseba, opravi naklepno s spolno nezrelo osebo (gl. § 91., III., št. 1.) telesno združitev; tudi moment, da ženska oseba še ni izpolnila 14. leta, mora biti vključen v védenju in hotenju storilca. Kazen: za priprosti primer brez hujših posledic robija od 1 do 10 let, za kvalificiran primer preterintencionalne posledice težke telesne poškodbe robija od 1 do 12 let, za posebno kvalificiran primer označene posledice smrti, robija od 5 do 20 let. Tu ni razlike, ali se je izvršilo posiljenje kot pravo ali nepravo. Privolitev ženske osebe ne ekskulpira od kazenskopravne odgovornosti.

b) **§ 273., odst. 2., k. z.** Če se je storilčev naklep udejstvoval pod enakimi pogoji, kakor so pod *a)* navedeni, vendar ne v smeri telesne združitve, ampak samo v smeri izvršitve nečistega dejanja, je kazen za priproste primere zapor od 7 dni do 5 let, a pregon se začne, če dejanje ni bilo izvršeno javno, na predlog, če je bilo javno, pa po službeni dolžnosti. Če pride pri naklepni izvršitvi nečistega dejanja do preterintencionalne posledice težke telesne poškodbe ali smrti, je kazen ista, kakor pri ustreznih primerih spolnega posilstva (§ 279. k. z.). Pri kvalificiranih in posebno kvalificiranih deliktih iz § 273. k. z. se začne pregon po službeni dolžnosti.

II. Spolna zloraba maloletnih oseb vobče (§ 274. k. z.). Tu gre za štiri tipe — dvoje parov — take zlorabe, o petem tipu, ki bi spadal v to vrsto delikta, pa je bil od zakonodajca obravnavan prav tako, kakor pri polnoletnih osebah, smo že govorili v § 92., V.

a) **§ 274., odst. 1., št. 1., k. z.:** Spolno posiljenje s telesno združitvijo. Storilka, ženska oseba, ki je spolno zrela, torej nad 14 let stara, izvrši naklepoma telesno združitev z moško osebo, ki še ni izpolnila 14. leta. Zakonodajec imenuje tako dejanje «zlorabo». Moment, da mladenič še ni izpolnil 14. leta, mora biti vključen v védenju in hotenju storilca; dvom ne more za kaznivost zadostovati. Zloraba kaže samo na objektivno sostavino dejanskega stanu tega delikta, ker tudi prostovoljna privolitev ali celó pobuda, ki pride od takega mladeniča k telesni združitvi, ne ekskulpira storilke. Nasnova že

tako ni kazniva, ker gre za mladeniča, ki je v kazenskopravnem smislu še «otrok» (§ 14., št. 1., k. z.). *Ratio legis* je, da z višjega vidika javne morale ni da bi se naravni razvoj osebnosti mladeniča motil s preranim udejstvovanjem spolnega gona.

b) **§ 274., odst. 2., k. z.:** Storitev nečistega dejanja pod istimi okolnostmi kakor pri *a)*.

Kazen je k *a)* za prosti primer robija od 1 do 5 let, k *b)* strogi zapor od 7 dni do 5 let; za primere kvalificirane, odnosno posebno kvalificirane, po preterintencionalni posledici težke telesne poškodbe, odnosno smrti pa je zagrožena ista kazen, kakor pri ustreznih primerih pravega posiljenja (§ 279. k. z.).

c) **§ 274., odst. 1., št. 2., k. z.:** Spolno posiljenje s telesno združitvijo glede posebej zaščitenih oseb. Storilec, moška ali ženska spolno zrela oseba, izvrši naklepoma telesno združitev s svojim več ko 14, a manj ko 21 let starim pastorkom, odnosno s tako svojo pastorko, posvojeno hčerko, odnosno posvojenim sinom, rejenko, odnosno rejencem, varovanko, odnosno varovancem. Moment, da druga oseba ni izpolnila 21. leta, mora biti vključen v védenju in hotenju storilca. Kar je bilo navedeno glede pomena zlorabe spredaj pod II., *a)*, mora tudi tu veljati, dasi zakonodajec tega dejanja ni označil za zlorabo. Če gre pri istovrstnem dejanju za žensko osebo, ki še ni dopolnila 14. leta, pride do uporabe predpisa § 273. k. z., ne pa do idealnega steka kaznivih dejanj po §§ 274. in 273. k. z. Glede maloletnih pastorkov ali pastork, ki so s storilcem v svaštvu prve stopnje in se telesno združijo z mačeho ali z očimom, ne pride do uporabe § 284., odst. 3., k. z., ampak § 274., odst. 1., št. 2.), k. z. (neprava konkurenca kazenskopravnih zakonitih določb; gl. § 29., I., k *a*). Kazni za ta delikt so iste, kakor za spredaj pod II., *a)*, navedene primere.

č) **§ 274., odst. 2., k. z.:** Storitev nečistega dejanja pod istimi okolnostmi, kakor je spredaj pod II., *b)*, navedeno; kazen je ista tudi tu.

III. Zloraba zaupanja maloletne device v spolnem oziru (§ 276. k. z.). Tu je ustanovljena zaščita samo ženske osebe, ki je že dovršila 14. leto, a še ni dopolnila 21. leta in je spolno neomadeževana, torej *virgo intacta* (gl. § 91., III., št. 1.). Storilec je moška oseba, ki naklepoma zavede, t. j. pripravi brez sile ali pretnje pravkar označeno žensko osebo, o kateri vé, da mu zaupa, to se pravi, da ga ne smatra za sposobnega, spraviti

jo v nesrečo ali sramoto z nezaželeno izgubo devištva, k telesni združitvi. Zloraba tiči v naklepnem izkoriščanju zaupanja; storilec vé in hoče že pri izvršitvi telesne združitve, da zlorablja zaupanje. Izvršitev nečistega dejanja pod enakimi pogoji ni kazniva.

Kazen za priprosti nekvalificirani primer, pri katerem se začne pregon le na predlog prizadete ženske osebe, je zapor od 6 mesecev do 5 let; pri kvalificiranem, odnosno posebno kvalificiranem primeru, kjer nastopi preterintencionalna posledica težke telesne poškodbe, odnosno smrt, pa se prične pregon po službeni dolžnosti ter je kazen ista, kakor pri ustreznih primerih spolnega posiljenja (§ 279. k. z.).

IV. Odvedenje ženske, izpod 14 let stare, zaradi nečistosti («spolne zablode»; § 278., odst. 2., k. z.). O tem deliktu smo razpravljali že v § 92. pod IV., toda samo toliko, kolikor je šlo za polnoletne, spolno neomadeževane ženske osebe. Tu dodajamo, da velja vse tisto, kar smo tam izvajali, tudi za maloletne ženske, ki so izpolnile 14. leto, a niso prekoračile 21. leta starosti (§ 278., odst. 1., k. z.). Razen tega predpisuje zakonodajec za isti delikt odvedenja zaradi nečistosti (gl. § 91., III., št. 2., *c*), če gre za spolno neomadeževano deklico, izpod 14 let staro (torej po § 14., št. 1., k. z. še za «otroka»), ob isti kriminalizaciji posebno penalizacijo: storilec se kaznuje v tem primeru, tudi če ne nastopi nobena kvalifikacija po preterintencionalni posledici težke telesne poškodbe, odnosno smrti, z robijo od 1 do 10 let, za kvalificiran, odnosno posebno kvalificiran primer po § 279. k. z. pa je zapretena kazen zopet enaka, kakor za ostale primere tega delikta, če se stori na maloletni ali polnoletni ženski osebi.

V. Zvodništvo v tuzemstvu (§ 282., št. 2., k. z.) glede osebe, ki ni še prekoračila 18. leta starosti. Pod pojmom zvodništva *(lenocinium, Kuppelei),* ki ga k. z. ne definira, je treba razumevati nasnovo ali pripomoč, ki jo daje storilec-zvodnik *(leno)* ali storilka-zvodnica *(lena)* s tem, da napelje, posreduje ali pripravi priliko, da dve od storilca ali storilke različni osebi različnega ali istega spola zadostita svoji telesni pohoti na način, ki se po k. z. kaznuje ali ki je raz stališče javne morale nedopusten. Ni bistven znak tega delikta, da bi šlo za naklepno odvedenje zvodene osebe iz kraja v kraj zastran zadostitve telesni pohoti, pač pa je treba, da tisti osebi

nista *iam alias facturae,* ampak storilec ali storilka ju naklepno pripravi, da nastane v njima sklep na izvršitev nedopustnega nečistega dejanja, bodisi enostransko, bodisi obojestransko, ali nedopustne telesne združitve. Neomadeževanost ali neoporečenost teh oseb se za kaznivost ne zahteva.

V okviru zaščite spolne integritete maloletnih oseb prihaja v poštev samo delikt po § 282., št. 1.), k. z., ki obstoji v naklepno storjenem zvodništvu osebe, ki je mlajša od 18. leta. Spol te osebe ni odločilen. Dovršen je delikt, ko pride do sestanka, pri katerem naj se izvrši telesna združitev ali nečisto dejanje. Kazen, ki je zapretena ne glede na siceršno razmerje med storilcem in zvodeno osebo, je robija od 1 do 10 let. Ne vpraša se po tem, ali je bilo zvodništvo plačano ali ne.

§ 94.

Parazitarna kazniva dejanja zoper javno moralo.

I. Rufijanstvo in koristoljubna pomoč k nečistosti (§ 280. k. z.). Če pomaga nekdo, moški ali ženska, osebam različnega ali istega spola, ki sta že sklenili ali zasnovali misel *(iam alias facturi),* izvršiti telesno združitev izven braka ali neko nečisto dejanje, ki se odraža v udejstvovanju spolnega gona izven braka, njegovo dejanje samo po sebi še ni kaznivo. Takšna pomoč se šele kaznuje, če je bila naklepoma dana in aktivno izvršena, to pa ali iz navade (rufijanstvo) ali iz koristoljubja. Dovršeno je tako kaznivo dejanje, čim pride do izvedbe nedopustnega udejstvovanja spolnega gona. (Ne sme pa obstajati v odvedenju osebe, ker se znači to kot samostojno kriminaliziran delikt.) Določba § 280. k. z. vsebuje torej naklepno pomoč k že zasnovani nečistosti. Kazen je v prostih primerih strogi zapor od 7 dni do 2 let (poskus ni kazniv), v posebno težkih primerih (§ 75. k. z.) pa robija od 1 do 5 let. V praktičnem življenju je rufijanstvo tako rekoč vedno hkratu koristoljubno dejanje. Pripominjamo, da vzdrževanje bordelov ali nastopanje prostitutk s kontrolnimi knjižicami ni omenjeno v k. z., pač pa se v § 281. k. z. omenjajo izrečno ženske, ki izvršujejo nečistost obrtoma (profesionalne prostitutke). Kaznivost je dana, če in kjer ni tako dejanje vendarle tolerirano po še obstoječih krajevnih zakonih.

II. Sutinêrstvo (§ 281. k. z.). Kdor naklepoma izkorišča žensko osebo, ki izvršuje nečistost obrtoma, t. j. ki služi kakorkoli in trajno moški pohoti za denar, se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Zahteva se za kaznivost izkoriščanje, torej sprejem večkratne gmotne koristi; ta moment mora biti v storilčevem naklepu obsežen.

III. Zvodništvo *(lenocinium)* zaupanih oseb (§ 281., št. 2., k. z.). Razen primera iz § 282., št. 1., k. z., ki smo ga obravnavali pod drugim vidikom (§ 93., V.), je zakonodajec ustanovil delikt zvodništva tudi glede oseb, ki so prekoračile 18. leto starosti, a so storilcu raz stališče javne morale zaupane: to so storilčeva žena, hči, sestra, vnukinja ali druge osebe, ki so poverjene njegovemu skrbstvu ali nadzoru. Ni izključeno, da se stori zvodništvo glede moške osebe, če je storilcu poverjena kot skrbniku ali nadzorniku. Delikt je izvršen, čim je prišlo do dejanskega osebnega sestanka zvodene osebe s tisto, ki hoče od nje izvršitev telesne združitve ali nečistega dejanja. Kdor torej zvodi naklepoma spredaj označeno osebo, tudi če je preko 18 let stara, se kaznuje z robijo od 1 do 10 let. Koristoljubje pri storitvi ni konstitutivna sostavina, pač pa otežujoča okolnost.

IV. Odvedenje (§§ 282., št. 3., in 283. k. z.). Tu ne gre za otmico (§ 246. k. z.), kjer se kaznuje napad na osebno prostost in varnost, ki se izvrši s silo, pretnjo ali prevaro (gl. § 47.), ampak za delikt zoper javno moralo. Tam gre za dejanje, ki ž njim prizadeta ženska v nobenem pogledu ni zadovoljna, njena volja se obide, tu pa za dejanje, glede katerega je odvedena ženska, kar se tiče izpremenitve kraja, lahko popolnoma sporazumna. Zakon je ustanovil dvoje vrst tega delikta.

a) **V § 282., št. 3., k. z.** gre za naklepno odvedenje kakšne polnoletne ali maloletne osebe moškega ali ženskega spola po storilcu, ki vé, da označena oseba nima namena ali volje, služiti tretji osebi zastran zadostitve telesne pohote, in ki hoče, da jo odvede iz njene domačije ali njenega prebivališča v drug kraj v naši državi, kjer jo zapusti ali izroči drugemu zastran zadostitve telesne pohote na njej ali ž njo. Odvedena oseba je lahko sporazumna s storilcem v tem pogledu, da izpremeni kraj bivališča, ne sme pa biti sporazumna v tem pogledu, da bi na izpremenjenem kraju služila telesni pohoti drugih. Kazen za ta delikt je robija od 1 do 10 let.

b) **§ 283. k. z.** Njegove določbe so orožje naše države v borbi zoper mednarodno trgovino z «belim blagom (robljem)». Tej borbi velja zakon o mednarodni konvenciji za pobijanje trgovine z ženskami in otroki z dne 28. februarja 1929. (Sl. N. št. 117/L, Ur. L. št. 21.). Ta zakon ustanavlja sam pooblastilo za ministra za zunanje posle, da predpiše za izvrševanje tega zakona uredbo s kazenskimi sankcijami do 30 dni zapora ali 3000 Din v denarju za poedina kazniva dejanja, kolikor niso taka navedena in kaznniva po drugih zakonih. V § 283. k. z. je ustanovljena generalna zabranitev trgovine z ženskami in otroki, za katero velja realnozaščitno načelo (§ 4. k. z.).

Storilec, ki naklepoma odvede kakšno osebo, polnoletno ali maloletno, moškega ali ženskega spola, zaradi nečistosti, torej zastran zadostitve telesne pohote, z drugo osebo iz kraja domačije ali prebivališča v drug kraj, ki je v inozemstvu, se kaznuje z robijo od 1 do 15 let. Tu ni da bi moralo priti do dejanskega osebnega sestanka žrtve z drugimi osebami, ki jo naj spolno zlorabljajo. Z deliktom dovršenega odvedenja v inozemstvo zaradi nečistosti je namreč izenačeno pripravljalno dejanje, obstoječe v tem, da odda storilec svojo žrtev drugemu v svrho odvedbe v inozemstvo ali pa da sklene v isto svrho dogovor z drugo osebo kot družabnikom pri dejanski odvedbi iz naše države. Taka «oddaja drugemu» ali «ustanovitev družabniškega razmerja» se izvrši lahko tudi v tuzemstvu, a navzlic temu je tako v resnici samo pripravljalno dejanje kriminalizirano kot samostojen delikt, glede penalizacije pa izenačeno z izvršitvijo odvedenja.

§ 95.

Krvosramnost.

Da se ohrani človeški rod pri zdravi krvi, se zabranjuje krvosramnost *(incestus, Blutschande)*. Ta *ratio legis* se razvidi iz dejstva, da je stavljena pod sankcijo samo telesna združitev, ki utegne vesti do zaroda, ne pa nečisto dejanje. Obseg zabranitve incestuoznega telesnega združevanja je točno omejen na izvestne stopnje krvnega sorodstva, razširjen pa — zastran očuvanja verske morale kot sostavine občne javne morale — na duhovno sorodstvo in svaštvo. Možnost zanositve ploda telesne združitve ni bistvena sostavina dejanskega stanu krvosramnosti, privolitev od obeh oseb različnega spola pa je potrebna; če je ni,

postane dejanje eventualno kaznivo po drugih strožjih določbah k. z.

Vsi primeri krvosramnosti so navedeni v § 284. k. z. Kaznuje se seveda samo naklepna združitev, izvršena:

a) med sorodniki po krvi v premi vrsti — z robijo od 1 do 10 let;

b) med sorodniki po krvi v stranski vrsti do vštete druge stopnje (ne «parentele» ali «kolena») — z robijo od 1 do 5 let;

c) med osebami, ki so v svaštvu do vštete prve stopnje — z zaporom od 7 dni do 1 leta;

č) med krstnim botrom in krščencem ali le-tega roditeljem — z zaporom od 7 dni do 1 leta.

Poskus se kaznuje pri deliktih k *a)* in *b)*, ne pa k *c)* in *č)*.

Če gre v primeru *c)* za maloletno pastorko ali maloletnega pastorka, ni da bi prišlo do pravega idealnega steka z deliktom po § 274. k. z. (gl. § 93., II., *c*).

§ 96.

Nečistost zoper naravo.

Tako zvane abolicionistične težnje, ki se v tujini zelo vpoštevajo, streme za tem, da bi se krog deliktov, ki spadajo v poglavje udejstvovanja spolnega gona zoper naravo, čim bolj utesnil ali pa da bi se kaznivost teh dejanj sploh odpravila. Kot razlog za to se navaja, da se fiziološka naloga telesne združitve oseb različnega spola in pomlajevanje človeškega rodu s temi delikti nikakor ne ogražata. Naš zakonodajec se tem težnjam ni docela pridružil, ampak je obdržal delikt nečistosti zoper naravo v obeh oblikah, to je glede nečistosti zoper naravo, ki jo zagreše osebe med sabo in osebe z živaljo, vendarle kot prestopek, ki se kaznuje mnogo mileje kakor pa v Srbiji ali Avstriji pred in med svetovno vojno.

a) Nečistost zoper naravo med osebami istega spola (*sodomia ratione sexus*, § 285. k. z.): Kdor izvrši naklepoma z drugo osebo istega spola protinaravno nečisto dejanje, vendar na način, ki je podoben naravnemu spoju spolovil pri osebah različnega spola (*coitus membrorum*), se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let (homoseksualna ali lezbiška ljubezen). Drugi tako zvani paranimfalični triki, kakor mutualna

onanija, *cunnilingus* in pod., ne spadajo pod določbo § 285. k. z., ampak se kaznujejo samo, če so javno storjeni (§ 287. k. z.). Čim pa gre za maloletno osebo, se kvalificira zbog te okolnosti nečisto dejanje za težje kazniv delikt.

b) Nečistost zoper naravo med osebami in živalmi (§ 286. k. z.; «*bestialitas*», «*sodomia ratione generis*»). Moška ali ženska oseba, ki izvrši naklepoma protinaravno nečisto dejanje z živaljo kateregakoli spola v obliki, ki je podobna *coitus*-u *membrorum* med ljudmi in ki se znači kot spajanje z živalskim telesom zaradi zadovoljitve svoje telesne pohote, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta. Žival ni tu, kakor v prejšnjem s. k. z. «skot» — domača četveronožna žival (odtod izraz «skotološtvo»), ampak poljubno vsaka taka, ki je sposobna za izvršitev manipulacij z njenim telesom iz pohote.

§ 97.

Kazniva dejanja zoper naravno sramežljivost glede spolnega gona. (libido sexualis)

I. Javna morala zahteva, da se čini, ki se tičejo udejstvovanja spolnega gona, izvršujejo kolikor mogoče tajno. Sramežljivost v spolnih zadevah ni samo po naravi sami dana in opravičena, temveč ona je umestna in potrebna tudi zato, ker se naj vse, kar je v zvezi s spolnim gonom, prikriva zlasti mladostnim osebam, da se pri njih ne vzbujajo prerano nepotrebni podobni nagonski pojavi. Tudi versko pojmovanje, ki zabranjuje sploh vsako udejstvovanje spolnega gona razen v braku, naj se ne draži in žali. V tem smislu je zakonodajec ustanovil delikt subsidiarnega značaja, namreč javno naklepno izvršitev nečistega dejanja (§ 287. k. z.). Sem ne šteje, seveda, nečisto dejanje v vulgarnem smislu besede, ampak le v smislu izvajanj v § 91., III., št. 2., *c)*. Ni tu sicer zahtevano, da mora biti pri izvršitvi delikta udeleženih dvoje objektov (dveh oseb ali ene osebe in ene živali), ampak zadostuje tudi en objekt (ekshibicionizem, onanija), toda dejanje mora izvirati iz nakane, da se zadosti telesni pohoti, in mora biti storjeno javno. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din. Kjer pa je tako dejanje že samo po sebi strože kaznivo (§§ 272. do 275., 277. in 279. k. z.), se uporablja samo strožja določba, ter je neodločilno, ali je storjeno javno ali nejavno.

II. Z mednarodno konvencijo za pobijanje prometa in trgovine z nemoralnimi publikacijami, ki je bila uzakonjena dne 28. februarja 1929. (Sl. N. št. 117/L, Ur. L. št. 15 z dne 28. novembra 1929.), je bil podobno, kakor je navedeno v § 94., IV., *b)*, pooblaščen minister za notranje posle, da izda naredbo, ki bi prišla eventualno do uporabe glede sprečevanja nemoralnih publikacij. V našem kazenskem pravu pa je bila ta materija po večini že vnaprej urejena. Ustanovljenih je troje deliktov, ki se tičejo težjih kršitev javne morale s tem, da se žali naravna sramežljivost v spolnih zadevah.

a) **§ 288. k. z.,** prvi primer: Kdor ima javno predavanje nemoralne vsebine, s katerim se vrši nasnavljanje k nečistosti ali nečistim dejanjem; nasnavljanje mora biti naklepno; da je postalo uspešno, se za kaznivost tega delikta ne zahteva. Pač pa mora biti v naklepu vključeno védenje, da gre za nemoralno, zoper javno moralo v spolnih zadevah usmerjeno in javno predavanje na *ad hoc* naznanjenem zboru več ljudi. V načelu gre torej tukaj za samostojno kriminalizirano in penalizirano nasnavljanje. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

b) **§ 288. k. z.,** drugi primer: Kdor naklepoma izdeluje, prodaja, razširja ali spravlja vobče v promet, ki je dostopen nedoločeni in nedoločljivi množici ljudi, spise, novine, slike in druge predmete (n. pr. sohe), ki vsebujejo težko kršitev javne morale. Gre za obscene, pornografične umstvene izdelke, ki normalno čuteče in misleče ljudi, spoštujoče in čuvajoče nravnost in sramežljivost v seksualnih stvareh kot zahtevo človeškega dostojanstva, hudo žalijo, a nimajo z umetnostjo, znanostjo in pod. ničesar skupnega. Rešitev vprašanja o težki žalitvi je *quaestio facti,* ki jo mora sodišče presojati predvsem raz vidik zahtev javne morale. Kazen je ista, kakor pri primerih pod *a).*

c) **Člen 49. tisk. zak.** V prvem odstavku tega člena je dejanski stan isti, kakor spredaj pod *b),* kolikor gre za javno moralo v seksualnem pogledu. Za ta primer storitve s tiskom velja po členu 13. novel. kaz. zak. tudi v § 288. k. z. določena strožja kazen. Samostojni obstoj tega delikta po tisk. zak. pa se mora ugotoviti, ker je zanj ustanovljena pristojnost tiskovnega sodišča. Samo za kršitve javne morale izven okvira seksualne sfere (n. pr. če nekdo uči, da je treba stare ljudi ali ubožce zatreti in pod.) ostanejo kazni, ki so v členu 49. tisk. zak.

kot blažje določene: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. V teh primerih se *corpora delicti* uničujejo (specialna stranska posledica po tisk. zak.), v prvonavedenih pa obligatorno zaplenjajo (stvarna očuvalna odredba, § 59. k. z.).

Štirinajsto poglavje:

Napadi na državo, njeno ustavno ureditev in oblastva.*

§ 98.

Veleizdaja in sorodna kazniva dejanja.

I. Država ima svojega poglavarja, posebej zaščitena pa nista samo oseba in življenje kralja, ki vrši po ust. zakonodajno (člen 26.) in upravno (člen 29.) oblast ter ima vrhovno poveljstvo vse vojne sile (člen 27.), ampak tudi oseba in življenje prestolonaslednika (člena 35., 36.) in kraljevskega namestnika (členi 41. do 43.). Pri vseh teh primerih velja realno zaščitno načelo (§ 4. k. z.). Kjer se križajo določbe k. z. z onimi v zak. zaščit. drž., je treba vpoštevati določbe člena 6., št. 3., uv. zak. kaz. zak., da ostanejo določbe naposled navedenega zakona v veljavi. Opredelitev ni lahko izvedljiva, vendar mora sloneti na osnovni kriminalnopolitični ideji zak. zaščit. drž., da gre pri deliktih iz tega zakona v pogledu napadov na državo in njena oblastva predvsem za borbo zoper komunistični ali anarhistični teror, dočim se gibljejo ustrezne določbe v posebnem delu k. z. v splošnem okviru zaščite države ne glede na ta poseben moment: *lex specialis* pa prednjači pred *lex generalis*.

a) Kdor naklepno usmrti ali poskusi usmrtiti kralja ali kraljevskega namestnika, stori veleizdajo (*Hochverrat;* § 91. k. z.).

---

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Topalović:* O veleizdaji, Arhiv, 1920.; *Politeo:* Politički delikt, 1921.; *Dolenc:* Država i politički zločini, Mjes., 1925.; *isti:* Zločinec iz prepričanja, Zb. zn. r., VI., 1928.; *Gradnik:* Člen 4. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi, Pravosuđe, 1933.; *Perić:* Le délit de rébellion en droit pénal serbe et français, 1921.; *Dolenc:* Glavne poteze našega tiskovnega prava, 1926.; *Frank:* Osnovi zakona o štampi, 1927.; *Hönigsberg:* Komentar štamparskog prava, 1933.; *Muha:* Zakon o štampi, 1926.

Poskus, bodisi da je dokončan, bodisi da je blizek ali nedokončan (§ 19., III., *č*), je tu izjemoma kriminaliziran kot dovršeno kaznivo dejanje. Kazen je smrt kot edino zagrožena kazen.

b) Veleizdajniško pripravljalno dejanje, ki meri naklepno na to, da bi bil kralj, prestolonaslednik ali kraljevski namestnik usmrčen, zaprt, iz države pregnan ali sovražniku izročen (§ 92., odst. 1., k. z.), se kaznuje z dosmrtno robijo.

c) Veleizdajniško dejansko nasilje, ki se izvrši izven usmrtitve ali poskusa usmrtitve z naklepno uporabo sile *corpore corpori* na kralju, prestolonasledniku ali kraljevskem namestniku (§ 93., odst. 1., k. z.), se kaznuje z robijo od 10 do 20 let.

II. Naklepno pripravljalno dejanje, ki meri na to, da bi bil član kraljevskega doma (gl. člen 38. ust.) usmrčen, zaprt, iz države pregnan ali sovražniku izročen (§ 92., odst. 2., k. z.), se kaznuje z robijo od 10 do 20 let, naklepno dejansko nasilje (gl. spredaj I., *c*), storjeno na članu kraljevskega doma (§ 93., odst. 2., k. z.), se kaznuje z robijo od 1 do 10 let. Za usmrtitev člana kraljevskega doma, če ni kraljevski namestnik, veljajo predpisi § 167. k. z., za poskus usmrtitve takega člana kraljevskega doma pa morajo veljati predpisi § 92., odst. 2., k. z., ker bi bilo sicer pripravljalno dejanje, ki meri na njegovo usmrtitev, strože kaznovano kot poskus usmrtitve. To ustreza predpisom o pravem idealnem steku kaznivih dejanj.

III. Kdor (naklepoma) zavaja ali nasnavlja javno ali z razširjanjem spisov, slik ali objav na izvršitev katerega izmed dejanj, navedenih spredaj pod I. ali II., ali kdor naklepoma sprejme takšen poziv, se kaznuje, če niso nastopile nikakšne (*scilicet:* kvarne) posledice, z robijo ali zatočenjem od 1 do 20 let (§ 95. k. z.). Če pa so nastopile posledice, se kaznuje po predpisih, ki so navedeni spredaj pod II. ali III. Tu ni razlikovanja, ali gre za osebo kralja, prestolonaslednika, kraljevskega namestnika na eni, za člana kraljevskega doma na drugi strani. Če se je izvršilo dejanje z izpodbadanjem («podsticanje») po tiskovini, se uporablja določba člena 43. tisk. zak., kjer je pristojnost drugače urejena. Tiskovni senat pa mora uporabljati glede kaznovanja določbe § 95. k. z. (gl. člen 13. novel. tisk. zak.). Če je v § 95. k. z. navedeni način storitve združen s terorjem v smislu izvajanj pod I., nastopi sojenje po določbah § 1. zak. zaščit. drž., ki so glede penalizacije strožje.

IV. Komplot, ki obstoji v naklepnem dogovoru več oseb, da izvrše neki delikt izmed spredaj pod I. ali II. navedenih deliktov, se kaznuje, tudi če ni prišlo do izvršitve. Dogovorniki kot storilci se kaznujejo z robijo ali zatočenjem od 1 do 5 let (§ 96. k. z.).

V. Kot *delictum sui generis* je ustanovljena — ne glede na delikt po § 92. k. z. — naklepoma izvršena, tako zvana veleizdajniška konspiracija, ki meri na izvršitev nekega izmed spredaj pod I. ali II. navedenih dejanj, s tem:

a) da kdo stopi v stik z vlado tuje države ali njenimi zaupniki (ni da bi morala tuja država ali njen zaupnik takšno iskanje sprejeti),

b) da kdo zlorabi svojo službeno oblast,

c) da kdo zbira ali vežba ljudi,

č) da kdo priskrbuje, pripravlja ali razdeljuje orožje, municijo ali denar.

Kazen za takšen delikt je določena brez razlike, ali gre za kralja, prestolonaslednika, kraljevskega namestnika ali za člane kraljevskega doma, z robijo ali zatočenjem od 1 do 10 let (§ 97. k. z.). Po odst. 2. § 97. k. z. sme sodišče uporabiti «v lažjih primerih», dasi ne dosezajo kvalitete posebno lahkega primera po § 73., odst. 2., k. z., določbo § 33. k. z. To pomeni, da se tako dejanje, čeprav je kot *delictum sui generis* kriminalizirano, vendarle smatraj, če storilec prostovoljno odstopi od nadaljevanja svoje konspiracije v smeri storitve dejanj po §§ 91. do 93. k. z., za nekaznivo, kakor pri pripravljalnih dejanjih, ki niso posebej kriminalizirana.

§ 99.

Priprosto državno izdajstvo in sorodna kazniva dejanja.

I. V pogledu zaščite obstoja države je zakonodajec zastran njene posebne učinkovitosti posegel po takšnem načinu kriminaliziranja, da je ustanovil že pripravljalna dejanja, ki ogražajo državo in njeno ustavno ureditev, za *delicta sui generis;* vendar jih je taksativno razpredelil. Po svoji osnovni kriminalnopolitični ideji se označujejo ti delikti kot posebne oblike izdajstva države *(Landesverrat).* Realno-zaščitno načelo se mora vseskozi uveljavljati (§ 4. k. z.). Glavni vidiki teh posebnih oblik se ravnajo po načinu storitve tako, da razlikujemo priprosto, diplomatično in vojno izdajstvo države. Tu pa se mnogo-

krat križajo določbe k. z. z onimi v zak. zaščit. drž. Za opredelitev deliktov po tem ali onem zakonu velja, seveda, isto, kar smo izvajali v § 98., I.

II. Priprosta izdajstva države so:

A. Po k. z.:

1.) V **§ 94. k. z.** Kot napadi na obstoj države označene vrste, ki se kaznujejo z robijo ali zatočenjem od 1 do 20 let, so ustanovljena sledeča taksativno našteta započeta (t. j. pripravljalna) dejanja, ki hočejo oživotvoriti:

a) izpremenitev državne ustave vobče ali ustavnega reda prestolonasledstva z naklepno uporabo sile ali naklepno pretnjo, da se uporabi sila zoper osebe ali stvari;

b) α) naklepno nasilno odstranitev vladarja, narodnega predstavništva (narodne skupščine ali senata ali obeh) ali kakšnega drugega v ustavi določenega državnega oblastva (n. pr. kraljevsko namestništvo, ministrski svet itd.); *β)* naklepno preprečitev s pretnjo sile, da bi izvrševali vladar, narodno predstavništvo ali druga državna oblastva svoje ustavne pravice ali dolžnosti; *γ)* naklepno prisiljenje, da bi morali vladar, narodno predstavništvo ali druga državna oblastva izvrševati svoje ustavne pravice in dolžnosti v takšnem pravcu, kakor hoče imeti to storilec;

c) nezakonito naklepno pridobitev vrhovne državne oblasti zastran neposrednjega izvrševanja oblasti ali njenega prenosa na kakšno drugo osebo;

č) naklepno protiustavno spojitev kraljevine Jugoslavije ali njenega dela s tujo državo ali enako izločitev njenega dela iz celote in ustanovitev samostalne države.

Uporaba terorističnih sredstev v spredaj navedene svrhe pretvarja te delikte v one po zak. zaščit. drž.

2.) V **§ 98. k. z.** Delikt ustanavljanja društva zoper obstoj države, ki se kaznuje z robijo od 1 do 10 let ali s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in z izgubo častnih pravic, zagreši:

a) kdor naklepno sam ustanovi društvo zaradi prepričevanja ali nasnavljanja drugih oseb, da bi se na nasilen način uničili ustavni red v državi ali osnove državnega ali ustavnega reda;

b) kdor, vedoč za pravkar označeno svrho domačega ali inozemskega društva, k njemu pristopi ali mu kakorkoli pomaga ali sprejme od njega pomoč.

3.) V § **95. k. z.** Vse, kar je v § 98., III., navedeno za navajanje ali nasnavljanje k veleizdajniškim dejanjem iz §§ 91. do 93. k. z., velja prav tako tudi glede izdajstva države po § 94. k. z.

4.) V § **96. k. z.** Vse, kar je v § 98., IV., navedeno za komplot k veleizdajniškim dejanjem iz §§ 91. do 93. k. z., velja prav tako tudi glede izdajstva države po § 94. k. z.

5.) V § **97. k. z.** Vse, kar je v § 98., V., navedeno za veleizdajniško konspiracijo, velja prav tako tudi glede dejanj iz § 94. k. z.; tudi uporaba odredbe § 33. k. z. v lažjih primerih ni izvzeta.

B. Pozak. zaščit. drž. Zakonodajec je ustanovil poleg kaznivih dejanj, ki so navedena v k. z., izrečno še posebno poostrene kazenskopravne norme, ki ščitijo isto pravno dobrino obstoja države in njene ureditve in oblastev, to pa pod vidikom, da naj se prepreči teroristično udejstvovanje anarhistične in komunistične propagande. Razvrstitev teh norm po posameznih poglavjih izven zaščite obstoja države kot takšne je le deloma mogoča. Kar ni bilo že v drugih poglavjih navedeno, spada smiselno v novo skupino o izdajstvu države in sorodnih deliktov. Iz tega vidika je treba navesti tu v tej zvezi sledeče delikte iz zak. zaščit. drž.:

1.) iz člena 1.; kazen je smrtna kazen ali robija od 1 do 20 let:

a) člen 1., **št. 1.**: naklepno ogražanje javnega mira ali provzročanje nevarnosti glede javnega reda v državi; propaganda, da je treba izpremeniti politični ali socialni red v državi z zločinstvom, nasiljem ali kakršnimkoli terorizmom. Tu niti ni treba, da so se oživotvorila pripravljalna dejanja, ampak storilec izvaja in uveljavlja svojo miselnost o potrebi izpremembe socialnega ali političnega reda na označen način, ki postane za zunanji svet zaznaten in spoznaven;

b) člen 1., **št. 2.**: naklepno organiziranje, podpiranje društva, ki ima namen, propagirati komunizem, anarhizem, terorizem, ali pristop k temu društvu, ali društva za nelegalno prilastitev oblasti ali pa svrh, ki so v št. 1. člena 1. citiranega zakona navedene; razlika med tem deliktom in med onim, ki je naveden spredaj pod II., *A.*, št. 2.), *a)* in *b)*, leži le v načinu ostvarjanja društvenih svrh, namreč, da naj se izvedejo s terorjem;

c) člen 1., **št. 3.**: naklepno oddajanje ali odstopanje zgradbe ali prostora za zbiranje oseb zaradi ostvaritve svrh, navedenih pod št. 1. ali 2. istega člena;

č) člen 1., **št. 4.**: naklepno organiziranje, združevanje ali propaganda v namenu, da se provzroči vojaška pobuna, zmeda, neposlušnost ali nezadovoljnost med vojaki ali da se oslabi vojaška sila države na kakršenkoli način;

d) člen 1., **št. 5.**: naklepno stopanje v zvezo z osebo ali z družbo v inozemstvu ali podpiranje inozemskega lista ali inozemske družbe zaradi pomoči za revolucijo ali izpremenitve političnega stanja v državi;

e) člen 1., **št. 6.**: naklepno proizvajanje ali zbiranje orožja, orodja, priprav, razstrelilnih sredstev v svrhe, ki so navedene spredaj pod *a)* do *d)*; o naklepni pripravi, poskusu ali izvršitvi usmrtitve kateregakoli oblastvenega organa je bilo govora v § 38., III., *C.*, k 2.);

2.) iz člena 3.; kazen je robija od 1 do 5 let: naklepna propaganda ali ustvarjanje prepričanja ali razpoloženja pri drugih, da bi se del kraljevine Jugoslavije izločil iz celote ali spojil s tujo državo ali da bi se izpremenila današnja državna ureditev ali politični ali socialni red v državi.

C. Po tisk. zak. (člen 45.). Tu gre le za posredno ali neposredno komunistično ali anarhistično tiskovno propagando, ki pa se ne tiče ustave kot takšne, ali za hvalisanje v tisku uporabe nasilja zaradi izpremembe ustave ali domačih zakonov. Čim preide dejanje v izpodbadanje ali čim se vrši s tiskom komunistična ali anarhistična propaganda zoper ustavo, ne gre več za tiskovni delikt, ampak v smislu člena 6., št. 2., uv. zak. kaz. zak. za delikt po § 94., št. 1., k. z. Čim pa preide dejanje po dejanskem stanu člena 45. tisk. zak. v dejanski stan po členu 1. zak. zaščit. drž., ostane pač takšen delikt tiskovni delikt, a kazen se določa po strožji določbi zak. zaščit. drž. (člen 13. novel. tisk. zak.). Kazen za tiste delikte, ki ostanejo po členu 45. tisk. zak. kazniva, je zapor od 7 dni do 5 let in v denarju do 50.000 Din.

III. Pravna dobrina državne oblasti je zaščitena nasproti naklepni zlorabi ali okvari znakov naše države, t. j. trajno vidnih znamenj za sedež ali mesto, kjer se udejstvuje državna oblast. Ista zaščita velja za enake znake tujih držav, če je vzajemnost zajamčena. Kazen je v obeh primerih zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno (§ 99. k. z.).

IV. Vsako naklepno izpostavljanje posmehu ali preziranju kraljevine Jugoslavije kot celote, vladarjevih ustavnih pravic, zakonitega reda nasledstva ali obstoječe oblike vladavine, dalje najvažnejših, ustavno priznanih socialno-etičnih pravnih naprav rodbine, braka ali lastnine se kaznuje po § 100. k. z. z zaporom od 7 dni do 3 let; ako se pa to izpostavljanje vrši tako, da se s tem izpodbada k nasilnim izpremembam teh pravic ali naprav, je kazen zapor od 7 dni do 5 let. Poskus je v vseh teh primerih kazniv. Posmeh in preziranje sta elementa omalovaževanja, t. j. zunanjega izraza notranjega naziranja storilca o manjši vrednosti predmeta, osebe ali stvari, kakor ji gre po splošnem naziranju okolice. Omalovaževanje mora iti tako daleč, da se okolica roga, norčuje ali smatra stvar za nekaj nevrednega. Izpodbadanje je tu objektivni element kaznivega dejanja; če je dano tudi v subjektivnem pogledu, preide omalovaževanje v težje kazniv delikt. Priprosta kleveta kralja *in concreto* brez omalovaževanja je posebno kriminalizirano kaznivo dejanje v smislu § 307. k. z.; če je storjeno s tiskom, je delikt po členu 53. tisk. zak. Od delikta po členu 3. zak. zaščit. drž. (gl. spredaj II., *B.*, št. 2.), ki je strože kazniv, se razlikuje delikt po § 100. k. z. po tem, da gre pri prvem za propagando v smeri zasmehovanja ali preziranja celokupnega državnega reda v izrazito komunističnem ali anarhističnem smislu, ki naj provzroči vseobče nerazpoloženje zoper obstoj države po sodobnem političnem redu.

Soroden delikt je ustanovljen v členu 4. zak. zaščit. drž.: kdor naklepoma iznaša ali razširja s pisanjem, tiskanjem, razširjanjem sestavkov, slik ali drugače lažne trditve z namero, izpostaviti posmehu ali preziranju državne naprave, zakone, uredbe, naredbe, politični ali socialni red ali provzročiti nerazpoloženje zoper nje, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 2 let in v denarju do 20.000 Din. Da so tu izločene posebej zaščitene pravne naprave rodbine, braka in lastnine, sledi iz izvajanj k § 100. k. z.

Slednjič je ustanovljen poseben, soroden delikt v § 48. voj. k. z. za sovražne izjave vojaških oseb, ki se tičejo države, njenega edinstva, posameznih plemen, vojske, vrhovnega zapovednika, zastav ali obstoječega političnega ali socialnega ali občnega reda in mira v državi. Kazen za ta delikt je strogi zapor

od 1 do 5 let. Sovražnost izjave pomenja v tem primeru, ker se nahaja v poglavju VII. voj. k. z. z naslovom «Kazniva dejanja proti vojski», predvsem vsak na zunaj zaznaten izraz razpoloženja, ki ni v skladu z miselnostjo zvestega, dobrega, svojemu vrhovnemu zapovedniku in svoji domovini, ki jo je poklican braniti, vdanega člana narodne vojske.

V. Že samo naklepno javno izjavljanje zavestno neresničnih trditev splošnega značaja, ki naj izročajo posmehu ali preziranju individualno nedoločene državne naprave, zakone, uredbe, naredbe oblastva, se kaznuje po § 101. k. z. z zaporom od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din. Če gre za javno izjavljanje neresničnih trditev o vojski ali mornarnici ali o konkretno navedenih državnih ali samoupravnih uradih ali političnih telesih, ki škodujejo njihovi časti, dobremu imenu itd., pridejo do uporabe določbe § 302. k. z.; te določajo težjo kazen (strogi zapor).

§ 100.

Diplomatično izdajstvo države.

Zakonodajec je zaščitil z ustanovitvijo deliktov, ki so bili obravnavani v §§ 98. in 99., notranjo varnost države vobče. Posebne določbe pa so posvečene zaščiti obstoja države v pogledu na zunanjo varnost, ki jo ograža tako zvano diplomatično izdajstvo, ki se izvršuje: 1.) v prometu z listinami v ožjem smislu besede ali pa 2.) pri opravljanju državnih poslov. Tudi tu velja realno-zaščitno načelo (§ 4. k. z.).

K št. 1.). Vsaka država ima svoje tajnosti in temu primerno poročila ali listine, ki se hranijo v korist države kot tajne, t. j., one so le neposredno poklicanim organom državne uprave dostopne. Po § 102. k. z. se kaznuje:

a) kdor izda ali priobči inozemskemu oblastvu ali njegovim zaupnikom državno tajnost ali listine ali poročila glede državnih tajnosti ali jih vobče objavi,

b) kdor uniči ali predrugači na škodo naše države listine ali dokaze o pravnem razmerju naše države proti tuji državi ali kdor napravi lažne listine, s katerimi spravi v nevarnost koristi naše države, —

k *a)* in *b)*: če se je dejanje izvršilo naklepoma, z robijo od 1 do 20 let, če pa iz malomarnosti, z zaporom od 7 dni do 5 let.

K št. 2.). Državni posli, ki se tičejo zunanje varnosti države, se morajo opravljati tako, kakor država po svoji vrhovni upravi, vsekako v svojo korist, to sama hoče. Opravljanje takih poslov mora biti poverjeno diplomatičnim organom. Ni da bi moral biti vsak tak organ državni uslužbenec. Vsakdo, ki mu je od države takšen državni posel poverjen, da ga opravi z vlado ali pooblaščencem tuje države (četudi prijateljske), pa provzroči, da nastane naši državi škoda, postane, čim je nastopila škoda, kazniv (§ 103. k. z.). Če se je dejanje izvršilo naklepoma, se kaznuje storilec z robijo od 1 do 20 let, če pa iz malomarnosti, z zaporom od 7 dni do 5 let. Poskus dejanja je samo v prvem primeru mogoč.

§ 101.

Vojno izdajstvo države in sorodna kazniva dejanja.

I. Zunanja varnost države je zavisna od njene vojaške sile. Vsako dejanje, ki oškoduje ali ogroža vojaško silo, se mora kaznovati, tudi če ne gre baš za vojne čase. Kjer se govori v naslednjih izvajanjih o vojni zoper našo državo, tam je vključena v isti dejanski stan tudi vojna zoper zavezniško državo. Realnozaščitno načelo (§ 4. k. z.) velja za vse vrste teh deliktov.

II. Kazniva dejanja, ki se tičejo naravnost ali vsaj posredno vojnega izdajstva države, so:

A. Po k. z.:

a) **Po § 104.:** Vojnopolitični stik s tujo državo na škodo naše države. Že zgolj dejstvo, da stopi kdo naklepoma v stik z vlado tuje države ali njenimi zaupniki v svrho, da bi provzročil vojno zoper našo državo ali pa pobuno v naši državi na korist tuje države, se kaznuje. Pobuna pomeni tu skupljanje več ljudi na odpor z naklepno pripravljenostjo, da oškodujejo državne koristi. Kazen je, če je zaradi tega vojna ali pobuna nastala, dosmrtna robija, če te posledice ni, robija od 1 do 10 let.

b) **Po § 105.:** Vojaška služba v prid tuje države. Naklepna udeležba našega državljana v vojski tuje države kot borca (kombatanta) med vojno, se kaznuje s smrtjo ali dosmrtno robijo. Naklepni sprejem vojaške službe od našega državljana med vojno zoper našo državo v sovražnikovi vojski

ali pa naklepno vztrajanje v sovražni vojski kot borec, ko je sila, ki ga je primorala k službi zoper njegovo voljo, prenehala, se kaznuje z robijo od 1 do 15 let.

c) **Po § 106.:** Dejanska vojaška pomoč v prid tuje države. Če je dana kakršnakoli pomoč izven primerov, ki so obravnavani pod *b)*, naklepno, je kazen robija od 1 do 10 let in fakultativna denarna kazen od 25 Din navzgor neomejeno. Če je pomoč dana s prostovoljnim podpisom delnic posojila sovražne države, je kazen zapor od 7 dni do 5 let in v denarju, tu pa izrečno v velikosti podpisane vsote.

č) **Po § 107.:** Vojno izdajstvo s posebno stvarno pomočjo sovražniku, t. j. z naklepnimi dejanji, kakršna so sledeča:

α) nabiranje vojakov (tudi neborcev) za sovražnika;

β) poskus navedbe vojakov naše ali zavezniške države, da utečejo k sovražniku;

γ) sprejem ali prikrivanje sovražnikov vohunov;

δ) pomaganje vsake vrste pri vohunstvu za tujo državo;

ε) nasnavljanje na pobuno, izvršitev usmrtitve ali na nepokorščino vojakov.

Kazen je v vseh teh primerih robija od 1 do 15 let.

d) **Po § 108.:** Vojno izdajstvo z oškodovanjem vojske naše države med vojno, t. j. z naklepnimi dejanji, kakršna so sledeča:

α) prepodaja, izročitev, dopustitev, da pridejo vojaški objekti ali vojaške potrebščine v sovražnikove roke;

β) uničenje, pokvarjenje vojaških objektov ali vojaških potrebščin;

γ) provzročitev, da pridejo vojaki naše ali zavezniške države v roke sovražniku;

δ) provzročitev, da ne funkcionirajo ali da nastopi nevarnost nefunkcioniranja vojaških podjetij ali vojaških odredb;

ε) izdaja, uničenje, pokvarjenje načrtov vojnih operacij, trdnjav in obrambnih krajev.

Kazen za vsa ta dejanja je robija od 1 do 20 let. Ako pa je tako dejanje storjeno iz malomarnosti, se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

e) **Po § 109.:** Vohunjenje, t. j. pribavljanje načrtov, spisov ali poročil, namenjenih za vojaške svrhe, a nedostopnih javnosti v interesu vojaške sile naše države. Kazen je različna: V prvem odstavku § 109. k. z. je mišljen priprosti primer naklepnega vohunjenja izven vojnega stanja brez namena priobčitve spoznanih dejstev tuji državi, toda z možnostjo, da se to zgodi. Kazen: robija od 1 do 10 let. V drugem odstavku isti primer kakor v prvem, toda z razliko, da ima storilec naklep, spoznana dejstva priobčiti tuji državi. Kazen: robija od 1 do 15 let. V tretjem odstavku so mišljena vsa dejanja iz prvega in drugega odstavka, toda storjena med vojno. Kazen: dosmrtna robija ali robija od 10 do 20 let. Če je bilo zaznanje označenih predmetov vohunjenja pridobljeno po naključju v mirni dobi, a je storilec iz malomarnosti ali nepazljivosti provzročil priobčitev sovražniku, je kazen strogi zapor od 7 dni do 5 let. Glede uporabljanja § 109. k. z. pa je pomniti, da veljajo te določbe pri civilnih osebah le tedaj, kadar so po kazni strožje od določb za istovrstni delikt vohunjenja po voj. k. z.; če niso, se presojajo kazniva dejanja civilnih oseb iz § 109. k. z. po določbah voj. k. z. (§§ 7., 42. voj. k. z.; gl. § 9., *C.*, II.).

Po določbi § 109. k. z. se mora kaznovati tudi vohunjenje pri zaznavanju raz zrakoplove (člen 89. zakona o zrakoplovstvu [nat. cit. gl. § 5., II., št. 7.]). Glede vohunjenja s pismonosnimi golobi (gl. dotični zakon v § 5., II., št. 8.) so bili ustanovljeni posebni kaznovalni predpisi, ki pa so v smislu člena 5. uv. zak. kaz. zak. derogirani.

f) **Po § 110.:** Izdaja vojaških tajnosti, obstoječa v naklepni objavi ali poročilu o takšnih činjenicah glede vojaške obrambe ali vojne operacije, ki naj ostanejo tajne. Kazen: ob vojni nevarnosti, mobilizaciji ali med vojno robija od 1 do 20 let, v mirnem času strogi zapor od 1 do 5 let.

g) **Po § 111.:** Razširjanje lažnih vesti, ki motijo ali spravljajo v nevarnost vojaško podjetje ali vojaške odredbe za časa vojne nevarnosti, mobilizacije ali med vojno. Za tako naklepno storjeno dejanje je kazen robija od 1 do 10 let ali strogi zapor od 1 do 5 let, za malomarno storjeno pa zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

h) **Po § 112.:** Neizpolnitev dobavnih pogodb v vojaške svrhe, združena z oškodovanjem voja-

ških odredb. Kazen za naklepno storjeno dejanje pri dobaviteljih iz prve roke: strogi zapor od 6 mesecev do 5 let, če je bil nagib koristoljubje, poleg tega tudi v denarju do 50.000 Din; za dobavitelje iz druge roke, posrednike, pooblaščence in dobaviteljske pomočnike, če store naklepno dejanje, s katerim se nabavna pogodba krši, je kazen ista. Če pa je bilo dejanje storjeno iz malomarnosti, je kazen zapor od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din.

i) **Po § 113.:** Oviranje vojaške službe:

α) kdor naklepno moti ali ovre vojaško osebo (borca ali neborca) v izvrševanju njene službe med vojno,

β) kdor kadarkoli nasnavlja na rušenje vojaške discipline,

γ) kdor kadarkoli ustanavlja društvo ali je član društva v svrho rušenja vojaške discipline, —

se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Poskus je v primerih *α)* in *γ)* kazniv.

j) **Po § 114.:**

α) Vsako pripravljalno dejanje, ki meri na naklepno napravo priprav za obveščanje tuje države o vojaški obrambi naše države, je samostojno kriminalizirano in se kaznuje med vojno z robijo od 1 do 5 let, sicer pa s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, in to tudi v primeru poskusa, t. j. če pripravljalno dejanje po oživotvorjenju pričetka ni uspelo.

β) Opustitev ovadbe pripravljalnih dejanj, ki so označena pod *α)*, od strani tretje osebe, ki je za ta dejanja izvedela, je kazniva, čim izvira iz njenega naklepa. Kazen: zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

γ) Opustitev izročitve pismonosnega goloba občinskemu, policijskemu ali vojaškemu oblastvu, če izvira iz naklepa, je kazniva, ne glede na to, ali se izvrši med vojno, prej ali pozneje, prav tako, kakor dejanje pod *β)*.

B. Po zakonu o pismonosnih golobih (nat. cit. gl. § 5., II., št. 8.) je ustanovljena dolga vrsta posebnih deliktov, ki se tičejo naklepnega ogražanja vojaške obrambe naše države; preganjajo se vseskozi po službeni dolžnosti.

Pravica posedovanja pismonosnih golobov pripada izključno ministrstvu za vojsko in mornarnico.

Spričo določb člena 5. uv. zak. kaz. zak. so od deliktov po navedenem zakonu, ki jih sodijo za vojaške osebe vojaška, za civilne v miru civilna, med vojno pa vojaška sodišča, še v veljavi:

a) Priplojevanje, posedovanje in sprejemanje pismonosnih golobov brez pismenega dovoljenja ministrstva za vojsko in mornarnico, tudi če označeno dejanje v nobenem pogledu ni kvalificirano po posebnih zlih posledicah. Kazen: v mirni dobi zapor od 7 dni do 3 mesecev in v denarju do 10.000 Din, za časa mobilizacije ali vojne robija od 1 leta do 5 let in v denarju do 10.000 Din.

β) Prekoračenje predpisov, izdanih od označenega ministrstva pooblaščenim društvom za gojenje pismonosnih golobov. Kazen: v denarju do 50.000 Din.

γ) Neopravičeno izdelovanje, dajanje, uporabljanje, ponarejanje obročkov za pismonosne golobe. Kazen: v mirni dobi zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju do 20.000 Din, za časa mobilizacije ali vojne robija od 1 do 5 let in v denarju do 20.000 Din.

δ) Pobijanje, lovljenje, zlorabljanje pismonosnih golobov. Kazen: zapor od 7 dni do 3 mesecev in v denarju do 10.000 Din.

ε) Opustitev takojšnje izročitve goloba in pisma, ki ga nosi golob, če se najde mrtev. Kazen: v mirni dobi v denarju do 10.000 Din, za časa mobilizacije ali vojne robija od 1 do 5 let in v denarju do 10.000 Din.

ζ) Prodajanje, kupovanje, prenos pismonosnega goloba brez privolitve ali v nasprotju s privolitvijo ministrstva za vojsko in mornarnico; kazen: v denarju do 10.000 Din.

η) Uvažanje in izvažanje pismonosnih golobov iz inozemstva ali v inozemstvo brez privolitve označenega ministrstva. Kazen: zapor od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 20.000 Din.

C. Po voj. k. z. so ustanovljena kot posebni delikti zoper vojsko, ki so sorodni vojaškemu izdajstvu države, sledeča od vojaških oseb storjena dejanja:

a) **Po § 36.:** Naklepna izdaja tajnosti straže, zlasti gesla («lozinke») sovražniku; izdaja ključa za tajno pismeno sporazumevanje sovražniku; iznašanje ostraševalnih vesti; pomoč

sovražniku z razširjanjem njegovih razglasov, s kazanjem potov, s sporazumevanjem ali posredovanjem glede vojnih operacij; dajanje vznemirjajočih signalov, zastrupljanje vode; pokvarjanje življenskih potrebščin, komunikacijskih sredstev in vozil; izpuščanje vojnih ujetnikov na svobodo ali pomaganje le-tem k pobegu. Za vsa ta ob času vojne storjena dejanja je zapretena kazen smrti ali dosmrtne robije.

b) **Po § 37.:** Za komandanta ali komandirja, ki naklepno oškoduje vojaško silo s predajo utrjenega mesta, trupe, orožja, ali ki se ne brani na bojnem polju do skrajnosti, ali ki med vojno ne izpolni povelja, naj odda poveljstvo namestniku, je določena kazen smrti ali dosmrtne robije; samo v manj važnih primerih po § 37., št. 2. do 4., se kaznuje z zatočenjem od 5 do 20 let.

c) **Po § 38.:** Vsako naklepno nepravilno izpolnjevanje vojaške službene dolžnosti na bojnem polju, ki služi sovražniku v korist ali ograža varnost vojne sile naše države, se kaznuje z zatočenjem od 1 do 20 let, v važnih primerih pa s smrtjo ali dosmrtno robijo.

č) **Po § 39.:** Komandant, ki zakrivi iz malomarnosti pri pohodu trupe ali njenem počivanju znatno škodo za vojsko, se kaznuje z zatočenjem od 10 do 20 let, če nastopijo težke posledice ali huda nevarnost, pa s smrtjo ali dosmrtno robijo. V primerih manjše važnosti je kazen zapor od 2 do 5 let.

d) **Po § 40.:** Komandant, ki brez potrebe ne pomaga v sosedstvu boreči se trupi, dasi bi mogel to storiti, se kaznuje z zatočenjem od 1 do 20 let; v primerih manjše važnosti z zaporom od 1 do 5 let.

e) **Po § 41.:** Vojaški starešina, ki pred proglasitvijo vojnega stanja započne sovražnosti ali jih po zaključenem premirju nadaljuje, se kaznuje z robijo od 1 do 20 let.

f) **Po § 42.:** Izdaja vojaške tajnosti, storjena od vojaške osebe nasproti nepoklicani osebi, se kaznuje za primer naklepnega ravnanja z dosmrtno robijo ali s smrtjo, za primer malomarnega ravnanja pa s strogim zaporom od 1 do 5 let. Če pa je storjena nasproti inozemski oblasti, se kaznuje za primer naklepnega ravnanja s smrtjo, a za primer malomarnega z robijo od 3 do 20 let.

g) **Po § 44.:** Naklepna odpornost (nevojaške osebe) nasproti pozivu, ki se izda za vojaške potrebe glede popisa ljudi, živine, materiala in pod., se kaznuje s strogim zaporom od 2 do 5 let ali

v denarju od 10.000 Din do 100.000 Din. Enako se kaznuje oseba, ki stori v stanju pripravljenosti, mobilizacije ali v vojni dobi naklepoma karkoli, kar nasprotuje kakšni odredbi ali zabranitvi, ki jo izda pristojno oblastvo zastran državne obrambe ali vojskovanja.

(Glede kaznovanja po §§ 36., 42. in 44. voj. k. z. glej § 9., C., III.)

§ 102.

Kazniva dejanja zoper notranjo varnost države.

I. Pravna dobrina, ki je zaščitena po predpisu § 115. k. z., je notranja varnost države. Od predpisov po § 94. k. z. (priprosto državno izdajstvo, gl. § 99., II.) se razlikujejo predpisi § 115. k. z. po tem, da gre pri onih za obstoj države kot take, pri teh pa za ogražanje notranje varnosti države, ne da bi bila le-tá glede svojega obstoja napadena. Pravni dobrini po §§ 94. in 115. k. z. sta torej idejno različni, toda v praksi se druga drugi zelo približujeta. Tudi način izvršitve obeh deliktov je različen. Pri § 94. k. z. gre za pripravljalna dejanja, mereča na uničenje države kot takšne, ki so samostojno, a vobče strože kazniva, ker se tičejo pomembnejše pravne dobrine; § 115. k. z. pa se nanaša na nasnavljanje, pretenje ali javno hvaljenje takega ravnanja, ki pomeni napad na notranjo varnost države, ne da bi storilec sam podvzel korake k dejanski izvršitvi takega napada. Tudi v primeru kaznivega dejanja po § 115. k. z. velja realno-zaščitno načelo.

II. Po § 115. k. z. se kaznuje:

a) Storilec, ki naklepoma: *α)* javno n a s n a v l j a naravnost druge, individualno določene ali nedoločene osebe na n a s i l e n prevrat (splošna revolucija v notranjosti države) ali n a s i l n o rušenje ustavnega reda (delna vstaja) ali notranje varnosti kraljevine ali poedinih banovin; *β)* p r e t i javno drugim, individualno določenim ali nedoločenim osebam z uporabo nasilja, da bi jih nasnoval k izvršitvi dejanj pod *α)*; *γ)* h v a l i javno tak nasilen prevrat nasproti drugim, individualno določenim ali nedoločenim osebam, da bi jih nasnoval enako kakor pri *β)*. Če gre za nasnovo na individualno osebo, utegne dejanje preiti v specialni, strože kaznivi delikt po § 95. k. z. Za kaznivost po § 115., odst. 1., k. z. ni treba, da bi dejanje uspelo, pač pa je

potrebno, da se vrši v smeri, naj se izvrši prevrat ali rušenje na nasilen način. Kazen je v teh primerih robija od 1 do 5 let. Soroden, veliko strože kazniv delikt je ustanovljen po členu 1., št. 1., zak. zaščit. drž., ki pa se uporablja samo za primer, da storilec meri na nasilno izvršitev dejanja z zločinstvom ali kakršnimkoli terorizmom v smislu anarhistične ali komunistične propagande.

b) V § 115., odst. 2., k. z. imamo opraviti z istim dejanskim stanom, kakršen je naveden pod *a)*, vendar je način storitve specializiran tako, da se obrača nasnavljanje, pretenje ali hvaljenje na uslužbence in delavce pri državnih, banovinskih, samoupravnih napravah, pri Narodni banki, obratnih napravah, napravah za javno preskrbovanje z življenskimi potrebščinami: kurivom, vodo in razsvetljavo. Kazen je v teh primerih robija od 1 do 10 let.

c) V § 115., odst. 3., k. z. je delikt, ki ima obeležje delikta po § 115., odst. 2., k. z., še dalje posebno kvalificiran. Tu gre za nasnavljanje, pretenje ali hvaljenje, ki se obrača na osebe, navedene pod *b)*, naklepoma v tej smeri, da izsilijo le-te notranji nasilni prevrat s sabotažo, stavko *(strike)* ali pasivno rezistenco, pa bilo to samo začasno ali stalno. Kazen je v tem primeru robija od 1 do 20 let.

Sorodna delikta k *c)* sta: *a)* po členu 17. zak. zaščit. drž., toda v tem primeru gre za storilce, ki so bili individualno nahujskani, da izvrše stavko, sabotažo ali da se poslužijo pasivne rezistence (gl. § 88., III., *b*) po členu 23. zakona o državni brambi (nat. cit. gl. § 5., II., št. 23.), se kaznuje po določbah § 115. k. z., kdor naklepoma stopi za časa pripravljenosti, mobilizacije ali vojne v kakršnemkoli zavodu za državno obrambo v stavko ali kdor naklepno nagovarja k njej, jo pripravlja ali k njej ščuva ali vrši naklepno sabotažo ali pasivno rezistenco in ovira s tem pravilen potek službe ali dela. Razlika od dejanskega stanu po § 115. k. z. je v tem, da se proglaša tu vsako dejanje za tako kaznivo, tudi če ne stremi za notranjim nasilnim prevratom, in da so udeleženci stavke itd. enako kaznivi, kakor tisti, ki so stavko itd. provzročili. Razen tega je člen 24. navedenega zakona odredil za delikte po členu 23. istega zakona pregon po vojaških sodiščih tudi, če jih store civilne osebe.

III. *a)* Nasnavljanje vojnih ujetnikov ali interniranih oseb (§ 116. k. z.), izvršeno naklepoma v namenu, da naj odrečejo pokorščino vojaškim odredbam ali ne izpolnjujejo predpisanih dolž-

nosti, se kaznuje — tudi pri poskusu — z zaporom od 7 dni do 5 let. Enako nasnavljanje v namenu, da naj se usmrti starešina ali usmrte druge osebe, ki opravljajo službo, se kaznuje z robijo od 1 do 15 let. — *b)* Naklepna osvoboditev vojnih ujetnikov in interniranih oseb (§ 117. k. z.) s silo, pretnjo ali zvijačo ali v isto svrho dana pomoč k pobegu navedenih oseb se kaznuje pri poedinem storilcu z zaporom od 7 dni do 5 let, a pri udeležencih, združenih v mnogoto, z zaporom od 1 do 5 let; ako pa je udeleženec uporabil silo zoper osebe ali stvari, z robijo od 1 do 5 let. V prvih dveh primerih se kaznuje tudi poskus dejanja.

IV. V miselnem redu po določbah o vojaškem izdajstvu države, toda v neposrednji zvezi z delikti glede ogražanja notranje varnosti države slede v k. z. delikti, ki se tičejo izpolnjevanja dolžnosti vojaške službe. Tu bomo govorili o teh in sorodnih deliktih po voj. k. z.

a) Naklepno izvršeno osakačenje ali okrnitev telesa *(Verstümmelung)* zaradi stalnega ali začasnega onesposobljenja za vojaško službo se kaznuje na osakačencu, ki je storil to dejanje sam na sebi, kakor tudi na drugi osebi, ki je storila tako dejanje na osakačencu z njegovo odobritvijo, z zaporom od 7 dni do 5 let (§ 118. k. z.). V teh primerih gre za nerekrutirane osebe, ki so zavezane opravljati vojaško službo.

b) Rekrutirana oseba, ki se sama naklepno onesposobi za vojaško službo ali ki dopusti, da jo kdo drugi enako onesposobi, se kaznuje po § 55. voj. k. z., ki predpisuje različno stopnjevane kazni po vidikih, ali se je sposobnost za vojaško službo stalno zmanjšala ali ne, odnosno ali se je dejanje zgodilo v mirnem, mobilizacijskem ali vojnem času; najmanjša kazen je zapor od 7 dni do 2 let, najstrožja pa robija od 10 do 20 let. Za vojaške osebe, ki služijo v vojski, je za enako dejanje zapretena kazen strogi zapor od 7 dni do 2 let, v najtežjih primerih — na bojišču — smrt.

c) Naklepna uporaba slepilnih sredstev nasproti pristojnim oblastvom zaradi stalne ali začasne oprostitve od izvrševanja vojaške obveznosti, nadalje naklepno odvračanje vojaškega zavezanca od vojaške službe, slednjič naklepno pomaganje k izognitvi službe v vojski, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 5 let (§ 119. k. z.). Dejanskega nastopa preslepitve ali odvrnitve za kaznivost ni treba.

V. Isto dejanje, ki ga stori vojaška oseba, se kaznuje po § 57. voj. k. z. v mirnem času z zaporom od 7 dni do 5 let, a v mobilizacijskem ali vojnem s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, na samem bojišču z robijo od 5 do 10 let. Kdor se vtihotapi za drugega k novačenju ali v vojaško službo v nameri, da pravi vojaški obvezanec ne bi služil, se kaznuje po § 58. voj. k. z., če je za vojaško službo sposoben, z zaporom od 7 dni do 6 mesecev, če pa ni, v mirnem času z zaporom od 7 dni do 2 let, a v mobilizacijskem ali vojnem z robijo od 1 do 5 let. Pravi vojaški obvezanec, ki je vedel za vtihotapljenje, a ga naklepno ni preprečil, se kaznuje v prvem primeru (vtihotapljena oseba je sposobna za vojaško službo) z dvojno kaznijo tistega, ki se je vtihotapil, v drugem primeru (nesposobnost za vojaško službo) s strogim zaporom od 7 dni do 1 leta. Če osvobodi vojaška oseba naklepno protizakonito ali v nasprotju s predpisi neko drugo vojaško osebo od službe v vojski, se kaznuje, ne glede na to, ali ima za to formalno pravico ali ne, z zaporom od 6 mesecev do 5 let. Če gre samo za olajšanje službe ali za preveliko obremenitev v službi, je kazen zapor od 7 dni do 2 let (§ 119. voj. k. z.).

VI. Po § 120. k. z. se kaznuje naklepno pomaganje, da vojak iz vojske pobegne, nadalje naklepno nagovarjanje ali nasnavljanje vojaka, naj pobegne iz vojske, tudi ob samem poskusu z zaporom od 7 dni do 2 let. Tu gre samo za nevojaške storilce tega delikta; toda gl. § 9., *C.*, II.

Za vojaške osebe, ki store isto dejanje, predpisuje § 66. voj. k. z. kazen po okolnostih: v mirnem času zapor, v mobilizacijskem strogi zapor, v vojnem robijo, če ne preide dejanje v še težje kaznivo dejanje.

V tej zvezi naj navedemo četvero sorodnih kaznivih dejanj vojaških oseb:

a) oddaljitev od vojske ali službe; storilec izostane naklepno od vojske ali službe za čas, ki znaša pri podoficirjih, kaplarjih, rédovih v miru od 2 do 7 dni, v vojnem času do 3 dni, pri oficirjih v miru do 2 dni, v vojnem stanju ali v mobilizacijskem času do 24 ur. Kazni so različne po povodu za oddaljitev; če gre za izognitev borbi od strani oficirja na bojišču, tudi smrt;

β) begstvo; če traja naklepno provzročeni izostanek preko spredaj navedene dobe; kazni so težje, različne po šarži in po

tem, ali je storilec pobegnil v inozemstvo ali zaradi predaje sovražniku; v zadnjem primeru smrt (§§ 59. do 65. voj. k. z.);

γ) odklanjanje izvrševanja vojaške službe zaradi verskega, političnega ali drugačnega prepričanja; kazen je lahko različna, na samem bojišču smrt (§ 45. voj. k. z.);

δ) naklepno pozivanje ali nagovarjanje vojaških oseb ali rekrutov na neposlušnost ali uporno st (§ 46. voj. k. z.); kazen je različna, kakor gre za mirno, mobilizacijsko, vojno dobo ali za storitev na bojišču (od strogega zapora najmanj 6 mesecev do 5 let do smrti); o kaznovanju, če stori to kaznivo dejanje nevojaška oseba, gl. § 9., *C.*, II.

VII. Naklepna nabava, odsvojitev ali uničenje od vojaškega oblastva zastran vojaške obrambe zaseženega ali rekviriranega blaga se kaznuje z zaporom od 7 dni do 2 let ali v denarju do 20.000 Din (§ 121. k. z.).

Zabranjeno je nadalje nabaviti si vojaške stvari brez odobritve vojaškega oblastva. Kdor naklepoma kupi ali sprejme v dar ali v hranjenje takšne, pod omenjeno zabrano stoječe stvari, se kaznuje po § 122. k. z. prav tako, kakor po § 121. k. z., toda on se more krivde in kazni sam oprostiti, če prijavi nabavo takoj pristojnemu vojaškemu oblastvu.

VIII. Kdor stopi naklepoma brez dovolitve komande v trdnjavo, bodisi med vojno, bodisi prej ali slej, ali v vojnem času v kraj, kamor je dostop ali pristop od vojaškega oblastva zabranjen, se kaznuje po § 123. k. z., če storilec ni imel namena vohuniti, z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

Kdor pa napravi naklepoma brez dovolitve pristojnega vojaškega oblastva skico ali narisek ali fotografično sliko trdnjave, vojne ladje, vojnega zrakoplova, vojaškega zavoda ali kdor objavi takšne posnetke, se kaznuje, po § 124. k. z., če storilec ni imel namena vohuniti, z zaporom od 7 dni do 5 let, in to tudi, če je dejanje ostalo pri poskusu.

IX. Pod vidikom potrebne zaščite notranje varnosti države je ustanovljen v § 125. k. z. poseben delikt kršitve državne suverenitete. Krivdna oblika je samo naklep. Državna suvereniteta ali vrhovnost pomeni stanje samostojnosti, neodvisnosti in polne vrednosti države na zunaj v pogledu na druge

države, ki se po meddržavnih pravilih ne smejo umešavati v notranje zadeve države. Kršitev notranje varnosti države z rušenjem ali omalovaževanjem naše suverenosti zagreši: *α)* kdor izvrši nedopustno službeno dejanje v imenu tuje države v območju naše države ali *β)* kdor pride v območje naše države protivno pravilom mednarodnega prava. Kakšni predpisi veljajo v tem pogledu po mednarodnem (meddržavnem) pravu, določa po analogiji § 24. s. k. p. minister pravde na podstavi mednarodnih pogodb in ustaljene prakse. Kazen je v obeh primerih zapor od 7 dni do 5 let.

X. Soroden delikt je ustanovljen v § 126. k. z. kot kršitev nevtralnosti, in to z blanketno normo. Zakonodajec hoče, naj se pokorava vsakdo predpisom, ki jih izda naša država zaradi zaščite svoje nevtralnosti ob vojni, ki nastane med dvema ali več drugimi državami. Vsakršna kršitev teh predpisov, čim se izdajo na pravoveljaven način, se kaznuje, če se izvrši: *α)* naklepoma, z zaporom od 7 do 5 let, *β)* iz malomarnosti, z zaporom od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Določba § 21. k. z. tu ni uporabna, ker ne gre za neznanje kazenskega zakona samega, pač pa se utegnejo uveljavljati določbe iz §§ 19. in 20. k. z.

§ 103.

Kazniva dejanja zoper pravilnost volitev.

I. Zakonodajno oblast v državi vršita kralj in narodno predstavništvo skupno (člen 26. ust.); uprava v državi pa se vrši po banovinah, srezih in občinah. Volitve članov narodnega predstavništva (t. j. narodne skupščine in — deloma — senata) se morajo izvršiti po predpisih, ki jih je država uzakonila. Člen 54. ust. odreja, da se volijo narodni poslanci svobodno z občnim, enakim in neposrednim glasovanjem, člen 50. ust. pa določa, da se senatorji po predpisih zakona deloma volijo, deloma imenujejo. Tudi za banovine je po členu 89. ust. predviden banovinski svet, ki se voli z občnim, enakim in neposrednim glasovanjem.

V pogledu predpisov za volitve so bili izdani zakoni: 1.) zakon o volilnih imenikih (nat. cit. gl. § 5., II., št. 24.), 2.) zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino (nat. cit. gl. § 5., II., št. 25.), 3.) zakon o volitvi senatorjev z dne 30. septembra 1931. (Sl. N. št. 229, Sl. L. št. 408), 4.) zakon o občinah z dne 14. marca 1933. (Sl. N. št. 85/XXVI, Sl. L. št. 229).

Zakon pod št. 3.) se sklicuje, kar se tiče kaznivih dejanj zoper pravilnost volitev, v svojem § 42. na določbe zakona pod št. 2.), zakon o občinah pa odreja v svojem § 52. glede kaznivih dejanj pri občinskih volitvah smiselno uporabo zakonitih predpisov zakona, navedenega pod št. 2.).

Za banovinski svet postavlja in izmenjuje člane tačas še minister za notranje posle na banov predlog (§ 26. zakona o banski upravi z dne 7. novembra 1929. [Sl. N. št. 261/CV, Ur. L. št. 1 z dne 20. novembra 1929.]).

Določbe zakonov o kršitvi predpisov glede pravilnosti volitev spadajo sistematično v poglavje, ki obravnava kaznovanje dejanj zoper notranjo ureditev države.

II. V zakonu o volilnih imenikih so ustanovljena sledeča kaznivа dejanja, pri katerih je za kaznivost vseskozi potrebna krivdna oblika naklepa:

a) Vpis v volilni imenik ali izbris iz njega, čim ne temelji na izdani odločbi pristojnega oblastva; kazen za vpis, odnosno izbris volilcev do števila 10 je zapor od 3 mesecev do 2 let, če presega število volilcev 10, zapor od 3 mesecev do 5 let.

b) Opustitev vpisa v volilni imenik osebe, ki ni bila dotlej v imeniku, a se mora uradoma vpisati; enako opustitev izbrisa iz volilnega imenika neke osebe, ki je že umrla ali izgubila volilno pravico. Kazen: zapor od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din.

c) Ako «opštinski sud» ali kjer tega ni, komisija, sestavljena iz občinskega predstojnika in dveh občinskih odbornikov, ki ju voli občinski odbor, ne predloži stalnega volilnega imenika sodišču v določenem času (do 5. februarja vsakega leta), se kaznujejo «odgovorne» osebe z zaporom od 7 dni do 6 mesecev.

Pregon se začne v vseh primerih po službeni dolžnosti.

III. Zakon o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino je ustanovil posebne delikte, pri katerih je za kaznivost potrebna vseskozi krivdna oblika naklepa. **Vsi** se kaznujejo po službeni dolžnosti, toda določena je zanje krajša objektivna zastaralna doba. Le-tá znaša: če zapretena kazen ni strožja od 6 mesecev zapora ali 1000 Din, šest mesecev, če pa je, eno leto. Tudi vojaške osebe spadajo glede kaznovanja zbog teh deliktov v pristojnost rednih civilnih sodišč. Čim se kvalificira dejanje, storjeno pod okolnostmi, da ima njegov dejanski stan sostavine

delikta po navedenem zakonu, za dejanje, ki je kaznivo po strožjih predpisih kazenskega zakonika, se kaznuje samo po kazenskem zakoniku; idealni stek (§ 61. k. z.) ni vpošteven.

Posamezni delikti označenega zakona so sledeči:

a) **Po § 71.:** Opustitev ali nepravočasna izvršitev dolžnosti, ki izvira iz zakona; nadalje preprečenje, da uporabi upravičenec pravico, ki mu jo daje zakon. Kazen za storilce — sodne in državne uradnike: zapor od 7 dni do 2 let; za organe občinskega oblastva: zapor od 30 dni do 6 mesecev in v denarju od 300 do 3000 Din. (Čim prehaja tako dejanje v strožje kaznivo dejanje, se določbe § 71. ne smejo uporabljati.)

b) **Po § 72.:** Z nasiljem ali s pretnjami provzročena odvrnitev od uporabljanja volilne pravice; storilec je tu lahko vsaka oseba, a kaznuje se od 1 meseca do 2 let.

c) **Po § 73.:** Obečanje darila ali obdaritve, ponudba ali obečanje mesta v javni ali zasebni službi v svrho zavedbe k podpisu ali nepodpisu kandidatne liste ali k preklicu podpisa ali h glasovanju ali neglasovanju za določno kandidatno listo. Storilec je pa tudi volilec, ki sprejme ali si dá obljubiti darilo itd. Kazen: zapor od 7 dni do 1 leta in v denarju od 30 do 500 Din in izguba volilne pravice za dobo od 1 do 6 let.

č) **Po § 74.:** Večkratna oddaja glasu pri isti volitvi. Kazen: zapor od 1 do 6 mesecev in v denarju od 50 do 500 Din.

d) **Po § 76.:** Glasovanje ali prijava h glasovanju namesto drugega volilca ali pod njegovim imenom. Kazen: zapor od 3 mesecev do 1 leta.

e) **Po § 78.:** Nedostojno vedenje pri glasovanju, neposlušnost na opomin, da se odstrani z volišča. Kazen: zapor od 1 do 6 mesecev ali v denarju od 300 do 2000 Din.

f) **Po § 79.:** Razžalitev volilnega odbora ali odbornika. Kazen: zapor od 30 dni do 6 mesecev (če ne spada dejanje pod strožje določbe k. z.).

g) **Po § 80.:** Dejanski napad na volilni odbor ali odbornika. Kazen: zapor od 3 mesecev do 2 let (če ne spada dejanje pod strožje določbe k. z.).

h) **Po § 81.:** Prihod na volišče z orožjem ali napadalnim orodjem osebe, ki ni poklicana, da vzdržuje red ali posluje kot straža. Kazen: za storilca poedinca zapor od 1 meseca do 1 leta, za več sostorilcev (najmanj dva) pa zapor od 3 mesecev do 2 let.

i) **Po § 82.:** Agitacija z lažmi na volišču, oviranje volilnega odbora ali volilcev pri njihovem delu z vpitjem ali pretnjami. Kazen: za storilca poedinca zapor od 2 do 6 mesecev, za več sostorilcev zapor od 3 mesecev do 2 let.

j) **Po § 84.:** Pokvarjenje, uničenje ali odnesenje katerekoli listine o volitvah ali predmeta, ki služi za volitev, ali potvorjenje izida glasovanja. Kazen: zapor od 1 do 5 let in izguba častnih pravic. Poskus se tu kaznuje. Ista kazen zadene čuvarja volilnega poslopja, če dopusti (naklepoma!), da se stori eno izmed tu navedenih kaznivih dejanj.

k) **Po § 85.:** Opustitev dolžnosti, ki jih imajo predsedniki volišč, člani volilnega odbora (razen predstavnikov kandidatnih list!), zapisnikarji ali pomočniki, da pridejo na določen čas na volišče, odnosno da podpišejo zapisnik o volitvah ali pooblastila izvoljenim poslancem. Kazen: zapor od 3 mesecev do 1 leta ali v denarju od 1000 do 3000 Din.

l) **Po § 86.:** Člani volilnega odbora, ki dopuste neopravičeno glasovanje ali skrajšajo ali podaljšajo čas za sprejemanje glasov ali izpremenijo od pristojnega oblastva določeno volišče, se kaznujejo z zaporom od 1 do 6 mesecev.

m) **Po § 87.:** Nepravilno vodenje, popravljanje ali dopolnjevanje imenika glasovalcev ali volilnih zapisnikov. Kazen: zapor od 6 mesecev do 2 let.

n) **Po § 88.:** Odreditev, da se privede oborožena sila na volišče, brez poziva predsednika volilnega odbora. Kazen: zapor od 1 do 5 let in v denarju od 500 do 2000 Din.

o) **Po § 89.:** Po določbi § 52. navedenega zakona je na dan volitve, na dan pred njo in na dan po njej zabranjeno točiti ali kakorkoli dajati alkoholne pijače. To prepoved mora občinski urad razglasiti. Kdor jo (naklepoma!) krši, se kaznuje z zaporom od 15 dni do 6 mesecev in v denarju od 100 do 500 Din.

§ 104.

Kazniva dejanja glede državne ureditve tiska.

I. Tisk je predmet ureditve po državi; smatra se za posebno važno in učinkovito sredstvo, s katerim se poseza v javno življenje. Vidov. ust. je imela v členu 13. načelno izjavo zakonodajca, da je tisk svoboden. V ust. te določbe ni; pač pa stoji v njenem členu 12., da sme vsakdo svobodno izražati v mejah za-

konov svoje misli pótem žive ali pisane besede, slik ali drugih primernih sredstev. «Meje zakonov» so ustanovljene predvsem v tisk. zak. Oni urejajo tiskovni promet vobče in odrejajo v tem pogledu predpise pod kazenskimi sankcijami, posebej pa določajo vrsto kaznivih dejanj zoper občne interese in zoper čast, ki se zagreše z vsebino tiska — po tako zvani enumeracijski metodi. To se pravi: Kar je v tisk. zak. izrečno proglašeno za kaznivo dejanje, storjeno z vsebino tiskovine, je lahko predmet enake določbe posebnega dela kazenskega zakonika, toda presoja se glede kaznivosti po tisk. zak., kolikor ni bil izpremenjen s k. z., kajti člen 6. uv. zak. kaz. zak. določa, da veljajo predpisi občnega dela k. z. — izjemno od njegovega predpisa v § 13. k. z. — tudi za delikte po tisk. zak., toda le toliko, kolikor se izrečno s tem zakonom ne odreja kaj drugega.

O posebej v tisk. zak. naštetih («enumeriranih») vsebinskih deliktih smo govorili na priličnih mestih prejšnjih poglavij v tej knjigi ter tudi navajali, katere določbe smatramo za veljavne tam, kjer se dejanski stani po k. z. in po tisk. zak. križajo. Glede na tiskovni promet vobče pa so v tisk. zak. ustanovljeni posebni predpisi, ki spadajo pojmovno v skupino predpisov o notranji ustavni ureditvi države.

Kazniva dejanja v pogledu občne ureditve tiska označuje ta zakon sam kot takšna, ki so «čisto tiskovne narave».

II. Glede odgovornosti za kazniva dejanja, ki se store s tiskom, veljajo posebna pravila, bodisi da gre za vsebinska, bodisi za dejanja «čisto tiskovne narave».

V smislu člena 33. tisk. zak., izpremenjenega s členom 11. novel. tisk. zak., odgovarjajo pred tiskovnim sodiščem vse osebe, ki so pri nekem deliktu, vsebovanem v tisk. zak., sodelovale, bilo kot pisec, urednik, tiskar, bilo kot izdajatelj, razširjevalec, pa se jim dokaže naklepno ravnanje, bodisi kot storilec, sostorilec, nasnovatelj ali pomočnik, po predpisih občnega dela k. z. za naklepno storjen delikt. S tem, ker pravi pravkar omenjeni člen 11., da odgovarjajo vse spredaj navedene osebe skupno («zajedno»), ni nič drugega izrečeno, nego da odgovarjajo **vsi** tisti, katerim se naklepna storitev tiskovnega delikta po pravilih občnega dela k. z. v kakršnikoli obliki sodelovanja dokaže, a ne samo poedina kriva oseba. Če pa se individualna krivda glede naklepno storjenega tiskovnega delikta ne dá dokazati ali če take krivde sploh ni bilo, na-

stopi odgovornost po tisk. zak. *par cascades;* najprej odgovarja pisec, če tega ni, urednik, če tega ni, izdajatelj, če tega ni, tiskar, če tega ni, razširjevalec. Izključena je odgovornost *par cascades,* čim je uveljavljena odgovornost po k. z. za naklepno storjen tiskovni delikt. Če navede n. pr. urednik ime pisca, ki dotlej ni bil znan, kot avtorja inkriminiranega članka v novinah, a njega ne zadene krivda v smislu občnega dela k. z., se s tem ekskulpira od odgovornosti *par cascades,* a nastopi istočasno odgovornost pisca po k. z. Pri odgovornosti *par cascades* se sploh ne vpraša po nikakšni krivdni obliki. Zadostuje dejstvo, da je formalnopravno neka oseba urednik, izdajatelj itd.; s prevzemom ene ali druge funkcije v vrsti činiteljev tiskarskega obrata se podvrže riziku kaznovanja, če ni materialnopravno osebnega krivca.

Za kazniva dejanja, ki spadajo pred tiskovno sodišče zbog tega, ker so v tisk. zak. «enumerirana», veljajo vedno spredaj označena načela. Za kazniva dejanja, ki so sicer storjena s tiskom, a niso v tisk. zak. izrečno kot taka navedena, pa veljajo samo načela tistega zakona, v katerem so predvidena; le-tá tudi ne spadajo v pristojnost tiskovnih sodišč.

Tu je treba dodati še celotno besedilo člena 13. novel. tisk. zak., ki je bil že opetovano naveden v zvezi z razmotrivanjem o vsebinskih tiskovnih deliktih. Glasi se: «Če so kazni zaradi kaznivih dejanj, določenih v VIII. poglavju zakona o tisku milejše od kazni, ki jih določata zaradi teh dejanj kazenski zakonik in zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi, se kaznujejo ta dejanja po kazenskem zakoniku, odnosno po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi.» [Citirano «poglavje VIII.» ima naslov «Kazniva dejanja» in razpada v tri oddelke: «1.) Zoper občne interese», «2.) Zoper čast», «3.) Čisto tiskarske narave».] S poostrenjem kazni se, seveda, izpremeni kvalifikacija, toda pristojnost tiskovnega sodišča za tako dejanje ostane tudi, če se tiskovno dejanje kvalificira za zločinstvo.

III. Delikti čisto tiskovne narave v smislu tisk. zak. so:

a) **Po členu 70.:** Pisec, urednik, izdajatelj, tiskar in razširjevalec (kolporter), ki prekrši predpise členov 4. do 14. tisk. zak. ali pa napravi neresnične prijave, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din. Navedeni predpisi se tičejo: dolžnosti protokolacije tiskarskega ali knjigarskega obrata (člen 4.); prijave novin in tiskovin, ki se tiskajo in izdajajo periodično (člen 5.); pravilne označbe kraja tiskanja, imena tiskarja

in njegovega bivališča (člen 6.); oddajanja dolžnih izvodov na določena mesta (člen 7.); označbe urednika in izdajatelja in njunega bivališča na vsaki tiskovini (člen 8.); polnoletnosti, državljanstva in bivališča, potem področja urednika (člen 9.); zabranitve, da posluje kot urednik narodni poslanec (člen 10.); zabranitve, da posluje kot urednik oseba, ki je bila zaradi difamujočih deliktov kaznovana ali ki je v zaporu (člen 11.); zabranitve, da posluje kot urednikov namestnik oseba, ki ne bi smela biti urednik (člen 12.); zlorabe izdajateljevega imena, potem dolžnosti osebe izdajatelja, ki se tičejo njegove polnoletnosti, državljanstva in bivališča (člen 13.); prijave razširjevalca (člen 14.). Oseba, ki dopusti, da se označi kot urednik, dasi stvarno to ni, se kaznuje prav tako.

b) **Po členu 29.:** Neupravičena odklonitev pravilno sestavljenega in poslanega popravka; kazen je v denarju do 10.000 Din; če je s sodbo o takšni odklonitvi postavljen rok za objavo popravka, pa dotični urednik popravka ne objavi v prvi do tretji naslednji številki, se izdajanje lista ustavi dotlej, dokler se popravek ne objavi (člen 68., odst. 2.).

c) **Po členu 65.:** Objavljenje apokrifnega sestavka v tiskovini; storilec se kaznuje z zaporom od 6 mesecev do 3 let.

č) **Po členu 66., št. 2., 3. in 5.:** Objavljenje s tiskom: *α)* poročila o glavni razpravi glede klevete, če dokazovanje resničnosti ni bilo pripuščeno; *β)* nedokončanih aktov iz civilnih pravd, če sodišče objave ni odobrilo; *γ)* privatnih pisem, telegramov in telefonskih pogovorov, če niso občnega, javnega ali zgodovinskega interesa. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 3000 Din. Da je treba smatrati določbe člena 66., št. 1. in 4., za derogirane, gl. § 80., IV.

d) **Po členu 67.:** Objavljanje s tiskom: *α)* poročila o glavni razpravi glede veleizdaje in državnega izdajstva, če je bila javnost glavne razprave izključena; *β)* službenih poročil glede vojaške obrambe, ki niso za javnost; *γ)* poročil iz tajnih sej narodnega predstavništva; *δ)* od vojaške cenzure v vojnem ali mobilizacijskem času zabranjenih spisov. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let in v denarju do 10.000 Din.

e) **Po členu 68., odst. 1.:** Opustitev priobčitve sodbe sodišča o razžalitvi ali kleveti tožitelja v tisku po obsegu, kakor ga je sodišče odredilo, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 1 leta in v denarju do 10.000 Din. Tu gre za urednika novine ali perio-

dičnega spisa, ki naklepno opusti natisk, v § 139., odst. 3., k. z. pa za lažnega ovadnika ne glede na uredniški poklic. Za lažnega ovadnika, ki ne objavi sodne sodbe, ni kazenskopravne sankcije, objava pa se dá izsiliti samo z izvršbo.

f) **Po členu 69.:** Razširjevanje ali prodajanje zaplenjenih tiskovin, bodisi domačih, bodisi inozemskih, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev.

g) **Po členu 71.:** Razglaševanje vsebine žalečih natisnjenih sestavkov pri kolportaži, čeprav se ime žaljene ali oklevetane osebe ne omenja. Kazen je zapor od 7 dni do 3 mesecev.

Preganjanje se vrši glede deliktov iz členov 67., 68., odst. 1., 69. in 70. tisk. zak. vselej po službeni dolžnosti, glede ostalih deliktov, navedenih pod III., prav tako, če se tičejo oseb, ki opravljajo javno službo, in njihove javne službe, drugače na zasebno tožbo.

§ 105.

Kazniva dejanja zoper državna oblastva.

I. Država si pridržuje pravico, da urejuje in izvršuje svoje posle zaradi ostvaritve svojih ciljev na zakonit način po svojih uslužbencih. Kdor moti te posle, krši omenjeno pravico kot važno pravno dobrino. Take kršitve obravnava zakonodajec v posebnem poglavju XIII. o kaznivih dejanjih zoper državno oblastvo (§§ 127. do 134. k. z.). V resnici pa so — raz vidik pravilne sistematike te kršitve — obenem del kaznivih dejanj zoper ustavno ureditev države, ker določa ustava sama v glavnih potezah ves ustroj sodnih, državnih in samoupravnih uslužbencev.

V skupino deliktov zoper državna oblastva spada več vrst, a vse so karakterizirane kot napad na pravilno ostvarjanje zakonitih poslov državnih oblastev. Te vrste so: 1.) oviranje izpolnjevanja omenjenih poslov, 2.) kršitev avtoritete državne oblasti, 3.) aktivno podkupovanje državnih uslužbencev.

Zakonodajec je sam vpošteval primere, da bi bilo kakšno dejanje, ki spada v vrsto 1.) (§§ 127. do 130. k. z.), izzvano s protizakonitim ali vsaj nepravilnim poslovanjem državnega uslužbenca. Za takšen primer sme sodišče (§ 131. k. z.) storilca kaznovati z najmanjšo mero kazni, ki je za dotično dejanje predpisana, ali pa ga oprostiti vsake kazni.

II. Naklepno oviranje ali preprečenje izpolnjevanja poslov državnih uslužbencev:

a) **Po § 127. k. z.:** Priprosti primer: To kaznivo dejanje se stori samo naklepoma s silo ali s pretnjo, da se uporabi sila (vplivanje *corpore corpori,* ki se občuti kot zlo), ali s primoranjem, da se službeni posel, spadajoč v področje državnega oblastva, vrši ali opusti. Kazen za primer storilca kot posamezника je zapor ali strogi zapor od 7 dni do 5 let, za primer dveh ali več sostorilcev pa samo strogi zapor od 7 dni do 5 let. Tudi poskus se kaznuje.

b) **Po § 128. k. z.:** Kvalificiran primer: čim kdo ob storitvi pod *a)* označenega kaznivega dejanja naklepoma provzroči taksativno navedene uspevke (enega samega ali več): *α)* poškodbo zdravja ali telesa lahke narave pri državnem uslužbencu, *β)* grdo ravnanje, kakor n. pr. sirovo prijemanje, ki ostane vendarle brez vidnih znakov in brez posledic, *γ)* udeležbo ali vmešavanje pri grdem ravnanju, ki je bilo započeto od drugih oseb, *δ)* uničenje ali pokvarjenje predmetov, ki so za opravljanje službenega posla namenjeni, *ε)* udeležbo ali vmešavanje pri uničevanju ali kvarjenju pod *δ)* omenjenih predmetov. Kazen je robija ali zatočenje od 1 do 5 let, v posebno težkih primerih robija ali zatočenje od 1 do 10 let. Čim prehaja tako dejanje v še težje kaznivo dejanje, se kaznuje *ipso iure* kot strožje kazniv delikt. Ako pa je za isto dejanje z drugega vidika, n. pr. spričo težje telesne poškodbe, enaka kazen kakor v § 128. k. z., prihajajo do uporabe pravila o steku kaznivih dejanj.

III. Specialni primeri neposlušnosti državnemu oblastvu:

a) **Po § 129. k. z.:** Naklepoma udejstvovana neposlušnost več oseb, ki so se zbrale v mnogoto (glej § 82., I.) nasproti pozivu od strani upravičenega organa državnega oblastva, naj se razidejo. Kazen je zapor od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. Sorodna delikta sta:

α) **Po členu 18., odst. 2., zak. zaščit. drž.:** Tu gre za poziv na razid več oseb, ki stavkajo ter ogražajo javno varnost in red v državi, a so se zbrale na kraju, kjer jim je bilo to zabranjeno. Naklepoma udejstvovana neposlušnost se kaznuje v tem primeru z zaporom od 6 mesecev do 3 let, pri podpihovalcih in kolovodjah pa poleg tega še v denarju do 10.000 Din.

β) **Po § 47. voj. k. z.:** Neopravičena in naklepna priredba sestankov vojaških oseb v svrho kritiziranja vojaških ali političnih teles ali naprav ali neopravičena in naklepna kritika na takem sestanku. Kazen je zapor od 6 mesecev do 5 let. Po smislu § 7., št. 1., voj. k. z. se kaznujejo tudi nevojaške osebe, če zagreše ta delikt v družbi z vojaškimi osebami (gl. § 9., *C.*, II.).

b) **Po § 130., odst. 1., k. z.:** Naklepno javno direktno pozivljanje na odpor ali neposlušnost nasproti državnemu, banovinskemu, sreskemu ali občinskemu oblastvu ali poedinemu uslužbencu teh oblastev, ki vrši uradno dolžnost. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta.

Čim pa se karakterizira naklepno javno pozivljanje kot ščuvanje, ki indirektno propagira ali ustvarja razpoloženje, da bi se državna ali samoupravna oblastva ovirala v izvrševanju svoje naloge ali vobče v svojem delovanju, se kaznuje storilec z zaporom od 7 dni do 6 mesecev in v denarju do 6000 Din (člen 6. zak. zaščit. drž.).

IV. Naklepne kršitve avtoritete državnih oblastev:

a) **Po § 130., odst. 2., k. z.:** Kdor naklepoma izpostavlja oblastva ali državne uslužbence, vršeče uradno dolžnost, posmehu ali preziranju, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. To kaznivo dejanje se preganja po službeni dolžnosti, ker gre za zaščito ugleda državne oblasti kot take, ne glede na to, ali je nastopila razžalitev ali kleveta po § 302. k. z. Pri naposled navedeni določbi gre za takšna oblastva ali takšne uslužbence, ki so individualno določeni, a pregon se začne na predlog (§ 313. novel. kaz. zak.).

b) **Po § 132. k. z.** so ustanovljeni štiri primeri kaznivih dejanj, ki so karakterizirana po tem, da storilec prikrajšuje državnim oblastvom avtoritativni značaj, ker si prisvaja v javnosti, v nasprotju z državnimi predpisi, značaj državnega uslužbenca. Krivdna oblika naklepa je pogoj kaznivosti. Kaznivo dejanje je storjeno: *α)* z nošenjem znakov državnega uslužbenca, najsi to ni; *β)* z lažnim izdajanjem za državnega uslužbenca v javnosti ali v protipravnem namenu; *γ)* z neupravičeno izvršitvijo posla, ki ga sme samo državni uslužbenec opraviti; *δ)* s prilastitvijo oblasti državnega uslužbenca. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din. Predpostavlja se, da tako dejanje

ni samo sredstvo za izvršitev težje kaznivega dejanja, n. pr. v svrho prevare, utesnitve osebne svobode, spolnega posilstva in pod.

c) **Po § 134. k. z.:** Vzporedno k deliktu po § 99. k. z. (gl. § 99., III.) je tu ustanovljen še poseben delikt, ki kaže takisto na kršitev avtoritete državne oblasti. Kdor naklepoma sname, stre ali poškoduje pečat, s katerim je oblastvo kakšno stvar zaprlo ali pod prepoved stavilo, ali kdor naklepoma izbriše znak, s katerim je oblastvo kakšno stvar izrečno obeležilo za zarubljeno, sekvestrirano in pod., se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev ali v denarju do 5000 Din. Razlika delikta po § 134. k. z. od onega po § 99. k. z. leži v tem, da pri prvonavedenem storilčev naklep ne obseza védenja in hotenja izrazitega omalovaževanja avtoritete državne oblasti, dočim je v ostalem nagib k dejanju lahko poljuben. Razen tega gre pri deliktu po § 134. k. z. samo za oblastva naše države, a pri deliktu po § 99. k. z. tudi za inozemska.

č) **Po §§ 89. do 98. voj. k. z.:** V poglavju XII., ki daje predpise glede kaznivih dejanj proti vojaškim osebam v službi, so ustanovljeni posebni delikti za žalitev, neposlušnost, odpor, dejanski napad od strani ene ali več oseb, slednjič za usmrtitev, in sicer straž v službi (§§ 89. do 94.) na eni strani, glede dežurnih častnikov, podčastnikov, kaplarjev in rédovov na drugi strani (§§ 95. do 98.). Kazni so razpredeljene po važnosti prilik in gredo od najmanjše zaporne kazni do kazni smrti.

V. Aktivno podkupovanje državnih uslužbencev (§ 133. k. z.). Možnost, da se tako dejanje zagreši, je objektiven znak nemoralnosti storilca, ker podcenjuje in omalovažuje poštenost državnih uslužbencev kot zastopnikov državne oblasti. Pod državnimi uslužbenci so mišljeni tudi sodniki in državni tožitelji, a izrečno so jim vzporejeni sodniki razsodišč, občinskih, borznih, upravnih in mednarodnih sodišč in člani mednarodnih komisij. Kazniv je, kdor naklepoma zavaja eno izmed navedenih oseb z darilom ali obečanjem kakršnekoli koristi, da bi nekaj storila, kar se po zakonu ne sme zgoditi, ali nekaj trpela, kar se po zakonu ne sme dopustiti. Ni odločilne važnosti, ali je bil označeni uslužbenec darilo ali obečanje sprejel ali ne. Dejanje po § 133. k. z. je lahko tudi samo neuspel poskus, ki se pa obravnava v tem pogledu kot *delictum sui generis,* a ne kot akcesorično kaznivo dejanje. Če storilec s podkupljenjem uspe,

vendar ne postane nasnovatelj k pasivnemu podkupljenju po §§ 385. in 386. k. z. (ki ju obravnavamo v poslednjem poglavju te knjige). Podkupljivost državnih in njim vzporejenih uslužbencev je zakonodajec namenoma strože kriminaliziral in penaliziral kakor pa dejanje podkupovatelja. Ta delikt je vključen v zak. zlor. obl., ki ima posebne predpise glede sodnega postopka. Kazen za ta delikt je strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju do 100.000 Din. Dano darilo ali imovinska korist, ki je bila naklonjena, se odvzame obligatorno.

Ako zavede storilec državnega uslužbenca k storitvi strože kaznivega dejanja, n. pr. državnega izdajstva, s podkupljevanjem, gre za pravi idealni stek in se določi kazen po § 61. k. z.

Ni kazniv, kdor «zavaja» s sredstvi, navedenimi v § 133. k. z., na to, da državni uslužbenec posluje zakonito; pač pa je le-tá tudi v tem primeru kazniv (§§ 384., 387. k. z.).

Petnajsto poglavje:

Kazniva dejanja zoper službeno dolžnost.*

§ 106.

Označba pravne dobrine in skupine kaznivih dejanj.

I. Država, ki vzdržuje pravni red po svojih zakonih, uredbah in naredbah, se mora posluževati izvestnih organov. Le-tem pa so predpisane službene dolžnosti zopet z zakoni, uredbami in naredbami. Kršitev službene dolžnosti pomenja kršitev pravnega reda vobče, vendar je sistematično pravilno, da se obravnavajo kršitve službenih dolžnosti v posebnem poglavju XXVIII. k. z., ker imajo vsi ti delikti posebno obeležje zbog posebnega značaja storilcev kot sočiniteljev pri državni upravi v širšem smislu pojma. Zakonodajec je ustanovil za večino kaznivih dejanj iz poglavja XXVIII. k. z., namreč za kazniva dejanja po §§ 384. do 390., 395., 397. in 401. k. z., v zak. zlor. obl. posebne predpise o

---

* **Književnost:** *Živanović:* Osnovi... (1933.); komentarji: *Čubinski, Dolenc, Karajovanović, Šilović-Frank, Urošević; Paunović:* Poštanska, telegrafska i telefonska tajna, Arhiv, XIV.; *St. Jovanović:* Pomaganje u pravljenju lažnih isprava, Pravosuđe, 1933.; *Časl. Nikitović:* Vojni krivični zakonik za kraljevino Jugoslaviju (komentirano izdanje), 1931.

sodnem kazenskem postopku. (Da se zaradi teh kaznivih dejanj ne smejo izrekati pogojne obsodbe, gl. § 21., VII.)

II. Če službeni organ države ali samoupravnega oblastva ne opravlja svoje službene dolžnosti pravilno, kakor mu je predpisano, utegne biti temu vzrok njegova nemarnost ali pa hudobnost. V prvem primeru bo vobče zadostovalo, da reagira država z disciplinskimi sredstvi, v drugem pa se kaže naklepna kršitev važne pravne dobrine, namreč vzdrževanja pravnega reda v interesu celokupnega državnega ustroja, ki mora biti zaščiten. Omenjene kršitve pa so po svoji naravi različne. Storilec je «državni uslužbenec», vendar ne samo državni uslužbenec kot tak, ampak tudi vsak po § 14., št. 3., k. z. le-temu vzporejen uslužbenec, čeprav opravlja le začasno službo. (Naslednja izvajanja se bodo posluževala spričo potrebne kratkosti izraza «državni uslužbenec» za vse te organe. Pripominja pa se, da verski predstavniki niso d r ž a v n i uslužbenci, ker jih določba § 395. k. z. strogo loči od državnih.) Državni uslužbenec stori lahko občekaznivo dejanje, kakor utajo, provzročitev nevarnosti pri javnih prometnih napravah itd.; to so delikti, ki jih imenuje teorija n e p r a v e ali m e š a n e d e l i k t e z o p e r s l u ž b e n o d o l ž n o s t. O njih smo govorili že na priličnih mestih. Na drugi strani pa se tičejo kršitve službene dolžnosti lahko zgolj izpolnitve ali neizpolnitve čisto službeno predpisane posebne dolžnosti javnega urada ali posla. To so p r i s t n i d e l i k t i zoper službeno dolžnost; samo o teh bo v tem poglavju govora. Nadaljnja opredelitev pristnih deliktov zoper službeno dolžnost pa se ozira na dejstvo, da so delikti tudi takšni, ki jih more zagrešiti samo izvestna kategorija državnih uslužbencev, in da zakonodajec vpošteva važnost nekaterih kategorij (n. pr. sodnike) v večji meri kakor pa druge. Slednjič je treba opozoriti, da veljajo za člane volilnih odborov, ki krše službene dolžnosti, posebni predpisi, o katerih smo govorili v § 103., III.

III. Kazniva dejanja, katera je uvrstil zakonodajec v poglavje XXVIII. k. z., imajo skupno potezo, da so prosta vsake primesi občnih deliktov, ki so bili predmet prejšnjih poglavij posebnega dela kazenskega zakonika v tej knjigi. Nadalje je zakonodajec vseskozi stopnjeval kazni po vidiku, da se penalizira naklepno storjeno dejanje strože, čim izvira iz nagiba koristoljubja. Izguba državne ali samoupravne službe, ne glede na službena leta in brez pravice pokojnine, se sme (fakultativno)

izreči pri obsoditvi zaradi kaznivih dejanj, ki spadajo v obseg zak. zlor. obl., tudi tam, kjer po predpisih § 49. k. z. to ne bi bilo dopustno, toda samo, če se je storilec pokazal s kaznivim dejanjem za nevrednega službe (člen 16. citiranega zakona). Vsi delikti iz poglavja XXVIII. k. z. — razen enega (§ 394. k. z.) — imajo za pogoj kaznivosti krivdno obliko naklepa. Denar ali stvari, ki jih dobi državni uslužbenec kot nagrado za storitev ali ob storitvi delikta, se obligatorno odvzemó (§ 388. k. z.). Storilec kaznivega dejanja iz §§ 384. do 387. k. z. more biti le državni uslužbenec. Tretja oseba, ki ga nasnuje k temu kaznivemu dejanju, se kaznuje kot storilec *delicti sui generis* (gl. § 105., V.).

Glavne skupine teh deliktov obravnavamo po naslednjih značilnih vidikih: pristranost ali nekorektnost v službi, nezakonita oprava službe brez pristranosti; te delikte more vsak državni uslužbenec zagrešiti. Poleg teh deliktov pa so še taki, ki jih more storiti le posebna vrsta državnih uslužbencev.

§ 107.

Pristranost v službi.

I. Državni uslužbenec, ki sprejme nagrado za pravilno izvršitev svoje službene dolžnosti, ravna zoper zakoniti predpis, ki mu veleva, da naj opravlja svoje posle zvesto, marljivo in nepristransko, imajoč pri tem pred očmi zgolj občno, javno korist, a izogibajoč se vsemu, kar bi bilo v škodo poverjene mu službe (§§ 69., 188., št. 2., č. z.). Njegovo poslovanje bi v takem primeru kvarilo zaupanje, ki ga mora imeti vsak državljan v državno upravo v najširšem pomenu besede. Če ustanavlja č. z. v svojem § 188. kot posebno vrsto težjih «kršitev službene dolžnosti ali strokovnega ugleda», more misliti i na take primere, ki se zagreše iz malomarnosti, i na take, ki se izvrše naklepoma. Disciplinska kazen zadene storilca v vsakem primeru, poleg tega pa še kazen po § 384. k. z., toda le, če je bilo dejanje naklepoma storjeno.

Določba § 384. k. z. (v zvezi s § 387. k. z.) pa ima v mislih dva primera:

a) Državni uslužbenec (§ 14., št. 3., k. z.) naklepoma zahteva ali sprejme darilo ali drugo korist, odnosno zahteva ali sprejme obljubo darila ali koristi pred izvršitvijo službenega posla ali pa ob njej zato, da izvrši ali opusti izvršiti služ-

beno dolžnost tako pravilno, kakor zahteva to od njega zakon. Kazen za tako kaznivo dejanje je diferencirana po kategorijah uslužbencev: *α)* za sodnike, častne sodnike ali razsodnike, ki naj izvrše ali ne izvrše sodniški posel, je zapretena robija od 1 do 5 let (§ 387., odst. 2., k. z.); *β)* za vse druge državne uslužbence pa je določena po § 384., odst. 1., k. z. kazen strogega zapora od 7 dni do 5 let.

b) Državni uslužbenec, ki naklepoma sprejme po izvršitvi ali opustitvi posla, opravljenega pravilno po službenih predpisih, darilo (tudi drugo korist, ki je podarjena!), ki mu ni bilo pred tem niti obljubljeno niti ga je zahteval, se kaznuje: *α)* če je storilec sodnik, častni sodnik ali razsodnik, ki je izvršil ali opustil sodniški posel, s strogim zaporom od 7 dni do 5 let (§ 387., odst. 1., k. z.); *β)* če ni storilec uslužbenec kategorije, navedene pod *α)*, pa z zaporom od 7 dni do 5 let (§ 384., odst. 2., k. z.).

II. Dočim smo videli, da je za delikt po § 384. k. z. značilno, da gre samo za zakonito opravljen ali opuščen službeni posel, imamo po § 385. k. z. opraviti samo z nezakonito opravljenim ali opuščenim službenim poslom državnega uslužbenca, ki zahteva ali sprejme bodisi pred opravo ali opustitvijo posla, ob ali po njej darilo ali drugo korist ali obljubo darila ali koristi zaradi nezakonite izpolnitve službene dolžnosti (morda celó, da bi izvestni osebi koristil ali jo oškodoval). Tu je kazen zopet diferencirana: *α)* za sodnike, častne sodnike ali razsodnike, ki se dajo podkupiti, da v sodniških poslih kršijo in pogazijo zakon (gl. razlago zdolaj pod III.) ali drugače prekršijo službeno dolžnost, robija od 1 do 10 let (§ 387., odst. 3., k. z.); *β)* za vse druge kategorije državnih uslužbencev pa robija ali zatočenje od 1 do 5 let (§ 385. k. z.). Za primer sprejema darila po nezakonito izvršenem službenem dejanju mora veljati določba § 384., odst. 2., k. z., odnosno § 387., odst. 1., k. z. (gl. spredaj I., *b*).

III. V naslednji določbi § 386. k. z. je ustanovljen delikt za primer, da državni uslužbenec v izvrševanju svoje službe naklepoma pogazi zakon z namero, da bi izvestni (fizični ali pravni) osebi, ne pa sebi, koristil ali škodil. Za pogaženje zakona se ne more smatrati vsako nepravilno vršenje službenega posla, zlasti ne, če se tiče malenkostnih for-

malnih predpisov, ampak le zavestno neravnanje po zakonu po njegovi materialni bistveni strani. Da tu ne gre samo za «kazenski» zakon, ampak za katerikoli zakon, je jasno. Če se tako gazi zakon za nagrado, preide dejanje v delikt po § 385. k. z., ki se strože kaznuje. Motiv pri izvršitvi dejanja po § 386. k. z. ne leži v nekakšni nasprotni dajatvi za plačano ali obljubljeno nagrado, ampak samó v simpatiji, političnem nasprotstvu, sorodstvu, zlobnosti, mržnji ali pod. Kazen za delikt po § 386. k. z. je diferencirana: *α)* za sodnike, častne sodnike ali razsodnike, ki poslujejo ali odločajo v pravnih stvareh, zatočenje od 1 do 5 let ali zapor od 7 dni do 5 let; *β)* za vse druge kategorije državnih uslužbencev pa zapor od 6 mesecev do 5 let.

IV. Poseben delikt korupcije pri pogodbah z državo ali s samoupravnimi telesi je ustanovljen v členu 3. zak. zlor. obl. Tukaj gre za storilce, ki zlorabljajo svoj javni ali družabni položaj (n. pr. politične ali rodbinske zveze) tako, da prevzamejo za nagrado posredovanje: 1.) da se pogodba sklene ali ne sklene ali da se sklenjena pogodba izpremeni, izvrši ali ne izvrši, ali pa 2.) da se izplačilo iz državne ali samoupravne blagajne izvrši ali ne izvrši. Če pri takem posredovanju glede sklepanja pogodbe (k 1.) storilec naklepoma provzroči, da se s tem država ali samoupravno telo kakorkoli oškoduje, stori delikt po členu 3. citiranega zakona. Isti delikt pa zagreši storilec, če posreduje na navedeni način glede omenjenih izplačil (k 2.), ne da bi s tem nastopila škoda za državo ali samoupravno telo. Kazen je v obeh primerih strogi zapor od 7 dni do 5 let in v denarju od 25 Din navzgor neomejeno in izguba častnih pravic, v posebno težkih primerih pa robija od 1 do 5 let in v denarju do 250.000 Din. Odvzem nagrade je tudi tu obligatoren.

§ 108.

Nepravilno opravljanje službe.

I. Glavna skupna poteza kaznivih dejanj iz poglavja XXVIII. k. z., ki še niso bila obravnavana v prejšnjem paragrafu, je negativne narave: v tej skupini kaznivih dejanj ne sme biti v dejanskem stanu sostavine, ki bi merila na utajo, prevaro ali pristranost v službi. Zakonodajec je vnesel v označeno poglavje

takšne delikte, ki jih zagreši lahko državni uslužbenec vsake kategorije, a razen teh tudi takšne, ki jih more storiti le pripadnik posebne vrste državnih uslužbencev ali pa verski predstavnik, ki po k. z. ne šteje za državnega uslužbenca.

II. Delikti državnih uslužbencev:

A. Vobče:

a) **Po § 389. k. z.:** Naklepna provzročitev *α)* preplačila stranke v kakršnikoli obliki kakor tudi *β)* nedovoljenega, premalega izplačila nasproti stranki. Storilec je državni uslužbenec, ko opravlja službeni posel glede državnega (itd.) denarnega ali stvarnega prometa nepravilno. Gre n. pr. za primer, ko stranka pomotoma več plača, ne da bi zadela uslužbenca krivda, toda uslužbenec preplačilo pridrži, ali pa za primer, da uslužbenec pri izplačilu stranki v svojo korist manj izroči, kakor bi ji moral, če vrši svojo službo pravilno. V prvem primeru ne sme biti vključen v naklep moment koristoljubja, zlasti si ne sme državni uslužbenec preplačila v svojo korist prisvojiti, ker bi tako dejanje prešlo v utajo; v drugem primeru pa more izraz «v svojo korist» pomeniti zgolj objektivni moment, ki ne sme biti vključen v naklepu storilca, ker bi le-tá sicer zagrešil delikt težje narave, n. pr. utajo, prevaro ali koristoljubno pogaženje zakona. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let.

b) **Po § 390. k. z.:** Naklepno izsiljenje kakšne izjave, ki ga stori državni uslužbenec v kazenskem, civilnem, disciplinskem ali upravnem postopku z uporabljanjem protipravnih sredstev. Nagib pridobitve imovinske koristi na strani storilca je pri tem deliktu izključen (prim. § 329. k. z.). Izjava je pač takšna, da jo je tretja oseba, objekt tega delikta, po zakonitih predpisih dolžna ali upravičena dati, česar pa noče storiti. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let.

c) **Po § 391. k. z.:** Naklepni odvzem prostosti, neopravičeno podaljšanje odvzema prostosti in nezakoniti izgon. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let. Ne sme biti dano pogaženje zakona (gl. § 107., III.), ker preide drugače dejanje v delikt strožje narave; malomarno storjen delikt po objektivnem stanu § 391. k. z. se more kaznovati samo disciplinski.

č) **Po § 392. k. z.:** Naklepna protipravna izvršitev ali odreditev izvršitve sodbe, preden je postala izvršna. Kazen je zapor od 7 dni do 3 let. Tu ne gre za sodbe v kazenskem postopku, če je izrečena kazen na prostosti (glej § 391. k. z.).

d) **Po § 393. k. z.:** Naklepno nezakonito poslovanje v kazenskih stvareh, ki se tiče dosege namena državne kaznovalne pravice, in sicer: preprečenje zakonitega kaznovanja v bodočnosti, neizpolnitev izvršitve že izrečene kazni, blažja izvršitev kazni, kakor je izrečena, ali dopustitev, da obsojenec pobegne iz kraja, kjer prestaja kazen na prostosti. Kazen je strogi zapor od 7 dni do 5 let.

e) **Po § 394. k. z.:** Naklepno ali malomarno zakrivljenje pobega osebe, ki ji je prostost vzeta; ta delikt zagreši le paznik ali spremljevalec omenjene osebe, a kaznuje se ob naklepnem ravnanju s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, ob malomarnem z zaporom od 7 dni do 1 leta.

f) **Po § 395. k. z.:** Naklepno primoranje z zlorabo službe. Storilec je državni uslužbenec ali verski predstavnik. Za verskega predstavnika šteje, kdor ima dolžnosti in pravice, da izvršuje veroizpovedne funkcije ter poseza na takšen način v smislu cerkvene organizacije v življenje lajikov ali podrejenih posvečenih oseb. Zloraba ne sme biti pogaženje zakona (glej § 107., III.) v svrho, da se drugi osebi prizadene škoda ali nakloni korist, niti ne sme preiti v zlorabo v smislu §§ 242., 243. k. z. Zadostuje primoranje z zlorabo (t. j. nepravilnim postopkom, tudi s pretnjami) službenega ali verskega položaja v svrho, da druga oseba kaj stori ali ne stori ali kaj trpi, s čimer se žali kakršnakoli njena pravica, ki ni materialne narave (n. pr.: kondukter iztira iz objesti potnika iz kupeja, verski predstavnik neče krstiti deteta, ker mrzi starše in pod.). Nepravilnost oprave službe se zahteva. Storilec izvrši naklepno dejanje, ki je neposredna *causa efficiens* kršitve pravic druge osebe, zloraba je samo spremljajoča okolnost kršitve ali prikrajšanja pravice druge osebe. Pregon se začne na predlog prizadete stranke. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju do 50.000 Din.

g) **Po § 396. k. z.:** Naklepna nezakonita odreditev ali izvršitev hišne ali telesne preiskave. Pregon se začne na predlog. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta. Tudi na-

klepni nezakoniti odvzem korespondence ali druge stvari, najdene pri preiskavi, spada sem.

h) **Po § 397. k. z.:** Naklepna nezakonita sestavitev, opremljenje z žigom, uničenje, prikritje službenih spisov, zapisnikov ali listin. Kazen za tako dejanje, ki je storjeno z namero, da pridobi državni uslužbenec sebi ali drugemu korist ali da drugega oškoduje, je robija od 1 do 10 let, za sicer enako dejanje, toda brez označene namere, pa strogi zapor ali zapor od 7 dni do 5 let.

i) **Po § 401. k. z.:** Naklepna kršitev službene tajnosti. Službena tajnost je vse tisto, kar je državni uslužbenec zvedel v službi pod obvezo molčečnosti. Delikt po § 401. k. z. stori državni uslužbenec za časa službovanja ali po izstopu iz službe. Način storitve je lahko kakršenkoli, samo da je izjava storilčeva podana brez privolitve pristojnega oblastva in da je postala drugi osebi razen storilca zaznatna. Kazen za dejanje, storjeno z namero, da pridobi storilec sebi ali drugemu koristi ali da drugega oškoduje, je strogi zapor od 7 dni do 5 let, za dejanje brez te namere pa zapor od 7 dni do 2 let.

j) **Po § 43. voj. k. z.:** Kdor kot organ državnega ali samoupravnega oblastva naklepoma ne izvrši točno in pravočasno naredbe vojaškega oblastva, ki se nanaša na pripravo ali izvršitev mobilizacije, se kaznuje z robijo od 5 do 20 let. Če pa gre za naklepno neizvršitev kakršnekoli naredbe drugačnega pomena, je kazen v stanju mobilizacije strogi zapor od 7 dni do 5 let, v vojnem stanju robija od 1 do 20 let. Za kaznovanje v mirni dobi velja določba § 7., št. 1., voj. k. z. (gl. § 9., *C.*, II.).

B. Delikti vojaških uslužbencev:

a) **Po § 99. voj. k. z.:** Vojaški predpostavljenec ali vojaška oseba, starejša po vojaškem činu («rangu»), ki zlorabi svojo oblast ali svoj vpliv s tem, da naklepoma zahteva od podrejene osebe ali od osebe, mlajše po činu, da stori zločinstvo ali prestopek, ali s tem, da ga k temu navaja ali nasnavlja, se kaznuje, če se zahtevano dejanje ne stori, s strogim zaporom od 1 do 5 let, kolikor dejanje ne preide v težje kaznivi delikt.

b) **Po § 100. voj. k. z.:** Kdor podrejeno mu vojaško osebo upotrebi naklepoma za kakšno svoje ali tuje privatno delo za časa službe ali za časa odmora, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 6 mesecev.

c) **Po § 101. voj. k. z.:** Kdor kot vojaška oseba naklepoma grdo ravna s podrejeno mu osebo ali z vojaško osebo, po činu mlajšo od njega, in jo s tem izzove k odporu ali pa vobče h kaznivemu dejanju, se kaznuje z zaporom od 7 dni do 3 let.

C. Delikti verskih predstavnikov: Katere osebe se smatrajo za verske predstavnike, je povedano spredaj pod II., *f)*, kjer je tudi navedeno, da so verski predstavniki glede kaznivega dejanja po § 395. k. z. izenačeni z državnimi uslužbenci. Kazniva dejanja, storjena s kršitvijo njihovih posebnih poklicnih dolžnosti, so sledeča:

a) **Po § 398. k. z.:** Naklepno nepravilno vpisovanje rojstev, porok in smrti v matrike. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta ali v denarju do 10.000 Din.

b) **Po § 399. k. z.:** Naklepno izvršena poroka oseb, med katerimi je sklenitev zakona (braka) zakonito zabranjena. (Glej § 49., IV.) Kazen je zapor od 7 dni do 5 let ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno. Verski predstavnik, ki naklepoma izvrši poroko druge osebe, ki je stopila prej v zakon po predpisih katerekoli vere, priznane v kraljevini Jugoslaviji, ali pa po predpisih za sklenitev civilnega zakona, se kaznuje prav tako. Samostojno reševanje vprašanj o dopustnosti ali nedopustnosti sklepanja novega zakona mu je namreč zabranjeno. Če pa je ostalo pri veljavnosti zakona, nastalega po poroki, ki jo je izvršil verski predstavnik kot storilec delikta, je kazen zanj blažja, namreč v denarju do 5000 Din, a sodišče ga sme v posebno lahkih primerih oprostiti vsake kazni.

c) **Po § 400. k. z.** (tako zvanem «kancelparagrafu»): Tu ne gre za veroizpovedne funkcije vobče, ampak le za tiste funkcije, ki jih izvršujejo verski predstavniki kot svojo duhovno oblast v verskih molilnicah ali s sestavki verskega značaja ali drugače med izvrševanjem poklicne dolžnosti. Duhovna oblast je del cerkvene sodstvene oblasti ter obseza pravice in dolžnosti, da se dajejo vernikom smernice, kaj je moralno ali etično dovoljeno in kaj ne. Po zakonodajčevih predpisih izrabljanje duhovne oblasti ne sme prekoračiti meje, da bi verski predstavnik dajal naklepoma v verskih molilnicah ali s sestavki verskega značaja ali drugače med izvrševanjem poklicne dolžnosti smernice za udejstvovanje v politični stranki. Ni da bi moralo biti takšno izrabljanje javno izvršeno; tudi skrivaj storjeno je kaznivo. Kazen je zapor od 7 dni do 2 let ali v denarju od 25 Din navzgor neomejeno.

Č. Delikti poštnih, telegrafskih in telefonskih državnih uradnikov:

a) **Po § 402. k. z.:** Za poštno stroko državnih uradnikov so ustanovljeni delikti, ki so naklepne kršitve službenih dolžnosti, storjene z neopravičenim odpretjem, uničenjem, nevročitvijo ali prikritjem pisma ali druge pošiljke, potem s priobčitvijo vsebine pisma ali pošiljke, če je bila poslana odprta. Tudi tisti državni uslužbenec, ki dopusti, da tretja oseba kot neposredni storilec stori eno izmed navedenih dejanj, zagreši delikt po § 402. k. z., dočim se kaznuje tretja oseba na oškodovančev predlog po § 251. k. z. O otvarjanju zaprtih priobčil v sodni kazenski preiskavi obstoje posebni predpisi v §§ 145. do 150. s. k. p. Kazen za delikt po § 402. k. z. je zapor od 7 dni do 5 let.

b) **Po § 403. k. z.:** Za telegrafsko stroko državnih uradnikov so ustanovljeni delikti, ki so naklepne kršitve službenih dolžnosti, storjene z neupravičenim pridodanjem, izpuščenjem, predrugačenjem besedila v telegramu, ki naj se odpravi, nadalje s preprečenjem pravilne odprave telegrama naslovljencu, s priobčitvijo vsebine telegrama drugemu ali z uničenjem telegrama. Kazen je zapor od 7 dni do 5 let.

c) **Po § 404. k. z.:** Za telefonsko stroko velja, kar je navedeno pri *b)*, a naklepna kršitev obstoji v tem, da državni uslužbenec pasivno dopusti ali aktivno olajša, da oseba, ki ni dobila zveze in ki bi morala biti izključena od poslušanja, vendarle posluša pogovor tistih oseb, ki so dobile pravilno zvezo, nadalje s tem, da državni uslužbenec sporoči deloma ali celoma vsebino razgovora, ki ga je zvedel v službi. Kazen je zapor od 7 dni do 3 mesecev ali v denarju do 3000 Din.

K *a)*, *b)* in *c)*: Preganjati se začne na oškodovančev predlog. Predpisi o tajnosti v obratu pošte itd. so ustanovljeni v §§ 16., 17. zakona o pošti, telegrafu in telefonu z dne 16. julija 1931. (Sl. N. št. 170/LV; Sl. L. št. 388).

§ 109.

Posebna kazniva dejanja zoper vojaške službene dolžnosti.

I. Tiste delikte, ki so po voj. k. z. ustanovljeni, a so po svojem značaju in pomenu, kar se tiče kršitve pravne dobrine, sorodni deliktom, ki so določeni v občnem kazenskem zakoniku,

smo uvrstili in na kratko označili njihove diferencialne momente na priličnih mestih prejšnjih poglavij. Kakor pa ima posebni del k. z. posebno poglavje o kaznivih dejanjih zoper službeno dolžnost državnih uslužbencev in verskih predstavnikov, tako pozna tudi voj. k. z. delikte, ki se po svojem bistvu ne dajo drugače označiti nego kot posebni delikti zoper vojaške službene dolžnosti. V pogledu splošne označbe teh deliktov pa je treba poudarjati:

1.) odredbe posebnega dela k. z. o poedinih kaznivih dejanjih veljajo tudi za ustrezajoča vojaška kazniva dejanja, kolikor se sklada njihovo osnovno obeležje, če to ni navedeno v voj. k. z., ali kolikor se voj. k. z. na nje sklicuje (§ 4., odst. 2., k. z.); glede kaznovanja v § 7. voj. k. z. citiranih deliktov glej § 9., *C.*, II.;

2.) za dejanja, pri katerih v voj. k. z. ni drugače odrejeno, velja, da se kaznujejo tako, če so storjena naklepoma kakor tudi če so storjena iz malomarnosti, razen če narava dejanja izključuje krivdno obliko malomarnosti.

Kazni za dejanja iz voj. k. z., o katerih razpravljamo v naslednjem, so vseskozi stopnjevane po vidikih, ali je dejanje storjeno v mirnem času, ali v dobi mobilizacije, ali med vojno, in pa, ali je bilo kaj posledic in kakšne vrste so le-te bile.

Kršitve vojaških službenih dolžnosti bomo delili na te-le glavne skupine: 1.) insubordinacije, 2.) nepokornosti v posebni vojaški službi, 3.) protipredpisno ravnanje z orožjem in municijo, 4.) neresnična poročila (raporti), 5.) nevršenje oblasti in dolžnosti, 6.) zlorabe službene dolžnosti, 7.) kršitve službene dolžnosti: *α)* nasproti državni imovini, *β)* nasproti preskrbovanju vojske, *γ)* glede tehničnih in *δ)* sanitetnih opravil.

II. Insubordinacija (vojaška nepokornost):

a) **Po § 67. voj. k. z.:** Priprosta neizpolnitev, nedokončanje, prekoračenje vojaškega službenega povelja, danega od starešine. Kazen: od zapora 1 leta itd. do smrti (na bojišču). Pripominja se, da ima predpostavljenec v času borbe ali neposredno pred njo ali pri umiku pravico, da nepokorneža, če se mu protivi, na mestu ubije.

b) **Po §§ 68., 69. voj. k. z.:** Namerno očitovanje nepokornosti se kaznuje še huje, a najhuje, če se protivljenje izvrši z orožjem. Kazen: najmanj 5 let robije, največ smrt.

c) **Po § 71. voj. k. z.:** Brezbrižno («nemarno») omalovaževanje, protivljenje, nepristojno ponašanje nasproti predpostavljencu ali vojaški osebi, ki je starejša po činu, v službi ali izven nje. Kazen: zapor od 7 dni do 6 mesecev.

č) **Po § 72. voj. k. z.:** Če vojaška oseba — prekoračivši okvir dejanskega stanu razžalitve, o katerih se govori že v poglavju kaznivih dejanj zoper čast (gl. § 53.; § 102. voj. k. z.) — predpostavljeno ali po činu starejšo vojaško osebo udari, lahko telesno poškoduje ali zoper njo dvigne roko, orožje, orodje ali stori vobče nasilje proti njej, je kazen robija od 1 do 20 let, za težko telesno poškodbo ali usmrtitev pa smrt.

d) **Po § 74. voj. k. z.:** Nasilna ali s pretnjami izvršena preprečitev, obstoječa v tem, da predpostavljena ali po činu starejša oseba svoje službene dolžnosti ne more izpolniti, ali pa, da se njeno povelje ne izvrši, se kaznuje po spredaj označenih prilikah različno. Najmanjša zapretena kazen je robija 1 leta, najtežja (na bojišču) smrt.

Pripomba k *b)* do *d)*: Ako so taka dejanja storjena pred najmanj tremi častniki, podčastniki, kaplarji ali redovi, se sme kazen, ki je zapretena, podvojiti, robija do 20 let izpremeniti v dosmrtno robijo, dosmrtna robija pa v smrtno kazen. Ako pa se je storilo dejanje «pred strojem» (vojaško fronto), se kaznuje z najvišjo mero podvojene kazni, z dosmrtno robijo ali s smrtjo (§ 75. k. z.).

e) **Po § 76. voj. k. z.:** Izzvanje nezadovoljnosti in mrmranja proti predpostavljeni osebi ali zoper službo. Kazen je zapor od 7 dni do 1 leta, če pa je prišlo do kakršnegakoli nereda, s strogim zaporom od 6 mesecev do 5 let. Ta delikt zagreši lahko tudi nevojaška oseba, za katero velja tisto, kar je navedeno v § 9., *C.*, II.

f) **Po § 77. voj. k. z.:** Pobuna najmanj petih vojaških oseb s protivljenjem proti vojaški oblasti ali izvršitvi njenega povelja in odklonitev izvršitve svoje službene dolžnosti. Kazen je od 1 leta robije — po prilikah — do smrti. Če pa se udeleženci pobune vrnejo k redu, ne da bi nastopila škodljiva posledica ali ne da bi bila uporabljena sila zaradi vrnitve k redu, sme sodišče kazen po svobodni oceni omiliti (§ 78. voj. k. z.).

g) **Po § 79. voj. k. z.:** Dogovor najmanj treh oseb zaradi odpovedi poslušnosti ali zaradi pobune. Če ostane dogovorjeno

delo neizvršeno, je kazen zapor od 1 do 5 let. Če je bil odstop od dogovorjene izvršitve prostovoljen, se kazen po svobodni oceni omili ali oprosti. Če eden izmed udeležencev dogovora sam pravočasno prijavi, kaj se je dogovorilo, ostane on brez kazni.

III. Neposlušnosti glede dolžnosti straž:

a) **Po §§ 81., 82. voj. k. z.:** Samovoljna odstranitev od postojanke straže ali od stražne patrule.

b) **Po § 83. voj. k. z.:** Prostovoljno upijanjenje straže, patrule ali vojaške osebe, ki opravlja dežurno ali požarno službo; upijanjenje mora doseči stopnjo onesposobljenja za izvrševanje službe. Za primer straženja kralja, kraljevskega dvora ali trdnjav se izreče zapretena kazen v najvišji meri okvira (§ 84. voj. k. z.).

c) **Po § 85. voj. k. z.:** Prekršitev službene dolžnosti straže ali transportu prideljene ali požarno službo vršeče vojaške osebe s tatvino, utajo, uničenjem ali poškodovanjem zastraženega ali prevažanega predmeta.

č) **Po § 86. voj. k. z.:** Samovoljno zanemarjenje ali prekršenje dolžnosti v dežurni ali požarni službi.

d) **Po § 87. voj. k. z.:** Naklepna in malomarna dopustitev pobega na čuvanje izročene osebe.

Glede kazni k *a)* do *d)* velja, da so stopnjevane predvsem po učinku kaznivega dejanja, razen tega še po času storitve v pogledu na vojno. Smrtna kazen je določena v primeru iz § 84. voj. k. z. ne glede na dobo miru ali vojne (gl. spredaj k *b*), v primeru iz §§ 81., 82. voj. k. z. pa za storitev na bojišču.

IV. Protipredpisno ravnanje z orožjem in municijo:

a) **Po § 106. voj. k. z.:** Nepredpisno ali nepazljivo posedovanje ali uporaba orožja, municije, eksplozivnih (razstrelilnih) snovi v službi ali izven nje.

b) **Po § 107. voj. k. z.:** Pridržanje izstrelkov ali eksplozivnih predmetov od strani podoficirja, kaplarja ali redova, ki je dobil povelje, da omenjene stvari odda predpostavljencu, toda tega ne stori.

c) **Po § 108. voj. k. z.:** Nepazljivo ravnanje z orožjem, municijo ali eksplozivnimi predmeti.

Delikti k *a)* do *c)* so vseskozi prestopki. Najtežja kazen je določena za primer *a)*, če je iz dejanja nastopila smrt, in to strogi zapor od 2 do 5 let.

V. Neresnični raporti: Kaznivi so tu (§§ 109., 110. voj. k. z.) izrečno le naklepoma storjeni neresnični raporti v vojaški službi. Kazen: od 7 dni zapora — po prilikah — do smrti (pri posledici nevarnosti ali velike škode za vojsko).

VI. Nevršenje vojaške oblasti in dolžnosti od strani komandantov ali starešin.

a) **Po § 111. voj. k. z.:** Komandant trdnjave ne preskrbi le-té z vsem potrebnim, da se nahaja v pravilnem stanju.

b) **Po § 112. voj. k. z.:** Starešina komande ali zavoda ne preskrbi pravočasno življenskih ali drugačnih potrebščin za komando ali zavod.

c) **Po § 113. voj. k. z.:** Pristojna vojaška oseba ne odredi v svojem področju vsega tistega, česar je treba za ohranitev zdravja ali odvračanje bolezni ljudi in živine, ali se ne pobriga za ohranitev ali negovanje bolnikov, ranjencev ali obolele živine.

č) **Po § 114. voj. k. z.:** Pristojna vojaška oseba ne odredi vsega, česar je treba, da se pri službenih prilikah odvrne nevarnost za ljudi, državno in privatno imovino ali pa da postopa glede službenih ukrepov v označene svrhe nepazljivo.

d) **Po § 115. voj. k. z.:** Neuporaba skrajnih sredstev, ki jih ima starešina na razpolago, da se potlači pobuna.

e) **Po § 117. voj. k. z.:** Starešina zanemari svojo dolžnost, da odredi pregon kaznivega dejanja, storjenega, za kar vé, od podrejene mu vojaške osebe. (Vojaška kazniva dejanja se preganjajo vseskozi po službeni dolžnosti: § 3., št. 3., voj. k. z.)

f) **Po § 118. voj. k. z.:** Zanemarjenje dolžnosti starešine, da odredi pristojni postopek glede prošenj, pritožb ali tožb podrejenih mu oseb.

Kazni za delikte od *a)* do *f)* so različne in se gibljejo od zapora 7 dni — po že obrazloženih vidikih — do 10 let zatočenja. Kazen strogega zapora ali robije ni odrejena v nobenem primeru.

VII. Zlorabe vojaške službene dolžnosti:

a) **Po § 120. voj. k. z.:** Pridrževanje hrane, plače, denarja ali drugih pripadajočih prejemkov podrejenih oseb ali od furaže za živino od strani tistega, ki po službeni dolžnosti upravlja te zadeve, v koristoljubni nameri, toda ne z naklepom prisvojitve,

ker bi tako dejanje prešlo v utajo. Kazen je, če vrednost pridržane stvari ne znaša nad 300 Din, zapor od 7 dni do 5 let, če je pa ta znesek prekoračen, strogi zapor od 7 dni do 5 let in izguba častnih pravic.

b) **Po §§ 121. in 122. voj. k. z.:** Brez predhodne odobritve polkovnega komandanta ne sme noben podrejen podoficir ali nobena druga vojaška oseba zbirati od podrejenih podoficirjev ali vojakov denarnih prispevkov, niti ne za njihove osebne potrebe, še manj zbrani denar zlorabljati. Denarja ne sme od podrejenih vojakov niti sprejemati niti zahtevati zavoljo shranitve.

c) **Po §§ 123. in 124. voj. k. z.:** Denar, ki pripada podoficirjem ali drugim vojaškim osebam, mora biti izročen le-tem v treh dneh po prejemu ali prihodu na mesto, kjer naj se izplačuje. Denarne vrste se brez potrebe pri izplačevanju ne sme zamenjavati.

č) **Po §§ 125. in 126. voj. k. z.:** Denar ali stvari je treba po dolžnosti pravočasno odposlati. Nihče ne sme v državni blagajnici ali državnem zlagališču (magacinu), ki ga upravlja, sprejeti v shrambo svoje ali druge zasebne lastnine.

d) **Po §§ 127. in 128. voj. k. z.:** Zabranjena je podoficirjem, kaplarjem in rédovom zloraba, zatajitev ali naklepno upropaščenje denarja ali drugih predmetov, ki so jim v službi predani; enako jim je — pa pod strožjo sankcijo — zabranjeno naklepno upropaščenje denarja ali drugih predmetov, ki so jih sprejeli od predpostavljene ali od vojaške osebe višjega čina izven službe.

e) **Po § 129. voj. k. z.:** Zabranjena je zloraba denarja ali blaga, ki je službeno zaupan, pri izvršitvi nabave, opravila, posla, izplačila ali prejema plačila za državo; enako pa tudi prištednja, ki se pri tem napravi, v korist storilca ali kake druge osebe na škodo države. Prisvojitev denarja ali blaga je izključena, sicer preide dejanje v utajo.

Kazni za zlorabo pri opravljanju navedenih službenih dolžnosti so različne po važnosti zločinskega uspevka v pogledu državne imovine; najtežja kazen je v primeru § 127. voj. k. z. (robija do 10 let).

VIII. Posebne kršitve vojaških službenih dolžnosti proti državni imovini. Razen na drugih mestih že navedenih splošnih imovinskih deliktov (gl. § 57., V.) je ustanovil voj. k. z. še te-le posebne delikte:

a) **Po § 132. voj. k. z.:** Naklepno izplačilo ali izročitev iz blagajnice ali zlagališča v večjem znesku, kakor pripada storilcu ali komu drugemu.

b) **Po § 133. voj. k. z.:** Uporaba državne živine ali vozil v nasprotju z obstoječimi predpisi za privatne posle.

c) **Po § 134. voj. k. z.:** Držanje konj v državni konjušnici preko tistega števila, ki ga storilec sme imeti.

č) **Po § 135., odst. 1. in 2., voj. k. z.:** Namerno popačenje pravega stanja knjig, računov, blagajnic ali materiala v vojaškem zavodu, ki ga zagreši kontrolni ali nadzorstveni organ pri službenem pregledu (odst. 1.); enako popačenje, storjeno iz malomarnosti (odst. 2.).

d) **Po § 136. voj. k. z.:** Neredno ali nepravilno vodenje denarnih ali materialnih knjig glede sprejemanja ali izdajanja državne imovine.

Kazni so različne, od zapornih kazni — po prilikah — do robije do 10 let (pri primeru iz § 135., odst. 1., voj. k. z.).

IX. Kršitve službene dolžnosti nasproti preskrbovanju vojske.

a) **Po § 137. voj. k. z.:** Malomarno ali naklepno prevzemanje predmetov za preskrbovanje vojske, ko ne ustrezajo predpisanim pogojem.

b) **Po § 138. voj. k. z.:** Lažno potrdilo o dokumentih (listinah) glede pravilne dobave predmetov za preskrbovanje vojske ali izplačil.

c) **Po § 139. voj. k. z.:** Neutemeljeno zavlačevanje prejemanja predmetov za preskrbovanje vojske ali izplačila z državnim denarjem.

č) **Po § 140. voj. k. z.:** Izplačilo računa ali vračilo kavcije pred odrejenim rokom.

d) **Po § 141. voj. k. z.:** Izdaja pokvarjenih predmetov ali stvari, ki jo zagreši upravitelj zavoda nasproti vojski.

Kazni so različne, tudi robija: v vojnem stanju primera *a)* in *b)*.

X. Kršitve službene dolžnosti glede tehničnih službenih opravil:

a) **Po § 142. voj. k. z.:** Malomarno nezadostno nadziranje pri izdelovanju orožja, municije ali eksplozivnih predmetov, da se ne vrši pravilno.

b) **Po § 143. voj. k. z.:** Isto dejanje, naklepno izvršeno, ali pa samovoljno zanemarjenje neodložljivih del na kvar izdelovanja.

c) **Po § 144. voj. k. z.:** Sprejem orožja, municije ali eksplozivnih predmetov od dobaviteljev, ki ne ustreza pogodbi ali tehničnim pravilom.

č) **Po § 145. voj. k. z.:** Vsako odstopanje od predpisanih pravil pri izdelovanju ali pregledovanju načrtov ali sestavljanju proračunov za vojaške gradbe ali utrdbe.

d) **Po § 146. voj. k. z.:** Samovoljno odstopanje od ustanovljenega načrta in proračuna pri gradnjah, prezidovanju ali popravah vojaških objektov na kopnem ali na vodi.

e) **Po §§ 147. in 148. voj. k. z.:** Nepazljivo nadziranje pri gradnji ali netočni pregled izvršenih zgradb.

f) **Po § 149. voj. k. z.:** Neutemeljeno oviranje pri pregledu ali prevzemu vojaških zgradb.

Kazni so različne; najstrože se kaznuje dejanje k *a)*, namreč s smrtjo, če hoče storilec tega dejanja koristiti sovražniku.

XI. Kršitve službene dolžnosti glede sanitetnih službenih opravil:

a) **Po § 150. voj. k. z.:** Nemarljivo opravljanje službenih dolžnosti vojnega sanitetnega, veterinarskega ali lekarniškega osebja.

b) **Po § 151. voj. k. z.:** Zagrešitev važne in očitne pogreške v vojaški zdravniški službi.

c) **Po § 152. voj. k. z.:** Sprejem vojaške osebe v bolnišnico ali ambulanco, dasi njeno zdravljenje ni potrebno, v nameri, da ji pomaga izogniti se službi.

č) **Po § 153. voj. k. z.:** Izdaja vojaškodržavnih zdravil osebam, ki niso upravičene jih prejemati.

d) **Po § 154. voj. k. z.:** Predpisom ne ustrezajoče posredovanje, izdajanje ali uporabljanje zdravil, ki utegnejo škodovati zdravju.

e) **Po § 155. voj. k. z.:** Pripravljanje zdravil proti pravilom in vedi ali iz sostavin, ki ne ustrezajo lastnostim in teži, kakor je receptirana, ali v nečisti ali zdravju škodljivi posodi.

Vsi ti posebni delikti so prestopki, ki se kaznujejo v najlažjem primeru z zaporom od 7 dni do 6 mesecev (k *a*), v najtežjem (k *c*) s strogim zaporom od 7 dni do 5 let, če dejanje ne preide v še težje kazniv delikt.

Stvarno kazalo.

(Števila pomenijo strani.)

Aberratio ictus 90, 113.
abolicija 196.
abortivna sredstva 216.
absolutno zastaranje 194.
absorbcijski princip 151.
actio libera in causa 76, 312.
actus contrarius 190.
adekvatnost (vzročna zveza) 59.
ademptio 254.
adhezijski proces 279.
advokat 30, 139, 273, 274, *304*.
afekt 72, 78, 159.
agent provocateur 109, 296.
agitacija na volišču 370.
akademska dostojanstva, izguba 138, 139.
akcesorna narava udeležbe 107.
akti iz civilnih pravd, objava s tiskom 373.
aktivno podkupovanje 377.
akutna kriminalnost 17, 123.
akutna storilčeva nevarnost 166.
akvizitorno zastaranje 192.
alias facturus 109, 342.
alkohol 76, 170, 306, 312, 324, *332*, 370.
ameriški dvoboj 211.
amnestija 196.
analogija 31, 38.
anarhizem 46, 129, 315, 348, *352*, 353, 354, 363.
animus:
corrigendi 229;
iniuriandi *86*, 232, 237;
instigandi 109;
laedendi 229, 268;
nocendi *86*, 268, 299;
offendendi 86;
socii 306, 307.
anonimna ovadba 300.
antimilitarizem 315.
antisocialni značaj 73.
antropološko-pozitivistična šola 13.
antropomorfizem 55.
apokrifni sestavek 373.
aprehenzijska teorija 241.
Argentinija 11.
artificielni abortus 216.
asilna država 45.
asperacijski princip 153.
Auburnov ameriški sistem izvrševanja kazni 156.
auxilium post delictum 107.
avstrijski načrt kazenskega zakonika 10.
avtobusni promet 319.
avtokorupcija 273.
avtorsko pravo 21, 27, 30, 187, 277.

Babica 215.
bankir 261.
bankovci 289.
bankrotstvo 242, 261, 262.
banovinski svet 50, 368.
bedno stanje 209.
begstvo 134, 365.
Belgija 9.
belgijska atentatska klavzula 45.
belgijska teorija o političnih deliktih 45.
beračenje 167, 225, 305, *308*.
bestialiteta 334, 346.
bigamija 227, 228.
bilanca, lažniva 264.
biološki kriterij glede nevračunljivosti 75.
biološko-psihološka metoda 74.
bitje kaznivega dejanja 91, 97.
blanketni kazenski zakoni 36, 324.
blud 334.
bludna radnja 334.

bogočastje 311.
bojno polje 64, 361, 365, 366, 389, 390.
bolezni:
kužne 29, 326;
na duhu *74*, 217, 223, 253, 336;
nalezljive 325;
spolne 326.
Bolgarska 9.
bolnik 330, 331.
bolnišnica 134, 331, 394.
bordel 342.
borzne spekulacije 262, 263, 274.
borzno sodišče 300, 301.
borzno trgovanje 274.
bosanska kazenska zakonodaja *22*.
boter 345.
brak 227; dvojni 227, 228; ničen 228; odvedba z namero ga skleniti 225, 229; pomoč pri sklepanju neveljavnega 228; posmeh, preziranje 227, 354; prikrivanje zadržka 228; sklenitev po izvršenem spolnem deliktu 335.
brezplačni odstop imetja 262.
brezpravna terjatev 285.
brod 42, 319, 320.
brzojavka, gl.: telegram.

Casus 88, 93.
celica 159.
celovitost 43, 67, *216*, 271, 323.
centralni fond za kazenske in podobne zavode 135, 136, 162.
cerkvene kazni 124.
chantage 255.
Code pénal 4, 9, 20, 191.
coitus *334*, 345, 346.
communio incidens 188.
conatus:
propinquus 101;
proximus 101;
remotus 98, 101.
concursus:
formalis vel simultaneus 151;
necessarius 107;
plurium ad delictum 105;
successivus 152.
condamnatio ad operas publicas 131.
Constitutio:
Criminalis Carolina 19, 94, 191;
Criminalis Theresiana 20, 191.
copula carnalis 334.
corpus delicti *35*, 223, 297, 348.
Corpus iuris Hungarici *23*.
crime mixte 45.
crimina:
communia 53;
propria 53.
culpa 88.
cunnilingus 346.
custodia honesta *133*, 159.

Čas:
prebit v zavodu za zdravljenje, čuvanje 148, 169;
pripravljenosti 64;
storitve kaznivega dejanja *62*, 76, 88.
čast 230.
častne pravice 82, 138.
častni sodnik 234, 381.
Čehoslovaška 8.
čehoslovaški načrt za kazenski zakon 8, 85.
ček 284.
četa 113, 245, *297*.
član kraljevskega doma 233, 238, 349, 350.
članstvo prepovedanega društva 310.
črnogorska kazenska zakonodaja *23*.

Damnum emergens 257, *279*.
Danska 11.
darilo, poklonjeno državnemu uslužbencu *377*, 378, 380, 381.
davčni odbori 302.
defensio debet esse proporcionata 70.
dejanje, storjeno pred razglasitvijo prejšnje obsodbe 154.
dejanska sila 255.
dejanski kes 191.
dejanski stan kaznivega dejanja 34, 51.
delavnostna teorija 62.
delavske knjižice 285.
delictum:
carnis 333;
commissivum *53*, 63, 101;
commissivum per ommissionem *54*, 61, 101;
consummatum 98, 105;
continuatum 54;
continuum 54;
frustratum 101;
in itinere 98;
ommissivum 54, 63;
repetitum 54;
sui generis 55, 101, 380.

delikti:
stanja 54, 63;
stikanja 107;
srečanja 107.
deljivost kazni 126.
delnica 284.
delnice posojila sovražne države 357.
delniška družba 264, 273.
delo, odslužitev denarne kazni 136.
delodajalec 219.
delomrznost 21, 167, 305, *308*.
denar 41, 259, 274, *289*, 350, 380, 392.
denarna kazen 52, 126, *134*, 144, 154.
denarne vrednotnice 284.
denarno oderuštvo 268.
deportacija 131.
dete 79, *229*, 231.
determinizem 75.
detomor 151, 209.
devastacija 21, *272*.
devištvo 334, 341.
deželna obramba 319.
dies scientiae 186, 187.
dihotomija 52.
diplomatično izdajstvo 350, 355.
diplomatski zastopnik 50, *233*, 238.
disciplinska kazen 49, 124, *155*, *156*, 160, 162, 163.
disciplinska sredstva zoper: otroke 80, mlajše maloletnike 81.
distančni delikt 54, 62.
divjačina 241, 251, 326.
dobavitelj 358.
dobavna pogodba 269.
dobiček *261*, 269, 270, 273.
dobre šege 269, 270, 275.
dobro ime 232, 233.
dodatna kazen 126, 137.
dogovor glede: zvišanja cen 269, izvršitve zločinstva 296.
dokaz resničnosti 236, 237.
dokazna moč listine 285.
dokazni material 304.
dokazno pravilo 236.
dolg, zahtevanje plačanega 275.
dolus 36, 84;
alternativus 112;
coloratus 206;
cum animo nocendi 254, 263, 272, 299;
directus 85, 100;
eventualis 85, 100, 112, 237;
indirectus 87, 206;
nudus 98;
praemeditatus 87;
repentinus 87.
dolžni izvodi novin 373.
dolžnik: v konkurzu 262; izven konkurza *272*; v poravnavi 264.
dolžnost: izpostaviti se nevarnosti 97; naznanitve zločinstva 294.
domače kaznovanje, strahovanje 80, 125, 179, *229*.
doraslost 80.
dražba 274.
draženje 311.
drobiž, denarni 289.
društveni ugled 232.
društvo 265, 305, *309*, 310, 351, 352.
Društvo narodov 5.
družabni sloj 306, 311.
družba 265.
država 348.
državljan: se ne sme: izgnati 170, izročiti 45; v službi sovražnikovi 356.
državljanstvo 41.
državna imovina 271, 272.
državna služba, izguba 138.
državne nabave 258.
državne naprave 234, *354*, 355.
državne tajnosti, izdaja 355.
državni posel 356.
državni tožitelj 184.
državni uslužbenec 40; grdo ravnanje z njim 375; izpostavljanje posmehu in preziru 376; izsili: dejanje 384, izjavo 383; izvrši sodbo 384; krši tajnost: pisem, pošiljk, telefona, telegrama 387, službeno 224, 385; lažno se izdajati zanj 376; nepravilno postopa ob mobilizaciji 385; nezakonito: izvrši hišno ali telesno preiskavo 384, posluje v kazenskih stvareh 384, postopa s spisi 284, 385; odvzame prostost 383; podkupovanje 377; pogazi zakon 381; poškodovanje 375; pozivanje na odpor 376; premalo izplača 383; pretnja 375; pridrži preplačilo 383; primora z zlorabo službe 384; protizakonito postopanje 71, 237, *374*; razžalitev 234; sila zoper njega 375; silobran zoper protipravna dejanja 71; sprejme darilo 380, 381; stavkanje 322; stvari: uničevanje službenih 375, uporaba poverjenih 275;

utaja 250; zahteva darilo 380, 381; zakrivi pobeg priprte osebe 384.
državni vrednostni papirji 274.
državni znak 353.
duhovna oblast 356.
duševna bolezen *74*, 217, *223*, 253, 336.
duševna nerazvitost *75*, 76, 78.
duševni razstroj *75*, 76, 78, 80.
dvoboj 211, 217.
dvoženstvo *227*, 228.

Ejaculatio seminis 334.
ekonomija kazni 126.
eksempcije, kazenskopravne 50.
ekshibicionizem 346.
eksplozivne snovi 65, 253, *314—316*, 353, 390, 393, 394.
eksteritorialne osebe *42*, 50, 70, 112.
ekstinktivno zastaranje 192.
električna energija, sila (tok) 21, 65, 241, *271*, 312, 317.
električni aparati 323.
elementarne nezgode 245, 247.
enumeracijska metoda 371.
epidemije 324.
epilepsija 76.
error:
facti 91;
in obiecto 90, 113;
in persona 90;
iuris 91;
iuris criminalis 92.
excessus mandati 112.
exposé (h Gjuričićevemu predlogu) 26, 39.

Fait connexe 45.
falzifikacija: denarja 290; listin 283; mer in uteži 288; znakov: službenih blaga 288, vrednostnih 288.
farmakopija 330.
finančna uprava 302.
firma: prenos na drugega 262; zloraba 276.
foetus 205, 216.
fond za prehrano siromakov 269.
forenzična psihiatrija 5.
formalna kazniva dejanja 54.
formalno kazensko pravo 2.
forum:
connexitatis 107;
delicti commissi 61;
reconventionis 239.
fotografije 277, 278.
Francija 9, 14.
furtum usus 243.

Gasilci 307.
geslo, vojaško, izdaja 360.
glasbeniki 276.
glasovanje: namesto drugega volilca 369; sodnikov 304.
glavna razprava 303.
glavne kazni 126.
gluhonemost 76.
gneča 307.
golob, pismonosni 29, 358, *359*, 360.
gomila 306.
gostilničar 332.
gozd 326.
gradbe, vojaške 394.
gradnja, nevpoštevanje predpisov 317.
grdo ravnanje 177, *229*, 375, 386.
grožnja 305.

Hajduštvo 24, 253.
hazardne igre 270.
higiena 324.
histerik 79.
historiat kazenskega zakonika 24 in nasl.
hišna preiskava, nezakonita 384.
hišni mir 226, 239.
homoseksualnost 345.
hotenje (pojem) 85.
hramba 241, 249.
hrana 248.
Hrvatska kazenska zakonodaja 20.
humanost kazni 126.
hvalisanje 260, 353.

Iam alias facturus 109, 342.
idealni stek 151.
idiotizem 76.
ignorantia iuris 92.
igra na slepo srečo 242, *270*, 308.
ikone 311.
illatio 325.
imbeciliteta 76.
immaterialne pravne dobrine 276.
imovina: odsvojitev dolžnikove 265; poškodba: dolžnikove 265, državne, vojaške 271, 272, tuje 271; prikrivanje, uničenje 262.
imovinska korist 222, *243*, 249, 254, 257, 265, 266, 273.

imovinska pravica (samolastna pribava) 275.
imprudentia 87.
imputatio facti, iuris 57.
imuniteta 28, *50*, 70.
in dubio mitius 13, 48.
incestus 344.
indeterminizem 12, 75.
indicatio vitalis 212.
indiskrecijska razžalitev 239.
individualizacija: kazenske: odgovornosti 111, represije 17, 120, 121, *125*, 132; pri izvrševanju kazni 18, 122.
industrijska svojina 29, 187, *279*.
industrijski požig 259.
inozemci *43—45*, 289, 293, 353.
inozemska družba 353.
inozemski državni poglavar 50, 233.
inozemski list 353.
inozemstvo 42—44.
insolventnost 261.
instrumenta sceleris 167, 172.
insubordinacija, vojaška 388, 389.
integriteta, gl.: celovitost.
intelektualna falzifikacija 284, 288.
intelektualni moment 85.
internacionalno kazensko pravo 41 do 46.
internirane osebe 363, 364.
interpretatio 37.
invecta et illata 272.
irski progresivni sistem 156, 159.
isolatio 325.
italijanski načrt kazenskega zakonika 9, 19.
ius:
aequi et boni 196;
criminale 2;
poenale 2;
puniendi 2;
strictum 196;
suffragii et honorum 138.
iustus titulus 243.
izbor kazni 144.
izbris obsodbe 197, 200.
izdaja izpričeval 285.
izdaja: načrtov, objektov 357; tajnosti 273.
izdajanje: za državnega uslužbenca 376; za zdravnika 330.
izdajatelj novin 189, *372*, 373.
izdajateljsko pravo 277.
izdajstvo države 68, 350.
izdelki, podobni denarju 290, 292.
izdelovanje denarja 290.
izgon *170*, 175; nezakoniti 383.
izguba:
častnih pravic 52, 127, *138*, 248;
vojaškega čina 127, 138;
službe 127, *141*, 319, 379.
izid glasovanja pri volitvah, potvorjenje 370.
izkoriščanje: lahkomiselnosti 267, 268; ljudi 219; nedoletnih oseb 268; praznovernosti 274; prostitutk 343; ženske v nuji 337.
izločitev dela države 351, 353.
izmenjanje kazenskih zakonitih določil 47.
izmera kazni za starejše maloletnike 89.
izmišljena terjatev 265.
izmišljena vest 307.
izognitev vojaški službi 364.
izplačilo višje cene 275.
izpodbadanje 349, 354.
izpodkopavanje vrednosti denarja 274.
izpodleteli zločin 101.
izpostavljanje nevarnosti 212.
izpovedba, lažna 301, 302.
izprememba meje 286.
izrekanje: lažnih trditev glede državnih ustanov 234; neresničnih činjenic 232; osebnih, domačih razmer 239.
izročitev: članov narodnega predstavništva 50; falzificiranega denarja v promet 290; zločincev 43, *45*, 50, 53.
izseljevanje 25, 29, 305, *308*.
izsiljenje izjave v uradnih poslih 383.
izsiljevanje *242*, *254*, 255.
izstavitev listine 284.
izstrelki, vojaški 390.
izterjava dolga 275.
izumitelji 276.
izvedenec 234, 301.
izvenoblastnost 50.
izvidni predmeti 281.
izvršba 266, 273; neizvršne sodbe 384.
izvrševanje:
kazni na prostosti 53, 79, 121, 134, 149, *156*—163;
očuvalnih odredb 173—176;
poklica ali obrta 167, *171*, 175, 264.
izvršilno-zadostitvena pravica 272.

izvršitev: posla državnega uslužbenca 376; službenega naloga 68.
izzivanje k razdoru 311.

Jamstvo 136.
Japonska 11.
jatakovanje 256.
javna dobrina 271.
javna izvršitev nečistega dejanja 346.
javna morala 270, 333, *342*, 347.
javna počastila 139.
javna služba 138.
javne listine, knjige 284.
javne naprave 64, *245*, 273.
javni kraj 63, 270.
javni mir in red *305*, 307, 352.
javni poklici 139.
javni posojevalci 274.
javni promet 64, 245, 318, *320*.
javni uslužbenec 234.
javno pravo 67, 97.
javno razširjanje neresničnih vesti 274.
javno zaupanje 236.
javnopravni delikti 55, 183.
ječa, težka 48, 127.
jemanje daril 380, 381.
jez 317.
juristične osebe, gl.: pravne osebe.

Kalitev javnega miru 305, 307.
kancelparagraf 386.
kandidatna lista 369.
kapavica 326.
kaplar 220, 247, 251, 252, 272, 365, 377, 390, 392.
kavarnar 270, 332.
kavzalni nexus, gl.: vzročna zveza.
kazen: pojem 124; disciplinska 124, 155, 156, 160, *162*, 163; dodatna 137; glavna 127; očitanje 239; odlog izvršitve 114; odmera 142; odpustitev 42; omilitev 146; poostritev 147; prestana v inozemstvu 42; prisilna izvršitev 136; računanje 134; stranska 138; vštevanje pripora 150.
kazenski listi 201.
kazenski pregon 183.
kazenski zavodi 125, *131*—133, 159.
kazensko postopanje 2.
kazensko pravo: inozemskih držav 7—11; in druge panoge prava 3; kot pravna znanost 3.
kazniteljni zakon za policajne prestupke 20.
kaznivo dejanje: iz koristoljubja 120; iz nagibov: nečastnih 144, sorodnih 148; izključitev 66; izvršeno izven države 42—44; kraj in čas 61; obsojenčevo 155, 156; očitanje 240.
kesanje 143.
kinematografska dela 276, 277.
kis 329.
Kitajska 11.
klapa 297.
klasična šola 12.
kleveta 232.
klicanje na pomoč 307, 322.
ključ 244, 309.
kmetijski kredit 29, *266*, 267.
kmetijsko orodje 248.
knjige: trgovcev 262; posojevalcev 274.
knjižice, delavske, služiteljske 285.
kockanje 270.
kokain 324, 332.
koledar 134.
kolektivna kazen 125.
kolektivna odgovornost 56.
kolektivna osebnost 231.
kolektivni žigi 280.
kolki 287.
kolovodja 306, *322*, 375.
kolportaža 372, 374.
komandant, vojaški, ne vrši dolžnosti 391.
kombatant 356.
komisionarji 273.
komisivni zločin *53*, 63, 101.
komisivno-omisivni zločin 54, *61*, 101.
kompenzacija krivde 239.
komplot 113, *296*, 350, 352.
komunikacije 318, 361.
komunizem 129, 315, 348, *352*—354, 363.
koneksni politični delikt 45.
konfiskacija predmetov kaznivega dejanja, gl.: odvzem.
konkurenca:
idealna 151;
neprava 151;
realna 152.
konkurz 27, 30, 261.
konkurzni dolžnik 262.

konkurzni upravitelj 266.
konspiracija, veleizdajniška 350, 352.
konsumpcija pri nepravem steku 151.
kontrahiranje novega dolga 262.
kontribucija 254.
korekcionacijski sistem 53.
koreografski zamisleki 277.
korespondenca, odvzem 385.
koristoljubje 120, 137, 148, 207, 225, 229, *243*, 251, 257, 258, 268, 279, 342, 379, 383, 385.
korporacijski delikti 56.
korupcija pri pogodbah z državo 382.
kovinski odpadki (pri denarju) 291.
kraj kaznivega dejanja 61.
kralj 199, 208, 233, 238, *348*—351.
kraljevski dom 233, 238, *349*, 350.
kraljevski namestnik 208, 233, *348* do 350.
kratkotrajni zapor 115.
krčma *40*, 168, 175, 270, 332.
kredit 232, 233, *268*.
kridatar 262, 263.
kriminalistika 5.
kriminalna: antropologija 14; biologija 5, 14; etiologija 15; pedagogika 5; politika 5, 17; psihologija 5, 14; sociologija 5; somatologija 14.
kriminalni (kazneni) zakonik za knjaževstvo Srbiju 20.
kriminalno-biološka šola 15.
kriminologija 5.
kritika 232, 376.
krivda: pojem 82; oblike 84—88.
krivo merjenje in tehtanje 259.
Krmčija 19.
kronična kriminalnost 17, 123.
kronična storilčeva nevarnost 166.
krstni boter 345.
krščenec 345.
kršitev: avtorske pravice 278; službene dolžnosti 378; tajnosti 223.
krvna osveta 20.
krvosramnost 334, *344*, 345.
kulturne rastline 326.
kumulacijsko načelo 152.
kupovanje sumljivih stvari 256.
kurator ad actum 186.
kurjava 248.
kužne bolezni 29, 326.
kvalificirana kazniva dejanja 55, 121.
kvarte 270, 274.

Ladja 259, 313, *317*, 318.
lahka telesna poškodba 218.
lahkomiselnost 88, 178, *267*, 268.
lastnina 242, 354.
lažji primeri 146.
lažna izročitev predmeta z oznako denarne vsebine 259.
lažna ovadba 231, *299*, 300, 374.
lažne izpovedbe 301, 302.
lažne priprave za merjenje in tehtanje 259.
lažne terjatve 265, 266.
lažne trditve 354.
lažne vesti ob vojni nevarnosti 358.
lažno bankrotstvo 261.
lažno izdajanje za državnega uslužbenca 376.
lažno predstavljanje 257, 274.
lažno prikazovanje razmer 306.
legitimacijski papirji 285.
lekarnar 139, 212, 215, *329*, 330.
lenocinium 341.
lezbiška ljubezen 345.
lex:
lex consumens — lex consumpta 151;
lex generalis — lex specialis 39, 151;
lex primaria — lex subsidiaria 151.
libido sexualis 333.
listina 41, 281; izdaja inozemskemu oblastvu 355; javna 284; naprava lažne 283, 284; potna 285; uničenje, poškodovanje 285, 355; volilne 370.
literatura kazenskega prava 5 in nasl.
Lombrosova teorija 14.
loterija 270.
lov 30.
lucida intervalla 77.
lucrum cessans 257, 279.
luxuria 87.

Mačeha 340.
mala tatvina 247.
mala utaja 251.
maloletniki: mlajši 79, 80, *177—182*, 303; starejši 81, 82, *162*, 163.
malomarna telesna poškodba 219.
malomarna usmrtitev 211.
malomarno bankrotstvo 262.
malomarnost: pojem 84, 87—89; groba 88; nezavestna 88; profesionalna 212, 214, 219; zavestna 85, 87.

manuelna falzifikacija listin 284, 288.
marginalne rubrike 204.
materialije 38.
materialna kazniva dejanja 54, 105.
matrike, opustitev vpisa 386.
mazaštvo 331.
maximum kazni 142, 144.
meddržavna sodišča 292, *300*, 301.
meddržavne komisije 292, *300*, 301.
meddržavno kazensko pravo 41—46.
mednarodna zveza kriminalistov 4, 16.
mednarodne konvencije 31; bivše Srbije 45.
mednarodni odbor za unifikacijo kazenskega prava 4.
mejnik 281, 286.
menica 284.
menjanje kazenskega zakona 47.
mera kazni 127.
mere 259, *281*, 282, 288.
mešani delikti zoper službeno dolžnost 379.
metode: pri določanju nevračunljivosti 74; zdravljenja, nepreskušene 331.
minimum kazni 142, 144.
ministri 38, 196.
ministrstvo pravde 43, 44, 233, 235.
mir, osebni, rušenje 239.
mirna doba 64.
mnogota 113, 305, *306*, 375.
mnogoženstvo 228.
mobilizacija 385.
mobilizacijska doba 64.
modalitete dejanskega stanu 35.
modeli 279, 280.
moderamen inculpatae tutelae 70.
modus acquirendi 243.
molk (pri izvrševanju kazni) 156.
monizem sankcij 84.
monopoli 31, 287.
monopolizirani formularji 287.
monstrum 205.
morala, javna 333.
morfij 324, 332.
moslemitsko pravo 22, 228.
motenje duševnega delovanja 76.
motiv, gl.: nagib.
motorna sila 65, 312, 317.
mrlič 303.
mrtvogledi 303.
municija *272*, 350, 390, 393, 394.
muslimani 228.
Nabiranje vojakov za sovražnika 357.
načela glede kazni 125, 126.
načelo:
deljivosti kazni 125;
ekonomije pri uporabi kazni 125;
enakosti vseh državljanov pred zakonom 125;
humanosti 125;
konsumpcije 151;
kumulacijsko 152;
nacionalitetno 42;
personalitetno 42;
pretežnega interesa 95;
specialitete: pri izročitvah 50, pri nepravem steku 151;
subdicijsko 42;
subsidiarnosti 151;
svetovnega pravosodja 4, 44;
talionsko 11, 129;
teritorialno 41;
univerzalitetno 44;
zakonitosti 125.
načini izvršitve kaznivega dejanja 64.
načrti, operacijski, vojaški 357.
nadaljevalni delikti 54, 63.
nadomestilo denarne kazni 136.
nadomestni zapor *136*, 137, 154.
nadripisar 304.
nadzornik spolno zlorabi zaupano osebo 338.
nadzorstveni odbor v prisilni poravnavi 264.
nagib dejanja 86, 91, 115, *120*, 121, 132, 143, 144.
nagrada, dana državnemu uslužbencu 380, 381.
najdene stvari 249.
naklep, gl.: dolus.
naključje 59, 88, *93*, 249.
naklonitev ugodnosti 263.
nakup od osebe pod 15. leti 275.
nalezljive bolezni 30, 36, *324*, 325.
namen 86.
namera *86*, 251, 257, 272—274, 290, 385.
napačna namestitev mejnikov 286.
napačne kvarte 270.
napad: na volilni odbor 369; pri silobranu 69—71.
napotitev k beračenju 309.
naprave, vodne 317.
napravljanje lažnega denarja 289, 290.
naravoslovna metoda 13.

naredbe oblastev 354, 355.
narkotična sredstva *222, 312,* 332.
narodna skupščina *28,* 30, 185, *233,* 234, 238, 351, 373.
narodno zdravje 330.
nasciturus 125, 131.
nasedba ladje 317.
nasilje *65, 222,* 305, 306.
nasilna oprostitev iz zapora 298.
nasilni prevrat 362.
nasip 317.
naslov, zloraba 276.
nasnavljanje individualno nedoločnih oseb 295.
nasnova 108, 109.
nasnovatelj 107, 110.
nasprotna obtožba 238.
navidezna prodaja 262.
navidezni stek 151.
naznanitev pridržane osebe 223.
nečista spekulacija 269.
nečisto dejanje 334, 337; s spolno nezrelo osebo 339, 340.
nečistost 334; izkoriščanje ženske osebe 343; nasnova 347; nenaravna 345; odvedenje zaradi — 341, 343, 344; pomoč pri izvrševanju 342.
nedeljivost predloga na kaznovanje, zasebne tožbe 188.
nedolžno prestani preiskovalni zapor 21.
negligentia 87.
neizpolnitev dobavne pogodbe 358.
nelojalna konkurenca 27, 30, 187, 260, *275,* 276.
Nemčija 10.
nemoralne publikacije 347.
neoklasična šola 18.
neoporečnost 181.
neosnovana tožba 285.
nepazljivost, huda 88.
neplačevitost 261, 262.
neposlušnost 375, 376; vojakov 357, *366,* 388, 389.
neposredni naklep 85.
neposrednja poraba 247.
nepoznanje kazenskega zakona 92.
neprava konkurenca materialnopravnih predpisov 151, 221.
neprava opustitvena dejanja 54.
neprava zdravila 330.
nepravi delikti zoper službeno dolžnost 379.
nepravi stek 151.
nepravično obsojene osebe, povračilo škode 21.
nepravilno izpolnjevanje vojaške službe 361.
nepravilno opravljanje službe 382.
nepravilno pojmovanje: kazenskega zakona 92; o posledicah pogodbe 267.
nepremagljiva sila 93, 96.
nepremišljeno poslovanje 262.
nepremišljenost 178.
nerazvitost, duševna 76.
neredno vodenje trgovinskih knjig 262, 274.
neresnična označba izvora blaga 276, 279.
neresnične vesti, razširjanje 274, 358.
neresnično priznanje dolgov 262.
nesporno postopanje 293, *300,* 301.
nesposobnost: sredstva in objekta (pri poskusu) 100, 102; za delo 217, 253; ženske za obrambo 336.
nevaren način (pri tatvini) 245.
nevarni obrati 312.
nevarno orodje *65,* 245, 253.
nevarnost za življenje, imovino: opustitev prijave 318; provzročitev 313 do 321.
nevednost 87.
nevračunljive osebe, njih čast 231.
nevračunljivost 73—77.
nevtralnost 367.
neznatnost kaznivega dejanja 32.
ničen brak (zakon) 228.
nočni čas 64, 245, 253.
normativna ocena dejanja 83.
Norveška 11.
nosečnost 76, *214*—216.
notar 30, 139, 224, 273, 274, *304.*
notranja varnost države 362.
nov način zdravljenja 331.
novačenje 365.
novec, gl.: denar.
novela kazenskega zakona 28, 243.
nož 65, *217,* 219.
nuja *245,* 247, 258, 335, 337.
nulla poena: sine lege 13, 31, 48, *125,* 142, 165; sine praevia lege poenali 47.
nullum crimen: in casu 93; sine lege 13, *31,* 147.

Občenevarno dejanje 67, 307, *317*.
občni povratek 147.
obečanje darila pri volitvah 369.
obešanje 128.
običajno pravo 31.
objave 355, 358; sodbe *127*, 181, 260, 279, 299, 373; sodbe zoper mlajše maloletnike 303; iz tajne razprave 303, 304.
objektivna poskusna teorija 99.
oblast 351, 376.
obnova 190.
obogatitev 243.
obolenje, duševno 76, 223.
oborožena sila na volišču 370.
obramba: pravice pri razžalitvi 232; pri silobranu 70; vojaška 359.
obredi, verski 306, 311.
obrekovanje 231, 299.
obrt, prepoved izvrševanja 167, 171, 175, 264.
obrtnik 260.
obrtoma *64*, 123, 255, 256, 258, 260, 268, 270, 285, 291.
obsodba inozemskega sodišča 42, 149.
obsojenec: njegova kazniva dejanja 49, *155*, 156; oboli duševno 76; povrnitev škode 117; siromašni 136; smrt 137.
obstoj države 315, 351.
obtežujoče okolnosti 143.
obtožnica 184; prepoved objave 304.
obutev 248.
obvarovalne priprave 317.
obveščanje: o (ročnih) zastavah 274; tuje države 359.
obveznica 284.
očetovska oblast 179, 180.
očim 340.
očitanje: kazni 239; kaznivega dejanja 236.
očrnjevanje 276.
očuvalne odredbe 164; njih vrste 165, 167—173; pri steku 172.
oddaja prostorov 352.
oddaljitev od vojske 365.
oderuštvo 242, 267.
odgovornost 142; po tiskovnem zakonu 371, 372.
odklanjanje izvrševanja vojaške službe 366.
odlikovanja, izguba 138, 139.
odlog: izvršitve kazni 114; očuvalnih odredb 173; začetka izvrševanja kazni na prostosti 161.
odmerjanje kazni 142; pri steku: idealnem 151, realnem 153.
odobritveni delikti 55, 184.
odpadki, kovinski 291.
odpirač 305.
odplačila, delna 136.
odpor, pozivanje nanj 376.
odprava telesnega plodu 214; ponujanje sredstev 216.
odpust na preskušnjo 178.
odpustitev kazni 42.
odpuščeni obsojenci 162, 163.
odreka pomoči 227.
odslužitev denarne kazni 136.
odstop: od poskusa *102*, 248, 260; od predloga na pregon, od zasebne tožbe 188.
odsvojitev: dolžnikove imovine 265; vojaških stvari 272.
odškodnina 116, 117.
odtegnitev premičnih stvari 251.
odvedenje *225*, 229, 337, 341, 343, 344.
odvračanje: dražiteljev 274; kupcev 273; prodajalcev 269; od vojaške službe 364; od volitev 369.
odvrnitev preteče nezgode 313, 318.
odvzem 241; pravice obratovanja 270; predmetov kaznivega dejanja 167, *172*, 176, 270, 282, 290, 292, 316, 328, 380, 382.
oficir 220, 247, 251, 252, 272, 365, 377.
ogenj 313, 319.
oglasi 216.
ogorčenost 307.
ogražanje: pojem 204; javnega prometa 320; kredita 242, 267; varnosti: osebne 226, telesne 219; zdravja 323.
ogroževalni naklep 87.
Ogrska 10, *23*.
okolnosti, vpoštevne za odmero kazni 143.
okrnitev telesa 364.
okrutnost 207, 253.
okupacijska pravica 241, 251.
okuženje 325, 326.
okvara službenih predmetov 375.
olajšave pri izvrševanju kazni 158, 162.
olajševalne okolnosti 143.

omalovaževanje 237, 354.
omilitev kazni 72, 82, 92, 97, 102, 104, 110, 111, *144.*
omilitvene okolnosti 143.
omisivni zločin 54.
omnimodo facturus 109.
onanija 346.
onemogla oseba 213.
onemogočenje uvedbe kazenskega postopanja 297.
onesnaženje pitne vode 332.
onesposobljenje: osebe, da se prepreči odvzem stvari 252, 253; za odpor 254; za vojaško službo 364; ženske za obrambo 336.
opasna tatvina 244.
operacije: vojne 357, 358; zdravniške 331.
opij 324, 332.
oplenitev 306.
opojila 324, 332.
oporoka, lažna, predrugačena 284.
opravičljiva zmota 235.
oprostitev: iz zapora 298; od vojaške obveznosti 364; vsake kazni 144, 146.
opustitev: bilance 262; izročitve pismonosnega goloba 359; prijave: glede obvestil o vojaški obrambi 359, preteče nevarnosti 318, sumljive smrti 303, zločinstva 294; priobčitve sodbe v tisku 373.
opustitveno kaznivo dejanje 54.
organi trgovskih družb 56, 265, 266.
orodje, nevarno 219.
orožje 25, 29, *65,* 67, 217, 245, 272, 316, 350, 353, 369, 390, 393, 394.
osakačenje 364.
osebna prostost, utesnitev 221, *222.*
osebna varnost 226.
osebna veljavnost kazenskega zakona 48.
osebne očuvalne odredbe 164, 167.
osebne razmere pri udeležencih 111.
osebni stan 229.
oskrumba 337.
oslabitev dela telesa 217.
ostrašitev 307.
osvoboditev: od vojaške službe 365; vojnih ujetnikov, internirancev 364.
oškodovalna dejanja 272.
oškodovalni naklep 87.
oškodovanje: imovinskih koristi 271; kredita 268; vojaške sile 361.
otimanje 254, 257.
otmica *225,* 238, 343.
otroci *40,* 79, 176, *229,* 309.
ovadba, obrekovalna 231, 299.
ovadbena dolžnost 294, 318, 359.
oviranje: državnih oblastev 376; službe 375, vojaške 359; volilnega odbora 370.
označenje cen 269.
oznamenilo bitja 91, 97.

Palam 63.
panika 317.
pantomimski zamisleki 277.
par cascades 113, 216, *372.*
paranimfalični triki 345.
parazitarna kazniva dejanja zoper javno moralo 342.
parna sila *65,* 241, 271, 312, 317.
pasivna rezistenca *321,* 322, 363.
pasivno podkupovanje 378.
pastorek, pastorka 340, 345.
patenti 279.
paznik 384.
pečat 288, 377.
pensilvanski sistem 156.
penzija, gl.: pokojnina.
periodična tiskovina 372.
personalitetno načelo 42.
perutnina 326.
perverznost 345.
pesniki 276.
petjot 328.
pijača, dana maloletnikom 332.
pijanci 169, 170, *312.*
pijanost 77, 306, *312,* 332.
pisatelji 276.
pisec po tiskovnem zakonu 189, 372.
pisemska tajnost 25, *224,* 259, 387.
pismonosni golobi 29, *358*—360.
plačanje starih dolgov 262.
plačkanje 254.
plagijat 278.
platina 288.
plemenski razdor 311.
plenjenje *254,* 257, 306.
plin 241.
plovitbeni material 272.
pobeg: iz vojske 365; k sovražniku 357; priprte osebe *298,* 384, 390.
pobijanje draginje 25, 29, 145, 248, *269.*

poboljševalnica 21, 25, 81, 178, *180*, 181.
pobuna 356, 357, *389*, 391.
počivanje zastaranja 194.
podaljšanje preskusne dobe 117.
podedljivost obtožbene pravice 187.
podkupnina 380.
podkupovanje: članov upniškega odbora 263, 264; državnih uslužbencev in sodnikov 377; v konkurzu 266; v uradnih stvareh 380, 381; zaposlencev v podjetju 276.
podnet 143.
podoficir 220, 247, 251, 252, 272, 377, 390, 392.
podpihovalec 322, 375.
podpis delnic posojila sovražne države 357.
podpomoč 297.
podrejene vojaške osebe 238, *385*, 389.
podstrekač, gl.: nasnovatelj.
podvržba otroka 229.
poena maior: absorbet minorem 151; cum exasperatione 154.
poenae ecclesiasticae 124.
poenologija 5.
pogaženje zakona 381, 384.
poglavje IX. in X. srbskega kazenskega zakonika *24*, 25, 29.
pogojna obsodba 114, 200.
pogojni odpust 27, *133*, 134, 141, 157, 160, 167, 168, 180.
pogoršanje imovinskega stanja 262.
pohota 334.
pokaznitev: na predlog 184, 185; na zasebno obtožbo 184, 186; po odobritvi 184.
poklic, prepoved izvrševanja 171, 264.
poklicna malomarnost 88, *212*, 214, 219.
poklicna tajnost 224.
pokoj, osebni 239.
pokojnina 139.
pokvarjena živila 328.
policija 307.
policijski nadzor 170.
politična društva 310.
politične pravice 139.
politične stranke 56, *309*, 310, 386.
politični delikti 25, 28, *45*, 46, 53, 130, 158.
politični red *352*—354.
politično telo 234.
poljedelske priprave 248.
Poljska 8.
poljski sadeži, posevki 326.
pomilostitev 195.
pomoč: pojem 110; da se ne uvede kazensko postopanje 297; dana sovražniku 357, 361; k že zasnovani nečistosti 342; klicanje na — 307; opustitev — v nevarnosti 227; pri sklepanju neveljavnega braka 228; v sili: skrajni 97, zoper napad 70; za pobeg: iz vojske 365, iz zapora 298.
ponareja: denarja 290; listin 283; živil 327.
ponavljalni delikti 54.
ponovitev dejanja 149, 270.
ponovna obsodba zaradi tatvine 245.
ponudba, da se izvrši zločinstvo 296.
pooblaščenci trgovinskih podjetij 265, 266.
poostritev kazni 147.
popačenje vojaških listin 393.
poplava 245, 312, 313, 317.
popravek po tiskovnem zakonu 373.
poravnalna kvota 264.
poravnalni upravitelj 264.
pornografična dela 347.
porod 209.
poroka 190, 228, 386.
portreti 278.
posebno lahki (težki) primeri, gl.: primeri.
poselske knjižice 285.
posest 241, 249.
posiljenje 335, 336.
poskus 62, 99—101; kvalificirani 101; nasnovanja 108, 110; usmrtitve 104, 207.
poslaniki 50.
posledice 57, 62, 143.
posmeh 227, 234, 242, 311, *354*, 355, 376.
posojevalci 274.
posredni naklep 85.
posveti 309.
posvojenec 340.
poškodba: dolžnikove imovine 265; imovinskih koristi 273; naprav zoper naravne nezgode 317; telesna *216*—218, 375; tuje stvari 242, 271, 306.

poštne tatvine 245.
poštne znamke 287.
poštni promet 319.
potepanje 167, 308.
potni list 285.
potomec *248*, 258, 273.
potopitev ladje 317.
potrdilo glede častnih pravic 199.
potuha 242, 246.
potvarjanje: činjenic 257; trgovinskih knjig 262.
povod 237—239.
povračilo: pravic 197; stroškov 116; škode *116*, 117, 125, 199, 200, 274.
povratek 77, 119, 121, 123, *147*, 167, 172, 181, 207, 245, 259.
povratna učinkovitost kazenskega zakona 47.
povrnitev: izgubljenih častnih pravic 198; stvari 249, 260.
povrnjena razžalitev 238, 239.
pozitivistična doktrina 16.
poziv na razid 322, 375.
pozivanje: na neposlušnost vojakov 366; na odpor 376.
požar 245, 312.
požig 313.
pravna dobrina *57*, 67, 124, 202.
pravna oseba 43, *56*, 231, 265.
pravni pooblaščenec, netočno izvrševanje dolžnosti 274.
pravni red 292.
pravni zastopnik, kršitev tajnosti 224.
pravnomočnost sodbe 42.
pravno-primerjalna metoda 4.
pravosodje 292.
pravosodstvo, svetovno 4, 44.
praznovernost 274.
predavanja 277, 278.
predavanje nemoralne vsebine 347.
predhodno dejanje 255.
predlagalni delikti 55, 184, *185*.
predlog: na pregon 185; odstop 188; prehod pravice na druge osebe 187; preklic 186; učinek zoper druge udeležence 188.
predložitev zakonskih osnutkov po Gjuričiću in Subotiću 25.
prednačrt kazenskega zakonika 24.
prednik *248*, 258, 273.
predpostavljene vojaške osebe *238*, 385, 389.
predrugačenje: denarja 290; listine 283.
predstava o posledici 85.
predstavljanje (lažno) činjenic 257.
predvidljivost posledic 93.
preiskava stanovanja, osebe 384.
preiskovalni zapor 150; odškodnina za nedolžno prestani 21.
prekinitev: kazni na prostosti 161; očuvalnih odredb 173; vzročne zveze 60; zastaranja 194.
preklic: lažne: izpovedbe 191, 302, ovadbe 299; odobritve kazenskega pregona 184; pogojne obsodbe 117; predloga na kazenski pregon 186; razžalitve 237.
preklinjanje 310.
prekomerna imovinska korist 267.
prekonaklepna posledica, gl.: preterintencionalna posledica.
prekoračenje: kaznovalne pravice nad otroki 229; naloga 112; silobrana 72, 159; tarifiranih cen 275.
prekrški 25, 26, 28, 30, 31, 52, 89, 132, 135.
premajhno izplačilo državnega uslužbenca 383.
premične stvari 41, 240, *241*, 242.
prenareja: denarja 290; listine 283.
prenos: nalezljive bolezni 325; oderuške terjatve 268; trgovine 262.
preparati (zdravila) 329.
prepast 72.
prepir 219.
preplačilo državnemu uslužbencu 383, 393.
prepoved: izvrševati poklic, obrt 167, *171*, 175, 264; zahajati v krčmo 168, *175*, 312, 332.
preprečitev uvedbe kazenskega postopanja 297.
preskrba vojske 272, 393.
preskusna doba pri pogojni obsodbi 116.
preskušnja 178.
preslepitev o obstoju bračnih zadržkov 228.
prestanek: kazni 42, 154; veljavnosti prejšnjih zakonov 29.
prestolonaslednik 208, 233, 238, 349, 350.
prestolonasledstvo, izpremenitev njegovega ustavnega reda 351.

prestopek 28, 52.
prešuštvo 228.
preteče nezgode 318.
pretekst silobrana 72.
preterintencionalna posledica 89, 206, 213—217, 219, 223, 253, 314, 321, 325, 327, 330, 331, 335, 337—341.
pretirano delo 219.
pretnja 65, 68, 222, 226, 252, 255, 298, 307, 375.
pretveza silobrana 72.
preudarek, zreli 207.
prevajalec 234, 301.
prevara 242, 257; obrtoma izvršena 258; pri prodajanju 259; zavarovanjska 259.
prevencija *16*, 78, 129, 131, 132, 142.
prevod kazenskega zakonika 37.
prevrat 362.
prezadolženost 262, 263.
preziranje 227, 234, 240, 311, 354, *355*, 376.
pribavljanje imovinske pravice 275.
priča 234, 301.
pričakovalna pravica 273.
pričetek zastaranja 194.
pridržba po prestani kazni 167, 174.
pridržbena pravica 272.
priganjanje na delo 219.
prijava novin 372.
prijem storilca 223.
prikrivanje 242, 255; bračnih zadržkov 228; činjenic 257; imovine 262; oseb, ki igrajo na slepo srečo 270; trgovinskih knjig 262.
prilastitev oblasti državnega uslužbenca 376.
priložnostni zločinec 17, 115.
primeri: posebno lahki 144, *146*, 225, 247, 248, 251, 258, 271, 313, 386; posebno težki *147*, 273, 294, 375.
primoranje *221*, 252, 298, 335, 351, 375, 384.
pripomoč: k nečistosti 342; pri samomoru 205, 210.
pripor 150, 298.
pripravljalna dejanja 98—100, 113, 208, 344, 349—352, 359.
pripravljanje zločinstva 294.
priprosta kazniva dejanja 55.
priračunanje kazni 154.
prisega, kriva 301.
prisilna delavnica 21, 25, 167, 174.
prisilna izvršitev kazni 136.
prisilna poravnava 27, 30, *263*—265.
prisilno delo 158.
prisilno vzgajanje 170, 177, 178.
pristanek: k zločinstvu 296; poškodovanca 67, 68.
pristni delikti zoper službeno dolžnost 379.
pristop k društvu zoper obstoj države 351, 352.
pristranost v službi 380.
prisvojitev tuje stvari 241, 249, 251.
privatna pisma, objava s tiskom 373.
privilegij sorodstva in svaštva 248, 294.
privilegirana kazniva dejanja 55, 67, 121.
privolitev 62, *67*, 68, 225, 229.
Probation-Officers 179.
Probation-System 114.
prodaja 256, 259; nezrelih kmetskih proizvodov 267; osebi pod 15. leti 275; vojaških stvari 272.
producta sceleris 167, 172.
profesionalni zločinec 123.
progresivni irski sistem 156, 159.
projekt: I. 24; II. 26.
propaganda: anarhistična in komunistična 352—354; ovirajoča oblastva v njihovem delovanju 376; za borzno trgovanje 274.
proporcionaliteta: pri silobranu 71; pri skrajni sili 97.
prostitutke 342.
prostostne kazni 126, *130*, 156.
prostovoljni odstop od poskusa 102, 103.
prosvetljeni absolutizem 16, 19.
protinaravno nečisto dejanje 345.
protipravnost 3, 57, *66*.
protitožba zaradi razžalitve 238.
protokolacija tiskarskega obrata 372.
provokacija 143.
pruski kazenski zakonik 20.
psevdonimna ovadba 300.
psihiatri 74, 77.
psihoanaliza 18.
psihološki kriterij nevračunljivosti 74.
psovka 237.
publice 63.
publikacija kazenskega zakona 46.
pustošenje 254.

putativna skrajna sila 97.
putativni delikt 93.
putativni silobran 72, 91.

Quasi-javnost 63.
quot delicta, tot poenae 154.

Računanje kazni: po časovnih edinkah 134; pri izgubi častnih pravic 140.
radijske naprave, motenje 319, 323.
radio 65.
radiotelefonske, radiotelegrafske priprave 322.
ranjenci 391.
raporti, neresnični vojaški 391.
rastline 326.
ratio legis 39.
ravnatelji šol 139.
ravnovesje, duševno 226.
razbojništvo 242, *252*, 253.
razbor 80.
razdaljni zločin 54, 62.
razdor, plemenski, verski 311.
razdraženost 72, 208.
razglašanje žaločih natisnjenih sestavkov 374.
razid, neposlušnost nasproti pozivu 322, 375.
razlaga kazenskega zakona 37.
raznašanje: neresničnih činjenic 232; vesti: lažnih glede vojske 358, vznemirljivih 307.
razpečavanje sumljivih stvari 256.
razpočne snovi 65, *314*—316, 253, 353, 390, 393, 394.
razsodišča 300, 301.
razsodnik 234, 381.
razsvetljava 248, 319.
razširjanje: lažnih vesti 358; zaplenjenih tiskovin 374.
razširjevalec novin 372, 373.
razveljavitev pregona 196.
razžalitev 237.
realni stek 152.
realno-zaščitno načelo *43*, 289, 344, 348, 350, 355, 356, 362.
reciprociteta 233, 353.
redakcijske pogreške v zakonu 38.
rednik 229, 248, 258, 340.
redov 220, 247, 251, 252, 272, 365, 377, 390, 392.
redovne kazni 124.
register: avtorjev 278; uprave za zaščito industrijske svojine 280; vzorcev 280.
rehabilitacija 118, 197, 200.
rejenec 229, 248, 258, 340.
reklama 260, 276.
rekruti 364, 366.
rekviririrano blago 366.
rekvizicija 254.
relativna kazenska doraslost 80.
religija 98.
reparabiliteta kazni 126.
reprezentant tuje države 233, 238.
retorzija 238.
retrogradno učinkovanje kazenskega zakona 47.
revolucija 352, 362.
ribe 241, 326.
robija 52, 126, *133;* omilitev 145; računanje 134; zastaranje 193.
ročna zastava 272, 274.
rodbina *227*, 229, 333, 354; obsojenca 125, *136*, 144.
rodbinske dolžnosti 229.
rodbinsko življenje 236, 239.
roditelji *176*, 213, 225, 229.
rojeni zločinec 14.
roki za plačilo denarne kazni 136.
rovaš 282.
rufijanstvo 342.
Rumunija 9.
Rusija 7.
ruski sovjetski kazenski zakoniki 8.
rušenje: javnega miru 307; vojaške discipline 359.

Sabotaža *321*, 322, 363.
samolastna pribava imovinske pravice 275.
samomor 205, 210.
samooprostitev 298.
samopomoč 67.
samostrel 71.
samotni zapor 156, 157.
samoupravna služba, izguba 139.
samoupravni uslužbenec 40.
sanitetna opravila, vojaška 394.
sankcije, kazenske 36.
scrutatio 325.
scusa della causa d'onore 209, 215.
sectio caesarea 216.
senat 28, 185, 233, 234, 238.
sestanki vojaških oseb 376.

shodi 306, *309*, 310.
sifilis 326.
signali, vojaški 361.
sila 41, *65*, 68, *222*, 226, 245, 252, 298, 335, 351, 375.
silobrambeno dejanje 70.
silobran 32, *69*, 72, 97.
skaljena zavest *74*—76, 78.
skaženje obraza 217, 253.
skice vojaških predmetov, krajev 366.
sklepanje lažnih pogodb 262.
skotološtvo 346.
skrajna sila 72, *94*, 95, 146, 216.
skrbnik 213, 225, *229*, 250.
skrbstvena oblast 179, 180.
skrivanje dolžnikove imovine 265.
skupljanje 298.
skupni zapor *156*, 157, 159.
slaboumnost *74*—76, 78.
sleparska igra 270.
slepilna sredstva (zaradi vojaške oprostitve) 364.
slepitev konkurznega sodišča 264.
slepljenje *270*, 274, 279.
slovesna obljuba namesto prisege 302.
slutvo-zdravniki 331.
služba božja 306.
službeni nalog 68.
službeni predmeti 375.
službeni spisi, nezakonito poslovanje 385.
službeni vrednostni znaki 287, 288.
službeni znaki blaga 282.
službojemalec, nalezljivo bolan 325.
smešenje 311.
smrt: obsojenca 137, 190; storilca 190; zasebnega tožilca, predlagatelja 187.
smrtna kazen 28, *81*, 126, 128, 160; omilitev 145; zastaranje 193.
smrtna nevarnost 212.
socialna nevarnost 14, 15.
socialna politika 17.
socialna zaščita 14, *56*, 84.
socialni red *352*—354.
societas 55.
sociološka šola 16.
socius 307.
sodni uradniki, kršitve pri volitvah 369.
sodni zapori 133, 158.
sodnik: častni 234, 381; za mlajše maloletnike 178; zahteva ali sprejme darilo 381.
sodomija 334, *345*, 346.
sohranitelj 241.
somnambulnost 76.
sorodni nagibi 148, 149.
sorodniki: izključitev kaznivosti *248*, 294, 297; zloraba imovine 273; telesna združitev med njimi 344, 345.
S. O. S. *322*.
sostorilci 106.
sovražne izjave vojaških oseb 354.
sovražnosti, kršitve glede pričetka in nadaljevanja 361.
specialitetno načelo: pri izročitvi 50; pri nepravem steku 151.
specialni povratek 147.
splav 214.
spletkarstvo 265, 266.
spočetje 334.
spoj spolovil 334, 345.
spojitev države (s tujo državo) 351, 353.
spoliatio 254.
spolna neomadeževanost 334, 340.
spolna zabloda 334.
spolna zloraba: dece in maloletnih oseb 333, *338*—342; zaupanih oseb 338; ženske v nuji 337.
spolna zrelost 334.
spolne bolezni 326.
spolno posiljenje 335.
spregled kazni 118.
sprejem: ponudbe k zločinstvu 296; sumljivih stvari 256.
sprevodi 306, 310.
sramežljivost 346, 347.
srbska kazenska zakonodaja 19.
srebro 288.
srečke 270.
srepost 207, 253.
Stalni zakonodajni svet 24.
stanje skrajne sile 94.
stanovanje 226.
starešina 338, 365.
stava 270.
stavkanje *322*, 363, 375.
stečaj, gl.: konkurz.
stek 150, 172.
sthenični afekt 208.
stopnje kazenskopravne odgovornosti 142.
storilčeva nevarnost 84, 166.
storilčeva osebnost 16, 17, 115, *144*.

storilec iz navade 123.
storitvena kazniva dejanja 53.
strah *72, 226,* 307.
strahovanje otrok 80, 177.
stranske kazni 126, *138,* 152—154.
stranski kazenski zakoni 21.
strašenje 307.
straža, vojaška *360,* 377, 390.
stražnik 98.
strelno orožje *22.*
strogi zapor *52,* 126, 133.
strup 65, 332.
stvarne očuvalne odredbe 164.
stvarno oderuštvo 268.
subdicijsko načelo 42.
subjekt zločina 55.
subjektivna poskusna teorija 100.
subjektivno zastaranje 186, 195.
subsidiariteta pri nepravem steku 151.
subsumpcija 52.
sujets mixtes 42.
sumljiva smrt 303.
sumljivost provenience 256.
surogat blaga 260, 328.
sutinerstvo 343.
suvereniteta, prekršitev 366, 367.
suženjstvo 221.
svaštvo 344, 345.
svetniške slike 311.
svetovno pravosodstvo 4, 44.
svoboda: tiska 25, 28, 370; vesti in vere 25.
svobodna ocena 72, *78,* 97, 102, 144, 145, 208, 210, 215, *225,* 235, *237,* 239, 248, 249, 258, 261, 273, 274, 302, 313, 389, 390.
svobodnjaki 159.

Ščuvanje 311, 376.
šeriatski zakon *22,* 228.
škoda 116, 117, 199, *257,* 258, 271, 279, 356, 361, 382.
škodoželjnost 257.
šolsko oblastvo 177.
Španska 11.
štrajk, gl.: stavkanje.
švicarska teorija o političnih deliktih 45.
švicarski načrt za kazenski zakonik 10.

Tajne razprave 303, 304.
tajnost *223,* 239, 273, 276, 385, 387.
talionsko načelo 11, 129.
takse 274.
taksni papirji 287.
tarifa za cene 275.
tatvina *242;* med sorodniki 248; vojaška 246.
tečaj 41.
tehnična opravila, vojaška 393.
tehtanje 259.
tekma, nečedna, gl.: nelojalna konkurenca.
telefon: kršitev tajnosti 224; zloraba državnega uslužbenca 387.
telefonski pogovori, objava s tiskom 373.
telefonski promet 319.
telegrafski promet 319.
telegram: kršitev tajnosti 224; objava s tiskom 373; zloraba državnega uslužbenca 387.
telesna celovitost (integriteta) 43, 67, *216,* 323.
telesna preiskava, nezakonita 384.
telesne kazni 177.
telesne poškodbe: malomarne 219; naklepne 216; pri tepežu 218; vojaških oseb 220.
telesni plod 214—216.
telesno združenje 334; s sorodnikom 344; z maloletnikom 339, 340; z zaupano osebo 338; z zlorabo zaupanja 340; z ženskami 335—337, 340.
teorija: o poskusu 99; o udeležbi 107; predstave 84; uspelosti 62; volje 84.
tepež 218.
teritorialno načelo 41.
terorizem 129, 351, *352,* 363.
terza scuola 18.
težko imovinsko stanje 267.
tipi zločincev 122.
tisk pri oglaševanju abortivnih sredstev 216.
tiskar 372.
tiskarski delikti 371, 374.
tiskovne napake v zakonu 38.
tiskovni zakon 21, 27, 28, 65, 113, 132, 136, 152, 185, 187, 188, 195, *233* do *236,* 239, 277, 295, 304, 353, *370* do 374.
tiskovno sodišče 371.
tolmač 234, 301.
tolmačenje kazenskega zakonika 37.

toplota 319.
tortura 20.
trajna odtegnitev stvari 251.
trajni zločini 54, 63.
tramvaj 318—*320.*
transportacija 131.
tranzitorna blaznost 77.
trdnjava: izdaja 357; opustitev preskrbe po komandantu 391; skice o njej 366; vohunjenje 358; vstop vanjo 366.
trgovec 260, 264.
trgovina: prenos na drugega 262; z belim blagom 344.
trgovinske knjige 262, 284.
trializem sankcij 123.
tridelba v sistemu kazenskega zakonika 32.
trihotomija 52.
trošarinske znamke 287.
tržne cene 269.
tuja država 350, *351,* 353, 355, 356.
tuja stvar 241.
tujci (izgon) 167, 171.
Turška 11.
tuzemstvo 41, 43.
tvorniške tajnosti 273.

Ubijstvo na mah 207, 208.
ubikvitetna teorija 62.
uboj 206.
učitelji 175, 229, 338.
udeležba pri kaznivem dejanju *105* do 113, 298.
udeleženci *106,* 188, 218, 298.
ugodovanje upnikov 263.
ugonabljanje dokazne moči listine 285.
ujetniki, vojni 49, *361,* 363, 364.
ukor 178, 232.
umaknitev: odobritve 184; predloga na pregon 186; zasebne obtožbe 187.
umetniki 276.
umor 206.
umrla oseba, razžalitev 234, 238.
umstvena lastnina 276.
uničenje: dela telesa 217, 253; imovine 262; listin 285; službenih predmetov 375; trgovinskih knjig 262.
univerzalitetno načelo 44.
upijaniti 312, 332.
upnik v konkurzu 263—266.
upniški odbor 263, 264.
uporaba: falzificiranih mer in uteži 289; lažnih listin 283; poverjenih stvari državnega uslužbenca 275; zakona 41—44, na inozemca 41, 43, 44; znakov: službenih 288, vrednostnih 287.
upornost vojakov 366.
upravnik: kazenskega zavoda 162; konkurzni 266.
upravno oblastvo 293, *300,* 302.
upravno sodišče 292, *300,* 301.
upropaščenje vojaških stvari 272.
urad 234.
uradna oseba 232.
uradni protokoli, registri 284.
uradno pregonljivi delikti 55, *183.*
uredbe: kazniva dejanja zoper nje 354, 355; o izvrševanju kazni 157.
urednik 189, 372, 373.
uslužbenci prometnih naprav 321.
usmiljenje 143, 209.
usmrtitev 205, 253; kralja, kraljevskega namestnika, prestolonaslednika 208, 348, 349; malomarna 211; na zahtevo 209; oblastnega organa 99, 208, 353; vojaških oseb 220.
uspevek 85.
ustanovitev: društva zoper obstoj države 351; samostalne države 351.
ustava 28; izpremenitev 351, 353.
ustavni red, rušenje 362.
usus fori 32.
utaja 242, 249.
uteži 259, 282, 288.
uveljavljanje izmišljenih dolgov 273.
uverenje (potrdilo) glede častnih pravic 199.
uvodni zakon kazenskega zakonika 26, 28, 46.
uvreda 237.

Vacatio legis 27, 37, 46.
varnostne naprave, uničenje 317.
varnostne odredbe glede obsojencev 162.
varovanec 248, 250, 340.
varstveno sodišče 177.
varuh 176, 213, 225, 229, 248, 250, 258.
večkratna preprodaja 269.
večkratno glasovanje pri volitvah 369.
védenje (pojem) 85.
vedeževanje 274.
vedra razdobja 77.

veleizdaja 68, 93, 104, 129, *348*.
Velika Britanija 11.
veljavnost kazenskega zakona: časovna 46; krajevna 41; njen nastop 46; osebna 42, 48; povratna 47.
venerične bolezni 324, 326.
vera 306, 310.
verski predstavnik 175, 228, 234, 338, 379, 384, *386*.
versko prepričanje 93.
vesoljnega svetovnega pravosodstva načelo 44.
vežbanje ljudi 350.
vidovdanska ustava 24, 130.
vino 30, 328.
vinski mošt 328.
virgo intacta 334, 340.
vis: absoluta 93, *96*, 252, 298; compulsiva 252, 298; grata 336; maior 61.
vitrih 245, 305, 309.
vlačuganje 21, 167, *308*.
vlada tuje države, stopanje v stik z njo 350, 356.
vladar: atentat nanj 25, 130; eksemptnost 50; tuje države: eksteritorialnost 50, razžalitev 233, 238.
vladarske pravice 351, 354.
vladavina 354.
vlagatelj 264.
vlomna tatvina 244.
voda 241, 286, 319, 324, 326, *331*, 332.
voditelji trgovinskih podjetij 266.
vodnjak, onesnaženje 332.
vodovod 317.
vohuni 357, 358.
vojaška cenzura 373.
vojaška disciplina 357, 359, *388*—390.
vojaška nepokornost 388, 389.
vojaška obramba 358, 359, 373.
vojaška pobuna 353, 389.
vojaška pomoč v prid tuji državi 357.
vojaška sila, oslabitev 353, 356.
vojaška služba 68, 205, *364*—366; v prid tuji državi 356.
vojaška tajnost 358, 361.
vojaške osebe 48, 97, 141, 220, 234, 238, 247, 248, 250, 252, 253, 257, 271, 272, 354, 357, 359, *360*—362, 364 do 366, 376, 377, 385—387, 388—394.
vojaške tatvine 246, 248.
vojaške utaje 250.
vojaški kazenski zakonik 27, 48, 49.
vojaški objekti, predmeti 357, 366.
vojaško povelje 388.
vojaško sodišče 49, 293.
vojna doba 64.
vojna ladja 366.
vojna napoved 64.
vojne operacije 357, 358.
vojni dobički 29.
vojni plen 254.
vojni ujetniki 49, *361*, 363, 364.
vojni zrakoplov 366.
vojnica 139.
vojno izdajstvo 135, 350, 356, *361*.
vojno posojilo sovražne države 357.
vojska in mornarnica *228*, 234, 355.
vojvodinska kazenska zakonodaja 23.
volenti non fit iniuria 331.
volila 284.
volilna pravica, izguba 139, 140.
volilni imeniki 30, 368.
volilni odbor 234, *369*, 370, 379.
volilni zakon 140, 152, *367*.
volišče 369, 370.
volitve 367, 370.
volja *75*, 120, 147, 252, 254, 255.
voluntaristična teorija 84.
voluntaristični moment 85.
voluntas sceleris 99.
vozovnice 285.
vračunanje kazni 154.
vračunljivost 57, 62, *73*, 83.
vrednost predmeta zločina *244*, 245, 250, 271.
vrednostni papirji 282, 284.
vrednostni znaki 282.
vrhovna državna oblast, nezakonita pridobitev 351.
vrhovnost 366.
vrnitev: razžalitve 238; ukradene stvari 249.
vrste kazni 126.
vstaja 362.
vstopnice 285.
vštevanje pripora ali preiskovalnega zapora 150.
vtihotapljenje v vojaško službo 365.
vulnera non dantur ad mensuram 112.
vzajemna podpomoč pri pobegu 298.
vzdrževanje v zmoti 257.
vzgajanje, zavod za — *177*—180.
vzgoja 15, 80, 83, 84, *177*.
vzgojitelj 229, *248*, 250, 258, 338.

vzgojne odredbe 15, 17, 48, 81, 83, 84, 124, *176*, 178.
vznemirjenje 226.
vzorci 279, 280.
vzročna zveza *57*, 206.
vzvratna moč kazenskih zakonov 47.

Zabrana vodstva trgovine 264.
zadostitev upnikov 264.
zadruge *248*, 265, 266, 273; za kmetijski kredit 276.
zadružniki 248, 252, 258.
zadržanje od dela 322.
zadrževanje duševno bolne osebe 223.
zagrozitev usmrtitve 255.
zahteva: nosečе ženske pri odpravi plodu 67, 215; usmrtitve 67, 209.
zahteve moderne kriminalne politike glede kazni 125.
zakon; gl.: brak.
zakon: o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti 27, 30, 119, 274, *378*, 382; o zaščiti javne varnosti in reda v državi 25, 27, 28, 81, 99, 128, 129, 294, *309*—312, 315, 316, 322.
zakoni, kazniva dejanja zoper nje 354, 355.
zakoniti red nasledstva 354.
zakonski drug 248, 258, 273.
zakotni pisač 304.
zalotenje pri zločinu 223, 252.
zamenjalna pogodba (z osebo pod 15. leti) 275.
zamenjava: otroka 229; stvari 256.
zanemarjanje: dolžnosti do otrok 229; trgovine 262.
zanemarjeni otroci (pojem) 177.
zapeljanje ženske osebe 337, 340.
zaplemba, gl.: odvzem predmetov.
zaplenjene tiskovine 374.
zaploditev 334.
zapor 52, 126, 133.
zapretitev z zlom 254.
zapretje 222.
zaprisega 301; prepoved 139.
zaprt prostor 63, 245.
zaprte osebe 298.
zapustitev: otroka 229; v nevarnosti 212.
zasebna (ob)tožba 42, 55, 184, *186* do 188.
zasebna osveta 19, 20, 22.
zasebno življenje 236, 239.
zasebnopravna služba 69.
zaseženo blago 366.
zastaralna doba pri povratku 148.
zastaranje 62, 191; absolutno 194; akvizitorno in ekstinktivno 192; objektivno in subjektivno 187, 195; očuvalnih odredb 194; po zakonu: o pobijanju draginje 193, o volitvah 193, 368; pravice: do izvršitve kazni 192, 193, do pregona 192, 193; prekrškov 193; v inozemstvu izvršenega kaznivega dejanja 42.
zastava, ročna 272, 274.
zastava, vojaška 254.
zastavitev vojaških stvari 272.
zastavna pravica, kršitev 272.
zastavnica 284.
zastopnik tuje države, razžalitev 233, 238.
zastrupljenje 76, 207; pitne vode 332, 361.
zaščita: denarnih zavodov 266; kmetov 266; koristi (pri kleveti) 232; kreditnih zadrug 266, 276; osebne svobode 25, 222.
zaščitni nadzor 115, 118, 160, 163, 168, *170*, 174, 180.
zaščitno načelo, gl.: realno-zaščitno načelo.
zatočenje 52, *133*.
zaupane stvari 249.
zaupniki pri sodnikih za mlajše maloletnike 179.
zaupniški odbor v prisilni poravnavi 264.
zavajanje: k borznim špekulacijam 274; k igranju na slepo srečo 270; k samomoru 205, 210.
zavarovalnina 259.
zavarovanje: delavcev 380; dolga 275.
zavarovanjska prevara 259, 313.
zavedba 108.
zavedenje: maloletne deklice 340: osebe pod 16. letom, da se upijani 332; v zmoto 257; ženske osebe 337.
zavest protipravnosti *73*, 87, 92.
zavestna krivda 85.
zavestna malomarnost 85, 87.
zavod: za poboljševanje 178, *180*, 338; za polproste kaznjence 157, 159; za vzgajanje 132, 177—*179*, 338;

za zdravljenje in za čuvanje 132, 148, *168*, 338; za zdravljenje pijancev 148, *169*, 174.
zavrnitev obtožbe 192.
zbiranje: falzificiranega denarja 291; ljudi 350; ponarejenih javnih papirjev 285.
zbornica za trgovino, obrt in industrijo 276.
zborovanje 310, 311.
zdravila 30, 248, 324, 326, *329*, 330, 394.
zdravje 323.
zdravljenje: brez izobrazbe 330; malomarno zdravniško 331.
zdravnik 97, 139, 175, 212, 214—216, 224, 285, *330*, 331, 338.
zdravniška izpričevala 285.
zdravniška komisija (glede odprave plodu) 216.
zdravniška služba, vojaška 394.
Združene države Severne Amerike 11.
združevanje 309; v prepovedanem društvu 310.
združitev: pri nasilnem pobegu 298; za izvrševanje: tatvin 245, 297, zločinstev 297.
zelenaštvo 267.
zemljemerski znaki 286.
zemljiške knjige 284.
zgodovina kazenskega prava 19.
zgradbe 312, 317.
zlato 288.
zločin (pojem) 51.
zločinčeva osebnost *16*, 17, 115, 144.
zločinec iz navade 17, 167.
zločinsko nagnjenje 16, *122*, 143, 168.
zločinstvo 28, *52*, 53.
zlonamernost *86*, *269*, 322.
zloraba: naslova knjig 276; poklica ali obrti 171; službene oblasti 30, 274, 384; spolna *338*—340; vojaške oblasti 385; vojaške službene dolžnosti 391; zaupanja: imovinskih koristi 273, maloletne device 340.
zlostavljanje otrok 229.
zmanjšana vračunljivost 77, 146, 208.
zmanjšanje kovinske vrednosti denarja 291.
zmota 62, 72, *90*, 97; klevetnikova 235; o bistvenih oznamenilih bitja kaznivega dejanja 91; o okolnostih dejanja 91; pri prevari 257.
značaj storilčev *16*, 17, 115, *122*, 132, 144.
znak: državne, vladarske oblasti 353; državnega uslužbenca 376; nepremične lastnine 286; nevarnosti 319, 322; oblastveni 377; službeni 288; taksni 287; vrednostni 286, 287; za klicanje na pomoč (S. O. S.) 322; zemljemerski 286.
znamke 287, 288.
znanstveniki 276.
znanstveno prepričanje 93.
zobni zdravniki, tehniki 330.
zrakoplov 29, *42*, 272, 318—320, 358.
zrel preudarek 207.
zrelost 80.
zunanja varnost države 356.
zvestoba 273.
zvijača *64*, 68, 298.
zvijačno posiljenje 336.
zvodništvo 341; zaupanih oseb 343.

Žandarmerija 141.
železnica 318—320.
železniške tatvine 245.
ženska: odvedba 225, zaradi nečistosti *335*, 337, 341, 344; telesno združenje *335*—340; zavedenje 337, 340; zvodenje 341, 343.
žepna kraja 245.
žganje 329.
žig, oblastveni 276, 279, *280*, 287, 288.
žival 69.
živila, gl.: življenske potrebščine.
živina 241, *245*, 326, 327, 332, 391, 393.
živinoreja 325.
življenska nevarnost *217*, 227, 253, 391.
življenska skupnost 248, 258.
življenske potrebščine 30, 247, 269, 323, *326*, 327, 361, 391.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
COBISS ©
00000500179